

ಮೈಸೂರು ದಸ್ತಾವಿಜೆ ನಷ್ಟಪ್ರದರ್ಶನ 1941

ತಾ|| ೨೪-೬-೧೯೪೧ ನೇ ಬುಧವಾರ

ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೩ ಘಂಟೆಗೆ

ನಾಟ್ಯಕಲಾಶಾಲೆ

ಶ್ರೀಮತಿ ಸ್ವಾಮೀಜಿಗಳವರ ಭರತನಾಟ್ಯ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು
ನೋಡಿ ಆನಂದಿಸಲು ಮಂಡಿತ ಯಜೇಡಿರಿ-

ತಾ|| ೨೫-೬-೪೧ನೇ ಗುರುವಾರ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೩ ಘಂಟೆಗೆ
ಶ್ರೀಮತಿ ಧನಂಸಹೋದರಿಯರ ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾದ ಸಂಗೀತವನ್ನು
ಕೇಳಿ ಆನಂದಿಸಿರಿ.

THEOSOPHY GROUP

QUESTION-ANSWER MEETING

ಗೂ ಮಾರ್ಗಾನುಕೂಲಗಳಿಗೆ ಈಜೆಗೆ ಬಹು
ಅಡಚಣೆಯುಂಟಾಗಿದೆ ಎಂಬುದಾಗಿ ಒಂದ
ಪ್ರಕಟಣೆ ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಇರಾನಿನ ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ತೆಹರಾನನ್ನು
ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ರಷ್ಯನ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ಆಕ್ರಮಿಸಿ
ಎಂಬುದಾಗಿ ಈಜೆಗೆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ
ರೇಡಿಯೋಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ವರದಿಗಳು
ಸರಿಯಾಗಿವೆ ಎಂದು ಈಗ ತಿಳಿದುಬಂದಿದೆ.

ಟಹರಾನಿನ ನಗರದ ಮೇಲೆ ಇರಾನಿನಲ್ಲಿಯೇ
ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಮತ್ತು ರಷ್ಯನ್ ಸೈನ್ಯಗಳು ನಿಶ್ಚಿತರವ
ನೈರ್ವಹಣೆಯನ್ನು ಇವೆಂಬುದು ತಿಳಿಸಿ
ಲಾಗಿದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು ಸುತ್ತ
ಮೈಸೂರು ಜಯಾಲಾಜಿಕಲ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯ
ಡೈರೆಕ್ಟರೇಟ್ ಪ್ರೀತಿ. ರಾಮರಾವ್ ರನ್ನು
ಡಿವಿಡ್ ಜಯಲಾಜಿಕಲ್ ಮೈಸೂರು
ಮತ್ತು ಮೈಸೂರಿನ ಸೂಪರಿಟೆಂಡೆಂಟ್ ಆಫ್
ನಾಗರಿಕ ಚುನಾಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವರು ಗಾಂಧಿ
ರಲ್ಲಿಯೂ ಮೈಸೂರು ಕಾಂಗ್ರೆಸ್ಸಿನ ಜನರ
ಲಜನಾಗಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿದ್ದರು.

ಎ.ಎ. ಸಿವಸ್ವಾಮಿ
ಮೈಸೂರು ಜಯಾಲಾಜಿಕಲ್ ಪ್ರಾಂತ್ಯ

B'Varadaraj Devaran.

(25)

విషయానుక్రమణికా

అరణ్యకాండః

సగళసంఖ్యా పుటసంఖ్యా.

కారణ్యవాసప్రకరణం—	౧-౧౬	౧-౬౪
ండకారణ్య ఋష్యాశ్రమమండలదశకానం	౧	౧
రాధనిరోధః	౨-౪	౩
రిభంగాశ్రమగమనం	౫	౧౩
నిజనప్రార్థనయా సర్వరాక్షసవధప్రతిజ్ఞా	౬	౧౦
తీర్థాశ్రమగమనం	౭-౮	౨౧
తారాఘవసంవాదః	౯-౧౦	౨౫
గస్త్యాశ్రమగమనం	౧౧-౧౨	౩౨
చవటిం ప్రతి ప్రస్థానం	౧౩	౪౫
యసమాగమః	౧౪	౫౨
చవటినివాసః	౧౫-౧౬	౫౬
గణాదిరాక్షసనిగ్రహప్రకరణం—	౧౭-౩౦	౬౪-౧౧౧
ర్పణఖాతిక్రమణం	౧౭	౬౪
యః విరూపకరణం	౧౮	౬౭
పెషితచతుర్దశరాక్షసధ్వంసః	౧౯-౨౦	౭౦

సగ్గసంఖ్యా పుటసంఖ్యా.

సపరివారస్య ఖరస్య నిగ్గము: ౨౧-౨౪ ౭౬

చతుదశశసహస్రసంఖ్యాతరాక్షసానాం

దూషణత్రిశిరసోశ్చ సంహార: ౨౫-౨౭ ౮

ఖరసంహార: ౨౮-౩౦ ౧౧

సీతాహరణప్రకరణం— ౩౧-౫౯ ౧౧౧-౨౧౬

విదితసర్వవృత్తాంతస్య రావణస్య మారీచాశ్రమ-

గమనం పునలంకాగమనం చ ౩౧ ౧౧౧

రావణస్య శూర్పణఖాదురుపదేశ: ౩౨-౩౪ ౧౧౭

పున: రావణమారీచసంవాద: ౩౫-౪౧ ౧౨౬

మారీచమాయాన్ముగప్రలోభనం ౪౨-౪౩ ౧౪౭

ఆశ్రమాద్రామస్యాపవాహనం ౪౪ ౧౫౬

లక్ష్మణస్యావ్యవహానం ౪౫ ౧౫౯

రావణస్య రామాశ్రమప్రవేశ: ౪౬ ౧౬౪

సీతారావణసంభాషణం ౪౭-౪౮ ౧౬౮

సీతాపహరణం ౪౯ ౧౭౩

జటాయురావణయుద్ధం ౫౦-౫౧ ౧౮౧

లంకాం ప్రతి సీతానయనం ౫౨-౫౩ ౧౮౯

ఋశ్యమూకగిరిశృంగ భూషణపాతనం ౫౪ ౧౯౪

అశోకవనికాప్రావణం ౫౫-౫౬ ౨౦౦

రామలక్ష్మణసమాగమ: ౫౭ ౨౦౮

శ్రీ

శ్రీరామాయ నమః

అరణ్యకాండప్రారంభః.

- ప్రవిశ్య తు మహారణ్యం డః డకారణ్యమాత్మవాక్ ।
దదర్శ రామో దుర్ధర్షః తాపసాశ్రమమండలం । ౧
కుశచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్య లక్ష్మ్యో సమావృతం ।
యథా ప్రదీప్తం దుర్దశం గగనే సూర్యమండలం । ౨
శరణ్యం సర్వభూతానాం సుసంమృష్టాజరం తథా ।
మృగైర్బహుభిరాకీణం పక్షిసంఘైస్సమావృతం । ౩
పూజితం చ ప్రసృతం చ నిత్యమప్సరసాం గణైః ।
విశాలైర్గిశరణైః స్రుగ్భాండైరజనైః కుశైః । ౪
సమిద్భిస్తాయకలశైః ఫలమూలైశ్చ శోభితం ।
ఆరణ్యైశ్చ మహావృక్షైః పుణ్యైః స్వాదుఫలైర్వృతం । ౫
బలిహారమార్చితం పుణ్యం బ్రహ్మఘోషనినాదితం ।
పుష్పైర్వృతైః పరిక్షిప్తం పద్మిన్యా చ సపద్మయా । ౬
ఫలమూలాశ్చ నైర్దాంతైః చీరకృష్ణాజినాంబరైః ।
సూర్యవైశ్వానరాభైశ్చ పురాణైర్ద్యునిభిర్వృతం । ౭
పుణ్యైశ్చ నియతాహారైః శోభితం పరమర్షిభిః ।
తద్భ్రహ్మభవనప్రఖ్యం బ్రహ్మఘోషనినాదితం । ౮

- బ్రహ్మవిద్భిమహాభాగైః బ్రాహ్మణైరుపశోభితం ।
 స దృష్ట్వా రాఘవః శ్రీమాన్ తాపసాశ్రమమండలం ॥ ౯
 అభ్యగచ్ఛన్నహతేజాః విజ్యం కృత్వా మహద్ధనుః ।
 దివ్యజ్ఞానోపపన్నాస్తై రామం దృష్ట్వా మహర్షయః ॥ ౧౦
 అభ్యగచ్ఛంతదా ప్రీతాః వై దేహీం చ యశస్వినీం ।
 తే తం సోమమిపౌద్యంతం దృష్ట్వా వై ధర్మచారిణః ॥ ౧౧
 లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా తు వై దేహీం చ యశస్వినీం ।
 మంగళాని ప్రయుంజానాః ప్రత్యగృహ్య దృఢవ్రతాః ॥ ౧౨
 రూపసంహననం లక్ష్మీం సౌకుమార్యం సువేషతాం ।
 దదృశుర్విస్మితాకారాః రామస్య వనవాసినః ॥ ౧౩
 వై దేహీం లక్ష్మణం రామం నేత్రైరనిమిషైరివ ।
 ఆశ్చర్యభూతాన్ దదృశుః సర్వే తే వనచారిణః ॥ ౧౪
 అత్రైనం హి మహాభాగాః సర్వభూతహితే రతం ।
 అతిథిం పర్ణశాలాయాం రాఘవం సంన్యవేశయన్ ॥ ౧౫
 తతో రామస్య సత్కృత్య విధినా పానకోపమాః ।
 ఆజహుర్విస్తైః మహాభాగాః నలిలం ధర్మచారిణః ॥ ౧౬
 మూలం పుష్పం ఫలం వన్యం ఆశ్రమం చ మహాత్మనః ।
 ధౌవేదయిత్వా ధగ్ధజ్ఞాః తతః పాంజలయోఽబృన్ధన్ ॥ ౧౭
 ధగ్ధపాలో జనస్యాస్య శరణ్యస్తవ్విం మహాయశాః ।
 పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ రాజా దండధరో గురుః ॥ ౧౮

ఇంద్రస్యేహ చతుర్భాగః ప్రజా రక్షతి రాఘవ ।
 రాజా తస్మాద్భారా భోగా భుక్తే లోకనమస్కృతః ॥ ౧౮
 తే వయం భనతా రక్ష్యాః భవద్విషయవాసినః ।
 పగరస్థా వనస్థా వా త్వం నా రాజా జనేశ్వరః ॥ ౧౯
 న్యస్తదండా వయం రాజా జితకోధా జితేంద్రియాః ।
 రక్షితవ్యాప్త్యయా శశ్వత్ గర్భభూతాస్తపాధనాః ॥ ౨౦
 ఏనముక్త్యా ఫలైర్భూతైః పుష్పైర్వనైశ్చ రాఘవం ॥ ౨౧
 అనైశ్చ వివిధాహారైః సలక్ష్మణమపూజయన్ ॥ ౨౨
 తథా న్య తాపసాస్పిధాః రామం వై శ్వానరోపమాః ॥ ౨౩
 న్యాయపుత్రా యథాన్యాయం తర్పయామాసురీశ్వరం ॥ ౨౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ప్రథమస్తకః.

అథ ద్వితీయస్తకః.

కృతాతిథ్యోఽథ రామస్తు సూర్యస్యోదయనం ప్రతి ।
 ఆమంత్ర్య సమునీన్ సర్వాన్ వనమేవాన్వగాహత ॥ ౧
 నానామృగగణాకీర్ణం శార్దులవృక్షసేవితం ।
 ధ్వస్తనృక్షలతాగుల్మం దుర్దర్శసలిలాశయం ॥ ౨
 నిష్కాజనానాశకునిర్బుల్లి కాగణనాదితం ।
 లక్ష్మణానుగతో రామః పనమధ్యం దదర్శ హ ॥ ౩

- సీతయా సహ కాకుత్స్థః తస్మిన్ ఘోరమృగాయుతే ।
 దదర్శ గిరిశృంగభం పురుషాదం మహాన్వనం ॥ ౪
- గంభీరాక్షం మహావక్త్రం వికటం విషమోదరం ।
 బీభత్సం విషమం దీర్ఘం వికృతం ఘోరదర్శనం ॥ ౫
- వసానం చర్మ వై యాఘ్రం వసార్ద్రం రుధిరోఽపీతం ।
 త్రాసనం సర్వభూతానాం వ్యాదితాన్యమివాంతకం ॥ ౬
- త్రీన్ సింహంశ్చతురో వ్యాఘ్రాన్ చ్వా వృకా పృషతాన్ దశ ।
 సవిషాణం వసాదిగ్ధం గజన్య చ శిరో మహత్ ॥ ౭
- అవసన్త్యాయసే శూలే వినదంతం మహాన్వనం ।
 స రామం లక్ష్మణం చైవ సీతాం దృష్ట్వా చ మైథిలీం ॥ ౮
- అభ్యధావత సంక్రుద్ధః ప్రజాః కాల ఇవాంతకః ।
 స కృత్వా భైరవం నాదం చాలయన్నివ మేదినీం ॥ ౯
- అంకేనాదాయ వై దేహీం అపక్రమ్య తతోఽబ్రవీత్ ।
 యువాం జటూచీరధరా నభాన్యో క్షీణజీవితౌ ॥ ౧౦
- ప్రవిష్టౌ దండకారణ్యం శరచాపాసిధారిణౌ ।
 కథం తాపసయోర్వాం చ వాసః ప్రమదయా సహ ॥ ౧౧
- అధర్మచారిణౌ పాపౌ కా యువాం మునిదూషకౌ ।
 అహం వనమిదం దుర్గం విరాధో నామ రాక్షసః ॥ ౧౨
- చరామి సాయుధో నిత్యం ఋషిమాంసాని భక్షయన్ ।
 ఇయం నారీ వరాహోహ మమ భార్యా భవిష్యతి ॥ ౧౩

యువయోః పాపయోశ్చహం పాస్యామి శుభిరం మృధా ।
 తస్యైవం బ్రువతో ధృష్టం విరాధస్య దురాత్మనః । ౧౪
 శ్రుత్వా సగర్వితం వాక్యం సంభ్రాంతా జనకాత్మజా ।
 సీతా ప్రావేపతోద్వేగాత్ ప్రవాతే కదలీ యథా । ౧౫
 తాం దృష్ట్వా రాఘవసీతాం విరాధాంకగతాం శుభాం ।
 అబ్రవీల్లక్ష్మణా వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా । ౧౬
 పశ్య సౌమ్య సరేంద్రస్య జనకస్యాత్మసంభవాం ।
 మమ భార్యాం శుభాచారాం విరాధాంకే ప్రవేశితాం । ౧౭
 అత్యంతసుఖసంపృద్ధాం రాజపుత్రీం యశస్వినీం ।
 యదభిప్రేతమస్మాను ప్రియం వరవృతం చ యత్ । ౧౮
 కైకేయ్యాస్తు నునంపన్నం కీప్రమద్వైవ లక్ష్మణ ।
 యా న తుష్యతి రాజ్యేన పుత్రార్థే దీర్ఘదర్శినీ । ౧౯
 యయాహం సర్వభూతానాం హితః ప్రస్థాపితో వనం ।
 అద్యేదానీం సకామా సా యా మాతా మమ మధ్యమా ।
 పరస్పర్యాత్తు వై దేహ్యః న దుఃఖతరమస్తి మే ।
 పితుర్వియోగాత్ సౌమిత్రే న్వరాజ్యహరణాత్తథా । ౨౦
 ఇతి బ్రువతి కాకుత్స్థః బాష్పశోకపరిప్లుతే ।
 అబ్రవీల్లక్ష్మణః క్రుద్ధో రుద్ధో నాగ ఇవ శ్వసత్ । ౨౧
 అనాథ ఇవ భూతానాం నాథస్త్వం వాసమౌపమః ।
 మయా ప్రేష్యేణ కాకుత్స్థ కిమర్థం పరితప్యసే । ౨౨

శరేణ నిహతస్యాద్య మయా క్రుద్ధేన రక్షసః ।
 విరాధస్య గతాసార్థ మహీ వాన్యతి శోణితం ॥ ౨౪
 రాజ్యకామే ఘమ క్రోధః భరతే యో బభూవ హా ।
 తం విరాధ ప్రమోక్ష్యామి వజ్రే వజ్రమివాచలే ॥ ౨౫

మమ భుజబలవేగవేగితః

పతతు శరోన్య మహా మహారసి ।

వ్యవనయతు తనోశ్చ జీవితం

పతతు తతస్య మహీం విఘూర్ణితః ॥ ౨౬

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే ద్వితీయస్సర్గః.

అథ తృతీయస్సర్గః.

ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణః శ్రీమా రాక్షసం ప్రహసన్నివ ।

శోభవా వనమభ్యేత్య చరిష్యసి యథానుఖం ॥ ౧

అథోవాచ పునర్వాక్యం విరాధః పూరయ వనం ।

ఆత్మానం పృచ్ఛతే బ్రూతం కా యువాం క్వ గమిష్యథః ॥ ౨

తమువాచ తతో రామః రాక్షసం జ్వలితాననం ।

పృచ్ఛంతం నుమహాతేజాః ఇత్వౌకుకులమాత్మనః ॥ ౩

క్షత్రియా వృత్తనంపన్నా విద్ధి నా వనగోచరా ।

త్వాం తు వేదితుమిచ్ఛామః కస్తన్వం చరసి దండకా ॥ ౪

తమువాచ విరాధస్తు రామం సత్యపరాక్రమం ।
 హంత వత్సామి తే రాజన్ నిబోధ మమ రాఘవ ॥
 పుత్రః కిల జయస్యాహం మమ మాతా శత్రుహదా ।
 విరాధ ఇతి మామాహుః పృథివ్యాం సర్వరాక్షసాః ॥
 తపసా చాపి మే ప్రాప్తా బ్రహ్మణో హి ప్రసాదజా ।
 శస్త్రేణావధ్యతా లోకేఽచ్ఛేద్యాభేద్యత్వమేవ చ ॥
 ఉత్సృజ్య ప్రమదామేనాం అనపేక్షో యథాగతం ।
 త్వరమాణౌ షలాయేథాం న వాం జీవితమాదదే ॥
 తం రామః ప్రత్యువాచేదం కోపనరక్తలోచనః ।
 రాక్షసం వికృతాకారం విరాధం పాపచేతనం ॥
 త్సుద్ర ధిక్త్వాం తు హీనాథం మృత్యుమన్వేష సే ద్రువం ।
 రణే సంప్రాప్యసే తిష్ఠ న మే జీవన్ గమిష్యసి ॥
 తతస్సజ్యం ధనుః కృత్వా రామస్సునిశితా శరా ॥
 సుశ్రీఘమభినంధాయ రాక్షసం నిజఘన హ ॥
 ధనుషా జ్యాగుణవతా సప్త బాణా ముమోచ హ ॥
 రుక్మపుంఖా మహావేగా నుపణా నిలతుల్యగా ॥
 తే శరీరం విరాధస్య భిత్వా బహిణవాససః ।
 నిపేతుశ్శోణితాదిగ్ధాః ధరణ్యాం పావకోపమాః ॥
 న విద్ధో న్యస్య నైదేహీం శూలముద్యమ్య రాక్షసః ।
 అభ్యద్రవత్ సుసంక్రుద్ధః తదా రామం సలక్ష్మణం ॥

స వినద్య మహానాదం శూలం శక్రధ్వజోపమం ।

ప్రగృహ్యశోభత తదా వ్యాత్తానన ఇవాంతకః ॥ ౧౫

అథ తౌ భ్రాతరౌ దీప్తం శరవర్షం వవర్షతుః ।

విరాధే రాక్షసే తస్మిన్ కాలాంతకయమోపమే ॥ ౧౬

స ప్రహస్య మహారాద్రః స్థిత్యాఽబృంభత రాక్షసః ।

బృంభమాణస్య తే బాణాః కాయాన్నిష్పేతురాశుగాః ॥ ౧౭

స్పర్శాత్తు వరదానేన ప్రాణాన్ సంరోధ్య రాక్షసః ।

విరాధశూలముద్యమ్య రాఘవావభ్యధావత ॥ ౧౮

తచ్ఛూలం వజ్రసంకాశం గగనే జ్వలనోపమం ।

ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద రామశ్శస్త్రభృతాం వరః ॥ ౧౯

తద్రామవిశిఖచ్ఛిన్నం శూలం తస్య కరాద్భువి ।

పపాతాశనినా ఛిన్నం మేరోరివ శిలాతలం ॥ ౨౦

తౌ ఖడ్గౌ క్షిప్రముద్యమ్య కృష్ణసర్పౌపమా శుభౌ ।

తూణామావతతస్తస్య తదా ప్రహరతాం బలాత్ ॥ ౨౧

స వధ్యమానస్సభృశం బాహుభ్యాం పరిరభ్య తౌ ।

అప్రకంప్య సరవ్యాహూః రాద్రః ప్రస్థాతుమైచ్ఛత ॥ ౨౨

తస్యాభిప్రాయమాజ్ఞాయ రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।

వహత్స్వయమలం తావత్ పథాఽనేన శు రాక్షసః ॥ ౨౩

యథా చేచ్ఛతి సౌమిత్రే తథా వహతు రాక్షసః ।

అయమేవ హి నః పంథాః యేన యాతి నిశాచరః ॥ ౨౪

స తు న్వబలవీర్యేణ సముత్థి ప్య నిశాచరః ।

బాలావివ స్కంధగతౌ చకారాతిబలా తతః ॥ ౨౫

తావారోవ్య తతః స్కంధం రాఘవౌ రజనీచరః ।

విరాధౌ నినదణ్ ఘోరం జగామాభిముఖో వనం ॥ ౨౬

వనం మహామేఘునిభం ప్రవిష్టః

ద్యుమైర్మహద్భిర్వివిధై రుపేతం ।

నానావిధైః పక్షిశతైర్విచిత్రం

శివాయుతం వ్యాళమ్మృగై ర్వీకీణాం ॥ ౨౭

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-తృతీయస్కంధః.

—ॐ=ॐ—

అథ చతుర్థస్కంధః.

హియమాణా తు తౌ దృష్ట్వా వై దేహీ రామలక్ష్మణౌ ।

ఉచ్చైః స్వరేణ చుక్రోశ ప్రగృహ్య సుభుజా భుజౌ ॥ ౧

ఏష దాశరథీ రామః సత్యవాన్ శీలవాన్ శుచిః ।

రక్షసా చౌద్రూపేణ హ్నియతే సహలక్ష్మణః ॥ ౨

మాం వృకా భక్షయిష్యంతి శార్దులా ద్వీపివస్తథా ।

మాం హనోత్సృజ్య కాకుత్స్థా నమస్తే రాక్షసోత్తమ ॥ ౩

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా వై దేహ్య రామలక్ష్మణౌ ।

వేగం ప్రచక్రతుర్వీరా వధే తస్య దురాత్మనః ॥ ౪

తస్య ఛాదస్య సాఘత్రీః బాహుం సవ్యం బభంజ హ ।

రామస్తు దక్షిణం బాహుం తరసా తస్య రక్షసః ॥ ౫

స భగ్నబాహుస్సంవిగ్నః నివసాతాశు రాక్షసః ।

ధరణ్యాం మేఘసంకాశః వజ్రభిన్న ఇవాచలః ॥ ౬

ముష్టిభిర్బానుభిః పద్భిః సూదయంతౌ తు రాక్షసం ।

ఉద్యమోద్యమ్య చాప్యేనం స్థండిలే నిష్ప్రేషతుః ॥ ౭

స విద్ధో బహుభిర్బాణైః ఖడ్గాభ్యాం చ పరిక్షతః ।

నిష్ప్రేష్టో బహుధా భూమౌ స మమార స రాక్షసః ॥ ౮

తం ప్రేత్య రామస్సుభృశం అవధ్యమచలోపమం ।

భయెవ్యభయదః శ్రీమాన్ ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౯

తపసా పురుషవ్యాఘ్రు రాక్షసోఽయం స శక్యతే ।

శస్త్రేణ యుధి నిజేతుం రాక్షసం నిఖనావహే ॥ ౧౦

తచ్ఛ్చుత్వా రాఘవేణోక్తం రాక్షసః ప్రశ్రితం వచః ।

ఇదం ప్రోవాచ కాకుత్స్థం విరాధః పురుషర్షభం ॥ ౧౧

హతోఽస్మి పురుషవ్యాఘ్రు శక్రతుల్యబలేన వై ।

మయా తు పూర్వం త్వం మోహతో న జ్ఞాతః పురుషర్షభః ॥

కాసల్యానుప్రజా రామ తాత త్వం విదితో మయా ।

వై దేహీ చ మహాభాగా లక్ష్మణశ్చ మహాయశాః ॥ ౧౨

అపి శాపాదహం ఘోరాం ప్రవిష్టో రాక్షసీ తనుం ।

తుంబురుర్నామ గంధర్వః శప్తో వై శ్రవణేన హ ॥ ౧౩

ప్రసాద్యమానశ్చ మయా సోఽబ్రవీన్నాం మహాయశాః ।
 యదా దాశరథీ రామః త్వాం వధివ్యతి సంయుగై ॥ ౧౫
 తదా ప్రకృతిమాపన్నః భవాన్ స్వర్గం గమివ్యతి ।
 ఇతి వైశ్రవణో రాజా రంభానక్తం పురానఘ ॥ ౧౬
 అనుపస్థీయమానో మాం సంక్రుద్ధో వ్యాజహార హ ।
 తవ ప్రసాదాన్ముక్తోఽహం అభిశాపాత్ నుదారుణాత్ ॥ ౧౭
 భువనం స్వం గమిష్యామి స్వస్తి శ్రోఽస్తు పరంతప ।
 ఇతో వసతి ధర్మాత్నా శరభంగః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౮
 అధ్యర్థయోజనై తాత మహర్షి స్సూర్యసంనిభః ।
 తం క్షీప్రమభిగచ్ఛ త్వం న తే శ్రేయో విధాన్యతి ॥ ౧౯
 అవతు చాపి మాం రామ ప్రక్షిప్య కుశలీ వ్రజ ।
 రక్షసాం గతనత్త్వానాం ఏష ధర్మస్సనాతనః ॥ ౨౦
 అవతు యే నిధియంతే తేషాం లోకాస్సనాతనాః ।
 ఏవముక్త్వా తు కాకుత్స్థం విరాధశ్శరపీఠితః ॥ ౨౧
 బభూవ స్వగఃసంప్రాప్తః న్యస్తదేహో మహాబలః ।
 తచ్చురత్వా రాఘవో వ్లాశ్యం లక్షణం వ్యాదిదేశ హ ॥
 కుంజరస్యేవ చాద్రస్య రాక్షసస్యాస్య లక్షణం ।
 వనేఽస్మిన్ సుమహచ్ఛ్వాభ్రం ఖన్యతాం చాద్రకర్షణః ॥ ౨౩
 ఇత్యుక్త్వా లక్షణం రామః వ్రదరః ఖన్యతామితి ।
 తస్థా విరాధమాక్రమ్య కంఠ పాదేన వీర్యవాన్ ॥ ౨౪

తతః ఖనిత్రమాదాయ లక్ష్మణశ్శ్వభముత్తమం ।

అఖనత్ పార్శ్వతస్తస్య విరాధస్య మహాత్మనః ॥

౨౫

తం ముక్తకంఠం నిష్పిష్య శంకుకర్ణం మహాన్వనం ।

విరాధం ప్రాక్షిపచ్ఛ్వభే నదంతం భైరవన్వనం ॥

౩౬

తమాహవే నిజైతమాశునికమా

స్థిరాపుభౌ సంయతి రామలక్ష్మణౌ ।

ముదాన్వితౌ చిక్షిపతుర్భయావహం

నదంతముత్తిష్య బిలే తు రాక్షసం ॥

౩౭

అవధ్యతాం ప్రేక్ష్య మహానురన్య తౌ

శితేన శస్త్రైః తదా నరర్షభౌ ।

సమర్థ్య చాత్యర్థవిశారదాపుభౌ

బిలే విరాధస్య వధం ప్రచక్రతుః ॥

౩౮

స్వయం విరాధేన హి మృత్యురాత్మనః

ప్రసహ్య రామేణ వధార్థమిప్సితః ।

నివేదితః కాననచారిణా స్వయం

న మే వధశ్శస్త్రకృతో భవేదితి ॥

౩౯

తదేవ రామేణ నిశమ్య భాషితం

కృతా మతిస్తస్య బిలప్రవేశశః ।

బిలం చ రామేణ బలేన రక్షసా

ప్రవేశ్యమానేన వనం వినాదితం ॥

30

ప్రహృష్టరూపావివ రామలక్ష్మణౌ ॥

విరాధముర్వ్యాః ప్రదరే నిహత్య తౌ ।

ననందతుర్కీతభయా మహావన

శిలాభిరంతర్దధతుశ్చ రాక్షసం ॥

౩౧

తతస్తు తౌ కాంచనచిత్రకార్ముకౌ

నిహత్య రక్షః పరిగృహ్య మైథిలీం ।

విజ్రహతుస్తౌ ముదితౌ మహావన

దివి స్థితౌ చంద్రదివాకరావివ ॥

౩౨

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుర్థస్కంధః ।

అథ పంచమస్కంధః ।

హత్యా తు తం భీమబలు విరాధం రాక్షసం వన ।

తతస్సీతాం పరివృజ్య సమాశ్వాస్య చ వీర్యవా ॥

౧

అబ్రవీల్లక్ష్మణౌ రామః భ్రాతరం దీప్త తేజసం ।

కష్టం వనమిదం దుర్గం న చ స్మ వనగోచరాః ॥

౨

అభిగచ్ఛామహే శీఘ్రం శరభంగం తపాధనం ।

ఆశ్రమం శరభంగస్య రాఘవౌఽభిజగామ హ ॥

౩

తస్య దేవప్రభావస్య తపసా భావితాత్మనః ।

సమీపే శరభంగస్య దదర్శ మహాదద్భుతం ॥

౪

విభ్రాజమానం వపుషా సూర్యవై శ్వానరౌపమం ।

అవచమ్య రథోత్సంగాత్ సకాశే విబుధానుగం ॥

౫

అసంస్పృశంతం వసుథాం దదర్శ విబుధేశ్వరం ।

నుప్రభాభరణం దేవం విరజోఽంబరధారిణం ॥

౬

తద్విధై రేవ బహుభిః పూజ్యమానం మహాత్మభిః ।

హరిభిర్వాజభి ర్యుక్తం అంతరిక్షగతం రథం ॥

౭

దదర్శాదూరతస్తస్య తరుణాదిత్యసంనిభం ।

పాండురాభ్రఘనప్రఖ్యం చంద్రమండలసన్నిభం ॥

౮

అపశ్యద్విమలం ఛత్రం చిత్రమాల్యోపశోభితం ।

చామరవ్యజనే చాగ్ర్యై రుక్మదండే మహాధనే ॥

౯

గృహీతే వరనారీభ్యాం ధూయమానే చ మూర్ధని ।

గంధర్వామరసిద్ధాశ్చ బహవః పరమర్షయః ॥

౧౦

అంతరిక్షగతం దేవం వాగ్భిరగ్ర్యాభిరీడిరై ।

సహ సంభాషమాణై తు శరభంగేణ వాసవే ॥

౧౧

దృష్ట్వా శతక్రతుం తత్ర రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।

రామోఽథ రథముద్దిశ్య లక్ష్మణాయ ప్రదర్శయన్ ॥

౧౨

అర్చిష్ణాతం శ్రియా జప్తం అద్భుతం పశ్య లక్ష్మణ ।

ప్రతపంతమివాదిత్యం అంతరిక్షగతం రథం ॥

౧౩

యే హయాః పురుహూతస్య పురా శక్రస్య నక్యుతాః ॥

అంతరిక్షగతా దివ్యాః త ఇమే హరయో ధ్రువం ।

౧౪

ఇమే చ పురుషవ్యాఘ్రాః యే తిష్ఠంత్యభితో రథం ।

శతం శతం కుండలినః యువానః ఖడ్గపాణయః ॥ ౧౫

విస్తీర్ణావిపులోరస్కాః పరిఘాయతబాహవః ।

శోణాంశువననాస్స ర్వే వ్యాఘ్రా ఇవ దురానదాః ॥ ౧౬

ఉరోదేశేషు సర్వేషాం హారా జ్వలననన్నిభాః ।

రూపం బిభ్రతి సౌమిత్రే పంచవింశతివాషికం ॥ ౧౭

ఏతద్ధి కిల దేవానాం వయో భవతి నిత్యదా ।

యథేమే పురుషవ్యాఘ్రాః దృశ్యంతే ప్రియదర్శనాః ॥ ౧౮

ఇహైవ సహ వై దేహ్య ముహూతకం తిష్ఠ లక్ష్మణా ।

యావజ్జానామ్యహం వ్యక్తం క ఏష ద్యుతిమా రథే ॥ ౧౯

తమేవముక్త్వా సౌమిత్రం ఇహైవ స్థీయతామితి ।

అభిచక్రామ కాకుత్స్థః శరభంగాశ్రమం ప్రతి ॥ ౨౦

తతస్సమభిగచ్ఛంతం ప్రేక్ష్య రామం శచీపతిః ।

శరభంగమనుప్రాప్య విచిక్త ఇదమబ్రవీత్ ॥ ౨౧

ఇహతోషయాత్యసా రామః యావన్నాం నాభిభాషతే ।

నిష్ఠాం నయతు తావత్తు తతో మాం ద్రష్టుమహతి ॥ ౨౨

జితవంతం కృతార్థం చ ద్రష్టాహమచిరాదిమం ।

కర్ణ హ్యనేన కతకవ్యం మహద్దన్వైస్సుదుష్కరం ॥ ౨౩

నిష్పాదయిత్వా తత్కర్ణ తతో మాం ద్రష్టుమహతి ।

ఇతి వక్త్రే తమామంత్ర్య మానయిత్వా చ తాపసం ॥ ౨౪

రథేన హరియుక్తేన యయా దివమరిందమః ।

ప్రయాతే తు సహస్యాక్షే రాఘవస్సపరిచ్ఛదం ॥ ౨౧

అగ్నిహోత్రముపాసీనం శరభంగముపాగమత్ ।

తస్య పాదా చ సంగృహ్య రామస్సీతా చ లక్ష్మణః ॥ ౨౨

నిషేదుస్సమనుజ్ఞాతాః లబ్ధవాసా నిమృత్రితాః ।

తతశ్శక్తోపయానం తు పర్యప్తచ్ఛతే సరాఘవః ॥ ౨౩

శరభంగశ్చ తత్ సర్వం రాఘవాయ న్యవేదయత్ ।

మామేష పరదో రామ బ్రహ్మలోకం నిగీషతి ॥ ౨౪

జితమగ్రేణ తపసా దుష్ప్రపమకృతాత్మభిః ।

అహం జ్ఞాత్వా సరవ్యాఘ్రు వతః మానమదూరతః ॥ ౨౫

బ్రహ్మలోకం న గచ్ఛామి త్వమదృష్ట్వా ప్రియాతిథిం ।

త్వయాఽహం పురుషవ్యాఘ్రు ధార్మికేణ మహాత్మనా ॥ ౩౦

సమాగమ్య గమిష్యామి త్రిదివం దేవసేవితం ।

అక్షయా సరశాద్దూల మయా లోకా జితాశ్శుభాః ॥ ౩౧

బ్రాహ్మ్యశ్చ నాకపృష్ఠాశ్చ ప్రతిగృహ్ణీష్వ మామకాః ।

ఏవముక్తో సరవ్యాఘ్రుః సర్వశాస్త్రవిశారదః ॥ ౩౨

ఋషిణా శరభంగేణ రాఘవౌ వాక్యమబ్రవీత్ ।

అహమేవాహరిష్యామి సర్వలోకాః మహామునే ॥ ౩౩

ఆవాసం త్వహమిచ్ఛామి ప్రదిప్తమిహ కాననె ।

రాఘవేనైవముక్తస్తు శక్రతుల్యబలేన వై ॥ ౩౪

శరభంగో మహాపాక్షః పునరేవాబ్రవీద్వచః ।

ఇహ రామ మహాతేజాః సుతీక్ష్ణో నామ ధార్మికః ॥ ౩౫

వసత్యరణ్యే ధర్మాత్మా స తే శ్రేయో విధాన్యతి ।

సుతీక్ష్ణమభిగచ్ఛ త్వం శుచౌ దేశే తవస్వినం ॥ ౩౬

రమణీయే వనోద్దేశే స తే నానం విధాన్యతి ।

ఇమాం మందాకినీ రామ ప్రతిసోగ్రతామనువ్రజ ॥ ౩౭

నదీం పుష్పేడుపవహం తత్ర తత్ర గమిష్యసి ।

ఏష పంథా నరవ్యాఘ్ర ముహూతం పశ్య తాత మాం ॥ ౩౮

యావజ్జహామి గాత్రాణి జీణాం త్వచమిమౌరగః ।

తతోఽగ్నిం నుసమాధాయ హుత్వా చాజ్యేన మంత్రవిత్ ॥ ౩౯

శరభంగో మహాతేజాః ప్రవివేశ హుతాశనం ।

తస్య రోమాణి కేశాంశ్చ దదాహగ్నిర్గహాత్మనః ॥ ౪౦

జీణాం త్వచం తథాఽస్థీని యచ్ఛ మాంసం నశోణితం ।

రామన్తు విస్మితో భ్రాత్రా భార్యయా చ నహాత్నవా ॥ ౪౧

స చ పావకనంకాశః కుమారస్సమవద్యత ।

ఉత్థాయాగ్నిచమూత్తస్మాత్ శరభంగో వ్యరోచత ॥ ౪౨

స లోకానాహితాగ్నినాం ఋషీణాం చ మహాత్మనాం ।

దేవానాం చ వ్యతిక్రమ్య బ్రహ్మలోకం వ్యరోహత ॥ ౪౩

స పుణ్యకర్తా భవనే ద్విజమభః

పితామహం సానుచరం దదశేహ హ ।

పితామహశ్చాపి సమీక్ష్య తం ద్విజం

ననంద సుస్వాగతమిత్యవాచ హ ॥

౪౪

ఇతి శ్రీమదారణ్యకాండే-పంచమస్తర్గః.

అథ షష్ఠస్తర్గః.

శరభంగే దివం యాతే మునిసంఘాన్సమాగతాః ।

అభ్యగచ్ఛంత కాకుత్స్థం రామం జ్వలితతేజసం ॥

౧

వైఖానసా వాలఖిల్యాః సంప్రతౌఢా మరీచిపాః ।

అశ్మకుట్టాశ్చ బహవః పత్రాహారాశ్చ ధార్మికాః ॥

౨

దంతోలూఖలినశ్చైవ తథైవోన్నజ్జకాః పరే ।

గాత్రశయ్యా అశయ్యాశ్చ తథైవాభ్యావకాశకాః ॥

౩

మునయస్సలిలాహారాః వాయుభక్షోస్తథాపరే ।

ఆకాశనిలయాశ్చైవ తథా స్థండిలశాయినః ॥

౪

వ్రతోపవాసినో దాంతాః తథాఽఽర్ధ్రపటువానసః ।

నజపాశ్చ తపానిత్యాః తథా పంచతపాఽన్వితాః ॥

౫

సర్వే బ్రాహ్మ్య శ్రియా జప్తాః దృఢయోగాన్సమాహితాః ।

శరభంగాశ్రమే రామం అభిజగ్నుశ్చ తాపసాః ॥

౬

అభిగమ్య చ ధర్మజ్ఞాః రామం ధర్మభృతాం వరం ।

ఊచుః పరమధర్మజ్ఞం ఋషిసంఘాన్సమాహితాః ॥

౭

త్వమిత్వాకుకులస్యాస్య పృథివ్యాశ్చ మహారథః ।

ప్రధానశ్చసి న్నాథశ్చ దేవానాం మఘవానివ ॥

విశ్రుతస్త్రైః లోకేషు యశసా విక్రమేణ చ ।

పితృభక్తిశ్చ సత్యం చ త్వయి ధర్మశ్చ పుష్కలః ॥

త్వామాసాద్య మహాత్మానం ధర్మజ్ఞం ధర్మవత్సలం ।

అర్థిత్వాన్నాథ నత్యామః తచ్చ నః క్షంతుమహాసి ॥

అధర్మస్తు మహంతాత భవేత్తస్య మహీపతేః ।

యో హరేద్భలిషడ్భాగం న చ రక్షతి పుత్రవత్ ॥

యుంజానః స్వానివ ప్రాణాః ప్రాణైరిష్టాః సుతానివ ।

నిత్యయుక్తస్సదా రక్షా సర్వా విషయవాసినః ॥

ప్రాప్నోతి శాశ్వతీం రామ కీతిం న బహువాన్వికిం ।

బ్రహ్మణః స్థానమాసాద్య తత్ర చాపి మహీయతే ॥

యత్కరోతి పరం ధర్మం మునిర్మూలఫలాశనః ।

తత్ర రాజ్యశ్చతుర్భాగః ప్రజా ధర్మేణ రక్షతః ॥

సోఽయం బ్రాహ్మణభూయిష్ఠః వానప్రస్థగణో మహాః ।

త్వన్నాథోఽనాథవద్రామ రాక్షసైర్బాధ్యతే భృశం ॥

ఏహి పశ్య శరీరాణి మునీనాం భావితాత్మనాం ।

హతానాం రాక్షసైర్హృదైః బహునాం బహుధా వనే ॥

పంపానదీనివాసానాం అనుమందాకినీమపి ।

చిత్రకూటాలయానాం చ క్రియతే కదనం మహత్ ॥

ఏవం వయం న మృష్యామః విప్రకారం తపస్వినాం ।

క్రియమాణం వనె ఘోరం రక్షోభిభీమకర్షభిః ॥

౧౮

తతస్తాన్ శరణార్థం చ శరణ్యం నముపస్థితాః ।

పరిసాలయ నో రామ వధ్యమానాన్ నిశాచరైః ॥

౧౯

పరా త్వత్తో గతిర్విర పృథివ్యాం నోవవద్యతే ।

పరిసాలయ నస్సర్వాన్ రాక్షసేభ్యో నృపాత్మజ ॥

౨౦

ఏతచ్ఛృత్వా తు కాకుత్స్థః తాపసానాం తపస్వినాం ।

ఇదం ప్రోవాచ ధర్మాత్మా నర్వానేవ తపస్వినః ॥

౨౧

నైవమర్హథ మాం వక్తుం ఆజ్ఞప్తౌహం తపస్వినాం ।

కేవలేనాత్మకారేణ ప్రవేష్టవ్యం మయా వనం ॥

౨౨

విప్రకారమపాక్రమ్వం రాక్షసైర్భవతామిమం ।

పితుస్తు నిర్దేశకరః ప్రవిష్టౌహమిదం వనం ॥

౨౩

భవతామిర్థసిద్ధ్యర్థం ఆగతోహం యదృచ్ఛయా ।

తస్య మేయం వనే వాసః భవిష్యతి మహాఫలః ॥

౨౪

తపస్వినాం రణే శత్రూన్ హంతుమిచ్ఛామి రాక్షసాన్ ।

పశ్యంతు వీర్యమృషయః సభ్రాతుర్నే తపోధనాః ॥

౨౫

దత్వాభయం చాపి తపోధనానాం

ధర్మే ధృతాత్మా సహ లక్ష్మణేన ।

తపోధనైశ్చాపి సభాజ్యవృత్తః

సుతీక్ష్ణమేవాభిజగామ వీరః ॥

౨౬

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే షష్ఠస్కంధః

అథ సప్తమస్కంధః

- రామస్తు సహితో భ్రాతా సీతయా చ పరంతపః ।
 సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమపదం జగామ సహ తైర్ద్విజైః ॥ ౧
- స గత్వా దూరమధ్వానం నదీస్తీర్త్వా బహూదకాః ।
 దదర్శ విపులం శైలం మహామేఘమిపౌన్నతం ॥ ౨
- తతస్తదిత్యోకువరా సంతతం వివిధైర్ద్రుమైః ।
 కాననం తౌ వివిశతుః సీతయా సహ రాఘవౌ ॥ ౩
- ప్రవిష్టస్తు వనం ఘోరం బహుపుష్పఫలద్రుచుం ।
 దదర్శాశ్రమమేకాంతే చీరమాలాపరిష్కృతం ॥ ౪
- తత్ర తావసమాసీనం మలపంకజటాఢరం ।
 రామస్సుతీక్ష్ణం నిధివత్ తపావృద్ధమభాషత ॥ ౫
- రామోఽహమస్మి భగవన్ భవంతం ద్రష్టుమాగతః ।
 త్వం మాఽభివద ధర్మజ్ఞ మహర్షే సత్యచిక్రమ ॥ ౬
- స నిరీక్ష్య తతో వీరం రామం ధర్మభృతాం వరం ।
 సమాశ్లిష్య చ బాహుభ్యాం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౭
- స్వాగతం ఖలు తే వీర రామ ధర్మభృతాం వర ।
 ఆశ్రమోఽయం త్వయాఽఽక్రాంతః సనాథ ఇవ సాంప్రతం ॥ ౮
- ప్రతీక్షమాణస్తామేవ నారోహేహం మహాయశః ।
 దేవలోకమితో వీర దేహు త్యక్త్వా మహీతలే ॥ ౯

చిత్రకూటముపాదాయ రాజ్యభ్రష్టాసి మే శ్రుతః ।

ఇహోపయాతః కాకుత్స్థ దేవరాజశృతక్రతుః ॥ ౧౦

ఉపాగమ్య చ మాం దేవః మహాదేవస్సురేశ్వరః ।

సర్వా లోకా జితానాహ మమ పుణ్యేన కర్మణా ॥ ౧౧

తేషు దేవర్షిజుష్టేషు జితేషు తపసా మయా ।

మత్ప్రసాదత్ సభార్యస్తవం విహరన్య సలక్ష్మణః ॥ ౧౨

తముగ్రతపసా యుక్తం మహర్షిం సత్యవాదినం ।

ప్రత్యువాచాత్మవా రామః బ్రహ్మణామివ కాశ్యపః ॥ ౧౩

అహమేవాహరిష్యామి స్వయం లోకా మహామునే ।

ఆవాసం త్వహమిచ్ఛామి ప్రదిప్తమిహ కాననె ॥ ౧౪

భవా సర్వత్ర కుశలః సర్వభూతహితే రతః ।

ఆఖ్యాతశ్శరభంగేణ గౌతమేన మహాత్మనా ॥ ౧౫

ఏవనుక్తస్తు రామేణ మహర్షిరోకవిశ్రుతః ।

అబ్రవీన్మధురం వాక్యం హషేణ మహతాఽఽప్లుతః ॥ ౧౬

అయమేవాశ్రమో రామ గుణవా రమ్యతామిహ ।

ఋషీసంఘానుచరితః సదా మూలఫలాన్వితః ॥ ౧౭

ఇమనూశ్రమమాగమ్య మృగసంఘా మహాయశః ।

అటిత్వా ప్రతిగచ్ఛంతి లోభయిత్వాఽకుతోభయాః ॥ ౧౮

నాన్యో దోషో భవేదత్ర మృగేభ్యోఽన్యత్ర విద్ధి వై ॥

తచ్చృత్వా వచనం తస్య మహాషేర్లక్ష్మణాగ్రజః ॥ ౧౯

ఉవాచ వచనం ధీరః వికృప్య సశరం ధనుః ।
 తానహం సుమహాభాగ మృగసంఘాః సమాగతాః ॥ ౨౦
 హన్యాం నిశితధారేణ శరేణాశనివర్చసా ।
 భవాంతత్ప్రాభివజ్యేత కిం స్యాత్కృచ్ఛ్రుతరం తతః ॥ ౨౧
 ఏతస్మిన్నాశ్రమే వాసం చిరం తు న సమథాయే ।
 తమేవముక్త్వా వరదం రామస్సంధ్యాముపాగమత్ ॥ ౨౨
 అన్వాన్య పశ్చిమాం సంధ్యాం తత్ర వానమకల్పయత్ ।
 సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమే రమ్యే సీతయా లక్ష్మణేన చ ॥ ౨౩

తతశ్శుభం తాపసభోజ్యమన్నం

స్వయం సుతీక్ష్ణః పురుషమభాభ్యాం ।

తాభ్యాం సుసత్కృత్య దదౌ మహాత్మా

సంధ్యానివృత్తౌ రజనీమవేక్ష్య ॥ ౨౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-సప్తమస్కంధః.

అథ అష్టమస్కంధః.

రామస్తు సహసామిత్రః సుతీక్ష్ణేనాభిపూజితః ।
 పరిణామ్య నిశాం తత్ర ప్రభాతే ప్రత్యబుధ్యత ॥ ౧
 ఉత్థాయ తు యథాకాలం రాఘవస్సహ సీతయా ।
 ఉపాస్పృశత్ సుశీతేన జలేనోత్పలగంధినా ॥ ౨

అథ తేఽగ్నిం సురాంశ్చైవ వై దేహీ రామలక్ష్మణౌ ।

కాల్యం విధివదభ్యర్చ్య తపస్విశరణౌ వన ॥

3

ఉదయంతం దినకరం దృష్ట్వా విగతకల్మషాః ।

సుతీక్ష్ణమభిగమ్యేదం శ్లక్ష్యం వచనమబ్రువన్ ॥

౪

సుభోషితాః స్న భగవన్ త్వయా పూజ్యేన పూజితాః ।

ఆవృచ్ఛామః ప్రయాస్యామో మునయస్తస్త్వరయంతి నః ॥

౫

త్వరామహే వయం ద్రష్టుం కృత్స్నమాశ్రమమండలం ।

ఋషీణాం పుణ్యశీలానాం దండకారణ్యవాసినాం ॥

౬

అభ్యనుజ్ఞాతుమిచ్ఛామః సహైభిర్గునిపుంగవైః ।

ధర్మనిత్యైస్తపాదాంతైః విశిఖైరివ పావకైః ॥

౭

అవిషవ్యతపా యావత్ సూర్యో నాతివిరాజతే ।

అమాగణాగతాం లక్ష్మీం ప్రాప్యేవాన్వయవజితః ॥

౮

తావదిచ్ఛామహే గతుం ఇత్యుక్త్వా చరణౌ మునేః ।

వపందే సహ సౌమిత్రిః సీతయా సహ రాఘవః ॥

౯

తౌ సంస్పృశంతౌ చరణౌ ఉత్థాప్య మునిపుంగవః ।

గాఢమాలింగ్య సస్నేహం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥

౧౦

అరిష్టం గచ్ఛ పంథానం రామ సౌమిత్రిణా సహ ।

సీతయా చానయా సార్ధం ఛాయయేవానువృత్తయా ॥

౧౧

పశ్యాశ్రమపదం రమ్యం దండకారణ్యవాసినాం ।

ఏషాం తపస్వినాం వీర తపసా భావితాత్మనాం ॥

౧౨

స ప్రాజ్యఫలమూలాని పుష్పితాని వనాని చ ।
 ప్రశస్తమృగయూథాని శాంతపక్షిగణాని చ ॥ ౧౩
 పుల్లమంకజమండాని ప్రసన్నసలిలాని చ ।
 కారండవవికీర్ణాని తటాకాని సరాసి చ ॥ ౧౪
 ద్రక్ష్యసే దృష్టిరమ్యాణి గిరిప్రసవణాని చ ।
 రమణీయాన్యరణ్యాని మయూరాభిరుతాని చ ॥ ౧౫
 గమ్యతాం వత్స సౌమిత్రే భవానపి చ గచ్ఛతు ।
 ఆగంతవ్యం త్వయా తాత పునరేవాశ్రమం మమ ॥ ౧౬
 ఏవముక్తస్తథేత్యుక్త్వా కామత్ స్థస్సహలక్ష్మణః ।
 ప్రదక్షిణం మునిం కృత్వా ప్రస్థాతుముపచక్రమే ॥ ౧౭
 తతశ్శుభతరే తూణీ ధనుషీ చాయతేక్షణా ।
 దదౌ నీతా తయోర్భ్యాతోః ఖడ్గౌ చ విమలా తతః ॥ ౧౮
 ఆబధ్య చ శుభే తూణీ చాపౌ చాదాయ సన్వనౌ ।
 నిష్కాంతావాశ్రమాద్గంతుం ఉభౌ తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౯
 శ్రీమంతౌ రూపసంపన్నౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా ।
 ప్రస్థితౌ ధృతచాపౌ తౌ నీతయా సహ రాఘవౌ ॥ ౨౦

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-అష్టమస్సర్గః.

అథ నవమస్సర్గః.

సుతీక్షేణాభ్యనుజ్ఞాతం ప్రస్థితం రఘునందనం ।
 హృద్యయా స్థిగ్ధయా వాచా భర్తారమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧

- అయం ధర్మస్సునూత్మేణ విధినా పాప్యతే మహాన్ ।
 నివృత్తేన తు శక్యోఽయం వ్యసనాత్ కామజాదిహా ॥ ౧
- త్రీణ్యేవ వ్యసనాన్యత్ర కామజాని భవంత్యుత ।
 మిథ్యావాక్యం పరమకం తస్మాద్గురుతరావృభా ॥ ౩
- పరదారాభిగమనం వినా వైరం చ రాద్రతా ।
 మిథ్యావాక్యం న తే భూతం న భవిష్యతి రాఘవ ॥ ౪
- కుతోఽభిలాషణం స్త్రీణాం పరేషాం ధర్మనాశనం ।
 తవ నాస్తి మనుష్యేంద్ర న చాభూతై కదాచన ॥ ౫
- మనస్యపి తథా రామ న చైతద్విద్యతే క్వచిత్ ।
 స్వదారనిరతస్త్యం చ నిత్యమేవ నృపాత్మజ ॥ ౬
- ధర్మిష్ఠస్సత్యసంధశ్చ పితుర్ద్విదేశకారకః ।
 సత్యసంధ మహాభాగ శ్రీమన్ లక్ష్మణపూర్వజ ॥ ౭
- త్వయి సత్యం చ ధర్మశ్చ త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం ।
 తచ్చ సర్వం మహాబాహూ శక్యం ధర్మం జితేంద్రియైః ॥ ౮
- తవ వశ్యేంద్రియత్వం చ జానామి శుభదశకాన ।
 తృతీయం యదిదం రాద్రం పరప్రాణాభిహింసనం ॥ ౯
- నిర్వైరం క్రియతే మోహాత్ తచ్చ తే నముపస్థితం ।
 ప్రతిజ్ఞాతస్త్యయా వీర దండకారణ్యవాసినాం ॥ ౧౦
- ఋషీణాం రక్షణాథానాం వధస్సంయతి రక్షసాం ।
 ఎతన్నిమిత్తం చ వనం దండకా ఇతి విశ్రుతం ॥ ౧౧

ప్రస్థితస్త్యం సహ భ్రాతృ ధృతబాణశరాసనః ।
 తతస్త్యాం ప్రస్థితం దృష్ట్వా మమ చింతాకులం మనః ॥ ౧౨
 త్వద్వృత్తం చింతయాత్యా వై భవేన్నిశ్చేయసం హితం ।
 న హి మే రోచతే వీర గమనం దండకాః ప్రతి ॥ ౧౩
 కారణం తత్ర వక్ష్యామి వదంత్యాఃశూరయతాం మమ ।
 త్వం హి బాణధనుష్పాణిః భ్రాతృ సహ వనం గతః ॥ ౧౪
 దృష్ట్వా వనచరాన్ సర్వాన్ కచ్చిత్ కుర్యాశ్శరవ్యయం ।
 క్షత్రియాణాం చ హి ధనుః హంతాశస్యేంధనాని చ ॥ ౧౫
 సమీపతః స్థితం తేజః బలముచ్చయతే భృశం ।
 పురా కిల మహాబాహూ తస్మిన్ సత్యవాక్కుచిః ॥ ౧౬
 కస్థింశ్చిదభవత్ పుణ్యే వనే రతమృగద్విజే ।
 తస్యైవ తపసో విఘ్నం కర్తుమిద్రశ్యచీపతిః ॥ ౧౭
 ఖడ్గపాణిరథాగచ్ఛత్ ఆశ్రమం భటరూపధృత్ ।
 తస్థింస్తదాశ్రమపదే నిశితః ఖడ్గ ఉత్తమః ॥ ౧౮
 స న్యాయవిధినా దత్తః పుణ్యే తపసి తిష్ఠతః ।
 స తచ్చస్త్రమనుప్రాప్య న్యాయరక్షణతత్పరః ॥ ౧౯
 వనే తం విచరత్యేవ రక్షా ప్రత్యయమాత్మనః ।
 యత్ర గచ్ఛత్యుపాదాతు మూలాని చ ఫలాని చ ॥ ౨౦
 స వినా యాతి తం ఖడ్గం న్యాయరక్షణతత్పరః ।
 నిత్యం శస్త్రం పరివహాన్ క్రమేణ స తపోధనః ॥ ౨౧

- చకార రాద్రీం స్వాం బుద్ధిం త్యక్త్వా తపసి నిశ్చయం ।
తతస్స రాద్రేభిరతః ప్రమత్తో ధర్మకర్మితః ॥ ౨౨
- తస్య శస్త్రస్య సంవాసాత్ జగామ సరకం మునిః ।
ఏవమేతత్ పురావృత్తం శస్త్రసంయోగకారణం ॥ ౨౩
- అగ్నిసంయోగవద్ధేతుః శస్త్రసంయోగ ఉచ్యతే ।
స్తేహఃచ్ఛ బహుమానాచ్ఛ స్థాగయే త్వాం న శిక్షయే ॥ ౨౪
- న కథంచన సా కార్యా గృహీతధనుషా త్వయా ।
బుద్ధిర్వైరం వినా హంతుం రాక్షసాః దండకాశ్రితాః ॥ ౨౫
- అపరాధం వినా హంతుం లోకాః వీర న కామయే ।
క్షుత్రియాణాం తు వీరాణాం వనేషు నిరతాత్మనాం ॥ ౨౬
- ధనుషా కార్యమేతావత్ ఆర్తానామభిరక్షణం ।
క్వ చ శస్త్రం క్వ చ వనం క్వ చ క్షాత్రం తపః క్వ చ ॥ ౨౭
- వ్యావిధ్ధమిదమస్థాభిః దేశధర్మస్తు పూజ్యతాం ।
తదార్య కలుషా బుద్ధిః జాయతే శస్త్రసేవనాత్ ॥ ౨౮
- పునగత్వా త్వయోధ్యాయాం క్షాత్రధర్మం చరిష్యసి ।
అక్షయా తు భవేత్ ప్రీతిః శ్వశూశ్వశురయోర్ముమ ॥ ౨౯
- యది రాజ్యం పరిత్యజ్య భవేత్త్వం నిరతో మునిః ।
ధర్మాదర్థః ప్రభవతి ధర్మాత్ ప్రభవతే సుఖం ॥ ౩౦
- ధర్మేణ లభతే సర్వం ధర్మసారమిదం జగత్ ।
ఆత్మానం నియమైస్సైస్సైః కర్మయిత్వా ప్రయత్నతః ॥ ౩౧

ప్రాప్య తే నిపుణైర్ధర్మః స సుఖాల్లభ్యతే సుఖం ।

నిత్యం శుచిమత్సిస్సామ్య చర ధర్మం తపోవసే ॥ ౩౨

సర్వం హి విదితం తుభ్యం త్రైలోక్యమపి తత్త్వతః ।

స్త్రీచాపలాదేతదుదాహృతం మే

ధర్మం చ వక్తుం తవ కస్యమర్థః ।

విచార్య బుద్ధ్యా తు సహానుజేన

యద్యోచతే తత్ కురు మా చిరేణ ॥ ౩౩

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-సవమస్కంధః.

అథ దశమస్కంధః.

వాక్యమేతత్తు వై దేవ్య వ్యాహృతం భర్తృభక్తయో ।

శ్శ్రుత్వా ధర్మే స్థితో రామః ప్రత్యువాచాథ మైథిలీ ॥ ౧

హితముక్తం త్వయా దేవి స్నిగ్ధయా సదృశం వచః ।

కులం వ్యపదిశంత్యా చ ధర్మజ్ఞే జనకాత్మజే ॥ ౨

కిం తు వక్ష్యామ్యహం దేవి త్వయై ప్రాక్తమిదం వచః ।

క్షుత్తియైథాఽర్యతే చాపః నాతః శబ్దో భవేదితి ॥ ౩

మాం సీతే స్వయమాగమ్య శరణ్యాశ్శరణం గతాః ।

తే చాతాః దండకారణ్యే మునయస్సంశితవ్రతాః ॥ ౪

వసంతో ధర్మనిరతాః వసే మూలఫలాశనాః ।

సంభంతే సుఖం భీతాః రాక్షసైః క్రూరకర్మభిః ॥ ౫

కాలేకాలే చ నిరతాః నియమైర్వివిధైర్వసే ।

భక్త్యంతే రాక్షసైర్భీమైః సరా మాంసోపజీవిభిః ॥ ౬

తే భక్త్యమాణా మునయః దండకారణ్యవాసినః ।

అస్మాదభ్యవపద్యేతి మామూచుర్ద్విజసత్తమాః ॥ ౭

మయా తు వచనం శృత్వా తేషామేవం ముఖాచ్ఛ్చ్యుతం ।

కృత్వా చరణశుశ్రూషాం వాక్యమేతదుదాహృతం ॥ ౮

ప్రసీదంతు భవంతో మే హీరేశా హి మమాతులా ।

యదీదృశైరహం వివ్రైః ఉపస్థేయైరుపస్థితః ॥ ౯

కిం కరోమీతి చ మయా వ్యాహృతం ద్విజసన్నిధౌ ।

సర్వైరేతైస్సమాగమ్య వాగియం సముదాహృతా ॥ ౧౦

రాక్షసైర్దండకారణ్యే బహుభిః కామరూపిభిః ।

అర్దితాః స్థైర్యధం రామ భవాన్నస్తత్ర రక్షతు ॥ ౧౧

హోమకాలేషు సంప్రాప్తాః పర్వకాలేషు చానఘ ।

ధర్మయంతి సుదుర్దమాః రాక్షసాః పిశితాశనాః ॥ ౧౨

రాక్షసైర్ధర్మితానాం చ తాపసానాం తపస్వినాం ।

గతిం మృగయమాణానాం భవాన్నః పరమా గతిః ॥ ౧౩

కామం తపఃప్రభావేన శక్తా హంతుం నిశాచరా ॥

చిరాజీవతం తు నేచ్ఛామః తపః ఖండయితుం వయం ॥ ౧౪

బహువిఘ్నం తపో నిత్యం దుశ్చరం చైవ రాఘవ ।

తేన శాపం న ముంచామః భక్త్యమాణాశ్చ రాక్షసైః ॥ ౧౫

తదద్యౌమానాః రక్షోభిః దండకారణ్యవాసిభిః ।
 రక్ష సత్త్వం సహ భ్రాతృ త్వన్నాథా హి వయం వనే ॥ ౧౬
 మయా చైతద్వీచః శ్రుత్వా కార్తైస్త్రిన పరిపాలనం ।
 ఋషీణాం దండకారణ్యే సంశ్ರುతం జనకాత్మజే ॥ ౧౭
 సంశ్రుత్య చ న శత్రోమి జీవమానః ప్రతిశ్రవం ।
 మునీనామన్యథా కతుం సత్యమిష్టం హి మే నదా ॥ ౧౮
 అవ్యహం జీవితం జహ్యం త్వాం వా నీతే నలక్ష్మణాం ।
 న తు ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్య బ్రాహ్మణేభ్యో విశేషతః ॥ ౧౯
 తదవశ్యం నుయా కార్యం ఋషీణాం పరిపాలనం ।
 అనుక్తేనాపి వై దేహి ప్రతిజ్ఞాయ తు కిం పునః ॥ ౨౦
 మమ స్నేహోచ్చ సాహార్ద్రాత్ ఇదముక్తం త్వయానఘే ।
 పరితుష్టాన్స్మ్యహం నీతే న హ్యనిష్టాన్సుశివ్యతే ॥ ౨౧
 నదృశం చానురూపం చ కులస్య తవ చాత్మనః ।
 సభర్షచారిణీ మే త్వం ప్రాణైభ్యోపి గరీయసీ ॥ ౨౨

ఇత్యేవముక్త్వా వచనం మహాత్మా
 సీతాం ప్రియాం మైథిలరాజపుత్రీం ।
 రామో ధనుష్ఠాః సహ లక్ష్మణేన
 జగామ రమ్యాణి తపోవనాని ॥ ౨౩

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-దశమస్కంధః.

అథ ఏ కా ద శ స్స గ ణః.

- అగ్రతః ప్రయయా రామః సీతా మధ్య సుమధ్యమా ।
 పృష్ఠతస్తు ధనుష్పాణిః లక్ష్మణోఽనుజగామ హ ॥ ౧
- తౌ పశ్యమానౌ వివిధాన్ శైలప్రస్థాన్ వనాని చ ।
 నదీశ్చ వివిధా రమ్యాః జగ్గుతుస్సీతయా సహ ॥ ౨
- సారసాంశ్చక్రవాకాంశ్చ నదీపులినచారిణః ।
 సరాంసి చ సపద్మాని యుక్తాని జలజైః ఖగైః ॥ ౩
- యూథబద్ధాంశ్చ పృష్ఠతాన్ మదోన్మత్తాన్ విషాణినః ।
 మహిషాంశ్చ వరాహాంశ్చ నాగాంశ్చ ద్రుమవైరిణః ॥ ౪
- తే గత్వా దూరమధ్యానం లంబమానే దివాకరే ।
 దదృశుస్సహితా రమ్యం తటాకం యోజనాయతం ॥ ౫
- పద్మపుష్కరసంబాధం గజయూథైరలంకృతం ।
 సారస్వహంసకాదంబైః సంకులం జలచారిభిః ॥ ౬
- ప్రసన్నసలిలై రమ్యై తస్మిన్ సరసి శుశ్రువే ।
 గీతవాదితనిర్ఘోషః స తు కశ్చన దృశ్యతే ॥ ౭
- తతః కాతూహలాద్రామః లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ।
 మునిం ధర్మభృతం నామ ప్రప్త్యం సముపచక్రమే ॥ ౮
- ఇదమత్యద్భుతం శ్రుత్వా సర్వేషాం నో మహామునైః ।
 కాతూహలం మహాజ్ఞాతం కిమిదం సాధు కథ్యతాం ॥ ౯

- వక్తవ్యం యది చేద్విప్ర నాతిగుహ్యమపి శ్రుభోః ।
 తేనైవముక్తౌ ధర్మాత్మా రాఘవేణ మునిస్తదా ॥ ౧౦
- ప్రభవం సరసః కృతస్నం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే ।
 ఇదం పంచాప్సరో నామ తటాకం సార్వకాలికం ॥ ౧౧
- నిర్మితం తపసా రామ మునినా మాండకణిణానా ।
 స హి తేపే తపస్తీవ్రం మాండకణిణ్యహామునిః ॥ ౧౨
- దశ వర్షసహస్రాణి వాయుభక్షో జలశ్రయః ।
 తతః ప్రవృత్తతాన్సర్వే దేవాస్సాగ్నిపురోగమాః ॥ ౧౩
- అబ్రువన్ వచనం నర్వే పరస్పరసమాగతాః ।
 అస్తాకం కన్యచిత్ స్థానం ఏష ప్రాశ్నయతే మునిః ॥ ౧౪
- ఇతి సంవిగ్నమనసః సర్వే తే త్రిదివాకనః ।
 తత్ర కర్తుం తపోవిఘ్నం దేవైస్సర్వైర్వియోజితాః ॥ ౧౫
- ప్రథావాప్సరసః పంచ విద్యుచ్ఛలితవర్చసః ।
 అప్సరోభిస్తతస్తాభిః మునిర్దృష్టపరావరః ॥ ౧౬
- నీతో మదనవశ్యత్వం సురాణాం కార్యసిద్ధయే ।
 తాశ్చైవాప్సరసః పంచ మునేః పత్నీత్వమాగతాః ॥ ౧౭
- తటాకే నిర్మితం తాసాం అస్మిన్మంతర్హితం గృహం ।
 తథైవాప్సరసః పంచ నివసంత్యో యథానుఖం ॥ ౧౮
- రమయంతి తపోయోగాత్ మునిం యశావనమాస్థితం ।
 తాసాం సంక్రిడమానానాం ఏష వాదిత్రనిన్దవః ॥ ౧౯

శ్రూయతే భూషణోన్మిత్రః గీతశబ్ద మనోహరః ।
 ఆశ్చర్యమితి తస్యైతత్ వచనం భావితాత్మనః ॥ ౨౦
 రాఘవః ప్రతిజగ్రాహ సహ భ్రాతృ మహాయశాః ।
 ఎవం కథయమానస్య దదర్శాశ్రమమండలం ॥ ౨౧
 కుశచీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్య లక్ష్మ్యైః సమావృతం ।
 ప్రవిశ్య సహ వై దేవ్య లక్ష్మణేన చ రాఘవః ॥ ౨౨
 ఉవాస మునిభిన్నరైః పూజ్యమానో మహాయశాః ।
 తథా తస్మిన్ స కాకుత్స్థః శ్రీమత్యాశ్రమమండలే ॥ ౨౩
 ఉషిత్వా తు నుఖం తత్ర పూజ్యమానో మహర్షిభిః ।
 జగ్రామ చాశ్రమాంస్తేషాం పర్యాయేణ తపస్వినాం ॥ ౨౪
 యేషాముపితవాః పూర్వం సకాశే స మహస్త్రవిత్ ।
 క్వచిత్ పరిదశాన్ మాసాన్ ఏకం సంవత్సరం క్వచిత్ ॥ ౨౫
 క్వచిచ్ఛ చతుర్థో మాసాన్ పంచ షట్పదపరాన్ క్వచిత్ ।
 అపరత్రాధికం మాసాత్ అప్యర్థమధికం క్వచిత్ ॥ ౨౬
 త్రీన్ మాసానష్ట మాసాంశ్చ రాఘవౌ న్యవసత్ నుఖం ।
 తథా సంవసత్ స్తస్య మునీనామాశ్రమేషు వై ॥ ౨౭
 రమతశ్చానుకూలేన యయుస్సంవత్సరా దశ ।
 పరిపృత్య చ ధర్మజ్ఞః రాఘవస్సహ నీతయా ॥ ౨౮
 సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమం శ్రీమాన్ పునరేవాజగ్రామ హ ।
 స తమాశ్రమమాసాద్య మునిభిః ప్రతిపూజితః ॥ ౨౯

తత్రాపి న్యవనదామః కంచిత్కాలమరిండుమః ।
 అథాశ్రమస్థో వినయాత్ కదాచిత్తం మహామునిః । 30
 ఉపాసీనస్స కాకుత్స్థః సుతీక్ష్ణమిదమబ్రవీత్ ।
 అస్మిన్నరణ్యే భగవాన్ అగస్త్యోమునిసత్తమః । 31
 వసతీతి మయా నిత్యం కథాః కథయతాం శ్రుతం ।
 స తు జానామి తం దేశం వనస్యాస్య మహత్తయా । 32
 కుత్రాశ్రమమిదం పుణ్యం మహాషేస్తస్య ధీమతః ।
 ప్రసాదాత్తత్రభవతః సానుజస్సహ సీతయా । 33
 అగస్త్యమభిగచ్ఛేయు అభివాదయితుం మునిః ।
 మనోరథో మహానేషః హృది మే పరివతేతే । 34
 యదహం తం మునివరం శుశ్రూషేయమపి న్వయం ।
 ఇతి రామస్య స మునిః శ్రుత్వా ధర్మాత్మనో వచః । 35
 సుతీక్ష్ణః ప్రత్యువాచేదం ప్రీతో దశరథాత్మజం ।
 అహమప్యేతదేవ త్వాం వక్తుకామస్సలక్ష్మణః । 36
 అగస్త్యమభిగచ్ఛేతి సీతయా సహ రాఘవ ।
 దిష్ట్యా త్వీదానీమర్థైస్త్విన్వయమేవ బ్రవీషి మాం । 37
 అహమాఖ్యామి తే వత్స యత్రాగస్త్యో మహామునిః ।
 యోజనాన్యాశ్రమాదస్మాత్ తథా చత్వారి వై తతః । 38
 దక్షిణేన మహాన్ శ్రీమాన్ అగస్త్యభ్రాతురాశ్రమః ।
 స్థలీసాయే వనోద్దేశే పిప్పలీవనశోభితే । 39

బహుపుష్పఫలే రష్యే నానాశక్కునినాదితే ।

పద్మిన్యో వివిధాస్తత్ర ప్రసన్నసలిలాశ్శివాః ।

౪౦

హంసకారండవాకీణాః చక్రవాకోపశోభితాః ।

తత్రైకాం రజనీం వ్యవ్య ప్రభాతే రామ గమ్యతాం ॥

౪౧

దక్షిణాం దిశమాస్థాయ వనపండస్య పార్శ్వతః ।

తత్రాగస్త్యాశ్రమపదం గత్వా యోజనమంతరం ॥

౪౨

రమణీయే వనోద్దేశే బహుపాదపసంవృతే ।

గంస్యతే తత్ర వై దేహీ లక్ష్మణశ్చ సహ త్వయా ॥

౪౩

స హి రమ్యో వనోద్దేశః బహుపాదపసంకులః ।

యది బుద్ధిః కృతా ద్రష్టుం అగస్త్యం తం మహామునిం ॥

౪౪

అద్యైవ గమనే బుద్ధిం రోచయన్వ మహాముఖః ।

ఇతి రామో మునేః శ్మశ్వా సహ భ్రాతృభివాద్య చ ॥

౪౫

ప్రతస్థేగస్త్యముద్దిశ్య సానుజస్సీతయా సహ ।

పశ్యన్ వనాని రమ్యాని పర్వతాంశ్చభ్రాంతనిభాన్ ॥

౪౬

సరాంసి సరితశ్చైవ పథి మార్గవశానుగాః ।

సుతీక్ష్ణేనోపదిష్టేన గత్వా తేన పథా నుఖం ॥

౪౭

ఇదం పరమసంహృష్టః వాక్యం లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।

ఏతదేవాశ్రమపదం నూనం తస్య మహాత్మనః ॥

౪౮

అగస్త్యస్య మునేర్భ్రాతుః దృశ్యతే పుణ్యకర్మణః ।

యథా హి మే వనస్యాస్య జ్ఞాతాః పథి సహస్రశః ॥

౪౯

సంసతాః ఫలభారేణ పుష్పభారేణ చ ద్రుమాః ।
 పిప్పలీనాం చ పక్వానాం వనాదస్సాదుపాగతః ॥ ౫౦
 గంధోఽయు పవనోత్థిప్తః సహసా కటుకోదయః ।
 తత్ర తత్ర చ దృశ్యంతే సుషీప్తాః కాష్ఠసంచయాః ॥ ౫౧
 లూనాశ్చ పథి దృశ్యంతే దర్భా వైడూర్యవర్చసః ।
 ఏతచ్చ వనమధ్యస్థం కృష్ణాభ్రశిఖరోపమం ॥ ౫౨
 పావకస్యాశ్రమస్థస్య ధూమాగ్రం సంప్రదృశ్యతే ।
 వివిక్తేషు చ తీరేషు కృతస్నానా ద్విజాతయః ॥ ౫౩
 పుష్పోపహారం కుర్వంతి కుసుమైః స్వయమాజితైః ।
 తత్పుతీక్షుస్య వచనం యథా సౌమ్య మచూత్రుతం ॥ ౫౪
 అగస్త్యస్యాశ్రమో భ్రాతుః నూనమేష భవిష్యతి ।
 నిగృహ్య తరసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా ॥ ౫౫
 యస్య భ్రాతృ కృతేయం దిక్ శరణ్యా పుణ్యకర్మణా ।
 ఇహైకదా కిల క్రూరః వాతాపిరపిచేల్వలః ॥ ౫౬
 భ్రాతరౌ సహితావాస్తాం బ్రాహ్మణఘ్నౌ మహానురౌ ।
 ధారయన్ బ్రాహ్మణం ద్లాపం ఇల్వలస్సంస్కృతం వదన్ ॥ ౫౭
 ఆమంత్రయతి విప్రాన్ స్థ శ్రాద్ధముద్దిశ్య నిర్ఘ్నాః ।
 భ్రాతరం సంస్కృతం కృత్వా తతస్తం మేషరూపిణం ॥ ౫౮
 తాన్ ద్విజాన్ భోజయూమాన శ్రాద్ధపృష్టేన కర్మణా ।
 తతో భుక్తవతాం తేషాం విప్రాణామిల్వః ప్రవీత్ ॥ ౫౯

- వాతాపే నిష్క్రమన్వేతి స్వరేణ మహతా నదా ।
 తతో భ్రాతుర్వచః శ్రుత్వా వాతాపిర్భేషవన్నదా ॥ ౬౦
 భిత్వా భిత్వా శరీరాణి బ్రాహ్మణానాం వినిష్పతత్ ।
 బ్రాహ్మణానాం సహస్రాణి తైరేవం కామరూపిభిః ॥ ౬౧
 వినాశితాని సంహత్య నిత్యశః పిశితాశ్చనైః ।
 అగస్త్యేన తదా దేవైః ప్రాథితేన మహర్షిణా ॥ ౬౨
 అనుభూయ కిల శ్రాద్ధే భక్షితస్య మహాసురః ।
 తతఃసంపన్నమిత్యక్త్వా దత్వా హస్తోదకం తతః ॥ ౬౩
 భ్రాతరం నిష్క్రమన్వేతి చేల్వలస్సోఽభ్యభావత ।
 స తం తథా భాషమాణం భ్రాతరం విప్రఘాతినం ॥ ౬౪
 అబ్రవీత్ ప్రహసన్ ధీమాన్ అగస్త్యో మునిసత్తమః ।
 కుతో నిష్క్రమితుం శక్తిః మయా జీర్ణస్య రక్షసః ॥ ౬౫
 భ్రాతుస్తే మేషరూపస్య గతస్య యమసాదనం ।
 అథ తస్య వచః శ్రుత్వా భ్రాతుర్నిధనసంశ్రయం ॥ ౬౬
 ప్రథమక్యాయితూమారేభే మునిం క్రోధాన్నిశాచరః ।
 సోఽభిద్రవన్మృనిశ్రేష్ఠం మునినా దీప్త తేజసా ॥ ౬౭
 చక్షుషాఽనలకల్పేన నిదగ్ధో నిధనం గతః ।
 తస్యాయమాశ్రమో భ్రాతుః తటాకవనశోభితః ॥ ౬౮
 విప్రానుకంపయా యేన కర్ణేదం దుష్కరం కృతం ।
 ఏవం కథయమానస్య తస్య సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౬౯

రామస్యాంతం గతస్సూర్యః సంధ్యాకాలోఽభ్యవతఃత- 1
 ఉపాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం నహ భ్రాత్రా యథావిధి- 20
 ప్రవివేశాశ్రమపదం తమృషిం సోఽభ్యవాదయత్ ।
 సమ్యక్ప్రతిగృహీతశ్చ మునినా తేన రాఘవః 21
 న్యవనతాం నిశామేకాం ప్రాశ్య మూలఫలాని చ ।
 తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం విమలే సూర్యమండలే 22
 భ్రాతరం తమగన్త్యస్య హ్యమంత్రయత రాఘవః ।
 అభివాదయే త్వాం భగవన్ నుఖమధ్యుషితో నిశాం 23
 ఆమంత్రయే త్వాం గచ్ఛామి గురుం తే ద్రష్టుమగ్రజం ।
 గమ్యతామితి తేనోక్తః జగామ రఘునందనః 24
 యథోద్దిష్టేన మాగేణ వనం తచ్ఛావలోకయన్ ।
 నీవారాన్ వనసాంతాలాన్ తిమిశాన్ వంజుశాన్ ధవాన్ 25
 చిరిబిల్వాన్ మధూకాంశ్చ బిల్వానపి చ తిందుకాన్ ।
 పుష్పితాన్ పుష్పితాగ్రాభిః లతాభిరనువేష్పితాన్ 26
 దదర్శ రామశ్శతశః తత్ర కాంతారపాదపాన్ ।
 హస్తీహస్తైర్విమృదితాన్ వానరైరుపశోభితాన్ 27
 మత్తైశ్చకునిసంఘైశ్చ శతశశ్చ ప్రణదితాన్ ।
 తతోఽబ్రవీత్ సమీపస్థం రామో రాజీవలోచనః 28
 పృష్ఠతోఽనుగతం వీరం లక్ష్మణం లక్ష్మీనర్ధనం ।
 స్నిగ్ధవత్ప్రాయా యథా వృక్షైః యథా శాంతమృగద్విజాః 29

అశ్రమో నాతిదూరస్థః మహాపేఽర్భావితాత్మనః ।

అగస్త్య ఇతి విఖ్యాతః లోకే స్వేనైవ కర్షణా ॥ ౮౦

అశ్రమో దృశ్యతే తస్య పరిశ్రాంతశ్రమాపహః ।

ప్రాజ్యధూమాకులవనః చీరమాలాపరిష్కృతః ॥ ౮౧

ప్రశాంతమృగయూథశ్చ నానాశకునినాదితః ।

నిగృహ్య తరసా మృత్యుం లోకానాం హితకామ్యయా ॥ ౮౨

దక్షిణా దిక్కుతా యేన శరణ్యా పుణ్యకర్షణా ।

తస్యేదమాశ్రమపదం ప్రభావాద్యస్య రాక్షసైః ॥ ౮౩

దిగియం దక్షిణా త్రాసాత్ దృశ్యతే నోపభుజ్యతే ।

యదాప్రభృతి చాక్రాంతా దిగియం పుణ్యకర్షణా ॥ ౮౪

తదాప్రభృతి నిర్వైరాః ప్రశాంతా రజనీచరాః ।

నామ్నా చేయం భగవతః దక్షిణా దిక్ప్రదక్షిణా ॥ ౮౫

ప్రథితా త్రిషు లోకేషు దుర్ధమాః కూరకర్షభిః ।

మాగ్నం నిరోద్ధుం నిరతః భాస్కరస్యాచలోత్తమః ॥ ౮౬

నిదేశం పాలయన్యస్య వింధ్యశ్చైలో న వర్ధతే ।

అయం దీర్ఘాయుషస్తస్య లోకే విశ్రుతకర్షణః ॥ ౮౭

అగస్త్యస్యాశ్రమః శ్రీమాన్ విసీతజనసేవితః ।

ఏష లోకార్చితస్సాధుః హితే నిత్యరతస్సతాం ॥ ౮౮

అస్మానభిగతాసేషః శ్రేయసా యోజయిష్యతి ।

ఆరాధయిష్యామ్యత్రాహం అగస్త్యం తం మహామునిం ॥ ౮౯

శేషం చ వనవానస్య సౌమ్య వత్స్యామ్యహం ప్రభో ।

అత్ర దేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమమయః ॥ ౯౦

అగస్త్యం నియతాహారం సతతం పర్యపాసతే ।

సాత్ర జీవేన్మృషావాదీ క్రూరో వా యది వా శతః ॥ ౯౧

సృశంసః కామవృత్తౌ వా మునిరేష తథావిధః ।

అత్ర దేవాశ్చ యతౌశ్చ నాగాశ్చ పత్నగైస్సహ ॥ ౯౨

వనంతి నియతాహారాః ధర్మమారాధయిష్యవః ।

అత్ర సిద్ధా మహాత్మానః విమానైస్సూర్యసంనిభైః ॥ ౯౩

త్యక్త దేహాః నైవ దేహేః స్వర్యాతాః సరమమయః ।

ఋక్షత్వమమరత్వం చ రాజ్యాని వివిధాని చ ॥ ౯౪

అత్ర దేవాః ప్రయచ్ఛంతి భూతైరారాధితాశ్శుభైః ।

అగతాః స్నాశమపదం సౌమిత్రే ప్రవిశాగ్రతః ॥ ౯౫

నివేదయేహ మాం పూర్వం ఋషయే సీతయా సహ ।

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకాదశస్కంధః.

అథ ద్వాదశస్కంధః.

స ప్రవిశ్యాశ్రమపదం లక్ష్మణో రాఘవానుజః ।

అగస్త్యశిష్యమాసాద్య వాక్యమేతదువాచ హ ॥ ౧

రాజా దశరథో నామ జ్యేష్ఠస్తస్య సుతో బలీ ।

రామః పూర్వం మునిం ద్రష్టుం భార్యయా సహ సీతయా ॥ ౨

- లక్ష్మణో నామ తస్యాహం భ్రాతా త్వవరజో హితః ।
 అనుకూలశ్చ భక్తశ్చ యది తే శ్రోత్రమాగతః ॥ ౩
 తే వయం వనమత్యుగ్రం ప్రవిష్టాః పితృశాసనాత్ ।
 ద్రష్టుమిచ్ఛామహే సర్వే భగవంతం నివేద్యతాం ॥ ౪
 తస్య తద్వచనం శృత్వా లక్ష్మణస్య తపోధనః ।
 తథేత్యుక్త్వాఽగ్నిశరణం ప్రవివేశ నివేదితుం ॥ ౫
 స ప్రవిశ్య మునిశ్రేష్ఠం తపసా దుష్ప్రధక్షణం ।
 కృతాంబలిరువాచేదం రామాగమనమంజసా ॥ ౬
 యథోక్తం లక్ష్మణేనైవ శిష్యోఽగస్త్యస్య సంమతః ।
 పుత్రౌ దశరథస్యేహ రామో లక్ష్మణ ఏవ చ ॥ ౭
 ప్రవిష్టావాశ్రమపదం సీతయా సహ భార్యయా ।
 ద్రష్టుం భవంతమాయాతౌ శుశ్రూషార్థమరిందమా ॥ ౮
 యదత్రానంతరం తత్త్వం ఆజ్ఞాపయితుమహాసి ।
 తతశ్శిష్యాదువశ్యత్య ప్రాప్తం రామం సలక్ష్మణం ॥ ౯
 వై దేహీం చ మహాభాగాం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ।
 దిష్ట్యా రామశ్చిరస్యాద్య ద్రష్టుం మాం సముపాగతః ॥ ౧౦
 మనసా కాంక్షితం హ్యస్య మయాఽప్యగమనం ప్రతి ।
 గమ్యతాం సత్కృతో రామః సభార్యస్సహలక్ష్మణః ॥ ౧౧
 ప్రవేశ్యతాం సమీపం మే కిం చాసా న ప్రవేశితః ।
 ఏవముక్తస్తు మునినా ధర్మజ్ఞేన మహాత్మనా ॥ ౧౨

అభివాద్యాబ్రవీచ్చిష్యః తథేతి నియతాంజలిః ।
 తతో నిమ్క్రమ్య సంభ్రాంతః శిష్యో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౩
 క్వాసౌ రామో మునిం ద్రష్టుం ఏతు ప్రవిశతు స్వయం ।
 తతో గత్వాఽఽశ్రమద్వారం శిష్యేణ సహ లక్ష్మణః ॥ ౧౪
 దశకాయామాస కాకుత్స్థం సీతాం చ జనకాత్మజాం ।
 తం శిష్యః ప్రశ్నితో వాక్యం అగస్త్యవచనం బ్రువన్ ॥ ౧౫
 ప్రావేశయద్యథాన్యాయం సత్కారాహం నునత్కృతం ।
 ప్రవివేశ తతో రామః సీతయా సహలక్ష్మణః ॥ ౧౬
 పృశాంతహరిణాక్షీర్ణం ఆశ్రమం హ్యవలోకయన్ ।
 న తత్ర బ్రహ్మణః స్థానం అగ్నేః స్థానం తథైవ చ ॥ ౧౭
 విష్ణోః స్థానం మహేంద్రస్య స్థానం చైవ వివస్వతః ।
 సోమస్థానం భగస్థానం స్థానం కౌబేరమేవ చ ॥ ౧౮
 ధాతుర్విధాతుః స్థానే చ వాయోః స్థానం తథైవ చ ।
 నాగరాజస్య చ స్థానం అనంతస్య మహాత్మనః ॥ ౧౯
 స్థానం తథైవ గాయత్ర్యః వసూనాం స్థానమేవ చ ।
 స్థానం చ పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః ॥ ౨౦
 శాతికేయస్య చ స్థానం ధర్మస్థానం చ పశ్యతి ।
 తతశ్శిష్యైః పరివృతః మునిరప్యభినిష్పతత్ ॥ ౨౧
 తం దదర్శాగ్రతో రామః మునీనాం దీప్తతేజసాం ।
 అబ్రవీద్వచనం వీరః లక్ష్మణా లక్ష్మీచర్ధనం ॥ ౨౨

ఏష లక్ష్మణ నిష్క్రమత్ అగస్త్యో భగవాన్ ఋషిః ।
 ఔదార్యేణావగచ్ఛామి నిధానం తపసామిమమ్ ॥ ౨౩
 ఏవముక్త్వా మహాబాహుః అగస్త్యం సూర్యవర్చసమ్ ।
 జగ్రాహ పరమప్రీతః తస్య పాదౌ పరంతపః ॥ ౨౪
 అభివాద్య తు ధర్మాత్మా తస్మా రామః కృతాంజలిః ।
 సీతయా సహ వై దేవ్య తదా రామస్సలక్ష్మణః ॥ ౨౫
 ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థః అర్చయిత్వాననోద్వక్తః ।
 కుశలప్రశ్నముక్త్వా చ హ్యస్యతామితి చాబ్రవీత్ ॥ ౨౬
 అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయాఘ్నం అతిథిః ప్రతిపూజ్య చ ।
 హేనప్రస్థేన ధర్మేణ స తేహం భోజనం దదౌ ॥ ౨౭
 ప్రథమం చోపవిశ్యాథ ధర్మజ్ఞో మునిపుంగవః ।
 ఉవాచ రామమాసీనం ప్రాంజలిం ధర్మోవిదమ్ ॥ ౨౮
 అగ్నిం హుత్వా ప్రదాయాఘ్నం అతిథిం ప్రతిపూజయేత్ ।
 అన్యథా ఖలు కాకుత్స్థ తపస్వీ సముదాచరత్ ॥ ౨౯
 దుస్సాక్షీవ పరే లోకే స్వాని మాంసాని భక్షయేత్ ।
 తాజా సర్వస్య లోకస్య ధర్మచారీ మహావధః ॥ ౩౦
 పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ భవాన్ ప్రాప్తః ప్రియాతిథిః ।
 ఏవముక్త్వా ఫలైర్భూతైః పుష్పైర్నైః శ్చ రాఘవమ్ ॥ ౩౧
 పూజయిత్వా యథాకామం పునరేవ తతోబ్రవీత్ ।
 ఇదం దివ్యం మహచ్ఛాపం హేమరత్నవిభూషితమ్ ॥ ౩౨

వైష్ణవం పురుషవ్యాఘ్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా ।
 అమోఘస్సార్యసంకాశః బ్రహ్మదత్తశ్శ్రోత్రమః ॥ ౩౩
 దత్తే మమ మహేంద్రదేణ తూణీ చాక్షయసాయకా ।
 సంపూర్ణా నిశితైర్బాణైః జ్వలద్భిరివ పావకైః ॥ ౩౪
 మహారజతకోశోఽయం అసిహేమవిభూషితః ।
 అచేన ధనుషా రామ హత్వా సంఖ్యే మహాసురాన్ ॥ ౩౫
 ఆజహాద శ్రియం దీప్తాం పురా విష్ణుదివౌకసాం ।
 తద్ధనుస్తా చ తూణీగౌ శరం ఖడ్గం చ మానద ॥ ౩౬
 జయాయ ప్రతిగృహ్ణీష్వా వజ్రం వజ్రధనో యథా ।
 ఏవముక్త్వా మహాతేజాః సమస్తం తద్వరాయుధం ॥ ౩౭
 దత్వా రామాయ భగవాన్ అగస్త్యః పునరబ్రవీత్ ॥

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ద్వాదశస్సర్గః.

అథ త్రయోదశస్సర్గః.

రామ ప్రీతోఽస్మి భద్రం తే పరితుష్టోఽస్మి లక్ష్మణ ।
 అభివాదయితుం యన్తాం ప్రాప్తౌ స్థస్సహ సీతయా ॥ ౧
 అధ్వశ్రమేణ వాం వేదః బాధతే ప్రచురశ్రమః ।
 వ్యక్తముక్తుంత తే చాపి మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ ౨
 ఎమా హి సుకుమారీ చ దుఃఖైశ్చ న విమానితా ।
 ప్రోజ్యదోషం వనం ప్రాప్తౌ భర్తున్సేవాప్రచోదితా ॥ ౩

యథైషా రమతే రామ ఇహ సీతా తథా కురు ।
 దుష్కరం కృతవత్సైషా వన త్యామనుగచ్ఛతీ ॥ ౪
 ఎషా హి ప్రకృతిః స్త్రీణాం ఆసృష్టై రఘునందన ।
 సమస్తమనురజ్యంతి విషమస్తం త్యజంతి చ ॥ ౫
 శతప్రదానాం లాలత్వం శస్త్రాణాం తీక్ష్ణతా తథా ।
 గరుడానిలయోశ్చైశ్చస్యం అనుగచ్ఛంతి యోషితః ॥ ౬
 ఇయం తు భవతో భార్యా దోషై రైవైవజితా ।
 శ్లాఘ్య చ వ్యవదేశ్యా చ యథా దేవీ హ్యరుంధతీ ॥ ౭
 ఆలక్ష్మితోఽయు దేశశ్చ యత్ర సౌమిత్రిణా సహ ।
 వై దేహ్య చానయా రామ వత్స్యసి త్వమరిందను ॥ ౮
 ఎవముక్త్వా మహాబాహుః అగస్త్యః పునరబ్రవీత్ ।
 సుఖం స్వప మహాబాహో సీతయా సహలక్ష్మణః ॥ ౯
 రవిరస్తం గతస్సౌమ్య సన్ధ్యాకాలోఽభ్యుపాగతః ।
 ఎతే నిశాచరా రామ నిలీనా మృగపక్షిణః ॥ ౧౦
 నగ్రగ్రేషు భృశం లీనా దృశ్యంతే నుసమాహితాః ।
 నై శేన తమసా వ్యాప్తం అప్రకాశం సభస్థలం ॥ ౧౧
 ఏవముక్తో మహాబాహుః అగస్త్యేన మహాత్మనా ।
 ఉపాస్య పశ్చిమాం సంధ్యాం రామస్సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౧౨
 అభివాద్య మహాత్మానం అగస్త్యమృషినత్తమం ।
 నుష్వాప రజనీం తాం తు పూజితః పరమషిణా ॥ ౧౩

నుభోషితస్తదా రామః సంధ్యామన్వాన్య సానుజః ।
 కృత్వా పౌర్వాహ్నికం తస్థా స్నాతో హుతహుతాశనః ॥ ౧౪
 లక్ష్మణేన సహా భ్రాతృ సీతయా చ పరంతపః ।
 ఉపాగమదమేయాత్మా హ్యగస్త్యం నూర్యవర్చసం ॥ ౧౫
 స దృష్ట్వా రాఘవం శ్రీమాన్ అగస్త్యస్సంయతాంజలిం ।
 ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౬
 కచ్చిశ్సుఖం నిశా రామ వ్యతీతా రఘునందన ।
 తవ సభ్రాతృభార్యస్య మమాశ్రమపదే విభో ॥ ౧౭
 ఏవముక్తస్తతో రామః ప్రత్యువాచ కృతాంజలిః ।
 మానితాస్నై యథాన్యాయం త్వయా పూజ్యేన పూజితాః ॥
 శయనాసనయానేన భోజనాచ్ఛాదనైశ్శుభైః ।
 రాజ్ఞో దశరథస్యేవ పురే చాంతఃపురే యథా ॥ ౧౮
 నుభోషితాః స్థభగవన్ సర్వకామైరుపస్కృతాః ।
 ఉపవిశ్యాప్యగస్త్యస్తు నిషేదధ్వమువాచ హ ॥ ౧౯
 సవాన్ నేవాభ్యనుజ్ఞాప్య యే తత్తాన్ సహగతాః ।
 నుభోపవిష్టే రామే తు సహసీతే సలక్ష్మణే ॥ ౨౦
 స తేన ఋషిసంఘేన అగస్త్యా వాక్యమబ్రవీత్ ।
 కాలోఽయం గతభూయిష్ఠః యః కాలస్తవ రాఘవ ॥ ౨౧
 నమయో యో నరేంద్రేణ కృతో దశరథేన తే ।
 తీర్ణప్రతిజ్ఞః కాకుత్స్థ నుఖం రాజ్యే నివర్త్యసి ॥ ౨౨

ధన్యస్మై జనకో రామ స రాజా రఘునందన ।
 యస్తస్త్వయా జ్యేష్ఠపుత్రేణ యయాతినివ తారితః ॥ ౨౪
 ఏవముక్తస్స మునినా రాఘవస్సంయతాంజలిః ।
 ఉవాచ ప్రశ్రితం వాక్యం ఋషిం దీప్తమివానలం ॥ ౨౫
 ధన్యోఽస్త్వనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే మునిపుంగవః ।
 గుణైస్సభ్రాతృభార్యస్య వరదః పరితువ్యతి ॥ ౨౬
 స మయా తారితో రాజా స్వగుణైరేవ తారితః ।
 స్వర్గం దశరథః ప్రాప్తః స్వకృతైః పూర్వకమభిః ॥ ౨౭
 అయం దేశో హి నిఖిలః సర్వ ఏవ మహాతపః ।
 అశరణ్యశ్శరణ్యోఽభూత్ యథైవ వినివేశితః ॥ ౨౮
 తదాఖ్యావ్యాఖ్యాతత్త్వేన పరం కాతూహలం మమ ।
 శృత్వా తు వచనం తస్య రామస్య మధురాక్షరం ॥ ౨౯
 ప్రత్యువాచ తతో రామం అగస్త్యో భగవాన్ ఋషిః ।
 శృణు రాఘవ తత్త్వేన దేశస్యాస్య యథాతథం ॥ ౩౦
 దండకేన పరిత్యక్తౌ హ్యయం దేశో మహాత్మనా ।
 భోగవన్య చ శాపేన నిర్ధనువ్యమృగోఽభవత్ ॥ ౩౧
 వృక్షగుల్మలతాహీనం తావస్సైరపి వజ్జితం ।
 కాంతారమభవత్తాత ఘోరం పరమదారుణం ॥ ౩౨
 యోజనానాం సహస్రం తు వింధ్యపాదస్య దక్షిణే ।
 సూత్ర వజ్జతి పజ్జన్యః నాపి వాతి సుఖోఽనిలః ॥ ౩౩

రూక్షం ప్రతిభయం ఘోరం ఆసీద్ధూమాకులం వనం ।

బహూన్యబ్దసహస్రాణి ఇదమాసీదనాకులం ॥ ౩౪

గంధవై ఋషిసంఘైశ్చ దేవైశ్చ పరివర్జితం ।

కన్య చిత్త్వథ కాలన్య దైవయోగాదహం నృప ॥ ౩౫

హిమవచ్ఛిఖరాచ్ఛ్వేత్వాత్ ఇహ ప్రాప్తోఽస్మి మానద ।

తతో మయా సమాసీతః పర్జన్యో జలదై స్సహ ॥ ౩౬

న్వచ్ఛందపక్షస్య కృతః కంచిత్కాలమరిందమ ।

యనున్య చైవ చారాస్తు బహూన్యబ్దశతాని వై ॥ ౩౭

తేజసా మృత్యుదూతాశ్చ వ్యాధయశ్చ నిరాశృతాః ।

హిమవత్పాదజా వృక్షాః చింతితా మనసాఽఽగతాః ॥ ౩౮

ప్రవృత్తాశ్చ పునర్నద్యః ఫుల్లపంకజమండితాః ।

తటాకాని సురమ్యాణి సరితశ్చ సరాంసి చ ॥ ౩౯

సీరజస్కం నుగంధం చ నుఖశీలజలానిలం ।

ప్రవృత్తవనపండాఢ్యం స్థితసన్యసమాకులం ॥ ౪౦

అచిరేణాభవద్రమ్యం ఋషిసంఘానుసేవితం ।

కేవలం త్వభిశాపేన తస్మైవ రఘునందన ॥ ౪౧

సోవద్రవమివాప్యేతత్ రాక్షసైః క్రూరకర్షభిః ।

యదాప్రభృతి చాసి త్వం చిత్రకూటముపాగతః ॥ ౪౨

తదాప్రభృతి రక్షౌంసి విప్రకుర్వంతి తాపసాః ।

ఋషీణామభయం వీర దాతుమహాసి మానద ॥ ౪౩

అస్తాద్ధి కారణాద్రామ దండకారణ్యవాసినాం ।

త్రాణార్థమిహ సంప్రాప్తః త్రాతుమహాసి నౌ భవాన్ ॥ ౪౪
సమథో హ్యసి కాకుత్స్థ త్రైలోక్యస్యాపి రక్షణే ।

కిం పునర్వీర రక్షాంసి ద్విజమన్యూహతాని వై ॥ ౪౫

ఇదమిత్వాకుపుత్రేణ దండకేన మహాబల ।

దేశో నిరాకృతో రామ శాపదోషేణ రాఘవ ॥ ౪౬

దండకారణ్యమఖిలం దశనాదేవ పావిత్రం ।

శాపస్యాంతాయ కాకుత్స్థ ప్రాప్తస్తవ్విమరిసూదన ॥ ౪౭

స త్వమద్య పురావృత్తైః పితృభిశ్చ నిరాకృతం ।

తారయస్వ మహాభాగ దండకారణ్యమద్య వై ॥ ౪౮

యస్య దోషాదిదం రామ దండకారణ్యముచ్యతే ।

ఏవముక్తస్తదా రామః ప్రత్యువాచ మహాముని ॥ ౪౯

ఆశ్చర్యమిదమాఖ్యాతం దేశస్యాన్య యథాతథం ।

కింతు వ్యాదిశ మే దేశం సోదకం బహుకాననం ॥ ౫౦

యత్రాశ్రమపదం కృత్వా వసేయం నిరతస్సుఖం ।

తతోఽబ్రవీన్నునిశ్రేష్ఠః శ్రుత్వా రామస్య తద్వచః ॥ ౫౧

ధ్యాత్వా ముహూర్తం ధర్మాత్మా ధీరో ధీరతరం వచః ।

ఇతో ద్వియోజనే తాత బహుమూలఫలోదకః ॥ ౫౨

దేశో బహుమృగః శ్రీమాన్ పంచవట్సభివిశ్రుతః ।

తత్ర గత్వాఽశ్రమపదం కృత్వా సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౫౩

రంస్యసే త్వం పితుర్వాక్యం యథోక్తమనుపాలయన్ ।

విదితోహ్యేష వృత్తాంతః మయా సర్వస్తవాచనఘ ॥ ౫౪

తపనశ్చ ప్రభావేన స్నేహాద్దశరథస్య చ ।

హృదయస్థశ్చ తె ఛందః విజ్ఞాతస్తపసా మయా ॥ ౫౫

ఇహ వాసం ప్రతిజ్ఞాయ మయా సహ తపావనే ।

వసంతం త్వాం జనాస్సర్వే జ్ఞాన్యంతి రఘునందన ॥ ౫౬

అతశ్చ త్వామహం బూమి గచ్ఛ పంచవటీమితి ।

స హి రమ్యో వనోద్దేశః మైథిలీ యత్ర రంస్యతే ॥ ౫౭

స దేశః శ్లాఘనీయశ్చ నాతిదూరే చ రాఘవ ।

గౌదావర్యాస్సమీపే చ మైథిలీ యత్ర రంస్యతే ॥ ౫౮

ప్రాజ్యమూలఫలశ్చైవ నానాద్విజగణాయుతః ।

వివిక్తశ్చమహాబాహూ పుణ్యో రమ్యస్తథైవ చ ॥ ౫౯

భవానపి సదారశ్చ శక్తశ్చ పరిరక్షణే ।

అపి చాత్ర వనః రామ తాపసాః పాలయిష్యసి ॥ ౬౦

ఎతదాలక్యతే వీర మఘాకానాం మహద్వనం ।

ఉత్తరేణాస్య గతవ్యం న్యగ్రగోధమభిగచ్ఛతా ॥ ౬౧

తతః స్థలముపారుహ్య పవతస్యావిదూరతః ।

భ్యుతః పంచవటీత్యైవ నిత్యపుష్పితకాననః ॥ ౬౨

నిగస్త్యైవైవముక్తస్తు రామస్సమిత్రిణా సహ ।

సత్కృత్యామంత్రయామాన తమృషిం సత్యవాదిన్ ॥ ౬౩

తౌ తు తెనాభ్యనుజ్ఞాతౌ కృతపాదాభివందనా ।

తదాశ్రమాత్ పంచవటీం జగ్నతుస్సహ సీతయా ॥

౬౪

గృహీతచాపౌ తు నరాధిపాత్సజౌ

విషక్తతూణౌ సమరెష్వకాతరా ।

యథోపదిష్టేన వథా మహాషిణా

ప్రజగ్నతుః పంచవటీం సమాహితౌ ॥

౬౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే త్రయోదశస్సర్గః.

అథ చతుదశస్సర్గః.

అథ పంచవటీం గచ్ఛన్ అంతరా రఘునందనః ।

ఆససాద మహాకాయం గృధ్రం భీమపరాకమం ॥

౬౬

తం దృష్ట్వా తౌ మహాభాగా వటస్థం రామలక్ష్మణౌ ।

మేనాతే రాక్షసం పక్షిం బ్రువాణౌ కో భవానితి ॥

౬౭

స తౌ మధురయా వాచా సౌమ్యయా ప్రీణయన్నివ ।

ఉవాచ వత్స మాం విద్ధి వయస్యం పితరూత్సనః ॥

౬౮

స తం పితృసఖం బుధ్వా పూజయామాస రాఘవః ।

స తస్య కులమవ్యగ్రం అథ ప్రవచ్ఛ నామ చ ॥

౬౯

రామస్య వచనం శృత్వా సర్వభూతసముద్భవం ।

ఆచచక్షే ద్విజస్తస్మై కులమాత్మానమేవ చ ॥

౭౦

పూర్వకాలే మహాబాహుః యే ప్రజాపతయోఽభవః ।
 తా మే నిగదతస్సర్వాః ఆదితశ్శృణు రాఘవః ॥ ౬
 కర్దమః ప్రథమస్తేషాం విక్రీతస్తదనంతరః ।
 శేషశ్చ సంశ్రయశ్చైవ బహుపుత్రశ్చ వీర్యవాన్ ॥ ౭
 స్థాణుర్ధరీచిరత్రిశ్చ క్రతుశ్చైవ మహాబలః ।
 పులస్త్యశ్చాచిగిరాశ్చైవ ప్రచేతాః పులహస్తథా ॥ ౮
 దక్షో వివస్వానమోఽరిష్టనేమిశ్చ రాఘవః ।
 కాశ్యపశ్చ మహాతేజాః తేషామాసీచ్చ పశ్చిమః ॥ ౯
 ప్రజాపతేస్తు దక్షస్య బభూవురితి విశ్రుతం ।
 షష్టిర్దుహితరో రామ యశస్విన్యో మహాయశః ॥ ౧౦
 కాశ్యపః ప్రతిజగ్రాహ తాసామష్టే సుమధ్యమాః ।
 అదితిం చ దితిం చైవ దనుమవ్యథ కాళికాం ॥ ౧౧
 తామ్రాం క్రోధవశాం చైవ మనుం చావ్యసలామపి ।
 తాస్తు కన్యాస్తతః ప్రీతః కాశ్యపః పునరబ్రవీత్ ॥ ౧౨
 పుత్రాంస్తైలోక్యభర్తృణా వై జనయిష్యథ మత్సమాన్ ॥
 అదితిస్తన్ధనా రామ దితిశ్చ దనురేవ చ ॥ ౧౩
 కాళికా చ మహాబాహుః శేషాన్త్యమనసోఽభవః ।
 అదిత్యాం జజ్ఞరే దేవాః త్రయస్త్రింశదరిందమ ॥ ౧౪
 ఆదిత్యా వసమౌ రుద్రాః హ్యశ్వినౌ చ పరంతప ।
 దితిస్త్యజనయత్ పుత్రాన్ దైత్యాంస్తాత యశస్వినః ॥ ౧౫

తేషామియం వసుమతీ పురాఽఽసీత్ సవనార్ణవా ।
 దనుస్తవజనయత్ పుత్రం అశ్వగ్రీవమరిందమ ॥ ౯౬
 నరకం కాలకం చైవ కాళికాఽపి వ్యజాయత ।
 క్రాంచీం భాసీం తథా శ్యేనీం ధృతరాష్ట్రీం తథా శుకీం ॥ ౯౭
 రామాఽపి సుమవే కన్యాః పంచైతా లోకవిశుతాః ।
 ఉలూకాః జనయత్ క్రాంచీ భాసీ భాసా వ్యజాయత ॥ ౯౮
 శ్యేనీ శ్యేనాంశ్చ గృధ్రాంశ్చ వ్యజాయత సుతేజసః ।
 ధృతరాష్ట్రీ తు హంసాంశ్చ కలహంసాంశ్చ నర్వశః ॥ ౯౯
 చక్రవాకాంశ్చ భద్రం తే విజజ్ఞే సాఽపి భామినీ ।
 శుకీ నతాం విజజ్ఞే తు నతాయా వినతా సుతా ॥ ౧౦౦
 దశ క్రోధవశా రామ విజజ్ఞే హ్యత్నసంభవాః ।
 మృగీ చ మృగమందాం చ హరిం భద్రమదామపి ॥ ౧౦౧
 మాతంగీమపి శాదూలీం శ్వేతాం చ సురభిం తథా ।
 సర్వలక్షణసంపన్నాం సురసాం కద్యుకామపి ॥ ౧౦౨
 అపత్యం తు మృగాస్స ర్వే మృగ్యా నరవరోత్తమ ।
 ఋక్షాశ్చ మృగమందాయాః సృమరాశ్చ మరాన్తథా ॥ ౧౦౩
 హర్యాశ్చ హరయోఽపత్యం వానరాశ్చ తరస్వినః ।
 తతస్త్విరావతీం నామ జజ్ఞే భద్రమదా సుతాం ॥ ౧౦౪
 తస్యాస్త్విరావతః పుత్రః లోకనాథో మహాగజః ।
 మాతంగాన్తస్త్వథ మాతంగాః అపత్యం మనుజర్షభ ॥ ౧౦౫

గోలాంగులాంశ్చ శాదూలీ వ్యాఘ్రాంశ్చ జనయత్ సుతాః ।
దిశాగజాంశ్చ క్కాకుత్స్థ శ్వేతాఽప్యజనయత్ సుతాః ॥ ౨౬

తతో దుహితౌ రామ సురభిర్ద్వే వ్యజాయత ।
రోహిణీం నామ భద్రం తే గంధర్వం చ యశస్వినీం ॥ ౨౭

రోహిణ్యజనయద్ధా వై గంధర్వ వాజినస్సుతాః ।

సురసాఽజనయన్మాగాః రామ కదూర్ను పన్నగాః ॥ ౨౮
మనుర్మనుష్యాః జనయత్ రామ పుత్రాః యశస్వినః ।

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాః వైశ్యాః శూద్రాంశ్చ మనుజర్షభః ॥

సర్వాః పుణ్యఫలాః పృథ్వాః అనలాఽపి వ్యజాయత ।
వినతా చ శుకీ పాత్రీ కదూర్శ్చ సురసా న్వసా ॥ ౩౦

కదూర్నాగం సహస్రాస్యం విజజ్ఞే ధరణీధరం ।

ద్వా పుత్రౌ వినతాయాన్తు గరుడోఽరుణ ఎవ చ ॥ ౩౧

తస్మాజ్జాతోఽహమరుణాత్ సంపాతిన్తు మమాగ్రజః ।

జటాయురితి మాం విద్ధి శ్వేనీపుత్రమరిందమ ॥ ౩౨

సోఽహం వాసనహాయస్తే భవిష్యామి యదీచ్ఛసి ।

ఇదం దుర్గం హి కాంతారం మృగరాక్షససేవితం ॥ ౩౩

నీతాం చ తాత రక్షిష్యే త్వయి యాతే నలక్ష్మణే ।

జటాయుషం తం ప్రతిపూజ్య రాఘవః

ముదా పరిష్కర్య చ సన్నతోఽభవత్ ।

పితుహి శ్రుతావ సఖిత్వమాత్మనా

జటాయుషా సంకథితం పునఃపునః ॥

స తత్ర సీతాం పరిదాయ మైథిలీం

నహైవ తేనాతిబలేన పక్షిణా ।

జగామ తాం పంచవటీం సలక్షణః

రిపూర్ణ దిధక్షుః శలభానివాసలః ॥

3౫౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండ-చతుర్దశస్సర్గః.

అథ పంచదశస్సర్గః.

తతః పంచవటీం గత్వా నానావ్యాళమృగాయుతాం ।

ఉవాచ భ్రాతరం రామః సౌమిత్రిం దీప్తతేజసం ॥

ఆగతాః స్న యథోద్దిష్టం అముం దేశం మహాషిణా ।

అయం పంచవటీదేశః సౌమ్య పుష్పితపాదపః ॥

సర్వతశ్చార్యతాం దృష్టిః కాననే నిపుణో హ్యసి ।

ఆశ్రమః కతరస్మిన్నః దేశే భవతి సంమతః ॥

రమతే యత్ర వై దేహీ త్వమహం చైవ లక్షణా ।

తాదృశో దృశ్యతాం దేశః సంనికృష్టజలాశయః ॥

వనరామణ్యకం యత్ర స్థలరామణ్యకం తథా ।

సంనికృష్టం చ యత్ర స్యాత్ సమిత్పుష్పకుశోదకం ॥

ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్షణస్సంయతాంజలిః ।

సీతాసమక్షం కాకుత్స్థం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥

- పరవానస్మి కాకుత్స్థ త్వయి వర్షశతం స్థితే ।
 స్వయం తు రుచిరే దేశే క్రియతామితి మాం వద ॥ ౭
- సుప్రీతస్తైన వాక్యేన లక్ష్మణస్య మహాత్మనః ।
 విమృశన్ రోచయామాన దేశం సర్వగుణాన్వితం ॥ ౮
- స తం రుచిరమాశ్రమ్య దేశమాశ్రమకర్మాణి ।
 హస్తా గృహీత్వా హస్తేన రామస్సామితిమబ్రవీత్ ॥ ౯
- అయం దేశస్సమః శ్రీమాన్ పుష్పితైస్తరుభిర్వృతః ।
 ఇహశ్రమవదం సామ్య యథానత్ కర్తుమహాసి ॥ ౧౦
- ఇయమాదిత్యసంకాశైః పద్మైస్సరభిగంధిభిః ।
 అదూరే దృశ్యతే రమ్యా పద్మినీ పద్మశోభితా ॥ ౧౧
- యథాఽఽభ్యాతం అగస్త్యేన మునినా భావితాత్మనా ।
 ఇయం గోదావరీ రమ్యా పుష్పితైస్తరుభిర్వృతా ॥ ౧౨
- హంసకారండవాకీణాః చక్రవాకోపశోభితా ।
 నాతిదూరేణ చానన్తే మృగయాధనిపీడితాః ॥ ౧౩
- మయూరనాదితా రమ్యాః ప్రాంశృపౌ బహుకందరాః ।
 దృశ్యంతే గిరయస్సామ్య పుల్లైస్తరుభిరావృతాః ॥ ౧౪
- సావర్ణై రాజ్యతైస్తామ్రైః దేశే దేశే చ ధాతుభిః ।
 గవాక్షితా ఇవాభాంతి గజాః పరమభక్తిభిః ॥ ౧౫
- సాలైస్తాలై స్తమాలైశ్చ ఖర్జూరపనసామ్రకైః ।
 నీనారైస్తిమిశ్రైశ్చైవ పున్నాగశ్చోపశోభితాః ॥ ౧౬

చూతైరశోకై స్తిలకైః చంపకైః కేతకైరపి ।

పుష్పగుల్మలతోపేతైః తైస్తైస్తరుభిరావృతాః ॥ ౧౭

చందనైః స్పందనైర్నీవైః పనసైర్లికుచైరపి ।

ధవాశ్వకర్ణఖద్గైః శమీకింశుకపాటలైః ॥ ౧౮

అమీ తైలాశ్చ దృశ్యంతే సమంతాచ్చిత్రకాననాః ।

ఇదం పుణ్యమిదం మేధ్యం ఇదం బహుమృగద్విజం ॥ ౧౯

ఇహ వత్స్యమి సౌమిత్రే సార్థమేతేన పక్షిణా ।

ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పరవీరహః ॥ ౨౦

అచిరేణాశ్రమం భ్రాతృః చకార సుమహాబలః ।

పణశాలాం నువిపులాం తత్ర సఖాతమృత్తికాం ॥ ౨౧

నుస్తంభాం మన్మథైర్దీర్ఘైః కృతవంశాం సుశోభనాం ।

నివాసం రాఘవస్యార్థే చకార లఘువిక్రమః ॥ ౨౨

శమీశాఖాభిరాస్తీర్య దృఢపాశావపాశితాం ।

కుశకాశశ్చరైః పర్ణైః సుపరిచ్ఛాదితాం తథా ॥ ౨౩

సమీకృతతలాం రమ్యాం చకార లఘువిక్రమః ।

నివాసం రాఘవస్యార్థే ప్రేక్షణీయమనుత్తమం ॥ ౨౪

స గత్వా లక్ష్మణః శ్రీమాన్ నదీం గోదావరీం తదా ।

స్నాత్వా పద్మాని చాదాయ సఫలః పునరాగతః ॥ ౨౫

తతః పుష్పబలిం కృత్వా శాంతిం చ స యథావిధి ।

దర్శయానూన రామాయ తదాశ్రమపదం కృతం ॥ ౨౬

స తం దృష్ట్వా కృతం సౌమ్యం ఆశ్రమం సహ సీతయా ।
 రాఘవః పర్ణశాలాయాం హర్షమాహరియద్భృశం ॥ ౨౭
 సునంహృష్టః పరిష్వజ్య బాహుభ్యాం లక్ష్మణం తదా ।
 అతిస్నిగ్ధం చ గాఢం చ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౨౮
 ప్రీతోఽస్మి తే మహత్ కర్మ త్వయా కృతమిదం ప్రభో ॥
 ప్రదేయో యన్నిమిత్తం తే పరిష్వంగో మయా కృతః ॥ ౨౯
 భావజ్ఞేన కృతజ్ఞేన ధర్మజ్ఞేన చ లక్ష్మణా ।
 త్వయా పుత్రేణ ధర్మాత్మా న సంవృత్తః పితా మమ ॥ ౩౦
 ఏవం లక్ష్మణముక్త్యా తు రాఘవౌ లక్ష్మీవర్ధనః ।
 తస్మిన్ దేశే బహుఫలే న్యవసత్ సుసుఖం వశీ ॥ ౩౧
 కంచితౌ కాలం న ధర్మాత్మా సీతయా లక్ష్మణేన చ ।
 అన్వాస్యమానౌ న్యవసత్ స్వర్గలోకే యథామరః ॥ ౩౨

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచదశస్కంధః.

అథ ఘోషశస్త్రిః.

వసతస్తస్య తు సుఖం రాఘవస్య మహాత్మనః ।
 శరద్వ్యసాయే హేమంతః ఋతురిష్టః ప్రవతతే ॥ ౧
 స కదాచిత్ ప్రభాతాయాం శర్వర్యాం రఘునందనః ।
 ప్రయయావభిషేకార్థం రమ్యాం గోదావరీం నదీం ॥ ౨

- ప్రహ్వః కలశహస్తస్తం సీతయా నమా వీర్యవాక్ ।
 పృష్ఠతోఽనువ్రజన్ భ్రాతా సామిత్రిరిదమబ్రవీత్ ॥ ౩
- అయం స కాలస్సంప్రాప్తః ప్రియో యస్తే ప్రియుషద ।
 అలంకృత ఇవాభాతి యేన సంవత్సరశ్శుభః ॥ ౪
- సీహరపరుషో లోకః పృథివీ నన్యశాలినీ ।
 జలాన్యనుపభాగ్యాని సుభగో హవ్యవాహనః ॥ ౫
- నవాగ్రయణపూజాభిః అభ్యర్చ్య పితృదేవతాః ।
 కృతాగ్రయణకాః కాలే సంతో విగతకల్మషాః ॥ ౬
- ప్రాజ్యకామా జనపదాః సంవన్నతరగోరసాః ।
 విచరంతి మహీపాలాః యాత్రాస్థా విజగీషవః ॥ ౭
- సేవమానే దృఢం సూర్యే దిశమతకసేవితాం ।
 విహీనతిలకేష స్త్రీ నోత్తరా దిక్ ప్రకాశతే ॥ ౮
- ప్రకృత్యా హిమకోశాఢ్యః దూరసూర్యశ్చ సాంప్రతం ।
 యథార్థనామా సువ్యక్తం హిమవాక్ హిమవాక్ గిరిః ॥ ౯
- అత్యంతసుఖసంచారాః మధ్యాహ్నే స్పర్శతస్సుఖాః ।
 దివసాన్సుభగాదిత్యాః ఛాయాసలిలదుర్భగాః ॥ ౧౦
- మృదుసూర్యాస్సనీహారాః పటుశీతాస్సమారుతాః ।
 శూన్యారణ్యా హిమధ్వస్తాః దివసా భాంతి సాంప్రతం ॥ ౧౧
- నివృత్తాకాశశయనాః పుష్యనీతా హిమారుణాః ।
 శీతా వృద్ధతరాయామాః త్రియామా యాంతి సాంప్రతం ॥ ౧౨

రవిసంక్రాంతసౌభాగ్యః తుషారాయణమండలః ।
 నిశ్వాసాంధ ఇవాదర్శః చంద్రమా న ప్రకాశతే ॥ ౧౩
 జ్యోత్స్నా తుషారమలినా పాణమాస్యాం న రాజతే ।
 సీతేవ చాతపశ్యామా లక్ష్మతే న తు శోభతే ॥ ౧౪
 ప్రకృత్యా శీతశస్పర్శః హిమవిధశ్చ సాంప్రతం ।
 ప్రవాతి పశ్చిమో వాయుః కాలే ద్విగుణశీతళః ॥ ౧౫
 బాష్పచ్ఛన్నాన్యరణ్యాని యవగోధూమవంతి చ ।
 శోభంతే భృద్భిః సూర్యే నదద్భిః క్రాంచసారసైః ॥ ౧౬
 ఖజూరపుష్పకృతిభిః శిరోభిః పూణతండులైః ।
 శోభంతే కించిదానమ్నాః శాలయః కనకప్రభాః ॥ ౧౭
 మయూఖైరుపసర్పద్భిః హిమసీహారసంవృతైః ।
 దూరమభ్యుదితస్సూర్యః శశాంక ఇవ లక్ష్మతే ॥ ౧౮
 అగ్రాహ్యవీర్యః పూర్వాష్టే మధ్యాష్టే స్పర్శతస్సుఖః ।
 సంరక్తః కించిదాపాండుః ఆతపశ్శోభతే షీతో ॥ ౧౯
 అవశ్యాయనిపాతేన కించిత్ ప్రక్లిన్నశాద్వలా ।
 వనానాం శోభతే భూమిః నివిష్టరుణాతపా ॥ ౨౦
 స్పృశంస్తు విపులం శీతం ఉనకం ద్విరదస్సుఖం ।
 అత్యంతతృప్తితో వన్యః ప్రతిసంహతతే కరం ॥ ౨౧
 ఏతే హి సముపాసీనాః విహగా జలచారిణాః ।
 భవిగాహంతి నలిలం అప్రగల్భ ఇవాహవం ॥ ౨౨

- అవశ్యాయతమోనద్ధాః సీహరతమసా వృతాః ।
 ప్రనుష్టా ఇవ లక్ష్మ్యంతే విపుష్పా వనరాజయః ॥ ౨౩
- బాష్పసంఘన్నసలిలాః రుతవిశ్లేయసారసాః ।
 హిమార్ద్రవాల్మకైస్తీరైః సరితో భాంతి సాంప్రతం ॥ ౨౪
- తుషారవతనాచ్చైవ మృదుత్వాద్భాస్కరస్య చ ।
 శైత్యాదగ్రగన్థమపి ప్రాయేణ రసవజ్జలం ॥ ౨౫
- జరాజర్మరితైః పద్మైః శీర్ణాకేసరకణికైః ।
 నాశశేషేహిమధ్వస్యైః న భాంతి కమలాకరాః ॥ ౨౬
- అస్థింస్తు పురుషవ్యాఘ్రః కాలే దుఃఖనమన్వితః ।
 తపశ్చరతి ధర్మాత్నా త్వద్భక్త్యా భరతః పురే ॥ ౨౭
- త్యక్త్వా రాజ్యం చ మానం చ భోగాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్
 తపస్వీ నియతాహరః శేతే శీతే మహీతలె ॥ ౨౮
- సోపి వేళామిమాం నూనం అభిషేకార్థముద్యతః ।
 వృతః ప్రకృతిభిర్నిత్యం ప్రయాతి సరయాం నదీం ॥ ౨౯
- అత్యంతసుఖసంవృద్ధః సుకుమారస్సుఖాచితః ।
 కథం న్వపరరాత్రేషు సరయామవగాహతే ॥ ౩౦
- పద్మప్రతేక్షణో వీరః శ్యామో నిరుదగో మహాన్ ।
 ధర్మజ్ఞస్తత్యవాదీ చ హ్రీనిషేధో జితేంద్రియః ॥ ౩౧
- ప్రియాభిభాషీ మధురః దీఘబాహురరిందమః ।
 సంత్యజ్య వివిధాన్ భోగాన్ ఆర్యం సర్వాత్మనా శ్రితః ॥ ౩౨

జితః స్వర్గస్తవ భ్రాతృ భరతేన మహాత్మనా ।

వనస్థమపి తావస్యే యస్తావమనువిధీయతే ॥ ౩౩

న పితృమనువర్తంతే మాతృకం ద్విపదా ఇతి ।

ఖ్యాతో ణోకప్రవాదోఽయం భరతేనాన్యథా కృతః ॥ ౩౪

భర్తా దశరథో యస్యాః సాధుశ్చ భరతస్సుతః ।

కథం ను సాఽంబా కై కేయా తాదృశీ క్యూరశీలినీ ॥ ౩౫

ఇత్యేవం లక్ష్మణే వాక్యం స్నేహద్భ్రువతి ధార్మికే ।

పరివాదం జనన్యాస్తం అనహా రాఘవోఽబ్రవీత్ ॥ ౩౬

న తేఽంబా మధ్యమా తాత గహితవ్యా కథంచన ।

తామేవేత్వాకునాథస్య భరతస్య కథాం కురు ॥ ౩౭

నిశ్చితాఽపి హి మే బుద్ధిః వనవాసే దృఢప్రతా ।

భరతస్నేహసంతప్తా బాలిశీ క్రియతే పునః ॥ ౩౮

సంస్కరామ్యస్య వాక్యాని ప్రియాణి మధురాణి చ ।

హృద్యాన్యమృతకల్పాని మనఃప్రహ్లాదనాని చ ॥ ౩౯

కదా న్వహం సమేష్యామి భరతేన మహాత్మనా ।

శత్రుఘ్నేన చ వీరేణ త్వయా చ రఘునందన ॥ ౪౦

ఇత్యేవం విలపంతత్ర ప్రాప్య గోదావరీం నదీం ।

చక్రకైభిషేకం కాకుత్స్థః సానుజస్సహ సీతయా ॥ ౪౧

తర్పయిత్వాఽథ సలిలైః తే పితౄణా దైవతాని చ ।

స్తువంతి స్థాదితం సూర్యం దేవతాశ్చ సమాహితాః ॥ ౪౨

కృతాభిషేకస్స రరాజ రామః

సీతాద్వితీయస్సహ లక్ష్మణేన ।

కృతాభిషేకో గిరిరాజపుత్ర్య

రుద్రస్సనందీ భగవానివేశః ॥

౪౩

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-షోడశస్సర్గః.

అథ సప్తదశస్సర్గః.

కృతాభిషేకో రామస్తు సీతా సౌమిత్రరేవ చ ।

తస్మాద్దోదావరీతీరాత్ తతో జగ్ముః స్వమాశ్రమం ॥

ఆశ్రమం తముపాగమ్య రాఘవస్సహలక్ష్మణః ।

కృత్వా పార్వాష్టాకం కర్ణ పర్ణ శాలాముపాగమత్ ॥

ఉవాస నుఖత స్తత్ర పూజ్యమానో మహాషిఃభిః ।

లక్ష్మణేన సహ భ్రాతృ చకార వివిధాః కథాః ॥

స రామః పణశాలాయాం ఆసీనస్సహ సీతయా ।

విరరాజ మహాబాహుః చిత్రయా చంద్రమా ఇవ ॥

తథాఽసీనస్య రామస్య కథానంసక్తచేతనః ।

తతః దేశం రాక్షసీ కాచిత్ ఆజగామ యదృచ్ఛయా ॥

సా తు శూర్పణఖా నామ దశగ్రీవస్య రక్షునః ।

భగినీ రామమాసాద్య దదర్శ త్రిదశోపమం ॥

- సింహాశ్రయం మహాబాహుం పద్మవత్రనిభేక్షణం ।
 ఆజానుబాహుం దీప్తాన్యం అతీవ ప్రియదర్శనం ॥ ౭
- గజవిక్రంతగమనం జటామండలధారిణం ।
 సుకుమారం మహానత్త్వం పార్థివవ్యంజనాన్వితం ॥ ౮
- రామమిందీవరశ్యామం కందర్పసదృశప్రభం ।
 బభూవేంద్రోపమం దృష్ట్వా రాక్షసీ కామమోహితా ॥ ౯
- సుముఖం దుర్ముఖీ రామం వృత్తమధ్యం మహాదరీ ।
 విశాలాక్షం విరూపాక్షీ సుకేశం తామ్రమూర్ధజా ॥ ౧౦
- ప్రీతిరూపం విరూపా సా సున్వరం భైరవస్వరా ।
 తరుణం దారుణా వృద్ధా దక్షిణం వామభాషిణీ ॥ ౧౧
- న్యాయవృత్తం సుదుర్వృత్తా ప్రియమప్రియదర్శనా ।
 శరీరజనమావిష్టా రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౨
- జటీ తాపనరూపేణ సభార్యశ్శరచాపధృత్ ।
 ఆగతస్త్వమిమం దేశం కథం రాక్షససేవితం ॥ ౧౩
- కిమాగమనకృత్యం తే తత్త్వమాఖ్యాతుమహాసి ।
 ఏవముక్తస్తు రాక్షస్యా శూర్పనఖ్యా పరంతపః ॥ ౧౪
- ఋజుబుద్ధితయా నర్వం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే ।
 ఆన్యతం న హి రామస్య కదాచిదపి సంమతం ॥ ౧౫
- విశేషేణాశ్రమస్థస్య సమీపే స్త్రీజనస్య చ ।
 ఆసీద్దశరథీ నామ రాజా త్రిదశవిక్రమః ॥ ౧౬

తస్యాహమగ్రజః పుత్రః రామో నామ జనైఃశ్రుతః ।
 భ్రాతృయం లక్ష్మణో నామ యవీయామామనువ్రతః ॥
 ఇయం భార్యా చ వై దేహీ మమ నీతేతి విశ్రుతా ।
 నియోగాత్తు నరేంద్రస్య పితృర్నాతుశ్చ యంత్రితః ॥ ౧౮
 ధర్మార్థం ధర్మకాంక్షీ చ వనం వస్తుమిహాగతః ।
 త్వం తు వేదితుమిచ్ఛామి కథ్యతాం కాసి కస్య వా ॥ ౧౯
 న హి తావన్నోజ్ఞాంగీ రాక్షసీ ప్రతిభాసి మే ।
 ఇహ వా కినిమిత్తం త్వం ఆగతా బ్రూహి తత్త్వతః ॥ ౨౦
 సాబ్రవీద్యచనం శ్రుత్వా రాక్షసీ మదనార్దితా ।
 శ్రూయతాం రామ వక్ష్యామి తత్త్వార్థం వచనం మమ ॥ ౨౧
 అహం శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ కామరూక్షిణీ ।
 అరణ్యం విచరామిదం ఏకా సర్వభయంకరా ॥ ౨౨
 రావణో నామ మే భ్రాతా బలీయా రాక్షసేశ్వరః ।
 వీరో విశ్రవసః పుత్రః యది తే శ్రోత్రమాగతః ॥ ౨౩
 ప్రవృద్ధనిద్రశ్చ సదా కుంభకర్ణో మహాబలః ।
 విభీషణస్తు ధర్మాత్మా న తు రాక్షసచేష్టితః ॥ ౨౪
 ప్రఖ్యాతవీర్యా చ రణే భ్రాతరా ఖరదూషణౌ ।
 తానహం సమత్రికాంతా రామ త్వౌపూర్వదర్శనాత్ ॥ ౨౫
 సముపేతౌస్మి భావేన భర్తారం పురుషోత్తమం ।
 అహం ప్రభావసంపన్నా న్వచ్ఛందబలగామినీ ॥ ౨౬

చిరాయ భవ మే భర్తా నీతయా కిం కరిష్యసి ।
 వికృతా చ విరూపా చ న చేయం సదృశీ తవ ॥ ౨౭
 అహమేవానురూపా తే భార్యారూపేణ పశ్య మాం ।
 ఇమాం విరూపామసతీం కరాళాం నిణాతోదరీం ॥ ౨౮
 అనేన తే సహ భ్రాతృ భ్రాతృ భక్తయిష్యామి మానుషీం ।
 తతః పర్వతశృంగాణి వనాని వివిధాని చ ॥ ౨౯
 పశ్యన్ సహ మయా కాంత దండకా విచరిష్యసి ।
 ఇత్యేవముక్తః కాకుత్స్థః ప్రహస్య మదిరేక్షణాం ॥ ౩౦
 ఇదం వచనమారేభే వక్తుం వాక్యవిశారదః :

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-సప్తదశస్కంధః.

అథ అష్టాదశస్కంధః.

తతశ్శూర్పణఖాం రామః కామసాశావపాశితాం ।
 స్వచ్ఛయా శ్లక్షణయా వాచా స్థితపూర్వమథాబ్రవీత్ ॥ ౧
 కృతదానోఽస్మి భవతి భార్యేయం దయితా మమ ।
 త్వద్విధానాం తు నారీణాం నుదుఃఖా నసవత్సతా ॥ ౨
 అనుజస్తేష్వష మే భ్రాతృ శీలవాక్ ప్రియదర్శనః ।
 శ్రీమానకృతదారశ్చ లక్ష్మణో నామ వీర్యవాక్ ॥ ౩
 అపూర్వ భార్యయా చాధీక తరుణః ప్రియదళకనః ।
 అనురూపశ్చ తే భర్తా రూపస్యాస్య భవిష్యతి ॥ ౪

- ఏనం భజ విశాలాక్షీ భర్తారం భ్రాతరం మమ ।
 అసపత్నా వరాహోహే మేరుమర్కప్రభా యథా ॥ ౫
- ఇతి రామేణ సా పోక్తా రాక్షసీ కామమోహితా ।
 విస్మయ్య రామం సహసా తతో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౬
- అస్య రూపస్య తే యుక్తా భార్యాఽహం వరవణిణీ ।
 మయా సహ నుఖం సర్వాః దండకాః విచరిష్యసి ॥ ౭
- ఏవముక్తస్తు సామిత్రిః రాక్షస్యా వాక్యకోవిదః ।
 తతశ్శూర్పనఖం స్నిత్వా లక్ష్మణో యుక్తమబ్రవీత్ ॥ ౮
- కథం దాసస్య మే దాసీ భార్య భవితుమిచ్ఛసి ।
 సోఽహమాచ్యేణ వరవాక్ భ్రాత్రా కమలవణిణి ॥ ౯
- సమృద్ధాథస్య సిద్ధాథాః ముదితామలవణిణీ ।
 ఆర్యస్య త్వం విశాలాక్షీ భార్య భవ యవీయసీ ॥ ౧౦
- ఏనాం విరూపామసతీం కరాళాం నిర్ణతోదరీం ।
 భార్యాం వృద్ధాం పరిత్యజ్య త్వమేవైవ భజిష్యతి ॥ ౧౧
- కో హి రూపమిదం శ్రేష్ఠం సంత్యజ్య వరవణిణి ।
 మానుషీషు వరాహోహే కుర్యాద్భావం విచక్షణః ॥ ౧౨
- ఇతి సా లక్ష్మణేనోక్తా కరాళా నిణతోదరీ ।
 మన్యతే తద్వచస్తథ్యం పరిహాసావిచక్షణా ॥ ౧౩
- సా రామం వణశాలాయాః ఉపవిష్టం పరంతపం ।
 నీరయా సహ దుర్ధర్షం అబ్రవీత్ కామమోహితా ॥ ౧౪

- ఏనాం విరూపామనతీం కరాళాం నిర్ణతోదరీం ।
- వృద్ధాం భార్యామవప్తభ్య మాం న త్వం బహుమన్యసే ॥ ౧౫
- అద్యేమాం భక్షయిష్యామి పశ్యతస్తవ నూనుషీం ।
- త్వయా సహ చరిష్యామి నిస్సపత్నా యథానుఖం ॥ ౧౬
- ఇత్యుక్త్వా మృగశాబాక్షీం అలాతనదృశేక్షణా ।
- అభ్యధావత్ నునంక్రుద్ధా మహోల్కా రోహిణీమిన ॥ ౧౭
- తాం మృత్యుపాశప్రతిమాం ఆవతంతీం మహాబలః ।
- నిగృహ్య రామః కుపితః తతో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౧౮
- క్యూరైరనారైర్యస్సామిత్రే పరిహాసః కథంచన ।
- న కార్యః పశ్య వై దేహీం కథంచిత్ సామ్య జీవతీం ॥ ౧౯
- ఇమాం విరూపామనతీం అతిమత్తాం మహాదరీం ।
- రాక్షసీం పురుషవ్యాఘ్రం విరూపణుతుమహాసి ॥ ౨౦
- ఇత్యుక్తో లక్ష్మణస్తస్యః క్రుద్ధో రామస్య పార్శ్వతః ।
- ఉద్ధృత్య ఖడ్గం చిచ్ఛేద కణానానం మహాబలః ॥ ౨౧
- నికృత్తకర్ణనాసా తు విన్వరం సా వినద్య చ ।
- యథాగతం ప్రదుద్రావ ఘోరా శూర్పణఖా వనం ॥ ౨౨
- సా విరూపా మహాఘోరా రాక్షసీ శోణితోక్షితా ।
- ననాద వివిధాన్ నాదాన్ యథా ప్రాప్తసి తోయదః ॥ ౨౩
- సా విక్షరంతీ రుధిరం బహుధా ఘోరదశానా ।
- ప్రగృహ్య బాహూ గజాంతీ ప్రవివేశ మహావనం ॥ ౨౪

తతస్తు సా రాక్షససంఘసంవృతం

ఖరం జనస్థానగతం విరూపితా ।

ఉపేత్య తం భ్రాతరముగ్రదశ్శనం

పపాత భూమా గగనాద్యథాశనిః ॥

౨౫

తతస్సభార్యం భయమోహమూఢితా

సలక్ష్మణం రాఘవమాగతం వనం ।

విరూపణం చాత్మని శోణితోక్షితా

శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా ॥

౨౬

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-అష్టాదశస్సర్గః.

అథ ఏకోనవింశస్సర్గః.

తాం తథా పతితాం దృష్ట్వా విరూపాం శోణితోక్షితాం ।

భగినీం త్రోధనంతప్తః ఖరః ప్రప్రచ్ఛ రాక్షసః ॥

ఉత్తిష్ఠ తావదాఖ్యాహి ప్రమోహం జహి సంభ్రమం ।

వ్యక్తమాఖ్యాహి కేన త్వం ఎవంరూపా విరూపితా ॥

కః కృష్ణసర్పమాసీనం ఆశీవిషమనాగనం ।

తుదత్యభినమాపన్నం అంగుశ్యగ్రేణ లీలయా ॥

కః కాలపాశమాసజ్య కంఠే మోహాన్న బుద్ధ్యతే ।

యస్త్వామద్య సమాసాద్య ఫీతవా విషముత్తమం ॥

- బలవిక్రమసంపన్నా కామగా కామరూపిణీ ।
- ఇమామవస్థాం నీతా త్వం కేనాంతకసమా గతా । ౫
- దేవగంధర్వభూతానాం ఋషీణాం చ మహాత్మనాం ।
- శోఽయమేవం విరూపాం త్వాం మహావీర్యశ్చకార హ । ౬
- స హి పశ్యామ్యహం లోకే యః కుర్యాన్మమ విప్రియం ।
- అంతరేణ సహస్రాక్షం మహేంద్రం పాకశాసనం । ౭
- అద్యాహం మార్గణైః ప్రాణాన్ ఆదాస్యే జీవితాయక్తైః ।
- సలిలే క్షీరమానక్తం నిష్పిబన్నివ సారసః । ౮
- నిహతస్య మయా సంఖ్యే శరసంకృత్తమర్కణః ।
- సశేనం రుధిరం రక్తం మేదిసీ కస్య పాన్యతి । ౯
- కస్య పత్రరథాః కాయాత్ మాం సముత్క్రృత్య సంగతాః ।
- ప్రహృష్టా భక్షయిష్యంతి నిహతస్య మయా రణే । ౧౦
- తం న దేవా న గంధర్వాః న పిశాచా న రాక్షసాః ।
- మయాఽపకృష్టం కృపణం శక్తాస్త్రాతుమిహహవే । ౧౧
- ఉపలభ్య శన్తైస్సంజ్ఞాం తం మే శంసితుమహాని ।
- యేన త్వం దుర్విసీతేన వనే విక్రమ్య నిజితా । ౧౨
- ఇతి భ్రాతుర్వచః శ్రుత్వా క్రుద్ధస్య చ విశేషతః ।
- తతశ్శూర్పణఖా వాక్యం నభాష్పమిదమబ్రవీత్ । ౧౩
- తరుణౌ రూపసంపన్నౌ సుకుమారౌ మహాబలౌ ।
- పుండరీకవిశాలాక్షౌ చీరకృష్ణాజినాంబరౌ । ౧౪

ఫలమూలాశనౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ ।
 పుత్రౌ దశరథస్యాస్తం భృతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౫
 గంధర్వరాజప్రతిహా పార్థివవ్యంజనాన్వితౌ ।
 దేవౌ వా మానుషౌ వా తౌ స తర్కయితుముత్సహౌ ॥ ౧౬
 తరుణీ రూపసంపన్నా సర్వాభరణభూషితా ।
 దృష్టా తత్ర మయా నారీ తయోర్మధ్యే సుమధ్యమా ॥ ౧౭
 తాభ్యాముభాభ్యాం సంభూయ ప్రమదామధిశృత్య తాం ।
 ఇమామవస్థాం నీతాఽహం యథాఽనాథా సతీ తథా ॥ ౧౮
 తస్యాశ్చాస్పృజవృత్తాయాః తయోశ్చ హతయోరహం ।
 సఫేనం పాతుమిచ్ఛామి రుధిరం రణమూర్ధని ॥ ౧౯
 ఏష మే ప్రథమః కామః కృతస్తాత త్వయా భవేత్ ।
 తస్యాస్తయోశ్చ రుధిరం పిబేయమహమాహవే ॥ ౨౦
 ఇతి తస్యాం బ్రువాణాయాం చతుర్దశ మహాబలాః ।
 వ్యాదిదేశ ఖరః క్రుద్ధః రాక్షసానంతకోపమాః ॥ ౨౧
 మానుషౌ శస్త్రసంపన్నౌ చీరకృష్ణాజినాంబరౌ ।
 ప్రవిష్టౌ దండకారణ్యం ఘోరం ప్రమదయా సహ ॥ ౨౨
 తౌ హత్వా తాం చ దుర్వృత్తాం అపావర్తితుమహాథ ।
 ఇయం చ రుధిరం తేహం భగినీ మమ పాస్యతి ॥ ౨౩
 మనోరథాఽయమిష్టోఽస్యాః భగిన్యా మమ రాక్షసాః ।
 శీఘ్రం సంపాద్యతాం తౌ చ ప్రమథ్య స్వేన తేజసా ॥ ౨౪

ఇతి ప్రతిసమాదిప్తాః రాక్షసాస్తే చతుర్దశః ।

తత్ర జగ్నుస్తయా సాధకం ఘనా వాతేరితా యథా ॥ ౨౫

తతస్తు తే తం సముదగ్రతేజసం

తథాఽపి తీక్ష్ణప్రదరా నిశాచరాః ।

స శేకురేనం సహసా ప్రమదితుం

వనద్విపా దీప్తమివాగ్నిముత్థితం ॥

౨౬

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకోనవింశస్సర్గః.

అథ వింశస్సర్గః.

తతశ్చూర్పణఖా ఘోరా రాఘవాశ్రమమాగతా ।

రక్షసామాచచక్షే తౌ భ్రాత౮౦ సహ సీతయా ॥

౧

తే రామం పర్ణశాలాయాం ఉపవిష్టం మహాబలం ।

దౌదృశుస్సీతయా సార్థం నైదేవ్య లక్ష్మణేన చ ॥

౨

తా దృష్ట్వా రాఘవః శ్రీమా౯ ఆగతాంస్తాం చ రాక్షసీం ।

అబ్రవీద్భ్రాతరం రామః లక్ష్మణం దీప్తతేజసం ॥

౩

ముహూతకం భవ సామిత్రే సీతాయాః ప్రత్యనంతరః ।

ఇమాసస్యా వధిష్యామి పదవీమాగతానిహ ॥

౪

వాక్యమేతత్తతః శ్మృత్వా రామస్య విదితాత్మహః ।

తథేతి లక్ష్మణో వాక్యం రామస్య ప్రత్యపూజయత్ ॥

౫

రాఘవౌపి మహచ్ఛాపం చామీకరవిభూషితం ।
 చకార నజ్యం ధర్మాత్మా తాని రక్షాంసి చాబ్రవీత్ ॥ ౬
 పుత్రౌ దశరథస్యావాం భ్రాతృౌ రామలక్ష్మణౌ ।
 ప్రవిష్టౌ సీతయా సార్థం దుశ్శరం దండకావనం ॥ ౭
 ఫలమూలాశనౌ దాంతౌ తాపసౌ ధర్మచారిణౌ ।
 వనంతౌ దండకారణ్యే కిమర్థముపహింసథ ॥ ౮
 యుష్మాకా పాపాత్మకా హంతుం విప్రకారా మహాహవే ।
 ఋషీణాం తు నియోగేన ప్రాప్తోఽహం సశరాముధః ॥ ౯
 తిష్ఠతై వాత్ర సంతుష్టాః నోపావర్తితుమర్హథ ।
 యది ప్రాణైరిహార్థో వా నివర్తధ్వం నిశాచరాః ॥ ౧౦
 తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసాస్తే చతుర్దశ ।
 ఊచుర్వాచం సుసంక్రుద్ధాః బ్రహ్మఘ్నశ్శూలపాణయాః ॥ ౧౧
 సంరక్తనయనా ఘోరాః రామం సంరక్తలోచనం ।
 పరుషం మధురాభాషం హృష్టా దృష్టవరాక్రమం ॥ ౧౨
 క్రోధముత్పాద్య నో భర్తుః ఖరస్య సుమహాత్మనః ।
 త్వమేవ హాస్యసే ప్రాణా అద్యాస్మాభిహతో యుధి ॥ ౧౩
 కా హి తే శక్తి రేకస్య బహూనాం రణమూర్ధని ।
 అస్మాకమగ్రతః స్థాతుం కిం పునర్యోద్ధమాహవే ॥ ౧౪
 ఏహి బాహుప్రయుక్తైర్మః పరిఘైశ్శూలపట్టసైః ।
 ప్రాణాన్త్యక్ష్యసి వీర్యం చ ధనుశ్చ కరపీఠం ॥ ౧౫

ఇత్యేవముక్త్వా సంక్రుద్ధాః రాక్షసాస్తే చతుర్దశః ।
 ఉద్యతాయుధనిస్త్రింశాః తావుభావభిదుద్రువుః ॥ ౧౬
 అభిపత్య తతోవేగాత్ పృష్ఠతస్తే నిశాచరాః ।
 పరిఘాన్ పట్టసాన్ శూలాన్ నిస్త్రింశాన్ హేమభూషితాన్ ॥
 చిక్షిపుస్తాని శూలాని రాఘవం ప్రతి దుర్జయం ।
 తాని శూలాని కాకుత్స్థః సమస్తాని చతుర్దశః ॥ ౧౭
 తావద్భిరేవ చిచ్ఛేద శరైః కాంచనభూషణైః ।
 తతః పశ్చాన్నహతేజాః నారాచాన్ సూర్యసంనిభాన్ ॥ ౧౮
 జగ్రహ పరమక్రుద్ధః చతుర్దశ శిలాశితాన్ ।
 గృహీత్వా ధనురాయమ్యులక్ష్మ్యానుద్దిశ్య రాక్షసాన్ ॥ ౧౯
 ముమోచ రాఘవో బాణాన్ వజ్రానివ శతక్రతుః ।
 చక్ష్మశుభాశ్చ విశిఖాః దీప్తా హేమవిభూషితాః ॥ ౨౦
 తే భిత్వా రక్షసాం వేగాత్ పక్షాన్సి రుధిరాప్లుతాః ।
 వినిష్ఠేతుస్తదా భూమా న్యమజ్జంతాశనిస్వనాః ॥ ౨౧
 తె భిన్నహృదయా భూమా చిన్నమూలా ఇవ ద్రుమాః ।
 నిపేతుశ్శోణితద్రాణంగాః వికృతా విగతానవః ॥ ౨౨
 తాన్ దృష్ట్వా పతితాన్ భూమా రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా ।
 పరితస్తా పునస్తత్ర వ్యసృజదైర్భరవన్వనాన్ ॥ ౨౩
 సా నదంతీ పునర్నాదం జవాచ్ఛూర్వణఖా పునః ।
 ఉవగమ్య ఖరం సా తు కించిత్ సుశుమ్నశోణితా ॥ ౨౪

పపాత పునరేవార్తా సనిర్యాసేవ సల్లకీ ।

భ్రాతుస్సమీపే శోకార్తా ససజ్జా నినదం ముహూః ॥ ౨౬

నన్వరం ముముచే బాష్పం విషణ్ణవదనా తదా ।

నిపాతితా దృశ్య రణే తు రాక్షసాన్

ప్రధావితా శూర్పణఖా పునస్తతః ।

వధం చ తేషాం నిఖలేన రక్షసాం

శశంస సర్వం భగినీ ఖరస్య సా ॥ ౨౭

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-వింశస్సర్గః.

అథ ఏకవింశస్సర్గః.

స పునః పతితాం దృష్ట్వా క్రోధాచూర్పణఖాం ఖరః ।

ఉవాచ పృథ్వీయా వాచా తామనర్థార్థమాగతాం ॥ ౧

మయా త్వీదానీం శూరాస్తై రాక్షసా రుధిరాశనాః ।

త్వత్ప్రియార్థం వినిర్దిష్టాః కిమర్థం రుద్యతే పునః ॥ ౨

భక్తాశ్చైవానురక్తాశ్చ హితాశ్చ మమ నిత్యశః ।

ఘ్నంతోపి న నిహంతవ్యాః న న కుర్యుర్వచో మమ ॥ ౩

కిమేతచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి కారణం యత్కృతే పునః ।

హా నాథేతి వినదంతీ సర్పవల్లుకసి క్షితౌ ॥ ౪

అనాథవద్విలపసి నాథే తు మమ సంస్థితే ।

ఉత్తిష్ఠాత్తిష్ఠ మా హ్నేషీః వైక్లబ్యం త్యజ్యతామిహ ॥ ౫

ఇత్యేవముక్తా దుర్ధహా ఖరేణ పరిసాంత్యితా ।
 విమృశ్య నయనే సాన్తే ఖరం భ్రాతరమబ్రవీత్ ॥ ౭
 అస్మీదానీమహం ప్రాప్తా హృతశ్రవణనాసికా ।
 శోణితౌఘపరిక్లిన్నా త్వయా చ పరిసాంత్యితా ॥ ౮
 ప్రేషితాశ్చ త్వయా వీర రాక్షసాస్తే చతుర్దశ ।
 నిహంతుం రాఘవం క్రోధాత్ మత్ప్రియార్థం సలక్షణా ॥ ౯
 తే తు రామేణ సామర్థ్యా శూలపట్టసపాణయః ।
 సమరే నిహతాస్సర్వే సాయకైర్భగ్భేదిభిః ॥ ౧౦
 తా దృష్ట్వా పతితా భూమా క్షణేనైవ మహాబలాః ।
 రామస్య చ మహత్ కర్మ మహాస్త్రాసోభవన్నమ ॥ ౧౧
 అహమస్మి సముద్విగ్నా విషణ్ణా చ నిశాచర ।
 శరణం త్వాం పునః ప్రాప్తా సర్వతో భయవర్హినీ ॥ ౧౨
 విషాదనకారాధ్యుషితే పరిత్రాసోర్మమాలిని ।
 కిం మాం న త్రాయసే మగ్నాం విపులే శోకసాగరే ॥ ౧౩
 ఏతే చ నిహతా భూమా రామేణ నిశితైశ్శరైః ।
 యేఽపి మే పదవీం ప్రాప్తాః రాక్షసాః పిశితాశనాః ॥ ౧౪
 మయి తే యద్యనుకోశః యది రక్షన్ము తేషు చ ।
 రామేణ యది తె శక్తిః తేకో వాఽస్తి నిశాచర ॥ ౧౫
 దండకారణ్యనిలయం జహి రాక్షసకంటకం ।
 యది రామో మమామిత్రం న త్వమవ్య వధిష్యసి ॥ ౧౬

తవ చైవాగ్రతః ప్రాణా త్యక్త్యామి నిరపత్రపా ।

బుద్ధ్యాహమనుపశ్యామి న త్వం రామస్య సంయుగే ॥ ౧౬

స్థాతుం ప్రతిముఖే శక్తః నబలశ్చ మహాత్మనః ।

శూరమానీ న శూరస్తవ్యం మిథ్యాహోపితవిక్రమః ॥ ౧౭

మానుషో యో న శక్నోషి హంతుం తౌ రామలక్ష్మణౌ ।

రామేణ యది తే శక్తిః తేజో వాస్తస్మి నిశాచర ॥ ౧౮

దండకారణ్యనిలయం జహి తం కులపాంసన ।

నిస్సత్వస్యల్పవీర్యస్య వానస్తే కీదృశస్త్విహ ॥ ౧౯

అపయాహి జనస్థానాత్ త్వరితస్సహబాంధవః ।

రామతేజోభిభూతో హి త్వం క్షిప్రం వినశిష్యసి ॥ ౨౦

స హి తేజస్సమాయుక్తః రామో దశరథాత్మజః ।

భ్రాతా చాస్య మహావీర్యః యేన చాస్మి విరూపితా ॥ ౨౧

ఏవం విలప్య బహుశః రాక్షసీ వితతోదరీ ।

భ్రాతుస్సమీపే దుఃఖారాః నష్టసంజ్ఞా బభూవ హ ॥ ౨౨

కరాభ్యాముదరం హత్వా రుహోద భృశదుఃఖతా ।

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకవింశస్సర్గః.

అథ ద్వావింశస్సర్గః.

ఏవమాధర్షి తశ్శూరః శూర్పణఖ్యా ఖరస్తదా ।

ఉవాచ రక్షసాం మధ్యే ఖరః ఖరతరం వచః ॥

తవావమానప్రభవః క్రోధోఽయమశ్నుః మమ ।
 న శక్యతే ధారయితుం లవణాభ ఇష్టాత్థితం ॥ ౧
 న రామం గణయే వీర్యాత్ మానుషం క్షీణజీవితం ।
 ఆత్మదుశ్చరితైః ప్రాణా హతో యోఽద్య విమోక్ష్యతి ॥ ౩
 బాష్పస్సంప్రీయతామేషః సంభ్రమశ్చ విముచ్యతాం ।
 అహం రామం సహ భ్రాతృ నయామి యమసాదనం ॥ ౪
 పరశ్వధహతస్యాద్య మందప్రాణస్య సంయుగే ।
 రామస్య రుధిరం రక్తం ఉష్ణం పాస్యసి రాక్షసి ॥ ౫
 సా ప్రహృష్టా వచః శ్చుత్వా ఖరస్య వదనాచ్ఛ్చుతం ।
 పృశశంస పునమాఙ్ఘ్రియై భ్రాతరం రక్షసాం వరం ॥ ౬
 తయా పరుషితః పూర్వం పునరేవ ప్రశంసితః ।
 అబ్రవీద్దూషణం నామ ఖరస్సేనాపతిం తదా ॥ ౭
 చతుదశ సహస్రాణి మమ చిత్తానువర్తినాం ।
 రక్షసాం భీమవేగానాం సమరేష్వనివర్తినాం ॥ ౮
 నీలజీమూతవర్ణానాం ఘోరాణాం క్రూరకర్మణాం ।
 లోకహింసావిహారాణాం బలినాముగ్రతేజసాం ॥ ౯
 తేషాం శార్దులదర్పణాం మహాస్యానాం మహాజసాం ।
 సర్వోద్యోగముదీర్ణానాం రక్షసాం సౌమ్య కారయ ॥ ౧౦
 ఉపస్థాపయ మే క్షిప్రం రథం సౌమ్య ధనూంషి చ ।
 శరాంశ్చిత్రాంశ్చ ఖడ్గాంశ్చ శక్తిశ్చ వివిధాశ్శితాః ॥ ౧౧

అగ్రే నిర్యాతుమిచ్ఛామి పౌలస్త్యానాం మహాత్మనాం ।

వధార్థం దుర్విసీతస్య రామస్య రణకోవిదః ॥ ౧౨

ఇతి తస్య బ్రువాణస్య సూర్యవర్ణం మహారథం ।

సదశ్చైవశృబలైర్యుక్తం ఆచచక్షేఽథ దూషణః ॥ ౧౩

తం మేరుశిఖరాకారం తప్తకాంచనభూషణం ।

హేమచక్రమసంబాధం వై డూర్యమయకూబరం ॥ ౧౪

మత్తైస్త్రిభిః పుష్పైర్ద్రుమైశ్చైవైః చంద్రసూరైశ్చ కాంచనైః ।

మంగళైః పక్షీనంఘైశ్చ తారాభిరభినంవృతం ॥ ౧౫

ధ్వజనిస్త్రీంశసంపన్నం కింకిణీకవిరాజితం ।

సదశ్చయ్యుక్తం సోఽమర్నాత్ ఆరురోహ ఖరో రథం ॥ ౧౬

నిశామ్య తు రథస్థం తం రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।

తస్థస్సంపరివార్త్యనం దూషణం చ మహాబలం ॥ ౧౭

ఖరస్తు తా మహేష్వాసా ఘోరవర్షాయుధధ్వజాః ।

నిర్యాతేత్యబ్రవీద్ధృష్టః రథస్థస్సర్వరాక్షసాః ॥ ౧౮

తతస్తద్రాక్షసం సైన్యం ఘోరవర్షాయుధధ్వజం ।

నిజఃగామ జనస్థానాత్ మహానాదం మహాజవం ॥ ౧౯

ముద్గరైః పట్టసైశ్శూలైః సుతీక్ష్ణైశ్చ పరశ్వధైః ।

ఖడ్గైశ్చక్రైశ్చ హస్తస్థైః భ్రాజమానైశ్చ తామరైః ॥ ౨౦

శక్తిభిః పరిఘైఃఘోరైః అతిమాత్రైశ్చ కార్ముకైః ।

గదాసిమునలైర్వజ్రైః గృహీతైః భీమదశ్శనైః ॥ ౨౧

రాక్షసానాం సుఖేరాణాం సహస్రాణి చతుదశః ।

నిర్యాతాని జనస్థానాత్ ఖరచిత్తానువర్తినాం ॥ ౨౨

తాంస్తస్త్వభిద్రవతో దృష్ట్వా రాక్షసాన్ భీమవిక్రమాన్ ।

ఖరస్యాపి రథః కించిత్ జగామ తదనంతరం ॥ ౨౩

తతస్తాన్ శబళానశ్వాన్ తప్తకాంచనభూమితాన్ ।

ఖరస్య మతిమాజ్ఞాయ సారథిస్సమచోదయత్ ॥ ౨౪

స చోదితో రథశ్శీఘ్రం ఖరస్య రిపుఘాతినః ।

శబ్దేనాపూరయామాస దిశశ్చ ప్రదిశస్తదా ॥ ౨౫

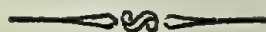
ప్రవృద్ధమన్యుస్తు ఖరః ఖరస్వనః

రిపార్వధార్థం త్వరితోయథాంతకః ।

అచూచుదత్ సారథిమున్నదన్ ఘనం

మహాబలో మేఘ ఇవాశ్శవర్షవాన్ ॥ ౨౬

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ద్వావిశస్సర్గః.

అథ త్రయోవిశస్సర్గః.

తస్మిన్ యాతే జనస్థానాత్ అశివం శోణితోదయం ।

అభ్యవర్షన్మహామేఘః తుముగో గదాభారుణః ॥ ౧

నిపేతుస్తురగాస్తస్య రథయుక్తా మహాబవాః ।

సమే పుష్పచిత్రే దేశే రాజమాగే యదృచ్ఛయా ॥ ౨

శ్యామం రుధిరవర్యంతం బభూవ పరివేషణం ।

అలాతచక్రప్రతిమం పరిగృహ్య దివాకరం ॥ ౩

తతో ధ్వజముపాగమ్య హేమదండం సముచ్చితం ।

సమాక్రమ్య మహాకాయః తస్మా గృధ్రస్సదారుణః ॥ ౪

జనస్థానసమీపే తు సమాగమ్య ఖరన్వనాః ।

విన్వరా వివిధాంశ్చక్రుః నూంసాదా మృగపక్షిణః ॥ ౫

వ్యాజప్రహుశ్చ ప్రదీప్తాయాం దిశి వై భైరవన్వనం ।

అశివం యాతుధానానాం శివా ఘోరా మహాన్వనాః ॥ ౬

ప్రభిన్నగిరిసంకాశాః తోయశోణితధారిణః ।

ఆకాశం తదనాకాశం చక్రుర్భీమా వలాహకాః ॥ ౭

బభూవ తిమిరం ఘోరం ఉద్ధతం రోమహవణం ।

దిశో వా విదిశో వాఽపి స చ వ్యక్తం చకాశిరే ॥ ౮

క్షతజాద్రవవణాభా సంధ్యా కాలం వినా బభౌ ।

ఖరస్యాభిముఖా నేదుః తదా ఘోరమృగాః ఖగాః ॥ ౯

కంకగోమాయుగృధ్రాశ్చ చక్రుశుర్భయశంసినః ।

నిత్యశుభకరా యుద్ధే శివా ఘోరనిదర్శనాః ॥ ౧౦

నేదుర్బలస్యాభిముఖం జ్వాలోద్ధారిభిరాన్వితైః ।

కబుధః పరిఘాభానః దృశ్యతే భాస్కరాంతికే ॥ ౧౧

జగ్రాహ సూర్యం స్వర్భానుః అపర్వణి మహాగ్రహాః ।

ప్రవాతి మారుతశ్శీఘ్రం నిష్ప్రభోఽభూద్దివాకరః ॥ ౧౨

- ఉత్పేతుశ్చ వినా రాత్రిం తారాః ఖిన్వోతసప్రభాః ।
సంలీనమీనవిహగాః నశిన్యశ్శుష్కపంకజాః ॥ ౧౩
- తస్మిన్ తుణే బభూవుశ్చ వినా పుష్పఫలైద్రుమాః ।
ఉద్ధూతశ్చ వినా వాతం రేణుజ్జలధరారుణాః ॥ ౧౪
- వీచీకూచీతి వాశ్యంత్యః బభూవుస్తత్ర శారికాః ।
ఉల్కాశ్చాపి ననిర్ఘాతాః నివేతుర్హోదదర్శనాః ॥ ౧౫
- ప్రచచాల మహీ సర్వా స్తైలవనకాననా ।
ఖరన్య చ రథస్థన్య నర్దమానన్య ధీమతః ॥ ౧౬
- ప్రాకంపత భుజస్సన్యః స్వరశ్చాస్యావసజ్జత ।
సాసా నంవద్యతే దృష్టిః పశ్యమానన్య సర్వతః ॥ ౧౭
- లలాటే చ రుజా జాతా న చ మోహాన్న్యవర్తత ।
తాంత్సమీక్ష్య మహోత్పాతా ఉత్థితా రోమహ్వానాః ॥
- అబ్రవీద్రాక్షసాంత్సర్వాః ప్రహసన్ ఖరస్తదా ।
మహోత్పాతానిమాంత్సర్వా ఉత్థితా ఘోరదర్శనాః ॥
- న చింతయామ్యహం వీర్యాత్ బలవాన్ దుర్బలానివ ।
తారా అపి శరై స్తీక్ష్ణైః పాతయామి నభస్థలాత్ ॥ ౨౦
- మృత్యుం మరణధర్మేణ సంక్రుద్ధో యోజయామ్యహం ।
రాఘవం తం బహోత్సిక్తం భ్రాతరం చాన్య లక్ష్మణం ॥ ౨౧
- అహత్వా సాయకై స్తీక్ష్ణైః నోపావర్తితుముత్సహే ।
సకామా భగినీ మేఽస్తు పీత్వా తు రుధిరం తయోః ॥ ౨౨

- యన్నిమిత్తస్తు రామస్య లక్ష్మణస్య వివర్యయః ।
 న క్వచిత్ ప్రాప్తపూర్వో మే సంయుగేశు పరాజయః ॥ ౨౩
- యుష్మాకమేతత్ ప్రత్యక్షం నాన్మృతం కథయామ్యహం ।
 దేవరాజమపి క్రుద్ధః మత్తైరావతయాయినం ॥ ౨౪
- వజ్రహస్తం రణే హన్యాం కిం పునస్తా కుమానుషే ।
 సా తస్య గర్జితం శ్రుత్వా రాక్షసస్య మహాచమూః ॥ ౨౫
- ప్రహర్ష మతులం లేభే మృత్యుపాశావపాశితా ।
 సమీయుశ్చ మహాత్మానః యుద్ధదర్శనకాంక్షీణః ॥ ౨౬
- ఋషయో దేవగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ సహ చారణైః ।
 సమేత్య చోచుస్సహితాః తెన్యోన్యం పుణ్యకర్షణః ॥ ౨౭
- న్వస్తి గోబ్రహ్మణేభ్యోస్తు లోకానాం యేభిసంగతాః ।
 జయతాం రాఘవస్సంఖ్యే పాలస్త్యా రజనీచరా ॥ ౨౮
- చక్రహస్తో యథా యుద్ధే సర్వాననురపుంగవా ॥
 ఏతచ్ఛాన్యచ్చ బహుశః బ్రువాణాః పరమర్షయః ॥ ౨౯
- జాతకాతూహలాస్తత్ర విమానస్థాశ్చ దేవతాః ।
 దదృశుర్వాహినీం తేషాం రాక్షసానాం గతాయుషాం ॥ ౩౦
- రథేన తు ఖరో వేగాత్ ఉగ్రసైన్యో వినిస్సృతః ।
 తం దృష్ట్వా రాక్షసం భూయః రాక్షసాశ్చ వినిస్సృతాః ॥ ౩౧
- శ్యేనగామీ పృథుగ్రీవః యజ్ఞశత్రుర్విహంగమః ।
 దుర్జయః కరవీగాక్షః పరుషః కాలకాన్ధకః ॥ ౩౨

మేఘునూలీ మహానూలీ సర్పాస్య రుధిరాశనః ।
 ద్వాదశై తే మహావీర్యాః ప్రతస్థుకభితః ఖరం ॥ ౩౩
 మహాకపాలః స్థూలాక్షః ప్రమాధీ త్రిశిరాస్తథా ।
 చత్వార ఏతే సేనాన్యః దూషణం పృష్ఠతో యయుః ॥ ౩౪
 సా భీమవేగా సమరాభికామా
 మహాబలా రాక్షసవీరసేనా ।
 తౌ రాజపుత్రౌ సహసాభ్యుపేతా
 మాలా గ్రహణామివ చంద్రసూర్యా ॥ ౩౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండ-త్రయోవింశస్సర్గః.

అథ చతుర్వింశస్సర్గః.

అశ్రమం ప్రతియూతే తు ఖరై ఖరపరాక్రమే ।
 తానేవైత్పాతికా రామః సహ భ్రాతృ దడశక హ ॥ ౧
 తానుత్పాతా మహాఘోరా ఉత్థితా రోమహఃఖణాః ।
 ప్రజానామహితా దృష్ట్వా నాక్యం లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౨
 ఇమా ఏశ్య మహాబాహూ సర్వభూతాపహరిణః ।
 సముత్థితా మహాత్పాతా సంహర్తుం సర్వరాక్షసా ॥ ౩
 అమీ రుధిరధారాన్తు విస్మయంతః ఖరన్వనాః ।
 శ్రౌయిష్య మేఘా వివర్తంతే పరుషా గర్దభాకుణాః ॥ ౪

సధూమాశ్చ శరాస్స ర్వే మమ యుద్ధాభినందినః ।
 రుక్మవృష్టాని చాపాని వివేష్టంతే చ లక్ష్మణ ॥ ౫
 యాదృశా ఇహ కూజంతి పక్షిణో వనచారిణః ।
 అగ్రతో నో భయం ప్రాప్తం సంశయో జీవితస్య చ ॥ ౬
 సంప్రహరన్తు సుమహా భవిష్యతి న సంశయః ।
 అయమాఖ్యాతి మే బాహుః స్ఫురమాణో ముహుర్ముహుః ॥ ౭
 సంనికర్షై తు నశ్చూర జయం శత్రోః పరాజయం ।
 సప్రభం చ ప్రసన్నం చ తవ వక్త్రం హి లక్ష్మ్యతే ॥ ౮
 ఉద్యతానాం హి యుద్ధాథ్నం యేషాం భవతి లక్ష్మణ ।
 నిష్ప్రభం వదనం తేషాం భవత్యాయుఃపరిక్షయః ॥ ౯
 రక్షసాం నదతాం ఘోరః శ్రూయతే చ మహాధ్వనిః ।
 ఆహతానాం చ భేరిణాం రాక్షసైః క్రూరకర్మభిః ॥ ౧౦
 అనాగతవిధానం తు కతకవ్యం శుభమిచ్ఛతా ।
 ఆపదం శంకమానేన పురుషేణ విపశ్చితా ॥ ౧౧
 తస్మాద్దృహీత్వా వై దేహీం శరపాణిధనుధారః ।
 గుహమాశ్రయ శైలస్య దుర్గాం పాదపసంకులా ॥ ౧౨
 ప్రతికూలితుమిచ్ఛామి న హి వాక్యమిదం త్వయా ।
 శాపితో మమ పాదాభ్యాం గమ్యతాం వత్స మా చిరం ॥ ౧౩
 త్వం హి శూరశ్చ బలవాన్ హన్యా హ్యేతాన్ న సంశయః ।
 స్వయం తు హంతుమిచ్ఛామి సర్వానేప నిశాచరాన్ ॥ ౧౪

- ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణస్సహ సీతయా ।
 శరానాదాయ చాపం చ గుహం దుగ్ధాం సమాశ్రయత్ ॥౧౫॥
 తస్మిన్ ప్రవిష్టే తు గుహం లక్ష్మణే సహ సీతయా ।
 హంత నిర్యుక్తమిత్యుక్త్వా రామః కవచమావిశత్ ॥ ౧౬॥
 న తేనాగ్నినికాశేన కవచేన విభూషితః ।
 బభూవ రామస్తిమిరే విభూమోఽగ్నిరిప్రోత్థితః ॥ ౧౭॥
 న చాపముద్యమ్య మహత్ శరానాదాయ వీర్యవాన్ ।
 బభూవావస్థితస్తత్ర జ్యాయన్వనైః పూరయన్ దిశః ॥ ౧౮॥
 తతో దేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ సహ చారణైః ।
 సమేయుశ్చ మహాత్మానః యుద్ధదర్శనకాంక్షిణః ॥ ౧౯॥
 ఋషయశ్చ మహాత్మానః లోకే బ్రహ్మర్షిన త్తమాః ।
 సమేత్య చోచుస్సహితాః అన్యోన్యం పుణ్యకర్మణః ॥ ౨౦॥
 న్యస్తి గోత్రాహ్లాదేభ్యోఽస్తు లోకానాం యేభిసంగతాః ।
 భయతాం రాఘవౌ యుద్ధే పౌలస్త్యాన్ రజనీచరాన్ ॥ ౨౧॥
 చక్రహస్తా యథా యుద్ధే సర్వాననురపుంగవాన్ ।
 ఏవముక్త్వా పునః ప్రోచుః ఆలోక్య చ పరస్పరం ॥ ౨౨॥
 చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం ।
 ఏకశ్చ రామో ధర్మాత్మా కథం యుద్ధం భవిష్యతి ॥ ౨౩॥
 ఇతి రాజర్షయస్సిద్ధాః సగణాశ్చ ద్విజషణ్భాః ।
 జాతకాతూహలాస్తన్ఘః విమానస్థాశ్చ దేవతాః ॥ ౨౪॥

అవిష్టం తేజసా రామం సంగ్రామశిరసి స్థితం ।

దృష్ట్వా నర్వాణి భూతాని భయాద్వివృణ్ధిరే తదా ॥ ౨౫

రూపమప్రతిమం తస్య రామస్యాక్లిప్తకర్మణః ।

బభూవ రూపం క్రుద్ధస్య రుద్రస్యేవ పినాకినః ॥ ౨౬

ఇతి సంభాష్యమాణే తు దేవగంధర్వచారణైః ।

తతో గంభీరనిహఃకం ఘోరవర్షాయుధధ్వజం ॥ ౨౭

అనీకం యాతుధానానాం సమంతాత్ ప్రత్యదృశ్యత ।

సింహనాదం విసృజతాం అన్యోన్యమభిగర్జతాం ॥ ౨౮

చాపాని విష్ఫురయతాం జృంభతాం చాప్యభీక్షుశః ।

వివఘ్నప్తస్వనానాం చ దుందుభీంశ్చాపి నిఘ్నతాం ॥ ౨౯

తేషాం సుతుములశ్శబ్దః పూరయామాన తద్వనం ।

తేన శబ్దేన విత్రస్తాః శ్వాపదా వనచారిణః ॥ ౩౦

దుద్రువుర్యత్ర నిశ్శబ్దం పృష్ఠతో న వ్యలోకయన్ ।

తత్త్వనీకం మహావేగం రామం సముపసర్పత ॥ ౩౧

ధృతనానాప్రహరణం గంభీరం సాగరోపమం ।

రామోపి చారయన్ చక్షుః సర్వతో రణపండితః ॥ ౩౨

దదర్శ ఖరసైన్యం తత్ యుద్ధాభిముఖముత్థితం ।

వితత్య చ ధనుర్భీమం తూణ్యోశ్చేద్యత్య సాయకాన్ ॥ ౩౩

క్రోధమాహరియత్రీవ్రం వధార్థం సర్వరక్షసాం ।

దుష్ప్రిక్షసస్సభవత్ క్రుద్ధో యుగాంతాగ్నిరివ జ్వలన్ ॥ ౩౪

తం దృష్ట్వా తేజసాఽఽవిష్టం ప్రాద్రవన్ వనదేవతాః ।

తస్య క్రుద్ధస్య రూపం తు రామస్య దదృశే తదా ॥ ౩౫

దక్షస్యైవ క్రతుం హంతుం ఉద్యతస్య పినాకినః ।

ఆవిష్టం తేజసా రామం సం గ్రామశిరసి స్థితం ॥ ౩౬

దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని భయార్తాని ప్రదుద్రువుః ।

తత్కర్ముకై రాభరణైర్ధర్మజైశ్చ

తైర్వర్ణభిశ్చాగ్ని సమానవణైః ।

బభూవ సైన్యం పిశితాశనానాం

సూర్యోదయే నీలమివాభబృందం ॥ ౩౭

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుర్వింశస్సర్గః.

అథ పంచమిశస్సర్గః.

అవష్టబద్ధనుం రామం క్రుద్ధం చ రిపుఘాతినం ।

దదర్శాశ్రమమాగమ్య ఖరస్సహ పురస్సరైః ॥ ౧

తం దృష్ట్వా సశరం చాపం ఉద్యమ్య ఖరనిస్స్వనం ।

రామస్యాభిముఖం సూతం చోద్యతామిత్యచోదయత్ ॥ ౨

స ఖరస్యాజ్ఞయా సూతః తురగాన్ సమచోదయత్ ।

యత్ర రామో మహాబాహుః ఏకౌ ధూన్వన్ స్థితౌ ధనుః ॥ ౩

తం తు నిష్పతితం దృష్ట్వా సర్వే తే రజనీచరాః ।

సదకమానా మహానాదం సచివాః పర్యవారయన్ ॥ ౪

స తేషాం యాతుధానానాం మధ్యే రథగతః ఖరః ।

బభూవ మధ్యే తారాణాం లోహితాంగ ఇమ్రోదితః ॥

తతశ్శరసహస్రేణ రామమప్రతిమాజనం ।

అద్యయిత్వా మహానాదం ననాద సమరే ఖరః ॥

తతస్తం భీమధన్వానం కృద్ధాస్పర్శై నిశాచరాః ।

రామం నానావిధైశ్చస్త్రైః అభ్యవర్షంత దుర్జయం ॥

ముద్గరైః పట్టసైశ్శూలైః ప్రాసైః ఖడ్గైః పరశ్వధైః ।

రాక్షసాస్సమరే రామం నిజఘ్నూ రోషతత్పరాః ॥

తే వలాహకసంకాశాః మహానాదా మహాజనః ।

అభ్యధావంత కాకుత్స్థం రథైర్వాజిభిరేవ చ ॥

గజైః పర్వతకూటాభైః రామం యుద్ధే జిహ్వాంసవః ।

తే రామే శరవర్షాణి వ్యసృజన్ రక్షసాం గణాః ॥

శైలేంద్రమివ ధారాభిః వర్షమాణా వలాహకాః ।

స తైః పరివృతో ఘోరైః రాఘవో రక్షసాం గజైః ॥

తాని ముక్తాని శస్త్రాణి యాతుధానైస్స రాఘవః ।

ప్రతిజగ్రాహ విశిఖైః సద్యోఘానివ సాగరః ॥

స తైః ప్రహరణైర్ఘోరైః భిన్నగ్రాతో న వివృథ ॥

రామః ప్రదీప్తైర్బహుభిః వజ్రైరివ మహాచలః ॥

స విద్ధః క్షతజాదిగ్ధః సర్వగ్రాతేషు రాఘవః ।

బభూవ రామస్సంధ్యాభ్యైః దివాకర ఇవావృతః ॥

- విషేదుదేవగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ।
- ఏకం నహస్యైర్భహుభిః తదా దృష్ట్వా నమావృతం ॥ ౧౫
- తతో రామస్సుసంక్రద్ధః మండలీకృతకాయుకః ।
- ననజః విశిఖాః బాణాః శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౧౬
- దురావారాః దుర్విషహాః కాలదండోపమాః రణే ।
- ముమోచ లీలయా రామః కంకషత్రానజిహ్వాగాః ॥ ౧౭
- తే శరాశ్శత్రుసైన్యేషు ముక్తా రామేణ లీలయా ।
- ఆదదూ రక్షసాం ప్రాణాః పాశాః కాలకృతా ఇవ ॥ ౧౮
- భిత్వా రాక్షసదేహంస్తాః తే శరా రుధిరాప్లుతాః ।
- అంతరిక్షగతా రేజుః దీప్తాగ్నిసమతేజసః ॥ ౧౯
- అసంఖ్యాయాస్తు రామస్య సాయకాశ్చాపమండలాత్ ।
- వినిష్పేతురతీప్రాగ్రాః రక్షఃప్రాణాపహణిణః ॥ ౨౦
- తైర్ధనుషి ధ్వజాగ్రాణి వర్షాణి చ శిరాంసి చ ।
- బాహూః సహస్తాభరణాః ఊరూః కరికరోపమాః ॥ ౨౧
- చిచ్ఛేద రామస్సమరే శతశోఽథ సహస్రశః ।
- హయాః కాంచనసన్నాహాః రథయుక్తాః ససారథీః ॥ ౨౨
- గజాంశ్చ సగజారోహాః సహయాః సాదినస్తథా ।
- పదాతీః సమరే హత్వా హ్యనయద్యమసాదనం ॥ ౨౩
- తతో నాభీకనారాచైః తీక్ష్ణాగ్రైశ్చ వికణిభిః ।
- భీమచూతఃస్వరం చక్రుః భిద్యమానా నిశాచరాః ॥ ౨౪

తత్రైస్సన్యం నిశితైర్బాణైః అదితం మర్కభేదిభిః ।

రామేణ న నుఖం లేభే శుష్కం వసమివాగ్నినా ॥ ౨౫

కేచిద్భీమబలాశ్చరాః శూలార్థా భద్రాః పరశ్వధాః ।

రామస్యాభిముఖం గత్వా చిక్షీపుః పరమాయుధాః ॥ ౨౬

తాని బాణైర్నహంబాహుః శస్త్రాణ్యవార్య రాఘవః ।

జహౌ నమరే ప్రాణాః చిచ్ఛేద చ శిరోధరాః ॥ ౨౭

తే ఛిన్నశిరసః పేతుః ఛిన్నవర్మశరాసనాః ।

నుపణావాతవిక్షిప్తాః జగత్యాం పాదపా యథా ॥ ౨౮

అవశిష్టాశ్చ యే తత్ర విషణ్ణాశ్చ నిశాచరాః ।

ఖరమేవాభ్యధావంత శరణార్థం శరాదితాః ॥ ౨౯

తాన్ సర్వాన్ పునరాదాయ సమాశ్వాస్య చ దూషణః ।

అభ్యధావత కాసుత్ స్థం క్రుద్ధో దుద్రమివాంతకః ॥ ౩౦

నివృత్తాస్తు పునస్సర్వే దూషణశ్రయనిర్భయాః ।

రామమేవాభ్యధావంత సాలతాలశిలాయుధాః ॥ ౩౧

శూలముద్గరహస్తాశ్చ చాపహస్తా మహాబలాః ।

సృజంతశ్శరవర్షాణి శస్త్రవర్షాణి సంయుగై ॥ ౩౨

ద్రుమవర్షాణి ముంచంతః శిలావర్షాణి రాక్షసాః ।

తద్భభూవాద్భుతం యుద్ధం తుములం రోమహర్షణం ॥ ౩౩

రామస్య చ మహాఘోరం పునస్తైషాం చ రక్షసాం ।

తే సమంతాదభిక్రుద్ధాః రాఘవం పునరభ్యయుః ॥ ౩౪

- తైశ్చ సర్వా దిశో దృష్ట్వా ప్రదిశశ్చ సమావృతాః ।
రాక్షసైరుద్యతప్రాసైః శరవర్షాభివర్షిభిః ॥ ౩౧
- స కృత్వా భైరవం నాదం అస్త్రం పరమభాస్వరం ।
సంయోజయత గాంధర్వం రాక్షసేషు మహాబలః ॥ ౩౨
- తతశ్శరసహస్రాణి నిర్యయుశ్చాపమండలాత్ ।
సర్వా దశ దిశో బాణైః ఆవార్యంత సమాగతైః ॥ ౩౩
- నాదదానం శరాణాం ఘోరాణాం స ముంచంతం శిలీముఖాః ।
వికర్షమాణం పశ్యంతి రాక్షసాస్తే శరాదితాః ॥ ౩౪
- శరాంధకారమాకాశం ఆవృణోత్ నదివాకరం ।
బభూవావస్థితో రామః ప్రవమన్నివ తాణాం శరాణాం ॥ ౩౫
- యుగపత్ పతమానైశ్చ యుగపచ్చ హతైర్భృశం ।
యుగపత్ పతితైశ్చైవ వికీర్ణా వసుధాభవత్ ॥ ౪౦
- నిహతాః పతితాః క్షీణాః చిన్నా భిన్నా విదారితాః ।
తత్ర తత్ర స్థ దృశ్యంతే రాక్షసాస్తే సహస్రశః ॥ ౪౧
- సోష్ణిషైరుత్తమాంగైశ్చ సాంగదై బాహుభిస్తథా ।
ఊరుభిజానుభిశ్చిన్నైః నానారూపవిభూషణైః ॥ ౪౨
- హయైశ్చ ద్విపముఖైశ్చ రథైర్భిన్నైరనేకశః ।
చామరైర్వృజనైశ్చత్రైః ధ్వజై నానావిధైరపి ॥ ౪౩
- రామస్య బాణాభిహతైః విచిత్రైశ్శూలపట్టసైః ।
ఖడ్గైః ఖండికృతైః ప్రాసైః వికీర్ణైశ్చ పరశ్వతైః ॥ ౪౪

చూడాతాభిశ్చిలాభిశ్చ శరైశ్చిత్రైశ్చ నేకశః ।

విద్ధిన్నైస్సమరే భూమిః వివణాః భూధ్యయంకరా ॥ ౪౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచమిశస్సర్గః.

అథ షడ్వింశస్సర్గః.

దూషణస్తు న్వకం సైన్యం హన్యమానం నిరీక్ష్య నః ।

సందిదేశ మహాబాహుః భీమవేగా దురాసదా ॥ ౧

రాక్షసాః పంచసాహస్రాః సమరేష్వనివర్తినః ।

తే శూలైః పట్టసైః ఖడ్గైః శిలావహైః క్రూరైః మైరపి ॥ ౨

శరవహైరవిచ్ఛిన్నం వవృషస్తం సమంతతః ।

స మృచూణాం శిలానాం చ వషణం ప్రాణహరం మహత్ ॥ ౩

ప్రతిజగ్రాహ ధర్మాత్నా రాఘవస్తీక్షణసాయకైః ।

ప్రతిగృహ్య చ తద్వషణం నిమిలిత ఇవషణభః ॥ ౪

రామః క్రోధం పరం భేజే వధార్థం సర్వరక్షసాం ।

తతః క్రోధసమావిప్లవః ప్రదీప్త ఇవ తేజసా ॥ ౫

శరైరవాకిరత్ సైన్యం సర్వతస్సహదూషణం ।

తతస్సేనావతిః క్రూర్ధః దూషణశ్శత్రుదూషణః ॥ ౬

శరైరశనికల్పైస్తం రాఘవం సమవాకిరత్ ।

తతో రామస్సనాకృద్ధః తురణాన్య మహద్ధనుః ॥ ౭

చిచ్ఛేద నమరే వీరః చతుర్భిశ్చతురో హయాన్ ।
 హత్వా చాశ్వాన్ శరై స్త్రైః అధఃచంద్రేణ సారథేః ॥ ౮
 శిరో జహర తద్రక్షః త్రిభిర్వివ్యాధ వక్షసి ।
 న చ్ఛిన్నధన్వా విరథః హతాశ్వో హతసారథిః ॥ ౯
 జగ్రాహ గిరిశృంగాభం పరిఘం యోమహవణం ।
 వేష్టితం కాంచనైః పట్టైః దేవసైన్యప్రమదణం ॥ ౧౦
 ఆయసైశ్చంకుభిస్త్రైః కీర్ణం పరవసోక్షితం ।
 వజ్రాశనినమస్పర్శం పరగోవురదారణం ॥ ౧౧
 తం మహారగసంకాశం ప్రగృహ్య పరిఘం రణే ।
 దూషణోభ్యదవద్రామం క్రూరకర్ణా నిశాచరః ॥ ౧౨
 తస్యాభివతమానస్య దూషణస్య న రాఘవః ।
 ద్వాభ్యాం శరాభ్యాం చిచ్ఛేద నహస్తాభరణా భుజౌ ॥ ౧౩
 భ్రష్టస్తస్య మహాకాయః పపాత రణమూర్ధని ।
 పరిఘశ్చిన్నహస్తస్య శక్రధ్వజ ఇవాగ్రతః ॥ ౧౪
 న కరాభ్యాం వికీర్ణాభ్యాం పపాత భువి దూషణః ।
 విషాణాభ్యాం విశీర్ణాభ్యాం మనస్వీవ మహాగజః ॥ ౧౫
 తం దృష్ట్వా పతితం భూమౌ దూషణం నిహతం రణే ।
 సాధు సాధ్వీతి కాకుత్స్థం నర్వభూతాన్యపూజయన్ ॥ ౧౬
 ఏతస్మిన్నంతరే క్రుద్ధాః త్రయస్సేనాగ్రయాయినః ।
 సంహత్యాభ్యద్రవన్ రామం మృత్యుపాశావపాశితాః ॥ ౧౭

మహాకపాలః స్థూలాక్షః ప్రమాథీ చ మహాబలః ।

మహాకపాలో విపులం శూలముద్యమ్య రాక్షసః ॥

స్థూలాక్షః పట్టనం గృహ్య ప్రమాథీ చ పరశ్వధం ।

దృష్ట్వావాపతతస్తూణాం రాఘవస్సాయకైశ్శితైః ॥

తీక్ష్ణైః ప్రతిజగ్రాహ సంసాప్తానతిథీనివ ।

మహాకపాలస్య శిరః చిచ్ఛేద పరమేషుభిః ॥

అనంభ్యయైస్తు బాణౌష్ఠైః ప్రమమాథ ప్రమాథినం ।

స పపాత హతో భూమా విటపీవ మహాదుమః ॥

స్థూలాక్షస్యాక్షిణీ తీక్ష్ణైః పూరయామాన సాయకైః ।

దూషణస్యానుగాః పంచ సాహస్రాః కుపితః క్షణాత్ ॥

బాణౌష్ఠైః పంచసాహస్రైః అనయద్యమసాదనం ।

దూషణం నిహతం దృష్ట్వా తస్య చైవ పదానుగాః ॥

వ్యాదిదేశ భరః క్రుద్ధః సేనాధ్యక్షాః మహాబలాః ।

అయం వినిహతస్సంభ్య దూషణస్సపదానుగః ॥

మహాత్యా సేనయా సాధం యుధ్వా రామం కుమానుషం ।

శస్త్రైర్నానావిధాకారైః హనద్వం సర్వరాక్షసాః ॥

ఏవముక్త్వా భరః క్రుద్ధః రామమేవాభిదుద్రువే ।

శ్యేనగామీ పృథుగ్రీవః యజ్ఞశత్రుర్విహంగమః ॥

దుజయః కరవీరాక్షః పరుషః కాలకార్ముకః ।

మేఘమాలీ మహామాలీ సర్పాస్య రుధిరాశనః ॥

- ద్వాదశై తే మహావీర్యాః బలాధ్యక్షౌస్ససైనికాః ।
రామమేవాభ్యవర్తంత విన్మజంతశ్శూరోత్తమాః ॥ ౨౯
- తతః పావకనంకాశైః హేమవజ్రవిభూషితైః ।
జఘాన శేషం తేజస్వీ తస్య సైన్యస్య సాయకైః ॥ ౩౦
- తే రుక్మపుంఖా విశిఖాః సఘామా ఇవ పావకాః ।
నిజఘ్నుస్తాని రక్షాంసి వజ్రా ఇవ మహాదుర్మాః ॥ ౩౧
- రక్షసాం తు శతం రామః శతేనై కేన కణినా ।
సహస్రం చ సహస్రేణ జఘాన రణమూర్ధని ॥ ౩౨
- తైర్భిన్నవర్షాభరణాః భిన్నభిన్నశరాసనాః ।
నిపేతుశ్శోణితాదిద్ధాః ధరణ్యాం రజనీచరాః ॥ ౩౩
- తైర్ముక్తకేతై స్సమరే పతితైశ్శోణితోక్షితైః ।
ఆస్తీణా వసుధా కృతాస్ని మహావేదిః కుశైరివ ॥ ౩౪
- క్షణేన తు మహాఘోరం వనం నిహతరాక్షసం ।
బభూవ నిరయప్రఖ్యం మాంసశోణితకడకమం ॥ ౩౫
- చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం ।
హతాన్యే కేన రామేణ మానుషేణ పదాతినా ॥ ౩౬
- తస్య సైన్యస్య సర్వస్య ఖరశ్చేటో మహారథః ।
రాక్షసస్త్రిశిరాశ్చైవ రామశ్చ రిపుసూదనః ॥ ౩౭
- శేషా హతా మహానత్త్వాః రాక్షసా రణమూర్ధని ।
ఘోరా దుర్విషహాస్సర్వే లక్ష్మణస్యాగ్రజేన తే ॥ ౩౮

తతస్తు తద్భీమబలం మహాహవే

సమీక్ష్య రామేణ హతం బలీయసా ।

రథేన రామం మహతా ఖరస్తదా

సమాససాదేంద్ర ఇప్రోద్యతాశచిః ॥

30

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-షడ్వింశస్సర్గః.

అథ సప్తవింశస్సర్గః

ఖరం తు రామాభీముఖం ప్రయాంతం వాహినీపతిః ।

రాక్షసస్త్రిశిరా నామ సంనివత్తేదమబ్రవీత్ ॥

మాం నియోజయ విక్రాంత సంనివతన్వ సాహసాత్ ।

వశ్య రామం మహాబాహుం సంయుగే వినిపాతితం ॥

ప్రతిజానామి తే సత్యం ఆయుధం చాహమాలభే ।

యథా రామం వధిష్యామి వధాహాం నర్వరక్షసాం ॥

అహం వాన్య రణే మృత్యుః ఏష వా సమరే మమ ।

వినివృత్య రణోత్సాహాత్ ముహూతం ప్రాశ్నికౌ భవ ॥

ప్రహృష్టౌ వా హతే రామే జనస్థానం ప్రయాన్యసి ।

మయి వా నిహతే రామం సంయుగాయోపయాన్యసి ॥

ఖరస్త్రిశిరసా తేన మృత్యులోభాత్ ప్రసాదితః ।

గచ్ఛ యుధ్యేత్యనుజ్ఞాతః రాఘవాభీముఖా యయా ॥

- త్రిశిరాశ్చ రథేనైవ వాజియుక్తైన భాస్వతా ।
అభ్యుద్రవద్రణే రామం త్రిశృంగ ఇవ పర్వతః ॥ ౭
- శరథారాసమూహాః సః మహామేఘ ఇప్రోత్సృజన్ ।
వ్యసృజత్ సదృశం నాదం జలాద్రాస్య తు దుందుభేః ॥ ౮
- అగచ్ఛంతం త్రిశిరసం రాక్షసం ప్రేక్ష్య రాఘవః ।
ధనుషా వృత్తిజగ్రాహ విధూన్వన్ సాయకా శితాన్ ॥ ౯
- స సర్వహారస్తుములః రామత్రిశిరసోమహాహన్ ।
బభూవాతీవ బలినోః సింహకుంజరయోరివ ॥ ౧౦
- తతస్త్రిశిరసా బాణైః లలాటే తాడితస్త్రిభిః ।
అమర్షీ కుపితో రామః సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧౧
- అహా విక్రమశూరస్య రాక్షసస్యేదృశం బలం ।
పుష్పైరివ శరైర్యస్య లలాటేఽస్మి పరిక్షతః ॥ ౧౨
- మమాపి వ్రతిగృహ్ణీష్వ శరాంశ్చాపగుణచ్యుతాన్ ।
ఏవముక్త్వా తు సంరబ్ధః శరానాశీవిఖోపమాన్ ॥ ౧౩
- త్రిశిరోవక్షసి కృద్ధః నిజఘాన చతుర్దశ్ ।
చతుర్భిస్తురగానస్య శరైస్సన్నతపర్వభిః ॥ ౧౪
- స్యపాతయత తేజస్వీ చతురస్తస్య వాజినః ।
అష్టభిస్సాయక్తైస్సూతం రథోపస్థాన్ స్యపాతయత్ ॥ ౧౫
- రామశ్చిచ్ఛేద బాణేన ధ్వజం చాస్య సముచ్ఛ్రీతం ।
తతో హతరథాత్తస్మాత్ ఉత్పతంతం నిశాచరం ॥ ౧౬

బిభేద రామస్తం బాణైః హృదయే సోఽభవజ్జడః ।

సాయకైశ్చాప్రవమేయాత్మా సామక్షస్తస్య రక్షసః ॥ ౧౭

శిరాన్యసాతయద్రామః వేగవద్భిస్త్రిభిశ్చితైః ।

స భూమా రుధిరోద్ధారీ రామబాణాభిషీడితః ॥ ౧౮

న్యవతత్ పతితైః పూర్వం స్వశిరోభిర్నిశాచరః ।

హతశేషాస్తతొ భగ్నః రాక్షసాః ఖరనంశ్రయాః ॥ ౧౯

ద్రవంతి స్థ స తివంతి వ్యాఘ్రతస్తా మృగా ఇవ ।

తా ఖరో ద్రవతో దృష్ట్వా నివర్త్య రుషితః స్వయం ॥ ౨౦

రామమేవాభిదుద్రావ రాహుశ్చంద్రమనం యథా ।

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-నవ్తమిశస్సర్గః.

అథ అష్టావింశస్సర్గః.

నిహతం దూషణం దృష్ట్వా రణే త్రిశిరసా సహ ।

ఖరస్యావ్యభవత్త్రాసః దృష్ట్వా రామస్య విక్రమం ॥ ౧

స దృష్ట్వా రాక్షసం సైన్యం అవిషహ్యం మహాబలః ।

హతమేకేన రామేణ త్రిశిరోదూషణాపపి ॥ ౨

తద్బలం హతభూయిష్ఠం విమనాః ప్రేక్ష్య రాక్షసః ।

ఆనసాద ఖరో రామం నముచిర్వానవం యథా ॥ ౩

వికృప్య బలవచ్ఛాపం నారాచా రక్తభోజనా ॥

ఖరశ్చితైవ రామాయ క్రుద్ధానాశీవిషానివ ॥ ౪

జ్యోతి విధూన్యః సుబహుశః శిక్షయాస్త్రాణి దర్శయన్ ॥ ౧౦౦
 చకార సమరే మార్గాన్ శరై రథగతః ఖరః ॥ ౧౦౧
 స నర్వాశ్చ దిశో బాణైః ప్రదిశశ్చ మహారథః ॥ ౧౦౨
 పూరయామాస తం దృష్ట్వా రామోపి సుమహద్ధనుః ॥ ౧౦౩
 స సాయకై ర్దుర్విషహైః సన్నులింగై రివాగ్నిభిః ॥ ౧౦౪
 సభశ్చ కారావివరం పజన్య ఇవ వృష్టిభిః ॥ ౧౦౫
 తద్బభూవ శితై ర్బాణైః ఖరరామవిసజ్జతైః ॥ ౧౦౬
 పర్యాకాశమనాకాశం సర్వతశ్శరసంకులం ॥ ౧౦౭
 శరజాలావృతస్సూర్యః స తదా స్థ ప్రకాశతే ॥ ౧౦౮
 అన్యోన్యవధసంరంభాత్ ఉభయోన్సంప్రయుధ్యతోః ॥ ౧౦౯
 తతో నాభీకనారాచైః తీక్ష్ణైశ్చ వికర్ణిభిః ॥ ౧౧౦
 ఆజఘాన ఖరో రామం తోత్రైరివ మహద్విపం ॥ ౧౧౧
 తం రథస్థం ధనుష్పాణిం రాక్షసం పర్యవస్థితం ॥ ౧౧౨
 దదృశుస్సర్వభూతాని పాశహస్తమివాంతకం ॥ ౧౧౩
 మాంతారం సర్వసైన్యస్య పారుషే పర్యవస్థితం ॥ ౧౧౪
 పరిశ్రాంతం మహాసత్త్వం మేనే రామం ఖరస్తదా ॥ ౧౧౫
 తం సింహమివ విక్రాంతం సింహవిక్రాంతగామినం ॥ ౧౧౬
 దృష్ట్వా నోద్విజతే రామః సింహః క్షుద్రమృగం యథా ॥ ౧౧౭
 తతస్సూర్యనికాశేన రథేన మహతా ఖరః ॥ ౧౧౮
 ఆససాద రణే రామం పతంగ ఇవ పావకం ॥ ౧౧౯

తతోన్య సశరం చాపం ముష్టిదేశే మహాత్మనః ।

ఖరశ్చిచ్ఛేద రామన్య దర్శయన్ పాణిలాఘవం ॥

౧౫

స శునన్త్వపరాన్ సప్త శ్రానాదాయ వర్షణి ।

నిజఘాన ఖరః క్రుద్ధః శక్రాశనిసమప్రభాన్ ॥

౧౬

తతస్తత్ ప్రహతం బాణైః ఖరము కైన్సువర్షభిః ।

పపాత కవచం భూమా రామస్యాదిత్యవర్చసః ॥

౧౭

తతశ్శరసహస్రేణ రామమప్రతిహాజసం ।

అదన్యైత్వా మహానాదం ననాద సమరే ఖరః ॥

౧౮

స శరై రర్పితః క్రుద్ధః సర్వగాత్రేషు రాఘవః ।

రరాజ సమరే రామః విఘ్నామోఽగ్నిరివ జ్వలన్ ॥

౧౯

తతో గంభీరనిహ్నాదం రామశ్శత్రునిబహూణః ।

చకారాంతాయ స రిపోః సజ్యమన్యన్నహద్ధనుః ॥

౨౦

సుమహద్వైష్ణవం యత్తత్ అశిస్మత్తం మహామీణా ।

వరం తద్ధనురుద్యమ్య ఖరం సమభిధావత ॥

౨౧

తతః కనకపుష్పేన్దు శరై స్సంసతపర్వభిః ।

బిభేద రామస్సంక్రుద్ధః ఖరన్య సమరే ధ్వజం ॥

౨౨

స దర్శనీయో బహుధా వికీర్ణః కాంచనధ్వజః ।

జగామ ధరణిం సూర్యః దేవతానామివాజ్ఞయా ॥

౨౩

తం చతుర్భిః ఖరః క్రుద్ధః రామం గాత్రేషు మార్గణైః ।

వివ్యాధ యుధి మర్శజ్ఞః మాతంగమివ తోమరైః ॥

౨౪

- న రామో బహుభిర్బాణైః ఖరకార్ముకనిన్పుతైః ।
విద్ధో రుధిరసిక్తాంగః బభూవ రుషితో భృశం ॥ ౨౫
- న ధనుర్ధన్వినాం శ్రేష్ఠః ప్రగృహ్య పరమాహవే ।
ముమోచ పరమేష్వానః పట్భురానభిలక్ష్మితా ॥ ౨౬
- శిరస్యేకేన బాణేన ద్వాభ్యాం బాహ్వోరథాద్యత్ ।
త్రిభిశ్చంద్రాధవక్త్రైశ్చ పశుస్యభిజఘాన హ ॥ ౨౭
- తతః పశ్చాన్నహతేజాః నారాచా భాన్మరోపమా ॥
జఘాంనూ రాక్షసం క్రుద్ధః త్రయోదశ సమాదదే ॥ ౨౮
- తతోఽన్య యుగమేకేన చతుర్భిశ్చతురో హయా ॥
షష్ఠేన తు శిరస్సంఖ్యై ఖరస్య రథసారథేః ॥ ౨౯
- త్రిభిస్త్రివేణుం బలవాన్ ద్వాభ్యామక్షం మహాబలః ।
ద్వాదశేన తు బాణేన ఖరస్య సశరం ధనుః ॥ ౩౦
- ఛిత్వా వజ్రనికాశేన రాఘవః ప్రహసన్నివ ।
త్రయోదశేనేంద్రసమః బిభేద సమరే ఖరం ॥ ౩౧
- ప్రభగ్నధన్వా విరథః హతాశ్వో హతసారథిః ।
గదాపాణిరవప్లుత్య తస్థా భూమా ఖరస్తదా ॥ ౩౨
- తత్ కర్ష రామస్య మహారథస్య
సమేత్య దేవాశ్చ మహాష్యయశ్చ ।
అపూజయన్ ప్రాంజలయః ప్రహృష్టాః
తదా విమానాగ్రగతాస్సమేతాః ॥ ౩౩
- ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-అష్టావింశస్త్యర్కః.

అథ ఏకోనత్రింశస్సర్గః.

ఖరం తు విరథం రామః గదాపాణిమవస్థితం ।
 మృదుపూర్వం మహాతేజాః పరుషం వాక్యమ్ బ్రవీత్ ॥ ౧
 గజాశ్వరథసంబాధే బలే మహతి తిష్ఠతా ।
 కృతం సుదారుణం కర్ణ సర్వలోకజుగ్మితం ॥ ౨
 ఉద్వేజనీయో భూతానాం నృశంసః పాపకర్మకృత్ ।
 త్రయాణామపి లోకానాం ఈశ్వరోపి న తిష్ఠతి ॥ ౩
 కర్ణ లోకవిరుద్ధం తు కుర్వాణం క్షణదాచర ।
 తీక్ష్ణం సర్వజనో హంతి సర్పం దుష్టమివాగతం ॥ ౪
 లోభాత్ పాపాని కుర్వాణః కామాద్వా యో న బుధ్యతే ।
 భృష్టః పశ్యతి తస్యాస్తం బ్రాహ్మణీ కరకాదివ ॥ ౫
 వనతో దండకారణ్యే తాపసాః ధర్మచారిణః ।
 కిం ను హత్వా మహాభాగాః ఫలం ప్రాప్స్యసి రాక్షస ॥ ౬
 న చిరం పాపకర్తాణః క్రూరా లోకజుగ్మితాః ।
 ఐశ్వర్యం ప్రాప్య తిష్ఠంతి శీఘ్రములూ ఇవ ద్రుమాః ॥ ౭
 అవశ్యం లభతే జంతుః ఫలం పాపస్య కర్మణః ।
 ఘోరం పర్యాగతే కాలే ద్రుమాః పుష్పమివాతకవం ॥ ౮
 న చిరాత్ ప్రాప్యతే లోకే పాపానాం కర్మణాం ఫలం ।
 నవిపాణామివాన్నానాం భుక్తానాం క్షణదాచర ॥ ౯

పాపమూచరతాం ఘోరం లోకస్యాప్రియమిచ్ఛతాం ।

అహమానాదితో రాజ్ఞా ప్రాణాన్ హంతుం నిశాచర । ౧౦

అద్య హి త్వాం మయా ముక్తాః శరణాః కాంచనభూషణాః ।

విదార్య నిపతివ్యంతి వల్క్లకమివ పన్నగాః ॥ ౧౧

యే త్వయా నండకారణ్యే భక్షితా ధర్మచారిణః ।

తానద్య నిహతస్సంఖ్యే ససైన్యోఽనుగమిష్యసి । ౧౨

అద్య త్వాం పతితం బాణైః పశ్యంతు పరమమాయః ।

నిరయస్థం విమానస్థాః యే త్వయా హింసితాః పురా । ౧౩

రాక్షసే స్సహ దుష్టాత్మకా త్వం భక్షయసి తాపసాః ।

నివసన్ దండకారణ్యే సర్వాః పరిగతా చిశః ॥ ౧౪

కర్మణస్తస్య పాపస్య ఫలం పశ్యాద్య రాక్షస ।

అపాత్రే యస్య దత్తస్య దురిష్ట్యేవ కర్మణః ॥ ౧౫

ప్రహర త్వం యథాకామం కురు యత్నం కులాధమ ।

అద్య తే పాతయిష్యామి శిరస్తాల్పలం యథా ।   ౧౬

ఏవముక్తస్తు రామేగా కుర్దస్సంరక్త లోచనః ।

ప్రత్యువాచ ఖగో రామం ప్రహసక్ కోధమూర్ఛితః ॥ ౧౭

సాక్షాత్ రాక్షసా హత్యా యుద్ధే దశరథాత్మజః ।

అత్తనా కథమాత్మానం అప్రశస్యం ప్రశంససి ! గు.

ప్రకాంత బలవంతో వా యే భవంతి నరహతాః ।

కథయంతి న తే కించిత్ తేజసా స్వేన గర్వితాః ॥ ౧౯.

ప్రాకృతాస్త్యకృతాత్మానః లోకే క్షుత్రియపాంసనాః ।
 నిరర్థకం వికత్తంతే యథా రామ వికత్తసే ॥ ౨౫
 కులం వ్యపదిశన్ వీరః సమరే కోఽభిధాన్యతి ।
 మృత్యుకాలే హి సంప్రాప్తే స్వయమప్రస్తవే స్తవం ॥ ౨౬
 సర్వథైవ లఘుత్వం తే కత్తనేన విదర్శితం ।
 సువర్ణప్రతిరూపేణ తప్తేనేవ కుశాగ్నినా ॥ ౨౭
 న తు మామిహ తిష్ఠంతం వశ్యసి త్వం గదాధరం ।
 ధరాధరమివాకంవ్యం పర్వతం ధాతుభిశ్చితం ॥ ౨౮
 పర్యాప్తోఽహం గదాపాణిః హంతుం ప్రాణాన్ రణే తవ ।
 త్రయాణామపి లోకానాం పాశహస్త ఇవాంతకః ॥ ౨౯
 కామం బహ్వాపి వక్తవ్యం త్వయి వత్సోమి న త్వహం ।
 అంతం గచ్ఛేద్ధి నవితా యుద్ధవిఘ్నస్తతో భవేత్ ॥ ౩౦
 అగ్రతస్తాస్త్వం స్థితం దృష్ట్వా రుష్యతే మే మనో భృశం ।
 రంగే యస్య తు రుష్యామి ముహూర్తం న న జీవతి ॥ ౩౧
 మమ కృత్వాఽప్రియం రామ దుర్లభం తవ జీవితం ।
 తోయవర్షమివావర్షేత్ తోయదస్యేవ నదతః ॥ ౩౨
 చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం హతాని తే ।
 త్వద్విద్యానాశాత్ కరోమ్యేషః తేషామశ్శుప్రమాజనం ॥ ౩౩
 ఇత్యుక్త్వా పరమక్రుద్ధః తాం గదాం పరమాంగదః ।
 ఖరశ్చిత్తైవ రామాయ ప్రదీప్తామశనిం యథా ॥ ౩౪

ఖరబాహుప్రముక్తా సా ప్రవీప్తా మహతీ గదా ।

భస్మ వృక్షాంశ్చ గుల్మాంశ్చ కృత్వాఽగాత్తత్సమీపతః ॥ ౩౦

తామాపతంతీం బద్వలితాం మృత్యుపాశోపమాం గదాం ।

అంతరిక్షగతాం రామః చిచ్ఛేద బహుధా శరైః ॥ ౩౧

సా వికీర్ణా శరైః భగ్నా పపాత ధరణీతలే ।

గతా మంత్రోషధబలైః వ్యాఘ్రేవ వినిపాతితా ॥ ౩౨

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకోనత్రింశస్సర్గః.

అథ త్రింశస్సర్గః.

భిత్వా తు తాం గదాం బాణైః రాఘవౌ ధర్మవత్సలః ।

స్థయమానః ఖరం వాక్యం సంరబ్ధమిదమబ్రవీత్ ॥ ౧

ఏతత్తే బలసర్వస్వం దర్శితం రాక్షసాధమ ।

శక్తిహీనతరో మత్తః నృథా త్వమవగర్హసి ॥ ౨

ఏషా బాణవినిర్భిన్నా గదా భూమితలం గతా ।

అభిధానప్రగల్భస్య తవ ప్రత్యరిఘాతినీ ॥ ౩

యత్త్వయోక్తం విసష్టానాం అహమశ్శుప్రమాజ్ఞనం ।

రాక్షసానాం కరోమీతి మిథ్యా తదపి తే వచః ॥ ౪

నీచస్య క్షుద్రశీలస్య మిథ్యావృత్తస్య రక్షసః ।

ప్రాణానవహరిష్యామి గరుత్మానమృతం యథా ॥ ౫

అద్య తే చిన్నకంతస్య ఘనబుద్ధుదభూషితం ।
 విదారితస్య మద్భాజైః మహీ పాస్యతి శోణితం ॥ ౬
 పాంసుయాషితసర్వాంగః స్రస్తస్యస్తభుజవ్యయః ।
 స్వప్యసే గాం సమాలింగ్య దుర్లభాం ప్రమదామివ ॥ ౭
 ప్రవృద్ధనిద్రే శయితే త్వయి రాక్షసపాంసనే ।
 భవిష్యన్త్యశరణ్యానాం శరణ్యా దండకా ఇమే ॥ ౮
 జనస్థానే హతస్థానే తవ రాక్షస మచ్ఛరైః ।
 నిభయా విచరిష్యంతి సర్వతో మునయో వనే ॥ ౯
 అద్య విప్రసరిష్యంతి రాక్షసో హతబాంధవాః ।
 బాష్పాద్రవదనా దీనాః భయాదన్యభయావహాః ॥ ౧౦
 అద్య శోకరసజ్ఞాస్తాః భవిష్యంతి నిరర్థకాః ।
 అనురూపకులాః పత్న్యః యాసాం త్వం పతిరీదృశః ॥ ౧౧
 నృశంస నీచ త్సుదాత్మకా నిత్యం బ్రాహ్మణకంటక ।
 యత్కృతే శంకితైరగ్నా మునిభిః పాత్యతే హవిః ॥ ౧౨
 తమేవమభినందన్ భువాణం రాఘవం రణే ।
 ఖరౌ నిభత్సయామాస రోషాత్ ఖరతరస్వనః ॥ ౧౩
 దృఢం ఖల్వవలిష్టోఽసి భయేష్వపి చ నిర్భయః ।
 వాచ్యావాచ్యం తతో హి త్వం మృత్యువశ్యో న బుధ్యసే ॥ ౧౪
 కాలపాశపరిక్షిప్తాః భవంతి పురుషా హి యే ।
 కార్యాకార్యం న జానంతి తే నిరస్తవడిండియాః ॥ ౧౫

- ఏవముక్త్వా తతో రామం సంరుద్య భుక్కుటీం తతః ।
 స దదర్శ మహాసాలం అవిదూరే నిశాచరః ॥ ౧౬
- రణే ప్రహరణస్యార్థే సర్వతో హ్యవలోకయన్ ।
 స తముత్పాటయామాస సందశ్య దశనచ్ఛదం ॥ ౧౭
- తం సముత్క్షిప్య భాహుభ్యాం వినద్య చ మహాబలః ।
 రామముద్దిశ్య చిక్షేవ హతస్తస్త్వమితి చాబ్రవీత్ ॥ ౧౮
- తమాపతంతం బాణౌఘైః ఛిత్వా రామః ప్రతాపవాన్ ।
 రోషమాహరయత్ప్రేమ నిహంతుం సమరే ఖరం ॥ ౧౯
- జాతస్వేదస్తతో రామః రోషాదక్రాంతలోచనః ।
 నిర్భిభేద సహస్రేణ బాణానాం సమరే ఖరం ॥ ౨౦
- తస్య బాణాంతరాద్రక్తం బహు సుస్థావ ఫేనిలం ।
 గిరేః ప్రసవణస్వేవ తోయధారాపరిసవః ॥ ౨౧
- విహ్వలస్స కృతో బాణైః ఖరో రామేణ సంయుగే ।
 మత్తో దుధిగగంధేన తమేవాభ్యద్రవద్భ్రుతం ॥ ౨౨
- తమాపతంతం సురబ్ధం కృతాస్త్రో దుధిరాప్లుతం ।
 అపాసర్పత్ ప్రతిపదం కించిత్ త్వరితవిక్రమః ॥ ౨౩
- తతః పావకసంకాశం వధాయ సమరే శరం ।
 ఖరస్య రామో జగ్రాహ బ్రహ్మదండమివాపరం ॥ ౨౪
- స తం దత్తం మఘవతా సురరాజేన ధీమతా ।
 సందధే చాపి ధర్మాత్మా ముమోచ చ ఖరం ప్రతి ॥ ౨౫

న విముక్తౌ మహాబాణః నిఘాతనమనిస్వనః ।
 రామేణ ధనురాయమ్య ఖరస్యోరసి చాపతత్ ॥ ౨౬
 న పపాత ఖిలో భూమౌ దవ్యమానశ్శరాగ్నినా ।
 రుద్రేణేవ వినిదగ్ధః శ్వేతారణ్యే యథాంతకః ॥ ౨౭
 న వృత్ర ఇవ వ్రజేణ ఘనేన నముచిర్యథా ।
 బలో వేంద్రాశనిహతః నిపపాత హతః ఖరః ॥ ౨౮
 తతో రాజశ్చయస్సర్వే సంగతాః పరమశ్చయః ।
 నభాజ్య ముదితా రామం ఇదం వచనమబ్రువన్ ॥ ౨౯
 ఏతదర్థం మహాతేజాః మహేంద్రః పాకశాసనః ।
 శరభంగ్రాశ్రమం పుణ్యం ఆజగామ పురందరః ॥ ౩౦
 ఆనీతస్త్వమిమం దేశం ఉపాయేన మహాషిభిః ।
 ఏషా వధార్థం క్రూరాణాం రక్షసాం పాపకర్మణాం ॥ ౩౧
 తదిదం నః కృతం కార్యం త్వయా దశరథాత్మజ ।
 సుఖం ధర్మం చరిష్యంతి దండకేషు మహాశ్చయః ॥ ౩౨
 ఏతస్మిన్నంతరే దేవాః చారణైస్సహ సంగతాః ।
 దురుదుభీంశ్చాపి నిఘ్నంతః పుష్పవక్షాం నమంతతః ॥ ౩౩
 రామస్యోపరి సంహృష్టాః వవృషుర్విస్మితాస్తదా ।
 అథాధికముహూతేన రామేణ నిశ్చితైశ్శరైః ॥ ౩౪
 చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం ।
 ఖరదూషణముఖ్యానాం నిహతాని మహాహవే ॥ ౩౫

అహో బత మహత్ కమః రామస్య విదితాత్మనః ।
 అహో వీర్యమహో దాత్యం విష్ణోరివ హి దృశ్యతే ॥ ౩౧
 ఇత్యేవముక్త్వా తే సర్వే యయుదేవా యథాగతం ।
 ఏతస్మిన్నంతరే వీరః లక్ష్మణస్సహ సీతయా ॥ ౩౨
 గిరిదుర్గాద్వినిష్క్రమ్య సంవివేశాశ్రమం సుఖే ।
 తతో రామస్తు విజయీ పూజ్యమానో మహర్షిభిః ॥ ౩౩
 ప్రవివేశాశ్రమం వీరో లక్ష్మణేనాభిపూజితః ।
 తం దృష్ట్వా శత్రుహంతారం మహర్షీణాం సుఖావహం ॥ ౩౪
 బభూవ హృష్టా వై దేహీ భర్తారం పరిషస్వజే ।
 ముదా పరమయా యుక్తా దృష్ట్వా రక్షోగణా హతాః ॥ ౩౫
 రామం చైవావ్యథం దృష్ట్వా తుతోష జనకాత్మజా ।
 తతస్తు తం రాక్షససంఘమదక్షనం
 సభాజ్యమానం ముదితైర్ధహర్షిభిః ।
 పునః పరిష్వజ్య శిశిప్రభాననా
 బభూవ హృష్టా జనకాత్మజా తదా ॥ ౩౬
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-త్రింశస్సర్గః.

అథ ఏకత్రింశస్సర్గః.

త్వరమాణస్తతో గత్వా జనస్థానాదకంపనః ।
 ప్రవిశ్య లంకాం వేగేన రావణం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧

జనస్థానస్థితా రాజన్ రాక్షసా బహవౌ హతాః ।
 ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యై కథంచిదహమాగతః ॥ ౨
 ఏవముక్తౌ దశగ్రీవః క్రుద్ధస్సంరక్తలోచనః ।
 అకంపనమువాచేదం నిదాహన్నివ చక్షుషా ॥ ౩
 కేన రమ్యం జనస్థానం హతం మమ పరాసునా ।
 తో హి నర్వేషు లోకేషు గతిం చాధిగమిష్యతి ॥ ౪
 న హి మే విప్రియం కృత్వా శక్యం మఘవతా నుఖం ।
 ప్లాప్తుం వై శ్రవణేనాపి న యమేన న విష్ణునా ॥ ౫
 కాలన్య చాప్యహం కాలః దహేయమపి పావకం ।
 మృత్యుం మరణధర్షేణ సంయోజయితుముత్సహే ॥ ౬
 దహేయమపి సంక్రుద్ధః తేజసాఽఽదిత్యపావకా ।
 వాతన్య తరసా వేగం నిహంతుమహముత్సహే ॥ ౭
 తథా క్రుద్ధం దశగ్రీవం కృతాంజలిరకంపనః ।
 భయాత్ సందిగ్ధయా వాచా రావణం యాచతేఽభయం ॥ ౮
 దశగ్రీవౌఽభయం తస్మై ప్రదదౌ రక్షసాం వరః ।
 న విస్రజ్యోఽబ్రవీద్వాక్యం అనందిగ్ధమకంపనః ॥ ౯
 పుత్రో దశరథస్యాస్తి సింహసంహననో యువా ।
 రామో నామ పృషన్కుంధః పృత్తాయతమహాభుజః ॥ ౧౦
 వీరః పృథుయశాః శ్రీమాన్ అతుల్యబలనిక్రమః ।
 హతం తేన జనస్థానం ఖరశ్చ సహదూషణః ॥ ౧౧

- అకంపనవచః శ్రుత్వా రావణో రాక్షసాధిపః ।
 నాగేంద్ర ఇవ నిశ్శ్వస్య వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౨
- స నురేంద్రేణ సంయుక్తః రామస్సర్వామరైస్సహ ।
 ఉపయాతో జనస్థానం బూహి కచ్చిదకంపన ॥ ౧౩
- రావణస్య పునర్వాక్యం నిశమ్య తదకంపనః ।
 ఆచచక్షే బలం తస్య విక్రమం చ మహాత్మనః ॥ ౧౪
- రామో నామ మహాతేజాః శ్రేష్ఠస్సర్వధనుష్కృతాం ।
 దివ్యాస్త్రగుణసంపన్నః పురందరసమో యుధి ॥ ౧౫
- తస్యానురూపో బలవాక్ రక్తాక్షో దుందుభిన్వనః ।
 కనీయా లక్ష్మణో నామ భ్రాతా శశినిభాననః ॥ ౧౬
- స తేన సహ సంయుక్తః పాపకేనానిలో యథా ।
 శ్రీమాక్ రాజవరస్తేన జనస్థానం నిపాతితం ॥ ౧౭
- నైవ దేవా మహాత్మానః నాత్ర కార్యా విచారణా ।
 శరా రామేణ తూత్సప్తాః రుక్మపుంఖాః పతత్రిణః ॥ ౧౮
- సర్పాః పంచాననా భూత్వా భక్షయంతి స్మ రాక్షసాః ।
 యేన యేన చ గచ్ఛంతి రాక్షసా భయకర్హితాః ॥ ౧౯
- తేన తేన స్మ పశ్యంతి రామమేవాగ్రతః స్థితం ।
 ఇత్థం వినాశితం తేన జనస్థానం తవానఘ ॥ ౨౦
- అకంపనవచః శ్రుత్వా రావణో వాక్యమబ్రవీత్ ।
 జనస్థానం గమిష్యామి హంతుం రామం సలక్ష్మణం ॥ ౨౧

అథైవముక్తై వచనే ప్రోవాచేదమకంపనః ।

శృణు రాజ్క యథావృత్తం రామస్య బలపౌరుషం ॥ ౨౨

అసాధ్యః కుపితో రామః విక్రమేణ మహాయశాః ।

ఆపగాయాశ్చపూణాకాయాః వేగం పరిహరేచ్ఛరైః ॥ ౨౩

సతారగ్రహసక్షత్రం సభశ్చాప్యవసాదయేత్ ।

అసౌ రామస్తు మజ్జంతీం శ్రీమానభ్యుద్ధరెన్నహీం ॥ ౨౪

భిత్వా వేలాం సముద్రస్య లోకానాస్థావయేద్విభుః ।

వేగం వాఽపి సముద్రస్య వాయుం వా విధమేచ్ఛరైః ॥ ౨౫

సంహృత్య వా పునర్లోకా విక్రమేణ మహాయశాః ।

శక్తస్స పురుషవ్యాఘ్రః సృష్టుం పునరపి ప్రజాః ॥ ౨౬

స హి రామో దశగ్రీవ శకోశ్చ జేతుం త్వయా యుధి ।

రక్షసాం వాఽపి లోకేన స్వర్గః పాపజన్తైరివ ॥ ౨౭

స తం వధ్యమహం మన్యే సర్వైదేవాసురైరపి ।

అయం తస్య వధోపాయః తం మమైకమనాః శృణు ॥ ౨౮

భార్యా తస్యోత్తమా లోకే నీతా నామ నుమధ్యమా ।

శ్యామా సమవిభక్తాంగీ స్త్రీరత్నం రత్నభూషితా ॥ ౨౯

నైవ దేవీ స గంధర్వీ నాప్సరా నాపి దానవీ ।

తుల్యా నీమంతినీ తస్యాః మానుషీషు కుతో భవేత్ ॥ ౩౦

తస్యాపహర భార్యాం త్వం ప్రమథ్య తు మహావనే ।

నీతయా రహితః కామీ రామో హాస్యతి జీవితం ॥ ౩౧

- అణోచయత తద్వాక్యం రావణో రాక్షసాధిపః ।
చింతయిత్వా మహాబాహుః అకంపనమువాచ హ ॥ ౩౨
- బాధం కాల్యం గమిష్యామి హ్యేకస్సారథినా సహ ।
ఆనయిష్యామి నై దేహీం ఇమాం హృష్టా మహాపురీం ॥ ౩౩
- అథైవముక్త్వా ప్రయయా ఖరయుక్తేన రావణః ।
రథేనాదిత్యవణేన దిశస్సర్వాః ప్రకాశయా ॥ ౩౪
- స రథో రాక్షసేంద్రస్య నక్షత్రపథగో మహా ॥
సుచార్యమాణశృశుభే జలదే చంద్రమా ఇవ ॥ ౩౫
- స మారీచాశ్రమం ప్రాప్య తాటకేయముపాగమత్ ।
మారీచేనార్చితో రాజా భక్ష్యభోజై ర్మమానుషైః ॥ ౩౬
- తం స్వయం పూజయిత్వా తు ఆసననోదకేన చ ।
అర్ఘ్యోపహితయా వాచా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౭
- కచ్చిత్ సుకుశలం రాజా లోకానాం రాక్షసేశ్వర ।
ఆశంకే నాథ జానే త్వం యతస్తూర్ణమిహాగతః ॥ ౩౮
- ఏవముక్త్వా మహాతేజాః మారీచేన స రావణః ।
తతః పశ్చాదిదం వాక్యం అబ్రవీద్వాక్యకోవిదః ॥ ౩౯
- ఆరక్షో మే హతస్తాత రామేనాక్లిప్తకర్మణా ।
జన్మస్థానమవధ్యం తత్ సర్వం యుధి నిపాతితం ॥ ౪౦
- తస్య మే కురు సాచివ్యం తస్య భార్యాపహరణే ।
రాక్షసేంద్రవచః శృత్వా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪౧

అభ్యాతా కేన సీతా సా మిత్రరూపేణ శత్రుణా ।

త్వయా రాక్షసశాదుల కో న నందతి నిందితః ॥

సీతామిహానయన్వేతి కో బ్రవీతి బ్రవీహి మే ।

రక్షోలోకస్య సర్వస్య కశ్చుంగం ఛేత్తుమిచ్ఛతి ॥

ప్రోత్సహయతి కశ్చ త్వాం న హి శత్రురనంశయః ।

ఆశీవిషముబాద్ధంప్రాం ఉద్ధర్తుం చేచ్ఛతి త్వయా ॥

కర్మణా తేన కేనాసి కాపథం ప్రతిపాదితః ।

నుఖనువృన్య తే రాజా ప్రహృతం కేన మూర్ధని ॥

విశుద్ధవంశాభిజనాగ్రహస్తః

తేజోమదస్సంస్థితదోర్విషాణః ।

ఉదీక్షీతుం రావణ నేహ యుక్తః

న సంయుగే రాఘవగంధహస్తీ ॥

అసౌ రణాంతస్థితీసంధివాలః

విదగ్ధరక్షోమృగహః సృసింహః ।

నువృన్వయా బోధయితుం న యుక్తః

శరాంగపూణో నిశితాసిదంప్ర్యః ॥

చాపాపహరే భుజవేగపంకే

శరోర్ధిమాలై నుమహాహవాఘ్నే ।

న రామపాతాళముఖేతి ఘోరై

ప్రస్కందితుం రాక్షసరాజ యుక్తం ॥

ప్రసీద లంకేశ్వర రాక్షసేంద్ర

లంకాం ప్రసన్నో భవ సాధు గచ్ఛ ।

త్వం స్వేషు దారెషు రమన్య నిత్యం

రామస్సభార్యో రమతాం వనేషు ॥

౪౯

ఏవముక్తో దశగ్రీవః మారీచేన స రావణః ।

న్యవర్తత పురీం లంకాం వివేశ చ గృహోత్తమం ॥

౫౦

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకత్రింశస్సర్గః.

అథ ద్వాత్రింశస్సర్గః.

తతశ్శూర్పనఖి దృష్ట్వా సహస్రాణి చతుదశ ।

హతాన్యేకేన రామేణ రక్షసాం భీమకర్షణాం ॥

౧

దూషణం చ ఖరం చైవ హతం త్రిశిరసా సహ ।

దృష్ట్వా పునర్నహానాదం ననాద జలదో యథా ॥

౨

సా దృష్ట్వా కర్ణ రామన్య కృతమన్తైస్సమమ్కరం ।

జగామ పరమోద్విగ్నా లంకాం రావణపాలితాం ॥

౩

సా దదర్శ విమానాగ్రే రావణం దీప్త తేజసం ।

ఉపోపవిష్టం సచివైః మరుద్భిరివ వాసవం ॥

౪

ఆసీనం సూర్యసంకాశే కాంచనై పరమాననే ।

రుక్ష్ణవేదిగతం పృజ్యం జ్వలంతమివ పావకం ॥

౫

దేవగంధర్వభూతానాం ఋషీణాం చ మహాత్మనాం ।
 అజేయం నమరే శూరం వ్యాతాననమివాంతకం ॥ ౬
 దేవాసురవిమదేఃషు వజ్రాశనికృతనణాం ।
 విరావతవిషాణాగ్నేః ఉద్భుప్తకిణవక్షునం ॥ ౭
 విశద్యుజం దశగ్రీవం దర్శనీయపరిచ్ఛదం ।
 విశాలవక్షునం వీరం రాజలక్షణశోభితం ॥ ౮
 స్నిగ్ధవైడూర్యనూకాశం తప్తకాంచనకుండలం ।
 నుభుజా శుక్లదశనం మహాస్యం పర్వతోపమం ॥ ౯
 విష్ణుచక్రనిపాతైశ్చ శతశో దేవనంయుగైః ।
 అన్యైశ్చస్త్రప్రహరైశ్చ మహాయుద్ధేషు తాడితం ॥ ౧౦
 ఆహతాంగం నమస్తైశ్చ దేవప్రహరణైస్తథా ।
 అగోభ్యాణాం సముద్రాణాం త్కోభణాం క్షీనకారిణాం ॥ ౧౧
 త్కేస్తారం పర్వతేంద్రాణాం సురాణాం చ ప్రమదనం ।
 ఉచ్ఛేత్తారం చ ధర్మాణాం పరదారాభిముఖేనం ॥ ౧౨
 నర్వదివ్యాస్త్రయోక్తారం యజ్ఞవిష్ణుకరం నదా ।
 పునీ భోగవతీం ప్రాప్య పరాజిత్య చ వాసుకిం ॥ ౧౩
 తక్షకస్య ప్రియూ భార్యాం పరాజిత్య జహార యః ।
 కైలాసపర్వతం గత్వా విజిత్య నరవాహనం ॥ ౧౪
 విమానం పుష్పకం తస్య కామగం వై జహార యః ।
 వనం చైత్రరథం దివ్యం వళినీం నందనం వనం ॥ ౧౫

వినాశయతి యః క్రోధాత్ దేవౌద్యానాని వీర్యవాన్ ।

చంద్రసూర్యా మహాభాగా ఉత్తిష్ఠంతౌ పరంతపా ।

౧౬

నివారయతి బాహుభ్యాం యశ్చైలశిఖినోపమః ।

దశవక్షసహస్రాణి తపస్తప్త్యా మహావనే ।

౧౭

పురా స్వయంభువే ధీరః శిరాన్మువజహాః యః ।

దేవదాసవగంధర్వపిశాచపతగోర్మగైః ।

౧౮

అభయం యస్య సంగ్రామే మృత్యుతో మానుషాదృతే ।

మంత్రైరభిష్టుతం పుణ్యం అధ్వరేషు ద్విజాతిభిః ॥

౧౯

హవిదానేషు యస్సోమం ఉపహంతి మహాబలః ।

ఆప్తయజ్ఞహరం కూరం బ్రహ్మఘ్నం దుష్టచారిణం ।

౨౦

కర్మశం నిరనుక్రోశం ప్రజానామహితే రతం ।

రావణం సర్వభూతానాం సర్వలోకభయావహం ॥

౨౧

రాక్షసీ భ్రాతరం శూరం సా దదర్శ మహాబలం ।

తం దివ్యవస్త్రాభరణం దివ్యమాల్యోపశోభితం ॥

౨౨

ఆసనై నూపవిష్టం చ కాలకాలమివౌద్యతం ।

రాక్షసేంద్రం మహాభాగం పౌలస్త్యకులనందనం ॥

౨౩

రావణం శత్రుహంతారం ముత్రిభిః పరివారితం ।

అభిగమ్యాబ్రవీద్వాక్యం రాక్షసీ భయవిహ్వలా ॥

౨౪

తమబ్రవీద్దీప్తవిశాలలోచనం

ప్రదక్షయిత్వా భయమోహమూర్ఛితా ।

నుదాసుణం వాక్యమభీతచారిణీ

మహాత్మనా శూర్పణఖా విరూపితా ।

౨౫

ఇతి క్రీమదరణ్యకాండే-ద్వాత్రింశస్సర్గాః.

అథ త్రయస్త్రింశస్సర్గాః.

తతశ్శూర్పణఖా దీనా రావణం లోకరావణం ।

అమాత్యమధ్యే సంక్రుద్ధా పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ ।

ప్రమత్తః కామభాగేషు స్వైరవృత్తో నిరంకుశః ।

సముత్పన్నం భయం ఘోరం బోధవ్యం నావబుధ్యసే ।

సత్తం గ్రామ్యేషు భోగేషు కామవృత్తం మహీపతిం ।

లుబ్ధం న బహుమన్యంతే శ్నశానాగ్నిమివ ప్రజాః ।

న్వయం కార్యాణి యః కాలే నానుతిష్ఠతి పాథివః ।

న తు వై సహ రాజ్యేన తైశ్చ కారై ర్యివనశ్యతి ।

అయుక్తచారం దుదేశకం అస్వాధీనం నరాధిపం ।

వజ్రాయంతి నరా దూరాత్ నదీపంకమివ ద్విపాః ।

యే న రక్షంతి విషయం అస్వాధీనా నరాధిపాః ।

తే న పృథ్వా ప్రకాశంతే గిరయస్సాగరే యథా ॥

ఆత్మవద్భిర్విగ్రహ్య త్వం దేవగంధర్వదానవైః ।

అయుక్తచారశ్చపలః కథం రాజా భవిష్యసి ॥

త్వం తు బాలన్వభావశ్చ బుద్ధిహీనశ్చ రాక్షస ।
 జ్ఞాతవ్యం తు న జానీమి కథం రాజా భవిష్యసి ॥ ౮
 యేషాం చారశ్చ కోశశ్చ నయశ్చ జయతాం వర ।
 అస్వాధీనా నరేంద్రదాణాం ప్రాకృతైస్తే జన్తే స్సమాః ॥ ౯
 యస్మాత్ పశ్యంతి దూరస్థాన్ సర్వాన్సర్థాన్ సరాధిపాః ।
 చారైః తస్మాదుచ్యంతే రాజానో దీప్తుః చక్షుషః ॥ ౧౦
 ఆయుక్తచారం మన్యే త్వాం ప్రాకృతైస్తే చిన్తయైర్వృతం ।
 స్వజనం తు జనస్థానే హతం యో నావబుధ్యసే ॥ ౧౧
 చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం క్రూరకమణాం ।
 హతాన్యేకేన రామేణ ఖరశ్చ సహదూషణః ॥ ౧౨
 ఋషీణామభయం దత్తం కృతక్షేమాశ్చ దండకాః ।
 ధర్మితం చ జనస్థానం రామేణాక్లిప్తకర్మణా ॥ ౧౩
 త్వం తు లుబ్ధః ప్రమత్తశ్చ పరాధీనశ్చ రావణ ।
 విషయే స్వే సముత్పన్నం భయం యో నావబుధ్యసే ॥ ౧౪
 తీక్ష్ణమల్పప్రదాతారం ప్రమత్తం గర్వితం శతం ।
 వ్యసనై సర్వభూతాని నాభిధావంతి పాథిషం ॥ ౧౫
 అతిమానినమగ్రాహ్యం ఆత్మసంభావితం నరం ।
 క్రోధినం వ్యసనై హంతి స్వజనోపి మహీపతిం ॥ ౧౬
 నానుతిష్ఠతి కార్యాణి భయేషు న బిభ్రతి చ ।
 క్షీణం రాజ్యాచ్యుతో దీనః తృణైస్తుల్యో భవిష్యతి ॥ ౧౭

శుష్కైః కాష్ఠైః కార్యం లోప్తేఽపి చ పాంసుభిః ।
 న తు స్థానాత్ పరిభ్రష్టైః కార్యం స్యాద్వసుధాధివైః ॥ ౧౮
 ఉపభుక్తం యథా వాసః స్రజో వా మృదితా యథా ।
 ఏవం రాజ్యాత్ పరిభ్రష్టః సమర్థోపి నిరధఃకః ॥ ౧౯
 అప్రమత్తశ్చ యో రాజా సర్వజ్ఞో విజితేంద్రియః ।
 శృతజ్ఞో ధర్మశీలశ్చ స రాజా తిష్ఠతే చిరం ॥ ౨౦
 నయనాభ్యాం ప్రసూప్తోపి జాగత్కి నయచక్షుషా ।
 వ్యక్తక్రోధప్రసాదశ్చ స రాజా పూజ్యతే జనైః ॥ ౨౧
 త్వం తు రావణ దుర్బుద్ధిః గుణైరేతైర్వివజ్జితః ।
 యస్య తేఽవిదితశ్చారైః రక్షసాం సుమహాన్ వధః ॥ ౨౨

పరావమంతా విషయేషు సంగతః

స దేశకాలప్రవిభాగతత్త్వవిత్ ।

అయుక్తబుద్ధిగుణదోషనిశ్చయే

విపన్నరాజ్యో స చిరాద్విపత్స్యసే ॥ ౨౩

ఇతి న్వదోషాన్ పరికీర్తితాంస్తయా

సమీక్ష్య బుద్ధ్యా క్షణదాచరేశ్వరః ।

ధనేన దర్పేణ బలేన చాన్వితః

విచింతయామాస చిరం స రావణః ॥ ౨౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-త్రయస్త్రింశస్సర్గాః.

అథ చతుస్త్రింశస్సర్గః.

- తతశ్శూర్పణఖాం క్రుద్ధాం బ్రువంతీం పరుషం నచః ।
అమాత్యమధ్యే సంక్రుద్ధః పరిపప్రచ్ఛ రావణః ॥ ౧
- కశ్చ రామః కథంవీర్యః కింరూపః కింపరాక్రమః ।
కిమర్థం దండకారణ్యం ప్రవిష్టస్సుదురానదం ॥ ౨
- ఆయుధం కిం చ రామస్య నిహతా యేన రాక్షసాః ।
ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యై దూషణస్త్రిశిరాస్తథా ॥ ౩
- ఇత్యుక్తా రాక్షసేంద్రేణ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా ।
తతో రామం యథాతత్త్వం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౪
- దీర్ఘబాహుర్విశాలాక్షః చీరకృష్ణాజినాంబరః ।
కందర్పసమరూపశ్చ రామో దశరథాత్మజః ॥ ౫
- శక్రచాపనిధం చాపం వికృష్య కనకాంగదం ।
దీప్తాక్షీపతి నారాచాన్ సర్పానివ మహావిమాన్ ॥ ౬
- నాదదానం శరాన్ ఘోరాన్ న ముంచంతం శిలీముఖాన్ ।
న కార్ముకం వికషాంతం రామం పశ్యామి సంయుగై ॥ ౭
- హన్యమానం తు తత్తైస్సన్యం పశ్యామి శరవృష్టిభిః ।
ఇంద్రదేవేవ్రాత్రమం సన్యం ఆహతం త్వశ్శవృష్టిభిః ॥ ౮
- రక్షసాం భీమరూపాణాం సహస్రాణి చతుదశ ।
నిహతాని శరైస్తీక్ష్ణైః తేనై కేన పదాతినా ॥ ౯

అధాధికముహూతేన ఖరశ్చ సహదూషణః ।
 ఋషీణామభయం దత్తం కృతశ్చైమాశ్చ దండకాః ॥ గ౧
 ఏకా కథంచిన్సుక్తాహం పరిభూయ మహత్సనా ।
 స్త్రీవధం శంకనూనేన రామేణ విదితాత్సనా ॥ గ౧
 భ్రాతా చాన్య మహాతేజాః గుణతస్తుల్యవిక్రమః ।
 అనురక్తశ్చ భక్తశ్చ లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్ ॥ గ౨
 అమరీ దుర్జయో జేతా విక్రాంతో బుద్ధిమాన్ బలీ ।
 రామన్య దక్షిణో బాహుః నిత్యం ప్రాణో బహిశ్చరః ॥ గ౩
 రామన్య తు విశాలాక్షీ పూణేందునదృశాననా ।
 ధర్మపత్నీ ప్రియా భర్తుః నిత్యం ప్రియహితై రతా ॥ గ౪
 సా నుకేళీ నునాసోరుః సురూపా చ యశస్వినీ ।
 దేవతేవ పనస్యాన్య రాజతే శ్రీరివాపరా ॥ గ౫
 తప్తకాంచనవర్ణాభా రక్తతుంగనఖి శుభా ।
 సీతా నామ వరాహోహ వై దేహీ తనుమధ్యమా ॥ గ౬
 నైవ దేవీ న గంధర్వీ న యక్షీ న చ కింసరీ ।
 నైవంరూపా మయా నారీ దృష్టపూర్వా మహితలే ॥ గ౭
 యన్య సీతా భవేద్భార్యాయం చ హృష్టా పరిష్వజేత్ ।
 అతిజీవేత్ న సర్వేషు లోకేష్వపి పురందరాత్ ॥ గ౮
 సా నుశీలా వపుశ్శాఖ్యూ రూపేణాప్రతిమా భువి ।
 తవానురూపా భార్యా స్యాత్ తస్య చ తస్యాస్తభా పతిః ॥ గ౯

తాం తు విస్తీర్ణజఘనాం వీనశ్రోణిపయోధరాం ।

భార్యాభే చ తవానేతుం ఉద్యతాహం వరాననాం ॥ ౨౦

విరూపితాస్మి కూరేణ లక్ష్మణేన మహాభుజ ।

తాం తు దృష్ట్వాద్య వై దేహీం పూర్ణచంద్రనిభాననాం ॥ ౨౧

మన్మథస్య శరాణాం వై త్వం విధేయో భవిష్యసి ।

యది తస్యామభిప్రాయః భార్యాభే తవ జాయతే ॥ ౨౨

శీఘ్రముద్రియతాం పాదః జయాభామిహ దక్షిణః ।

కురు ప్రియం తథా తేహం రక్షసాం రాక్షసేశ్వర ॥ ౨౩

వధాత్తస్య సృశంసస్య రామస్యాశ్రమవాసినః ।

తం శరైర్నిశితైహాత్వా లక్ష్మణం చ మహారథం ॥ ౨౪

హతనాథాం సుఖం సీతాం యథావదుపభోక్త్యుసి ।

లోచతే యది తె వాశ్యం మమైతద్రాక్ష సేశ్వర ॥ ౨౫

క్రియతాం నిర్విశంకేన వచనం మమ రావణ ।

విజ్ఞాయేహాత్మనశ్శక్తిం హియతామబలా బలాత్ ॥ ౨౬

సీతా సర్వానవద్యాంగీ భార్యాభే రాక్షసేశ్వర ।

నిశమ్య రామేణ శరైరజిహ్వాగైః

హతా జనస్థానగతా నిశాచరాః ।

ఖరం చ బుధ్వా నిహతం చ దూషణం

త్వమత్ర కృత్యం ప్రతిపత్తుమహాసి ॥ ౨౭

౨౭౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుస్త్రింశస్సర్గః.

అథ పంచత్రింశస్సర్గః.

—౦—

తతశ్చూర్పణఖావాక్యం తచ్చుత్వా రోమహవకాణం ।
 నచివానభ్యనుజ్ఞాయ కార్యం బుధ్వా జగామ సః ॥
 తత్కార్యమనుగమ్యాథ యథావదుపలభ్య చ ।
 దోషాణాం చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాబలం ॥
 ఇతి కర్తవ్యమిత్యేవ కృత్వా నిశ్చయమాత్మనః ।
 స్థిరబుద్ధిస్తతో రమ్యాం యానశాలాం జగామ హ ॥
 యానశాలాం తతో గత్వా ప్రచ్ఛన్నో రాక్షసాధిపః ।
 నూతం సంచోదయామాస రథస్సంయోజ్యతామితి ॥
 ఏవముక్తః శ్మశ్నేనైవ సారథిర్లఘువిక్రమః ।
 రథం సంయోజయామాస తస్యాభిమతముత్తమం ॥
 కాంచనం రథమాస్థాయ కామగం రత్నభూషితం ।
 పిశాచవదనైర్యుక్తం ఖరైః కాంచనభూషణైః ॥
 మేఘప్రతిమనాదేన స తేన ధనదానుజః ।
 రాక్షసాధిపతిః శ్రీమాన్ యయా నదనదీపతిం ॥
 స శ్వేతవాలవ్యజనః శ్వేతచ్ఛతో దశాననః ।
 స్నిగ్ధవైడూర్యసంకాశః తప్తకాంచనకుండలః ॥
 వింశద్భుజో దశగ్రీవః దర్శనీయపరిచ్ఛదః ।
 త్రిదశారిర్మునీంద్రఘ్నః దశశీర్ష ఇవాద్విరాట్ ॥

- కానుగం రథమాస్థాయ శుశుభే రాక్షసేశ్వరః ।
విద్యున్నండలవాణ్ మేఘుః నబలాక ఇవాంబరే ॥ ౧౦
- నశైలం సాగరానూపం వీర్యవానవలోకయన్ ।
నానాపుష్పఫలైర్వృత్తైః అనుకీర్ణం నహస్రశః ॥ ౧౧
- శీశమంగళతోయాభిః పద్మినీభిస్సమంతతః ।
విశాలైరాశ్రమపదైః వేదిమద్భిస్సమావృతం ॥ ౧౨
- కదళ్యాథకిసంబాధం నాళి కేరోపశోభితం ।
సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ పుష్పితైస్తరుభిర్వృతం ॥ ౧౩
- నాగైస్సువర్ణైర్గంధరైః కింనరైశ్చ నహస్రశః ।
అశైర్వృక్షానసైర్నామైః వాలఖైర్వృక్షరీచివైః ॥ ౧౪
- అత్యంతనియతాహరైః శోభితం పరమద్భిః ।
జతకామైశ్చ సిద్ధైశ్చ చారణైరుపశోభితం ॥ ౧౫
- దివ్యాభరణమాల్యాభిః దివ్యరూపాభిరావృతం ।
కీరడారతివిధిజ్ఞాభిః అప్సరోభిస్సహస్రశః ॥ ౧౬
- సేవితం దేవపత్నీభిః శ్రీమతీభిః శ్రియా వృతం ।
దేవదానవపంఘైశ్చ చరితం త్వమృతాశిభిః ॥ ౧౭
- హంసక్రాంచల్లవాకీర్ణం సారసైస్సంప్రణాదితం ।
వైడూర్యప్రస్తరం రమ్యం స్నిగ్ధం సాగరతేజసా ॥ ౧౮
- సాండరాణి విశాలాని దివ్యమాల్యయుతాని చ ।
తూర్యగీతాభిజ్ఞాని విమానాని నమంతతః ॥ ౧౯

తపసా జితహోకానాం కామగాన్యభిసంపతన్ ।

గంధర్వాపురస్త్వైవ దదర్శ ధనదానుజః ॥ ౨౦

నిర్యాసరసమూలానాం చందనానాం సహస్రశః ।

వనాని పశ్యన్ సౌమ్యాని ఘ్రాణత్ప్రికరాణి చ ॥ ౨౧

అగరూణాం చ ముఖ్యానాం వనాన్మృషవనాని చ ।

తక్కిలానాం చ జాత్యానాం ఫలానాం చ సుగంధినాం ॥ ౨౨

పుష్పాణి చ తమాలన్య గుల్మ్యాని మరిచన్య చ ।

ముక్తానాం చ సమూహాని శుష్కమాణాని తీరతః ॥ ౨౩

శంఖానాం ప్రస్తరం చైవ ప్రవాళనిచయు తథా ।

కాంచనాని చ శైలాని రాజతాని చ సర్వశః ॥ ౨౪

ప్రప్రవాణి మనోజ్ఞాని ప్రసన్నాని హ్రదాని చ ।

ధనధాన్యోపవన్నాని స్త్రీరత్నైశ్శోభితాని చ ॥ ౨౫

హస్త్యశ్వరథగాఢాని సగరాణ్యవలోకయన్ ।

తం సమం సర్వతః స్నిగ్ధం మృదుసంస్పృశన్మారుతం ॥ ౨౬

అనూపం సింధురాజన్య దదశన్ తిదిప్రోపమం ।

తత్రాపశ్యత్ స మేఘాభం న్యగ్రోధమృషిభిర్వృతం ॥ ౨౭

సమంతాద్యన్య తాశ్శాఖాః శతయోజనమాయతాః ।

యన్య హస్తినమాదాయ మహాకాయం చ కచ్ఛవం ॥ ౨౮

భక్షౌథన్ గరుడశ్శాఖాం ఆజగామ మహాబలః ।

తన్య తాం సహసా శాఖాం భారేణ పతగోత్తమః ॥ ౨౯

- నుపణః పణః బహుళాం బభంజ చ మహాబలః ।
 తత్ర వైఖాననా మాషాః వాలఖిల్యా మరీచిపాః ॥ ౩౦
 లజా బభూవుర్భూత్రమాశ్చ సంగతాః పరమమయః ।
 లేషాం దయాథేం గరుడః తాం శాఖాం శతయోజనాం ॥ ౩౧
 జగామాదాయ వేగేన తౌ చోభౌ గజకచ్ఛపౌ ।
 ఏకపాదేన ధర్మాత్మా భక్షయిత్వా తదామిషం ॥ ౩౨
 నిషాదవిషయం హత్వా శాఖయా పతగోత్తమః ।
 ప్రహమమతులం లేభే మోక్షయిత్వా మహామునీన్ ॥ ౩౩
 స తేనైవ ప్రహమేణ ద్విగుణీకృతవిక్రమః ।
 లమ్బతానయనార్థం వై చకార మతిమాన్ మతిం ॥ ౩౪
 లయోజాలాని నిర్మథ్య భిత్వా రత్నమయం గృహం ।
 మహేంద్రభవనాద్గుప్తం ఆజహరామృతం తతః ॥ ౩౫
 తం మహర్షి గణైర్జాప్తం నుపణాకృతలక్షణం ।
 నామ్నా నుభద్రం న్యగ్రోధం దదత్థే ధనదానుజః ॥ ౩౬
 తం తు గత్వా పరం పారం సముద్రస్య నదీపతేః ।
 దదర్శాశ్రమమేకాంతే రమ్యే పుణ్యే వనాంతరే ॥ ౩౭
 తత్ర కృష్ణాజినధరం జటావల్కులధారిణం ।
 దదత్థే నియతాహారం మారీచం నామ రాక్షసం ॥ ౩౮
 స రావణస్సమాగమ్య విధివత్తేన రక్షసా ।
 మారీచేనార్చితో గాజా సర్వకామైరమానుషైః ॥ ౩౯

తం స్వయం పూజయిత్వా తు భాజనేనోదకేన చ ।
 అథోపహితయా వాచా మారీచో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౪౦
 కచ్చిత్ నుకుశలం రాజ్ లంకాయాం రాక్షసేశ్వర ।
 కేనాథేన పునస్త్వం వై తూణామేవమిహగతః ॥ ౪౧
 ఏవముక్తో మహాతేజాః మారీచేన న రావణః ।
 తం తు వశ్చాదిదం వాక్యం అబ్రవీద్వాక్యకోవిదః ॥ ౪౨
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచత్రింశస్సర్గః.

అథ షట్త్రింశస్సర్గః.

మారీచ శ్రూయతాం తాత వచనం మమ భావతః ।
 ఆత్మోఽస్మి మమ చాతన్య భవా హి పరమా గతిః ॥ ౧
 జానీషే త్వం జనస్థానే యథా భ్రాతా ఖరో మమ ।
 దూషణశ్చ మహాబాహుః స్వసా శూర్పణఖా చ మే ॥ ౨
 త్రిశిరాశ్చ మహాతేజాః రాక్షసః పిశితాశనః ।
 అన్యే చ బహవశ్శూరాః లబ్ధలతౌ నిశాచరాః ॥ ౩
 వసంతి మన్నియోగేన నిత్యవాసం చ రాక్షసాః ।
 బాధమానా మహారణ్యే మునీ వై ధర్మచారిణాః ॥ ౪
 చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం ।
 శూరాణాం లబ్ధలతౌణాం ఖరచిత్తానువర్తినాం ॥ ౫
 తే త్విదాసీం జనస్థానే వసమానా మహాబలాః ।
 సంగతాః పరమాయత్తాః రామేణ సహ సంయుగే ॥ ౬

- నానాప్రహరణోపేతాః ఖరప్రముఖరాక్షసాః ।
తేన సంజాతరోషేణ రామేణ రణమూఢాని ॥ ౭
- అనుక్త్యా పరుషం కించిత్ శరైర్వాప్యపారితం ధనుః ।
చతుడశ సహస్రాణి రక్షసాముగ్రతేజసాం ॥ ౮
- నిహతాని శరైస్తీక్ష్ణైః మానుషేణ పదాతినా ।
ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యై దూషణశ్చ నిపాతితః ॥ ౯
- హతశ్చ త్రిశిరాశ్చాపి నిభయా దండకాః కృతాః ।
షితా నిరస్తాః క్రుద్ధేన సభార్యః క్షీణజీవితః ॥ ౧౦
- స హంతా తస్య సైన్యస్య రామః క్షత్రియపాంసనః ।
దుశ్శీలః కర్కశస్తీక్ష్ణః మూఢా లుబ్ధా జితేంద్రియః ॥ ౧౧
- త్యక్తధన్వో హ్యధర్మాత్మా భూతానామహితై రతః ।
యేన వైరం వినాఽరణ్యై సత్త్వమాశ్రిత్య కేవలం ॥ ౧౨
- కణనాసాపహరణాత్ భగినీ మే విరూపితా ।
తస్య భార్యాం జనస్థానాత్ సీతాం సురసుతోపమాం ॥ ౧౩
- ఆనయిష్యామి విక్రమ్య సహాయస్తత్ర మే భవ ।
త్వయా హ్యహం సహాయేన పార్శ్వస్థైః సహాబల ॥ ౧౪
- భ్రాతృభిశ్చ సురా యుద్ధే సమగ్రా నాభిచింతయే ।
తత్సహాయో భవ త్వం మే సమథో హ్యసి రాక్షస ॥ ౧౫
- వీర్యే యుద్ధే చ దర్శే చ న హ్యస్తి సదృశస్తవ ।
ఉపాయజ్ఞో మహా శూరః సర్వమాయావిశారదః ॥ ౧౬

ఏతదథామహం ప్రాప్తః త్వత్సమీపం నిశాచర ।

శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం వచనాన్మమ ॥ ౧౭

సౌవణ్యస్త్వం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిందుభిః ।

ఆశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర ॥ ౧౮

త్వాం తు నిస్సంశయం సీతా దృష్ట్వా తు మృగరూపిణం ।

గృహ్యతామితి భతాకరం లక్ష్మణం చాభిధాన్యతి ॥ ౧౯

తతస్తయోరపాయే తు శూన్యే సీతాం యథానుఖం ।

నిరాబాధో హరిష్యామి రామశ్చంద్రప్రభామివ ॥ ౨౦

తతః పశ్యాత్సుఖం రామే భార్యాహరణకళికాతే ।

విస్రభః ప్రహరిష్యామి కృతార్థేనాంతరాత్మనా ॥ ౨౧

తస్య రామకథాం శృత్వా మారీచస్య మహాత్మనః ।

శుష్కం సమభవద్వక్త్రం పరిత్రస్తో ఒభూవ హ ॥ ౨౨

ఓష్ఠా పరిలిహా శుష్కా నేత్రైరనిమిషైరివ ।

మృతభూత ఇవార్తస్తు రావణం సముద్దేశుత ॥ ౨౩

స రావణం త్రస్తవిషణ్ణచేతాః

మహావనే రామపరాక్రమజ్ఞః ।

కృతాంజలిస్తత్త్వమువాచ వాక్యం

హితం చ తస్మై హితమాత్మనశ్చ ॥ ౨౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-షట్త్రింశస్సర్గః

అథ సప్తత్రింశస్సర్గః.

- తచ్ఛృత్వా రాక్షసేంద్రస్య వాక్యం వాక్యవిశారదః ।
 ప్రత్యువాచ మహాపాజ్ఞః మారీచో రాక్షసేశ్వరం ॥ ౧
- సులభాః పురుషా రాజా సతతం ప్రియవాదినః ।
 ఆప్రియస్య తు పథ్యస్య వక్తా శ్రోతా చ దుర్లభః ॥ ౨
- స నూనం బుధ్యసే రామం మహావీర్యం గుణోన్నతం ।
 అయుక్తచారశ్చపలో మహేంద్రపరుణోపమం ॥ ౩
- అపి స్వస్తి భవేత్తాత సర్వేషాం భువి రక్షసాం ।
 అపి రామో న సంకుద్ధః కుర్యాల్లోకమరాక్షసం ॥ ౪
- అపి తే జీవితాంతాయ నోత్పన్నా జనకాత్మజా ।
 అపి సీతానిమిత్తం చ న భవేద్వ్యసనం మమ ॥ ౫
- అపి త్వమీశ్వరం ప్రాప్య కామవృత్తం నిరంకుశం ।
 న వినశ్యేత్ పురీ లంకా త్వయా సహ సరాక్షసా ॥ ౬
- త్వద్విధః కామవృత్తో హి దుశ్శీలః సాపమంత్రితః ।
 ఆత్మానం స్వజనం రాష్ట్రం న రాజా హంతి దుర్మతిః ॥ ౭
- న చ పిత్రా పరిత్యక్తః నామర్యాదః కథంచన ।
 న లుబ్ధో న చ దుశ్శీలః న చ క్షత్రియసాంసనః ॥ ౮
- న చ ధర్మగుణైహీనః కాసల్యానందవర్ధనః ।
 న తీర్ణో న చ భూతానాం సర్వేషామహితే రతః ॥ ౯

వంచితం పితరం దృష్ట్వా కైకేయ్యా సత్యవాదినం ।

కరిష్యామితి ధర్మాత్నా తతః ప్రవ్రజ్యతో వనం ॥ గు

కైకేయ్యాః ప్రియకామార్థం పితృదేశరథస్య చ ।

హిత్వా రాజ్యం చ భోగాశ్చ ప్రవిష్టో దండకావనం ॥ గి

స రామః కర్మశస్తాత నావిద్వాన్ నాజితేంద్రియః ।

అన్యతం దుశ్శృతం చైవ నైవ త్వం వక్తుమహాసి ॥ గ౨

రామో విగ్రహవాన్ ధర్మః సాధుస్సత్యపరాక్రమః ।

రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవానాం మఘవానివ ॥ గ౩

కథం త్వం తస్య వై దేహీం రక్షితాం స్వేన తేజసా ।

ఇచ్ఛసి ప్రసథం హతుం ప్రభామివ వివస్వతః ॥ గ౪

శరార్చిషమనాధృష్యం చాపఖడ్గేందనం రణే ।

రామాగ్నిం సహసా దీప్తం స ప్రవేష్టుం త్వమహాసి ॥ గ౫

ధనుర్వాదితదీప్తాస్యం శరార్చిషమమర్షణం ।

చాపపాశధరం వీరం శత్రుసైన్యప్రవహిణం ॥ గ౬

రాజ్యం సుఖం చ సత్యజ్య జీవితం చేష్టమాత్మనః ।

నాత్యాసాదయితుం తాత రామాంతికమిహహాసి ॥ గ౭

అప్రమేయం హి తత్తైజః యస్య సా జనకాత్మజా ।

స త్వం సమర్థస్తాం హతుం రామచాపాశ్రయాం వనే ॥ గ౮

తస్య సా నరసింహస్య సింహారస్కస్య భామినీ ।

ప్రాణేభ్యోపి ప్రియతరా భార్యా నిత్యమనువ్రతా ॥ గ౯

న సా ధర్మకాయితం శక్త్యా మైథిలోజస్వినః ప్రియా ।
 దీప్తస్యేవ హుతాశస్య శిఖా నీతా నుమధ్యమా ॥ ౨౦
 కిముద్యమమినుం వ్యథాం కృత్వా తే రాక్షసాధిప ।
 దృష్టశ్చేత్త్వం రణే తేన తదంతం తవ జీవితం ॥ ౨౧
 జీవితం చ నుఖం చైవ రాజ్యం చైవ సుదుర్లభం ।
 యదీచ్ఛసి చిరం భాక్తుం మా కృథా రామవిప్రియం ॥ ౨౨
 న నర్తైస్సచివై సార్థం విభీషణపురోగమైః ।
 ముత్రయిత్వా తు ధర్మిష్ఠైః కృత్వా నిశ్చయమాత్మనః ॥ ౨౩
 దోషాణాం చ గుణానాం చ సంప్రధార్య బలాబలం ।
 ఆత్మనశ్చ బలం జ్ఞాత్వా రాఘవస్య చ తత్త్వతః ॥ ౨౪
 హితాహితం వినిశ్చిత్య క్షమం త్వం కతుకమహాసి ।

అహం తు మన్యే తవ న క్షమం రణే

నమాగమం కోసలరాజసూనునా ।

ఇదం హి భూయశ్శృణు వాక్యముత్తమం

క్షమం చ యుక్తం చ నిశాచరేశ్వర ॥ ౨౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-నష్టత్రింశస్సర్గః

అథ అష్టత్రింశస్సర్గః.

కదాచిదప్యహం వీర్యాత్ పర్యటా పృథివీమిమాం ।

బలం నాగసహస్రస్య ధారయన్ పర్వతోపమః ॥

నీలజీమూతసంకాశః తప్తకాంచనకుండలః ।

భయం లోకస్య జనయాన్ కిరీటీ పరిఘాయుధః ॥

వ్యచరం దండకారణ్యే ఋషిమాంసాని భక్షయాన్ ।

విశ్వామిత్రోఽథ ధర్మాత్మా మద్విత్తస్తో మహామునిః ॥

స్వయం గత్వా దశరథం సరేంద్రమిదమబ్రవీత్ ।

అద్య రక్షతు మాం రామః పర్వకాలే సమాహితః ॥

మారీచాన్లే భయం ఘోరం సముత్పన్నం సరేశ్వర ।

ఇత్యేవముక్తో ధర్మాత్మా రాజా దశరథస్తదా ॥

ప్రత్యువాచ మహాభాగం విశ్వామిత్రం మహామునిం ।

బాలో ద్వాదశవర్షాఽయం అకృతాస్త్రశ్చ రాఘవః ॥

కామం తు మమ యత్తైస్సయం మయా సహ గమిష్యతి ।

బలేన చతురంగేణ స్వయమేత్య నిశాచరాన్ ॥

వధిష్యామి మునిశ్రేష్ఠ శత్రూంస్తే మనసెప్పితాన్ ।

ఇత్యేవముక్తస్స మునిః రాజానమిదమబ్రవీత్ ॥

రామాన్నాస్యద్బలం లోకే పర్యాప్తం తస్య రక్షసః ।

దేవతానామపి భవాన్ సమరెష్వభిపాలకః ॥

ఆసీత్తవ కృతం కర్మ త్రిలోకే విదితం నృప ।

కామమస్తు మహత్తైస్సయం తిష్ఠత్విహ పరంతప ॥

బాలోఽప్యేష మహాతేజాః సమర్థస్తస్య నిగ్రహే ।

గమిష్యే రామనూదాయ స్వస్తి తేఽస్తు పరంతప ॥

- ఏవముక్త్వా తు స మునిః తమాదాయ స్మృతాత్మజం ।
 జగామ పరమప్రీతః విశ్వామిత్రః స్వమాశ్రమం ॥ ౧౨
- తం తదా దండకారణ్యే యజ్ఞముద్దిశ్య దీక్షితం ।
 బభూవ్రాపస్థితో రామః చిత్రం విష్ణురయన్ ధనుః ॥ ౧౩
- అజాతవ్యంజనః శ్రీమాన్ పద్మపత్రనిభేక్షుణః ।
 ఏకవస్త్రధరో ధన్వీ శిఖి కనకమాలయా ॥ ౧౪
- శోభయన్ దండకారణ్యం దీప్తేన స్వేన తేజసా ।
 అదృశ్యత తతో రామః బాలచంద్ర ఇవ్రాదితః ॥ ౧౫
- తతోఽహం మేఘసంకాశః తప్తకాంచనకుండలః ।
 బలీ దత్తవరో దర్పాత్ ఆజగామ తదాశ్రమం ॥ ౧౬
- తేన దృష్టః ప్రవిష్టోఽహం సహస్రైశ్చైవైద్యతాయుధః ।
 మాం తు దృష్ట్వా ధనుస్సజ్యం అసంభ్రాంతశ్చకార నః ॥ ౧౭
- అవజానన్నహం మోహతో బాలోఽయమితి రాఘవం ।
 విశ్వామిత్రస్య తాం వేదిం అభ్యధాపం కృతత్వరః ॥ ౧౮
- తేన ముక్తస్తతో బాణః శితశ్శత్రునిబర్హణః ।
 తేనాహం త్వాహతః క్షిప్తః సముద్రే శతయోజనే ॥ ౧౯
- నేచ్ఛతా తాత మాం హంతుం తదా వీరేణ రక్షితః ।
 రామస్య శరవేగేన నిరస్తోఽహమచేతనః ॥ ౨౦
- పాతితోఽహం తదా తేన గంభీరే సాగరాంభసి ।
 ప్రాప్య సంజ్ఞాం చిరాత్తాత లంకాం ప్రతిగతః పురీం ॥ ౨౧

ఏవమస్మి తదా ముక్తః సహాయాస్తు నిపాతితాః ।

అకృతాస్త్రేణ బాలేన రామేణాకిష్టకర్మణా ॥ ౨౦

తన్నయా వార్యమాణస్తస్యం యది రామేణ విగ్రహం ।

కరిష్యస్యాపదం ఘోరాం క్షీప్రం ప్రాప్సుయి రావణ ॥ ౨౧

క్రీడారతివిధిజ్ఞానాం సమాజోత్సవశాలినాం ।

రక్షసాం చైవ సంతాపం అనర్థం చాహరిష్యసి ॥ ౨౨

హర్ష్యప్రాసాదసంబాధాం నానారత్నవిభూషితాం ।

ద్రక్ష్యసి త్వం పురీం లంకాం విసప్తాం మైథిలీకృతే ॥ ౨౩

అకుర్వంతోపి పాపాని శుచయః పాపనంశ్రయాత్ ।

పరపాపైర్వినశ్యంతి మత్స్య నాగహ్రదే యథా ॥ ౨౪

దివ్యచందనదిగ్ధౌగాఽ దివ్యాభరణభూషితాః ।

ద్రక్ష్యన్యభిహతాః భూమా తవ దోషాత్తు రాక్షసాః ॥ ౨౫

హృతదారాః సదారాంశ్చ దశ విద్రవతో దిశః ।

హత శేషానశరణాః ద్రక్ష్యసి త్వం నిశాచరాః ॥ ౨౬

శరజాలపరిక్షిప్తాం అగ్నిజ్వాలాసమావృతాం ।

ప్రదగ్ధభవనాం లంకాం ద్రక్ష్యసి త్వం స సంశయః ॥ ౨౭

పరదారాభిమృశాత్తు నాన్యత్ పాపతరం మహత్ ।

ప్రమదానాం సహస్రాణి తవ రాజా పరిగ్రహాః ॥ ౨౮

భవ స్వదారనిరతః స్వకులం రక్ష రాక్షస ।

మౌఘమృద్ధిం చ రాజ్యం చ జీవితం చేష్టమాత్మనః ॥ ౨౯

కళత్రాణి చ సౌమ్యాని మిత్రవగ్గం తథైవ చ ।

యదీచ్ఛసి చిరం భోక్తుం మా కృథా రామవిప్రియం ॥ ౩౨

నివార్యమాణస్సుహృదా మయా భృశం

ప్రసహ్య సీతాం యది ధష్ణయిష్యసి ।

గమిష్యసి క్షీణబలస్సబాంధవః

యమక్షయం రామశరాత్తజీవితః ॥

౩౩

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-అష్టత్రింశస్సర్గః.

అథ ఏకోనచ త్వారింశస్సర్గః.

ఏవమస్మి తదా ముక్తః కథంచితేన సంయుగే ।

ఇదాసీమపి యద్వృత్తం తచ్ఛృణుష్వ నిరుత్తరం ॥

రాక్షసాభ్యామహం ద్వాభ్యాం అనిర్విణ్ణస్తథా కృతః ।

సహితో మృగరూపాభ్యాం ప్రవిప్రో దండకావనం ॥

దీప్తజిహ్వో మహాకాయః తీక్ష్ణదంష్ట్రో మహాబలః ।

వ్యచరం దండకారణ్యం మాంసభక్షో మహామృగః ॥

అగ్నిహోత్రేషు తీర్థేషు చైత్యవృక్షైషు రావణ ।

అత్యంతఘోరో వ్యచరం తాపసా నప్రధష్ణయన్ ॥

నిహత్య దండకారణ్యే తాపసా ధర్మచారిణః ।

రుధిరాణి పిబంస్తేషాం తథా మాంసాని భక్షయన్ ॥

ఋషిమాంసాశనః కూరః త్రాసయన్ వనగోచరాన్ ।

తథా రుధిరమత్తోఽహం విచరన్ ధర్మదూషకః ॥

ఆసాదయం తదా రామం తాపనం ధర్మచారిణం ।

వై దేహీం చ మహాభాగాం లక్ష్మణం చ మహాబలం ॥

తాపనం నియతాహారం సర్వభూతహితై రతం ।

సోఽహం వనగతం రామం పరిభూయ మహాబలం ॥

తాపసోఽయమితి జ్ఞాత్వా పూర్వవైరమనుస్మరన్ ।

అభ్యధావం హి సంక్రుద్ధః తీక్ష్ణశృంగో మృగాకృతిః ॥

జిహ్వాంసురకృతప్రజ్ఞః తం ప్రహరమనుస్మరన్ ।

తేన ముక్తాస్త్రయో బాణాః శితాశ్శత్రునిబహాణాః ॥

వికృప్య బలవచ్ఛాపం నుపణాన్ నిలనిస్వనాః ।

తే బాణా వజ్రసంకాశాః సుముక్తా రక్తభోజనాః ॥

ఆజగ్ముస్సహితాస్సర్వే త్రయస్సంసతపర్వణః ।

పరాక్రమజ్ఞో రామస్య శరో దృష్టభయః పురా ॥

సముద్భ్రాంతస్తతో ముక్తః తాపుభౌ రాక్షసా హతౌ ।

శరేణముక్తౌ రామస్య కథంచిత్ ప్రాప్య జీవితం ॥

ఇహ ప్రవాజితో యుక్తః తాపసోఽహం సమాహితః ।

వృక్షే వృక్షే చ పశ్యామి చీరకృష్ణాజినాంబరం ॥

గృహీతధనుషం రామం పాశహస్తమివాంతకం ।

అపి రామసహస్రాణి భీతః పశ్యామి రావణ ॥

రామభూతమిదం సర్వం అకణ్యం ప్రతిభాతి మే ।

రామమేవ హి పశ్యామి రహితే రాక్షసాధిప ।

౧౬

దృష్ట్వా స్వప్నగతం రామం ఉద్భ్రమామి విచేతనః ।

రకారాదీని నామాని రామత్రస్తస్య రావణ ॥

౧౭

రత్నాని చ రథాశ్చైవ త్రానం సంజనయంతి మే ।

అహం తస్య ప్రభావజ్ఞః న యుద్ధం తేన తే త్నమం ॥

౧౮

బలిం వా నముచిి వాఽపి హన్యాద్ధి రఘునందనః ।

రణే రామేణ యుధ్యస్య త్నమాం వా కురు రాక్షస ॥

౧౯

న తే రామకథా కార్యా యది మాం ద్రష్టుమిచ్ఛసి ।

బహవస్సాధవ్రా లోకే యుక్తా ధర్మమనుష్ఠితాః ॥

౨౦

పరేషామపరాధేన వినష్టాస్సపరిచ్ఛదాః ।

సోఽహం తవాపరాధేన వినశ్యేయం నిశాచర ॥

౨౧

కురు యత్తే త్నమం తత్త్వం అహం త్వా నానుమామి హ ।

రామశ్చ హి మహాతేజాః మహానత్త్వో మహాబలః ॥

౨౨

అపి రాక్షసలోకస్య న భవేదంతకోపి నః ।

యది శూర్పణఖాహేతోః జనస్థానగతః ఖరః ॥

౨౩

అతివృత్తో హతః పూర్వం రామేణాక్లిష్టకర్మణా ।

ఆత్ర బ్రూహి యథాతత్త్వం కో రామస్య వ్యతిక్రమః ॥ ౨౪

ఇదం వచో బంధుహితార్థినా మయా

యథోచ్యమానం యది నాభిషత్స్యసే ।

నబాంధవస్త్వక్ష్యసి జీవితం రణే

హతోఽద్య రామేణ శరైరజహ్నుః ॥

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకోనచత్వారింశస్సర్గాః.

అథ చత్వారింశస్సర్గః.

మారీచేన తు తద్వాక్యం క్షమం యుక్తం నిశాచరః ।

ఉక్తో న ప్రతిజగ్రాహ మర్తుకామ ఇవౌషధం ॥

తం పథ్యహితవక్తారం మారీచం రాక్షసాధిపః ।

అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం అయుక్తం కాలచోదితః ॥

యత్కిలై తదయుక్తాథం మారీచ మయి కథ్యతే ।

వాక్యం నిష్ఫలమత్యర్థం ఉప్తం బీజమివౌషధే ॥

త్వద్వాక్యైర్న తు మాం శక్యం భేత్తుం రామస్య సంయుగే ।

పాపశీలస్య మూర్ఖస్య మానుషస్య విశేషతః ॥

యస్త్వక్వా సుహృదో రాజ్యం మాతరం పితరం తథా ।

స్త్రీవాక్యం ప్రాకృతం శ్మృత్వా వసమేకపదే గతః ॥

అవశ్యం తు మయా తస్య సంయుగే ఖరఘాతినః ।

ప్రాణైః ప్రియతరా సీతా హర్తవ్యా తవ సంనిధౌ ॥

ఏవం మే నిశ్చితా బుద్ధిః హృది మారీచ వత్కతే ।

న వ్యావర్తయితుం శక్యా సింద్రైరపి సురానురైః ॥

దోషం గుణం వా సంపృష్టః త్వమేవం వక్తుమహాసి ।
 అపాయం వాఽప్యపాయం వా కార్యస్యాస్య వినిశ్చయే ॥ ౮
 సంపృష్టేన తు వక్తవ్యం నచివేన వివశ్చితా ।
 ఉద్యతాంజలినా రాజ్ఞే య ఇచ్ఛేద్భూతిమాత్మనః ॥ ౯
 వాక్యమప్యతికూలం తు మృదుపూర్వం హితం శుభం ।
 ఉపచారేణ యుక్తం చ నక్తప్ర్యా వనుధాధివః ॥ ౧౦
 సావనుదణం తు యద్వాక్యం మారీచ హితముచ్యతే ।
 నాభినందతి తద్రాజా మానార్హో మానవజ్జితం ॥ ౧౧
 పంచ రూపాణి రాజానా ధారయంత్యమితౌజసః ।
 అగ్నేరింద్రస్య సోమస్య వరుణస్య యమస్య చ ॥ ౧౨
 ఔష్ణ్యం తథా విక్రమం చ సౌమ్యం దండం ప్రసన్నతాం ।
 ధారయంతి మహాత్మానః రాజానః క్షణదాచర ॥ ౧౩
 తస్మాత్ సర్వాస్వవస్థాను మాన్యాః పూజ్యాశ్చ పార్థివాః ॥
 త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలం మోహమాస్థితః ॥ ౧౪
 అభ్యాగతం మాం దారాత్స్యాత్ పరుషం వక్తుమిచ్ఛసి ।
 గుణదోషా న పృచ్ఛామి క్షమం చాత్మని రాక్షస ॥ ౧౫
 మయోక్తం తవ చైతావత్ సంప్రత్యమితవిక్రమ ।
 అస్మిన్సు త్వం మహాకృత్యే సాహాయ్యం కర్తుమహాసి ॥ ౧౬
 శృణు తత్కర్మ సాహాయ్యే యత్కార్యం వచనాన్నమ ।
 సౌవణ్యస్త్వం మృగో భూత్వా చిత్రో రజతబిందుభిః ॥ ౧౭

అశ్రమే తస్య రామస్య సీతాయాః ప్రముఖే చర ।
 ప్రలోభయిత్వా వై దేహీం యథేష్టం గంతుమహాసి ॥ గ
 త్వాం తు మాయామృగం దృష్ట్వా కాంచనం జాతవిన్దయా ।
 ఆనయనమితి క్షిప్రం రామం వక్ష్యతి మైథిలీ ॥ గ
 అపకాంతే తు కాకుత్స్థే దూరం యాత్వాఽచ్యుదాహర ।
 హస్తీతే లక్ష్మణేత్యేవం రామవాక్యానురూపకం ॥ ౫
 తచ్చృత్వా రామపదపీం సీతయా చ ప్రచోదితః ।
 అనుగచ్ఛతి సంభ్రాంతః సామిత్రరపి సాహృదాత్ ॥ ౬
 అపకాంతే చ కాకుత్స్థే లక్ష్మణే చ యథానుఖం ।
 ఆనయిష్యామి వై దేహీం సహస్రాక్షశ్శచీమివ ॥ ౭
 ఏవం కృత్వా త్వదం కార్యం యథేష్టం గచ్ఛ రాక్షస ।
 రాజ్యస్వార్థం ప్రయచ్ఛామి మారీచ తవ సువ్రత ॥ ౮
 గచ్ఛ సామ్య శివం మార్గం కార్యస్యాస్య వివృద్ధయే ।
 అహం త్వాఽనుగమిష్యామి సరథో దండకావనం ॥ ౯
 ప్రాప్య సీతామయుద్ధేన వంచయిత్వా తు రాఘవం ।
 లంకాం ప్రతి గమిష్యామి కృతకార్యస్సహ త్వయా ॥ ౧౦
 న చేత్ కరోషి మారీచ హన్ని త్వామహమద్య వై ।
 ఏతత్ కార్యమవశ్యం మే బలాదపి కరిష్యసి ॥ ౧౧
 రాజ్ఞో హి ప్రతికూలస్థః న జాతు నుఖమేధతే ।

ఆసాద్య తం జీవితసంశయస్తే

మృత్యుఘృణౌ హ్యద్య మమూ విరుధ్య ।

ఏతద్యథావత్ ప్రతిగృహ్య బుద్ధ్యా
యద్రత పథ్యం కురు తత్తథా త్వం ।

—౨౨౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చత్వారింశస్సర్గః.

అథ ఏక చత్వారింశస్సర్గః.

- ఆజ్ఞప్తో రాజవద్వాక్యం స్రతికూలం నిశాచరః ।
అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం మారీచో రాక్షసాధిపం ॥ ౧
- కేనాయముపదిష్టస్తే వినాశః పాపకర్షణా ।
సపుత్రస్య సరాష్ట్రస్య సామాత్యస్య నిశాచరః ॥ ౨
- కస్త్యయా సుఖినా రాజా నాభినందతి పాపకృత్ ।
కేనేదముపదిష్టం తె మృత్యుద్వారముపాయతః ॥ ౩
- శత్రవస్తవ సువృక్తం హీనవీర్యా నిశాచరాః ।
ఇచ్ఛంతి త్వాం వినశ్యంతం ఉపరుద్ధం బలీయసా ॥ ౪
- కేనేదముపదిష్టం తె క్షుద్రేణాహితవాదినా ।
యస్తామిచ్ఛంతి నశ్యంతం న్వకృతేన నిశాచరః ॥ ౫
- పథ్యాః ఖలు న హన్యంతే సచివాస్తవ రావణ ।
యే త్వముత్పథమారూఢం న నిగృహ్ణంతి సర్వశః ॥ ౬
- అమాత్యైః కామవృత్తౌ హి రాజా కాపథమాశ్రితః ।
నిగ్రాహ్యస్సర్వథా సద్భిః న నిగ్రాహ్యో నిగృహ్యసే ॥ ౭

ధర్మమర్థం చ కామం చ యశశ్చ జయతాం వరః ।
 స్వామిప్రసాదాత్ సచివాః ప్రాప్నువంతి నిశాచరః ॥
 విపర్యయే తు తత్సర్వం వ్యర్థం భవతి రావణ ।
 వ్యసనం స్వామివై గుణ్యాత్ ప్రాప్నువంతీతరే జనాః ॥
 రాజమూలీ హి ధర్మశ్చ జయశ్చ జయతాం వరః ।
 తస్మాత్ నర్వాన్వవస్థాను రక్షితవ్యా నరాధిపాః ॥
 రాజ్యం పాలయితుం శక్యం న తీక్ష్ణేన నిశాచర ।
 న చాపి ప్రతికూలేన నావినీతేన రాక్షస ॥
 యే తీక్ష్ణమంత్రాన్సచివాః భజ్యంతే సహ తేన వై ।
 విషమే తురగాశ్శిఘ్రాః మందసారథయో యథా ॥
 బహవస్సాధప్రౌ లోకే యుక్తా ధర్మమనుష్ఠితాః ।
 పరేషామపరాధేన వినష్టాస్తపరిచ్ఛదాః ॥
 స్వామినా ప్రతికూలేన ప్రజాస్తీక్ష్ణేన రావణ ।
 రక్ష్యమాణా న వర్ధంతే మేషా గోమాయునా యథా ॥
 అవశ్యం వినశిష్యంతి సర్వే రావణ రాక్షసాః ।
 యేషాం త్వం కర్మశో రాజా దుర్బుద్ధిరజితేంద్రియః ॥
 తదిదం కాకతాళీయం ఘోరమాసాదితం మయా ।
 అత్రైవ శోచనీయస్తత్త్వం నసైన్యో వినశిష్యసి ॥
 మాం నిహత్య తు రామశ్చ న చిరాత్త్వాం వధిష్యతి ।
 అనేన కృతకృత్యోఽస్మి మ్రియే యదరిణా హతః ॥

దశకనాదేవ రామస్య హతం మాముపధారయ ।

ఆత్మానం చ హతు విద్ధిం హృత్వా సీతాం సబాంధవం ॥ ౧౮

ఆనయిష్యసి చేత్ సీతాం ఆశ్రమాత్ సహితౌ మయా ।

నైవ త్వమసి నాహం చ నైవ లంకా న రాక్షసాః ॥ ౧౯

నివార్యమాణస్తు మయా హితైషిణా

స మృష్యసే వాక్యమిదం నిశాచర ।

పరేతకల్పా హి గతాయుషో నరాః

హితం న గృహ్లాంతి సుహృద్భిరీరితం ॥ ౨౦

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాంఢ-ఏకచత్వారిశస్సర్గః.

అథ ద్విచత్వారిశస్సర్గః.

ఏవముక్త్వా తు వచనం మారీచౌ రావణం తతః ।

గచ్ఛావేత్యబ్రవీదీనౌ భయాద్రాత్రించరప్రభోః ॥

దృష్టశ్చాహం పునస్తేన శరచాపాసిధారిణా ।

మద్వధోద్యతశస్త్రైః విసప్తం జీవితం చ మే ॥

న హి రామం పరాక్రమ్య జీవన్ పృతి నివర్తతే ।

వర్తతే ప్రతిరూపోఽసౌ యమదండహతస్య తే ॥

కిం ను శక్యం మయా కర్తుం ఏవం త్వయి దురాత్మని ।

ఏష గచ్ఛామ్యహం తాత స్వస్తి తేస్తు నిశాచర ॥

పృహృష్టస్త్వభవత్తేన వచనేన స రావణః ।
 పరిష్వజ్య నునంశిష్టం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥
 ఏతచ్ఛాంఠీర్యయుక్తం తే మచ్ఛందాదిన భాషితం ।
 ఇదాసీమసి మారీచః పూర్వమన్యో నిశాచరః ॥
 ఆరుహ్యతామయం శీఘ్రం రథో రత్నవిభూషితః ।
 మయా సహ తథా యుక్తః పిశాచపదనైః ఖరైః ॥
 ప్రలోభయిత్వా వై దేహీం యథేష్టం గంతుమహామసి ।
 తాం శూన్యే ప్రసభం సీతాం ఆనయిష్యామి మైథిలీం ॥
 తతో రావణమారీచౌ విమానమివ తం రథం ।
 ఆరుహ్య యయతుశ్శీఘ్రం తస్మాదాశ్రమమండలాత్ ॥
 తథైవ తత్ర పశ్యంతౌ పత్నీనాని వనాని చ ।
 గిరీంశ్చ నఃతస్సర్వాః రాష్ట్రాణి నగరాని చ ॥
 నమేత్య దండకారణ్యం రాఘవస్యాశ్రమం తతః ।
 దదశః సహమారీచః రావణౌ రాక్షసాధిపః ॥
 అవతీర్య రథాత్తస్మాత్ తతః కాంచనభూషణాత్ ।
 హస్తై గృహీత్వా మారీచం రావణౌ వాక్యమబ్రవీత్ ॥
 ఏతద్భామాశ్రమపదం పృథ్వీతే కదలీవృతం ।
 క్రియతాం తత్సఖే శీఘ్రం యదర్థం వయమాగతాః ॥
 స రావణవచః శృత్వా మారీచో రాక్షసస్తదా ।
 మృగో భూత్వాఽఽశ్రమద్వారి రామస్య విచచార హ ॥

- స తు రూపం సమాస్థాయ మహదద్భుతదర్శనం ।
 మణిప్రవరశృంగాగ్రః సీతాసితముఖాకృతిః ॥ ౧౫
- రక్తపద్మోత్పలముఖః ఇంద్రనీలోత్పలశ్రవాః ।
 కించిదభ్యున్నతగ్రీవః ఇంద్రనీలవళాధరః ॥ ౧౬
- కుందేదువజ్రనంకాశం ఉదరం చాస్య భాస్వరం ।
 మధూకనిభపార్శ్వశ్చ పద్మకింజల్కనానిభః ॥ ౧౭
- వైడూర్యనంకాశఖురః తనుజంఘన్గుస్తుంహతః ।
 ఇంద్రాయుధసవణేన పుచ్ఛేన్నోర్ధ్వం విరాజతా ॥ ౧౮
- మనోహరః స్నిగ్ధవణః రత్నైర్నానావిధైర్వృతః ।
 క్షణేన రాక్షసో జాతః మృగః పరమశోభనః ॥ ౧౯
- వనం ప్రజ్వలయన్ రమ్యం రామాశ్రమపదం చ తత్ ।
 మనోహరం దర్శనీయు రూపం కృత్వా స రాక్షసః ॥ ౨౦
- ప్రతాభనార్థం వై దేవత్యః నానాధాతువిచిత్రితం ।
 విచరన్ గచ్ఛతే తస్మాత్ శాద్వలాని నమంతతః ॥ ౨౧
- రూపైర్విర్బిందుశతైశ్చిత్రః భూత్వా స ప్రియదర్శనః ।
 విటపీనాం కింబయా భక్త్వాద్విదన్ విచచార హ ॥ ౨౨
- కదలీగృహకం గత్వా కణికారానితస్తతః ।
 సమాశ్రయన్ మందగతిః సీతానందర్శనం తదా ॥ ౨౩
- రాజీవచిత్రవృష్టస్సః విరరాజ మహామృగః ।
 రామాశ్రమపదాభ్యాశే విచచార యథానుఖం ॥ ౨౪

పునర్గత్వా నివృత్తశ్చ విచచార మృగోత్తమః ।

గత్వా ముహూర్తం త్వరయా పునః ప్రతినివర్తతే ॥ ౨౫

విక్రీడంశ్చ క్వచిద్భూమా పునరేవ నిషీదతి ।

అశ్రమద్వారమాగమ్య మృగయూథాని గచ్ఛతి ॥ ౨౬

మృగయూథైరనుగతః పునరేవ నివర్తతే ।

సీతాదర్శనమాకాంక్షౌ రాక్షసో మృగతాం గతః ॥ ౨౭

పరిభ్రమతి చిత్రాణి మండలాని వినిష్పతౌ ।

సముద్వీక్ష్య చ తం సర్వే మృగా హ్యన్యే వనేచరాః ॥ ౨౮

ఉపాగమ్య సమాహూయ విద్రవంతి దిశో దశ ।

రాక్షసస్సోపి తా వన్యౌ మృగా మృగవధే రతః ॥ ౨౯

ప్రచ్ఛాదనాథం భావస్య న భక్షయతి సంస్పృశౌ ।

తస్మిన్నేవ తతః కాలే వై దేహీ శుభలోచనా ॥ ౩౦

కుసుమాపచయవ్యగ్రా పాదపానభ్యవర్తత ।

కణికారానశోకాంశ్చ చూతాంశ్చ మదిరేక్షుణా ॥ ౩౧

కుసుమాన్యవచిన్వంతీ చచార రుచిరాననా ।

అనహోరణ్యవాసస్య సా తం రత్నమయం మృగం ॥ ౩౨

మూక్తామణివిచిత్రాంగం దదశౌ పరమాంగనా ।

సా తం రుచిరదంతోస్తీ రూప్యధాతుతనూరుహం ॥ ౩౩

విన్మయోత్ఫుల్లనయనా సన్నేహం సముదైక్షుత ।

స చ తాం రామదయితాం పశ్యౌ మాయామయో మృగః ॥ ౩౪

విచచార పునశ్చిత్రం దీపయన్నివ తద్వనం ।
 అదృష్టపూర్వం తం దృష్ట్వా నానారత్నమయం మృగం ॥ ౩౫
 విన్నయం పరమం సీతా జగామ జనకాత్మజా ।
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ద్విచత్వారింశస్సర్గః.

అథ త్రిచత్వారింశస్సర్గః.

సా తం సంప్రేక్ష్య సుశ్రోణీ కుసుమాన్యవచిన్వతీ ।
 హేమరాజతవణాభ్యాం సార్వాభ్యాముపశోభితం ॥ ౧
 ప్రహృష్టా చానవద్యాంగీ మృష్టహృటకపణినీ ।
 భతాఃరమభిచక్రంద లక్ష్మణం చాపి సాయుధం ॥ ౨
 తయాహూతౌ నరవ్యాఘ్రౌ వై దేహ్య రామలక్ష్మణౌ ।
 వీక్షమాణౌ తు తం దేశం తదా దదృశతుర్మృగం ॥ ౩
 శంకమానస్తు తం దృష్ట్వా లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ ।
 తమేవై నమహం మన్యే మారీచం రాక్షసం మృగం ॥ ౪
 చరంతో మృగయాం హృష్టాః పాపేనోపాధినా వనే ।
 అనేన నిహతా రాజా రాజానః కామరూపిణా ॥ ౫
 అన్య మాయావిదో మాయామృగరూపమిదం కృతం ।
 భానుమత్ పురుషవ్యాఘ్ర గంధర్వపురనంబిభం ॥ ౬
 మృగో హ్యేవంవిధో రత్నవిచిత్రో నాస్తి రాఘవ ।
 జగత్యాం జగతీనాథ మాయైషా హి న సంశయః ॥ ౭

ఏవం బ్రువాణం కాకుత్స్థం ప్రతివార్య శుచిస్మితా ।

ఉవాచ సీతా సంహృష్టా చర్మణా హృతచేతనా ॥ ౮

ఆర్యపుత్రాభిరామోఽసౌ మృగో హరతి మే మనః ।

ఆనయేనం మహాబాహూ క్షీడాథం నౌ భవిష్యతి ॥ ౯

ఇహ శ్రమవదేఽస్మాకం బహవః పుణ్యదర్శనాః ।

మృగాశ్చరంతి సహితాః సృమరాశ్చమరాస్తథా ॥ ౧౦

ఋతౌః పృషతసంఘాశ్చ వానరాః కింసరాస్తథా ।

విచరంతి మహాబాహూ రూప్తశేషా మనోహరాః ॥ ౧౧

న చాస్య సదృశో రాజ్ఞ దృష్టపూర్వో మృగః పురా ।

తేజసా క్షమయా దీప్త్యా యథాఽయం మృగనత్తమః ॥ ౧౨

నానావణవిచిత్రాంగః రత్నబిందుసమాచితః ।

ద్యోతయన్ వనమవ్యగం శోభతే శశిననిభః ॥ ౧౩

అహో రూపమహా లక్ష్మీః స్వరసంపచ్చ శోభనా ।

మృగోఽద్భుతో విచిత్రాంగో హృదయం హరతీవ మే ॥ ౧౪

యది గ్రహణమభ్యేతి జీవన్మేవ మృగస్తవ ।

ఆశ్చర్యభూతం భవతి విస్మయం జనయిష్యతి ॥ ౧౫

సమాప్తవనవాసానాం రాజ్యస్థానాం చ నః పునః ।

అంతఃపురవిభూషార్థః మృగ ఏష భవిష్యతి ॥ ౧౬

భరతస్యార్యపుత్రస్య శ్వశూణాం మమ చ ప్రభా ।

మృగరూపమిదం వ్యక్తం విస్మయం జనయిష్యతి ॥ ౧౭

జీవన్మయది తేఽభ్యేతి గ్రహణం మృగసత్తమః ।

అజనం సరళాదూకల రుచిరం మే భవిష్యతి ॥ ౧౮

నిహతస్యాస్య సత్త్వస్య జాంబూనదమయత్స్వచి ।

శష్పబృహస్పాం వినీతాయాం ఇచ్ఛామ్యహముపాసితుం ॥ ౧౯

కామవృత్తమిదం రాద్రం స్త్రీణామనదృశం మతం ।

వపుషా త్వస్య సత్త్వస్య విస్మయో జనితో మమ ॥ ౨౦

తేన కాంచనరోష్ణా తు మణిప్రవరశృంగిణా ।

తరుణాదిత్యవణేన నక్షత్రపథవచనా ॥ ౨౧

బభూవ రాఘవస్యాపి మనో విస్మయమాగతం ।

ఎవం సీతావచః శృత్వా తం దృష్ట్వా మృగమద్భుతం ॥ ౨౨

లోభితస్తేన యావేణ సీతయా చ ప్రచోదితః ।

ఉవాచ రాఘవౌ హృష్టః భ్రాతరం లక్ష్మణం వచః ॥ ౨౩

సశ్య లక్ష్మణ వై దేవశ్యః స్పృహం మృగగతామిమాం ।

రూపశ్రేష్ఠతయా హ్యేషః మృగోఽద్య స భవిష్యతి ॥ ౨౪

న వనే నందనోద్దేశే న చైత్రరథనంశ్రయే ।

కుతః పృథివ్యాం సామిత్రే యోఽస్య కశ్చిత్ నమో మృగః ॥

ప్రతిలోమానులోమాశ్చ రుచిరా రోమరాజయః ।

శోభంతే మృగమాశ్రిత్య చిత్రాః కనకబిందుభిః ॥ ౨౫

పశ్యాస్య జృంభమాణస్య దీప్తామగ్నిశిఖాపమాం ।

జహన్మో ముఖాన్నిస్సరంతీం మేఘాదివ శతవ్రహదాం ॥ ౨౬

మసారగల్గర్కముఖః శంఖముక్తానిభోదరః ।

కస్య నామాభిరూపోఽసౌ న మనో లోభయేన్నృగః ॥ ౨౮

కస్య రూపమిదం దృష్ట్వా జాంబూనదమయం ప్రభోః ।

నానారత్నమయం దివ్యం న మనో విస్మయం ప్రజేత్ ॥ ౨౯

కిం పునరైర్నిధిరీ సీతా బాలా నారీ న విస్మయేత్ ।

మాంసహేతోరపి మృగాన్ విహారాథన్ చ ధన్వినః ॥ ౩౦

ఘ్నంతి లక్ష్మణ రాజానః మృగయాయాం మహావనే ।

ధనాని వ్యవసాయేన విచీయంతే మహావనే ॥ ౩౧

ధాతృషా వివిధాశ్చాపి మణిరత్నసువర్ణినః ।

తత్సారమఖిలం నృణాం ధనం నిచయవర్థనం ॥ ౩౨

మనసా చింతితం సర్వం యథా శుక్రస్య లక్ష్మణ ।

అథేన్ యేనాథాకృత్యేన సంప్రజత్యవిచారయన్ ॥ ౩౩

తమథామథాశ్చాస్త్రజ్ఞాః ప్రాహురథ్యాశ్చ లక్ష్మణ ।

ఏతస్య మృగరత్నస్య పరాధ్యేన్ కాంచనత్వచి ॥ ౩౪

ఉపవేష్యతి వై దేహీ మయా సహ సుమధ్యమా ।

న కాదలీ న ప్రియకీ న ప్రవేణీ న చావికీ ॥ ౩౫

భవేదేతస్య సదృశీ స్పృశనేనేతి మే మతిః ।

ఏషః చైవ మృగః శ్రీమాన్ యశ్చ దివ్యా సభశ్చరః ॥ ౩౬

ఉభావేతౌ మృగా దివ్యా తారామృగమహీమృగా ।

యది వాయం తథా యన్మాం భవేద్వదసి లక్ష్మణ ॥ ౩౭

- మాయైషా రాక్షసస్యేతి కథాః ప్రియైస్స వధో మయా ।
 ఏతేన హి స్మశంసేన మాదీచేనాకృతాత్మనా ॥ ౩౮
- వనే విచరతా సూర్యం హింసితా మునిపుంగవాః ।
 ఉత్థాయ బహుశ్రా యేన మృగయామాం జనాధిపాః ॥ ౩౯
- నిహతాః పరమేష్వాసాః తస్మాద్వధ్యన్త్యయం మృగః ।
 పురస్తాదిహ వాతాపిః పరిభూయ తపస్వినః ॥ ౪౦
- ఉదరస్థో ద్విజాన్ హంతి స్వగర్భోఽశ్వతరీమివ ।
 స కథాచిద్ధిరాల్లాభాత్ ఆనసాద మహామునిం ॥ ౪౧
- అగన్త్యం తేజసా యుక్తం భక్షన్తస్య బభూవ హా ।
 సముత్థానే చ తక్రామ కర్తుకామ సమీక్ష్య తం ॥ ౪౨
- ఉత్స్థయిత్వా తు భగవాన్ వాతాపిమిరమబ్రవీత్ ।
 త్వయాఽవిగ్ర్యా వాతాపే పరిభూతాః స్వతేజసా ॥ ౪౩
- జీవాకే ద్విజశ్రేష్ఠాః తస్మాదసి జరాం గతః ।
 తదేతన్న భవేదక్షుః వాతాపిరివ లక్ష్మణ ॥ ౪౪
- మద్విధం యోఽతిమన్యేత ధర్మనిత్యం జితేంద్రియం ।
 భవేద్ధతోఽయం వాతాపిః అగన్త్యేనేవ మాం గతః ॥ ౪౫
- ఇహ త్వం భవ సునద్ధః యుత్రితో రక్ష మైథిలీ ।
 అస్యామాయత్తమస్మాకం యత్కృత్యం రఘునందన ॥ ౪౬
- అహమేనం వధిష్యామి గ్రహీష్యామ్యపి వా మృగం ।
 యావద్గచ్ఛామి సామిత్రే మృగమానయితుం ద్రుతం ॥ ౪౭

పశ్య లక్ష్మణ వై దేహీం మృగత్వచి గతస్పృహః ।

త్వచా ప్రధానయా హ్యేషః మృగోఽద్య న భవిష్యతి ॥ ౪౮

అప్రమత్తేన తే భావ్యం ఆశ్రమస్థేన సీతయా ।

యావత్ పృథ్వీమేకేన సాయకేన నిహన్యహం ॥ ౪౯

హత్వైతచ్చర్ష చాదాయ శ్రీఘమేష్యామి లక్ష్మణ ।

ప్రదక్షిణానాతిబలేన పక్షిణా

జటాయుషా బుద్ధిమతా చ లక్ష్మణ ।

భవాప్రమత్తః పరిగృహ్య మైథిలీం

ప్రతిక్షణం నర్వత ఏవ శంకితః ॥

౫౦౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-త్రిచత్వారింశస్సర్గః.

అథ చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః.

తథా తు తం సమాదిశ్య భ్రాతరం రఘునందనః ।

బబంధాసిం మహాతేజః జాంబూనదమయత్సరుం ॥ ౧

తతస్త్రివనతం చాపం ఆదాయాత్మవిభూషణం ।

ఆబధ్య చ కలాపా ద్వా జగామోదగ్రవిక్రమః ॥ ౨

తం వంచయానో రాజేంద్రం ఆపతంతం నిరీక్ష్య వై ।

బభూవాంతహితస్త్రాసాత్ పునస్సందర్శనేభవత్ ॥ ౩

బద్ధాసిర్ధనురాదాయ ప్రదుద్భావ యతో మృగః ।

తం స్థా పశ్యతి రూపేణ ద్యోతమానమివాగ్రతః ॥ ౪

- అవేక్ష్యావేక్ష్య ధావంతం ధనుష్పాణిం మహావనే ।
 అతివృత్తమిషాః పాతాత్ లోభయానం కదాచన ॥ ౫
- శంకితం తు సముద్భ్రాంతం ఉత్పతంతమివాంబరే ।
 దృశ్యమానమదృశ్యం చ వనోద్దేశేషు కేషుచిత్ ॥ ౬
- ఛిన్నాభ్రైరివ సంవీతం శారదం చంద్రమండలం ।
 ముహూర్తాదేవ దదృశే ముహూర్తూరాత్ ప్రకాశతే ॥ ౭
- దర్శనాదర్శనాదేవం సోఽపాకషత్ రాఘవం ।
 సుదూరమాశ్రమస్యాన్య మారీచో మృగతాం గతః ॥ ౮
- ఆసీత్ కుర్ధన్తు కాకుత్స్థః వినశస్తేన మోహితః ।
 అథావతస్థే సంభ్రాంతః ఛాయామాశ్రిత్య శాద్వలే ॥ ౯
- స తమున్మాదయామాన మృగరూపో నిశాచరః ।
 మృగైః పరిన్మతో వన్యైః అదూరాత్ ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౧౦
- గ్రహీతుకామం దృష్ట్వైవం పునరేవాభ్యధావత ।
 తత్క్షణాదేవ సంత్రాసాత్ పునరంతర్హితోఽభవత్ ॥ ౧౧
- పునరేవ తతో దూరాత్ వృక్షమండాద్వినిస్సృతం ।
 దృష్ట్వా రామో మహాతేజాః తం హంతుం కృతనిశ్చయః ॥ ౧౨
- భూయన్తు శరముద్భృత్య కుపితస్తత్ర రాఘవః ।
 సూర్యరశ్మిప్రతీకాశం జ్వలంతమరిమదఃసః ॥ ౧౩
- సంధాయ సువృధే చాపే వికృప్య బలవద్బలీ ।
 తమేవ మృగముద్దిశ్య శ్వసంతమివ పన్నగం ॥ ౧౪

ముమోచ జ్వలితం దీప్తం అస్త్రం బ్రహ్మవినిర్భితం ।

శరీరం మృగరూపస్య వినిర్భిద్య శరోత్తమః ॥

౧౫

మారీచస్యైవ హృదయం బిభేదాశనిసంనిధః ।

తాలకూత్రమథోత్ ప్లుత్య న్యపతత్ స శరాతురః ॥

౧౬

విసదృశై రవం నాదం ధరణ్యమల్పజీవితః ।

మ్రీయమాణస్తు మారీచః జహౌ తాం కృత్తిమూం తనుమ్ ॥

స్మృత్వా తద్వచనం రక్షః దధ్యా కేన తు లక్ష్మణం ।

ఇహ ప్రస్థాపయేత్ సీతా మాన్యే తాం రావణో హరేత్ ॥

స ప్రాప్తకాలమాజ్ఞాయు చకార చ తతః స్వరం ।

సదృశం రాఘవస్యైవ హః సీతే లక్ష్మణైశ్చ చ ॥

౧౭

తేన మర్షణి నిర్విద్యః శరేణానుపమేన చ ।

మృగరూపం తు తత్త్యక్త్వా రాక్షసం రూపమాత్మనః ॥

౧౮

చక్రే స సుమహాకాయః మారీచో జీవితం త్యజ్కా ।

తతో విచిత్రకేయూరః సర్వాధరణసూషితః ॥

౧౯

హేమమాలీ మహాదంష్ట్రః రాక్షసోఽభూద్ధరాహతః ।

తం దృష్ట్వా పతితం భూమా రాక్షసం ఘోరదర్శనం ॥

౨౦

రామో రుధిరసిక్తాంగం వేష్టమానం మహీతలే ।

జగామ మనసా సీతాం లక్ష్మణస్య నచః స్మరన్ ॥

౨౧

మారీచస్యైవ మాయైషా పూర్వోక్తం లక్ష్మణైశ్చ తు ।

తత్తథా హ్యభవచ్ఛాద్య మారీచోఽయం మయా హతః ॥

౨౨

హా నీతే లక్ష్మణే త్యేవం ఆక్రుశ్య చ మాహాన్వనం ।
 మమార రాక్షసస్సోఽయం శ్రుత్వా సీతా కథం భవేత్ ॥ ౨౫
 లక్ష్మణశ్చ మహాబాహుః కామవస్థాం గమిష్యతి ।
 ఇతి సంచిత్య ధర్మాత్మా రామో హృష్టతనూరుహః ॥ ౨౬
 తత్ర రామం భయం తీవ్రం ఆవివేశ విషాదజం ।
 రాక్షసు మృగరూపం తం హత్వా శ్రుత్వా చ తత్స్వరం ॥ ౨౭
 నిహత్య పృషతం చాన్యం మాంసమాదాయ రాఘవః ।
 త్వరమాణో జనస్థానం ససారాభిముఖస్తదా ॥ ౨౮
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః.

అథ పంచచత్వారింశస్సర్గః.

ఆర్తస్వరం తు తం భతుః విజ్ఞాయ నదృశం వనే ।
 ఉవాచ లక్ష్మణం సీతా గచ్ఛ జానీహి రాఘవం ॥ ౧
 న హి మే హృదయం స్థానే జీవితం వాఽవతిష్ఠతే ।
 క్రోశతః పరమార్తస్య శ్రుతశ్శబ్దో మయా భృశం ॥ ౨
 ఆక్రందమానం తు వనే భ్రాతరం త్రాతుమహాసి ।
 తం క్షీప్రమభిధావ త్వం భ్రాతరం శరణైషిణం ॥ ౩
 రక్షసాం వశమాపన్నం సింహానామివ గోవుషం ।
 న జగామ తథోక్తం భ్రాతృరాజ్ఞాయ శాసనం ॥ ౪

తమువాచ తతస్తత్ర కుపితా జనకాత్మజా ।

సామిత్రే మిత్రరూపేణ భ్రాతుస్త్వమసి శత్రువత్ ॥

యస్త్వమస్యామవస్థాయాం భ్రాతరం నాభివత్స్యసే ।

ఇచ్ఛసి త్వం వినశ్యంతం రామం లక్ష్మణ మత్కృతే ॥

లోభాన్మమ కృతే నూనం నానుగచ్ఛసి రాఘవం ।

వ్యసనం తే ప్రియం మన్యే స్నేహో భ్రాతరి నాస్తి తే ॥

తేన తిష్ఠసి విస్రब्ధః తమవశ్యే మహాద్యుతిం ।

కిం హి సంశయమావన్నే తస్మిన్నిహ మయా భవేత్ ॥

కతః వ్యమిహ తిష్ఠంత్యా యత్ప్రధానస్త్వమాగతః ।

ఇతి బ్రువాణాం వై దేహీం బాష్పశోకపరిప్లుతాం ॥

అబ్రవీల్లక్ష్మణస్త్రస్తాం సీతాం మృగవధూమివ ।

పన్నగానురగంధర్వదేవమానుషరాక్షసైః ॥

అశక్యస్తవ వై దేహీ భర్తా జేతుం న సంశయః ।

దేవి దేవమనుష్యేషు గంధర్వేషు పతత్త్రిషు ॥

రాక్షసేషు పిశాచేషు కింనరేషు మృగేషు చ ।

దానవేషు చ ఘోరేషు న న విద్యేత శోభన ॥

యో రామం ప్రతియుధ్యత సమరే వాసప్రాపమం ।

అవధ్యస్సమరే రామః నైవం త్వం వక్తుమహాశసి ॥

న త్వామస్మిన్ వనే హేతుం ఉత్సహే రాఘవం వినా ।

అనివార్యం బలం తస్య బలైర్బలవతామపి ॥

- త్రిభిరోక్తై స్సముద్యుక్తైః సేశ్వరై రపి సామరైః ।
 హృదయం నిర్వృతం తేఽస్తు సంతాపస్త్వజ్యతామయం ॥౧౫॥
 ఆగమిష్యతి తే భర్తా శీఘ్రం హత్వా మృగోత్తమం ।
 స చ తస్య స్వరో వ్యక్తం మాయయా కేనచిత్ కృతః ॥ ౧౬॥
 గంధవఃనగరప్రఖ్యా మాయా సా తస్య రక్షసః ।
 న్యాసభూతాఽసి వై దేహి న్యస్తా మయి మహాత్మనా ॥ ౧౭॥
 రామేణ త్వం వరారోహే న త్వాం త్యక్తుమిహోత్సహే ।
 కృతవైరాశ్చ వై దేహి వయమేతైర్నిశాచరైః ॥ ౧౮॥
 ఖరస్య నిధనాదేవ జనస్థానవధం ప్రతి ।
 రాక్షసా వివిధా వాచః విన్మజంతి మహావనే ॥ ౧౯॥
 హింసావిహారా వై దేహి న చింతయితుమర్హసి ।
 లక్ష్మణేనై వముక్తా సా క్రుద్ధా సురక్షలోచనా ॥ ౨౦॥
 ఆబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం లక్ష్మణా సత్యవాదినం ।
 ఆనార్యాకయణారంభ నృశంస కులసాంసన ॥ ౨౧॥
 అహం తవ ప్రియం మన్యే రామస్య వ్యసనం మహత్ ।
 రామస్య వ్యసనం దృష్త్వా తేనైతాని ప్రభాషసే ॥ ౨౨॥
 నైతచ్చిత్రం సపత్నేషు పాపం లక్ష్మణ యద్భవేత్ ।
 త్వద్విధేషు నృశంసేషు నిత్యం ప్రచ్ఛన్నచారిషు ॥ ౨౩॥
 సుచుష్టస్త్వం వనే రామం ఏకషోఽనుగచ్ఛసి ।
 సుమ హేతోః ప్రతిచ్ఛన్నః ప్రయుక్తో భరతేన వా ॥ ౨౪॥

తన్న సిధ్యతి సామిత్రే తవ వా భరతస్య వా ।

కథమిందీవరశ్యామం పన్నవత్రనిభేక్షణం ।

౨౪

ఉపసంశిత్య భర్తారం కామయేయం పృథగ్జనం ।

సమక్షం తవ సామిత్రే ప్రాణాన్త్యక్ష్యే న సంశయః ॥ ౨౬

రామం వినా క్షణమపి న హి జీవామి భూతలే ।

ఇత్యుక్తః పరుషం వాక్యం సీతయా రోమహర్షణం ।

౨౭

అబ్రవీల్లక్షణస్సీతాం ప్రాంబలిర్విజితేంద్రియః ।

ఉత్తరం నోత్సహే వక్తుం దైవతం భవతీ మమ ।

౨౮

వాక్యమప్రతిరూపం తు న చిత్రం స్త్రీషు మైథిలి ।

స్వభావస్తేష నారీణాం ఏవం లోకేషు దృశ్యతే ॥

౨౯

విముక్తధర్మాశ్చపలాః తీక్ష్ణా భేదకరాః స్త్రియః ।

న సహే హీదృశం వాక్యం వై దేహి జనకాత్మజే ॥

౩౦

శ్రోత్రయోరుభయోర్ద్వైద్య తప్తనారాచసంనిభం ।

ఉపశృణ్వంతు మే సర్వే సాక్షిభూతా వనేచరాః ॥

౩౧

న్యాయవాదీ యథాన్యాయం ఉక్తోహం పరుషం త్వయా ।

ధిత్వామద్య ప్రణశ్య త్వం యన్నామేవం విశంకసే ॥

౩౨

స్త్రీత్వం దుష్టం స్వభావేన గురువాశ్య వ్యవస్థితం ।

గమిష్యే యత్ర కాకుత్స్థః స్వస్తి తేస్తు వరాసన ॥

౩౩

రక్షంతు త్వాం విశాలాక్షీ సమగ్రా వనదేవతాః ।

నిమిత్తాని హి ఘోరాణి యాని ప్రాదుర్భవంతి మే ॥

౩౪

అపి త్వం సహ రామేణ పశ్యేయం పునరాగతః ।

న వేత్యేతన్న జానామి నై దెహి జనకాత్మజే ॥ ౩౫

లక్ష్మణేనైవముక్తా సా రుదంతీ జనకాత్మజా ।

ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం తీవ్రం బాష్పపరిప్లుతా ॥ ౩౬

గోదావరీం ప్రవేక్ష్యామి వినా రామేణ లక్ష్మణా ।

ఆబంధిష్యేఽథవా త్యక్త్యై విషమే దేహమాత్మనః ॥ ౩౭

పిబామ్యహం విషం తీక్ష్ణం ప్రవేక్ష్యామి హుతాశనం ।

న త్వహం రాఘవాదన్యం పదాఽపి పురుషం స్పృశే ॥ ౩౮

ఇతి లక్ష్మణమాక్రమ్య సీతా దుఃఖసమన్వితా ।

పాణిభ్యాం రుదంతీ దుఃఖాత్ ఉదరం ప్రజఘాన హ ॥ ౩౯

తామారణరూపాం విమనా రుదంతీం

సామిత్రిరాలోక్య విశాలస్తేతాం ।

ఆశ్వానయామాస న చైవ భర్తుః

తం భ్రాతరం కించిరువాచ సీతా ॥ ౪౦

తతస్తు సీతామభివాద్య లక్ష్మణః

కృతాంజలిః కించిదభిప్రణమ్య చ ।

అన్వీక్షమాణో బహుశశ్చ మైథిలీం

జగామ రామస్య సమీపమాత్మవాక్ ॥ ౪౧

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచచత్వారింశస్సర్గః.

అథ షట్పత్వారింశస్సర్గః.

తయా పరుషముక్తన్తు కుపితో రాఘవానుజః ।
 న వికాంక్షా భృశం రామం ప్రతస్థే న చిరాదివ ॥ ౧
 తదాసాద్య దశగ్రీవః క్షేప్రమంతరనూస్థితః ।
 అభిచక్రామ వై దేహీం పరివ్రాజకరూపధృత్ ॥ ౨
 శక్త్యకాషాయసంవీతః శిఖ చత్రీ ఉపానహీ ।
 వామే చాంసేఽవసజ్యాథ శుభే యష్టికమండలూ ॥ ౩
 పరివ్రాజకరూపేణ వై దేహీం నముపాగమత్ ।
 తామాససాదాతిబలః భ్రాతృభ్యాం రహితాం వనే ॥ ౪
 రహితాం చంద్రనూర్యాభ్యాం సంధ్యామివ మహత్తమః ।
 తామవశ్యత్తతో బాలాం రామపత్నీం యశస్వినీం ॥ ౫
 రోహిణీం శశినా హీనాం గ్రహవద్భృశదారుణః ।
 తముగ్రతేజఃకర్షాణం జనస్థానరుహః ద్రుమాః ॥ ౬
 సమీక్ష్య న ప్రకంపంతే న ప్రవాతి చ మారుతః ।
 శీఘ్రస్రాతాశ్చ తం దృష్ట్వా వీక్షంతం రక్తలోచనం ॥ ౭
 స్తిమితం గంతుమారేభే భయాద్గోదావరీ నదీ ।
 రామస్య త్వంతరప్రేచ్ఛుః దశగ్రీవస్తదంతరే ॥ ౮
 ఉపతస్థే చ వై దేహీం భిక్షురూపేణ రావణః ।
 అథ ప్రియ భవ్యరూపేణ భర్తారమనుశోచతీం ॥ ౯

- అభ్యవతకత వై దేహీం చిత్రామివ శనైశ్చరః ।
 స పాపా భవ్యరూపేణ తృణైః కూప ఇవావృతః ॥ ౧౦
- అతిష్ఠత్ ప్రేక్ష్య వై దేహీం రామపత్నీం యశస్వినీం ।
 శుభాం దుచిరదంతోష్ఠీం పూర్ణచంద్రనిభాననాం ॥ ౧౧
- ఆసీనాం పర్ణశాలాయాం బాష్పశోకాభిషీడితాం ।
 స తాం పద్మవలాశాక్షీం వీతకాశేయవాసినీం ॥ ౧౨
- అభ్యగచ్ఛత వై దేహీం దుష్టచేతా నిశాచరః ।
 స మన్మథశరావిప్లవః బ్రహ్మఘోషముదీరయన్ ॥ ౧౩
- అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపః ।
 తాముత్తమాం స్త్రీయం లోకే పద్మహీనామివ శ్రియం ॥ ౧౪
- విభాజమానాం వపుషా రావణః ప్రశశంస హ ।
 కా త్వం కాంచనవర్ణాభే వీతకాశేయవాసినీ ॥ ౧౫
- కమలానాం శుభాం మాలాం పద్మినీం హి బిభ్రతీ ।
 హ్రీః కీర్తిః శ్రీశృభా లక్ష్మీః అప్సరా వా శుభాననే ॥ ౧౬
- భూతిర్వా త్వం వరారోహే రతిర్వా సైవోరచారిణీ ।
 సమాశ్శిఖరిణః స్నిగ్ధాః పాండురా దశనాస్తవ ॥ ౧౭
- విశాలే విమలే నేత్రే రక్తాంతే కృష్ణతారకే ।
 విశాలుం జఘనం వీనం ఊరూ కరికరోపమా ॥ ౧౮
- నతావ్రుపచితౌ వృత్తౌ సంహతౌ సంప్రవర్ణితౌ ।
 క్షోణ్ణతముఖౌ కాంతౌ స్నిగ్ధౌ తాలఫలోపమా ॥ ౧౯

మణిప్రవేశాభరణౌ రుచిరా తే పయోధరా ।

చారుస్మితే చారుదతి చారునేత్రే విలాసిని ॥ ౨౦

మనో హరిసి మే శాంతే నదీకూలమివాంభసా ।

కరాంతమితమధ్యాఽసి సుకేశీ సంహతస్తనీ ॥ ౨౧

నైవ దేవీ న గంధర్వీ న యక్షీ న చ కింసరీ ।

నైవంఝాసా మయా నారీ దృష్టపూర్వా మహితలే ॥ ౨౨

రూపమగ్ర్యం చ లోకేషు సౌకుమార్యం వయశ్చ తే ।

ఇహ వానశ్చ శాంతారే చిత్తమున్నాదయంతి మే ॥ ౨౩

సా ప్రతిశ్రామ భద్రం తే న త్వం వస్తుమిహార్హసి ।

రాక్షసానామయం వాసః ఘోరాణాం కామరూపిణాం ॥ ౨౪

ప్రాసాదాగ్రాణి రమ్యాణి నగరోపవనాని చ ।

సంపన్నాని సుంగధీని యుక్తాన్యాచరితు త్వయా ॥ ౨౫

వరం మాల్యం వరం భోజ్యం వరం వస్త్రం చ శోభనే ।

భర్తారం చ వరం మన్యే త్వద్యుక్తమసితేక్షణే ॥ ౨౬

శా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా వరాననే ।

వసూనాం వా వరాలోహే దేవతా ప్రతిభాసి మే ॥ ౨౭

నేహ గచ్ఛంతి గంధర్వాః న దేవా న చ కింసరాః ।

రాక్షసానామయం వాసః కథం ను త్వమిహగతా ॥ ౨౮

ఇహ శౌభామృగాస్సింహః ద్వీపివ్యాఘ్రమృగాస్తథా ।

ఋతౌస్తరక్షవః కంఠాః కథం తేభ్యో న విభ్యసి ॥ ౨౯

మదాన్వితానాం ఘోరాణాం కుంజరాణాం తరస్వినాం ।

కథమేకా మహారణ్యే న విభేషి వరాననే ॥ ౩౦

కాఽసి కన్య కుతశ్చిత్త్వం కినిమిత్తం చ దండకాః ।

ఏకా చరసి కల్యాణి ఘోరాః రాక్షససేవితాః ॥ ౩౧

ఇతి వ్రకస్తా వై దేహీ రావణేన దురాత్మనా ।

ద్విజాతివేషేణ హి తం దృష్ట్వా రావణమాగతం ॥ ౩౨

సర్వైరతిథినత్కారైః పూజయామాన మైథిలీ ।

ఉపసీయాననం పూర్వం పాద్యేనాభినిమంత్ర్య చ ॥ ౩౩

అబ్రవీత్ సిద్ధమిత్యేవ తదా తం సౌమ్యదర్శనం ।

ద్విజాతివేషేణ సమీక్ష్య మైథిలీ

సమాగతం పాత్రకుసుంభధారిణం ।

అశక్యము ద్వేష్టుమపాయదర్శనం

స్వనుంత్రయద్భ్రాహ్మణవత్తదాంగనా ॥ ౩౪

ఇయం బ్రువీ బ్రాహ్మణ కామమాస్యతాం

ఇదం చ పాద్యం ప్రతిగృహ్యతామితి ।

ఇదం చ సిద్ధం వనజాతముత్తమం

త్వదర్థమవ్యగ్రమిహాపభుజ్యతాం ॥ ౩౫

నిమంత్యమాణః ప్రతిపూర్ణభాషిణీం

సరేంద్రవత్సీం ప్రసమీక్ష్య మైథిలీం ।

ప్రసవ్య తస్య హరణే ధృతం మనః

సమర్పయత్ స్వాత్మవధాయ రావణః ॥

3౬

తతస్సువేషం మృగయాగతం పతిం

ప్రతీక్షమాణా సహలక్ష్మణం తదా ।

వివీక్షమాణా హరితం దదర్శ తత్

మహద్వనం నైవ తు రామలక్ష్మణౌ ॥

3౭

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-షట్పత్వారింశస్సర్గః.

అథ సప్తచత్వారింశస్సర్గః.

రావణేన తు నై దేహీ తథా పృష్టా జహీర్షతా ।

పరివాజకలింగేన శశంసాత్మానమంగనా ॥

బ్రాహ్మణశ్చౌతిథిశ్చాయం అనుక్తో హి శపేత మాం ।

ఇతి ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు సీతా వచనమబ్రవీత్ ॥

దుహితా జనకస్యాహం మైథిలస్య మహాత్మనః ।

సీతా నామ్నాఽస్మి భద్రం తే రామభార్యా ద్విజోత్తమ ॥

ఉషిత్యా ద్వాదశ సమాః ఇత్వాకూణాం వివేశనే ।

భృంజానా మానుషా భోగా నర్వకామసమృద్ధినీ ॥

తతస్త్రయోదశే వర్షే రాజామంత్రయత ప్రభుః ।

అభిషేచయితుం రామం సమేతో రాజమంత్రిభిః ॥

తస్మిన్ సంభ్రయమాణే తు రాఘవస్యాభిషేచనె ।

కైకేయీ నామ భర్తారం ఆర్యా సా యాచతే వరం ॥ ౬

ప్రతిగృహ్య తు కైకేయీ శ్వశురం సుకృతేన మే ।

మమ ప్రవాజనం భర్తుః భరతస్యాభిషేచనం ॥ ౭

ద్వావయాచత భర్తారం సత్యసంధం నృపోత్తమం ।

నాద్య భోక్త్యే న చ స్వప్నే న పాస్యే చ కథంచన ॥ ౮

ఏష మే జీవితస్యాంతః రామో యద్యభిషిచ్యతే ।

ఇతి బ్రువాణాం కైకేయీ శ్వశురో మే స మానదః ॥ ౯

అయాచతాథైరస్వధైః న చ యాచ్ఛాం చకార సా ।

మమ భర్తా మహాతేజాః వయసా పంచవింశకః ॥ ౧౦

అష్టదశ హి నర్మాణి మమ జన్మని గణ్యతే ।

రామేతి ప్రథితో లోకే గుణవాన్ సత్యవాన్ శుచిః ॥ ౧౧

విశాలాక్షో మహాబాహుః సర్వభూతహితే రతః ।

కామాతన్తు మహాతేజాః పితా దశరథః స్వయం ॥ ౧౨

కైకేయ్యాః ప్రియకామార్థం తం రామం నాభ్యషేచయత్ ।

అభిషేకాయ తు పితుః సమీపం రామమాగతం ॥ ౧౩

కైకేయీ మమ భర్తారం ఇత్యువాచ ధృతం వచః ।

తవ పిత్రా సమాజ్ఞప్తం మమేదం శృణు రాఘవ ॥ ౧౪

భరతాయ ప్రదాతవ్యం ఇదం రాజ్యమకంటకం ।

త్వయా హి ఖలు వస్తవ్యం నవ నషాణి పంచ చ ॥ ౧౫

వనే ప్రవజ కాకుత్స్థ పితరం మోచయాన్మతాత్ ।
 తథేత్యుక్త్వా చ తాం రామః కైకేయామకుతోభయః ॥౧౬
 చకార తద్వచస్తస్యాః మమ భర్తా దృఢవ్రతః ।
 దద్యాన్న ప్రతిగృహ్ణీయాత్ సత్యం బ్రూయాన్న చాన్మతం ॥౧౭
 ఏతద్బ్రాహ్మణ రామస్య ధృవం వ్రతమనుత్తమం ।
 తస్య భ్రాతా తు ద్వైమాత్రః లక్ష్మణో నామ వీర్యవాన్ ॥౧౮
 రామస్య పురుషవ్యాఘ్రః సహాయస్యమరేరిహః ।
 స భ్రాతా లక్ష్మణో నామ ధర్మచారీ దృఢవ్రతః ॥ ౧౯
 అన్వగచ్ఛద్ధనుష్పాణిః ప్రవ్రజంతం మయా సహ ।
 జటీ తాపసరూపేణ మయా సహ సహానుజః ॥ ౨౦
 ప్రవిష్టో దండకారణ్యం ధర్మనిత్యో జితేంద్రియః ।
 తే వయం ప్రచ్యుతా రాజ్యాత్ కైకేయాన్తు కృతే త్రయః ।
 విచరామ ద్విజశ్చేష వనం గంభీరమోజసా ।
 సమాశ్వస ముహూతకం తు శక్యం వస్తుమిహ త్వయా ॥ ౨౧
 ఆగమిష్యతి మే భర్తా వన్యమాదాయ పుష్కలం ।
 రురూన్గోధాన్వరాహంశ్చ హత్వా దదాయామిషా బహూన్ ॥ ౨౨
 స త్వం నామ చ గోత్రం చ కులం చాచక్ష్వ తత్త్వతః ।
 ఏకశ్చ దండకారణ్యే కిమర్థం చరసి ద్విజ ॥ ౨౩
 ఏవం బ్రువంత్యాం సీతాయాం రామపత్న్యాం మహాబలః ।
 ప్రత్యువాచోత్తరం తీవ్రం రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౨౪

- యేన విత్యాసితా లోకాః సదేవాసురపన్నగాః ।
అహం తు రావణో నామ సీతే రక్షోగణేశ్వరః ॥ ౨౬
- త్వాం తు కాంచనవణాభాం దృష్ట్వా కాశేయవాసినీం ।
రతిం స్వకేషు దారేషు నాధిగచ్ఛామ్యనిందితే ॥ ౨౭
- ఋషీనాముత్తమస్త్రీణాం ఆహృతానామితస్తతః ।
సర్వాసామేవ భద్రం తే మమాగ్రమహిషీ భవ ॥ ౨౮
- లుకా నామ నముద్రస్య మధ్యే మమ నుహపురీ ।
సాగరేణ పరిక్షిప్తా నివిష్టా నగమూర్ధని ॥ ౨౯
- తత్ర సీతే మయా సార్థం వనేషు విహరిష్యసి ।
వచాస్యారణ్యవాసస్య స్పృహయిష్యసి భామిని ॥ ౩౦
- పంచ దాస్యస్సహస్రాణి సర్వాభరణభూషితాః ।
సీతే పరిచరిష్యంతి భార్యా భవసి మే యది ॥ ౩౧
- రావణేనైవముక్తా తు కుపితా జనకాత్మజా ।
ప్రత్యువాచానవద్యాంగీ తమనాదృత్య రాక్షసం ॥ ౩౨
- మహాగిరిమివాకంఠ్యం మహేంద్రసదృశం పతిం ।
మహోదధిమివాక్షోభ్యం అహం రామమనువ్రతా ॥ ౩౩
- సగ్వలక్షణసంపన్నం న్యగోధపరిమండలం ।
సత్యసంధం మహాభాగం అహం రామ మనువ్రతా ॥ ౩౪
- మహాబాహుం మహోగన్ధం సింహవిక్రాంతగామినం ।
సృషిహం సింహసంకాశం అహం రామమనువ్రతా ॥ ౩౫

పూణాచంద్రాననం రామం రాజవత్సం జితేంద్రియం ।

పృథుకీర్తికం మహాత్మానం అహం రామమనువ్రతా ॥ ౩౬

త్వం పునఃకంబుకస్సింహీం మామిచ్ఛసి సుదుర్లభాం ।

నాహం శక్యా త్వయా స్పృష్టం ఆదిత్యస్య ప్రభా యథా ॥ ౩౭

పాదపాణ్ కాంచనాణ్ నూనం బహూన్ పశ్యసి మందభాక్ ।

రాఘవస్య ప్రియాం భార్యాం యన్త్వమిచ్ఛసి రావణ ॥ ౩౮

క్షుధితస్య హి సింహస్య మృగశత్రోన్తరస్వినః ।

ఆశీవిషస్య వదనాత్ దంష్ట్రానూదాతుమిచ్ఛసి ॥ ౩౯

మందరం పర్వతశ్రేష్ఠం పాణినా హతుమిచ్ఛసి ।

కాలకూటం విషం పీత్వా స్వస్తిమాన్ గంతుమిచ్ఛసి ॥ ౪౦

అక్షి నూచ్యా ప్రమృజసి జిహ్వయా లేక్షి చ క్షురం ।

రాఘవస్య ప్రియాం భార్యాం యోఽధిగంతుం త్వమిచ్ఛసి ॥ ౪౧

అవసజ్య శిలాం కంఠే నముద్రం తత్తుమిచ్ఛసి ।

సూర్యాచంద్రమసౌ చోభా పాణిభ్యాం హర్తుమిచ్ఛసి ॥ ౪౨

యో రామస్య ప్రియాం భార్యాం ప్రథమాయితుమిచ్ఛసి ।

అగ్నిం ప్రజ్వలితం దృష్ట్వా వస్త్రేణాహతుమిచ్ఛసి ॥ ౪౩

కల్యాణవృత్తాం రామస్య యో భార్యాం హర్తుమిచ్ఛసి ।

అయోముఖానాం శూలానాం అగ్రే చరితుమిచ్ఛసి ॥ ౪౪

రామస్య సదృశీం భార్యాం యోఽధిగంతుం త్వమిచ్ఛసి ।

యదంతరం సింహస్యగాలయోర్వనే

యదంతరం న్యందినికానముద్రయోః ।

సురాగ్ర్యసౌవీరకయోర్వదంతరం

తదంతరం వై తప రాఘవస్య చ ॥

౪౫

యదంతరం కాంచనసీసహాయోః

యదంతరం చందనవారిపంకయోః ।

యదంతరం హస్తిబిడాలయోర్వనై

తదంతరం దాశరథేన్ద్రవైవ చ ॥

౪౬

యదంతరం వాయునైవ తేయయోః

యదంతరం మద్గుమయూరయోరపి ।

యదంతరం సారనగ్రుధయోర్వనే

తదంతరం దాశరథేన్ద్రవైవ చ ॥

౪౭

తస్మిన్ సహస్రాక్షునమప్రభావే

రామే స్థితే కార్ముకబాణపాణౌ ।

హృతాఽపి తేహం న జరాం గమిష్యే

వజ్రం యథా మక్షికయాఽవగీణం ॥

౪౮

ఇతీవ తద్వాక్యమదుప్రభావా

సుధృష్టముక్త్యా రజనీచరం తం ।

గాత్రవ్రకంపవ్యధితా బభూవ

వాతోద్ధతా సా కదలీవ తన్వీ ॥

౪౯

తాం వేషమానామపలత్య సీతాం

స రావణో మృత్యుసమప్రభావః ।

కులం బలం నామ చ కర్మ చ స్వం

సమాచచత్ ధయకారణార్థం ॥

౧౦౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-సప్తచత్వారింశస్సర్గః.

— ౦ —

అథ అష్టచత్వారింశస్సర్గః.

ఏవం బ్రువంత్యాం సీతాయాం సురభ్యః పరుషం వచః ।

లలాటే భుకుటీ కృత్వా రావణః ప్రత్యువాచ హ ॥

భ్రాతా వైశ్రవణస్యాహం సావత్త్వో వరవణిని ।

రావణో నామ భద్రం తే దశగ్రీవః ప్రతాపవాన్ ॥

యస్య దేవాస్సుగంధర్వాః పిశాచపతంగోరగాః ।

విద్రవంతి భయాచ్ఛీతాః మృత్యోరివ సదా ప్రజాః ॥

యేన వైశ్రవణో రాజా ద్వైమాత్రః కారణాంతరే ।

ద్వంద్వమాసాదితః క్రోధాత్ రణే విక్రమ్య నిజితః ॥

యద్భయాతః పరిత్యజ్య స్వమధిష్ఠానమృద్ధిమత్ ।

కైలాసం పర్యత్ర శ్రేష్ఠం అధ్యాస్తే నరవాహనః ॥

యస్య తత్పుష్పకం నామ విమానం కామగం శుభం ।

వీర్యాదేవాజితం భద్రే యేన యామి విహాయనం ॥

మమ సంజాతరోషస్య ముఖం దృష్ట్వైవ మైథిలి ।

విద్రవంతి పరిత్రస్తాః సురాశ్శక్రపురోగమాః ॥ ౭

యత్ర తిష్ఠామ్యహం తత్ర మారుతో వాతి శంకితః ।

తీవ్రాంశుశ్శిశిరాంశుశ్చ భయాత్ సంపద్యతే రవిః ॥ ౮

నిష్కంపపత్రాస్తరవః నద్యశ్చ స్తిమితోదకాః ।

భవంతి యత్రయత్రాహం తిష్ఠామి విచరామి చ ॥ ౯

మమ పారే సముద్రస్య లంకా నామ పురీ శుభా ।

సంపూర్ణా రాక్షసైర్ఘోరైః యథేంద్రస్యామరావతీ ॥ ౧౦

ప్రాకారేణ పరిక్షిప్తా పాండురేణ విరాజతా ।

హేమకక్ష్యా పురీ రమ్యా వైడూర్యమయతోరణా ॥ ౧౧

హస్త్యశ్వగభసంబాధా తూర్యనాదవినాదితా ।

పర్వకాలఫలైర్వృక్షైః సంకులోద్యానశోభితా ॥ ౧౨

తత్ర త్వం వసతీ సీతే రాజపుత్రి మయా సహ ।

స స్థిరిష్యసి నారీణాం మానుషీణాం మనస్వినీ ॥ ౧౩

భుజానా మానుషా భోగా దివ్యాంశ్చ వరవణిని ।

స స్థిరిష్యసి రామస్య మానుషస్య గతాయుషః ॥ ౧౪

స్థామ్యుత్వా ప్రియం పుత్రం రాజ్ఞా దశరథేన యః ।

సుందరీర్యస్సతో జ్యేష్ఠః తతః ప్రస్థాపితో హ్యయం ॥ ౧౫

తేన కిం భ్రష్టరాజ్యేన రామేణ గతచేతసా ।

కరిష్యసి విశాలాక్షి తాపనేన తపస్వినా ॥ ౧౬

సర్వరాక్షసభర్తారం కామాత్ స్వయమిహగతం ।

న మన్నథశరావిష్టం ప్రత్యాభ్యాతుం త్వమహాని ॥ ౧౬

ప్రత్యాభ్యాయ హి మాం భీరు పరితాపం గమిష్యసి ।

చరణేనాభిహత్యేవ పురూరవసమూర్వశీ ॥ ౧౭

అంగుళ్యా న సమో రామః మమ యుద్ధే స మానుషః ।

తవ భాగ్యేన సంప్రాప్తం భజస్వ వరవణిణి ॥ ౧౮

ఏవముక్తా తు వై దేహీ క్రుద్ధా సంరక్తలోచనా ।

అబ్రవీత్ పరుషం వాక్యం రహితే రాక్షసాధిపం ॥ ౧౯

కథం వైశ్రవణం దేవం సర్వభూతసమస్కృతం ।

భ్రాతరం వ్యపదిశ్య త్వం అశుభం కతుకమిచ్ఛసి ॥ ౨౦

అవశ్యం వినశిష్యంతి సర్వే రావణ రాక్షసాః ।

యేషాం త్వం కర్మణో రాజా దుర్బుద్ధిరజితేంద్రియః ॥ ౨౧

అపహృత్య శచీం భార్యాం శక్యమింద్రస్య జీవితం ।

న చ రామస్య భార్యాం మాం అపసీయాన్తి జీవితం ॥ ౨౨

జీవేచ్ఛిరం వజ్రధరస్య హస్తాత్

శచీం ప్రథృష్యాప్రతిరూపరూపాం ।

న మాదృశీం రాక్షస దూషయిత్వా

వీతామృతస్యాపి తవాన్తి మోక్షః ॥ ౨౩

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-అష్టచత్వారింశస్సర్గః.

అథ ఏకోనపంచాశస్సర్గః.

- సీతాయా వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవః ప్రతాపవాక్ ।
హస్తే హస్తం నమాహత్య చ కార నుమహద్వపుః ॥ ౧
- స మైథిలీం పునర్వాక్యం బభాషే చ తతో భృశం ।
నోన్నతాయా శ్రుతౌ మన్యే నుమ వీర్యవరాక్రమా ॥ ౨
- ఉద్వహేయం భుజాభ్యాం తు మేదిసీమంబరే స్థితః ।
ఆపిబేయం నముద్రం చ హన్యాం మృత్యుం రణే స్థితః ॥ ౩
- అర్కం రుంధ్యాం శరై స్తీక్ష్ణైః విభింద్యాం హి మహీతలం ।
కామరూపిణమున్నతే వశ్య మాం కామదం పతిం ॥ ౪
- ఏవముక్తవతస్తస్య సూర్యకల్పే శిఖప్రభే ।
క్రుద్ధస్య హరిపర్యంతే రక్తే నేతే బభూవతుః ॥ ౫
- సద్యస్సామ్యం పరిత్యజ్య భిక్షురూపం స రావణః ।
స్వం రూపం కాలరూపాభం భేజే వైశ్రవణానుజః ॥ ౬
- సంరక్తనయనః శ్రీమాన్ తప్త కాంచనకుండలః ।
క్రోధేన మహతాఽఽవిప్లవః నీలజీమూతసంనిభః ॥ ౭
- దశాన్యః కార్ముకీ బాణీ బభూవ క్షణదాచరః ।
స ఘోరవాచకచ్ఛద్గ మహాకాయో విహాయ తత్ ॥ ౮
- వతిపద్య స్వకం రూపం రావణో రాక్షసాధిపః ।
సంరక్తనయనః క్రోధాత్ జీమూతనిచయప్రభః ॥ ౯

రక్తాంబరధరస్తస్థా స్త్రీరత్నం ప్రేక్ష్య మైథిలీం ।
 స తామసిత కేశాంతాం భాస్కరస్య ప్రభామివ ॥ ౧౧
 వసనాభరణోపేతాం మైథిలీం రావణోఽబ్రవీత్ ।
 త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతం యది భర్తారమిచ్ఛసి ॥ ౧౧
 మామాశ్రయ వరాహోహే తవాహం సదృశః పతిః ।
 మాం భజన్వ చిరాయ త్వం అహం శ్లాఘ్యః ప్రియస్తవ ॥ ౧౨
 నైవ చాహం క్వచిద్భద్రే కరిష్యే తవ విప్రియం ।
 త్యజ్యతాం మానుషో భావః మయి భావః ప్రణీయతాం ॥ ౧౩
 రాజ్యాచ్ఛ్యతమసిద్ధార్థం రామం పరిమితాయువం ।
 కైర్గుణైరనురక్తాఽసి మూఢే పండితమానిని ॥ ౧౪
 యః స్త్రియా వచనాద్రాజ్యం విహాయ సనుహృజ్జనం ।
 అస్మిన్ వ్యాళానుచరితే వనే వసతి దుర్నతిః ॥ ౧౫
 ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం వాక్యం ప్రియాహాం ప్రియవాదినీం ।
 అభిగమ్య సుదుష్టాత్నా రాక్షసః కామమోహితః ॥ ౧౬
 జగ్రాహ రావణస్త్రీతాం బుధః ఖై రోహిణీమివ ।
 వామేన సీతాం పద్మాక్షీం మూర్ధజేషు క రేణ సః ॥ ౧౭
 ఊర్వోస్తు దక్షిణేనైవ పరిజగ్రాహ పాణినా ।
 తం దృష్ట్వా మృత్యునంకాశం తీక్ష్ణదంష్ట్రం మహాభుజం ॥ ౧౮
 ప్రాద్రవన్ గిరిసంకాశం భయార్తా వసదేవతాః ।
 స చ మాయామయో దివ్యః ఖరయుక్తః ఖరన్వనః ॥ ౧౯

- ప్రత్యదృశ్యత హేమాంగః రావణస్య మహారథః ।
 తతస్తాం పరుషైర్వాక్యైః భర్తృయన్ మహాస్వనః ॥ ౨౦
 అంకేనాదాయ వై దేహీం రథమారోపయత్తదా ।
 సా గృహీతా విచుక్రోశ రావణేన యశస్వినీ ॥ ౨౧
 రామేతి నీతా దుఃఖార్తా రామం దూరగతం వనే ।
 తామకామాం స కామాతః పన్నగేంద్రవధూమివ ॥ ౨౨
 వివేష్టమానామాదాయ ఉత్పాతాథ రావణః ।
 తతస్సా రాక్షసేంద్రేణ హ్రియమాణా విహాయసా ॥ ౨౩
 భృశం చుక్రోశ మత్తైవ భ్రాంతచిత్తా యథాఽఽతురా ।
 హా లక్ష్మణ మహాబాహూ గురుచిత్తప్రసాదక ॥ ౨౪
 హ్రియమాణాం స జానీషే రక్షసా మామమర్షిణా ।
 జీవితం నుఖమర్థాంశ్చ ధర్మహేతోః పరిత్యజ ॥ ౨౫
 హ్రియమాణామధగ్నేణ మాం రాఘవ స వశ్యసి ।
 నను నామావినీతానాం వినీతాఽసి పరంతప ॥ ౨౬
 కథమేవంవిధం పాపం న త్వం శాసిహి రావణం ।
 నను సద్యోఽవినీతస్య దృశ్యతే కర్మణః ఫలం ॥ ౨౭
 కాలోష్ఠ్యంగీ భవత్యత్ర నన్యానామివ పక్తయే ।
 స కర్మ కృతవానేతత్ కాలోపహతచేతనః ॥ ౨౮
 జీవితాంతకరం ఘోరం రామాద్వ్యసనమాప్నుహి ।
 ముతేదానీం స కామాఽస్తు కైకేయీ సహ బంధవైః ॥ ౨౯

హియే యద్ధర్మకామస్య ధర్మపత్నీ యశస్వినః ।
 ఆమంత్రయే జనస్థాన కణికాకారాన్ సుపుష్పితాన్ ॥ ౩౦
 క్షీప్రం రామాయ శంసద్వం సీతాం హరతి రావణః ।
 మాల్యవంతం శిఖరిణం వందే ప్రసవణం గిరిం ॥ ౩౧
 క్షీప్రం రామాయ శంస త్వం సీతాం హరతి రావణః ।
 హునకారండవాకీణాం వందె గోదావరీం నదీం ॥ ౩౨
 క్షీప్రం రామాయ శంస త్వం సీతాం హరతి రావణః ।
 దైవతాని చ యాన్యస్థిన్ వనే వివిధపాదపే ॥ ౩౩
 సమస్కరోమ్యహం తేభ్యః భతుశ్శంసత మాం వృతాం ।
 యాని కాని చిదవ్యత్ర సత్త్వాని నివసంశ్చుత ॥ ౩౪
 సర్వాణి శరణం యామి మృగపక్షిగణానపి ।
 హియమాణాం ప్రియాం భతుః ప్రాణేభ్యోపి గరీయసీం ॥ ౩౫
 వివశాఽవవృతా సీతా రావణేనేతి శంసత ।
 విదిత్వా మాం మహాబాహుః అముత్రాపి మహాబలః ॥ ౩౬
 ఆనేవ్యతి పరాక్రమ్య వైవస్వతహృతామపి ।
 సా తదా కరుణా వాచః విలపంతీ సుదుఃఖతా ॥ ౩౭
 వసన్పతిగతం గృధ్రం దదశాఽయతలోచనా ।
 సా తముద్వీక్య సుశ్రోణీ రావణస్య వశం గతా ॥ ౩౮
 సమాక్రందద్భయవరా దుఃఖాపహతయా గిరా ।
 జటాయో పశ్య మామూర్య హియమాణామనాథవత్ ॥ ౩౯

అనేన రాక్షసేంద్రేణ కరుణా పాపకర్షణా ।
 నైష వారయితుం శక్యః తవ క్రూరో నిశాచరః ॥ ౧
 సత్త్వవాక్ జితకాశీ చ సాయుధశ్చైవ దుర్మతిః ।
 రామాయ తు యథాతత్త్వం జటాయో హరణం మమ ॥ ౨
 లక్ష్మణాయ చ తత్సర్వం ఆఖ్యాతవ్యమశేషతః ।
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకొనపంచాశస్సర్గః.

అథ పంచాశస్సర్గః.

తం శబ్దమవనుప్తస్తు జటాయురథ శుశ్రువే ।
 నీక్ష్య రావణం క్షిప్రం వై దేహీం చ దదశ్చ నః ॥ ౧
 తతః పర్వతకూటాభః తీక్ష్ణతుండః ఖగోత్తమః ।
 పసన్పతిగతః శ్రీమాన్ వ్యాజహర శుభాం గిరం ॥ ౨
 దశగ్రీవ స్థితో ధర్మే పురాణే సత్యసంశయః ।
 జటాయుర్నామ నామ్నాఽహం గృధరాజౌ మహాబలః ॥ ౩
 రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేంద్రవరుణౌపమః ।
 లోకానాం చ హితై యుక్తః రామో దశరథాత్మజః ॥ ౪
 తస్యైషా లోకనాథస్య ధర్మపత్ని యశస్వినీ ।
 సీతా నామ వరాహోహః యూ త్వం హర్తుమిహేచ్ఛసి ॥ ౫
 కథం రాజా స్థితో ధర్మే పరదారాః పరామృశేత్ ।
 రక్షసీయా విశేషేణ రాజదారా మహాబల ॥ ౬

నివర్తయ మతిం నీచాం పరదారాభిమతానాత్ ।
 న తత్సమాచరేద్ధీరః యత్పరోఽస్య విగహాయేత్ ॥ ౩
 యథాఽఽత్సనస్తథాఽన్యేషాం దారా రక్ష్యా విపశ్చితా ।
 అర్థం వా యది వా కామం శిష్టాశ్చస్త్రేష్వనాగతం ॥ ౪
 వ్యవస్యంతి న రాజానః ధర్మం పాలస్త్యనందన ।
 రాజా ధర్మశ్చ కామశ్చ ద్రవ్యాణాం చోత్తమో నిధిః ॥ ౫
 ధర్మశ్శుభం వా పాపం వా రాజమూలం ప్రవర్తతే ।
 పాపస్వభావశ్చపలః కథం త్వం రక్షసాం వర ॥ ౬
 ఐశ్వర్యమభినంప్రాప్తః విమానమివ దుష్కృతిః ।
 కామం స్వభావౌ యో యస్య న శక్యః పరిమూఙ్గితుం ॥ ౭
 న హి దుష్టాత్సనామార్యం ఆవసత్థ్యాలయే చిరం ।
 విషయే వా పురే వా తే యదా రామో మహాబలః ॥ ౮
 నాపరాధ్యతి ధర్మాత్సా కథం తస్యాపరాధ్యసి ।
 యది శూర్పణఖాపేతోః జనస్థానగతః ఖరః ॥ ౯
 ఆతివృత్తో హతః పూర్వం రామేణాక్లిప్తకర్మణా ।
 అత్ర బ్రూహి యథాతత్త్వం కో రామస్య వ్యతిక్రమః ॥ ౧౦
 యస్య త్వం లోకనాథస్య భార్యం హృత్వా గమిష్యసి ।
 క్షీప్రం వినృజ వై దేహీం మా త్వా ఘోరేణ చక్షుషా ॥ ౧౧
 దహేద్దహనభూతేన వృత్రమింద్రాశనిర్యథా ।
 సర్పమాశీవిషం బద్వా వస్త్రాంతే నావబుధ్యసే ॥ ౧౨

గ్రీవాయాం ప్రతిముక్తం చ కాలపాశం న పశ్యసి ।
 న భారస్సౌమ్య భర్తవ్యః యో నరం నావసాదయేత్ ॥ ౧౭
 తదన్నమసి భోక్తవ్యం జీర్యతే యదనామయం ।
 యత్కృత్వా న భవేద్ధర్మః న కీర్తిర్న యశో భువి ॥ ౧౮
 శరీరస్య భవేత్ ఘోరః కస్తత్కర్మ నమాచరేత్ ।
 వప్తిర్వృషానహస్రాణి మమ జాతస్య రావణ ॥ ౧౯
 పితృవై తామహం రాజ్యం యథావదనుత్తిష్ఠతః ।
 వృద్ధోఽహం త్వం యువా ధన్వీ నశరః కవచీ రథీ ॥ ౨౦
 తథాఽప్యదాయ వై దేహీం కుశలీ న గమిష్యసి ।
 న శక్తస్త్వం బలాద్ధర్మం వై దేహీం మమ పశ్యతః ॥ ౨౧
 హేతుభిర్నామనంయుక్తైః ధ్రువాం వేదశ్రుతీమివ ।
 యుధ్యస్వ యది శూచోఽసి ముహూర్తం తిష్ఠ రావణ ॥ ౨౨
 శయిష్యసే హతో భూమా యథా పూర్వం ఖరస్తథా ।
 అనకృత్ సంయుగే యేన నిహతా దైత్యదానవాః ॥ ౨౩
 న చిరాచ్ఛీరవాసాస్త్యాం రామో యుధి వధిష్యతి ।
 కీం ను శక్యం మయా కర్తుం గతౌ దూరం సృపాత్మజైః ॥ ౨౪
 క్షీణం త్వం నశ్యసే నీచ తయోర్భీతో న సంశయః ।
 న హి మే జీవమానస్య నయిష్యసి శుభామిమాం ॥ ౨౫
 నీతాం కమలపత్రాక్షీం రామస్య మహిషీం ప్రియాం ।
 అవశ్యం తు మయా కార్యం ప్రియం తస్య మహాత్మనః ॥ ౨౬

జీవితేనాపి రామస్య తథా దశరథస్య చ ।

తిష్ఠ తిష్ఠ దశగ్రీవ ముహూతం పశ్య రావణ ॥

౨

యుద్ధాతిథ్యం ప్రదాస్యామి యావత్ప్రాణం నిశాచర ।

వృంతాదివ ఫలం త్వాం తు పాతయేయం రథోత్తమాత్ ।

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచాశస్సర్గః.

అథ ఏకపంచాశస్సర్గః.

ఇత్యుక్తస్య యథాన్యాయం రావణస్య జటాయుషా ।

క్రుద్ధస్యాగ్నినిభాస్సర్వాః రేజుర్వింశతిదృష్టయః ॥

సంరక్తనయనః కోపాత్ తప్తకాంచనకుండలః ।

రాక్షసేంద్రోఽభిదుద్రావ పతగేంద్రమమమణాః ॥

స సంప్రహరస్తుములః తయోస్తస్మిన్ మహావనె ।

బభూవ వాతోద్ధతయోః మేఘయోగ్గగనే యథా ॥

తద్బభూవాద్భుతం యుద్ధం గృధ్రరాక్షసయోస్తదా ।

సపక్షయోర్త్యాల్యవతోః మహాపర్వతయోరివ ॥

తతో నాళీకనారాచైః తీక్ష్ణైశ్చ వికణిభిః ।

అభ్యవహన్మహాఘోరైః గృధ్రరాజం మహాబలః ॥

స తాని శరజాలాని గృధ్రః పతరథేశ్వరః ।

జటాయుః ప్రతిజగ్రాహ రావణాస్త్రాణి సంయుగే ॥

- తస్య తీక్ష్ణనభాభ్యాం తు చరణాభ్యాం మహాబలః ।
 చకార బహుధా గాత్రే వ్రణాన్ పతగసత్తమః ॥ ౭
- అథ క్రోధాద్దశగ్రీవః జగ్రాహ దశ మార్గణాన్ ।
 మృత్యుదండనిభాన్ ఘోరాన్ శత్రుమదనకాంక్షయా ॥ ౮
- స తైర్బాణైర్గహవీర్యః పూణాముక్తైరజహ్న్నైః ।
 బిభేష నిశ్చితైస్తీక్షైః గృధ్రం ఘోరైశ్శిలీముఖైః ॥ ౯
- స రాక్షసరథే పశ్యన్ జానకీం బాష్పలోచనాం ।
 అమితయిత్వా తాన్ బాణాన్ రాక్షసం సమభిద్రవత్ ॥ ౧౦
- తతోఽన్య సశరం చాపం ముక్తామణివిభూషితం ।
 చరణాభ్యాం మహాతేజాః బభంజ పతగేశ్వరః ॥ ౧౧
- తతోఽన్యద్ధనురాదాయ రావణః క్రోధమూర్ఛితః ।
 వవష్వ శరవషాణి శతశోఽథ సహస్రశః ॥ ౧౨
- శరైరావారితస్తస్య సంయుగే పతగేశ్వరః ।
 కులాయమువసంప్రాప్తః పక్షీవ ప్రబభౌ తదా ॥ ౧౩
- స తాని శరవషాణి పతూభ్యాం చ విధూయ చ ।
 చరణాభ్యాం మహాతేజాః బభంజాన్య మహద్ధనుః ॥ ౧౪
- తచ్ఛాస్మిన్పృథం దీప్తం రావణస్య శరావరం ।
 పతూభ్యాం స మహావీర్యః వ్యాధునోత్ పతగేశ్వరః ॥ ౧౫
- కాంచనోరశ్చదాన్ దివ్యాన్ పితౄచవదనాన్ ఖరాన్ ।
 తాంశ్చాన్య జవసంపన్నాన్ జఘాన సమరే బలీ ॥ ౧౬

వరం త్రివేణసంపన్నం కామగం పావకార్చివం ।
 మణిహేమవిచిత్రాంగం బభంజ చ మహారథం ॥ ౧౬
 పూణ-చంద్రప్రతీకాశం ఛత్రం చ వ్యజనైస్సహ ।
 పాతయామాస వేగేన గ్రాహిభీ రాక్షసైస్సహ ॥ ౧౭
 సారథేశ్చస్య వేగేన తుండేనైవ మహచ్ఛిరః ।
 పునర్వ్యసాహరచ్ఛ్రీమా పక్షిరాజో మహాబలః ॥ ౧౮
 స భగ్నధన్వా విరథః హతాశ్వో హతసారథిః ।
 అంకేనాదాయ వై దేహీం పసాత భువి రావణః ॥ ౧౯
 దృష్ట్వా నిపతితం భూమా రావణం భగ్నవాహనం ।
 సాధు సాధ్వీతి భూతాని శృధరాజమపూజయన్ ॥ ౨౦
 పరిశ్రాంతం తు తం దృష్ట్వా జరయా పక్షియూథవం ।
 ఉత్పసాత పునర్హృష్టః మైథిలీం గృహ్య రావణః ॥ ౨౧
 తం ప్రహృష్టం నిధాయాంకే గచ్ఛంతం జనకాత్మజాం ।
 శృధరాజస్సముత్పత్య సమభిద్రుత్య రావణం ॥ ౨౨
 సమావార్య మహాతేజాః జటాయురిదమబ్రవీత్ ।
 వ్రజసంస్పర్శబాణస్య భార్యాం రామస్య రావణ ॥ ౨౩
 అల్పబుద్ధే హరస్యేనాం వధాయ ఖలు రక్షసాం ।
 సమిత్రబంధుస్సామాత్యః సబలస్సపరిచ్ఛదః ॥ ౨౪
 విషపానం పిబస్యేతత్ పిపాసిత ఇప్సౌదకం ।
 అనుబంధమజానంతః కర్మణామవిచక్షణాః ॥ ౨౫

- శ్రీఘమేవ వినశ్యంతి యథా త్వం వినశిష్యసి ।
 బద్ధస్త్వం కాలపాశేన క్వ గతస్తస్య మోక్ష్యసే ॥ ౨౭
- వధాయ బడిశం గృహ్య సామిమం జలజో యథా ।
 న హి జాతు దురాధమో కాకుత్స్థా తవ రావణ ॥ ౨౮
- ధమణం చాశ్రమస్యాస్య క్షమిష్యేతే తు రాఘవౌ ।
 యథా త్వయా కృతం కర్మ భీరుణా లోకగహితం ॥ ౨౯
- తస్కరాచరితో నూగః నైష నీరనిషేవితః ।
 యుధ్యన్య యది శూరోఽసి ముహూతకం తిష్ఠ రావణ ॥ ౩౦
- శయిష్యసే హతో భూమా యథా భ్రాతా ఖరస్తథా ।
 పరేతకాలే పురుషః యత్కర్మ ప్రతిపద్యతే ॥ ౩౧
- వినాశాయాత్మనో ధర్మ్యం ప్రతిపన్నోఽసి కర్మ తత్ ।
 పాపానుబంధో వై యస్య కర్మణః కర్మ కో ను తత్ ॥ ౩౨
- కుర్యేత లోకాధిపతిః స్వయంభూర్భగవానపి ।
 ఏవముక్త్వా శుభం వాక్యం జటాయుస్తస్య రక్షణః ॥ ౩౩
- నివసాత భృశం పృష్ఠే దశగ్రీవస్య వీర్యవాక్ ।
 తం గృహీత్వా నఖై స్త్రీత్యైః విదదార సమంతతః ॥ ౩౪
- అధిరూఢో గజాలోహః యథా స్వాద్దుష్టవారణం ।
 విదదార నఖై రస్య తుండం పృష్ఠే సమర్పయక్ ॥ ౩౫
- కేశాంశ్చోత్పాటయామాన సఖిపక్షముఖాయుధః ।
 న తథా గృధరాజేన క్లిశ్యమానో ముహుర్ముహుః ॥ ౩౬

అమఘస్సురితోష్ఠస్సన్. ప్రాకంపత స రావణః ।
 స పరిష్వజ్య వై దేహీం వామేనాంకేన రావణః ॥ ౩౧
 తలేనాభిజఘానాశు జటాయుం క్రోధమూర్ఛితః ।
 జటాయుస్తమభిక్రమ్య తుండేనాస్య ఖగాధిపః ॥ ౩౨
 వామబాహూన్. దశ తదా వ్యసాహరదరిందమః ।
 సంఛిన్నబాహోస్సద్వైవ బాహవస్సహసాభవన్ ॥ ౩౩
 విషజ్వాలావలీయుక్తాః వల్గీకాదివ పన్నగాః ।
 తతః క్రోధాద్దశగ్రీవః సీతాముత్సృజ్య రావణః ॥ ౩౪
 ముష్టిభ్యాం చరణాభ్యాం చ గృధ్రరాజమపోధయత్ ।
 తతో ముహూతకం సం గామః బభూవాతులవీర్యయోః ॥ ౩౫
 రాక్షసానాం చ ముఖ్యస్య పక్షిణాం ప్రవరస్య చ ।
 తస్య వ్యాచుచ్ఛరూనస్య రామస్యార్థే స రావణః ॥ ౩౬
 పక్షౌ పార్శ్వో చ పాదౌ చ ఖడ్గముద్భృత్య సోఽచ్ఛితః ।
 స ఛిన్నపక్షస్సహసా రక్షసా రాద్రకర్షణా ॥ ౩౭
 నివసాత హతో గృధ్రః ధరణ్యామల్పజీవితః ।
 తం దృష్ట్వా పతితం భూమా తుతజార్ద్రం జటాయుషం ॥ ౩౮
 అభ్యధావత వై దేహీ స్వబంధుమివ దుఃఖితా ।

తం నీలజీమూతనికాశకల్పం

సుపాండురస్కముదారవీర్యం ।

దదర్శ లంకాధిపతిః పృథివ్యాం

జటాయుషం శాంతమివాగ్నిదావం ॥

తతస్తు తం పత్రరథం మహీతలే

నిపాతితం రావణవేగమదితం ।

పునః పరిష్వజ్య శశిప్రభాననా

యోద సీతా జనకాత్మజా తదా ॥

౪౬౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకపంచాశస్సర్గః.

అథ ద్విపంచాశస్సర్గః.

తమల్పజీవితం గృధ్రం స్ఫురంతం రాక్షసాధిపః ।

దదశ్శ భూమా పతితం సమీపే రాఘవాశ్రమాత్ ॥

౧

సా తు తారాధిపముఖి రావణేన సమీక్ష్య తం ।

గృధ్రరాజం వినిహతం విలలాప నుదుఃఖతా ॥

౨

అలింగ్య గృధ్రం నిహతం రావణేన బలీయసా ।

విలలాప నుదుఃఖార్తా సీతా శశినిభాననా ॥

౩

నిమిత్తం లక్షణజ్ఞానం శకునిస్వరదశ్శనం ।

అవశ్యం నుఖదుఃఖేషు నరాణాం ప్రతిపృశ్యతే ॥

౪

నూనం రామ న జానాసి మహద్వ్యసనమాత్మనః ।

ధావంతి నూనం కాకుత్స్థం మదర్థం మృగపక్షిణః ॥

౫

అయం హి సాపచారేణ మాం త్రాతుమభినంగతః ।

శేతే వినిహతో భూమా మమాభాగ్యాద్విహంగమః ॥

౬

త్రాహి మామద్య కాకుత్స్థ లక్ష్మణేతి వరాంగనా ।

సుసంతృప్తా సమాక్రందత్ శృణ్వతాం తు యథాఽంతికే ॥

తాం క్లిప్తమాల్యాభరణాం విలపంతీమనాథవత్ ।

అభ్యధావత వై దేహీం రావణో రాక్షసాధిపః ॥

తాం లతామివ వేష్టంతీం ఆలీంగంతీం మహాద్రుమామ్ ।

ముంచ ముంచేతి బహుళః ప్రవదన్ రాక్షసాధిపః ॥

క్రోశంతీం రామ రామేతి రామేణ రహితాం వనే ।

జీవితాంతాయ కేశేషు జగ్రాహంతకసంనిభః ॥

ప్రథమీతాయాం సీతాయాం బభూవ సచరాచరం ।

జగత్ సర్వమమర్యాదం తమసాఽంధేన సంవృతం ॥

న వాతి మారుతస్తత్ర నిష్ప్రభోఽభూద్దివాకరః ।

దృష్ట్వా సీతాం పరామృష్టాం దీనాం దివ్యేన చక్షుషా ॥

కృతం కార్యమితి శ్రీమాన్ వ్యాజహరి పితామహః ।

ప్రహృష్టా వ్యథితాశ్చానన్ సర్వే తే పరమమయః ॥

దృష్ట్వా సీతాం పరామృష్టాం దండకారణ్యవాసినః ।

రావణస్య వినాశం చ ప్రాప్తం బుద్ధ్వా యదృచ్ఛయా ॥

న తు తాం రామరామేతి రుదంతీం లక్ష్మణేతి చ ।

జగామాదాయ చాకాశం రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥

తప్తాభరణవర్ణాంగీ పీతకాశేయవాసినీ ।

రరాజ రాజపుత్రీ తు విద్యుత్ సాదామినీ యథా ॥

- ఉద్ధూతేన చ వస్త్రేణ తస్యాః పీతేన రావణః ।
అధికం ప్రతిబ్రభాజ గిరిదీప్త ఇవాగ్నినా ॥ ౧౭
- తస్యాః పరమకల్యాణ్యాః తామ్రాణి సురభీణి చ ।
పద్మషతాణి వై దేవ్యాః అభ్యుక్తీర్యంత రావణం ॥ ౧౮
- తస్యాః కాశేయముద్ధూతం ఆకాశే కనకప్రభం ।
బభౌ చాదిత్యరాగేణ తామ్రమభ్రమివాతపే ॥ ౧౯
- తస్యాస్తత్ సుననం వక్త్రం ఆకాశే రావణాంకగం ।
న రరాజ వినా రామం వినాశమివ పంశజం ॥ ౨౦
- బభూవ జలదం నీలం భిత్వా చంద్ర ఇప్రోదితః ।
సులలాటం సుకేశాంతం పద్మగర్భాభమవ్రణం ॥ ౨౧
- శుక్లైస్సువిమలైర్దంతైః ప్రభావద్భిరలంకృతం ।
తస్యాస్తద్విమలం వక్త్రం ఆకాశే రావణాంకగం ॥ ౨౨
- రుదితం వ్యవమృష్టానాం చంద్రవత్ ప్రియదశశనం ।
సునాసం చారుతామ్రోష్ణం ఆకాశే హటుకప్రభం ॥ ౨౩
- రాక్షసేన సమాధూతం తస్యాస్తద్వదనం శుభం ।
శుశుభే న వినా రామం దివా చంద్ర ఇప్రోదితః ॥ ౨౪
- సా హేమవర్ణా నీలాంగం మైథిలీ రాక్షసాధిపం ।
శుశుభే కాంచనీ కాంచీ నీలం మణిమివాశ్రితా ॥ ౨౫
- సా పద్మగౌరీ హేమాభా రావణం జనకాల్నజా ।
విద్యుద్ధనమివావిశ్య శుశుభే తప్తభూషణా ॥ ౨౬

తరుప్రవాళరక్తా సా నీలాంగం రాక్షసేశ్వరం ।

ప్రాశోభయత వై దేహీ గజం కఞ్చ్యవ కాంచనీ ॥

౨

తస్యా భూషణఘోషేణ వై దేహ్య రాక్షసాధిపః ।

బభౌ స చపలో నీలః సఘోష ఇవ తోయదః ॥

౩

ఉత్తమాంగాచ్చ్యతా తస్యాః పుష్పవృష్టిస్సమంతతః ।

సీతాయా హ్రియమాణాయాః పసాత ధరణీతలే ॥

౪

సా తు రావణవేగేన పుష్పవృష్టిస్సమంతతః ।

సమాధూతా దశగ్రీవం పునరేవాభ్యవర్తత ॥

౫

అభ్యవర్తత పుష్పాణాం ధారా వైశ్రవణానుజం ।

నక్షత్రమాలా విమలా మేరుం నగమిషౌన్నతం ॥

౬

చరణాన్నాపురం భ్రష్టం వై దేహ్య రత్నభూషితం ।

విద్యున్నండలనంకాశం పసాత మధురన్వనం ॥

౭

తరుప్రవాళరక్తా సా నీలాంగం రాక్షసేశ్వరం ।

ప్రాశోభయత వై దేహీ గజం కఞ్చ్యవ కాంచనీ ॥

౮

తాం మహాల్కామివాకాశే దీప్యమానాం స్వతేజసా ।

జహరాకాశమావిశ్య సీతాం వైశ్రవణానుజః ॥

౯

తస్యాస్తాన్యగ్నివర్ణాని భూషణాని మహీతలే ।

సఘోషాణ్యవకీర్యంత క్షీణాస్తారా ఇవాంబరాత్ ॥

౧౦

తస్యాస్త నాంతరాధృష్టః హరస్తారాధిపద్యుతిః ।

వై దేహ్య నిపతా భాతి గంగైవ గగనాచ్చ్యతా ॥

౧౧

- ఉత్పన్నవాతాభిహతాః నానాద్విజగణాయుతాః ।
 మా భైరితి విధూతాగ్రాః వ్యాజవళుగ్రివ పాదపాః ॥ ౩౨
- నశిన్యో ధ్వస్తకమలాః త్రస్తమీనజలేచరాః ।
 నఖమివ గతోచ్ఛ్వాసాం అన్వశోచంత మైథిలీం ॥ ౩౩
- నమంతాదభినంపత్య సింహవ్యాఘ్రమృగద్విజాః ।
 అన్వధావంస్తదా కోపాత్ సీతాం ఛాయానుగామినః ॥ ౩౪
- జలప్రపాతానముఖాః శృంగైరుచ్ఛ్రితబాహుభిః ।
 సీతాయాం హ్రియమాణాయాం విక్రోశంతీవ పర్వతాః ॥ ౪౦
- హ్రియమాణాం తు వై దేహీం దృష్ట్వా దీనో దివాళరః ।
 ప్రతిధ్వస్తప్రభః శ్రీమాన్ ఆసీత్ పాండరమండలః ॥ ౪౧
- నాస్తి ధర్మః కుతస్సత్యం నాజ్ఞానం నాన్మశంసతా ।
 యత్ర రామన్య వై దేహీం భార్యాం హరతి రావణః ॥ ౪౨
- ఇతి సర్వాణి భూతాని గణశః పర్యదేవయాన్ ।
 విత్రస్తకా దీనముఖాః రురుదుర్మృగపోతకాః ॥ ౪౩
- ఉద్వీక్తోద్వీక్య నయనైః అనప్రపాతావిలేక్షణాః ।
 సుప్రవేషితగాత్రాశ్చ బభూవుర్వనదేవతాః ॥ ౪౪
- విక్రోశంతీం దృఢం సీతాం దృష్ట్వా దుఃఖం తథా గతాం ।
 తాం తు లక్షణ రామేతి క్రొశంతీం మధురన్వరం ॥ ౪౫
- అవేక్షమాణాం బహుశః వై దేహీం ధరణీతలం ।
 స తామాకులకేశాంతాం విప్రమృష్టవిశేషకాం ॥ ౪౬

జహరాత్మవినాశాయ దశగ్రీవౌ మనస్వినీం ।

తతస్తు సా చారుదతీ శుచిస్నితా

వినాశృతా బంధుజనేన మైథిలీ ।

అపశ్యతీ రాఘవలక్ష్మణాపుభౌ

వివర్ణవక్త్రా భయభారవీడితా ॥

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ద్విపంచాశస్సర్గః.

అథ త్రిపంచాశస్సర్గః.

ఖముత్పతంతం తం దృష్ట్వా మైథిలీ జనకాత్మజా ।

దుఃఖతా పరమోద్విగ్నా భయే మహతి వర్తినీ ।

ఓషరోదనతామ్రాక్షీ భీమాక్షం రాక్షసాధిపం ।

రుదంతీ కరుణం సీతా హ్రియమాణేదమబ్రవీత్ ॥

స వ్యవత్రపసే నీచ కర్మణానేన రావణ ।

జ్ఞాత్వా విరహితాం యన్నాం చోరయిత్వా పలాయసే ।

త్వయైవ నూనం దుష్టాత్మకా భీరుణా మాతుకమిచ్ఛతా ।

మమాపవాహితో భర్తా మృగరూపేణ మాయయా ।

యో హి మాముద్యతస్త్రాంతం సోఽవ్యయం వినిపాతితా ।

గృధ్రరాజః పురాణోఽసా శ్వశురస్య సఖా మమ ।

పరమం ఖలు తే వీర్యం దృశ్యతే రాక్షసాధమ ।

విశ్రావ్య నామధేయం హి యుద్ధే నాస్మి జితా త్వయా ।

- ఈదృశం గహితం కర్ణ కథం కృత్వా న లజ్జసే ।
 స్త్రియాశ్చ హరణం నీచ రహితే తు పరస్య చ ॥ ౭
- కథయిష్యంతి లోకేషు పురుషాః కర్ణ కుత్సితం ।
 సుస్యశంసమధర్మిణం తవ శౌండిర్యమానినః ॥ ౮
- ధిక్తే శౌర్యం చ సత్త్వం చ యత్త్వం కథితవాంస్తదా ।
 కుల్యశ్రోశకరం లోకే ధిక్తే చాత్రమిదృశం ॥ ౯
- కిం కతుం శక్యమేవం హి యజ్జవేనైవ ధావసి ।
 ముహూర్తమపి తిష్ఠస్వ న జీవన్ ప్రతియాస్యసి ॥ ౧౦
- న హి చక్షుష్పథం ప్రాప్య తయోః పార్థివపుత్రయోః ।
 ససైన్యోపి నమథన్తస్త్వం ముహూర్తమపి జీవితుం ॥ ౧౧
- న త్వం తయోశ్చరస్పర్శం సోధుం శక్తః కథంచన ।
 వనే ప్రజ్వలితస్యేవ స్పర్శమగ్నేర్విహంగమః ॥ ౧౨
- సాధు కుర్వాత్సనః పథ్యం సాధు మాం ముంచ రావణ ।
 మత్ప్రధర్షణమష్టా హి భ్రాత్రా నహ పతిర్భమ ॥ ౧౩
- విధాన్యతి వినాశాయ త్వం మాం యది న ముంచసి ।
 యేన త్వం వ్యవసాయేన బలాన్మాం హతుమిచ్ఛసి ॥ ౧౪
- వ్యవసాయస్య తే నీచ భవిష్యతి నిరర్థకః ।
 న హ్యహం తమపశ్యంతీ భర్తారం విబుధోపమం ॥ ౧౫
- ఉత్సహే శత్రువశగా ప్రాణాన్ ధారయితుం చిరం ।
 న నూనం చాత్మనః శ్రేయః పథ్యం వా నమవేక్షసే ॥ ౧౬

- మృత్యుకాలే యథా మర్త్యః విపరీతాని సేవతే ।
ముమూక్షూణాం హి సర్వేషాం యత్పథ్యం తన్న రోచతే ।
పశ్యామ్యద్య హి కంఠే త్వాం కాలపాశావపాశితం ।
యథా చాస్మిన్ భయస్థానే న బిభేషి దశానన ॥ ౧౮
- వ్యక్తం హిరణ్మయా హి త్వం సంపశ్యసి మహీరుహా ।
నదీం వైతరణీం ఘోరాం రుధిరౌఘనివాసినీం ॥ ౧౯
- అసివత్రవనం చైవ భీమం పశ్యసి రావణ ।
తప్తకాంచనపుష్పాం చ వైడూర్యప్రవరచ్ఛదాం ॥ ౨౦
- ద్రక్ష్యసే శాల్మలీం తీక్ష్ణాం ఆయుసైః కంటకైశ్చితాం ।
న హి త్వమిదృశం కృత్వా తస్మాదీకం మహాత్మనః ॥ ౨౧
- ధరితుం శక్యసి చిరం విషం పీత్వేవ నిఘ్నుణాః ।
బద్ధస్త్వం కాలపాశేన దుర్నివారేణ రావణ ॥ ౨౨
- క్వ గతో లప్యసే శర్మ భతుర్నమ మహాత్మనః ।
నిమేషాంతరమాత్రేణ వినా భ్రాత్రా మహావనే ॥ ౨౩
- రాక్షసా నిహతా యేన సహస్రాణి చతుదశ ।
న కథం రాఘవౌ వీరః సర్వాస్త్రకుశలో బలీ ॥ ౨౪
- న త్వాం హన్యాచ్ఛరే స్తీక్ష్ణైః ఇష్టభార్యాపహరిణాం ।
ఏతచ్ఛాన్యచ్ఛ పరుషం వై దేహీ రావణాంకగా ॥ ౨౫
- భయశోకసమావిష్టా కరుణం విలలాప మా ।

తథా భృశార్తం బహు వై వ భాషిణీం
విలాపపూర్వం కరుణం చ భామినీం ।
జహర సావః కరుణం వివేషతీం
నృపాత్మజామాగతగాత్రవేపథుం ॥

౨౬౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-త్రిపంచాశస్సర్గః.

అథ చతుఃపంచాశస్సర్గః.

హియమాణా తు వై దేహీ కంచిన్నాథమవశ్యతీ ।
దదృశ్య గిరిశృంగస్థాన్ పంచ వానరపుంగవాన్ ।
తేషాం మధ్యే విశాలాక్షీ కాశేయం కనకప్రభం ।
ఉత్తరీయం వరాహోహ శుభాన్యాభరణాని చ ।
ముమోచ యది రామాయ శంసేయురితి మైథిలీ ।
వస్త్రముత్సృజ్య తస్మధ్యే నిశ్చిప్తం సహభూషణం ।
సంభ్రమాత్తు దశగ్రీవః తత్కమన్ న న బుద్ధవాన్ ।
సింగాక్షాంతాం విశాలాక్షీం నేత్రైరనిమిషేరివ ।
విశ్రోశంతీం తథా నీతాం దదృశుర్వాసరషభాః ।
న చ పంసామతిక్రమ్య లంకామభిముఖః పురీం ।
జగామ రుదతీం గృహ్య వై దేహీం రాక్షసేశ్వరః ।
తాం జహర నుసంహృష్టః రావణో మృత్యునూత్మనః ।

౧

౨

౩

౪

౫

౬

ఉత్సంగేనై వ భుజగీం తీక్ష్ణదంష్ట్రాం మహావిషాం ।
 వనాని సరితశ్చైల్లా నరాంసి చ విహాయసా ॥ ౧
 స క్షిప్రం సమతీయాయ శరశ్చాపాదివ చ్యుతః ।
 తిమివక్రనికేతం తు వరుణాలయమక్షయం ॥ ౨
 సరితాం శరణం గత్వా సమతీయాయ సాగరం ।
 సంభ్రమాత్ పరివృత్తోర్భిః రుద్ధమీనమహారగః ॥ ౩
 వై దేవభ్యం హియమాణాయాం బభూవ వరుణాలయః ।
 అంతరిక్షగతా వాచః సస్పృజశ్చారణాంతదా ॥ ౪
 ఏతదంతో దశగ్రీవః ఇతి సిద్ధాంతదాబ్రువత్ ।
 స తు సీతాం వివేష్టంతీ అంకేనాదాయ రావణః ॥ ౫
 ప్రవివేశ పురీం లంకాం రూపిణీ మృత్యుమాత్మనః ।
 సోఽభిగమ్య పురీం లంకాం నువిభక్తమహాపథాం ॥ ౬
 సంరూఢకక్ష్యౌబహుళం స్వమంతఃపురమావిశత్ ।
 తత్ర తామసితాపాంగాం శోకమోహపరాయణాం ॥ ౭
 నిదధే రావణస్సీతాం మయో మాయామివ స్త్రియం ।
 అబ్రవీచ్ఛ దశగ్రీవః పిశాచీహోరదశనాః ॥ ౮
 యథా నేమాం పుమాన్ స్త్రీ వా సీతాం పశ్యత్యసంమతః ।
 ముక్తామణిసువర్ణాని వస్త్రాణ్యభరణాని చ ॥ ౯
 యద్యదిచ్ఛేత్త దేవాస్యాః దేయం మచ్ఛందతో యథా ।
 యా చ పశ్యతి వై దేహీం వచనం కించిద్రక్షియం ॥ ౧౦

అజ్ఞానాద్యది వా జ్ఞానాత్ స తస్యా జీవితం ప్రియం ।
 తథోక్త్వా రాక్షసీస్తాన్తు రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౭
 నిష్క్రమ్యాంతఃపురాత్తస్మాత్ కిం కృత్యమితి చింతయాన్ ॥
 దశర్షాష్టే మహావీర్యాన్ రాక్షసాన్ పిశితాశనాన్ ॥ ౧౮
 స తాన్ దృష్ట్వా మహావీర్యః పరదానేన మోహితః ।
 ఉవాచైతానిదం వాక్యం ప్రశస్య బలవీర్యతః ॥ ౧౯
 నానాప్రహరణాః క్షీప్రం ఇతో గచ్ఛత సత్వరాః ।
 జనస్థానం హతస్థానం భూతపూర్వం ఖరాలయం ॥ ౨౦
 తతోవ్యతాం జనస్థానే శూన్యే నిహతరాక్షసే ।
 పౌరుషం బలమాశ్రిత్య త్రాసముత్సృజ్య దూరతః ॥ ౨౧
 బలు హి సుమహాద్యన్యే జనస్థానే నివేశితం ।
 నదూషణఖరం యుద్ధే హతం రామేణ సాయకైః ॥ ౨౨
 తత్ర క్రోధో మమామమాత్ ధైర్యస్యోపి వత్తే ।
 వైరం చ సునుహజ్ఞాతం రామం ప్రతి సుదారుణం ॥ ౨౩
 నిర్యాతయితుమిచ్ఛామి తచ్చ వైరమహం రిపోః ।
 స హి లప్స్యమ్యహం నిద్రాం అహత్వా సంయుగే రిపుం ॥
 తం త్విదాసీమహం హత్వా ఖరదూషణఘాతినం ॥
 రామం శర్కోవలప్స్యమి ధనం లభ్యేవ నిర్ధనః ॥ ౨౪
 జనస్థానే వసద్భిన్తు భవద్భి రామమాశ్రితా ।
 ప్రవృత్తిరుపనేతవ్యా కిం కరోతీతి తత్త్వతః ॥ ౨౫

అప్రమాదాచ్చ గంధవ్యం సర్వైరపి నిశాచరైః ।
 కథావ్యక్తే సదా యత్నైః రాఘవస్య వధం ప్రతి ॥ ౨౬
 యుష్మాకం చ బలజ్ఞోఽహం బహుశో రణమూఢకాని ।
 అతశ్చాస్మిన్ జనస్థానే మయా యూయం నియోజితాః ॥ ౨౭

తతః ప్రియం వాక్యముపేత్య రాక్షసాః
 మహర్థమష్టావభివాద్య రావణం ।
 విహాయ లంకాం సహితాః ప్రతస్థిరే
 యతో జనస్థానమలక్ష్మ్యదర్శనాః ॥ ౨౮

తతస్తు సీతాముపలభ్య రావణః
 సుసంప్రహృష్టః పరిగృహ్య మైథిలీం ।
 ప్రసజ్య రామేణ చ వైరముత్తమం
 బభూవ మోహాన్ముదితస్స రాక్షసః ॥ ౨౯

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుఃపంచాశస్సర్గః.

అథ పంచపంచాశస్సర్గః.

సందిశ్య రాక్షసాః ఘోరాః రావణోఽష్టే మహాబలాః ।
 అత్నానం బుద్ధివైక్లవ్యాత్ కృతకృత్యమమన్యత ।
 స చింతయానో వై దేహీం కామబాణసమర్పితాః ॥
 ప్రవివేశ గృహం రమ్యం సీతాం దృష్టుమభిత్సరక ॥

- సప్రవిశ్య తు తద్వేశ్య రావణో రాక్షసాధిపః ।
 అవశ్యదాక్షసీమధ్యే సీతాం శోకపరాయణాం ॥ ౩
- అశ్రుపూర్ణముఖం దీనాం శోకభారాభివీడితాం ।
 వాయువేగైరివాక్రాంతాం మజ్జంతీం నావమర్ణవే ॥ ౪
- మృగయాధపరిభ్రష్టాం మృగీం శ్వభిరివావృతాం ।
 అథోముఖముఖం సీతాం అభ్యేత్య చ నిశాచరః ॥ ౫
- తాం తు శోకపరాం దీనాం అవశాం రాక్షసాధిపః ।
 స బలాద్దశకాయామాస గృహం దేవగృహోపమం ॥ ౬
- హర్షప్రాసాదనంబాధం స్త్రీసహస్రనిషేవితం ।
 నానాపక్షిగణైర్జావ్హం నానారత్ననమన్వితం ॥ ౭
- కాంచనైస్తాపనీయైశ్చ స్ఫటికై రాజతైరపి ।
 వజ్రవైడూర్యచిత్రైశ్చ స్తంభైర్దృష్టిమనోహరైః ॥ ౮
- దివ్యదుందుభినివక్రైః తప్తకాంచనతోరణం ।
 సోపానం కాంచనం చిత్రం ఆరుహితయా సహ ॥ ౯
- దాంతికా రాజతాశ్చైవ గవాక్షాః ప్రియదశకానాః ।
 హేమజాలావృతాశ్చానక తత్ర ప్రాసాదపంక్తయః ॥ ౧౦
- సుధామణివిజ్జితాణి భూమిభాగాని సర్వశః ।
 దశగ్రీవః స్వభవనే ప్రాదశకాయత మైథిలీం ॥ ౧౧
- దీప్తికాః పుష్కరిణ్యైశ్చ నానాపక్షనమన్వితాః ।
 రావణో దశకాయామాస సీతాం శోకపరాయణాం ॥ ౧౨

దశయిత్వా తు వై దేహ్యః కృత్స్నం తద్భవనోత్తమం ।
 ఉవాచ వాక్యం పాసాత్సా నీతాం లోభితుమిచ్ఛయా ॥ గ
 దశ రాక్షసకోట్యశ్చ ద్వావింశతిరథాపరాః ।
 తేషాం ప్రభురహం నీతే సర్వేషాం భీమకర్మణాం ॥ గ
 వజయిత్వా జరావృద్ధా బాలాంశ్చ రజనీచరా ॥
 సహస్రమేకమేకస్య మమ కార్యపురస్సరం ॥ గ
 యదిదం రాజతంత్రం మే త్వయి సర్వం ప్రతిష్ఠితం ।
 జీవితం చ విశాలాక్షి త్వం మే ప్రాణైర్గర్హీయసీ ॥ గ
 బహునాం స్త్రీసహస్రాణాం మమ యోఽసౌ పరిగ్రహః ।
 తాసాం త్వమిశ్వరా నీతే మమ భార్యా భవ ప్రయే ॥ గ
 సాధు కిం తేఽన్యయా బుద్ధ్యా రోచయస్వ వచా మమ ।
 భజన్య మాఽభిలప్తస్య ప్రసాదం కర్తుమహాసి ॥ గ
 పరిక్షిప్తా సహస్రేణ లంకేయం శతయోజనా ।
 నేయం ధర్షయితుం శక్యా సేంద్రైరపి నురానురైః ॥ గ
 న దేవేషు న యత్యేషు న గంధర్వేషు పక్షిషు ।
 అహం పశ్యామి లోకేషు యో మే వీర్యనమో భవేత్ ॥ గ
 రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తాపనేన గతాయుషా ।
 కిం కరిష్యసి రామేణ మానుషేణాల్పతేజసా ॥ గ
 భజన్య నీతే మామేవ భర్తాహం నదృశస్తవ ।
 యావనం హ్యధ్రువం భీరు రమస్వేహ మయా సహ ॥ గ

- దక్షనే మా కృథా బుద్ధిం రాఘవస్య వరాననే ।
కాఽస్య శక్తిరిహంగంతుం అపి సీతే మనోరథైః ॥ ౨౩
- స శక్యో వాయురాకాశే పాశైర్బద్ధుం మహాజవః ।
దీప్యమానస్య వాఽప్యగ్నైః గ్రహీతుం విమలాం శిఖాం ॥ ౨౪
- త్రయాణామపి లోకానాం స తం పశ్యామి శోభన ।
విక్రమేణ నయేద్యస్తాం మద్భాహుపరిపాలితాం ॥ ౨౫
- లంకాయాం సుమహాద్రాజ్యం ఇదం త్వమనుపాలయ ।
త్వత్ప్రేష్యా మద్విధాశ్చైవ దేవాశ్చాపి చరాచరాః ॥ ౨౬
- అభిషేకోదకక్లిన్నా తుష్టా చ రమయస్వ మాం ।
దుష్కృతం యత్పురా కర్మ వనవాసేన తద్గతం ॥ ౨౭
- యశ్చ తే సుకృతో ధర్మః తస్యైహ ఫలమాఘ్నహి ।
ఇహ మాల్యాని సర్వాణి దివ్యగంధాని మైథిలి ॥ ౨౮
- భూషణాని చ ముఖ్యాని సేవస్వ చ మయా సహ ।
పుష్పకం నామ సుశోణి భ్రాతుర్వైశ్రవణస్య మే ॥ ౨౯
- విమానం సూర్యసంకాశం తరసా నిజీకతం మయా ।
విశాలం రమణీయం చ తద్విమానమనుత్తమం ॥ ౩౦
- తత్ర సీతే మయా సార్థం విహరస్వ యథానుఖం ।
పదసం పద్మసంకాశం విమలం చారుదర్శనం ॥ ౩౧
- శోకార్తం తు వరాహోహే స భ్రాజతి వరాననే ।
ఏవం పదతి తస్మిన్ సా వస్త్యాంతేన వరాంగనా ॥ ౩౨

పిథాయేందునిభం సీతా ముఖమశ్శూన్యవతకాయత్ ।
 ధ్యాయంతీం తామివాన్వస్థాం దీనాం చింతాహతప్రభాం । ౩౩
 ఉవాచ వచనం పాపః రావణో రాక్షసేశ్వరః ।
 అలం వ్రీడేన వై దేహి ధర్మలోపకృతేన చ ॥ ౩౪
 అహోఽయం దైవనిష్ఠ్యందః యస్తాన్మభిగమిష్యతి ।
 ఏతౌ పాదౌ మయా స్నిగ్ధౌ శిరోభిః పరిషీడితౌ ॥ ౩౫
 ప్రసాదం కురు మే క్షీప్రం వశోఽదాసోఽహమస్మి తె ।
 ఇమాశ్శూన్యా మయా వాచః శుష్యమాణేన భాషితాః ॥ ౩౬
 న చాపి రావణః కాంచిత మూర్ధ్నా స్త్రీం ప్రణమేత హ ।
 ఏవముక్త్వా దశగ్రీవః మైథిలీం జనకాత్మజాం ॥ ౩౭
 కృతాంతవశమాపన్నః మమేయమితి మన్యతే ।
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పంచపంచాశస్సర్గః.

అథ షట్పంచాశస్సర్గః.

సా తథోక్తా తు వై దేహీ నిర్భయా శోకకళికతా ।
 తృణమంతరతః కృత్వా రావణం ప్రత్యభాషత ॥ ౧
 రాజా దశరథో నామ ధర్మసేతురివాచలః ।
 సత్యసంధః పరిజ్ఞాతః యస్య పుత్రస్స రాఘవః ॥ ౨
 రామో నామ స ధర్మాత్మా త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః ।
 దీఘకబాహుర్విశాలాక్షః దైవతం హి పతిర్ణమ ॥ ౩

- ఇత్వోక్తాణాం కులే జాతః సింహస్కుంధో మహాద్యుతిః ।
 లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా యస్తే ప్రాణాః హరివ్యతి ॥ ౪
- ప్రత్యక్షం యద్యహం తస్య త్వయా స్యాం ధర్మితా బలాత్ ।
 శయితా త్వం హతస్సంఖ్య జనస్థానే యథా ఖరః ॥ ౫
- య ఏతే రాక్షసాః ప్రోక్తాః ఘోరయాసా మహాబలాః ।
 రాఘవే నిర్విషాస్సర్వైః సుపణేః పన్నగా యథా ॥ ౬
- తస్య జ్యోతిషముక్తాస్తై శరాః కాంచనభూషణాః ।
 శరీరం విధమివ్యంతి గంగాకూలమిష్రాన్ధయః ॥ ౭
- అనురైర్వా నురైర్వా త్వం యద్యవధ్యోఽసి రావణ ।
 ఉత్పాద్య సుమహద్వైరం జీవంస్తస్య స మోక్ష్యసే ॥ ౮
- స తే జీవితశేషస్య రాఘవోఽంతకరో బలీ ।
 పశోర్యూపగతస్యేవ జీవితం తవ దుర్లభం ॥ ౯
- యది పశ్యేత్ స రామస్తాన్వం రోషదీప్తైః చక్షుషా ।
 రక్షస్త్యమద్య నిర్దగ్ధః గచ్ఛేన్నద్యః పరాభవం ॥ ౧౦
- యశ్చంద్రం నభసో భూమా పాతయన్నాశయేత వా ।
 సాగరం శోషయేద్వాఽపి స నీతాం మోచయేదిహ ॥ ౧౧
- గతాయుస్త్వం గతశ్రీకః గతసత్త్వో గతేంద్రియః ।
 లంకా వైధవ్యసంయుక్తా త్వత్కృతేన భవివ్యతి ॥ ౧౨
- స తే సాపమిదం కర్మ సుఖాదర్కం భవివ్యతి ।
 యోఽహం నీతా వినా భావం పతిపార్శ్వాత్ త్వయా వనే ॥

స హి దైవతసంయుక్తః మమ భర్తా మహాద్యుతిః ।
 నీభక్యాయో వీర్యమాశ్రిత్య శూన్యే వనతి దండకే ॥ గ
 స తే దర్శం బలం వీర్యం ఉత్సేకం చ తథావిధం ।
 అపసేష్యతి గాత్రేభ్యః శరవర్షేణ సంయుగే ॥ గ
 యదా వినాశో భూతానాం దృశ్యతే కాలచోదితః ।
 తదా కార్యే ప్రమాద్యంతి నరాః కాలవశం గతాః ॥ గ
 మాం ప్రధృష్య స తే కాలః ప్రాప్తోఽయం రాక్షసాధమ ।
 ఆత్మనో రాక్షసానాం చ వధాయాంశః పురస్య చ ॥ గ
 స శక్యా యజ్ఞమధ్యస్థా వేదిః సుగ్రాంధమండితా ।
 ద్విజాతిమంత్రపూతా చ చండాలేనావమర్దితుం ॥ గ
 తథాఽహం ధర్మనిత్యస్య ధర్మపత్నీ పతివ్రతా ।
 త్వయా స్పృష్టుం స శక్యాఽస్మి రాక్షసాధమ పాపినా ॥ గ
 క్రీడంతీ రాజహంసేన పద్మమండేషు నిత్యదా ।
 హంసీ సా తృణమండస్థం కథం వశ్యేత మద్గుకం ॥ ౨
 ఇదం శరీరం నిస్సంజ్ఞం బంధ వా ఖాదయస్వ వా ।
 నేదం శరీరం రక్ష్యం మే జీవితం వాఽపి రాక్షస ॥ ౩
 స తు శత్రోముఖప్రోశం పృథివ్యా దాతుమాత్మనః ।
 ఏవముక్త్వా తు వై దేహీ క్రోధాత్ సుపరుషం వచః ॥ ౪
 రావణం మైథిలీ తత్ర పునర్నోవాచ కించన ।
 నీతాయా వచనం శూర్వా పరుషం ణోమహర్షణం ॥ ౫

- ప్రత్యువాచ తతస్సీతాం భయసందశ్శానం వచః ।
- శృణు మైథిలి మద్వాక్యం మాసాన్ ద్వాదశ భామిని ॥ ౨౪
- కాలేనానేన నాభ్యేషి యది మాం చారుహసిని ।
- తతస్తాన్వం ప్రాశరాశార్థం సూదాశ్చేత్స్యంతి లేశశః ॥ ౨౫
- ఇత్యుక్త్వా పరుషం వాక్యం రావణశ్శత్రురావణః ।
- రాక్షసీశ్చ తతః క్రుద్ధః ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౬
- శీఘ్రమేవ హి రాక్షస్యః వికృతా ఘోరదర్శనాః ।
- దర్శమస్యా వినేష్యధ్వం మాంసశోణితభోజనాః ॥ ౨౭
- వచనాదేవ తాన్తస్య సుఘోరా రాక్షసీగణాః ।
- శృతప్రాంజలయో భూత్వా మైథిలీం పర్యవారయన్ ॥ ౨౮
- స తాః ప్రోవాచ రాజా తు రావణో ఘోరదర్శనః ।
- ప్రచాల్య చరణోత్కృష్టైః దారయన్నివ మేదినిం ॥ ౨౯
- అశోకవనికామధ్యే మైథిలీ సీయతామియం ।
- తత్రేయం రక్ష్యతాం గూఢం యుష్మాభిః పరివారితా ॥ ౩౦
- తత్రైనాం తజన్వైర్హోరైః పునస్సంవైశ్చ మైథిలీం ।
- అనయధ్వం వశం సర్వాః వన్యాం గజవధూమివ ॥ ౩౧
- ఇతి ప్రతిసమాదిప్తాః రాక్షసాః రావణేన తాః ।
- అశోకవనికాం జగ్ముః మైథిలీం ప్రతిగృహ్య తు ॥ ౩౨
- సర్వకాలఫలైర్వృక్షైః నానాపుష్పఫలైర్వృతాం ।
- సర్వకాలమదైశ్చాపి ద్విజైస్సముపసేవితాం ॥ ౩౩

సా తు శోకపరీతాంగీ మైథిలీ జనకాత్మజా ।

రాక్షసీవశమాపన్నా వ్యాప్రీణాం హరిణీ యథా ॥ ౩౪

శోకేన మహతా గ్రస్తా మైథిలీ జనకాత్మజా ।

న శర్మ లభతే భీరుః పాశబద్ధా మృగీ యథా ॥ ౩౫

న విదతే తత్ర తు శర్మ మైథిలీ

విరూపనేత్రాభిరతీవ తజ్జితా ।

పతిం స్మరంతీ దయితం చ దైవతం

విచేతనాభూద్భయశోకపీడితా ॥ ౩౬

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-పట్నంచాశస్సర్గః.

అథ సప్తపంచాశస్సర్గః.

రాక్షసం మృగరూపేణ చరంతం కామరూపిణం ।

నిహత్య రామో మారీచం తూర్ణం పథి నివతతే ॥

తస్య సంత్వరమాణస్య ద్రష్టుకామస్య మైథిలీం ।

క్రూరస్వనోఽథ గోమాయుః విననాదాన్య పృష్ఠతః ॥

న తస్య స్వరమాజ్ఞాయ దారుణం రోమహర్షణం ।

చింతయామాన గోమాయోః స్వరేణ పరిశంకితః ॥

అశుభం బత మన్యోఽహం గోమాయుర్వాశ్యతే యథా ॥

స్వస్తి స్యాదపి వై దేవ్యః రాక్షసై భక్షణం వినా ॥

మారీచేన తు విజ్ఞాయ స్వరమాలంబ్య మామకం ।

విక్రుష్టం మృగరూపేణ లక్ష్మణః శృణుయాద్యది ॥ ౫

న సామిత్రిః స్వరం శృత్వా తాం చ హిత్యా చ మైథిలీం ।

తయైవ ప్రహితః క్షీప్రం మత్సకాశమిహైవ్యతి ॥ ౬

రాక్షసై స్సహితైర్హునం నీతాయా ఈప్సితో వధః ।

కాంచనశ్చ మృగో భూత్వా వ్యవనీమాశ్రమాత్తు మాం ॥ ౭

దూరం నీత్వా తు మారీచః రాక్షసోఽభూచ్ఛరాహతః ।

హా లక్ష్మణ హతోఽస్థీతి యద్వాక్యం వ్యాజహార చ ॥ ౮

అపి స్వస్తి భవేత్తాభ్యాం రహితాభ్యాం మహానన ॥

జనస్థాననిమిత్తం హి కృతవైరోఽస్థి రాక్షసైః ॥ ౯

నిమిత్తాని చ ఘోరాణి దృశ్యం తేఽప్య బహూని చ ।

ఇత్యేవం చింతయ రామః శృత్వా గోమాయునిస్సవనం ॥ ౧౦

అత్థనశ్చాపనయనాత్ మృగరూపేణ రక్షసా ।

నివర్తమానస్తస్త్విరయా జవేనాశ్రమమాత్మనః ॥ ౧౧

అజగామ జనస్థానం రాఘవః పరిశంకితః ।

తం దీనమనసో దీనం ఆసేదుర్భృగపక్షిణః ॥ ౧౨

సవ్యం కృత్వా మహాత్మానం ఘోరాంశ్చ సస్పృజః స్వరాశ్ ॥

తాని దృష్ట్వా నిమిత్తాని మహాఘోరాణి రాఘవః ॥ ౧౩

స్వవర్తతాథ త్వరితః జవేనాశ్రమమాత్మనః ।

న తు నీతాం వరారోహణం లక్ష్మణం చ మహాబలం ॥ ౧౪

ఆజగామ జనస్థానం చింతయన్నేవ రాఘవః ।

తతో లక్ష్మణమాయాంతం దదశ విగతప్రభం ॥

తతో విదూరే రామేణ నమియాయ న లక్ష్మణః ।

విషణ్ణస్సవిషణ్ణౌ దుఃఖతో దుఃఖభాగినా ॥

నంబగహేఽథ తం భ్రాతా శ్యేష్ఠో లక్ష్మణమాగతం ।

విహాయ సీతాం విజనే వనే రాక్షససేవితే ॥

గృహీత్వా చ కరం నవ్యం లక్ష్మణం రఘునందనః ।

ఉవాచ మధురోదర్శం ఇదం పరుషమాతిమత్ ॥

అహం లక్ష్మణ గహ్యం తే కృతం యస్తస్త్వి విహాయ తా

సీతామిహగతస్సమ్యక్ కచ్చిత్ స్వస్తి భవేదిహ ॥

న మేఽస్తి సంశయో వీర నర్వథా జనకాత్మజా ।

వినష్టా భక్షితా వాఽపి రాక్షసైర్వనచారిభిః ॥

అశుభాన్యేవ భూయిష్ఠం యథా ప్రాదుర్భవంతి మే ।

అపి లక్ష్మణ సీతాయాః సామగ్ర్యం ప్రాప్నుయావహే ॥

జీవంత్యాః పురుషవ్యాఘ్ర సుతాయా జనకస్య వై ।

యథా వై మృగసంఘాశ్చ గోమాయుశ్చైవ భైరవం ॥

వాశ్యంతే శకునాశ్చాపి ప్రదీప్తామభితోదిశం ।

అపి స్వస్తి భవేత్తస్యాః రాజపుత్ర్యా మహాబల ॥

ఇదం హి రక్షో మృగసంనికాశం

[ప్రలోభ్య మాం దూరమనుప్రయాంతం ।

హతం కథంచిన్నహతా శ్రమేణ

న రాక్షసోఽభూన్నియమాణ ఏన ॥ ౨౪

మనశ్చ మే దీనమిహాప్రహృష్టం

చక్షుశ్చ నవ్యం కురుతే వికారం ।

అనంశయం లక్ష్మణ నాస్తి సీతా

హృతా మృతా వా సథి వతఃతే వా ॥ ౨౫

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండ-సప్తపంచాశస్సర్గః.

అథ అష్టపంచాశస్సర్గః.

స దృష్ట్వా లక్ష్మణం దీనం శూన్యే దశరథాత్మజః ।

పర్యవృచ్ఛత ధర్మాత్నా వై దేహీమాగతం వినా ॥ ౧

ప్రస్థితం దండకారణ్యం యా మామనుజగామ హ ।

క్వ సా లక్ష్మణ వై దేహీ యాం హిత్యా త్వమిహగతః ॥ ౨

రాజ్యభ్రష్టస్య దీనస్య దండకాః పరిధావతః ।

క్వ సా దుఃఖసహాయా మే వై దేహీ తనుమధ్యమా ॥ ౩

యాం వినా నోత్సహే వీర ముహూర్తమపి జీవితం ।

క్వ సా ప్రాణసహాయా మే సీతా సురసుతోపమా ॥ ౪

పతిత్వమనురాణాం వా పృథివ్యాశ్చాపి లక్ష్మణ ।

తాం వినా తపనీయాభాం నేచ్ఛేయం జనకాత్మజాం ॥ ౫

కచ్చిజ్జీవతి వై దేహీ ప్రాణైః ప్రియతరా మమ ।
 కచ్చిత్ ప్రవాజనం సామ్య న మే మిథ్యా భవిష్యతి । ౬
 సీతానిమిత్తం సామిత్రే మృతే మయి గతే త్వయి ।
 కచ్చిత్ సకామా నుఖతా కైకేయీ సా భవిష్యతి । ౭
 నపుత్రరాజ్యాం సిద్ధార్థాం మృతపుత్రా తపస్వినీ ।
 ఉపస్థాస్యతి కాసల్యా కచ్చిత్ సామ్య న కైకేయీ । ౮
 యది జీవతి వై దేహీ గమిష్యామ్యాశ్రమం పునః ।
 నువృత్తా యది వృత్తా సా ప్రాణాన్త్యత్కృమి లక్ష్మణ । ౯
 యది మామాశ్రమగతం వై దేహీ నాభిభాషతే ।
 పునః ప్రహసితా సీతా వినశిష్యామి లక్ష్మణ ॥ గ౧
 బూహి లక్ష్మణ వై దేహీ యది జీవతి వా న వా ।
 త్వయి ప్రమత్తే రక్షోభిః భక్షితా వా తపస్వినీ । గ౨
 నుకుమారీ చ బాలా చ నిత్యం చాదుఃఖదర్శినీ ।
 మద్వియోగేన వై దేహీ వ్యక్తం శోచతి దుర్మనాః ॥ గ౩
 సర్వథా రక్షసా తేన జిహ్నేన నుదురాత్మనా । గ౪
 వదతా లక్ష్మణేత్యుచ్చైః తవాపి జనితం భయం ॥ గ౫
 శ్రుతస్తు శంకే వై దేహ్య న స్వరస్సదృశో మమ । గ౬
 తస్త్వయా ప్రేషితస్త్వం చ ద్రష్టం మాం శ్రీఘమాగతః ॥ గ౭
 సర్వథా తు కృతం కష్టం సీతాముత్సృజతా వనే । గ౮
 ప్రతికతుం నృశంసానాం రక్షసాం దత్తమంతరం । గ౯

దుఃఖతాః ఖరఘాతేన రాక్షసాః పిశితాశనాః ।

తైస్సీతా నిహతా ఘూరైః భవిష్యతి న సంశయః ॥ ౧౬

అహోఽస్మిన్ వ్యసనే మగ్నః సర్వథా శత్రునూదన ।

కింత్విదాసీం కరిష్యామి శంకే ప్రాప్తవ్యమిదృశం ॥ ౧౭

ఇతి సీతాం వరాహోహం చింతయన్నేన రాఘవః ।

అజగామ జనస్థానం త్వరయా నహలక్ష్మణః ॥ ౧౮

విగహామూఢోఽనుజమాతకరూపం

క్షుధా శ్రమాచ్చైవ పిపాసయా చ ।

వినిశ్చ్యనన్ శుష్కముఖో వివర్ణః

ప్రతిశ్రయం ప్రాప్య సమీక్ష్య శూన్యం ॥ ౧౯

స్వమాశ్రమం సప్రవిగాహ్య వీరః

విహరదేశాననుసృత్య కాంశ్చిత్ ।

ఏతత్తదిత్యేవ నివాసభూమౌ

ప్రహృష్టోమా వ్యధితో బభూవ ॥ ౨౦

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-అష్టపంచాశస్సర్గః.

అథ ఏకోనవష్టితమస్సర్గః.

అథాశ్రమాదుపావృత్తం అంతరా రఘునందనః ।

పరివప్రచ్ఛ సౌమిత్రిం రామో దుఃఖాదికతం పునః ॥ ౧

తమువాచ కిమర్థం త్వం ఆగతోఽపాస్య మైథిలీ ।
 యదా సా తవ విశ్వాసాత్ వనే విరహితా మయా ।
 దృష్ట్యైవాభ్యాగతం త్వాం మే మైథిలీ త్యజ్య లక్ష్మణ ।
 శంకమానం మహత్పాపం యత్సత్యం వ్యధితం మనః ।
 స్ఫురతే నయనం నవ్యం బాహుశ్చ హృదయం చ మే ।
 దృష్ట్యా లక్ష్మణ దూరే త్వాం సీతావిరహితం పథి ।
 ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిః లక్ష్మణశ్శుభలక్షణః ।
 భూయో దుఃఖసమావిప్లవః దుఃఖితం రామనుబ్రవీత్ ॥
 న స్వయం కామకారేణ తాం త్యక్త్వాఽహమిహగతః ।
 ప్రచోదితస్తయైశ్చైగైః త్వత్ప్రకాశమిహగతః ॥
 ఆర్యేణేవ పరాక్రుష్టం హః సీతే లక్ష్మణేతి చ ।
 పరిత్యాహీతి యద్వాక్యం మైథిల్యాస్తచ్చుత్తిం గతం ।
 సా తమార్తస్వరం శ్రుత్వా తవ స్నేహేన మైథిలీ ।
 గచ్ఛ గచ్ఛేతి మామాహ కుసంతీ భయవిహ్వలా ।
 ప్రచోద్యమానేన మయా గచ్ఛేతి బహుశస్తయా ।
 ప్రత్యుక్తా మైథిలీ వాక్యం ఇదం త్వత్ప్రత్యయాన్వితం ।
 న తత్ప్రత్యాయహు రక్షః యదస్య భయమావహేత్ ।
 నిర్వృతా భవ నాస్త్యేతత్ కేనాప్యేనముదాహృతం ।
 విగహితం చ నీచం చ కథమాప్యోఽభిధాన్యతి ।
 త్యాహీతి వచనం సీతే యస్త్రాయేత్ త్రిదశానపి ॥

కినిమిత్తం తు కేనాపి భ్రాతురాలంబ్య మే న్వరం ।
 రాక్షసేనేరితం వాక్యం త్రాహి త్రాహీతి శోభనే ॥ ౧౨
 విన్వరం వ్యావృతం వాక్యం లక్ష్మణ త్రాహి మామితి ।
 న భవత్యా వ్యథా కార్యా కునారీజనసేవితా ॥ ౧౩
 అలం వైక్లబ్యమాలంబ్య స్వస్థా భవ నిరుత్సుకా ।
 న సోఽస్తి త్రిషు లోకేషు పుమాన్ వై రాఘవం రణే ॥ ౧౪
 జాతో నా జాయమానో వా సంయుగే యః పరాజయేత్ ।
 న జయ్యో రాఘవౌ యుద్ధే దేవైశ్చకృపురోగమైః ॥ ౧౫
 ఏవముక్తా తు వై దేహీ పరిమోహితచేతనా ।
 ఉవాచాశ్రూణి ముంచంతీ దారుణం మామిదం వచః ॥ ౧౬
 భావౌ మయి తవాత్యర్థం పాప ఏవ నివేశితః ।
 విసప్తే భ్రాతరి ప్రాప్తుం న చ త్వం మామవాప్స్యసి ॥ ౧౭
 సుకేతాద్భరతేన త్వం రామం నమనుగచ్ఛసి ।
 శ్రోశంతం హి యథాఽత్యర్థం నై నమభ్యవపద్యసే ॥ ౧౮
 రిపుః ప్రచ్ఛన్నచారీ త్వం మదర్థమనుగచ్ఛసి ।
 రాఘవస్యాంతరప్రేవుః తథైసం నాభిపద్యసే ॥ ౧౯
 ఏవముక్తౌ హి వై దేవ్యా సంరథ్తో రక్తలోచనః ।
 క్రోధాత్ ప్రస్ఫురమాణోఽఘః ఆశ్రమాదభినిగతః ॥ ౨౦
 ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రిం రామస్సంతాపమోహితః ।
 అబ్రవీదుష్కృతం సౌమ్య తాం వినా యత్త్వమాగతః ॥ ౨౧

జానన్నపి నమర్థం మాం రక్షసాం వినివారణే ।
 అనేన క్రోధవాక్యేన మైథిల్యా నిస్సృతో భవాన్ ॥ ౨౨
 న హి తే పరితుష్యామి త్యక్త్వా యద్యాసి మైథిలీం ।
 క్రుద్ధాయాః పరుషం శ్మశ్వా స్త్రియాశ్చ త్వమిహగతః ॥ ౨౩
 సర్వథా త్వవసీతం తే సీతయా యత్ప్రచోదితః ।
 క్రోధస్య వశమాపన్నః నాకరోశ్శాసనం మమ ॥ ౨౪
 అసా హి రాక్షసశ్చేతే శరేణాభిహతో మయా ।
 మృగరూపేణ యేనాహం ఆశ్రమాదపవాహితః ॥ ౨౫

వికృప్య చాపం పరిధాయ సాయకం
 నలీలబాణేన చ తాడితో మయా ।
 మాగ్నీం తనుం త్యజ్య న విక్లబస్వరః
 బభూవ కేయూరధరస్స రాక్షసః ॥ ౨౬
 శరాహతేనైవ తదా౨౨త౯యా గిరా
 స్వరం మమాలంబ్య సుదూరసంశ్శవం ।
 ఉదావృతం తద్వచనం సుదారుణం
 త్వమాగతో యేన విహాయ మైథిలీం ॥ ౨౭

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకోనవప్తితమస్సర్గః.

అథ వప్తితమస్సర్గః.

భృశమావ్రజమానస్య తస్యాధో వామలోచనం ।
 ప్రాన్మురచ్ఛాస్తలదామః పేపథుశ్చాప్యజాయత ॥

- ఉపాలక్య నిమిత్తాని సౌశుభాని ముహూర్గుహుః ।
 అపి త్సేమం ను సీతాయాః ఇతి వై వ్యాజహర చ ॥ ౨
- త్వరమాణౌ జగామాథ సీతాదర్శనలాలసః ।
 శూన్యమావనథం దృష్ట్వా బభూవౌద్విగ్నమానసః ॥ ౩
- ఉద్భృమన్నివ వేగేన విక్షిప్త రఘునందనః ।
 తత్ర తత్రోటజస్థానం అభివీక్ష్య సమంతతః ॥ ౪
- దదశ్చ పణ్ణశాలాం చ రహితాం సీతయా తదా ।
 శ్రియా విరహితాం ధ్వస్తాం హేమంతే పద్మినీమివ ॥ ౫
- రుదంతమివ వృక్షైశ్చ మ్లానపుష్పమృగద్విజం ।
 శ్రియా విహీనం విధ్వస్తం సంత్యక్త వనదేవతం ॥ ౬
- విప్రకీర్ణాజినకుశం విప్రవిధబుగ్గ్రీవకటం ।
 దృష్ట్వా శూన్యం నిజస్థానం విలలాప పునఃపునః ॥ ౭
- హృతా మృతా వా నష్టా వా భక్షితా వా భవిష్యతి ।
 నలీనాఽప్యథవా భీరుః అథవా వనమాశ్రితా ॥ ౮
- గతా నిచేతుం పుష్పాణి ఫలాన్యపి చ వా పునః ।
 అథవా పద్మినీ యాతా జలార్థం వా నదీం గతా ॥ ౯
- యత్నాన్మృగయమాణస్తు నాససాద వనె ప్రియాం ।
 శోకరక్తక్షణశ్శీకాత్ ఉన్నత ఇవ లక్ష్మితే ॥ ౧౦
- వృక్షాద్వృక్షం ప్రధావణ సః గిరెశ్చాద్రం నదాన్నదీం ।
 బభూవ విలపణ రానుః శోకపంకార్ణవాల్లుతః ॥ ౧౧

అపి కాచిత్త్వయా దృష్టా సా కదంబప్రియా ప్రియా ।

కదంబ యది జానీషే శంస సీతాం శుభాననాం ॥ ౧౨

స్నిగ్ధవల్లవనంకాశా వీతకాశేయవాసినీ ।

శంసన్వ యది వా దృష్టా బిచ్ఛ బిల్వోపమన్తనీ ॥ ౧౩

అథవాఽజ్ఞాన శంస త్వం ప్రియాం తామజ్ఞానప్రియాం ।

జనకన్య సుతా భీరుః యది జీవతి వా న వా ॥ ౧౪

కకుభః కకుభోరూం తాం వ్యక్తం జానాతి మైథిలీం ।

యథావల్లవపుష్పాఢ్యః భాతి హ్యేష వనస్పతిః ॥ ౧౫

భ్రమరైరుపగీతశ్చ యథా ద్రుమవరో హ్యాయం ।

ఏష వ్యక్తం విజానాతి తిలకస్తిలకప్రియాం ॥ ౧౬

అశోక శోకాపనుద శోకాపహతచేతసం ।

త్వన్నామానం కురు క్షీప్రం ప్రియానందర్శనేన మాం ॥ ౧౭

యది తాల త్వయా దృష్టా పక్వతాలఫలన్తనీ ।

కథయన్వ వరాహోహం కారుణ్యం యది తే మయి ॥ ౧౮

యది దృష్టా త్వయా సీతా జంబు జంబూఫలోపమాం ।

ప్రియాం యది విజానీషే నిశ్శంకం కథయన్వ మే ॥ ౧౯

అహా త్వం కణికారాద్య సుపుష్పైశ్శోభసే భృశేం ।

కణికారప్రియా సాధ్వీ శంస దృష్టా ప్రియా యది ॥ ౨౦

చూతనీపమహాసాలాశా పనసాశా కురవాశా ధవాశా ।

దోడిమానసనాశా గత్వా దృష్ట్వా రామో మహాయశాః ॥ ౨౧

- మల్లికా నూధవీశ్చైవ చంపకాః కేతకీస్తథా ।
 పృచ్ఛా రామో వన భ్రాంతః ఉన్నత ఇవ లక్ష్మ్యతే ॥ ౨౨
 అథవా మృగశాబాక్షీం మృగ జానాసి మైథిలీ ।
 మృగవిప్రేక్షణీ కాంతా మృగీభిస్సహితా భవేత్ ॥ ౨౩
 గజ సా గజనాసారూః యది దృష్టా త్వయా భవేత్ ।
 తాం మన్యే విదితాం తుభ్యం ఆఖ్యాహి వరవారణ ॥ ౨౪
 శామూల యది సా దృష్టా ప్రియా చంద్రనిభాననా ।
 మైథిలీ మమ వినబ్ధం కథయన్వ న తే భయం ॥ ౨౫
 కిం ధావసి ప్రియే దూరం దృష్టాసి కమలేక్షణే ।
 పృక్షైరాచ్ఛాద్య చాత్మానం కిం మాం న ప్రతిభాషసే ॥ ౨౬
 తిష్ఠ తిష్ఠ వరారోహే న తేస్తి కరుణా మయి ।
 నాత్యర్థం హాస్యశీలాసి కిమర్థం మాముపేక్షసే ॥ ౨౭
 పీతకాశేయకేనాసి సూచితా వరవారణినీ ।
 ధావంత్యపి మయా దృష్టా తిష్ఠ యద్యస్తి సాహృదా ॥ ౨౮
 నైవ సా నూనమథవా హింసితా చారుహసిని ।
 శృచ్ఛం ప్రాప్తం న మాం నూనం యథోపేక్షీతుమహాతి ॥
 వ్యక్తం సా భక్షితా బాలా రాక్షసైః పిశితాశనైః ।
 విభజ్యాంగాని సర్వాణి మయా విరహితా ప్రియా ॥ ౩౦
 నూనం తచ్ఛుభదంతోష్ఠం సునాసం చారుకుండలం ।
 పూర్ణచంద్రమివ గృహ్తం ముఖం నిష్ప్రభతాం గతం ॥ ౩౧

సా హి చంపకవర్ణాభా గ్రీవా గ్రవేయశోభితా ।
 కోమలా విలపంత్యాస్తు కాంతాయా భక్షితా శుభా ॥ ౩౨
 నూనం విక్షిప్యమాణౌ తౌ బాహూ పల్లవకోమలా ।
 భక్షితౌ వేపమానాగ్నౌ సహస్తాభరణాంగదా ॥ ౩౩
 మయా విరహితా బాలా రక్షసాం భక్షణాయ వై ।
 సాభేనేవ పరిత్యక్తా భక్షితా బహుబంధవా ॥ ౩౪
 హః లక్ష్మణ మహాబాహూ పశ్యసి త్వం ప్రియాం క్వచిత్ ।
 హః ప్రియే క్వ గతా భద్రే హః సీతేతి పునఃపునః ॥ ౩౫
 ఇత్యేవం విలపన్ రామః పరిధావన్ వనాద్వనం ।
 క్వచిదుద్భ్రమతే వేగాత్ క్వచిద్విభ్రమతే బలాత్ ॥ ౩౬
 క్వచిన్నత్ర ఇవాభాతి కాంతాన్వేషణతత్పరః ।
 స వనాని నదీశ్చైలాన్ గిరిప్రసవణాని చ ॥ ౩౭
 కాననాని చ వేగేన భ్రమత్యపరిసంస్థితః ।

తథా స గత్వా విపులం మహద్వనం
 పరీత్య నర్వం త్వథ మైథిలీం ప్రతి ।

అనిష్ఠితాశస్స చకార మాగ్నే

పునః ప్రియాయాః పరమం పరిశ్రమం ॥

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-షష్ఠితమస్సర్గః.

అథ ఏకవప్తితమస్సర్గః .

- దృష్ట్వాఽశ్రమపదం శూన్యం రామో దశరథాత్మజః ।
రహితాం పణశాలాం చ విధ్వస్తాన్యాసనాని చ ॥ ౧
- అదృష్ట్వా తత్ర వై దేహీం సంనిరీక్ష్య చ సర్వశః ।
ఉవాచ రామః ప్రాక్రుశ్య ప్రగృహ్య రుచిరా భుజౌ ॥ ౨
- క్వ ను లక్ష్మణ వై దేహీ కం వా దేశమితో గతా ।
కేనాహృతా వా సామిత్రే భక్షితా కేన వా ప్రియా ॥ ౩
- వృక్షేణాచ్ఛాద్య యది మాం నీతే హసితుమిచ్ఛసి ।
అలం తే హసితేనాద్య మాం భజన్వ సుదుఃఖతః ॥ ౪
- యైస్సహ క్రిడసే నీతే విశ్వస్థైర్భృగపాతకైః ।
ఏతే హీనాస్త్యయా సౌమ్యే ధ్యాయంత్యాస్రావిలేక్షణాః ॥ ౫
- నీతయా రహితోఽహం వై న హి జీవామి లక్ష్మణ ।
మృతం శోకేన మహతా నీతాహరణజేన మాం ॥ ౬
- పరలోకే మహారాజః నూనం ద్రక్ష్యతి మే పితా ।
కథం ప్రతిజ్ఞాం సంశ్రుత్య మయా త్వమభియోజితః ॥ ౭
- అపూరయిత్వా తం కాలం మత్సకాశమిహగతః ।
కామవృత్తమనార్యం మాం మృషావాదినమేవ చ ॥ ౮
- ధిక్త్వామితి పరే లోకే వ్యక్తం వక్ష్యతి మే పితా ।
వివశం శోకసంతప్తం దీనం భగ్నమనారథం ॥ ౯

మామిహోత్సృజ్య కరుణం కీర్తిర్నరమివాన్మజుః ।
 క్వ గచ్ఛసి వరాహోహే మాం నోత్సృజ నుమధ్యమే ॥ గ
 త్వయా విరహితశ్చాహం మోక్ష్యే జీవితమాత్మనః ।
 ఇతీవ విలపా రామః సీతాదశశనలాలనః ॥ గ
 న దదశశ నుదుఃఖాతః రాఘవౌ జనకాత్మజాం ।
 అనాసాదయమానం తం సీతాం దశరథాత్మజం ॥ గ
 పంకమాసాద్య విపులం సీదంతమివ కుంజరం ।
 లక్ష్మణౌ రామమత్యర్థం ఉవాచ హితకామ్యయా ॥ గ
 మా విషాదం మహాబాహో కురు యత్నం మయా సహ ।
 ఇదం చ హి వనం శూర బహుకందరశోభితం ॥ గ
 ప్రియకాననసంచారా వనోన్మత్తా చ మైథిలీ ।
 సా వనం వా ప్రవిష్టా స్యాత్ నళినిం వా నుపుష్పితాం ॥ గ
 సురితం వాఽపి సంప్రాప్తా మీనవంజుళసేవితాం ।
 స్నాతుకామా నిలీనా స్యాత్ హాసకామా వనే క్వచిత్ ॥ గ
 వితానయితుకామా వా లీనా స్యాత్ కాననే క్వచిత్ ।
 జిజ్ఞాసమానా వై దేహీ త్వాం మాం చ పురుషర్షభ ॥ గ
 తస్యా హ్యన్వేషణే శ్రీమన్ క్షిప్రమేవ యతావహై ।
 వనం సర్వం విచినువః యత్ర సా జనకాత్మజా ॥ గ
 మన్యసే యది కాకుత్స్థ మా న్మ శోకే మనః కృథాః ।
 ఏవముక్తస్తు సాహార్దాత్ లక్ష్మణేన సమాహితః ॥ గ

- సహ సౌమిత్రిణా రామః విచేతుమువచక్రమే ।
తౌ వనాని గిరీంశ్చైవ సరితశ్చ సరాః సి చ । ౨౦
- నిఖలేన విచిన్వానౌ నీతాం దశరథాత్మజౌ ।
తస్య శైలస్య సానూని గుహశ్చ శిఖరాణి చ । ౨౧
- నిఖలేన విచిన్వానౌ నైవ తామభిజగ్మతుః ।
విచిత్ర సర్వతశ్చైలం రామౌ లక్ష్మణమబ్రవీత్ । ౨౨
- నేహ పశ్యామి సౌమిత్రే వై దేహీం పర్వతే శుభాం ।
తతో దుఃఖాభినంతప్తః లక్ష్మణౌ వాక్యమ్బ్రవీత్ । ౨౩
- విచరణ దండకారణ్యం భ్రాతరం దీప్త తేజసం ।
ప్రాప్స్యసి త్వం మహాప్రాజ్ఞ మైథిలీం జనకాత్మజాం । ౨౪
- యథా విష్ణుర్నహఃబాహుః బలిం బద్ధ్వా మహీమిమాం ।
ఏవముక్తస్తు సౌహృదాత్ లక్ష్మణేన స రాఘవః । ౨౫
- ఉవాచ దీనయా వాచా దుఃఖాభిహతచేతనః ।
వనం సర్వం నువిచితం పద్మిన్యః పుల్ల పంకజాః । ౨౬
- గిరిశ్చాయం మహాప్రాజ్ఞ బహుకందరనిర్ముఖః ।
స హి పశ్యామి వై దేహీం ప్రాణేభ్యోపి గరీయసీం । ౨౭
- ఏవం స విలపణ రామః నీతాహరణకర్మితః ।
దీనశ్శోకనమావిప్త్తః ముహూతకం వివ్వలోభవత్ । ౨౮
- సంతప్తః హ్యవసన్నాంగః గతబుద్ధిర్విచేతనః ।
నిషసాదాతుణో దీనః నిశ్శ్వస్యాశీతమాయతం । ౨౯

బహుళం స తు నిశ్శ్వస్య రామో రాజీవలోచనః ।
 హః ప్రియేతి విచుక్రోశ బహుశో బాష్పగద్గదః । 30
 తం తతస్సాంత్యయామాస లక్ష్మణః ప్రియబాంధవః ।
 బహుప్రకారం ధర్మజ్ఞః ప్రశ్నితం ప్రశ్నితాంజలిః । 31
 అనాదృత్య తు తద్వాక్యం లక్ష్మణోష్ఠపుటాచ్ఛ్చ్యుతం ।
 అపశ్యంస్తాం ప్రియాం సీతాం ప్రాక్రోశత్ స పునఃపునః । 32

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకవష్టితమస్సర్గః.

అథ ద్వివష్టితమస్సర్గః.

సీతామపశ్యన్ ధర్మాత్మా కామోపహతచేతనః ।
 విలలాప మహాబాహుః రామః కమలలోచనః ।
 పశ్యన్నివ స తాం సీతాం అపశ్యన్ మదనాదితః ।
 ఉవాచ రాఘవౌ వాక్యం విలాపాశ్రయదుర్వచం ।
 త్వమశోకస్య శాఖాభిః పుష్పప్రియతయా ప్రియే ।
 ఆవృణోషి శరీరం తే మమ శోకవివధానీ ॥
 కదలీకాండనదృశౌ కదళ్యా సంవృతాపుభౌ ।
 ఊరూ పశ్యామి తే దేవి నాసి శక్తా నిగూహితుం ॥
 కణికాకారవనం భద్రదే హనంతీ దేవి నేవసే ।
 అలం తే పరిహాసేన మమ బాధావహేన వై ॥

- పరిహాసేన కిం సీతే పరిశ్రాంతస్య మే ప్రియే ।
 ఆయం న పరిహాసోఽపి సాధు దేవి న రోచతే ॥ ౬
- విశేషేణాశ్రమస్థానే హాసోఽయం న ప్రశస్యతే ।
 అవగచ్ఛామి తే శీలం పరిహాసప్రియం ప్రియే ॥ ౭
- ఆగచ్ఛ త్వం విశాలాక్షి శూన్యోఽయముటజస్తవ ।
 సువ్యక్తం రాక్షసైస్తీతా భక్షితా వా హృతాఽపి వా ॥ ౮
- న హి సా విలపంతం మాం ఉపనంప్రేతి లక్ష్మణ ।
 ఏతాని మృగయాథాని సాశ్రునేత్రాణి లక్ష్మణ ॥ ౯
- శంసంతీవ హి నై దేహీం భక్షితాం రజనీచరైః ।
 హా మమార్జ్యే క్వ యాతాఽసి హా సాధ్వి వరవణిణి ॥ ౧౦
- హా సకామా త్వయా దేవీ కైకయా సా భవిష్యతి ।
 సీతయా సహ నిర్యాతః వినా సీతాముపాగతః ॥ ౧౧
- కథం నామ ప్రవేక్ష్యామి శూన్యమంతఃపురం పునః ।
 నిర్వీర్య ఇతి లోకో మాం నిర్జయశ్చేతి వత్సయతి ॥ ౧౨
- కాతరత్వం ప్రకాశం హి సీతాఽపనయనేన మే ।
 నివృత్తపనవానశ్చ జనకం మిథిలాధిపం ॥ ౧౩
- కుశలం పరివృచ్ఛంతం కథం శత్ర్యై నిరీక్షితుం ।
 విదేహరాజో నూనం మాం దృష్ట్వా విరహితం తయా ॥ ౧౪
- సుతాస్తే హేన నంతవ్తః మోహస్య వశమేష్యతి ।
 అథవా న గమిష్యామి పురీం భరతపాలితాం ॥ ౧౫

స్వగోపి సీతయా హీనః శూన్య ఏవ మతో మమ ।
 మామిహోత్సృజ్య హి వనే గచ్ఛాయోధ్యాం పురీం శుభాం ।
 న త్వహం తాం వినా సీతాం జీవేయం హి కథంచన ।
 గాఢమాశ్లిష్య భరతః వాచోఽమద్వచనాత్త్వయా ।
 అనుజ్ఞతోఽసి రామేణ పాలయేతి వసుంధరాం ।
 అంబా చ మమ కైకేయీ నుమిత్రా చ త్వయా విభో ।
 కాసల్యా చ యథాన్యాయం అభివాద్యా మమాజ్ఞయా ।
 రక్షణీయా ప్రయత్నేన భవతా సోక్తకారిణా ॥
 సీతాయాశ్చ వినాశోఽయం మమ చామితకర్షణ ।
 విస్తరేణ జనన్యా మే వినివేద్యస్త్వయా భవేత్ ॥

ఇతి విలపతి రాఘవే నుదీనే

వనమువగమ్య తయా వినా నుకేశ్యా ।

భయవికలముఖస్తు లక్ష్మణోపి

వ్యధితమనా భృశమాతురో బభూవ ।

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ద్విషష్టితమస్సర్గః.

అథ త్రిషష్టితమస్సర్గః.

న రాజపుత్రః ప్రియయా విహీనః

కామేన శోకేన చ వీడ్యమానః ।

విషాదయః భ్రాతరమూర్తయూపః

భూయో విషాదం ప్రవివేశ తీవ్రం ।

౧

స లక్ష్మణా శోకవశాభివన్నం

శోకే నిమగ్నో విపులే తు రామః ।

ఉవాచ వాక్యం వ్యసనానురూపం

ఉష్ణం వినిశ్చ్యస్య రుదన్ శోకం ।

౨

స మద్విధో దుష్కృతకర్మకారీ

మన్యే ద్వితీయోఽస్తి వసుంధరాయాం ।

శోకేన శోకో హి పరంపరాయాః

మామేతి భిందన్ హృదయం మనశ్చ ॥

౩

పూర్వం మయా నూనమభీప్సితాని

పాపాని కర్మాణ్యనకృత్ కృతాని ।

తత్రాయమద్యావతితో విపాకః

దుఃఖేన దుఃఖం యదహం విశామి ।

౪

రాజ్యప్రణాశః స్వజనైర్వియోగః

పితృర్విదాశో జననీవియోగః ।

సర్వాణి మే లక్ష్మణ శోకవేగం

ఆపూరయంతి ప్రవిచింతితాని ॥

౫

సర్వం తు దుఃఖం మమ లక్ష్మణైదం

శాంతం శరీరే వవమేత్య చూన్యం ।

సీతావియోగాత్ పునరప్యదీక్షం

కాష్ఠేరివాగ్నిస్సహసా వ్రదీప్తః ॥

సా నూనమార్యా మమ రాక్షసేన

బలాద్భృతా ఖం సముపేత్య భీరుః ।

అవస్వరం సస్వరవిప్రలాపా

భయేన విక్రందితవత్యభీక్షం ॥

తౌ లోహితస్య ప్రియదశశశస్య

సదోచితాపుత్రమచందనస్య ।

వృత్తై స్తనౌ శోణితపంకదిగ్ధా

నూనం ప్రియాయా మమ నాభిభాతః ॥

తచ్ఛక్ష్మనువ్యక్తమృదుప్రలాప

తస్య ముఖం కుంచిత కేశభారం ।

రక్షోపశం నూనముసాగతాయాః

స భ్రాజతే రాహుముఖే యథేందుః ॥

తాం హరిపాశస్య సదోచితాయాః

గ్రీవాం ప్రియాయా మమ సుప్రతాయాః ।

రక్షౌంసి నూనం పరిపీతవంతి

విభిద్య శూన్యే రుధిరాశనాని ॥

మయా విహీనా విజనె వనే యా

రక్షోభిరాహృత్య వికృప్యమాణా ।

నూనం వినాదం కురరీవ దీనా

సా ముక్తవత్సాయతకాంతనేత్రా ॥

౧౧

అస్మిన్ మయా సార్థముదారశీలా

శిలాతలె పూర్వముపాపవిష్టా ।

కాంతస్మితా లక్ష్మణ జాతహాసా

త్వామాహ సీతా బహువాక్యజాతం ।

౧౨

గోదావరీయం సరితాం వరిష్టా

ప్రియా ప్రియాయా మమ నిత్యకాలం ।

అవ్యత్ర గచ్ఛేదితి చింతయామి

నై కాకినీ యాతి హి సా కదాచిత్ ॥

౧౩

పద్మాననా పద్మవిశాలనేత్రా

పద్మాని వాఽఽనేతుమభిప్రయాతా ।

తదవ్యయుక్తం న హి సా కదాచిత్

మయా వినా గచ్ఛతి పంకజాని ।

౧౪

కామం త్విదం పుష్పితవృక్షమండం

నానావిధైః పక్షిగణైరుపేతం ।

వనం ప్రయాతా ను తదవ్యయుక్తం

ఏకాకినీ సాఽతిభిభేతి భీరుః ॥

౧౫

ఆదిత్య భో లోకకృతాకృతజ్ఞ

లోకస్య సత్యాన్తకర్మసాక్షి ॥

మమ ప్రియా సా క్వ గతా మృతా వా

శంసన్య మే శోకవశన్య నిత్యం ।

౧౬

లోకేషు సర్వేషు చ నాస్తి కించిత్

యత్రే న నిత్యం విదితం భవేత్తత్ ।

శంసన్య వాయో కులశాలినీం తాం

మృతా మృతా వా పథి వత్తే వా ।

౧౭

ఇతీవ తం శోకవిధేయదేహం

రామం వినంజ్ఞం విలపంతమేవం ।

ఉవాచ సౌమిత్రిరదీనసత్త్వః

న్యాయై స్థితః కాలయుతం చ వాక్యం ।

౧౮

శోకం విముంచార్య ధృతిం భజన్వ

సోత్సహతా చాన్తు విమాగణైస్సాః ।

ఉత్సహపంతో హి నరా న లోకే

నీదంతి కర్మస్వతిదుష్కరేషు ।

౧౯

ఇతీవ సౌమిత్రిముదగ్రపౌరుషం

బ్రువంతమార్తో రఘువంశవర్ధనః ।

న చింతయామాన ధృతిం విముక్తవాన్

పునశ్చ దుఃఖం మహదభ్యుపాగమత్ ।

౨౦

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-త్రిషష్టితమస్సర్గః ।

అథ చతుష్షష్టితమస్సర్గః

— ౦ —

- న దీనో దీనయా వాచా లక్ష్మణం వాక్యమబ్రవీత్ ।
 శీఘ్రం లక్ష్మణ జానీహి గత్వా గోదావరీం నదీం । ౧
- అపి గోదావరీం సీతా పద్మాన్యాయితం గతా ।
 ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణః పరవీరహా । ౨
- నదీం గోదావరీం రమ్యాం జగाम లఘువిక్రమః ।
 తాం లక్ష్మణ స్తీర్థవతీం విచిత్వా రామమబ్రవీత్ । ౩
- నైనాం పశ్యామి తీర్థేషు క్రోశతో న శృణోతి మే ।
 కం ను సా దేశమాపన్నా వై దేహీ క్లేశనాశినీ । ౪
- న హ్యహం వేద తం దేశం యత్ర సా జానకాత్మజా ।
 లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా దీనస్సంతాపమోహితః । ౫
- రామస్సమభిచక్రామ స్వయం గోదావరీం నదీం ।
 స తాముపస్థితో రామః క్వ సీతేత్యేవమబ్రవీత్ । ౬
- భూతాని రాక్షసేంద్రేణ వధాహేణ హృతామితి ।
 స తాం శశంసూ రామాయ తథా గోదావరీ నదీ । ౭
- తతః ప్రచోదితా భూతైః శంసాన్సత్తాం ప్రియామితి ।
 స తు సాభ్యవదత్ సీతాం పృష్టా రామేణ శోచతా । ౮
- రావణస్య చ తద్రూపం కర్తాణి చ దురాత్మనః ।
 ధృత్వా భయాత్తు వై దేహీం సా నదీ న శశంస తాం । ౯

నిరాశన్తు తయా నద్యా సీతాయా దశకనే కృతః ।
 ఉవాచ రామస్సమిత్రిం సీతాదశకనకశితః ॥ గు
 ఏషా గోదావరీ సౌమ్య కించిన్న ప్రతిభావతే ।
 కిం ను లక్ష్మణ వత్సోమి సమేత్య జనకం వచః ॥ గు
 మాతరం చైవ వై దేవ్య వినా తామహమప్రియం ।
 యా మే రాజ్యవిహీనస్య వన వన్యేన జీవతః ॥ గు
 నర్వం వ్యవసయేచ్ఛకం వై దేహీ క్వ ను సా గతా ।
 జ్ఞాతిపక్షవిహీనస్య రాజపుత్రీమపశ్యతః ॥ గు
 మన్యే దీక్షా భవిష్యంతి రాత్రయో మమ జాగతః ।
 మందాకినీం జనస్థానం ఇమం ప్రసవణం గిరిం ॥ గు
 సర్వాణ్యనుచరిష్యామి యది సీతా హి దృశ్యతే ।
 ఏతే మృగా మహావీర్యాః మామీక్షంతే ముహుర్ముహుః ।
 వక్తుకామా ఇవ హి మే ఇంగితాన్యువలక్షయే ।
 తాంస్తు దృష్ట్వా నరవ్యాఘ్రాః రాఘవః ప్రత్యువాచ హ ॥ గు
 క్వ సీతేతి నిరీక్షా వై బాష్పసంరుద్ధయా దృశా ।
 ఏవముక్తా నరేంద్రేణ తే మృగాస్సహసాత్థితాః ॥ గు
 దక్షిణాభిముఖాస్సర్వే దశకాయంతో నభస్థలం ।
 మైథిలీ హ్రియమాణా సా దిశం యామన్వవద్యత ॥ గు
 తేన మాగేణ భావంతః నిరీక్షంతే సరాధివం ।
 యేన మార్గం చ భూమిం చ నిరీక్షంతే స్మ తే మృగా ॥ గు

- పునశ్చ మాగః మిచ్చంతి లక్ష్మణేనోపలక్షితాః ।
 తేషాం వచనసర్వస్వం లక్షయామాన చేంగితం ॥ ౨౦
- ఉవాచ లక్ష్మణో జ్యేష్ఠం ధీమాన్ భ్రాతరమార్తవత్ ।
 క్వ నీతేతి త్వయా పృష్టాః యథేమే సహసోత్థితాః ॥ ౨౧
- దక్షయంతి క్షీలిం చైవ దక్షిణాం చ దిశం మృగాః ।
 సాధు గచ్ఛావహై దేవ దిశమేతాం హి నైరృతీం ॥ ౨౨
- యది స్యాదాగమః కశ్చిత్ ఆర్యా వా సాఽథ లక్ష్మతే ।
 బాధమిత్యేవ కాకుత్స్థః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశం ॥ ౨౩
- లక్ష్మణానుగతః శ్రీమాన్ వీక్షమాణో వసుంధరాం ।
 ఏవం సుభాషమాణౌ తౌ అన్యోన్యం భ్రాతరాపుభౌ ॥ ౨౪
- వసుంధరాయాం పతితం పుష్పమార్గమపశ్యతాం ।
 తాం పుష్పవృష్టిం పతీతాం దృష్ట్వా రామో మహీతలే ॥ ౨౫
- ఉవాచ లక్ష్మణం వీరః దుఃఖతో దుఃఖితం వచః ।
 అభిజానామి పుష్పాణి తానీమానీహ లక్ష్మణ ॥ ౨౬
- పిన్దాసీహ వై దేవ్య మయా దత్తాని కాననే ।
 మన్యే సూర్యశ్చ వాయుశ్చ మేదినీ చ యశస్వినీ ॥ ౨౭
- అభిరక్షంతి పుష్పాణి ప్రకుర్వంతౌ మమ ప్రియం ।
 ఏవముక్త్వా మహాబాహుం లక్ష్మణం పురుషషభః ॥ ౨౮
- ఉవాచ రామో ధర్మాత్మా గిరి ప్రవ్రవణాకులం ।
 కశ్చిత్ క్షీతిభృతాం నాథ దృష్ట్వా సర్వాంగసుందరీ ॥ ౨౯

రామా రమ్యే వనోద్దేశే మయా విరహితా త్వయా ।
 కుర్ధ్వాఽబ్రవీద్గిరిం తత్ర సింహః త్సుద్రమృగం యథా ॥ ౩౦
 తాం హేమవనాం హేమాభాం సీతాం దశశయ పర్వత ।
 యావత్ సానూని సర్వాణి స తే విధ్వంసయామ్యహం ॥ ౩౧
 ఏవముక్తస్తు రామేణ పర్వతో మైథిలీం ప్రతి ।
 శంసన్నివ తతస్సీతాం నాదశశయత రాఘవే ॥ ౩౨
 తతో దాశరథీ రామః ఉవాచ చ శిలోచ్ఛయం ।
 మమ బాణాగ్నినిదగ్ధః భస్మీభూతో భవిష్యసి ॥ ౩౩
 అసేవ్యస్సంతతం చైవ నిస్తృణదుమపల్లవః ।
 ఇమాం వా సరితం చాద్య శోషయిష్యామి లక్ష్మణ ॥ ౩౪
 యది నాఖ్యాతి మే సీతాం ఆర్యాం చంద్రనిభాననాం ।
 ఏనం స రుషితో రామః దిధక్షన్నివ చక్షుషా ॥ ౩౫
 దదర్శ భూమా నిష్కాంతం రాక్షసస్య పదం మహత్ ।
 త్రస్తాయా రామకాంక్షీణ్యాః ప్రధావంత్యా ఇతస్తతః ॥ ౩౬
 రాక్షసేనానువృత్తాయాః మైథిల్యాశ్చ పదాన్యథ ।
 స సమీక్ష్య పరికాంతం సీతాయా రాక్షసస్య చ ॥ ౩౭
 భగ్నం ధనుశ్చ తూణీ చ వికీణాం బహుధా రథం ।
 సంభ్రాంతహృదయో రామః శశంస భ్రాతరం ప్రియం ॥ ౩౮
 పశ్య లక్ష్మణ వై దేహ్యః శీణాః కనకబిందవః ।
 భూషణానాం హి సౌమిత్రే మాల్యాని వివిధాని చ ॥ ౩౯

- తప్తబిందునికాశైశ్చ చిత్రైః క్షతజబిందుభిః ।
 ఆవృతం పశ్య సౌమిత్రే నర్వతో ధరణీతలం ॥ ౪౦
- మన్యే లక్ష్మణ వై దేహీ రాక్షసైః కామరూపిభిః ।
 భిత్వా భిత్వా విభక్తా వా భక్షితా వా భవిష్యతి ॥ ౪౧
- తస్యా నిమిత్తం వై దేవ్యః ద్వయోర్వివదమానయోః ।
 బభూవ యుద్ధం సౌమిత్రే ఘోరం రాక్షసయోరిహ ॥ ౪౨
- ముక్తామణిమయం చేదం తపనీయవిభూషితం ।
 ధరణ్యాం పతితం సౌమ్య కన్య భగ్నం మహద్ధనుః ॥ ౪౩
- రాక్షసానామిదం వత్స శూరాణామథవాఽపి వా ।
 తరుణాదిత్యసంకాశం వై డూర్యగుళికాచితం ॥ ౪౪
- విశీర్ణం పతితం భూమా కవచం కన్య కాంచనం ।
 ఛత్రం శతశలాకం చ దివ్యమాల్యోపశోభితం ॥ ౪౫
- భగ్నదండమిదం కన్య భూమా నమ్యజ్ఞీపాతితం ।
 కాంచనోరశ్చదాశ్చేమే పిశాచవదనాః ఖరాః ॥ ౪౬
- భీమరూపా మహాకాయాః కన్య వా నిహతా రణే ।
 దీప్తపావకసంకాశో ద్యుతిమాన్ నమరధ్వజః ॥ ౪౭
- అపవద్ధశ్చ భగ్నశ్చ కన్య సాంగ్రామికో రథః ।
 రథాక్షమాత్రా విశిఖాః తపనీయవిభూషణాః ॥ ౪౮
- కన్యేమేఽభిహతా బాణాః ప్రక్షీర్ణాః ఘోరకర్మణః ।
 రాక్షసానామిమే వత్స శూరాణామథవా ధృతాః ॥ ౪౯

శరావరా శరైః పూణౌ విధ్వస్తా పశ్య లక్ష్మణ ।
 ప్రతోదాభీశుహస్తా వై కస్యాయం సారథిహతః ॥ x0
 సారథిం హతవాణకో వా మహాబలపరాక్రమః ।
 కన్యేహా పురుషవ్యాఘ్ర శయాతే నిహతౌ యుధి ॥ x1
 చామరగ్రాహిణౌ సౌమ్య సోష్ణీషమణికుండలౌ ।
 పదవీ పురుషస్యైషా వ్యక్తం కస్యపి రక్షుః ॥ x2
 వైరం శతగుణం పశ్య మమేదం జీవితాంతకం ।
 సుఘోరహృదయైస్సౌమ్య రాక్షసైః కామరూపిభిః ॥ x3
 హృతా మృతా వా సీతా సా భక్షితా వా తపస్వినీ ।
 న ధర్మస్త్రియతే సీతాం హ్రియమాణాం మహావనే ॥ x4
 భక్షితాయాం హి వై దేహ్యం హృతాయామపి లక్ష్మణ ।
 కేహి లోకేప్రియం కతుణం శక్తాస్సౌమ్య మమేశ్వరా ॥ x5
 కర్తారమపి లోకానాం శూరం కరుణవేదినం ।
 అజ్ఞానాదవమన్యేరణ సర్వభూతాని లక్ష్మణ ॥ x6
 మృదుం లోకహితే యుక్తం దాంతం కరుణవేదినం ।
 నిర్వీర్య ఇతి మన్యంతే నూనం మాం త్రిదశేశ్వరాః ॥ x7
 మాం ప్రాప్య హి గుణో దోషః సంవృత్తః పశ్య లక్ష్మణ ।
 అదైవ సర్వభూతానాం రక్షసామభవాయ చ ॥ x8
 సంహృతైవ శశిజ్యోత్స్నం మహా నూర్య ఇమౌదితః ।
 సంహృతైవ గుణా సర్వా మమ తేజః ప్రకాశతే ॥ x9

- నైవ యతో న గంధర్వాః న పిశాచా న రాక్షసాః ।
 కింనరా వా మనుష్యా వా నుఖం ప్రాప్స్యంతి లక్ష్మణ ॥ ౬౦
- మమాస్త్రబాణసంపూర్ణం ఆకాశం పశ్య లక్ష్మణ ।
 నివృంపాతం కరిష్యామి హ్యద్య త్రైలోక్యచారిణాం ॥ ౬౧
- సంనిరుద్ధగహగణం ఆవారితనిశాకరం ।
 వివణాప్టానలమరుద్భాస్కరద్యుతినంవృతం ॥ ౬౨
- వినిర్మథితశైలాగ్రం శువ్యమాణజలాశయం ।
 ధ్వస్తదుమలతాగుల్మం వివణాశితసాగరం ॥ ౬౩
- త్రైలోక్యం తు కరిష్యామి సంయుక్తం కాలధర్మణా ।
 న తాం కుశలినీం సీతాం ప్రదాన్యంతి మమేశ్వరాః ॥ ౬౪
- అస్మిన్ ముహూర్తే సామిప్రే మమ ద్రక్ష్యంతి విక్రమం ।
 నాకాశముత్పతివ్యంతి సర్వభూతాని లక్ష్మణ ॥ ౬౫
- మమ చాపగుణోన్ముక్తైః బాణజాలైర్నిరంతరం ।
 అడితం మమ నారాచైః ధ్వస్తభ్రాతృమృగద్విజం ॥ ౬౬
- సమాకులమమర్యాదం జగత్ పశ్యాద్య లక్ష్మణ ।
 ఆకణాపూర్ణైరిషుభిః జీవలోకం దురావరైః ॥ ౬౭
- కరిష్యే మైథిలీహేతోః అపిశాచమరాక్షసం ।
 మమ రోషప్రయుక్తానాం సాయకానాం బలం నురాః ॥ ౬౮
- ద్రక్ష్యంత్యద్య విముక్తానాం అతిదూరాతిగామినాం ।
 నైవ దేవా న దైతేయాః న పిశాచా న రాక్షసాః ॥ ౬౯

భవిష్యంతి మమ క్రోధాత్ త్రైలోక్యే విప్రణాశితే ।
 దేవదానవయతాణాం లోకా యే రక్షసామపి ॥
 బహుధా న భవిష్యంతి బాణాఘైశ్చకలీకృతాః ।
 నిర్గుర్యాదానిమా లోకా కరిష్యామ్యద్య సాయకైః ॥
 వృతాం మృతాం వా సామిత్రే న దాస్యంతి మమేశ్వరా ।
 తథారూపాం హి వై దేహీం న దాస్యంతి యసి ప్రియాం ॥
 నాశయామి జగత్ సర్వం త్రైలోక్యం నచరాచరం ।
 యావద్దశః నమస్యా వై తావద్ధత్యామి సాయకైః ॥
 ఇత్యుక్త్వా లోషతామ్రాక్షః స్ఫురమాణోఽపనంపుటః ।
 వల్కిలాజినమాబధ్య జటాభారమబద్ధయత్ ॥
 త్రిపురం జఘ్నుషః పూర్వం రుద్రస్యైవ బభౌ తనుః ।
 లక్ష్మణాదథ చాదాయ రామో నిస్పీడ్య కార్ముకం ॥
 శరమాదాయ సుదీప్తం ఘోరమాశీవిషాపమం ।
 సంధాయ ధనుషి శ్రీమా రామః పరపురంజయః ॥
 యుగాంతాగ్నిరివ క్రుద్ధః ఇదం వచనమబ్రవీత్ ।
 యథా జరా యథా మృత్యుః యథా కాలో యథా విధిః ॥
 నిత్యం న ప్రతిహన్యంతే సర్వభూతేషు లక్ష్మణా ।
 తథాహం క్రోధసంయుక్తః న నివార్యోఽస్మి సర్వథా ॥
 పురేవ మే చారుదతీమనిందితాం
 దిశంతి సీతా యది నాద్య మైథిలీం ।

నదేవగంధర్వమనుష్యపన్నగం

జగత్ నశై లం పరివతక్యామ్యహం ॥

౭౯

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుష్షష్టితమస్సర్గః.

అథ పంచవష్టితమస్సర్గః.

- తప్యమానం తథా రామం సీతాహరణకర్చితం ।
 లోకానామభవే యుక్తం సంవతక్ కమివానలం ॥ ౧
- వీక్షమాణం ధనుస్సజ్యం నిశ్శ్వసంతం పునఃపునః ।
 షడ్గుకామం జగత్ నర్వం యుగాత్తే తు యథా హరం ॥ ౨
- అదృష్టపూర్వం సంక్రుద్ధం దృష్ట్వా రామం తు లక్ష్మణః ।
 ఆబ్రవీత్ ప్రాంబలిర్వాక్యం ముఖేన పరిశుష్యతా ॥ ౩
- పురా భూత్వా మృదుదాంతః సర్వభూతహితే రతః ।
 న క్రోధవశమాపన్నః ప్రకృతిం హతుమహాసి ॥ ౪
- చంద్రే లక్ష్మీః ప్రభా సూర్యే గతిర్వాయా భువి క్షమా ।
 ఏతచ్ఛ నియతం నర్వం త్వయి చానుత్తమం యశః ॥ ౫
- ఏకస్య నాపరాధేన లోకా హంతు త్వమహాసి ।
 న తు జానామి కస్యాయ భగ్నస్సాంగ్రామికో రథః ॥ ౬
- క్షేన వా కస్య వా హేతోః సాయుధస్సపరిచ్ఛదః ।
 ఖరనేమీక్షతశ్చాయం సిక్తో రుధిరబిందుభిః ॥ ౭

దేశో నిర్వృత్తసుగ్రామః సుఖేః పార్థివాత్సలః ।
 ఏకస్య తు విమర్దోఽయం న ద్వయోర్వదతాం నర ॥ ౪
 న హి వృత్తం హి పశ్యామి బలస్య మహతః పదం ।
 నై కస్య తు కృతే లోకా వినాశయితుమహాసి ॥ ౫
 యుక్తదండా హి మృదవః ప్రశాంతా వసుధాధిపాః ।
 నదా త్వం సర్వభూతానాం శరణ్యః పరమా గతిః ॥ ౬
 కో ను దారప్రణాశం తే సాధు మన్యేత రాఘవ ।
 సరితస్సగరాశ్చైలాః దేవగంధర్వదానవాః ॥ ౭
 నాలం తే విప్రియం కర్తుం దీక్షితస్యేవ సాధవః ।
 యేన రాజా వృతా సీతా తమన్వేషితుమహాసి ॥ ౮
 మద్ద్వితీయో ధనుష్పాణిః సహాయైః పరమర్షిభిః ।
 సముద్రం చ విచేష్యామః పర్వతాంశ్చ వనాని చ ॥ ౯
 గుహాశ్చ వివిధా ఘోరాః నదీః పద్మవనాని చ ।
 దేవగంధర్వలోకాంశ్చ విచేష్యామస్సమాహితాః ॥ ౧౦
 యావన్నాధిగమిష్యామః తవ భార్యాపహరిణం ।
 న చేత్సామ్నా ప్రదాస్యంతి పత్నీం తె త్రిదశేశ్వరాః ॥ ౧౧
 కోసరేంద్ర తతః పశ్చాత్ ప్రాప్తకాలం కరిష్యసి ।

శీలేన సామ్నా వినయేన సీతాం

నయేన న ప్రాప్యసి చేన్నరేంద్ర ।

తతస్సముత్పాదయ హేమపుంధైః

మహేంద్రవజ్రప్రతిమైశ్చరాష్ట్రైః ॥

౧౬౪

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండ-పంచషష్టితమస్సర్గః.

అథ షట్పష్టితమస్సర్గః.

తం తథా శోకనంతప్తం విలపంతమనాథవత్ ।

మోహేన మహతాఽఽవిష్టం పరిద్యూనమచేతనం ॥

౧

తతస్సామిత్రిరాశ్వాన్య ముహూర్తాదివ లక్ష్మణః ।

రామం సంబోధయామాన చరణౌ చాభిషేడయన్ ॥

౨

మహతా తపసా రామ మహతా చాపి కర్మణా ।

రాజ్ఞా దశరథేనాసి లబ్ధోఽమృతమివామరైః ॥

౩

తవ చైవ గుణైర్బద్ధః త్వద్వియోగాన్మహీపతిః ।

రాజా దేవత్వమావన్నః భరతస్య యథాశ్రుతం ॥

౪

యది దుఃఖమిదం ప్రాప్తం కాకుత్స్థ న సహిష్యసే ।

ప్రాకృతశ్చాల్పనత్త్వశ్చ ఇతరః కస్సహిష్యతి ॥

౫

దుఃఖతో హి భవాన్ లోకాన్ తేజసా యది ధ్యాయతే ।

ఆర్తాః ప్రజా నరవ్యాఘ్ర క్వ ను యాన్యంతి నిర్వృతిం ॥

౬

లోకస్వభావ ఏషైషః యయాతిర్న హంసాత్మజః ।

గతశ్చ క్షే సాలోక్యం అనయంత తమస్పృశత్ ॥

౭

నుహషిర్యో వసిష్ఠస్తు యః పితుర్నః పురోహితః ।
 అహ్ని పుత్రశతం జజ్ఞే తథైవాస్య పునహతం ॥
 యా చేయం జగతాం మాతా దేవీ లోకనమస్కృతా ।
 అస్యాశ్చ చలనం భూమేః దృశ్యతే సత్యసంశ్రవ ॥
 యా ధర్మా జగతాం నేత్రా యత్ర సర్వం ప్రతిష్ఠితం ।
 ఆదిత్యచంద్రా గ్రహణం అభ్యుపేతౌ మహాబలా ॥
 సుమహాంత్యపి భూతాని దేవాశ్చ పురుషర్షభ ।
 న దైవస్య పృముంచంతి సర్వభూతాదిదేహినః ॥
 శక్రకాదిష్వపి దేవేషు వతమానౌ నయానయా ।
 శ్రూయేతే నరశామూల స త్వం శోచితుమహాసి ॥
 నష్టాయామపి వై దేహ్యం హృతాయామపి చానఘ ।
 శోచితుం నాహాసే వీర యథాన్యః ప్రాకృతస్తథా ॥
 త్వద్విధా స హి శోచంతి సతతం సత్యదశినః ।
 సుమహాత్స్వపి కృచ్ఛ్రేషు రామానిర్విణ్ణదశేనాః ॥
 తత్త్వతో హి నరశ్రేష్ఠ బుద్ధ్యా సమనుచింతయ ।
 బుద్ధ్యా యుక్తా మహాప్రాజ్ఞాః విజానంతి శుభాశుభే ॥
 అదృష్టగుణదోషాణాం అధృతానాం చ కర్మణాం ।
 నాంత రేణ క్రియాం తేషాం ఫలమిష్టం ప్రవతేతే ॥
 త్వమేవ హి పురా రామ మామేవం బహుశోన్వితాః ।
 అనుశిష్యాద్ధి కో ను త్వాం అపి సాక్షాద్భూహన్సతి ॥

బుద్ధిశ్చ తే మహాప్రాజ్ఞ దేవైరపి దురన్వయా ।
 శోకేనాభిప్రసృప్తం తే జ్ఞానం సంబోధయామ్యహం ॥ ౧౮
 దివ్యం చ మానుషం చ త్వం ఆత్మనశ్చ పరాక్రమం ।
 ఇత్వోకువృషభావేక్ష్య యతస్వ ద్విషతాం వధే ॥ ౧౯
 ఓం తే సర్వవినాశేన కృతేన పురుషమభావ ।
 తమేవ త్వం రిపుం పాపా విజ్ఞాయోద్ధర్తుమహాసి ॥ ౨౦

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-షట్షష్టితమస్సర్గః.

అథ సప్తషష్టితమస్సర్గః.

పూర్వకోఽప్యక్తమాత్రస్తు లక్ష్మణేన నుభాషితం ।
 సారగ్రాహీ మహాసారం ప్రతిజగ్రాహ రాఘవః ॥ ౧
 సంవిగృహ్య మహాబాహుః ప్రవృత్తం కోపమాత్మనః ।
 ఆపప్తభ్య ధనుశ్చిత్రం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥ ౨
 ఓం కరిష్యామహే వత్స క్వ వా గచ్ఛావ లక్ష్మణ ।
 క్షోపాయేన పశ్యేయం సీతామితి విచింతయ ॥ ౩
 తం తథా పరితాపాతకం లక్ష్మణో రామమబ్రవీత్ ।
 ఇదమేవ జనస్థానం త్వమన్వేషితుమహాసి ॥ ౪
 రాక్షసైర్భహుభిః కీణాం నానాద్రుమలతాయుతం ।
 సంఘీహ గిరిదుర్గాణి నిదకరాః కందరాణి చ ॥ ౫

గుహశ్చ వివిధా ఘోరాః నానామృగగణాకులాః ।
 ఆవాసాః కింసరాణాం చ గంధర్వభవనాని చ ॥
 తాని యుక్తో మయా సార్థం త్వమన్వేషితుమహానీ ।
 త్వద్విధా బుద్ధినంపన్నాః మహాత్మానో నరరక్షణభ ॥
 ఆపత్సు న ప్రకంపంతే వాయువేగైరివాచలాః ।
 ఇత్యుక్తస్తద్వనం సర్వం విచచార సలక్షణః ॥
 క్రుద్ధో రామశ్శరం ఘోరం సంధాయ ధనుషి త్సురం ।
 తతః పర్వతకూటాభం మహాభాగం ద్విజోత్తమం ॥
 దదర్శ పతితం భూమా తుతజాద్రవం జటాయుషం ।
 తం దృష్ట్వా గిరిశృంగాభం రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ॥
 అనేన సీతా వై దేహీ భక్షితా నాత్ర సంశయః ।
 గృధ్రరూపమిదం రక్షః వృక్తం భవతి కాననే ॥
 భక్షయిత్వా విశాలాక్షీం ఆస్తి సీతాం యథానుఖం ।
 ఏనం వధిష్యే దీప్తాస్యైః ఘోరైర్బాణైరజిహ్వాగైః ॥
 ఇత్యుక్తాస్త్యైభ్యవత ద్భ్రధం సంధాయ ధనుషి త్సురం ।
 క్రుద్ధో రామస్సముద్రాంతాం కంపయన్నివ మేదిసీం ॥
 తం దీనం దీనయా వాచా నఘేను రుధిరం వనుః ।
 అభ్యభాషత పక్షీ శు రామం దశరథాత్మజం ॥
 యామోషధిమివాయుష్మా అన్వేషసి మహావనే ।
 సా దేవీ మమ చ ప్రాణాః రావణేనోభయం హృతం ॥

- త్వయా విరహితా దేవీ లక్ష్మణేన చ రాఘవ ।
హియమాణా మయా దృష్టా రావణేన బలీయసా ॥ ౧౬
- సీతామభ్యవపన్నోఽహం రావణశ్చ రణే మయా ।
విధ్వంసితరథచ్ఛత్రః సాతితో ధరణీతలే ॥ ౧౭
- ఏతదస్య ధనుర్భగ్నం ఎతదస్య శరాపరం ।
అయమస్య రథో రామ భగ్నస్సాంగ్రామికో మయా ॥ ౧౮
- అయం తు సారథిస్తస్య మత్పక్షనిహతో యుధి ।
పరిశ్రాంతస్య మే వక్షా ఛిత్వా ఖడ్గేన రావణః ॥ ౧౯
- సీతామాదాయ వై దేహీం ఉత్పపాత విహాయసం ।
రక్షసా నిహతం పూర్వం న మాం హంతుం త్వమహాని ॥ ౨౦
- రామస్తస్య తు విజ్ఞాయ బాష్పపూర్ణాముఖస్తదా ।
ద్విగుణీకృతతాపార్తః సీతానక్తాం ప్రియాం కథాం ॥ ౨౧
- శ్రుత్వా జటాయుజో వాక్యం రామస్సామిత్రిణా సహ ।
గృధరాబా పరివృజ్య పరిత్యజ్య మహద్ధనుః ॥ ౨౨
- నిపపాతావశో భూమా రుదోద సహలక్ష్మణః ।
ఏకమేకాయనై దుగ్ధే నిశ్శ్వసుతం కథంచన ॥ ౨౩
- సమీక్ష్య దుఃఖతతరః రామస్సామిత్రిమబ్రవీత్ ।
రాత్యాద్భృంగో వనే వాసః సీతా నష్టా ద్విజో హతః ॥ ౨౪
- ఈదృశీయం మమాలక్షీః నిద్రాహేదపి పాపకం ।
సంపూర్ణామపి చేదద్య ప్రతరేయం మహాదధి ॥ ౨౫

సోపి నూనం మమాలక్ష్మ్యో విశుష్కే సరితాం పతిః ।
 న్నాన్త్యభాగ్యతరో లోకే మత్తోఽస్మిన్ సచరాచరే ॥ ౨౬
 యేనేయం మహతీ ప్రాప్తా మయా వ్యసనవాగురా ।
 అయం పితృవయస్యో మే గృధ్రరాజో జరాన్వితః ॥ ౨౭
 శేతే వినిహతో భూమా మమ భాగ్యవిపర్యయాత్ ।
 ఇత్యేవముక్త్వా బహుశః రాఘవస్సహలక్ష్మణాః ॥ ౨౮
 జటాయుషం చ పన్నర్భ పితృన్నేహం విదర్శయన్ ॥

నికృత్తపక్షం యధిరావసిక్తం

స గృధ్రరాజు పరిరభ్య రామః ।

క్వ మైథిలీ ప్రాణసమా మమేతి

విముచ్య వాచం నిపపాత భూమా ॥

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-నప్తవష్టితమస్సర్గః.

అథ అష్టవష్టితమస్సర్గః.

రామస్సంప్రేక్ష్య తం గృధ్రం భువి కాద్రదేణ పాతితం ।
 సౌమిత్రిం మిత్రసంపన్నం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥
 మమాయం నూనమథేషు యతమానో విహంగమః ।
 రాక్షసేన హతస్సంఖ్యై ప్రాణాన్త్యక్ష్యతి దుస్త్వజాన్ ॥
 అయమన్య శరీరేఽస్మిన్ ప్రాణో లక్ష్మణ విద్యతే ।
 తథా హి స్వరహీనోఽయం విక్లబస్సముదీక్షతే ॥

జటాయో యది శక్నోమి వాక్యం వ్యాహరితుం వునః ।
 సీతామాఖ్యాహి భద్రం తే వధమాఖ్యాహి చాత్మనః ॥ ౪
 కినిమిత్తోఽహరత్ సీతాం రావణస్తస్య కిం మయా ।
 అపరాధం తు యం దృష్ట్వా రావణేన హృతా ప్రియా ॥ ౫
 కథం తచ్చంద్రనంకాశం ముఖమాసీన్ననోహరం ।
 సీతయా కాని చోక్తాని తస్మిన్ కాలే ద్విజోత్తమ ॥ ౬
 కథంవీర్యః కథంరూపః కింకర్ణా న చ రాక్షసః ।
 క్వ చాన్య భవనం తాత బూహి మే పరిపృచ్ఛతః ॥ ౭
 తముద్వీత్యాభ దీనాత్నా విలపంతమనంతరం ।
 వాచాఽతిసన్నయా రామం జటాయురిదమబ్రవీత్ ॥ ౮
 హృతా సా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన విహాయసా ।
 మాయామాస్థాయ విపులాం వాతదుర్దిశనంకులాం ॥ ౯
 పరిశ్రాంతస్య మే తాత పక్షౌ ఛిత్వా న రాక్షసః ।
 సీతామాదాయ వై దేహీం ప్రయాతో దక్షిణాం దిశం ॥ ౧౦
 ఉపరుధ్యంతి మే ప్రాణాః దృష్టిర్భ్రమతి రాఘవ ।
 పశ్యామి వృక్షౌ సావర్ణా ఉశీరకృతమూర్ధబా ॥ ౧౧
 యేన యాతో ముహూర్తేన సీతామాదాయ రావణః ।
 విప్రహస్తం ధనం క్షిప్రం తత్సామీ ప్రతిపద్యతే ॥ ౧౨
 మిదో నామ ముహూర్తోఽయం న చ కాకుత్స్థ నాబుధత్ ।
 త్వత్ప్రియాం జానకీం హృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౩

ఝవవద్భజశం గృహ్య క్షీప్రమేవ వినశ్యతి ।

న చ త్వయా వ్యథా కార్యా జనకస్య నుతాం ప్రతి ॥ ౧౪

వై దేహ్య రంస్యసే క్షీప్రం హత్వా తం రాక్షసం రణే ।

అనంమూఢస్య గృధ్రస్య రామం ప్రత్యనుభాషతః ॥ ౧౫

ఆస్యాత్ నుస్సావ రుధిరం మ్రియమాణస్య సామిషం ।

పుతో విశ్రవసస్సాక్షాత్ భ్రాతా వైశ్రవణస్య చ ॥ ౧౬

ఇత్యుక్త్వా దుర్లభాః ప్రాణాః ముమోచ పతగేశ్వరః ।

బూహి బూహీతి రామస్య బ్రువాణస్య కృతాంజలేః ॥ ౧౭

త్యక్త్వా శరీరం గృధ్రస్య జగ్ముః ప్రాణా విహాయనం ।

న నిక్షిప్య శిరో భూమా ప్రసార్య చరణౌ తదా ॥ ౧౮

విక్షిప్య చ శరీరం స్వం పపాత ధరణీతలే ।

తం గృధ్రం ప్రేక్ష్య తామ్రాక్షం గతానుమచలోపమం ॥ ౧౯

రామస్సుబహుభిదుఃఖైః దీనస్సమ్మితిమబ్రవీత్ ।

బహూని రక్షసాం వాసే వర్షాణి వనతా నుఖం ॥ ౨౦

అనేన దండకారణ్యే విశీర్ణామిహ పక్షిణాః ।

అనేకవాక్సికౌ యన్తు చిరకాలనముత్థితః ॥ ౨౧

సోఽయమద్య హతశ్చేతే కాలో హి దురతిక్రమః ।

పశ్య లక్ష్మణ గృధ్రోఽయం ఉపకారీ హతశ్చ మే ॥ ౨౨

నీతామభ్యవపన్నో వై రావణేన బలీయసా ।

గృధ్రరాజ్యం పరిత్యజ్య పిత్తువై తామహం మహత్ ॥ ౨౩

- మమ హేతోరయం ప్రాణా మమోచ పతగేశ్వరః ।
 సర్వత్ర ఖలు దృశ్యంతే సాధౌ ధర్మచారిణః । ౨౪
- శూరాశ్చరణ్యాస్సమితే తిర్యగ్యోనిగతేష్వపి ।
 సీతాహరణజం దుఃఖం న మే సౌమ్య తథాగతం । ౨౫
- యథా వినాశే గృధ్రస్య మత్కృతే చ పరంతప ।
 రాజా దశరథః శ్రీమా యథా మమ మహాయశాః । ౨౬
- పూజనీయశ్చ మాన్యశ్చ తథాఽయం పతగేశ్వరః ।
 సౌమితే హర కాష్ఠాని నిర్మథిష్యామి పావకం । ౨౭
- గృధ్రరాజం దిధక్షామి మత్కృతే నిధనం గతం ।
 నాథం పతగలోకస్య చితామారోప్య రాఘవ । ౨౮
- ఇమం ధక్ష్యామి సౌమితే హతం రాదేణ రక్షసా ।
 యా గతిర్యజ్ఞశీలానాం ఆహితాగ్నేశ్చ యా గతిః । ౨౯
- అపరావర్తినాం యా చ యా చ భూమిప్రదాయినాం ।
 మయా త్వం సమనుజ్ఞాతః గచ్ఛ లోకాననుత్తమాన్ । ౩౦
- గృధ్రరాజ మహానత్త్వ సంస్కృతశ్చ మయా వ్రజ ।
 ఏవముక్త్వా చితాం దీప్తాం ఆరోప్య పతగేశ్వరం । ౩౧
- దదాహ రామో ధర్మాత్నా స్వబంధుమివ దుఃఖతః ।
 రామోఽథ సహసౌమిత్రః వనం గత్వా న వీర్యవాన్ । ౩౨
- స్థూలా హత్వా మహారోహీ అను తస్తార తం ద్విజం ।
 రోహిమాంసాని చోత్కృత్య పేశీకృత్య మహాయశాః । ౩౩

శకునాయ దదౌ రామః రమ్యే హరితశాద్వలే ।
 యత్త త్రేతస్య మర్త్యస్య కథయంతి ద్విజాతయః ॥ 3౪
 తత్స్వగ్గమనం తస్య పిత్ర్యం రామో జజాప హ ।
 తతో గోదావరీం గత్వా నదీం సరవరాత్నజౌ ॥ 3౫
 ఉదకం చక్రతుస్తస్మై గృధ్రరాజాయ తావుభౌ ।
 శాస్త్రదృష్టేన విధినా జలే గృధ్రాయ రాఘవౌ ॥ 3౬
 స్నాత్వా తౌ గృధ్రరాజాయ ఉదకం చక్రతుస్తదా ।

స గృధ్రరాజః కృతవాన్ యశస్కరం
 సుదుష్కరం కర్ణ రణే నిపాతితః ।

మహాక్షికల్పేన చ సంస్కృతస్తదా
 జగామ పుణ్యాం గతిమాత్మనశ్శుభాం ॥ 3౭

కృతోదకా తావపి పక్షీనత్తమే
 స్థిరాం చ బుద్ధిం ప్రణిధాయ జగ్మతుః ।
 ప్రవేశ్య సీతాఽధిగమే తతో మనః

వనం సురేంద్రదావివ విష్ణువాసవౌ ॥ 3౮

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-అష్టపష్టితమస్సర్గః.

అథ ఏకోనసప్తతితమస్సర్గః.

కృతై వముదకం తస్మై ప్రస్థితౌ రామలక్ష్మణౌ ।
 అవేక్షంతౌ వనే సీతాం పశ్చిమాం జగ్మతుదిశం ॥

- తౌ దిశం దక్షిణాం గత్వా శరచాపాసిధారిణౌ ।
 అవిప్రహతమైత్వౌకా పంథానం పృథివేదతుః ॥ ౨
- గురైర్వృక్షైశ్చ బహుభిః లతాభిశ్చ ప్రవేష్టితం ।
 ఆవృతం సర్వతో దుర్గం గహనం ఘోరదశకానం ॥ ౩
- వృత్తికమ్య తు వేగన వ్యాళసింహనిషేవితం ।
 సుభీమం తస్మహరణ్యం వృత్తియాతౌ మహాబలౌ ॥ ౪
- తతః పరం జనస్థానాత్ త్రికోశం గమ్య రాఘవౌ ।
 క్రాంచారణ్యం వివిశతుః గహనం తౌ మహాబసౌ ॥ ౫
- నానామేఘుఘనప్రఖ్యం ప్రహృష్టమివ సర్వతః ।
 నానాపక్షిగణైజ్జంఘం నానావ్యాళమ్మగై ర్యుతం ॥ ౬
- దిదృక్షుమాణౌ వై దేహీం తద్వనం తౌ విచిక్వతుః ।
 తత్ర తత్రావతిష్ఠంతౌ సీతాహరణకర్షితౌ ॥ ౭
- తతః పూర్వేణ తౌ గత్వా త్రికోశం భ్రాతరౌ తదా ।
 క్రాంచారణ్యమతిక్రమ్య మతంగాశ్రమమంతరే ॥ ౮
- దృష్ట్వా తు తద్వనం ఘోరం బహుభీమమ్మగద్విజం ।
 నానాసర్వసమాకీర్ణం సర్వం గహనపాదపం ॥ ౯
- దదృశాతే తు తౌ తత్ర దరీం దశరథాత్మజౌ ।
 సాతాళసమగంభీరాం తమసా నిత్యసంవృతాం ॥ ౧౦
- ఆసాద్య తౌ సరవ్యాఘ్రౌ దర్యాస్తస్యాఽవిదూరతః ।
 దదృశాతే మహాయాసాం రాక్షసీం వికృతానానాం ॥ ౧౧

భయదామల్పనత్వానాం బీభత్సాం రాద్రదర్శనాం ।
 లంఘోదరీం తీక్ష్ణదంష్ట్రాం కరాళాం పరుషత్వచం ॥ ౧౨
 భక్షయంతీం మృగాన్ భీమాన్ వికటాం ముక్తమూర్ధజాం ।
 వైశ్మతాం తౌ తతస్తత్ర భ్రాతరా రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౩
 సా నమాసాద్య తౌ వీరా వ్రజంతం భ్రాతురగ్రతః ।
 ఏహి రంస్యావహేత్యుక్త్వా నమాలంబత లక్ష్మణం ॥ ౧౪
 ఉవాచ చైనం వచనం సౌమిత్రిముపగూహ్య సా ।
 అహం త్వయోముఖే నామ లాభస్తే త్వమసి ప్రియః ॥ ౧౫
 నాథ పర్వతకూటేషు నదీనాం పులినేషు చ ।
 ఆయుశ్శేషమిమం వీర త్వం మయా నమా రంస్యసే ॥ ౧౬
 ఏవముక్తస్తు కుపితః ఖడ్గముద్ధృత్య లక్ష్మణః ।
 కణానాసా స్తనౌ చాస్యాః నిచకర్తానూదనః ॥ ౧౭
 కణానాసే నికృతై తు విన్వరం సా వినద్య చ ।
 యథాగతం ప్రదుద్రావ రాక్షసీ భీమదళేనా ॥ ౧౮
 తస్యాం గతాయాం గహనం విశంతౌ వనమోజసా ।
 ఆనేదతురమిత్రఘ్నౌ భ్రాతరా రామలక్ష్మణౌ ॥ ౧౯
 లక్ష్మణస్తు మహాతేజాః సత్వవాన్ శీలవాన్ శుచిః ।
 అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం భ్రాతరం దీప్తతేజసం ॥ ౨౦
 స్పందతే మే దృఢం బాహుః ఉద్విగ్నమివ మే మనః ।
 ప్రాయశశ్చాప్యనిష్టాని నిమిత్తాన్యపలక్షయే ॥ ౨౧

- తస్మాత్ నజ్జభవార్య త్వం కురుష్వ వచనం హితం ।
- మమైవ హి నిమిత్తాని నద్యశ్శంసంతి సంభ్రము । ౨౨
- ఏష వంచులకో నామ వక్షీ వరమదారుణః ।
- ఆవయోర్విజయం యుద్ధే శంసన్నివ వినదకతి । ౨౩
- తయోరన్వేషతోరేవం సర్వం తద్వనమోజసా ।
- సౌజజ్ఞే విపులశృబ్దః ప్రభంజన్నివ తద్వనం । ౨౪
- సంవేష్టితమివాత్యథకం గగనం మాతరిశ్వనా ।
- వనస్య తస్య శబ్దోఽభూత్ దివమాపూరయన్నివ । ౨౫
- తం శబ్దం కాంక్షమాణస్తు రామః కక్షే సహానుజః ।
- దదర్శ సుమహాకాయం రాక్షసం విపులీరసం । ౨౬
- ఆసేదతుస్తతస్తత్ర తాపుభౌ ప్రముఖే స్థితం ।
- విష్పద్ధమశిరోగ్రీవం కబంధముదరే ముఖం । ౨౭
- రోమభిర్నిచిత్తై స్తీక్ష్ణైః నుహాగిరిమిప్రాచ్ఛితం ।
- సీలమేఘనిభం రాద్రం మేఘస్తనితనిస్స్వనం । ౨౮
- అగ్నిశ్వాలానికాశేన లలాటస్థేన దీప్యతా ।
- మహావక్షేగ్గణ పింగేన విపులేనాయతేన చ । ౨౯
- ఏక్షేనోరసి ఘోరేణ నయనేనాశుదశికానా ।
- మహాదంష్ట్రోవవన్నం తం లేలిహాసం మహాముఖం । ౩౦
- భక్షయంతం మహాఘూరాః ఋక్షసింహమృగద్విపాకా ।
- ఘోరా భుజౌ వికుర్వాణం ఉభౌ యోజనమాయతే । ౩౧

కరాభ్యాం వివిధా గృహ్య ఋతౌ పక్షిగణా మృగాః ।
 ఆకర్షంతం వికర్షంతం అనేకా మృగయాధపా ॥ ౩౨
 స్థితమావృత్య పంథానం తయోభ్యాః త్రోః ప్రపన్నయోః ।
 అథ తౌ సమభిక్రమ్య క్రోశమాత్రే దదశః శుః ॥ ౩౩
 మహంతం దారుణం భీమం కబంధం భుజనంవృతం ।
 కబంధమివ సంస్థానాత్ అతిఘోరప్రదశః శుః ॥ ౩౪
 స మహాబాహురత్యర్థం ప్రసార్య విపుతా భుజే ।
 జగ్రాహ సహితావేవ రాఘవౌ పీడయా బలాత్ ॥ ౩౫
 ఖడ్గినౌ దృఢధన్వానౌ తిగ్మతేజోవపుధః శుః ।
 భ్రాతరా వివశం ప్రిప్తౌ కృష్యమాణౌ మహాబలా ॥ ౩౬
 తత్ర ధైర్యేణ శూచన్తు రాఘవౌ నైవ వివృథే ।
 బాల్యాదనాశ్రయత్వాచ్చ లక్ష్మణస్త్యతివివృథే ॥ ౩౭
 ఉవాచ చ విషణ్ణస్త్వ రాఘవం రాఘవానుజః ।
 పశ్య మాం వీర వివశం రాక్షసస్య వశం గతం ॥ ౩౮
 మయైకేన వినిర్యుక్తః పరిముచస్వ రాఘవ ।
 మాం హి భూతబలిం దత్వా పలాయన్స్వ యథాసుఖం ॥ ౩౯
 అధిగంతాసి నైదేహీం అచిరేణేతి మే మతిః ।
 ప్రతిలభ్య చ కాకుత్స్థపితృవై తామహీం మహీం ॥ ౪౦
 తత్ర మాం రామ రాజ్యస్థః స్మర్తుమహాసి సర్వదా ।
 లక్ష్మణేనైవముక్తన్తు రామస్సౌమిత్రిమబ్రవీత్ ॥ ౪౧

- మా స్మ త్రాసం కృథా వీర న హి త్వాద్యగ్వీషీదతి ।
 ఏతస్మిన్నంతరే కూరః భ్రాతరా రామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౨
- షప్త ఘననిఘోషః కబంధో దానప్రాత్రమః ।
 కా యువాం వృషభస్కంధౌ మహాఖడ్గధనుర్ధరౌ ॥ ౪౩
- ఘోరం దేశమిమం ప్రాప్తౌ మమ భక్షాపువస్థితౌ ।
 పడతం శార్యమిహ వాం కిమర్థం చాగతౌ యువాం ॥ ౪౪
- ఇమం దేశమనుప్రాప్తౌ యుదాతకస్యేహ తిష్ఠతః ।
 సభాణచాపఖడ్గౌ చ తీక్షణశృంగావివర్షభౌ ॥ ౪౫
- మహాస్యమనుసంప్రాప్తౌ దులభం జీవితం పునః ।
 తస్య తద్వచనం శృత్వా కబంధస్య దురాత్మనః ॥ ౪౬
- ఉవాచ లక్ష్మణం రామః ముఖేన పరిశుష్యతా ।
 కృచ్ఛాత్ కృచ్ఛ్రతరం ప్రాప్య దారుణం సత్యవిక్రమ ॥ ౪౭
- ఘృసనం జీవితాంతాయ ప్రాప్తమప్రాప్య తాం ప్రియాం ।
 కాలస్య సుమహద్వీర్యం సర్వభూతేషు లక్ష్మణ ॥ ౪౮
- త్వాం చ మాం చ సరవ్యాఘ్ర వ్యసనైః పశ్య మాహితౌ ।
 నాతిభారోఽస్తి దైవస్య సర్వభూతేషు లక్ష్మణ ॥ ౪౯
- శూరాశ్చ బలవంతశ్చ కృతాస్త్రాశ్చ రణజిరైః ।
 కాలాభివన్నాస్తీదంతి యథా వాలుకసేతవః ॥ ౫౦
- ఇతి బ్రువాణో దృఢసత్యవిక్రమః
 మహాయశా దాశరథిః ప్రతాపవాన్ ॥

అవేక్ష్య సామితిముదగ్రపౌరుషం

స్థిరాం తదా స్వాం మతిమాత్మనాఽకరోత్ । ౫౦

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకోనసప్త తిథమస్సర్గః.

అథ సప్తతిథమస్సర్గః.

తౌ తు తత్ర స్థితౌ దృష్ట్వా భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
 బాహుసాశపరిక్షిప్తౌ కబంధో వాక్యమబ్రవీత్ ॥
 తిష్ఠతః కిం ను మాం దృష్ట్వా త్సుదాతాం త్మత్రియమభౌ ।
 ఆహారాథాం తు సందిష్టౌ దైవేన గతచేతసా ॥
 తచ్చృత్వా లక్ష్మణో వాక్యం ప్రాప్తకాలం హితం తదా ।
 ఉవాచాత్మికం సమాపన్నః విక్రమే కృతలక్షణః ।
 త్వాం చ మాం చ పురా తూణాం ఆదత్తే రాక్షసాధమః ।
 తస్మాదసిభ్యామస్యాశు బాహూ ఛిందావహే గురూ ।
 భీషణోఽయం మహాకాయః రాక్షసో భుజవిక్రమః ।
 లోకం హ్యతిజితం కృత్వా హ్యేవాం హంతుమిహేచ్ఛతి ।
 నిశ్చేష్టానాం వధో రాజా కుత్సితో జగతీవతేః ।
 క్రతుమధ్యోపనీతానాం పశూనామివ రాఘవ ॥
 ఎతత్ సంజల్పితం శ్రుత్వా తయోః క్రుద్ధన్తు రాక్షసః ।
 విదార్యాస్యం తదా రాద్రః తౌ భక్షయితుమారభత్ ॥

- తతస్తా దేశకాలజ్ఞా ఖడ్గాభ్యామేవ రాఘవౌ ।
 అచ్ఛిందతాం సుసంహృష్టౌ బాహూ తస్యాంసదేశతః ॥ ౧
- దక్షిణో దక్షిణం బాహుం అసక్తమసినా తతః ।
 చిచ్ఛేద రామో వేగేన నవ్యం వీరస్తు లక్ష్మణః ॥ ౨
- న పపాత మహాబాహుః ఛిన్న బాహుర్మహాస్వనః ।
 ఖం చ గాం చ దిశశ్చైవ నాదయన్ జలదో యథా ॥ ౩
- న నికృత్త భుజౌ దృష్ట్వా శోణితౌఘపరిప్లుతః ।
 దీనః ప్రవచ్ఛ తౌ వీరా కా యువామితి దానవః ॥ ౪
- ఇతి తస్య బ్రువాణస్య లక్ష్మణశ్శృభలక్షణః ।
 శశంస రాఘవం తస్య కబంధస్య మహాత్మనః ॥ ౫
- అయమిత్వౌకుదాయాదః రామో నామ జనైః శృతః ।
 అస్మైవావరజం విద్ధి భ్రాతరం మాం చ లక్ష్మణం ॥ ౬
- మాత్రా ప్రతిహృతే రాజ్యే రామః ప్రవాజితో వనం ।
 మయా సహ చరత్యేషః భార్యయా చ మహద్వనం ॥ ౭
- అస్య దేవప్రభావస్య వనతో విజనే వనే ।
 రక్షసాఽపహృతా పత్నీ యామిచ్ఛంతావిహంగతౌ ॥ ౮
- త్వం తు కో వా కిమర్థం వా కబంధనదృశో వనే ।
 అన్యేనోరసి దీప్తేన భగ్నజంఘా వివేష్టసే ॥ ౯
- ఏవముక్తః కబంధస్తు లక్ష్మణేనోత్తరం పచః ।
 ఉవాచ పరమప్రీతః తదిద్రవచనం స్మరన్ ॥ ౧౦

స్వాగతం వాం నరవ్యాఘ్రా దిష్ట్యా పశ్యామి చావ్యహం ।
 దిష్ట్యా చేమా నికృత్తే మే యువాభ్యాం బాహుబంధనా ॥ గ
 విరూపం యచ్చ మే రూపం ప్రాప్తం హ్యవినయాద్యథా ।
 తన్నే శృణు నరవ్యాఘ్ర తత్త్వతత్త్వంనతస్తవ ॥ గ

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-సప్తతితమస్తర్గః.

—౦—

అథ ఏకసప్తతితమస్తర్గః.

పురా రామ మహాబాహూ మహాబలపరాక్రమ ।
 రూపమాసేన్మమాచింత్యం త్రిషు లోకేషు విశ్రుతం ॥ గ
 యథా సోమస్య శక్రస్య సూర్యస్య చ యథా వపుః ।
 సోఽహం రూపమిదం కృత్వా లోకవిత్త్యాననం మహత్ ॥ ౨
 ఋషీ వనగతా రామ త్యానయామి తతస్తతః ।
 తతః స్థూలశిరా నామ మహర్షిః కోపితో మయా ।
 సుచిన్వక వివిధం వన్యం రూపేణానేన ధర్మితః ।
 తేనాహముక్తః ప్రేక్ష్యైవం ఘోరశాపాభిధాయినా ॥ ౪
 ఏతదేవ నృశంసం తే రూపమస్తు విగర్హితం ।
 న మయా యాచితః కృద్ధః శాపస్యాంతో భవేదితి ।
 అభిశాపకృతస్యేతి తేనేదం భాషితం వచః ।
 యదా చిత్వా భుజౌ రామః త్వాం దహేద్విజనే వనే ॥ ౬

- తదా త్వం ప్రాప్సుస్యసే రూపం స్వమేవ విపులం శుభం ।
 శ్రియా విరాజితం పుత్రం దనోస్తత్త్వం విద్ధి లక్ష్మణా ॥ ౭
- ఇంద్రకోపాదిదం రూపం ప్రాప్తమేవం రణాజరే ।
 అహం హి తపసోగ్రేణ పితామహమతోషయం ॥ ౮
- ద్భీమాయుస్స మే ప్రాదాత్ తతో మాం విభ్రమోఽన్పృశత్
 దీఘమాయుర్నయా ప్రాప్తం కిం మే శక్రః కరిష్యతి ॥ ౯
- ఇత్యేవం బుద్ధిమాన్థాయ రణే శక్రమధష్టయం ।
 తస్య బాహుప్రముక్తేన వజ్రేణ శతపర్వణా ॥ ౧౦
- స్థానీ చైవ మూర్ధా చ శరీరే సంప్రవేశితం ।
 న మయా యాచ్యమానస్స నానయద్యమసాదనం ॥ ౧౧
- పితామహవచస్సత్యం తదస్త్వితి మమాబ్రవీత్ ।
 అనాహరః కథం శక్తః భగ్నస్థిశిరోముఖః ॥ ౧౨
- వజ్రేణాభిహతః కాలం నుదీఘమపి జీవితం ।
 ఏవముక్తస్తు మే శక్యో బాహూ యోజనమాయతౌ ॥ ౧౩
- ప్రాదాదాన్యం చ మే కుక్షౌ తీక్ష్ణదంప్రమకల్పయత్ ।
 సోహం భుజాభ్యాం దీఘాభ్యాం సంకృష్టాస్మిన్ వనేచరా ॥
- సేహద్విపమృగవ్యాఘ్రా భక్షయామి సమంతతః ।
 న తు మామబ్రవీదింద్రః యదా రామస్సలక్ష్మణః ॥ ౧౪
- ఛైత్యతే నమకే బాహూ తదా స్వగం గమిష్యసి ।
 అనేన వపుషా రామ వనేఽస్మిన్ రాజనత్తమ ॥ ౧౫

యద్యత్ పశ్యామి సర్వస్య గ్రహణం సాధు రోచయే ।
 అవశ్యం గ్రహణం రామః మన్యేహం నముపైష్యతి ॥ ౧౭
 ఇమాం బుద్ధిం పురస్కృత్య దేహన్యాసకృతశ్రమః ।
 న త్వం రామోసి భద్రం తే నాహమన్యేన రాఘవ ॥ ౧౮
 శక్యో హంతుం యథాతత్త్వం ఏవముక్తం మహర్షిణా ।
 అహం హి మతిసాచివ్యం కరిష్యామి నరమభ ॥ ౧౯
 మిత్రం చైవౌపదేక్ష్యోమి యువాభ్యాం సంస్కృతోఽస్మినా ।
 ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్నా దనునా తేన రాఘవః ॥ ౨౦
 ఇదం జగాద వచనం లక్ష్మణస్యోపశృణ్వతః ।
 రావణేన వృతా భార్యా మమ సీతా యశస్వినీ ॥ ౨౧
 నిష్క్రింతస్య జనస్థానాత్ సహ భ్రాత్రా యథానుఖం ।
 నామమాత్రం తు జానామి న రూపం తస్య రక్షసః ॥ ౨౨
 నివాసం వా ప్రభావం వా వయం తస్య న విద్యుహే ।
 శోకార్తానామనాథానాం ఏవం విపరిధావతాం ॥ ౨౩
 కారుణ్యం సదృశం కతుకం ఉపకారే చ పతకతాం ।
 కాష్ఠాన్యాదాయ శుష్కాణి కాలే భగ్నాని కుంజరైః ॥ ౨౪
 ధత్యైమస్తాం వయం వీర శ్వభ్ర మహతి కల్పితే ।
 న త్వం సీతాం సమాచక్ష్య యేన వా యత్ర వా వృతా ॥ ౨౫
 కురు కల్యాణమత్యథాం యది జానాసి తత్త్వతః ।
 ఏవముక్తస్తు రామేణ వాక్యం దనురనుత్తమం ॥ ౨౬

ప్రవాచ కుశలో వక్తుః వక్తారమపి రాఘవం ।
 దివ్యమస్తీ న మే జ్ఞానం నాభిజానామి మైథిలీం ॥ ౨౭
 యస్తాం జ్ఞాన్యతి తం వత్సే దగః స్వం రూపమాస్థితః ।
 అదగన్య తు విజ్ఞాతం శక్తిరస్తి న మే ప్రభో ॥ ౨౮
 రాక్షసం తం మహావీర్యం సీతా యేన హృతా తవ ।
 విజ్ఞానం హి మమ భ్రష్టం శాపదోషేణ రాఘవ ॥ ౨౯
 స్వకృతేన మయా ప్రాప్తం రూపం లోకవిగహితం ।
 ఓం తు యావన్న యాత్యంతం సవితా శ్రాంతవాహనః ॥ ౩౦
 తావన్నామవతే ఊర్వా దహ రామ యథావిధి ।
 దగన్త్యయాహమవతే న్యాయేన రఘునందన ॥ ౩౧
 వత్సేమి తమహం వీర యంతం జ్ఞాన్యతి రాక్షసం ।
 తేన సఖ్యం చ కర్తవ్యం న్యాయవృత్తేన రాఘవ ॥ ౩౨
 కల్పయిష్యతి తే ప్రీతః సాహాయ్యం లఘువిక్రమః ।
 న హి తస్యాన్త్యవిజ్ఞాతం త్రిషు లోకేషు రాఘవ ॥ ౩౩
 సర్వా పరిస్మతో లోకా వురాసా కారణాంతరే ।
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ఏకనవప్రతితమస్సర్గః.

అథ ద్విన ప్రతితమస్సర్గః.

ఏవముక్తా తు తౌ వీరా కబంధేన సర్వేశ్వరా ।
 గిరివదరమూసాద్య పావకం విసనజతుః ॥

లక్ష్మణస్తు మహాలక్ష్మభిః జ్వలితాభిన్నమంతరః ।
 చితామాదీపయామాన సా ప్రజజ్వాల సర్వతః ॥ ౧
 తచ్ఛరీరం కబంధస్య ఘృతపిండోపమం మహత్ ।
 మేదసా పచ్యమానస్య మందం దహతి సావకః ॥ ౩
 స విధూయ చితామాశు విధూమోఽగ్నిరిప్రోత్థితః ।
 అర్థజే వానసీ బిభ్రత్ మాలాం దివ్యాం మహాబలః ॥ ౪
 తతశ్చితాయా వేగేన భాస్వరో విమలాంబరః ।
 ఉత్పాతాశు సంహృష్టః సర్వప్రత్యంగభూషణః ॥ ౫
 విమానే భాస్వరే తిష్ఠత్ హంసయుక్తై యశస్కరైః ।
 ప్రభయా చ మహాతేజాః దిశో దశ విరాజయత్ ॥ ౬
 సోఽంతరిక్షగతో రామం కబంధో వాక్యమబ్రవీత్ ।
 శృణు రాఘవ తత్త్వేన యథా సీతామవాప్యసి ॥ ౭
 రామ వద్యుక్తయో లోకే యాభిస్సర్వం విమృశ్యతే ।
 పరిమృష్టో దశాంతేన దశాభాగేన సేవ్యతే ॥ ౮
 దశాభాగగతో హీనః త్వం హి రామ నలక్ష్మణః ।
 యత్కృతే వ్యసనం ప్రాప్తం త్వయా దారప్రథమణా ॥ ౯
 తదవశ్యం త్వయా కార్యః స నుహృత్ నుహృదాం వర ।
 అకృత్వా హి న తే సిద్ధిం అహం పశ్యామి చింతయా ॥ ౧౦
 శూయతాం రామ వత్సామి నుగ్రీవై నామ వానరః ।
 భ్రాతృ నిరస్తః క్రుద్ధేన వాలినా శక్రసూనునా ॥ ౧౧

ఋశ్యమూకే గిరివరే పంపాపర్యంతశోభితే ।

నివసత్కాత్యవార్షిక వీరః చతుర్భిన్నహ వానరైః ॥ ౧౨

వానరేంద్రో మహావీర్యః తేజోవాసమితప్రభః ।

సత్యసంధో వినీతశ్చ ధృతిమూర్త మతిమూర్త మహా ॥ ౧౩

దక్షః ప్రగల్భో ద్యుతిమూర్త మహాబలపరాక్రమః ।

భ్రాతృ వివాసితో రామ రాజ్యహేతోర్నహాబలః ॥ ౧౪

స తే సహాయో మిత్రం చ సీతాయాః పరిమూర్తయైః ।

భవిష్యతి హి తే రామ మా చ శోకే మనః కృధాః ॥ ౧౫

భవితవ్యం హి యచ్ఛాపి న తచ్ఛక్యమిహాన్యథా ।

కర్తుమిష్టాకుశాదూల కాలో హి దురతిక్రమః ॥ ౧౬

గచ్ఛ శీఘ్రమితో రామ నుగ్రీవం తం బహాబలం ।

వయస్యం తం కురు క్షీప్రం ఇతో గత్వాద్వ్య రాఘవ ॥ ౧౭

అద్యోహాయ సమాగమ్య దీప్యమానే విభావసాః ।

స చ తే నావమంతవ్యః నుగ్రీవౌ వానరాధిపః ॥ ౧౮

కృతజ్ఞః కామరూపీ చ సహాయార్థీ చ వీర్యవాన్ ।

కృతాహృద్య యువాం కర్తుం కార్యం తస్య చిక్షీత్ ॥ ౧౯

కృతార్థో వాక్యకృతార్థో వా కృత్యం తవ కరిష్యతి ।

స ఋశ్యరజసః పుత్రః పంపామటతి శంకితః ॥ ౨౦

భాస్కరస్యారసః పుత్రః వాలినా కృతకిల్బిషః ।

సునిధాయాయుధం క్షీప్రం ఋశ్యమూకాలయం కపి ॥ ౨౧

కురు రాఘవ నత్యేన వయస్యం వసచారిణం ।

న హి స్థానాని సర్వాణి కార్తైస్త్రిన కపికుంజరః । ౨౨

నరమాంసాశినాం లోకే నైపుణ్యాదధిగచ్ఛతి ।

న తస్యావిదితం లోకే కించిదస్తి హి రాఘవ ॥ ౨౩

యావత్ సూర్యః ప్రతపతి సమాప్తాంశురరిందమ ।

న నదీర్విపులాన్ శైలాన్ గిరిదుర్గాణి కందరాన్ ॥ ౨౪

అస్వీత్య వానరైస్సర్థం పత్నీం తేఽధిగమిష్యతి ।

వానరాంశ్చ మహాకాయాన్ ప్రేషయిష్యతి రాఘవ ॥ ౨౫

దిశో విచేతుం తాం సీతాం త్వద్వియోగేన శోచతీం ।

స జ్ఞాన్యతి వరాహోహం నిర్మలాం రావణాలయే ॥ ౨౬

న మేరుశృంగగ్రతామనిందితాం

ప్రవిశ్య సాతాశతలేఽపి వాశ్రితాం ।

ప్లవంగమానాం ప్రవరస్తవ ప్రియాం

నిహత్య రక్షంసి పునః ప్రదాన్యతి ॥ ౨౭

ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-ద్విసప్త తితమస్సర్గః.

అథ త్రిసప్త తితమస్సర్గః.

నిదర్శయిత్వా రామాయ సీతాయాః ప్రతిపాదనే ।

వాక్యమన్వర్థమర్థజః కబంధః పునరబ్రవీత్ ॥

- ఏవ రామ శివః పంథాః యత్యైతే పుష్పితా ద్రుమాః ।
 ప్రతీచీం దిశమాశ్రిత్య ప్రకాశంతే మనోరమాః ॥ ౨
- జుబూప్రియాశవనసప్లక్షన్యగ్రోధతిందుకాః ।
 అశ్వత్థాః కణిక్-కారాశ్చ చూతాశ్చాన్యే చ పాదపాః ॥ ౩
- ధన్వనా నాగవృక్షాశ్చ తిలకా నక్తమాలకాః ।
 నీలాశోకాః కదంబాశ్చ కరవీరాశ్చ పుష్పితాః ॥ ౪
- అగ్నిముఖ్యా అశోకాశ్చ నురక్తాః పారిభద్రకాః ।
 తానాకువృక్షా వా భూమా పాతయిత్వా చ తాన్ బలాత్ ॥ ౫
- ఫలాన్యమృతకల్పాని భక్షయంతౌ గమిష్యథః ।
 తదతిక్రమ్య కాకుత్స్థ వనం పుష్పితపాదవం ॥ ౬
- నందనప్రతిమం చాన్యత్ కురపౌ హ్యుత్తరా ఇవ ।
 న్యృకామఫలా వృక్షాః పాదపాస్తు మధున్రవాః ॥ ౭
- వర్షే చ ఋతవస్త్రత్ర వనే చైత్రత్రథే యథా ।
 ఫలభారానతాస్త్రత్ర మహావిటపధారిణః ॥ ౮
- శోభంతే నర్వతస్త్రత్ర మేఘపర్వతసన్నిభాః ।
 తానాకువృక్షా వా భూమా పాతయిత్వా యథాసుఖం ॥ ౯
- ఫలాన్యమృతకల్పాని లక్ష్మణస్తే ప్రదాన్యతి ।
 చంద్రమంతౌ వర్షా దేశాన్ తైలాచ్చైలం వనాద్వనం ॥ ౧౦
- తతః పుష్కరిణీం వీరా పంపాం నామ గమిష్యథః ।
 ఆర్కరామవిభ్రంశాం సమతీర్థామకై వలాం ॥ ౧౧

రామ సంజాతవాల్మీకాం కమనోత్పలశాలినీం ।

తత్ర హంసాః ప్లవాః క్రాంచాః కురరాశ్చైవ రాఘవ । ౧౨

వల్లున్వనాని కూజంతి పంపానలిలగోచరాః ।

నోద్వజంతే నరాన్ దృష్ట్వా వధస్యాకోవిదాశ్శుభాః । ౧౩

ఘృతపిండోపమాన్ స్థూలాన్ తాన్ ద్విజాన్ భక్షయిష్యథా ।

రోహితాన్ వక్రతుండాంశ్చ నడమీనాంశ్చ రాఘవ । ౧౪

పంపాయామిషుభిర్భూత్స్యాన్ తత్ర రామ వరాన్ హతాన్ ।

నిస్త్యక్తహృదయస్తప్తాన్ అకృశానేకకంటకాన్ । ౧౫

తవ భక్త్యా సమాయుక్తః లక్ష్మణస్సంప్రదాస్యతి ।

భృశం తే ఖాదతో మత్స్యాన్ పంపాయాః పుష్పనంచయే ।

పద్మగంధి శివం వారి నుఖశీతమనామయం ।

ఉద్ధృత్య సతతాక్లిప్తం రావ్యస్ఫాటికసంనిభం । ౧౬

అసౌ పుష్కరపణేన లక్ష్మణః పాయయిష్యతి ।

స్థూలాన్ గిరిగుహాశయ్యాన్ వరాహాన్ వనచారిణాః । ౧౭

అపాం లోభాదుపావృత్తాన్ వృషభానివ నదతః ।

రూపాన్వితాంశ్చ పంపాయాం ద్రక్ష్యసి త్వం సరోత్తమ । ౧౮

సాయాహ్నే విచరన్ రామ విటపీన్ మాల్యధారిణాః ।

శీతోదకం చ పంపాయాః దృష్ట్వా శోకం విహాస్యసి ।

సుమనోభిశ్చితాన్తత్ర తిలకాన్ సక్తమాలకాన్ ।

ఉత్పలాని చ ఘల్లూని పంకజాని చ రాఘవ ॥

- న తాని కశ్చిన్నాల్పాని తత్కారోపయితా నరః ।
 న చ వై మ్లానతాం యాంతి న చ శీర్యంతి రాఘవ ॥ ౨౨
- మతంగశిష్యాస్తత్కారణః ఋషయస్సునమాహితాః ।
 తేషాం భారాభితప్తానాం వన్యమాహరతాం గురూః ॥ ౨౩
- యే ప్రపేతుర్ధహీం తూర్ణం శరీరాత్ స్వేదబిందవః ।
 తాని జాతాని మాల్యాని మునీనాం తపసా తదా ॥ ౨౪
- స్వేదబిందునముత్థాని న వినశ్యంతి రాఘవ ।
 తేషామద్యాపి తత్రైవ దృశ్యతే పరిచారిణీ ॥ ౨౫
- శ్రమణీ శబరీ నామ కాకుత్స్థ చిరజీవినీ ।
 త్వం తు ధర్మే స్థితా నిత్యం నర్వభూతనమన్ముతం ॥ ౨౬
- దృష్ట్వా దేవౌపమం రామ స్వర్గలోకం గమిష్యతి ।
 తతస్తద్రామ పంపాయాః తీరచాశ్రిత్య పశ్చిమం ॥ ౨౭
- ఆశ్రమస్థానమతులం గుహ్యం కాకుత్స్థ పశ్యసి ।
 న తత్కాక్రమితుం నాగాః శక్నువంతి తమాశ్రమం ॥ ౨౮
- వివిధాస్తత్ర వై నాగాః వనే తస్మింశ్చ పర్వతే ।
 ఋషేస్తత్ర మతంగస్య విధానాత్తచ్చ కాననం ॥ ౨౯
- తస్మిన్ నందననంకాశే దేవారణ్యపమే వనే ।
 నానావిహగసంకీర్ణై రంస్యసే రామ నిర్వృతః ॥ ౩౦
- ఋశ్యమూకశ్చ పంపాయాః పురస్తాత్ పుష్పితద్రుమః ।
 సుదుఃఖారోహణౌ నామ శిశునాగాభిరక్షితః ॥ ౩౧

- ఉదాహో బ్రహ్మణా చైవ పూర్వకాలే వినిర్మితః ।
 శయానః పురుషో రామ తస్య శైలస్య మూఢాని ॥ ౩౨
- యత్స్వప్నే లభతే విత్తం తత్ప్రబుద్ధోఽధిగచ్ఛతి ।
 న త్యేనం విషమాచారః పాపకర్తాఽధిరోహతి ॥ ౩౩
- యస్తు తం విషమాచారః పాపకర్తాఽధిరోహతి ।
 తత్రైవ ప్రహరంత్యేనం సుప్తమాదాయ రాక్షసాః ॥ ౩౪
- తత్కాపి శిశునాగానాం ఆక్రందః శూయతే మహాన్ ॥
 క్రీడతాం రామ పంపాయాం మతంగారణ్యవాసినాం ॥ ౩౫
- సిక్తా రుధిరధారాభిః సంహృత్య పరమద్విపాః ।
 ప్రచరంతి పృథక్కిణాః మేఘవణాన్తరస్వినః ॥ ౩౬
- తే తత్ర పీత్వా పానీయం విమలం శీతమవ్యయం ।
 నిర్వృతాః సంవిగాహంతే వనాని వనగోచరాః ॥ ౩౭
- ఋతౌంశ్చ ద్వీపిన్శ్చైవ నీలకోమళకప్రభాన్ ॥
 రురూనపేతాపజయాన్ దృష్ట్వా శోకం జహిష్యసి ॥ ౩౮
- రామ తస్య తు శైలస్య మహతీ శోభతే గుహా ।
 శిలాపిథానా కాకుత్స్థ దుఃఖం చాస్యాః ప్రవేశనం ॥ ౩౯
- తస్యా గుహాయాః ప్రాగ్ద్వారే మహాన్ శీతోదకో హృదః ।
 ఫలమూలాన్ద్వితో రమ్యః నానామృగసమావృతః ॥ ౪౦
- తస్యాం వసతి సుగ్రీవః చతుర్భిన్నహ వానరైః ।
 కదాచిచ్ఛిఖరే తస్య పర్వతస్యావతిష్ఠతే ॥ ౪౧

- కబంధస్త్యనుశాస్త్రైవం తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ ।
 స్రగ్వీ భాన్వరవణాభః ఖై వ్యోచత వీర్యవాన్ ॥ ౪౨
- తం తు ఖన్ధం మహాభాగం కబంధం రామలక్ష్మణౌ ।
 ప్రస్థితౌ త్వం ప్రజన్వేతి వాక్యమూచతురంతికే ॥ ౪౩
- గమ్యతాం కార్యసిద్ధ్యథాం ఇతి తావబ్రవీత్ స చ ।
 సుప్రీతౌ తావనుజ్ఞాప్య కబంధః ప్రస్థితస్తదా ॥ ౪౪
- స తత్ కబంధః ప్రతిపద్య రూపం
 వృతః శ్రియా భాన్కురతుల్యదేహః ।
 నిదర్శయన్ రామసువేక్ష్య ఖన్ధః
 సఖ్యం కురుష్వేతి తదాభ్యువాచ ॥ ౪౫
- ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-త్రినవతితమస్సర్గః.

అథ చతుస్సప్తతితమస్సర్గః.

- తౌ కబంధేన తం మార్గాం పంచాయా దశితం వనే ।
 స్రుతస్థతుడిశం గృహ్య ప్రతీచీ నృవరాత్మజౌ ॥ ౧
- తౌ శైలేష్వాచితానేకా త్సాద్రకల్పఫలా ద్యుమాన్ ।
 వీక్షంతౌ జగ్గుతుద్రావ్త్వం సుగ్రీవం రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨
- కృత్వా చ శైలవృష్టే తు తౌ వాసం రామలక్ష్మణౌ ।
 పంచాయాః పశ్చిమం తీరం రాఘవావృవతస్థతుః ॥ ౩

తౌ పుష్కరిణ్యాః పంపాయాః తీరమాసాద్య పశ్చిమం ।
 అపశ్యతాం తతస్తత్ర శబర్యా రమ్యమాశ్రమం ॥ ౪
 తౌ తమాశ్రమమాసాద్య ద్రుమైర్బహుభిరావృతం ।
 సురమ్యమభివీక్షంతౌ శబరీమభ్యుపేయతుః ॥ ౫
 తౌ చేద్దృష్ట్వా తదా సిద్ధా నముత్థాయ కృతాంజలిః ।
 రామస్య పాదౌ జగ్రాహ లక్ష్మణస్య చ ధీమతః ॥ ౬
 పాద్యమాచమసీయం చ సర్వం ప్రాదాద్యథావిధి ।
 తామువాచ తతో రామః శ్రమణీం సంశితవ్రతాం ॥ ౭
 కచ్చిత్తై నిజైతా విఘ్నాః కచ్చిత్తే వధకై తపః ।
 కచ్చిత్తే నియతః క్రోధః ఆహారశ్చ తపోధనే ॥ ౮
 కచ్చిత్తే నియమాః ప్రాప్తాః కచ్చిత్తై మనసస్సుఖం ।
 కచ్చిత్తై గురుశుశ్రూషా నఫలా చారుభాషిణి ॥ ౯
 రామేణ తాపసీ పృష్టా సా సిద్ధా సిద్ధసంమతా ।
 శశంస శబరీ వృద్ధా రామాయ వ్రత్యుపస్థితా ॥ ౧౦
 అద్య ప్రాప్తా తపస్సిద్ధిః తవ సందశకనాన్మయా ।
 అద్య మే నఫలం తవ్త్వం గురవశ్చ నుపూజితాః ॥ ౧౧
 అద్య మే నఫలం జన్మ స్వర్గశ్చైవ భవిష్యతి ।
 త్వయి దేవవరే రామ పూజితే పురుషమభ ॥ ౧౨
 చక్షుషా తవ సౌమ్యేన పూతాఽస్మి రఘునందన ।
 గమిష్యామ్యక్షయాణోకా త్వత్ప్రసాదాదరిందమ ॥ ౧౩

- చిత్రకూటం త్వయి ప్రాప్తే విమానై రతులవృక్షైః ।
 ఇతస్మై దివమారూఢాః యానహం పర్యచారిషం । ౧౪
- తై శ్చాహముక్తా ధర్మజ్ఞైః మహాభాగై ర్మహాషిఖిః ।
 అగమిష్యతి తే రామః సుపుణ్యమిమమాశ్రమం । ౧౫
- న తే ప్రతిగ్రహీతవ్యః సౌమిత్రిసహితోఽతిథిః ।
 తం చ దృష్ట్వా వరాహ లోకాత్ అక్షయాంతర్వం గమిష్యసి ॥
 మయా తు వివిధం వన్యం సంచితం పురుషమణభ ।
 తవాథే పురుషవ్యాఘ్రు పంపాయాస్తీరసంభవం । ౧౬
- ఏవముక్తస్స ధర్మాత్నా శబర్యా శబరీమిదం ।
 రాఘవః ప్రాహ విజ్ఞానే తాం నిత్యమబహిష్కృతాం । ౧౭
- దనోన్మకాశాత్తత్త్వేన ప్రభావం తే మహాత్మనః ।
 శృతం ప్రత్యక్షమిచ్ఛామి సంద్రష్టం యది మన్యసే । ౧౮
- ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా రామవక్త్రాద్వినిస్సృతం ।
 శబరీ దర్శయామాన తాపుభౌ తద్వనం మహత్ । ౨౦
- పశ్య మేఘుఘనప్రఖ్యం మృగపక్షీనమాకులం ।
 మతంగవనమిత్యేవ విశ్రుతం రఘునందన ॥ ౨౧
- ఇహ తే భావితాత్మానః గురవౌ మే మహావనే ।
 జహవాంచక్రిరే తీర్థకాం మంత్రవన్మంత్రపూజితం । ౨౨
- ఇయం ప్రత్యక్షస్థలీ వేదిః యత్ర తే మే సుసత్కృతాః ।
 పుష్పపహారం కుర్వంతి శ్రమాదుద్వేషిభిః కరైః । ౨౩

తేషాం తపఃప్రభావేన పశ్యాద్యాపి రఘూద్వహా ।
 ద్యోతయంతి దిశస్సర్వాః శ్రియా వేద్యోఽతులప్రభాః ॥ ౨౪
 అశక్నువద్భిస్సైర్గతుం ఉపవాసశ్రమాలసైః ।
 చింతితేభ్యాగతాః పశ్య సహితాః సప్త సాగరాః ॥ ౨౫
 కృతాభిషేకైస్సైర్మృతాః వల్కులాః పాదపేష్విహా ।
 అద్యాపి నావశుష్యంతి ప్రదేశే రఘునందన ॥ ౨౬
 దేవకార్యాణి కుర్వద్భిః యానీమాని కృతాని వై ।
 పుష్పైః కువలయైస్సార్ధం మ్లానత్వం నోపయాంతి వై ॥ ౨౭
 కృత్స్నం వనమిదం దృష్టం శ్రోతవ్యం చ శృతం త్వయా ।
 తదిచ్ఛామ్యభ్యనుజ్ఞాతా త్యక్తుమేతత్ కళేబరం ॥ ౨౮
 తేషామిచ్ఛామ్యహం గగతుం సమీపం భావితాత్మనాం ।
 మునీనామాశ్రమో యేషాం అహం చ పరిచారిణీ ॥ ౨౯
 ధర్మిష్ఠం తు వచః శృత్వా రాఘవస్సహలక్ష్మణః ।
 ప్రహర్షమతులం లేభే ఆశ్చర్యమితి తత్త్వతః ॥ ౩౦
 తామువాచ తతో రామః శ్రమణీం సంశితవ్రతాం ।
 అర్చితోఽహం త్వయా భక్త్యా గచ్ఛ కామం యథానుభం ॥
 ఇత్యుక్తా జటిలా వృద్ధా చీరకృష్ణాజినాంబరా ।
 తస్మిన్ ముహూర్తే శబరీ దేహం జీర్ణం జహన్తీ ॥ ౩౧
 అనుజ్ఞాతా తు రామేణ హుత్యాఽఽత్మానం హుతాశనే ।
 జ్వలత్పావకసంకాశా స్వర్గమేవ జగామ సా ॥ ౩౨

- దివ్యాభరణసంయుక్తా దివ్యమాల్యానులేపనా ।
 దివ్యాంబరధరా తత్ర బభూవ ప్రియదశకానా ॥ ౩౪
 విరాజయంతీ తం దేశం విద్యుత్ సాదామిసీ యథా ।
 ప్రణమ్య శిరసా రామం స్వగతా నుప్రభాననా ॥ ౩౫
 యత్ర తే సుకృతాత్మానః విహరంతి మహావశయః ।
 తత్ పుణ్యం శబరీ స్థానం జగామాత్మనమాధినా ॥ ౩౬
 ఇతి శ్రీమదరణ్యకాండే-చతుస్సప్త తిత్తమస్సర్గః.

అథ పంచన ప్రితమస్సర్గః.

- దివం తు తస్యాం యాతాయాం శబర్యాం స్వేన తేజసా ।
 లక్ష్మణేన సహ భ్రాతా చింతయామాన రాఘవః ॥ ౧
 స చింతయిత్వా ధర్మాత్నా ప్రభావం తం మహాత్మనాం ।
 హితకారిణమేకాగ్రం లక్ష్మణం రాఘవౌబ్రవీత్ ॥ ౨
 ధృష్టాయమాశ్రమస్సమ్యక్ బహ్వశ్చర్యః కృతాత్మనాం ।
 విశ్వస్తమృగశామూలః నానావిహగసేవితః ॥ ౩
 సప్తనాం చ సముద్రాణాం ఏష తీర్థేషు లక్ష్మణా ।
 ఉపస్పృష్టం చ విధివత్ పితరశ్చాపి తర్పితాః ॥ ౪
 ప్రణామమశ్నుభం తత్తత్ కల్యాణం సముపస్థితం ।
 తేన తత్త్వేన హృష్టం ఘోమనో లక్ష్మణా సంప్రతి ॥ ౫

హృదయే హి నరవ్యాఘ్రు శుభమావిర్భవిష్యతి ।
 తదాగచ్ఛ గమిష్యామః పంపాం తాం ప్రియదర్శనాం ॥ ౬
 ఋశ్యమూఢో గిరిర్యత్ర నాతిదూరే ప్రకాశతే ।
 యస్మిన్ వసతి ధర్మాత్మా సుగ్రీవోఽశుమతస్సుతః ॥ ౭
 నిత్యం వాలిభయాత్ త్రస్తః చతుర్భిస్సహ వానరైః ।
 అభిత్వరే చ తం ద్రష్టుం సుగ్రీవం వానరషభం ॥ ౮
 తదధీనం హి మే సౌమ్య సీతాయాః పరిమాగణం ।
 ఏవం బ్రువాణం తం ధీరం రామం సౌమిత్రిరబ్రవీత్ ॥ ౯
 గచ్ఛావన్త్యరితం తత్ర మమాపి త్వరతే మనః ।
 ఆశ్రమాత్తు తతస్తస్మాత్ నిష్క్రమ్య న విశాంపతిః ॥ ౧౦
 ఆజగామ తతః పంపాం లక్ష్మణేన సహభిభూః ।
 న దదర్శ తతః పుణ్యాం ఉదారజనసేవితాం ॥ ౧౧
 నానాద్యుమలతాకీణాణాం పంపాం పానీయవాహినీం ।
 పద్మైస్సౌగంధికైస్తామ్రాం శుక్లాం కుముదమండలైః ॥ ౧౨
 నీలాం కువలయోద్భాటైః బహువణాణాం కుథామివ ।
 అరవిందోత్పలవతీం పద్మసౌగంధికాయుతాం ॥ ౧౩
 పుష్పితామ్రవణోపేతాం బహిణోద్భుట్టాదితాం ।
 తిలకైర్బీజపూరైశ్చ ధవైశ్చ క్లద్యుమైస్తథా ॥ ౧౪
 పుష్పితైః కరవీరైశ్చ పున్నాగైశ్చ సుపుష్పితైః ।
 మాలతీకుండగులైశ్చ భాండ్వీరైర్నిచుత్తేస్తథా ॥ ౧౫

అశోకైస్సప్తపక్షైః శ్చ కేతకైరతిముక్తకైః ।

అన్తైశ్చ వివిధైర్వృక్షైః ప్రమదామివ భూషితాం ॥

౧౬

స తామాసాద్య వై రామః దూరాదుదకవాహినీం ।

మతంగనరసం నామ హృదం సమవగాహత ॥

౧౭

సమీక్షమాణౌ పుష్పాధ్యం సర్వతో విపులద్రుమం ।

కోయప్తికైశ్చాఙ్గానకైః శతవృక్షైశ్చ కీరకైః ॥

౧౮

ఏతైశ్చాన్తైశ్చ విహగైః నాదితం తు వనం మహత్ ।

తతో జగ్గుతురవ్యగ్రౌ రాఘవౌ సుసమాహితౌ ॥

౧౯

తద్వనం చైవ నరసః పశ్యంతౌ శకునైర్యుతం ।

నదదర్శ తతః పంపాం శీతవారినిధిం శుభాం ॥

౨౦

ప్రహృష్టనానాశకునాం పాదపైరుపశోభితాం ।

రిలకాశోకపున్నాగవకులోద్దాలకాశినీం ॥

౨౧

రమ్యోపవనసంభాధాం పద్మసంప్రీడితోదకాం ।

స రామో వివిధాన్ వృక్షాన్ సరాసి వివిధాని చ ॥

౨౨

పశ్యన్ కామాభినంతప్తః జగామ పరమం హృదం ।

తృప్తితో పవనోపేతాం సాలచంపకశోభితాం ॥

౨౩

పట్నదౌఘసమావిష్టాం శ్రీమతీమతులప్రభాం ।

స్ఫటికోపమతోయాభ్యాం శక్త్యవాలుకసంతతాం ॥

౨౪

మత్స్యకచ్ఛవనంబాధాం తీరస్థద్రుమశోభితాం ।

సఖిభిరివ యుక్తాభిః లతాభిరనువేష్టితాం ॥

౨౫

కింనరోరగగంధర్వయక్షరాక్షససేవితాం ।

స తాం దృష్ట్వా తతః పంపాం రామస్సామిత్రిణా సహ ॥

౨౬

విలలాప చ తేజస్వీ కామాద్దశరథాత్సజః ।

స తాం దృష్ట్వా పునః పంపాం పద్మసాగంధికై ర్యతాం ॥

౨౭

ఇత్యువాచ తదా వాక్యం లక్ష్మణా సత్యవిక్రమః ।

అస్యాస్తీరే తు పూర్వోక్తః పర్వతో ధాతుమండితః ॥

౨౮

ఋశ్యమూళ ఇతి ఖ్యాతః పుణ్యః పుష్పితపాదపః ।

హరే ఋక్షరజోనామ్నః పుత్రస్తన్య మహాత్మనః ॥

౨౯

అధ్యాస్తే తు మహావీర్యః సుగ్రీవ ఇతి విశ్రుతః ।

సుగ్రీవమభిగచ్ఛ త్వం వానరేంద్రం సరస్వథ ॥

౩౦

ఇత్యువాచ పునర్వాక్యం లక్ష్మణా సత్యవిక్రమం ।

రాజ్యభ్రష్టేన దీనేన తస్యామానక్తచేతసా ॥

౩౧

కథం మయా వినా శక్యం సీతాం లక్ష్మణ జీవితుం ।

ఇత్యేవముక్త్వా మదనాభిప్రీడితః

స లక్ష్మణా వాక్యమనన్యచేతసం ।

వివేశ పంపాం నళిసీం మనోరమాం

రఘూత్తమశ్శోకవిషాదయంత్రితః ॥

౩౨

తతో మహద్వర్తన్త సుదూరసంక్రమః

క్రమేణ గత్వా ప్రతికూలధన్వనం ।

దదర్శ పంపాం శుభదర్శకాననాం

అనేకనానావిధపక్షిజాలకాం ॥

33౪

ఇత్యాపి శ్రీమద్భామాయణే ఆదికావ్యే శ్రీమద్వాల్మీకీయే

చతుర్వింశత్యహస్రికాయాం సంహితాయాం

శ్రీమదరణ్యకాండే పంచనప్రతితమన్సర్గః.

ధ్యానమ్

జటిలం చీరవననం దండకారణ్యవాసినం ।

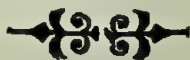
మునివేషధరం ధ్యాయేదరణ్యే కాండ ఉత్తమే ॥

ఫలశ్రుతిః.

ఆరణ్యకం తు యః కాండం అతిభక్తిసమన్వితః ।

పఠేద్వా శృణుయాద్వాపి సోమసాయుజ్యమాప్నుయాత్ ॥

శ్రీమదరణ్యకాండస్తమోష్టః.

అశుద్ధసంశోధనపత్రికా.

పుట	పజ్జిక	అశుద్ధం	శుద్ధం
2	౧౨	గమిష్యసి	గమిష్యసి
3౫	౮	తతనం	తతస్యం
౫౧	౨	వానఘ	వానఘ
౫౭	౧౪	దూరణ	దూరె న
౭౦	౧౨	ప్రపచ్చ	ప్రపచ్చ
౮౪	౨	న క్వచిత్	న క్వచిత్
౧౦౩	౧౩	నన్నిన	నన్నివ
౧౨౪	౧౭	భవేదార్థా	భవేదార్థా
౧౩౫	౨౦	మాత్స్యన	మాత్స్యనః
౧౪౫	౭	స్సంహతః	సంహతః
౧౫౧	౮	నద్యాంగీ	వద్యాంగీ
౧౭౦	౨౦	పత్య	ప్రత్య
౨౩౪	౧౫	పై దెహ్యః	పై దెహ్యః
౨౩౭	౧౧	అస్మిన్	అస్మిన్
౨౪౫	౪	ప్రత్యసు	ప్రత్యసు

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

THE HISTORY OF THE

విషయానుక్రమణికా

కిష్కి-ంధాకాండః.

సకలసంఖ్యా పుటసంఖ్యా.

రామనుగ్రీవసాహృదప్రకరణం—	౧-౮	౧-౪౦
పంపానరోవరదశకానం	౧	౧
రామసమీపం ప్రతి హనూమత్ప్రేషణం	౨	౧౫
హనూమద్రామసమాగమః	౩	౧౮
రామనుగ్రీవసమాగమః	౪	౨౨
అగ్నిసాక్షికం రామనుగ్రీవయోన్మఖ్యం	౫	౨౬
సీతా౨౨భరణసందశకానం	౬	౩౦
రామనుగ్రీవయోః మిథః కర్తవ్యకార్యప్రతిజ్ఞా	౭-౮	౩౨-౪౦
సుగ్రీవరాజ్యాభిషేకప్రకరణం—	౯-౨౬	౪౦-౧౨౧
వాలిసుగ్రీవయోర్వైరకారణప్రపంచనం	౯-౧౦	౪౦-౪౭
రామపరాక్రమాభిజ్ఞానం	౧౧	౪౭
వాలిసుగ్రీవయోర్యుద్ధం	౧౨-౧౫	౫౬-౭౦
వాలినిగ్రహః	౧౬	౭౦
వాలిరాఘవసంవాదః	౧౭-౧౮	౭౪-౮౭
సుగ్రీవస్య రాజ్యాభిషేకః అంగదస్య		
యావరాజ్యాభిషేకశ్చ	౧౯-౨౬	౮౭-౧౨౧

సీతాన్వేషణార్థకపిసైన్యోద్యోగ-

[పకరణం—

౨౭-౩౮ ౧౨౧-౧౫౨

వక్షా ర్త్వతివహనం శరదాగమనం చ ౨౭-౨౮ ౧౨౧-౧౨౨

హనూమత్కృతసుగ్రీవప్రతిబోధః ౨౯ ౧౨౩

కిష్కింధాంప్రతి లక్ష్మణస్య ప్రేషణం ౩౦-౩౨ ౧౨౪-౧౨౬

క్రుద్ధస్య లక్ష్మణస్య సుగ్రీవాంతఃపురప్రవేశః ౩౩ ౧౨౭

తారాకృతలక్ష్మణసాంత్వనం ౩౪-౩౬ ౧౨౮-౧౩౦

సర్వవానరానయనాయ దూతప్రేషణం ౩౭ ౧౩౧

రామసమీపం ప్రతి సుగ్రీవాగమనం ౩౮ ౧౩౨

వానరయూధపతిప్రేషణప్రకరణం— ౩౯-౬౭ ౧౩౩-౧౫౨

సర్వవానర సేనాసమాదేశః ౩౯ ౧౩౩

ప్రాచీం ప్రతి వినతస్య ప్రేషణం ౪౦ ౧౩౪

దక్షిణాం ప్రతి హనూమదంగదాదేశః ప్రేషణం ౪౧ ౧౩౫

పశ్చిమాం ప్రతి సుషేణస్య ప్రేషణం ౪౨ ౧౩౬

ఉత్తరాం ప్రతి శతవతిప్రేషణం ౪౩ ౧౩౭

విశేషతః హనూమతస్సమాదేశః ౪౪ ౧౩౮

సామాన్యతస్సర్వేషాం సమాదేశః ౪౫ ౧౩౯

సుగ్రీవస్య సర్వభూమండలవిజ్ఞాననిదానం ౪౬ ౧౪౦

వినతశతవతిసుషేణానాం సీతానధిగమేన ౪౭ ౧౪౧

[ప్రత్యావరణం

౪౮

సగళసంఖ్యా పుటసంఖ్యా

హనూమదాదివృత్తాంతప్రకరణం—	౪౮-౬౭	౨౦౩-౨౮౨
హనూమదాదీనాం వింధ్యారణ్యగమనం	౪౮	౨౨౩
రజతపర్వతాదిగమనం	౪౯	౨౨౬
గుహయాం స్వయంప్రభానుగ్రహలాభః	౫౦-౫౩	౨౨౮-౨౪౦
సమయాత్యయేన అంగదాదీనాం		
ప్రాయోవవేశః	౫౪-౫౫	౨౪౦-౨౪౬
సంపాతినమవతరణం	౫౬-౫౭	౨౪౬-౨౫౦
తస్య వచనైర రావణనిలయే		
సీతావస్థిత్యధిగతిః	౫౮-౬౩	౨౫౦-౨౬౬
సముద్రతీరగమనం	౬౪	౨౬౬
సముద్రలంఘనాయ స్వస్వశక్తికథనం	౬౫	౨౬౮
కాంబవత్కృతహనూమత్ప్రత్యాహనం	౬౬	౨౭౨
హనూమత్ విజృంభణం	౬౭	౨౭౬

శ్రీ

శ్రీరామాయ నమః

కిష్కింధాకాండప్రారంభః.

- స తాం పుష్కరిణీం గత్వా పద్మోత్పలఝషాకులాం ।
రామస్సామిత్రినహితః విలలాషాకులేంద్రియః ॥ ౧
- తస్య దప్త్యైవ తాం హర్షాత్ ఇంద్రియాణి చకంపిరే ।
స కామవశమాసన్నః సామిత్రమిదమబ్రవీత్ ॥ ౨
- సామిత్రే శోభతే పంపా వై డూర్యవిమూదకా ।
ఘల్లపద్మోత్పలవతీ శోభితా వివిధైర్ద్రుమైః ॥ ౩
- సామిత్రే వశ్య పంపాయాః కాననం శుభదర్శనం ।
తత్ర రాజంతి కైలాభాః ద్రుమాస్సశిఖరా ఇవ ॥ ౪
- మాం తు శోకాభినంతప్తం మాధవః పీడయన్నివ ।
భరతస్య చ దుఃఖాన వై దేవ్యా హరణేన చ ॥ ౫
- శోకాతఃస్యాపి మే పంపా శోభతే చిత్రకాననా ।
వ్యవకీర్ణా బహువిధైః పుష్పైశ్చీతోదకా శివా ॥ ౬
- నభినైరపి సంభన్నా హ్యత్యర్థం శుభదశకనా ।
సర్వవ్యాధానుచరితా మృగద్విజనమాకులా ॥ ౭

అధికం ప్రతిభాత్యేతత్ నీలవీతం తు శాద్వలం ।

ద్రుమాణాం వివిధైః పుష్పైః పరిస్తోమైరివార్పితం ॥ ౪

నానాప్రఖ్యాతకుసుమైః ఛన్నా భూర్భాతి లక్ష్మణ ।

పుష్పభారసమృద్ధాని శిఖరాణి సమంతతః ॥ ౫

లతాభిః పుష్పితాగ్రాభిః ఉపగూఢాని సర్వతః ।

సుఖానిలోఽయం సౌమిత్రే కాలః ప్రచరమన్మథః ॥ ౬

గంధవాన్ సురభిర్దాసః జాతపుష్పఫలద్రుమః ।

పశ్య రూపాణి సౌమిత్రే వనానాం పుష్పశాలినాం ॥ ౭

నృజతాం పుష్పవహ్నాణి తోయం తోయమచామివ ।

ప్రస్తరేషు చ రమ్యేషు వివిధాః కాననద్రుమాః ॥ ౮

వాయువేగప్రచలితాః పుష్పైరవకిరంతి గాం ।

పతితైః పతమానైశ్చ పాదపస్థైశ్చ మారుతః ॥ ౯

కుసుమైః పశ్య సౌమిత్రే క్రీడన్నివ సమంతతః ।

విక్షిప్తా వివిధాశ్శృంగాః నగానాం కుసుమోత్కచాః ॥ ౧౦

మారుతశ్చలితస్థానైః పట్నదైరనుగీయతే ।

మత్తకోకిలసంనాదైః సతతయన్నివ పాదపాన్ ॥ ౧౧

శైలకందరనిష్కాంతః ప్రగీత ఇవ చానిలః ।

తేన విక్షిప్తాఽత్యర్థం పవనేన సమంతతః ॥ ౧౨

అమీ సంసక్తశాఖాగ్రాః గ్రధితా ఇవ పాదపాః ।

స ఏష సుఖసంస్పర్శః వాతి చందనశీతలః ॥ ౧౩

- గంధమభ్యావహాః పుణ్యం శ్రమాపనయనోఽనిలః ।
 ఆమీ పవననిక్షిప్తాః వినదంతీవ పాదపాః ॥ ౧౮
- పట్నదైరనుకూజంతః వనేషు మధుగంధిషు ।
 గిరివస్థేషు రమ్యేషు పుష్పవద్భిమృనోరమైః ॥ ౧౯
- సుసక్తశిఖరాశ్చైలాః విరాజంతే మహాద్రుమైః ।
 పుష్పనంభన్నశిఖరాః మారుతోత్తేవచంచలాః ॥ ౨౦
- ఆమీ మధుకరోత్తంసాః ప్రగీత ఇవ పాదపాః ।
 పుష్పితాగ్రాంస్తు పశ్యేమాన్ కణికారాన్ సమంతతః ॥ ౨౧
- హటికప్రతినంభన్నాన్ సరాన్ పీతాంబరానివ ।
 ఆయుం వనంతస్సామిత్రే నానావిహగనాదితః ॥ ౨౨
- సీతయా విప్రహీనస్య శోకసందీపనో మమ ।
 మాం హి శోకనమాక్రాంతం సంతాపయతి మన్మథః ॥ ౨౩
- హృష్టః ప్రవదమానశ్చ మామాహ్వయతి కోకిలః ।
 ఏష సత్యూహశో హృష్టః రమ్యే మాం వసనిర్ముఖే ॥ ౨౪
- ప్రణవో మన్మథావిప్లు శోచయిష్యతి లక్ష్మణ ।
 క్షుత్తైర్వతస్య పురా శబ్దం ఆశ్రమస్థా మమ ప్రియా ॥ ౨౫
- మామాహూయ ప్రముదితా పరమం స్రవ్యనందత ।
 ఏవం విచిత్రాః పతగాః నానారావవిరావిణాః ॥ ౨౬
- వృక్షగుల్మలతాః పశ్య సంవతంతి తతస్తతః ।
 విమిశ్రా విహగాః పుంభిః ఆత్మవ్యూహభినందితాః ॥ ౨౭

భృంగరాజప్రముదితాః సామిత్రే మధురస్వరాః ।
 తస్యాః కూలే ప్రముదితాః శకునాస్సంఘశస్త్విహ ॥ ౨౯
 నత్యాహరుతవిక్రందైః పుంస్కీలరుతైరపి ।
 స్వనంతి పాదపాశ్చేమే మమానంగప్రదీపనాః ॥ ౩౦
 అశోకస్తబకాంగారః షట్పదస్వననిస్సవనః ।
 మాం హి పల్లవతామ్రార్చిః వనంతాగ్నిః ప్రధక్ష్యతి ॥ ౩౧
 న హి తాం సూక్ష్మపక్షాక్షీం సుకేశీం మృదుభాషిణీం ।
 అపశ్యతో మే సామిత్రే జీవితేఽస్తి ప్రయోజనం ॥ ౩౨
 అయం హి దయితస్తస్యాః కాలో రుచిరకాననః ।
 శోకిలాకులసీమాంతః దయితాయా మమానఘ ॥ ౩౩
 మన్మథాయాససంభూతః వనంతగుణవర్ధితః ।
 అయం మాం ధక్ష్యతి క్షీప్రం శోకాగ్నిర్న చిరాదివ ॥ ౩౪
 అపశ్యతస్తాం దయితాం పశ్యతో రుచిరద్రుమాన్ ॥ ౩౫
 మమాయమాత్మప్రభవః భూయస్తస్వముపయూన్యతి ॥ ౩౬
 అదృశ్యమానా వై దేహీ శోకం వధాయతే మమ ।
 దృశ్యమానో వనంతశ్చ స్వేదనంసర్గదూషకః ॥ ౩౭
 మాం హ్యద్య మృగశాబాక్షీ చింతాశోకబలాత్కృతం ।
 సంతాపయతి సామిత్రే క్రూరశ్చైత్యో వనానిలః ॥ ౩౮
 అమీ మయూరాశ్శోభంతే ప్రసృత్యంతస్తతస్తతః ।
 సైవః పక్ష్యైః పపనోద్ధూతైః గన్తాత్సై స్ఫాటికైరివ ॥ ౩౯

- శిఖినీభిః పరివృతాః త ఏతే మదమూర్ఛితాః ।
 మన్మథాభిపరీతస్య మమ మన్మథవధానాః ॥ ౩౮
- ష్యో లక్ష్మణ స్మత్యంతం మయూరముపన్మత్యతి ।
 శిఖినీ మన్మథార్తైషా భర్తారం గిరిసానుషు ॥ ౩౯
- తామేవ మనసా రామాం మయూరోవ్యుపధావతి ।
 వితత్య రుచిరా పక్షౌ రుత్తైరపహసన్నిన ॥ ౪౦
- మయూరస్య వనే నూనం రక్షసా న హృతా ప్రియా ।
 తస్మాన్నుత్యతి రమ్యేషు వనేషు సహ కాంతయా ॥ ౪౧
- మమ త్వయ వినా వాసః పుష్పమాసే సుమన్సహః ।
 ష్యో లక్ష్మణ సంరాగం తిర్యగ్యోనిగతేష్వపి ॥ ౪౨
- యదేషా శిఖినీ శామాత్ భర్తారం రమతేఽంతికే ।
 మమాప్యేవం విశాలాక్షీ జానకీ జాతసంభ్రమా ॥ ౪౩
- మదనేనాభివర్తత యది నాపహృతా భవేత్ ।
 ష్యో లక్ష్మణ పుష్పాణి నిష్ఫలాని భవంతి మే ॥ ౪౪
- పుష్పభారసమృద్ధానాం వనానాం శిశిరాత్యయే ।
 రుచిరాభ్యాసీ పుష్పాణి పాదపానామత్రిశియా ॥ ౪౫
- నిష్ఫలాని మహీం యాంతి సమం మధుకరోత్కర్తైః ।
 పదంతి రావం ముచితాః శకునాన్సంఘశః కలం ॥ ౪౬
- అహ్వయంత ఇవాన్యోన్యం కామోన్నాదకరా మమ ।
 సంతోషో యచి తత్రాపి యత్ర మే వసతి ప్రియా ॥ ౪౭

నూనం పరవశా నీతా సాఽపి శోచత్యహం యథా ।
 నూనం న తు వసంతోఽయం దేశం స్మృశతి యత్ర సాఽహ
 కథం హ్యసితపద్మాక్షీ వతఃకేయత్ సా మయా వినా ।
 అథవా వతః తే తత్ర వసంతో యత్ర మే ప్రియా । ౪౯
 కిం కరిష్యతి నుశ్రోణీ సా తు నిభఃత్సితా వరైః ।
 శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ మృదుపూర్వాభిభాషిణీ । ౫౦
 నూనం వసంతమాసాద్య పరిత్యక్యతి జీవితం ।
 దృఢం హి హృదయే బుద్ధిః మమ సంప్రతివతఃకే । ౫౧
 నాలు వతఃకయితుం నీతా సాధ్వీ మద్విరహం గతా ।
 మయి భావస్తు వై దేహ్యః తత్త్వతో వినివేశితః । ౫౨
 మమాపి భావస్సీతాయాం సర్వథా వినివేశితః ।
 ఏష పుష్పవహ్నో వాయుః సుఖస్పశోఽహిమావహః । ౫౩
 తాం విచింతయతః కాంతాం పావకప్రతిమో మమ ।
 సదా సుఖమహం మన్యే యం పురా సహ నీతయా । ౫౪
 మారుతస్స వినా నీతాం శోకం వధాయతే మమ ।
 తాం వినా న విహంగో యః పక్షీ ప్రణదితస్తదా । ౫౫
 వాయుః పాదవగతః ప్రహృష్టమభినదతి ।
 ఏష వై తత్ర వై దేహ్యః విగతః ప్రతిహరకః । ౫౬
 పక్షీ మాం తు విశాలాక్ష్యః సమీపముపనేష్యతి ।
 శృణు లక్ష్మణ సునాదం వనే మదవివధనం । ౫౭

- పుష్పితాగ్రేషు వృక్షేషు ద్విజానాముపకూజతాం ।
 విక్షిప్తాం పవనేనైతాం అసౌ తిలకముజరీం ॥ ౫౮
- పట్నదస్సహసాభ్యేతి మదోద్ధూతామివ ప్రియాం ।
 కామినామయమత్యంతం అశోకశ్శోకవర్ధనః ॥ ౫౯
- స్తబ్ధకైః పవనోత్పిష్టైః తజ్జలయన్నివ మాం స్థితః ।
 అమీ లక్ష్మణ దృశ్యంతే చూతాః కునుమశాలినః ॥ ౬౦
- విభ్రమోత్పిక్తమనసః సాంగరాగా నరా ఇవ ।
 నామిత్రే పశ్య పంపాయాః చిత్రాసు వనరాజిషు ॥ ౬౧
- కింనరా నరశామూల విచరంతి తతస్తతః ।
 ఇమాని శుభగంధీని పశ్య లక్ష్మణ నర్వశః ॥ ౬౨
- సశినాని ప్రకాశంతే జలే తరుణసూర్యవత్ ।
 ఏషా ప్రసన్నసలిలా పద్మనీలోత్పలాయుతా ॥ ౬౩
- హంసకారండవాకీణాః పంపా సౌగంధికాయుతా ।
 జలే తరుణసూర్యాభైః పట్నదాహతకేనరైః ॥ ౬౪
- పంకజైశ్శోభతే పంపా సమంతాదభినంవృతా ।
 చక్రవాకయుతా నిత్యం చిత్రప్రసవనాంతరా ॥ ౬౫
- మారంగమృగయూథైశ్చ శోభతే సలిలాధిభిః ।
 సునాహితవేగాభిః ఊర్నిభిర్విమలేభసి ॥ ౬౬
- మృగాని విరాజంతే తాడ్యమానాని లక్ష్మణ ।
 పద్మప్రవిశాలాక్షీం సతతం పంకజప్రియాం ॥ ౬౭

అపశ్యతో మే వై దేహీం జీవితం నాభికోచతే ।

అహో కామస్య వామత్వం యో గతామపి దుర్లభం । ౬౫

స్తారయిష్యతి కల్యాణీం కల్యాణతరవాదినీం ।

శక్యో ధారయితుం కామః భవేదద్యాగతో మయా । ౬౬

యది భూయో వసంతో మాం న హన్యాత్ పుష్పిత్రద్రుమః ।

యాని స్మ రమణీయాని తయా సహ భవంతి మే । ౭౦

తాన్యేవారమణీయాని జాయంతే మే తయా వినా ।

పద్మకోశపలాశాని దృష్ట్వా దృష్టిహిం మన్యతే । ౭౧

సీతాయా నేత్రకోశాభ్యాం నవృశానీతి లక్ష్మణ ।

పద్మకేసరసంస్పృష్టః పృథ్వీంతరవినిస్సృతః । ౭౨

నిశ్శ్వాస ఇవ సీతాయాః వాతి వాయుర్మనోహరః ।

సౌమిత్రే పశ్య పంపాయాః దక్షిణే గిరిసానుని ।

పుష్పితాం కణికాకారస్య యష్టిం పరమశోభనాం ।

అధికం శైలరాజోఽయం ధాతుభిన్నవిభూషితః ।

విచిత్రం సృజతే రేణుం వాఃసువేగవిఘట్టితం ।

గిరిప్రస్థాన్తు సౌమిత్రే సర్వతస్సంప్రపుష్పితైః ।

నిష్పత్యైస్సర్వతో రమ్యైః ప్రదీప్తా ఇవ కింశుకైః ।

పంపాతీరరుహశ్చేమే సంసక్తా మధుగంధినః ।

మాలతీమల్లీ కాషండాః కరవీరాశ్చ పుష్పితాః ।

కేతక్యస్సింధువారాశ్చ వాసంత్యశ్చ సుపుష్పితాః ।

మాధవ్యై గంధపూర్ణాశ్చ కుండగుల్మశ్చ సర్వతః ।

చిరిబిల్వా మధూకాశ్చ వంజుల వకుళాస్తథా ॥ ౨౮

చంపకాస్తిలకాశ్చైవ నాగవృక్షాన్సుపుష్పితాః ।

నీపాశ్చ వరణాశ్చైవ ఖజూరశ్చ సుపుష్పితాః ॥ ౨౯

షడ్గుకాశ్చోవశోభంతే నీలాశోకాశ్చ పుష్పితాః ।

లోధాశ్చ గిరివృష్టేషు సింహకేసరపింజరాః ॥ ౩౦

అంజోలాశ్చ కురంతాశ్చ పూర్ణకాః పారిభద్రకాః ।

చూతాః పాటలయశ్చైవ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః ॥ ౩౧

ముచుళిందాజునాశ్చైవ దృశ్యంతే గిరిసానుషు ।

తేకొద్దాలకాశ్చైవ శిరీషాశ్శింశుపా ధవాః ॥ ౩౨

కల్పల్యః కింశుకాశ్చైవ రక్తాః కురవకాస్తథా ।

శినికా నక్తమాలాశ్చ చందనాః స్పందనాస్తథా ॥ ౩౩

పుష్పితాః పుష్పితాగ్రాభిః లతాభిః పరివేష్పితాః ।

ద్యుమాణ పశ్యేహ సౌమిత్రే పంపాయా రుచిరా బహూః

వాతవిష్టిప్రేటపాణి యథాఽఽసన్నాః ద్రుమానిమాః ।

లతాస్సమనువతంతే మత్తా ఇవ వరస్త్రియః ॥ ౩౪

పాదపాత్ పాదపం గచ్ఛన్ శైలాచ్ఛైలం వనాద్వనం ।

వాతీ నైకరసాస్వాదః సంమోదిత ఇవానిలః ॥ ౩౫

కేచిత్ పర్యాప్త కుసుమాః పాదపా మధుగంధినః ।

కేచిన్ముకుళసంవీతాః శ్యామవర్ణా ఇవాబభుః ॥ ౩౬

ఇదం మృష్టమిదం స్వాదు ప్రభుల్లమిదమిత్యపి ।
 రాగమత్తౌ మధుకరః కుసుమేష్వవలీయతే ॥ ౪౪
 నిలీయ పునరుత్పత్య సహసాన్యత్ర గచ్ఛతి ।
 మధులుభ్యో మధుకరః పంపాతీరద్రుమేష్వసౌ ॥ ౪౫
 ఇయం కుసుమసంఘాతైః ఉపస్తీణాన్ నుఖా కృతా ।
 స్వయం నివత్యైర్భూమిః శయనప్రస్థరైరివ ॥ ౪౬
 వివిధా వివిధేః పుష్పేః తైరేవ నగసానుషు ।
 వికీర్ణైః పీతరక్తా హి సౌమిత్రే ప్రస్తరాః కృతాః ॥ ౪౭
 హిమాంతే పశ్య సౌమిత్రే వృక్షాణాం పుష్పసంభవం ।
 పుష్పమానే హి తరవః సంఘషాదివ పుష్పితాః ॥ ౪౮
 అహ్వయంత ఇవాన్యోన్యం నగాష్టత్పదనాదితాః ।
 కుసుమోత్తంసవిటపాః శోభంతే బహు లక్ష్మణ ॥ ౪౯
 ఏష కారండవః పక్షీ విగాహ్య సలిలం శుభం ।
 రమతే కాంతయా సార్థం కామముద్దీపయన్ మమ ॥ ౫౦
 మందాకిన్యాస్తు యదిదం రూపమేవం మనోహరం ।
 స్థానే జగతి విఖ్యాతాః గుణాస్తస్యా మనోరమాః ॥ ౫౧
 యది దృశ్యేత సా సాధ్వీ యది చేహ వసేమహి ।
 స్పృహయేయం న శక్తాయ నాయోధ్యాయై రఘూత్తమ ।
 న హ్యేవంరమణీయేషు శాద్వలేషు తయా సహ ।
 రమతో మే భవేచ్ఛింతా న స్పృహన్యేషు వా భవేత్ ॥ ౫౨

అహి హి వివిధైః పుష్పైః తరపై రుచిరచ్ఛదాః ।

కాననేఽస్మిన్ వినా కాంతాం చిత్తమున్నాదయంతి మే ॥ ౯౮

పశ్య శీతజలాం చేమాం సౌమిత్రే పుష్కరాయుతాం ।

చక్రవాకానుచరితాం కారండవనిషేవితాం ॥

౯౯

ప్లవైః క్రాంతైశ్చ సంపూర్ణాణాం వరాహమృగసేవితాం ।

అధికం శోభతే పంపా వికూజద్భిర్విహంగమైః ॥

౧౦౦

దీపయంతీవ మే కామం వివిధా ముదితా ద్విజాః ।

శ్యామాం చంద్రముఖం స్మృత్వా ప్రియాం పద్మనిభేక్షణాం ॥

పశ్య సానుషు చిత్రేషు మృగీభిస్సహితా మృగాః ।

నాం పునర్మృగశాఖాత్యై వై దేహ్య విరహీకృతం ॥ ౧౦౨

వృథయంతీవ మే చిత్తం సంచరంతస్తతస్తతః ।

అస్మిన్ సానుని రమ్యే హి మత్తద్విజగణాయుతే ॥

౧౦౩

పశ్యేయం యది తాం కాంతాం తతస్త్వస్తి భవేన్నమః ।

జీవేయం ఖలు సౌమిత్రే మయా నహ నుమధ్యమా ॥ ౧౦౪

సేవతే యది వై దేహీ పంపాయాః పవనం నుఖం ।

పద్మసౌగంధికవహం శివం శోకవినాశనం ॥

౧౦౫

ధన్యా లక్ష్మణ సేవంతే పంపాపవనమారుతం ।

శ్యామా పద్మపలాశాక్షీ ప్రియా విరహితా మయా ॥

౧౦౬

కథం ధారయతి పాణాన్ వివశా జనకాత్మజాః ।

ఓ ను వత్స్యామి రాజానం ధర్మజ్ఞం సత్యవాదినం ॥

౧౦౭

సీతాయా జనకం పృష్టః కుశేలం జననంనది ।

యా మామనుగతా మందం పిత్రా ప్రవ్రాజితం వనం । ౧౦౪

సీతా నర్పథమాస్థాయ క్వ ను సా వత్కతే ప్రియా ।

తయా విహీనః కృపణః కథం లక్ష్మణ ధారయే । ౧౦౫

యా మామనుగతా రాజ్యాత్ భ్రష్టం విగతచేతనం ।

తచ్ఛార్వంచితవత్సృక్షం నుగంధి శుభమవ్రణం । ౧౦౬

అపశ్యతో ముఖం తస్యాః సీవతీవ మనో మమ ।

స్థితహాస్యాంతరయుతం గుణవన్మధురం హితం । ౧౦౭

వై దేహ్య వాక్యమతులం కదా శ్రోష్యామి లక్ష్మణ ।

ప్రాప్య దుఃఖం వనే శ్యామా సా మాం మన్మథకర్మితం । ౧౦౮

నప్తదుఃఖేవ హృష్టేవ సాధ్వీ సాధ్వభ్యభావత ।

కిం ను వత్సృమి కాసల్యాం అయోధ్యాయాం నృసాత్మజ । ౧౦౯

క్వ సా స్తు షేతి పృచ్ఛంతీం కథం చాతిమనస్వినీం ।

గచ్ఛ లక్ష్మణ పశ్య త్వం భరతం భ్రాతృవత్సలం । ౧౧౦

న హ్యహం జీవితం శక్తః తామృతే జనకాత్మజాం ।

ఇతి రామం మహాత్మానం విలపంతమనాథవత్ । ౧౧౧

ఉవాచ లక్ష్మణో భ్రాతా వచనం యుక్తమవ్యయం ।

సంస్తంభ రామ భద్రం తే మా శుచః పురుషోత్తమ । ౧౧౨

నేదృశానాం మతిర్నందా భవత్యకలుషాత్సనాం ।

స్మృత్వా వియోగజా దుఃఖా త్యజ స్నేహం ప్రియే జనే । ౧౧౩

అతిన్నహపరివ్వంగాత్ వతిరాద్యాఽపి దవ్యతే ।

యది గచ్ఛతి పాతాళం తతో హ్యాధికమేవ వా । ౧౧౮

స్వథా రావణస్తానత్ న భవిష్యతి రాఘవ ।

[ప్రవృత్తిర్లభ్యతాం తావత్ తస్య పాపస్య రక్షనః । ౧౧౯

తతో హస్యతి వా సీతాం నిధనం వా గమిష్యతి ।

యది యాత్యదితేర్లర్థం రావణస్సహ సీతయా । ౧౨౦

తత్రాప్యేనం హనిష్యామి న చేద్దాస్యతి మైథిలీం ।

స్వస్థ్యం భద్రం భజన్వార్య త్యజ్యతాం కృపణా మతిః ॥ ౧౨౧

ఆభో హి నష్టకార్యాథేః నాయత్నేనాధిగమ్యతే ।

ఉత్సాహో బలవానార్య నాన్యుత్సాహాత్ పరం బలం ।

సోత్సాహస్యాస్తి లోకేఽస్మిన్ న కించిదపి దుర్లభం ।

ఉత్సాహవంతః పురుషాః నావసీదంతి కర్మసు । ౧౨౩

ఉత్సాహమాత్రమాశ్రిత్య సీతాం ప్రతిలభేమహి ।

త్యజ్యతాం కామవృత్తత్వం శోకం సంస్యస్య పృష్ఠతః । ౧౨౪

మహాత్మానం కృతాత్మానం ఆత్మానం నావబుధ్యసే ।

ఏవం సంబోధితస్తత్ర శోకోపహతచేతనః । ౧౨౫

స్యస్య శోకం చ మోహం చ తతో ధైర్యముపాగమత్ ।

సోఽభ్యతిక్రామదవ్యగ్రః తామచింత్యపరాక్రమః । ౧౨౬

రామః పంపాం సుమచిరాం రమ్యపరిష్లవద్రుమాం ।

నిరీక్షమాణస్సహసా మహాత్మా

సర్వం వనం నిర్ఘోరకందరాంశ్చ ।

ఉద్విగ్నచేతాస్సహ లక్ష్మణేన

విచార్య దుఃఖోపహతః ప్రతస్థే ॥

౧౪

తం మత్తమాతంగవిలాసగామీ

గచ్ఛంతమవ్యగ్రమనా మహాత్మా ।

స లక్ష్మణో రాఘవమ్ప్రమత్తః

రరక్ష ధర్మేణ బలేన చైవ ॥

౧౫

తావృశ్యమూకస్య సమీపచారి

చరన్ దదర్శాద్భృతదర్శనీయా ।

శాఖామృగాణామధివస్తరస్వీ

వితత్రసే నైవ చిచ్ఛేష్ట కించిత్ ॥

౧౬

స తౌ మహాత్మా గజమందగామీ

శాఖామృగస్తత్ర చిరం చరంతౌ ।

దృష్ట్వా విషాదం పరమం జగామ

చింతాపరీతో భయభారమగ్నః ॥

౧౭

తమాశ్రమం పుణ్యసుఖం శరణ్యం

నదైవ శాఖామృగసేవితాంతం ।

తస్మాత్ దృష్ట్వా హరయోఽభిజగ్ముః

మహాబలా రాఘవలక్ష్మణౌ తౌ ॥

౧౩౧౪

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-ప్రథమస్కంధః.

అథ ద్వితీయస్కంధః.

తౌ తు దృష్ట్వా మహాత్మానౌ భ్రాతరా రామలక్ష్మణౌ ।

పరాయుధధరా వీరా సుగ్రీవశృంకితోఽభవత్ ॥

౧

ఉద్విగ్నహృదయస్పర్వాః దిశస్సమవలోకయాన్ ।

సవ్యతిష్ఠత కస్మింశ్చిత్ దేశే వానరపుంగవః ॥

౨

నైవ చక్రే మనః స్థానే వీక్షమాణౌ మహాబలా ।

కషే పరమభీతస్య చిత్తం వ్యవససాద హ ॥

౩

చింతయిత్వాన ధర్మాత్మా విమృశ్య గురులాఘవం ।

సుగ్రీవః పరమోద్విగ్నః సర్వైరనుచరైస్సహ ॥

౪

తతస్స సచివేభ్యస్తు సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః ।

శశంస పరమోద్విగ్నః పశ్యంస్తా రామలక్ష్మణౌ ॥

౫

ఏతౌ వనమిదం దుర్గం వాలిప్రణిహితౌ ధ్రువం ।

ఇద్ధనా చీరవసనౌ ప్రచరంతావిహంగతౌ ॥

౬

తతస్సుగ్రీవసచివాః దృష్ట్వా పరమధన్వినౌ ।

జగ్మురితటాత్తస్మాత్ అన్యచ్ఛిఖరముత్తమం ॥

౭

తే క్షీప్రమధిగమ్యాథ యూథపా యూథపర్షభం ।
 హరయో వానరశ్రేష్ఠం పరివార్యోపతస్థిరైః ॥ ౪
 ఏకమేకాయనగతాః ప్లవమానా గిరీశిరిం ।
 ప్రకంపయంతో వేగేన గిరీణాం శిఖరాణ్యపి । ౫
 తతశ్శాఖామృగాన్సర్వే ప్లవమానా మహాబలాః ।
 బభంజుశ్చ నగాన్తత్ర పుష్పితాన్ దుర్గానంశ్చితాన్ ॥ ౬
 అప్లవంతో హరివరాః సర్వతన్తం మహాగిరిం ।
 మృగమాజారశాదూర్వాన్ త్రాసయంతో యయుస్తదా ।
 తతస్సుగ్రీవసచివాః పర్వతేంద్రం సమాశ్రితాః ।
 సంగమ్య కపిముఖ్యేన సర్వే ప్రాంజలయః స్థితాః ॥ ౭
 తతన్తం భయసంవిగ్నం వాలికిల్బిషశంకితం ।
 ఉవాచ హనుమాన్ వాక్యం సుగ్రీవం వాక్యకోవిదః ॥ ౮
 సంభ్రమన్త్యజ్యతామేషః సర్వైర్వాలికృతే మహాన్ ॥ ౯
 మలయోఽయం గిరివరః భయం నేహస్తి వాలినః ॥ ౧౦
 యస్మాదుద్విగ్నచేతాన్తన్తం ప్రద్యుతో హరిపుంగవ ॥ ౧౧
 తం క్రూరదర్శనం క్రూరం నేహ పశ్యామి వాలినం ॥ ౧౨
 యస్మాత్తవ భయం సౌమ్య పూర్వజాత్ పాపకర్మణః ॥ ౧౩
 న నేహ వాలీ దుష్టాత్మా న తే పశ్యామ్యహం భయం ॥ ౧౪
 అహో శాఖామృగత్వం తే వ్యక్తమేవ ప్లవంగమ ॥ ౧౫
 లఘుచిత్తతయాఽఽత్మానం న స్థాపయసి యో మతే ॥ ౧౬

బుద్ధివిజ్ఞానసంపన్నః ఇంగితైస్సర్వమాచర ।

న హ్యబుద్ధిం గతో రాజా సర్వభూతాని శాస్తి హి ॥ ౧౮

సుగ్రీవస్తు శుభం వాక్యం శ్శుత్వా సర్వం హనూమతః ।

తతశ్శుభతరం వాక్యం హనుమంతమువాచ హ ॥ ౧౯

దీఘబాహూ విశాలాక్షౌ శరచాపాసిధారిణౌ ।

కన్య న స్యాద్భయం దృష్ట్వా హ్యేతౌ నురనుతోపమా ॥ ౨౦

వాల్మీకిహితావేతౌ శంకేహం పురుషోత్తమా ।

రాజానో బహుమిత్రాశ్చ విశ్వాసో నాత్ర హి క్షమః ॥ ౨౧

అరయశ్చ మనుష్యేణ విజ్ఞేయాశ్చన్నచారిణః ।

విశ్వస్తానామవిశ్వస్తాః రంధ్రేషు ప్రహరంతి హి ॥ ౨౨

కృత్యేషు వాలీ మేధావీ రాజానో బహుదశనాః ।

భవంతి పరహంతారః తే జ్ఞయాః ప్రాకృతైర్మరైః ॥ ౨౩

కౌ త్వయా ప్రాకృతేనైవ గత్వా జ్ఞేయా ప్లవంగమ ।

ఇంగితానాం ప్రకారైశ్చ రూపవ్యాభాషణేన చ ॥ ౨౪

లక్షయన్య తయోభావం ప్రహృష్టమనసా యది ।

విశ్వాసయా ప్రశంసాభిః ఇంగితైశ్చ పునఃపునః ॥ ౨౫

మమైవాభిముఖం స్థిత్యా పృచ్ఛ త్వం హరిపుంగవ ।

ప్రయోజనం ప్రవేశన్య వనస్యాన్య ధనుర్ధరౌ ॥ ౨౬

శుద్ధాత్మానా యది త్వేతౌ జానీహి త్వం ప్లవంగమ ।

వ్యాభాషితైర్వా విజ్ఞేయా స్యాద్దుష్టదుష్టతా తయోః ॥ ౨౭

ఇత్యేవం కపిరాజేన సందిష్టో మారుతాత్మజః ।

చకార గమనె బుద్ధిం యత్ర తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౨౫

తథేతి సంపూజ్య వచస్తు తస్య తత్

కపేన్నుభీమస్య దురాసదస్య చ ।

మహానుభావౌ హనుమాన్ యయా తదా

స యత్ర రామోఽతిబలశ్చ లక్ష్మణః ॥ ౨౬

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-ద్వితీయస్తర్గః.

అథ తృతీయస్తర్గః.

వచో విజ్ఞాయ హనుమాన్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।

వర్వతాదృశ్యమూకాత్తు పుష్పవే యత్ర రాఘవౌ ॥

కపిరూపం పరిత్యజ్య హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।

భిక్షురూపం తతో భేజే శతబుద్ధితయా కపిః ॥

తతస్స హనుమాన్ వాచా శ్లక్ష్యయా సుమనోజ్ఞయా ।

వినీతవదుపాగమ్య రాఘవౌ ప్రణీపత్య చ ॥

ఆబభాషే తదా వీరౌ యథావత్ ప్రశశంస చ ।

సంపూజ్య విధివద్వీరః హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।

ఉవాచ కామతో వాక్యం మృదు సత్యపరాక్రమౌ ।

రాజ్ఞి దేవప్రతిమా తాపసౌ సంశితవ్రతౌ ॥

- దేశం కథమిమం ప్రాప్తౌ భవంతౌ వరవణీనౌ ।
- త్రాసయంతౌ మృగగణా అన్యాయశ్చ వనచారిణః ॥ ౬
- మహాతీరరుహా వృక్షౌ వీక్షమాణౌ నమంతతః ।
- ఇమాం నదీం శుభజలాం శోభయంతౌ తపస్వినౌ ॥ ౭
- ధైర్యవంతౌ నువణాభౌ కా యువాం చీరవాససౌ ।
- నిశ్వసంతౌ వరభుజౌ వీడయంతావిమాః ప్రజాః ॥ ౮
- సింహవిశ్రేష్ఠౌ వీరా సింహలిబలవిక్రమా ।
- శక్రచాపనిభే చావె గృహీత్వా శత్రునూదనౌ ॥ ౯
- శ్రీమంతౌ రూపసంపన్నౌ వృషభశ్రేష్ఠవిక్రమా ।
- హస్తీహస్తౌపమభుజౌ ద్యుతిమంతౌ నరవృక్షౌ ॥ ౧౦
- ప్రభయా వర్షతేంద్రోఽయం యువయౌరవభాసితః ।
- రాజ్యాహ్వానమరప్రభ్యా కథం దేశమిహాగతౌ ॥ ౧౧
- వద్భవశ్రేష్ఠౌ వీరా జటామండలధారిణౌ ।
- అన్యోన్యసదృశౌ వీరా దేవలోకాదివాగతౌ ॥ ౧౨
- యదృచ్ఛయేవ సంప్రాప్తౌ చంద్రనూర్యౌ వసుంధరాం ।
- వికాలవక్షసౌ వీరా మానుషే దేవరూపిణౌ ॥ ౧౩
- సింహస్కంధౌ మహాత్సహా నమదావిప గోవుషే ।
- అయతాశ్చ సువృత్తాశ్చ బాహవః పరిఘోషమాః ॥ ౧౪
- స్వభూషణభూషాహాః కిమర్థం న విభూషితాః ।
- ఉభౌ యోగ్యావహం మన్యే రక్షితుం పృథివీమిమాం ॥ ౧౫

ససాగరవనాం కృత్స్నం వింధ్యమేరువిభూషితాం ।

ఇమే చ ధనుషీ చిత్రైశ్శతైః చిత్రానులేపనే ॥

ప్రకాశేతే యథేంద్రస్య వజ్రే హేమవిభూషితే ।

సంపూర్ణా నిశితైర్బాణైః తూర్ణాశ్చ శుభదశకాః ॥

జీవితాంతకర్తృర్యైః శ్వసద్భిరివ పన్నగైః ।

మహాప్రమాణా విస్తీర్ణా తప్తహాటకభూషితౌ ॥

ఖడ్గావేతౌ విరాజేతే నిర్ముక్తావివ పన్నగౌ ।

ఏవం మాం పరిభాషంతం కస్మాదైవ నాభిభాషథః ॥

సుగ్రీవౌ నామ ధర్మాత్మా కశ్చిద్వానరయూథపః ।

వీరో వినికృతో భ్రాతౌ జగద్భ్రమతి దుఃఖితః ॥

ప్రాప్తోహం ప్రేషితస్తేన సుగ్రీవేణ మహత్స్వనా ।

రాజ్ఞా వానరముఖ్యానాం హనుమాన్నామ వానరః ॥

యువాభ్యాం సహ ధర్మాత్మా సుగ్రీవస్సఖ్యమిచ్ఛతి ।

తస్య మాం సచివం విత్తం వానరం పవనాత్మజం ॥

భిక్షురూపప్రతిచ్ఛన్నం సుగ్రీవప్రియకామ్యయా ।

ఋశ్యమూకాదిహ ప్రాప్తం కామగం కామరూపిణం ॥

ఏవముక్త్వా తు హనుమా తౌ వీరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥

వాక్యజ్ఞౌ వాక్యకుశలః పునర్నోవాచ కించన ॥

ఏతచ్ఛ్రుత్వా పచస్తస్య రామౌ లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।

ప్రహృష్టవదనః శ్రీమా భ్రాతరం పార్శ్వతః స్థితం ॥

- నచిప్రాఽయం కపీంద్రస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
 తమేవ కాంక్షమాణస్య మమాంతికముపాగతః ॥ ౨౬
- తమభ్యభాష సౌమిత్రై సుగ్రీవనచివం కపిం ।
 వాక్యజ్ఞం మధురైర్వాక్తేభ్యః స్నేహాయుక్తమరిందమ ॥ ౨౭
- నాన్మగ్న్వేదవిసీతస్య నాయజుర్వేదధారిణః ।
 నాసామవేదవిదుషః శక్యమేవం ప్రభాషితుం ॥ ౨౮
- నూనం వ్యాకరణం కృతస్మిం అనేన బహుధా శృతం ।
 బహు వ్యాహరతాఽనేన న కించిదవశద్భితం ॥ ౨౯
- న ముఖే నేత్రయోర్వాఽపి లలాటే చ భ్రూప్రాస్తథా ।
 ఆన్యేష్వపి చ గాత్రేషు దోషస్సంవిదితః క్వచిత్ ॥ ౩౦
- అవిస్తరమనుదిగ్ధం అవిశంభితమద్యుతం ।
 ఉరస్థస్సం కంఠగం వాక్యం వత్తతై మధ్యమే స్వరై ॥ ౩౧
- సుస్కారకృమసంపన్నం అద్యుతామవిశంభితాం ।
 ఉచ్చారయతి కల్యాణీం వాచం హృదయహారిణీం ॥ ౩౨
- అనయా చిత్రయా వాచా త్రిస్థానవ్యంజనస్థయా ।
 కన్య నారాధ్యతే చిత్తం ఉద్యతాసేరరేరపి ॥ ౩౩
- ఎవంవిధో యస్య దూతః న భవేత్ పాథివస్య తు ।
 సిద్ధ్యంతి హి కథం తస్య కార్యాణాం గతయోఽనఘ ॥ ౩౪
- ఏవంగుణగణైర్మృతాః యస్య న్యుః కార్యసాధకాః ।
 తస్య సిద్ధ్యంతి సర్వాథాః దూతవాక్యప్రచోదితాః ॥ ౩౫

ఏవముక్తస్తు సౌమిత్రిః సుగ్రీవనచివం కపిం ।

అభ్యభాషత వాక్యజ్ఞః వాక్యజ్ఞం పవనాత్మజం ॥ ౩౬

విదితా నౌ గుణా విద్వాన్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।

తమేవ చావాం మాగ్ధావః సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరం ॥ ౩౭

యథా బ్రవీషి హనుమాన్ సుగ్రీవవచనాదిహ ।

తత్తథా హి కరిష్యావః పచనాత్త్వ న తత్తమ ॥ ౩౮

తత్తస్య వాక్యం నిపుణం నిశమ్య

ప్రహృష్టరూపః పవనాత్మజః కపిః ।

మనస్సమాధాయ జయోపవత్తే

సఖ్యం తదా కతుమిదేష తాభ్యాం ॥ ౩౯

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-తృతీయస్సర్గః.

అథ చతుర్థస్సర్గః.

తతః ప్రహృష్టౌ హనుమాన్ కృత్యవానితి తద్వచః ।

శ్రుత్వా మధురసంభాషం సుగ్రీవం మనసా గతః ॥

భక్త్యా రాజ్యాగమస్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।

యదయం కృత్యవాన్ ప్రాప్తః కృత్యం చైతదుపగతం ॥

తతః పరమసంహృష్టః హనుమాన్ ప్లవగష్ఠః ।

ప్రత్యువాచ తతో వాక్యం రామం వాక్యవిశారదః ॥

- మథం త్వం వనం ఘోరం పంపాకాననమండితం ।
 ఆగతస్సానుజో దుర్గం నానావ్యాళమృగాయుతం ॥ ౪
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణో రామచోదితః ।
 ఆచచక్షే మహాత్మానం రామం దశరథాత్మజం ॥ ౫
- రాజా దశరథో నామ ద్యుతిమాన్ ధర్మవత్సలః ।
 చాతుర్వణ్యం స్వధర్మేణ నిత్యమేవాభ్యపాలయత్ ॥ ౬
- స ద్వేష్టా విద్యతే తస్య స చ స ద్వేష్టి కంచన ।
 స చ సర్వేషు భూతేషు పితామహ ఇవాపరః ॥ ౭
- అగ్నిష్టోమాదిభిర్యజ్ఞైః ఇష్టవానా వృదక్షిణైః ।
 తస్యాయం పూర్వజః పుత్రః రామో నామ జన్మః శ్రుతః ॥ ౮
- శరణ్యస్సర్వభూతానాం పితుర్ని దేశపారగః ।
 హో దశరథస్యాయం పుత్రాణాం గుణవత్తమః ॥ ౯
- రాజలక్ష్మణసంపన్నః సంయుక్తో రాజసంపదా ।
 రాజ్యాద్యభ్యష్టో వనే వస్తుం మయా సార్థమిహాగతః ॥ ౧౦
- భార్యయా చ మహాతేజాః సీతయానుగతో వశీ ।
 దివక్షయే మహాతేజాః ప్రభయేవ దివాకరః ॥ ౧౧
- అహమస్యావణో భ్రాతా గుణైర్దాన్యముపాగతః ।
 కృతజ్ఞస్య బహుజ్ఞస్య లక్ష్మణో నామ నామతః ॥ ౧౨
- సుభూహన్య మహాహన్య సర్వభూతహితాత్మనః ।
 విశ్వర్మేణ చ హీనస్య వనవాసాశ్రితస్య చ ॥ ౧౩

రక్షసాపహృతా భార్యా రహితే కామరూపిణా ।
 తచ్చ స జ్ఞాయతే రక్షః పత్నీ యేనాస్య సా హృతా । గ
 దనుర్నామ దితేః పుత్రః శాపాద్రాక్షనతాం గతః ।
 ఆఖ్యాతస్తేన సుగ్రీవః సమథో వానరవభః । గ
 స జ్ఞాన్యతి మహావీర్యః తవ భార్యాపహరిణం । గ
 ఏవముక్త్వా దనుః స్వర్గం భ్రాజమానో గతస్సుఖం । గ
 ఎతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యాథాతథ్యేన పృచ్ఛతః । గ
 అహం చైవ హి రామశ్చ సుగ్రీవం శరణం గతౌ । గ
 ఎవ దత్వా చ విత్తాని ప్రాప్య చానుత్తమం యశః । గ
 లోకనాథః పురా భూత్వా సుగ్రీవం నాథమిచ్ఛతి । గ
 పితా యస్య పురా వ్యసీత్ శరణ్యో ధర్మవత్సలః । గ
 తస్య పుత్రశ్శరణ్యశ్చ సుగ్రీవం శరణం గతః । గ
 సర్వలోకస్య ధర్మాత్మా శరణ్యశ్శరణం పురా । గ
 గురుర్నే రాఘవస్సోఽయం సుగ్రీవం శరణం గతః । గ
 యస్య ప్రసాదే సతతం ప్రసీదేయురిమాః ప్రజాః । గ
 స రామో వానరేంద్రస్య ప్రసాదమభికాంక్షతే । గ
 యేన సర్వగుణోపేతాః పృథివ్యాం సర్వపార్థివాః । గ
 మానితాస్సతతం రాజ్ఞా నదా దశరథేన వై । గ
 తస్యాయం పూర్వజః పుత్రః త్రిషు లోకేషు విక్రుతః । గ
 సుగ్రీవం వానరేంద్రం తు రామశ్శరణమాగతః । గ

- శోకాభిభూతై రామై తు శోకాతేక శరణం గతే ।
 కతుమహతి నుగ్రీవః ప్రసాదం హరియూథపః ॥ ౨౪
- ఏవం బ్రువాణం సౌమిత్రిం కరుణం సాశ్రుహోచనం ।
 హనుమాన్ ప్రత్యువాచేదం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౨౫
- ఈదృశా బుద్ధినంపన్నాః జితకౌఢా జితేంద్రియాః ।
 ద్రష్టవ్యా వాసరేంద్రేణ దిప్త్యా దర్శనమాగతాః ॥ ౨౬
- స హి రాజ్యాత్ పరిభ్రష్టః కృతవైరశ్చ వాలినా ।
 హృతదానో వనే త్యక్తః భ్రాత్రా వినికృతో భృశం ॥ ౨౭
- కరిష్యతి న సాహాయ్యం యువయోర్భాస్కరాత్సజః ।
 నుగ్రీవస్సహ చాస్మాభిః సీతాయాః పరిమార్గణై ॥ ౨౮
- ఇత్యేవముక్త్వా హనుమాన్ శ్లక్ష్యం మధురయా గిరా ।
 బభాషే సోఽభిగచ్ఛేమ నుగ్రీవమితి రాఘవం ॥ ౨౯
- ఏవం బ్రువాణం ధర్మాత్మా హనుమంతం స లక్ష్మణః ।
 ప్రతిపూజ్య యథాన్యాయం ఇదం ప్రోవాచ రాఘవం ॥ ౩౦
- కషి కథయతే హృష్టః యథాఽయం మారుతాత్సజః ।
 కృత్యవాన్ సోపి సంప్రాప్తః కృతకృత్యోఽసి రాఘవ ॥ ౩౧
- ప్రసన్నముఖవణశ్చ వ్యక్తం హృష్టశ్చ భాషతే ।
 నాన్యతం వత్సతే వీరః హనుమాన్ మారుతాత్సజః ॥ ౩౨
- తతస్స తు మహాప్రాజ్ఞః హనుమాన్ మారుతాత్సజః ।
 జగామాదాయ తౌ వీరా హరిరాజాయ రాఘవౌ ॥ ౩౩

భిక్షురూపం పరిత్యజ్య వానరం రూపమాస్థితః ।
పృష్ఠమారోవ్య తౌ వీరౌ జగము కపికుంజరః ॥

న తు విపులయశాః కపివవీరః

పవనసుతః కృతకృత్యవత్ ప్రహృష్టః ।

గిరివరమురువిక్రమః ప్రయాతః

సుశుభమతిస్సహ రామలక్ష్మణాభ్యాం ॥

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే చతుర్థః స్సర్గః.

అథ పంచమస్సర్గః.

ఋశ్యమూకాత్తు హనుమాన్ గత్వా తు మలయం గిరి ।
ఆచచక్షే తదా వీరౌ కపిరాజాయ రాఘవౌ ॥

అయం రామో మహాస్రాజ్ఞః సంస్రాప్తో దృఢవిక్రమః ।

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా రామోఽనుం సత్యవిక్రమః ॥

ఇత్వాకూఠాం కులే జాతః రామో దశరథాత్మజః ।

ధర్మే నిగదితశ్చైవ పితుర్నిదేశపారగః ॥

తస్యాస్య వనతోఽరణ్యే నియతస్య మహాత్మనః ।

రావణేన హృతా భార్యా స త్వాం శరణమాగతః ॥

రాజనూయాశ్చ మేధైశ్చ వహ్నిర్యేనాభితర్పితః ।

దక్షిణాశ్చ తథోత్సృష్టాః గావశ్చ తసహస్రశః ॥

- తపసా సత్యవాక్యేన వసుథా యేన పాలితా ।
 శ్రీహేతోస్తస్య పుత్రోఽయం రామస్తాన్వం శరణం గతః ॥౬
 భవతా సఖ్యకామా తౌ భ్రాతరా రామలక్ష్మణౌ ।
 ప్రతిగృహ్యార్చయన్వైతౌ పూజనీయతమాపుభౌ ॥ ౭
 శృత్వా మానుమతౌ వాక్యం సుగ్రీవౌ హృష్టమానసః ।
 భయం చ రాఘవాద్భ్రం ప్రజహౌ విగతజ్వరః ॥ ౮
 స శృత్వా మానుషం రూపం సుగ్రీవః ప్లనగర్షభః ।
 దశానీయతమో భూత్వా ప్రీత్యా ప్రోవాచ రాఘవం ॥ ౯
 భవాః ధర్మవినీతశ్చ వికాంతస్సర్వవత్సరః ।
 ఆఖ్యాతా వాయుపుత్రేణ తత్త్వతో మే భవద్గుణాః ॥ ౧౦
 తస్మైవైష సత్కారః లాభశ్చైవౌత్తమః పృభో ।
 యత్త్వమిచ్ఛసి సాహదకం వానరేణ మయా సహ ॥ ౧౧
 తోచతే యది వా సఖ్యం బాహురేష పృసారితః ।
 గృహ్యతాం పాణినా పాణిః మర్యాదా బధ్యతాం ధ్రువా ।
 ఏతత్తు వచనం శృత్వా సుగ్రీవేణ సుభాషితం ।
 స పృహృష్టమనా హస్తం వీడయామాన పాణినా ॥ ౧౩
 హృద్యం సాహృదమాలంబ్య పర్యష్టజత పీడితం ।
 తతో హనూమాన్ సంత్యజ్య భిక్షురూపమరిందమః ॥ ౧౪
 కాష్ఠయోః స్వేన రూపేణ జనయామాస పావకం ।
 దీప్యమానం తతో వహ్నిం పుష్కైరభ్యర్చ్య సత్కృతం ॥ ౧౫

తయోర్ధ్వధ్యౌఽథ నుప్రీతః నిదధే నునమాహితః ।
 తతోఽగ్నిం దీప్యమానం తౌ చక్రతుశ్చ ప్రదక్షిణం ॥ ౧౬
 నుగ్రీవౌ రాఘవశ్చైవ వయస్యత్వముపాగతో ।
 తతస్సుప్రీతమనసౌ తాపుభౌ హరిరాఘవౌ ॥ ౧౭
 అన్యోన్యమభివీక్షంతౌ న తృప్తిముపజగ్ముతుః ।
 త్వం వయస్యసి మే హృద్యః హ్యేకం దుఃఖం నుఖం చ నా ।
 నుగ్రీవౌ రాఘవం వాక్యం ఇత్యువాచ ప్రహృష్టవత్ ।
 తతస్స పణఃబహుళాం చిత్వా శాఖాం నుపుష్పితాం ॥ ౧౮
 సాలస్యాస్తీర్య నుగ్రీవః నిషసాద సరాఘవః ।
 లక్ష్మణాయాథ సంహృష్టః హనుమాన్ ప్లవగర్షభః ॥ ౧౯
 శాఖాం చందనవృక్షస్య దదౌ పరమపుష్పితాం ।
 తతః ప్రహృష్టస్సుగ్రీవః శ్లక్ష్ణం మధురయా గిరా ॥ ౨౦
 ప్రత్యువాచ తదా రామం హర్షవ్యాకులలోచనః ।
 అహం వినికృతో రామ చరామీహ భయాదీతః ॥ ౨౧
 హృతభావ్యో వనె త్రస్తః దుర్గమేతదుపాశ్రితః ।
 సోఽహం త్రస్తో వనే భీతః వసామ్యుద్భ్రాంతచేతనః ॥ ౨౨
 వాలినా నికృతో భ్రాతౌ కృతవైరశ్చ రాఘవ ।
 వాలినో మే మహాభాగ భయాత్సన్యాధయం కురు ॥ ౨౩
 కర్తుమహాసి కాకుత్స్థ భయం మే న భవేన్యథా ।
 ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధగ్ధజ్ఞో ధర్మవత్సలః ॥ ౨౪

ప్రత్యభావత కాకుత్స్థః సుగ్రీవం పృహసన్నివ ।

జవకారఫలం మిత్రం విదితం మే మహాకవే ॥

౨౬

వాలినం తం వధిష్యామి తవ భార్యావహరిణం ।

అమోఘాస్సూర్యసంకాశాః మమైతే నిశితాశ్శరాః ॥

౨౭

తస్మిన్ వాలిని దుర్వృత్తై నివతివ్యంతి వేగితాః ।

కంఠప్రతప్రతిచ్ఛన్నాః మహేంద్రాశనిసంనిభాః ॥

౨౮

తీక్ష్ణాగ్రా ఋజువర్షాణః సరోషా భుజగా ఇవ ।

తమయ్య వాలినం వశ్య క్రూరై రాశీవిషోపమైః ॥

౨౯

శరైర్వినిహతం భూమా వికీర్ణమివ పర్వతం ।

స తు తద్వచనం శృత్వా రాఘవస్యాత్మనో హితం ॥

౩౦

సుగ్రీవః పరమప్రీతః సుమహద్వాక్యమబ్రవీత్ ।

తవ ప్రసాదేన నృసింహ రాఘవ

ప్రియాం చ రాజ్యం చ సమాప్నుయామహం ।

తథా కురు త్వం నరదేవ వైరిణం

యథా నిహంస్యద్య రిపుం మమాగ్రజం ॥

౩౧

సీతాకపీంద్రక్షణదాచరాణాం

రాజేవహేమజ్వలనోపమాని ।

సుగ్రీవరామప్రణయప్రసంగే

వామాని నేత్రాణి సమం స్ఫురంతి ॥

౩౨౪

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-పంచమస్తకః.

అథ షష్ఠస్సర్గః.

—o—

పునరేవాఽప్రవీత్ ప్రీతః రాఘవం రఘునందనం ।
 అయమాఖ్యాతి మే రామ సచిశ్చై మంత్రినత్తమః । ౧
 హనుమాన్ యన్నిమిత్తం త్వం నిజానం వసమాగతః ।
 లక్ష్మణేన సహ భ్రాతృ వసతశ్చ వనె తవ ॥ ౨
 రక్షసాఽపహృతా భార్యా మైథిలీ జనకాత్మజా ।
 త్వయా వియుక్తా రుదతీ లక్ష్మణేన చ ధీమతా ॥ ౩
 అంతరప్రేప్సూనా తేన హత్వా గృధ్రం జటాయుషం ।
 భార్యావియోగజం దుఃఖం అచిరాత్ త్వం విమోక్ష్యసే ॥ ౪
 అహం తామానయిష్యామి నష్టాం వేదశ్శ్రుతీమివ ।
 రసాతలే వా వతంతీం వతంతీం వా నభస్తలే ॥ ౫
 అహమానీయ దాస్యామి తవ భార్యామరిందను ।
 ఇదం తథ్యం మను వచః త్వమవేహి చ రాఘవ ॥ ౬
 న శక్యా సా జరయితుం అపి సేంద్రైస్సరాసురైః ।
 తవ భార్యా మహాబాహూ భక్ష్యం విషకృతం యథా ॥ ౭
 త్యజ శోకం మహాబాహూ తాం కాంతామానయామి తే ॥ ౮
 అనుమానాత్తు జానామి మైథిలీ సా న సంశయః ॥
 హియమాణా మయా దృష్టా రక్షసా క్రూరకర్షణా ।
 క్రోశంతీ రామ రామేతి లక్ష్మణేతి చ విస్వరం ॥ ౯

- స్ఫురంతీ రావణస్యాంకే పన్న గేంద్రవధూర్యథా ।
 ఆత్మనా పంచమం మాం హి దృష్ట్వా శైలతటే స్థితం ॥ ౧౦
- ఉత్తరీయం తయా త్యక్తం శుభాన్యభరణాని చ ।
 తాన్యస్థాభిర్గృహీతాని నిహితాని చ రాఘవ ॥ ౧౧
- ఆనయిష్యామ్యహం తాని ప్రత్యభిజ్ఞాతుమహాసి ।
 తమబ్రవీత్తో రామః సుగ్రీవం ప్రియవాదినం ॥ ౧౨
- ఆనయన్వ నఖ శ్రీఘం కిమర్థం ప్రవిశంబసే ।
 ఎవముక్తస్తు సుగ్రీవః శైలన్య గహనాం గుహం ॥ ౧౩
- ప్రవివేశ తతశ్రీఘం రాఘవప్రియకామ్యయా ।
 ఉత్తరీయం గృహీత్వా తు శుభాన్యభరణాని చ ॥ ౧౪
- ఇదం పశ్యేతి రామాయ దశాయామాస వానరః ।
 తతో గృహీత్వా తద్వానః శుభాన్యభరణాని చ ॥ ౧౫
- అథవద్భాష్పసంరుద్ధః సీహారేణేవ చంద్రమాః ।
 సీతాన్నీహప్రవృత్తేన న తు బాష్పేణ దూషితః ॥ ౧౬
- హాప్రియేతి రుదకా ధైర్యం ఉత్సృజ్య న్యపతత్ షీతౌ ।
 హృది కృత్వా తు బహుశః తమలంకారముత్తమం ॥ ౧౭
- నిశ్శ్వాస భృశం సర్పః బిలస్థ ఇవ రోషితః ।
 అవిచ్ఛిన్నాశ్రువేగస్తు సౌమిత్రిం వీక్ష్య పార్శ్వతః ॥ ౧౮
- మరిదేవయితుం దీనం రామస్సముపచక్రమే ।
 హ్యే లక్ష్మణ నైదేహ్యే సంత్యక్తం హియమాణయా ॥ ౧౯

ఉత్తరీయమిదం భూమా శరీరాద్భూషణాని చ ।
 శాద్వలిన్యాం ధ్రువం భూమ్యాం నీతయా హ్రియమాణయా ।
 ఉత్సృష్టం భూషణమిదం తథారూపం హి దృశ్యతే ।
 ఏవముక్తస్తు రామేణ లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ । ౨౧
 నాహం జానామి కేయూరే నాహం జానామి కుండలే ।
 నూపురే త్వభిజానామి నిత్యం పాదాభివందనాత్ । ౨౨
 తతస్స రాఘవౌ దీనః సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ।
 బూహి సుగ్రీవ కం దేశం హ్రియంతీ లక్ష్మితా త్వయా । ౨౩
 రక్షసా రాద్రరూపేణ మమ ప్రాణైః ప్రియా ప్రియా ।
 క్వ వా వసతి తద్రక్షః మహద్వ్యసనదం మమ । ౨౪
 యన్నిమిత్తమహం సర్వా నాశయిష్యామి రాక్షసాః ।
 హరతా మైథిలీం యేన మాం చ లోషయతా భృశం । ౨౫
 ఆత్మనో జీవితాంతాయ మృత్యుద్వారమపావృతం ।

మమ దయితతరా హృతా వనాంతాత్

రజనిచరేణ విమథ్య యేన సా ।

కథయ మమ రిపుం త్వమద్య వై

ష్లవగపతే యమసాదనం నయామి । ౨౬

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-పంచసర్గః.

అథ సప్తమస్కర్గః.

- ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః రామేణాతేన వానరః ।
 ఆబ్రవీత్ పాంజలిర్వాక్యం సబాష్పం బాష్పగద్గదః ॥ ౧
- స జానే నిలయం తస్య సర్వథా పాపరక్షనః ।
 సామర్థ్యం విక్రమం వాఽపి దామ్నులేయస్య వా కులం ॥ ౨
- సత్యం తే ప్రతిజానామి త్యజ శోకమరిందమ ।
 కరిష్యామి తథా యత్నం యథా ప్రాప్స్యసి మైథిలీం ॥ ౩
- రావణం సగణం హత్వా పరితోష్యాత్సపౌరుషం ।
 తథాఽస్మి కర్తా న చిరాత్ యథా ప్రీతో భవిష్యసి ॥ ౪
- అలం వైక్లబ్యమాలంబ్య ధైర్యమాత్మగతం స్మర ।
 త్వద్విధానామనదృశం ఈదృశం విద్ధి లాఘవం ॥ ౫
- మయాఽపి వ్యసనం ప్రాప్తం భార్యాహరణజం మహత్ ।
 స చాహమేవం శోచామి న చ ధైర్యం పరిత్యజే ॥ ౬
- నాహం తామనుశోచామి ప్రాకృతో హనరోపి నః ।
 మహత్నా చ వినీతశ్చ కిం పునర్ధృతిమాన్ భవాన్ ॥ ౭
- బాష్పనూపతితం ధైర్యాత్ నిగ్రహీతుం త్వమహాసి ।
 మర్యాదాం సత్త్వయుక్తానాం ధృతిం నోత్సృష్టమహాసి ॥ ౮
- వ్యసనే వాఽర్థకృచ్చే వా భయే వా జీవతాంతకే ।
 విమృశ వై స్వయా బుద్ధ్యా ధృతిమాన్ నావసీదతి ॥ ౯

బాలిశన్తు నరో నిత్యం వైక్లబ్యం యోఽనువతతే ।
 న మజ్జత్యవశశ్శోకే భారాకాంతేవ నాజతే । గు
 ఏషాఽంజలిర్నయా బద్ధః ప్రణయాత్ త్వాం ప్రసాదయ ।
 పారుషం శ్రయ శోకస్య నాంతరం దాతుమహాసి । గు
 యే శోకమనువతంతే న తేషాం విద్యతే నుఖం ।
 తేజశ్చ క్షీయతే తేషాం న త్వం శోచితుమహాసి । గు
 శోకేనాభిప్రపన్నస్య జీవితే చాపి సంశయః ।
 న శోకం త్యజ రాజేంద్ర ధైర్యమాశ్రయ కేవలం । గు
 హితం వయస్యభావేన బ్రూమి నోపదిశామి తే ।
 వయస్యతాం పూజయన్ మే న త్వం శోచితుమహాసి । గు
 మధురం సాంత్యితస్తేన సుగ్రీవేణ స రాఘవః ।
 ముఖమశ్రుపరిక్లిన్నం వస్త్రాంతేన ప్రమాజయత్ । గు
 ప్రకృతిస్థన్తు కాకుత్స్థః సుగ్రీవవచనాత్ ప్రభుః । గు
 సంపరివ్వజ్య సుగ్రీవం ఇదం వచనమబ్రవీత్ । గు
 కథవ్యం యద్వయస్యేన స్నిగ్ధేన చ హితేన చ । గు
 అనురూపం చ యుక్తం చ కృతం సుగ్రీవ తత్త్వయా । గు
 ఎష చ ప్రకృతిస్థోఽహం అనునీతస్తత్త్వయా నఖే । గు
 దుర్లభో హీదృశో బంధుః అస్మిన్ కాలే విశేషతః । గు
 కిం తు యత్నస్తత్త్వయా కార్యః మైథిల్యః పరిమాగతే । గు
 రాక్షసస్య చ దౌద్రస్య రావణస్య దురాత్మనః ।

మయా చ యదునుష్ఠేయం వినైతేన తదుచ్యతాం ।
 పరాస్త్రివ చ సుత్యైతే నర్వం సంపద్యతే మయి ॥ ౨౦
 మయా చ యదిదం వాక్యం అభిచూనాత్ నమీరితం ।
 తత్త్వయా హరిశామాః ల తత్త్వమిత్యవధార్యతాం ॥ ౨౧
 ఆనృతం నోక్తపూర్వం మే న చ వత్యై కదాచన ।
 ఏతత్తై ప్రతిజానామి నత్యేనైవ చ తే శవే ॥ ౨౨
 తతః ప్రహృష్టస్సుగ్రీవః వాన్దరై స్సచివై స్సహా ।
 రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా ప్రతిజ్ఞాతం విశేషతః ॥ ౨౩
 ఏవమేకాంతసంపుక్తా తతస్తా నరవానరా ।
 ఉభావనోన్యసదృశం సుఖం దుఃఖం ప్రభాషతాం ॥ ౨౪

మహానుభావస్య వచో నిశమ్య

హరిర్నరాణామృషభస్య తస్య ।

కృతం న మేనే హరివీరముఖ్యః

తదా న్వకార్యం హృదయేన విద్వాన్ ॥ ౨౫

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండ-సప్తమస్తోత్రం.

అథ అష్టమస్తోత్రం.

పరితృప్తస్త్వ సుగ్రీవః తేన వాక్యేన వానరః ।

లక్ష్మణస్యాగ్రతో రామం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧

సర్వథాఽహమనుగ్రాహ్యః దేవతానామసంశయః ।
 ఉపవన్నగుణోపేతః సఖా యస్య భవాన్ మమ ॥ ౨
 శక్యం ఖలు భవేద్రామ సహాయేన త్వయాఽనఘ ।
 సురరాజ్యమపి ప్రాప్తుం స్వరాజ్యం కిం పునః ప్రభో ॥ ౩
 సోఽహం సభాజ్యో బంధూనాం సుహృదాం చైవ రాఘవ ।
 యస్యాగ్నిసాక్షికం మిత్రం లబ్ధం రాఘవవంశజం ॥ ౪
 అహమవ్యనురూపస్తి వయస్యో జ్ఞాస్యసే శ్వనైః ।
 న తు వక్తుం సమర్థోఽహం స్వయమాత్మగతాన్ గుణాన్ ॥ ౫
 మహాత్మనాం తు భూయిష్ఠం త్వద్విధానాం కృతాత్మనాం ।
 నిశ్చలా భవతి ప్రీతిః ధైర్యమాత్మవతామివ ॥ ౬
 రజతం వా సువర్ణం వా వస్త్రాణ్యాభరణాని చ ।
 అవిభక్తాని సాధూనాం అవగచ్ఛంతి సాధవః ॥ ౭
 ఆఢ్యో వాఽపి దరిద్రో వా దుఃఖతస్సుఖతోఽపి వా ।
 నిర్దోషో వా సదోషో వా వయస్యః పరమా గతిః ॥ ౮
 ధనత్యాగస్సుఖత్యాగః దేహత్యాగోపి వా పునః ।
 వయస్యార్థే ప్రవతంతే స్నేహం దృష్ట్వా తథావిధం ॥ ౯
 తత్తథేత్యబ్రవీదామః సుగ్రీవం ప్రియవాదినం ।
 లక్ష్మణస్యాగ్రతో లక్ష్మ్య వాసవస్యేవ ధీమతః ॥ ౧౦
 తతో రామం స్థితం దృష్ట్వా లక్ష్మణం చ మహాబలం ।
 సుగ్రీవస్సర్వతశ్చక్షుః వనే లోలమపాతయత్ ॥ ౧౧

- స దదశశ తతస్సాలం అవిదూరే హరీశ్వరః ।
 సుపుష్పమీషత్ప్రతాభ్యం భ్రమరైరువశోభితం । ౧౨
- తస్యైకాం వణజబహుళాం భజక్త్వా శాఖాం సుపుష్పితాం ।
 సాలస్యాస్తీర్య సుగ్రీవః నిషసాద సరాఘవః ॥ ౧౩
- తావాసీనౌ తతో దృష్ట్వా హనుమానపి లక్ష్మణం ।
 సాలశాఖాం సముత్పాట్య విసేతముపవేశయత్ ॥ ౧౪
- సుఖాపవిప్తం రామం తు ప్రసన్నముదధి యథా ।
 ఫలపుష్పసమాకీర్ణే తస్మిన్ గిరివరోత్తమే ॥ ౧౫
- తతః ప్రహృష్టస్సుగ్రీవః శ్లక్ష్యం మధురయా గిరా ।
 ఉవాచ ప్రణయాద్రామం హర్షవ్యాకులితాక్షరం ॥ ౧౬
- అహం వికృతో భ్రాత్రా చరామ్యేష భయాదితః ।
 ఋశ్యమూకం గిరివరం హృతభార్యస్సుదుఃఖతః ॥ ౧౭
- సోఽహం తస్మాత్ భయే మగ్నః వసామ్యుద్భ్రాంతచేతనః ।
 వాలినా నికృతో భ్రాత్రా కృతవైరశ్చ రాఘవ ॥ ౧౮
- వాలినో మే భయారణ్య సర్వలోకాభయంకర ।
 సుమాపి త్వమనాథస్య ప్రసాదం కర్తుమహాసి ॥ ౧౯
- ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మశ్ఞో ధర్మవత్సలః ।
 ప్రత్యువాచ స శాకున్తలః సుగ్రీవం ప్రహసన్నివ ॥ ౨౦
- ఉపకారఫలం మిత్రం అపకారోఽరిలక్షణం ।
 అద్యైవ తం హనిష్యామి తవ భార్యాపహరిణం ॥ ౨౧

ఇమే హి మే మహావేగాః పత్రిణస్తిగ్ధతేజసః ।
 కార్తికేయవనోద్భూతాః శరా హేమవిభూషితాః ॥ ౨౧
 కంకపత్రపృతిచ్ఛన్నాః మహేంద్రదాశనిసంనిభాః ।
 సుపర్వాణస్సుతీక్ష్ణాగ్రాః సరోషా భుజగా ఇవ ॥ ౨౨
 భ్రాతృనంజ్ఞమమిత్రం తే వాలినం కృతకిల్బిషం ।
 శరైర్వినిహతం పశ్య వికీణమివ పర్వతం ॥ ౨౩
 రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవో వాహినీపతిః ।
 ప్రహర్షమతులం లేభే సాధు సాధ్వీతి చాబ్రవీత్ ॥ ౨౪
 రామ శోకాభిభూతోఽహం శోకార్తానాం భవాగ్గతిః ।
 వయస్య ఇతి కృత్వా హి త్వయ్యహం పరిదేవయే ॥ ౨౫
 త్వం హి పాణిప్రదానేన వయస్యో మేఽగ్నిసాక్షికం ।
 కృతః ప్రాణైర్బహుమతః సత్యేనాపి శపామి తే ॥ ౨౬
 వయస్య ఇతి కృత్వా చ విస్రబ్ధ ప్రవదామ్యహం ।
 దుఃఖమతగతం యన్మే మనో హరతి నిత్యశః ॥ ౨౭
 ఏతావదుక్త్వా వచనం బాష్పదూషితహోచనః ।
 బాహ్సోపహతయా వాచా నోచ్చైశ్శక్నోతి భాషితుం ॥ ౨౮
 బాష్పవేగం తు సహసా నదీవేగమివాగతం ।
 ధారయామాస ధైర్యేణ సుగ్రీవో రామసంనిధౌ ॥ ౨౯
 సంనిగృహ్య తు తం బాష్పం ప్రమృజ్య నయనే శుభే ।
 వినిశ్చ్యస్య చ తేజస్వీ రాఘవం వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౩౦

- పురాహం వాలినా రామ రాజ్యాత్ స్వాదవరోపితః ।
 పరుషాణి చ సంశ్లావ్య నిధూకతోఽస్మి బలీయసా ॥ 39
- హృతా భార్యా చ మే తేన ప్రాణైభ్యోపి గరీయసీ ।
 మహృదశ్చ మదీయా యే సంయతా బంధనేషు తే ॥ 33
- యత్నవాంశ్చ సుదుష్టాత్తా మద్వినాశాయ రాఘవ ।
 బహుశః సత్ప్రయుక్తాశ్చ వాసరా నిహతా మయా ॥ 34
- శంకయా త్వేతయా చేహ దృష్ట్వా త్వామపి రాఘవ ।
 నోపసర్పామ్యహం భీతః భయే సర్వే హి బిభ్యతి ॥ 35
- కేవలం హి సహాయా మే మానుమత్ప్రయుఖా స్త్విమే ।
 అతోఽహం ధారయామ్యద్య ప్రాణాః కృచ్ఛ్యగతోపి నా ॥
- ఏతే హి కపయః స్నిగ్ధాః మాం రక్షంతి నమంతతః ।
 సహ గచ్ఛంతి గంతవ్యే నిత్యం తిష్ఠంతి చ స్థితే ॥ 32
- సుతైవస్త్వేష తే రామ కిముక్త్వా విస్తరం హి తే ।
 న మే జ్యేష్ఠా రిపుభ్రాతా వాలీ విశ్కులపౌరుషః ॥ 30
- తద్వినాశాద్ధి మే దుఃఖం ప్రణవ్యం స్వాదనంతరం ।
 సుఖం మే జీవితం చైవ తద్వినాశనిబంధనం ॥ 36
- ఏష మే రామ శోకాంతః శోకార్తేన నివేదితః ।
 దుఃఖతస్సుఖతో వాఽపి సఖ్యుర్నిత్యం సఖా గతిః ॥ 40
- శ్చుత్వైతద్వచనం రామః సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ।
 కింనిమిత్తమభూద్వైరం శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః ॥ 41

సుఖం హి కారణం శ్చూత్వా వైరస్య తవ వానర ।

ఆనంతర్యం విధాన్యామి సంప్రధార్య బలాబలం ॥ ౪౨

బలవాక్ హి మమామర్షః శ్చూత్వా త్వామవమానితం ।

వత్తే హృదయోత్కంఠీ ప్రావృడ్వేగ ఇవాంధసః ॥ ౪౩

హృష్టః కథయ విస్రబ్ధః యావదారోవ్యతే ధనుః ।

సృష్టశ్చ హి మయా బాణః నిరస్తశ్చ రిపుస్తవ ॥ ౪౪

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః కాకుత్స్థేన మహాత్మనా ।

ప్రహాషమతులం లేభే చశుర్భిన్నహ వానరైః ॥ ౪౫

తతః ప్రహృష్టవదనః సుగ్రీవో లక్ష్మణాగ్రజే ।

వైరస్య కారణం తత్త్వం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౪౬

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-అష్టమస్తర్గః.

అథ సవమస్తర్గః.

శ్చూయతాం రామ యద్వృత్తం ఆదిప్రభృతి తత్త్వయా ।

యథా వైరం సముద్భూతం యథా చాహం నిరాశృతః ॥ ౪౭

వాలీ నామ మమ భ్రాతా జ్యేష్ఠశ్చత్రువిషాదనః ।

పితృర్బహుమతో నిత్యం మమాపి చ తథా పురా ॥ ౪౮

పితృర్యువరతేఽస్మాకం జ్యేష్ఠోఽయమితి మంత్రిభిః ।

కపీనామీశ్వరో రాజ్యే కృతః పరమసంమతః ॥ ౪౯

- రాజ్యం ప్రశానతస్తస్య పితృవై తామహం మహత్ ।
 అహం సర్వేషు కాలేషు ప్రణతః ప్రేమ్యవత్ స్థితః ॥ ౪
- మాయావీ నామ తేజస్వీ పూర్వజో దుందుభేన్మృతః ।
 తేన తస్య మహద్వైరం స్త్రీకృతం విశ్రుతం పురా ॥ ౫
- స తు సుప్తజనే రాతౌ కిష్కింధాద్వారమాగతః ।
 నదతి స్థా సుసంరబ్ధః వాలినం చాహ్వాయద్రణ ॥ ౬
- ప్రసుప్తస్తు మమ భ్రాతా నదితం భైరవన్వనం ।
 శ్శృత్వా స మమృషే వాలీ నిష్పసాత జవాత్తదా ॥ ౭
- స తు వై నిస్సృతః కోధాత్ తం హంతుమనురోత్తమం ।
 వార్యమాణస్తతః స్త్రీభిః మయా చ ప్రణతాత్మనా ॥ ౮
- స తు నిధూయ సర్వాన్మో నిజకామ మహాబలః ।
 తతో హమపి సాహాదాత్ నిస్సృతో వాలినా నహ ॥ ౯
- స తు మే భ్రాతరం దృష్ట్వా మాం చ దూరాదపస్థితం ।
 ఆసురో జాతసంతానః ప్రదుద్భావ తతో భృశం ॥ ౧౦
- తస్మిన్ ద్రవతి సంత్రస్తే హ్యేవాం ద్యుతతరం గతౌ ।
 ప్రకాశశ్చ కృతో మాగః చంద్రేహోద్గచ్ఛతా తదా ॥ ౧౧
- స తృణైరావృతం దుగం గరణ్యా వివరం మహత్ ।
 ప్రవివేశాసురో వేగాత్ ఆవామాసాద్య విష్టితౌ ॥ ౧౨
- తం ప్రవిష్టం రిపుం దృష్ట్వా బిలం రోషవశం గతః ।
 మూమువాచ తదా వాలీ వచనం త్సుభితేంద్రియః ॥ ౧౩

ఇహ త్వం తిష్ఠ నుగ్రీవ బిలద్వారి సమాహితః ।
 యావత్తత్ర ప్రవిశ్యాహం నిహన్ని సహసా రిపుం । ౧౪
 మయా త్వేతద్వచః శృత్వా యాచితస్స పరంతపః ।
 శాపయిత్వా తు మాం పద్భ్యం ప్రవివేశ బిలం మహత్ ॥౧౫
 తస్య ప్రవిష్టస్య బిలం సాగ్రస్సంవత్సరో గతః ।
 స్థితస్య చ మమ ద్వారి న కాలో వ్యత్యవతతత ॥ ౧౬
 అహం తు నష్టం జ్ఞాత్వా తం స్నేహాదాగతసంభ్రమః ।
 భ్రాతరం న చ పశ్యామి పాపాశంకి చ మే మనః ॥ ౧౭
 అథ దీర్ఘస్య కాలస్య బిలాత్తస్మాద్వినిస్సృతం ।
 నశేనం రుధిరం రక్తం అహం దృష్ట్వా సుదుఃఖతః ॥ ౧౮
 నదతామనురాణాం చ ధ్వనిర్ఘోషోత్రమాగతః ।
 నిరస్తస్య చ సంగ్రామే క్రోశతో నిస్సవ్నో గుహోః ॥ ౧౯
 అహం త్వవగతో బుద్ధ్యా చిహ్నేస్తైర్భ్రాతరం హతం ।
 పిథాయ చ బిలద్వారం శిలయా గిరిమాత్రయా ॥ ౨౦
 శోకాతఃశ్చోదకం కృత్వా కిష్కింధామాగతస్సఖే ।
 గూహమానస్య మే తత్త్వం యత్నతో మంత్రిభిః శ్రుతం ॥ ౨౧
 తతోఽహం తైస్సమాగమ్య సంమతైరభిషేచితః ।
 రాజ్యం ప్రశాసతస్తస్య న్యాయతో మమ రాఘవ ॥ ౨౨
 ఆజగామ రిపుం హత్వా వాలీ తమనుదోత్తమం ।
 అభిషిక్తం శు మాం దృష్ట్వా వాలీ సంరక్తలోచనః ॥ ౨౩

మదీయా మంత్రినో బధ్వా పరుషం వాక్యమబ్రవీత్ ।
 నిగ్రహేఽపి సమర్థస్య తం పాపం ప్రతి రాఘవ । ౨౪
 స ప్రావతకత మే బుద్ధిః భ్రాతుగౌరవయంతితా ।
 హత్వా శత్రుం స మే భ్రాతా ప్రవివేశ పురం తదా । ౨౫
 మానయంతం మహాత్మానం యథావచ్ఛభ్యవాదయం ।
 ఉక్తాశ్చ నాశిషస్తేన సంతుష్టేనాంతరాత్మనా । ౨౬
 సత్వా పాదావహం తస్య మసుటేనాస్పృశం ప్రభా ।
 అపి వాలీ మమ క్రోధాత్ స ప్రసాదం చకార సః । ౨౭
 ఇతి శ్రీమత్కృష్ణార్జునసంవాదోద్దేశ-సవమస్కంధః ।

అథ దశమస్కంధః.

తతః క్రోధసమావిప్లవం సంరబ్ధం తముపాగతం ।
 అహం ప్రసాదయాచక్రే భ్రాతరం ప్రియకామ్యయా । ౧
 దిష్ట్యాఽసి కుశలీ ప్రాప్తః నిహతశ్చ త్వయా రిపుః ।
 అనాథస్య హి మే నాథః త్వమేకోఽనాథసంధనః । ౨
 ఇదం బహుశలాశం తే పూణాచంద్రమిమౌదితం ।
 శత్రుం సవాలవ్యజనం ప్రతీచ్ఛన్వ మయోద్యతం । ౩
 ఆరణ్యశ్చాథ బిలద్వారి స్థితస్సంవత్సరం నృప ।
 దృష్ట్వాఽహం శోణితం ద్వారి బిలాచ్ఛాపి సముత్థితం । ౪

శోకసంవిగ్నహృదయః భృశం వ్యాకులితేంద్రియః ।
 అపిధాయ బిలద్వారం శైలశృంగేణ తత్తథా ॥ ౪
 తస్మాద్దేశాదపాత్రమ్య కిష్కింధాం ప్రావిశం పునః ।
 విషాదాత్ త్వహ నూం దృష్ట్వా పౌరైర్ఘృతీభిరేవ చ ॥ ౫
 అభిషిక్తా న కామేన తస్మై త్వం క్షుంతుమహాశసి ।
 త్వమేవ రాజా మానాహాః సదా చాహం యథాపురం ॥ ౬
 రాజభావనియోగోఽయం మయా త్వద్విరహాత్ కృతః ।
 సామాత్యపౌరనగరం స్థితం నిహతకంటకం ॥ ౭
 న్యాసభూతమిదం రాజ్యం తవ నిర్యాతయామ్యహం ।
 మా చ రోషం కృథాస్సౌమ్య మయి శత్రునిబహాణ ॥ ౮
 యాచే త్వాం శిరసా రాజా మయా బద్ధోఽయమంజలిః ।
 బలాదస్మి సమాగమ్య మంత్రీభిః పురవాసిభిః ॥ ౯
 రాజభావే నియుక్తోఽహం శూన్యదేశజగీషయా ।
 స్నిగ్ధమేవం బ్రువాణం మాం న తు నిర్భర్త్య వానరః ॥ ౧౦
 ధిక్త్వామితి చ మాముక్త్వా బహు తత్తదువాచ హ ।
 ప్రకృతీశ్చ సమానీయ మంత్రీణశ్చైవ సంమతాః ॥ ౧౧
 మామాహ సుహృదాం మధ్యే వాక్యం పరమగహితం ।
 విదితం ప్రా యథా రాత్రౌ మాయావీ స మహాసురః ॥ ౧౨
 మాం సమాహ్వయత క్రూరః యుద్ధకాంక్షీ సుదుర్ఘటిః ।
 తస్య తద్వచనం శృత్వా నిస్సృతోఽహం నృపాలయాత్ ॥ ౧౩

- అనుయాతశ్చ మాం తూణం అయం భ్రాతా నుదారుణః ।
 న తు దృష్ట్యైవ మాం రాత్రౌ నద్వితీయం మహాబలః ॥ ౧౫
- ప్రాద్యవద్యయనంత్రస్తః వీర్యావాం తమనుద్రుతౌ ।
 అనుదుగ్రతశ్చ వేగేన ప్రవివేశ మహాబిలం ॥ ౧౬
- తం ప్రవిప్లం విదిత్వా తు నుఘోరం నుమహద్బిలం ।
 అనుముక్తోఽథ మే భ్రాతా మయా తు క్రూరదశకానః ॥ ౧౭
- అహత్వా నాస్తి మే శక్తిః ప్రతిగంతుమితఃపురీం ।
 బిలద్వౌ ప్రతీక్ష త్వం యావదేనం నిహన్న్యహం ॥ ౧౮
- స్థితోఽయమితి మత్వా తు ప్రవిప్రోఽహం దురానదం ।
 తం చ మే మాగఃమాణస్య గతస్సంపత్సరస్తదా ॥ ౧౯
- న తు దృష్టౌ మయా శత్రుః అనిర్వేదాద్భయావహః ।
 నిహతశ్చ మయా తత్ర సోనుః బంధుభిన్నహ ॥ ౨౦
- తస్యాస్యాత్తు ప్రవృత్తేన రుధిరాఘేణ తద్బిలం ।
 పూణమాసీద్దురాక్రమం న్తనతన్తస్య భూతలే ॥ ౨౧
- సూరయిత్యా తు తం శత్రుం విక్రాంతం దుందుభేస్సుతం ।
 నిష్క్రమకా నైన పశ్యామి బిలస్యాపహితం ముఖం ॥ ౨౨
- విక్రోశమానస్య తు మే సుగ్రీవేతి పునఃపునః ।
 యదా వ్రతివచో నాస్తి తతోఽహం భృశదుఃఖతః ॥ ౨౩
- పాదప్రహారైస్తు మయా బహుభిన్నద్విదారితం ।
 తతోఽహం తేన నిష్క్రమ్య యథాపురముపాగతః ॥ ౨౪

అత్రానేనాస్మి సంయధః రాజ్యం ప్రార్థయతాత్మనః ।

నుగ్రీవేణ నృశంసేన విస్మృత్య భ్రాతృసాహృదం ।

ఏవముక్త్వా తు మాం తత్ర వస్త్రేణై కేన వానరః ।

నిర్వాసయామాస తదా వాలీ విగతసాధ్వనః ।

తేనాహమపవిద్యశ్చ హృతదారశ్చ రాఘవ ।

తద్యయాచ్చ మహీ కృతాస్మి క్రాంతేయం సవనాణావా ।

ఋశ్యమూకం గిరివరం భార్యాహరణదుఃఖితః ।

ప్రవిష్టాస్మి దురాధషణం వాలినః కారణాంతరే ।

ఏతత్తై సర్వమాఖ్యాతం వై రానుకథనం మహత్ ।

అనాగసా మయా ప్రాప్తం వ్యసనం పశ్య రాఘవ ।

వాలినస్తు భయాత్కస్య సర్వలోకాభయంకర ।

కర్తుమహాసి మే వీర ప్రసాదం తస్య నిగ్రహాత్ ।

ఏవముక్తస్తు తేజస్వీ ధర్మజ్ఞో ధర్మసంహితం ।

వచనం వక్తుమారేభే నుగ్రీవం ప్రహసన్నివ ॥

అమోఘాస్పూర్యసంకాశాః మమైతే నిశితాశ్శరాః ।

తస్మిన్ వాలిని దుర్వృత్తే నిపతివ్యంతి వేగితాః ।

యావత్తం నాభిపశ్యామి తవ భార్యాపహరిణం ।

తావత్ స జీవేత్ పాపాత్మా వాలీ చారిత్రదూషకః ।

ఆత్మానుమానాత్ పశ్యామి మగ్నం త్వాం శోకసాగర ।

త్వామహం తారయిష్యామి కామం ప్రాప్యసి పుష్కలిని ॥

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్యాత్మనా హితం ।

సుగ్రీవః పరమప్రీతః సుమహద్వాక్యమబ్రవీత్ ॥

౩౫

ఇతి శ్రీమత్కృష్ణార్జునసంవాదోద్దేశ-దశమస్కంధః.

—:0:—

అథ ఏకాదశస్కంధః.

రామస్య వచనం శ్రుత్వా హర్షపౌరుషవర్ధనం ।

సుగ్రీవః పూజయాంచక్రే రాఘవం ప్రశశంస చ ॥

౧

అనంతయం ప్రజ్వలితైః తీక్ష్ణైర్హస్తైశ్చైశ్చరైః ।

త్వం దహేః కుపితో లోకాన్ యుగాంత ఇవ భాస్కరః ॥

౨

వాలినః పౌరుషం యత్తత్ యచ్చ వీర్యం ధృతిశ్చ యా ।

తస్మైకమనాః శ్రుత్వా విధత్స్వ యదనంతరం ॥

౩

ముద్రాత్ పశ్చిమాత్ పూర్వం దక్షిణాదపి చోత్తరం ।

శ్రామత్యనుదితే సూర్యే వాలీ వ్యవగతక్లమః ॥

౪

ఆగ్రాణ్యారుహ్య కైలాసాం శిఖరాణి మహాంత్యపి ।

ఉర్ధ్వముత్థి వ్య తరసా ప్రతిగృహ్లాతి వీర్యవాన్ ॥

౫

బహవస్సారవంతశ్చ వనేషు వివిధా ద్రుమాః ।

వాలినా తరసా భగ్నాః బలం ప్రథయతాత్మనః ॥

౬

మహిషా దుందుభిర్నామ కైలాసశిఖరప్రభః ।

బలు నాగసహస్రస్య ధారయామాన వీర్యవాన్ ॥

౭

వీర్యోత్పేకేన దుష్టాత్నా వరదానాచ్చ మోహితః ।
 జగామ నుమహాకాయః సముద్రం సరితాం పతిం । ౪
 ఊర్జిమంతమతిక్రమ్య సాగరం రత్నసంచయం ।
 మహ్యం యుద్ధం ప్రయచ్ఛేతి తమవాచ మహాణఃపం । ౫
 తతస్సముద్రో ధర్మాత్నా సముత్థాయ మహాబలః ।
 అబ్రవీద్వచనం రాజ్ అనురం కాలచోదితం । ౬
 సమర్థో నాస్మి తె దాతుం యుద్ధం యుద్ధవిశారద ।
 శూరయతాం చాభిధాన్యామి యస్తే యుద్ధం ప్రదాస్యతి । ౭
 శైలరాజో మహాతేజో తపస్విశరణం వరం ।
 శంకరశ్వశుభో నామ్నా హిమవానితి విశ్రుతః । ౮
 గుహప్రసవణోపేతః బహుకందరనిదకరః ।
 న సమర్థస్తవ ప్రీతిం అతులాం కర్తుమాహవే ।
 తం భీత ఇతి విజ్ఞాయ సముద్రమనునోత్తమః ।
 హిమవద్వనమాగచ్ఛత్ శరశ్చాపాదివ చ్యుతః ।
 తతస్తస్య గిరేః శ్వేతాః గజేంద్రవిపులాశ్చిలాః ।
 చిత్తేవ బహుధా భూమా దుందుభిర్విననాద చ ।
 తతః శ్వేతాంబుదాకారః సామ్యః ప్రీతికరాకృతిః । ౯
 హిమవానబ్రవీద్వాక్యం స్వ ఏవ శిఖరై స్థితః ।
 కైష్టమహాసి మాం న త్వం దుందుభే ధర్మవత్సల ।
 రణకర్మస్వకుశలః తపస్విశరణం హ్యహం ।

- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా గిరిరాజస్య ధీమతః ।
 ఉవాచ దుందుభిర్వాక్యం రోషాత్ సంరక్తలోచనః ॥ ౧౮
- యది యుద్ధే సమర్థస్తస్య మద్భూమాద్వా నిరుద్యమః ।
 తమాచక్ష్య ప్రదద్యాన్నే యోఽద్య యుద్ధం యుయుత్సతః ॥
- హిమవానబ్రవీద్వాక్యం శ్రుత్వా వాక్యవిశారదః ।
 ఆనుక్తపూర్వం ధర్మాత్నా క్రోధాత్తమనురోత్తమం ॥ ౨౦
- వాలీ నామ మహాపాజ్ఞః శక్రతుల్యపరాక్రమః ।
 ఆధ్యస్తై వానరః శ్రీమాన్ కిష్కింధామతులప్రభాం ॥ ౨౧
- స సమర్థో మహాపాజ్ఞః తవ యుద్ధవిశారదః ।
 ద్వంద్వయుద్ధం మహద్దాతుం సముచేరివ వానవః ॥ ౨౨
- తం శీఘ్రమభిగచ్ఛ త్వం యది యుద్ధమిహేచ్ఛసి ।
 స హి దుర్ధర్షణో నిత్యం శూరస్సమరకర్మణి ॥ ౨౩
- శ్రుత్వా హిమవతో వాక్యం క్రోధావిష్టస్స దుందుభిః ।
 జగామ తాం పురీం తస్య కిష్కింధాం వాలినస్తదా ॥ ౨౪
- ధారయన్ మాహిషం రూపం తీక్షణ్యం గౌ భయావహః ।
 ప్రావృషీవ మహామేఘః తోయపూర్ణో నభస్తలే ॥ ౨౫
- తతస్తద్వారమాగమ్య కిష్కింధాయా మహాబలః ।
 సనదన్ కంఠయన్ భూమిం దుందుభిరుండుభిర్యథా ॥ ౨౬
- సమీపస్థాన్ ద్రుమాన్ భంజన్ వసుధాం దారయన్ ఖురైః ।
 విమాణేనోల్లిఖన్ దర్పాత్ తద్ద్వారం ద్వీరదో యథా ॥ ౨౭

అంతఃపురగతో వాలీ శృత్వా శబ్దమమక్షణః ।
 నిష్పసాత సహ స్త్రీభిః తారాభిరివ చంద్రమాః ॥ ౨౯
 మితం వ్యక్తాక్షరపదం తమువాచాథ దుందుభిం ।
 హరీణామీశ్వరో వాలీ స ర్వేషాం వనచారిణాం ॥ ౩౦
 కిమర్థం నగరధ్వారం ఇదం రుధ్వా వినదాసి ।
 దుందుభే విదితో మేఽసి రక్ష ప్రాణాన్ మహాబల ॥ ౩౧
 తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వానరేంద్రస్య ధీమతః ।
 ఉవాచ దుందుభిర్వాక్యం రోషాత్ సంరక్తలోచనః ॥ ౩౨
 న త్వం స్త్రీసంనిధా వీర వచనం వక్తుమహాసి ।
 మమ యుద్ధం ప్రయచ్ఛాద్య తతో జ్ఞాన్యామి తే బలం ॥ ౩౩
 అథవా ధారయిష్యామి క్రోధమద్య నిశామిమాం ।
 గృహ్యతాముదయః స్వైరం కామభోగేషు వానర ॥ ౩౪
 దీయతాం సంప్రదానం చ పరివ్యజ్య చ వానరాన్ ।
 సర్వశాఖామృగేంద్రస్త్వం సంసాదయ సుహృద్భాన్ ॥ ౩౫
 సుశృష్టాం కురు కిష్కింధాం కురుష్వాత్మనమం పురే ।
 క్రీడన్వ చ సహ స్త్రీభిః అహం తే దర్శనాశనః ॥ ౩౬
 యో హి మత్తం ప్రమత్తం వా సువ్రం వా రహితం భృశం ।
 హన్యాత్ స భూణహ లోకే త్వద్విధం మదమోహితం ॥ ౩౭
 స ప్రహస్యాబ్రవీన్మందం క్రోధాత్తమసురోత్తమం ।
 విస్మయ తాః స్త్రియస్సర్వాః తారాప్రభృతికాన్తదా ॥ ౩౮

- మత్తోఽయమితి మా మంస్థాః యద్యభీతోసి సంయుగే ।
 మదోఽయం సంప్రహరైఃస్థిక్ వీరపానం నమభ్యుతాం ॥౩౮
- తమేవముక్త్యా సంకుద్ధః మాలాముత్తివ్య కాంచనీ ।
 పితౄ దత్తాం మహేంద్రదేణ యుద్ధాయ న్యవత్తిష్ఠత ॥ ౩౯
- విషాణయోగ్యహీత్వా తం దుందుభిం గిరిసంనిభం ।
 ఆవిధ్యత తదా వాలీ వినదకపికుంజరః ॥ ౪౦
- వాలీ వ్యాపాతయాంచక్రే ననదక చ మహాస్వనం ।
 శ్రోత్రాభ్యామథ రక్తం తు తస్య నుస్సావ పాత్యతః ॥ ౪౧
- తయోస్తు క్రోధసంరంభాత్ పరస్పరజయైషిణోః ।
 యుద్ధం నమభవద్ధోరం దుందుభైర్వానరస్య చ ॥ ౪౨
- ఆయుధ్యత తదా వాలీ శక్రతుల్యపరాక్రమః ।
 ముష్టిభిజ్ఞానుభిశ్చైవ శిలాభిః పాదపైస్తథా ॥ ౪౩
- పరస్పరం ఘ్నతోస్తత్ర వానరాసురయోస్తదా ।
 అనీదదనుః యుద్ధే శక్రసూనుర్వ్యవధాత ॥ ౪౪
- వ్యాపారవీర్యధైర్యైశ్చ పరిక్షీణం పరాక్రమైః ।
 తం తు దుందుభిముత్పాత్య ధరణ్యామభ్యపాతయత్ ॥ ౪౫
- యుద్ధే ప్రాణహరే తస్మిన్ నిష్పిష్టౌ దుందుభిస్తదా ।
 పసాత చ మహాకాయః క్షితౌ పంచత్వమాగతః ॥ ౪౬
- తం తోలయిత్వా బాహుభ్యాం గతసత్త్వమచేతనం ।
 చిక్షేవ బలవాన్ వాలీ వేగేనైకేన యోజనం ॥ ౪౭

తస్య వేగప్రవిధస్య వక్త్రాత్ క్షతజబిందవః ।

ప్రపేతుర్ధాదుతోత్తిష్టాః మతంగస్యాశ్రమం ప్రతి । ౪౮

తాన్ దృష్ట్వా పతితాన్తస్య మునిశ్శోణితవిప్రుషః ।

క్రుద్ధస్తత్ర మహాభాగః చింతయామాన కో న్వయం । ౪౯

యేనాహం సహసా స్పృష్టః శోణితేన దురాత్మనా ।

కోఽయం దురాత్మా దుర్బుద్ధిః లకృతాత్మా చ బాలిశః । ౫౦

ఇత్యుక్త్వాఽథ వినిష్క్రమ్య దదర్శ మునిపుంగవః ।

మహిషం పర్వతాకారం గతాసుం పతితం భుని । ౫౧

స తు విజ్ఞాయ తపసా వానరేణ కృతం హి తత్ ।

ఉత్ససజ్జ మహాశాపం త్కృత్తారం వాలినం ప్రతి । ౫౨

ఇహ తేనాప్రవేష్టవ్యం ప్రవిష్టస్య వధో భవేత్ ।

వనం మత్స్యశ్రయం యేన దూషితం రుధిరస్రవైః । ౫౩

సంభగ్నాః పాదపాశ్చేమే క్షిపతేహనురీం తనుం ।

సమంతాద్యోజనం పూణం ఆశ్రమం మామకం యది । ౫౪

ఆగమిష్యతి దుర్బుద్ధిః వ్యక్తం న న భవిష్యతి ।

యే చాపి సచివాస్తస్య సుశ్రితా మామకం వనం । ౫౫

న చ తైరిహ వస్తవ్యం శ్రుత్వా యాంతు యథాసుఖం ।

యది తేఽపీహ తిష్ఠంతి శపిష్యే తానపి ధ్రువం ।

వనేఽస్మిన్ మామకే నిత్యం పుత్రవత్ పరిరక్షితే । ౫౬

పత్రాంకురవినిశాయ ఫలమూలాధవాయ చ ।

- దివసశ్చాన్య మర్యాదా యం ద్రష్టా శోష్ణి వానరం ।
 బహువర్షసహస్రాణి స వై శైలో భవిష్యతి ॥ ౫౮
- తతస్తి వానరాః శ్రుత్వా గిరం మునిసమీరితాం ।
 నిశ్చక్రముర్వనాత్తస్మాత్ తా దృష్ట్వా వాలిరబ్రవీత్ ॥ ౫౯
- ఓం భవంతస్యమస్తాశ్చ మతంగవనవాసినః ।
 మత్సమీపమనుష్ఠాః అపి స్వస్తి వనాకసాం ॥ ౬౦
- తతస్తి కారణం సర్వం తదా శాపం చ వాలినః ।
 శశంసుర్వానరాస్సర్వే వాలినే హేమమాలినే ॥ ౬౧
- ఏతచ్ఛ్రుత్వా తదా వాలీ వచనం వానరేరితం ।
 సమహర్షిణం తదా౨౨సాద్య యాచతే స్థ కృతాబజలిః ॥ ౬౨
- మహర్షిస్తమనాదృత్య ప్రవివేశాశ్రమం తదా ।
 శాపభారణభీతస్తు వాలీ విహ్వలతాం గతః ॥ ౬౩
- తతశ్శాపభయాద్భీతః ఋశ్యమూకం మహాగిరిం ।
 ప్రవేశ్యం నేచ్ఛతి హరిః ద్రష్టుం వా౨పి నరేశ్వర ॥ ౬౪
- తస్మాప్రవేశం జ్ఞాత్వా౨హం ఇదం రామ మహావనం ।
 విచరామి సహాయాత్యః విషాదేన వివర్జితః ॥ ౬౫
- ఏవ౨స్థినిచయస్తస్య దుందుభేస్సంప్రకాశతే ।
 ఏవ౨స్థాకాన్నిరస్తస్య గిరికూటోపమో మహా ॥ ౬౬
- ఇమే చ విఫులాస్సాలాః సప్త శాఖావలంబినః ।
 యత్రైకం ఘటతే వాలీ నిష్ప్రయితుమోజసా ॥ ౬౭

ఏతదస్యానమం వీర్యం మయా రామ ప్రకీర్తితం ।
 కథం తం వాలినం హంతుం నమరే శత్యుసే నృప ॥ ౬౪
 తథా బ్రువాణం సుగ్రీవం ప్రహసన్ లక్ష్మణోఽబ్రవీత్ ।
 కస్మిన్ కర్ణాణి నిర్వృతే శ్రద్ధధ్యా వాలినో వధం ॥ ౬౫
 తమువాచాథ సుగ్రీవః సప్తసాలానిమాన్ పురా ।
 ఏవమేకైకశో వాలీ వివ్యాధాథ న చానకృత్ ॥ ౬౬
 రామోఽపి దారయేదేషాం బాణేనై కేన చేద్ద్రుమం ।
 వాలినం నిహతం మన్యే దృష్ట్వా రామస్య విక్రమం ॥ ౬౭
 హతస్య మహిషస్యాస్థి పాదేనై కేన లక్ష్మణా ।
 ఉద్యమ్యాథ ప్రక్షిపేచ్ఛేత్ తరసా ద్వే ధనుశ్శతే ॥ ౬౮
 ఏవముక్త్వా తు సుగ్రీవః రామం రక్తాంతలోచనం ।
 ధ్యాత్వా ముసూతన్ కాకుత్స్థం పునరేవ వచోఽబ్రవీత్ ॥ ౬౯
 శూరశ్చ శూచఘాతీ చ ప్రఖ్యాతబలపౌరుషః ।
 బలవాన్ వానరో వాలీ సంయుగేష్వపరాజితః ॥ ౭౦
 దృశ్యంతే చాన్య కర్ణాణి దుష్కరాణి సురైరపి ।
 యాని సంచింత్య భీతోఽహం ఋశ్యమూకం సమాశ్రితః ॥ ౭౧
 తమజయ్యమధృవ్యం చ వానరేంద్రమమషణా ।
 విచింతయన్న ముంచామి ఋశ్యమూకమహం త్వమం ॥ ౭౨
 ఉద్విగ్నశృంకీతశ్చాపి విచరామి మహావనే ।
 అనురక్తైస్సహమాతైః హనుమత్ప్రముఖైర్వరైః ॥ ౭౩

- ఉపలబ్ధం చ మే శ్లాఘ్యం సన్నితం మిత్రవత్సల ।
 త్వమహం పురుషవ్యాఘ్రం హిమవంతమివాశ్రితః ॥ ౨౮
- కిం తు తస్య బలజ్ఞోఽహం దుర్భాతుర్బలశాలినః ।
 ఆవత్యక్షం తు మే వీర్యం సమరే తవ రాఘవ ॥ ౨౯
- స ఖిల్వహం త్వం తులయే నావమశ్యే స భీషయే ।
 కర్ణభిస్తస్య భీమైస్తు కాతర్యం జనితం మమ ॥ ౩౦
- కామం రాఘవ తే వాణీ ప్రమాణం ధైర్యమాకృతిః ।
 సూచయంతి పరం తేజః భస్మచ్ఛన్నమివానలం ॥ ౩౧
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా నుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
 స్థితపూర్వమథో రామః ప్రత్యువాచ హరిం ప్రభుః ॥ ౩౨
- యది స ప్రత్యయోఽస్మాను వికమే తవ వానర ।
 ప్రత్యయం సమరే శ్లాఘ్యం అహముత్పదయామి తే ॥ ౩౩
- ఏవముక్త్యా తు నుగ్రీవం సాంత్యం లక్ష్మణపూర్వజః ।
 రాఘశ్రౌ దుందుభేః కాయం పాదాంగుష్ఠేన లీలయా ॥ ౩౪
- లోలయిత్వా మహాబాహుః చిత్తైః దశయోజనం ।
 ఆసురస్య తనుం శుష్కం పాదాంగుష్ఠేన వీర్యవాన్ ॥ ౩౫
- క్షీప్తం దృష్ట్వా తతః కాయం నుగ్రీవః పునరబ్రవీత్ ।
 లక్ష్మణస్యాగ్రతా రామం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩౬
- అద్యోస్సమాంసః ప్రత్యగ్రః క్షీప్తః కాయః పురా సఖే ।
 లఘుస్సంప్రతి నిర్ఘాంసః తృణభూతశ్చ రాఘవ ॥ ౩౭

పరిశ్రాంతేన మత్తేన భ్రాతృ మే వాలినా తదా ।

క్షిప్తమేవం ప్రహఃపేణ భవతా రఘునందన ।

నాత్ర శక్యం బలం జ్ఞాతుం తవ నా తస్య వాఽధికం ।

అద్రం శుష్కుమితి హ్యేతత్ సుమహద్భ్రామవంతరం ।

స ఏవ సంశయస్తాత తవ తస్య చ యద్భలే ।

సాలమేకం తు నిర్భింద్యాః భవేద్వ్యక్తిర్బలాబలే ।

కృత్వేదం కార్ముకం సజ్యం హస్తహస్తమివాతతం ।

అకణపూర్ణమాయమ్య విసృజస్వ మహాశరం ।

ఇమం హి సాలం సహితస్త్యయా శరః

స సంశయోఽత్రాస్తి విదారయిష్యతి ।

అలం విమర్శేన మమ ప్రియం ధ్రువం

కురుష్వ రాజాత్మజ శాపితో మయా ।

యథా హి తేజస్సు వరస్సదా రవిః

యథా హి శైలో హిమవాక్ మహాద్రిషు ।

యథా చతుష్పాత్సు చ కేసరీ వరః

తథా నరాణామసి విక్రమే వరః ॥

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-ఏకాదశస్సర్గః.

అథ ద్వాదశస్సర్గః.

ఏతచ్ఛ వచనం శ్రుత్వా సుగ్రీవేణ సుభాషితం ।

ప్రత్యయార్థం మహాతేజాః రామో జగ్రాహ కార్ముకం ।

- స గృహీత్వా ధనుఃఖాగం శరమేకం చ మానదః ।
సాలముద్దిశ్య చిత్తైవ జ్యాస్వనైః పూరయన్ దిశః ॥ ౨
- స విస్ఫుట్టో బలవతా బాణః స్వణాపరిష్కృతః ।
భిత్వా సాలాన్ గిరిప్రస్థే సప్త భూమిం వివేశ హ ॥ ౩
- ప్రవిష్టశ్చ ముహూర్తేన ధరాం భిత్వా మహాజవః ।
సీష్పత్య చ పునస్తూణాం స్వతూణీం ప్రవివేశ హ ॥ ౪
- తాన్ దృష్ట్వా సప్త నిర్భిన్నాన్ సాలాన్ వానరపుంగవః ।
రామస్య శరవేగేన విస్మయం పరమం గతః ॥ ౫
- స మూర్ధ్నా న్యవతద్భూమౌ ప్రలంబీకృతభూషణః ।
సుగ్రీవః పరమప్రీతః రాఘవాయ కృతాంజలిః ॥ ౬
- ఇదం చోవాచ ధర్మజ్ఞం కర్మణా తేన హ్నితః ।
రామం నర్వాస్త్రవిమషాం శ్రేష్ఠం శూరమవస్థితం ॥ ౭
- సేద్యానపి సురాన్ సర్వాన్ త్వం బాణైః పురుషర్షభ ।
సమర్థస్సమరే హంతుం కిం పునర్వాళినం ప్రభా ॥ ౮
- యేన సప్త మహాసాలాః గిరిర్భూమిశ్చ దారితాః ।
బాణేనైకేన కాకుత్స్థస్థాతా తే కో రణాగ్రతః ॥ ౯
- అద్య మే విగతశ్శృగః ప్రీతిరద్య పరా మమ ।
సుహృదం త్వాం సమాసాద్య మహేంద్రవరుణౌపమం ॥ ౧౦
- శమద్వైవ ప్రియార్థం మే వైరిణం భ్రాతృరూపిణం ।
వాలినం జహి కాకుత్స్థ మయా బద్ధోఽయమంజలిః ॥ ౧౧

తతో రామః పరిష్వజ్య సుగ్రీవం ప్రియదర్శనం ।
 ప్రత్యువాచ మహాప్రాజ్ఞః లక్ష్మణానుమతం వచః ॥ ౧
 అస్మాద్ధచ్చేమ కిష్కింధాం క్షిప్రం గచ్ఛ త్వమగ్రతః ।
 గత్వా చాహ్వాయ సుగ్రీవ వాలినం భ్రాతృగంధినం ॥ ౨
 నర్హే తే త్వరితం గత్వా కిష్కింధాం వాలినః పునీం ।
 పృత్యైరాతానమావృత్య వ్యతిష్ఠ గహనే వనే ॥ ౩
 సుగ్రీవో వ్యసదద్ధౌరం వాలినో హ్యనకారణాత్ ।
 గాఢం పరిహితో వేగాత్ నాదైర్భిందన్నివాంబరం ॥ ౪
 తం శ్రుత్వా నినదం భ్రాతుః క్రుద్ధో వాలీ మహాబలః ।
 నిశ్చక్రామ సునంరబ్ధః భాస్కరోఽస్తతటాదిన ॥ ౫
 తతస్సుతుములం యుద్ధం వాలిసుగ్రీవయోరభూత్ ।
 గగనే గ్రహయోఽఘోరం బుధాంగారకయోరివ ॥ ౬
 తలైరశనికలైశ్చ వజ్రకలైశ్చ ముష్టిభిః ।
 జఘ్నుతుస్సమరైః సోమ్యం భ్రాతరా క్రోధమూర్ఛితౌ ॥ ౭
 తతో రామో ధనుష్పాణిః తాపుభౌ సముదీక్య తు ।
 అనోమ్యసదృశౌ వీరా ఉభౌ దేవావివాశ్వినౌ ॥ ౮
 యన్నావగచ్ఛత్ సుగ్రీవం వాలినం వాఽపి రాఘవః ।
 తతో న కృతవాక్ బుద్ధిం మోక్షుమంతకరం శరం ॥ ౯
 ఏతస్మిన్నంతరే భగ్నః సుగ్రీవస్తేన వాలినా ।
 అవశ్యక్ రాఘవం నాథం ఋష్యమూకం ప్రదుద్రువే ॥ ౧౦

- క్లాంతో రుధిరసిక్తాంగః ప్రహరైర్జర్జురీకృతః ।
 వాలినాభిద్రుతః క్రోధాత్ పృవివేశ మహావనం ॥ ౨౨
- తం ప్రవిష్టం వనం దృష్ట్వా వాలీ శాపభయాదితః ।
 ముక్తో హ్యసి త్వమిత్యుక్త్వా సంనిశ్చత్తో మహాద్యుతిః ॥ ౨౩
- రాఘవౌపి సహ భ్రాతౌ సహ చైవ హనూమతౌ ।
 తదేవ వనమాగచ్ఛత్ సుగ్రీవౌ యత్ర వానరః ॥ ౨౪
- తం సమీక్ష్యగతం రామం సుగ్రీవస్సహలక్ష్మణం ।
 హ్రీమాన్ దీనమువాచేదం వసుధామవలోకయన్ ॥ ౨౫
- ఆహ్వయస్వేతి మాముక్త్వా దశకయిత్యా చ విక్రమం ।
 వైరిణా ఘాతయిత్యా చ కిమిదానీం త్వయా కృతం ॥ ౨౬
- తామేవ వెలాం వక్తవ్యం త్వయా రాఘవ తత్త్వతః ।
 వాలినం న నిహన్మితి తతో నాహమితౌ వ్రజే ॥ ౨౭
- తస్య చైవం బ్రువాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
 కరుణా దీనయా వాచా రాఘవః పునరబ్రవీత్ ॥ ౨౮
- సుగ్రీవ శ్రూయతాం తాత క్రోధశ్చ వ్యపనీయతాం ।
 కారణం యేన బాణోఽయం న మయా న విసజితః ॥ ౨౯
- అలంకారేణ వేషేణ ప్రమాణేన గతేన చ ।
 త్వం చ సుగ్రీవ వాలీ చ సదృశౌ స్థః పరస్పరం ॥ ౩౦
- స్వరేణ వర్చసా చైవ ప్రేక్షితేన చ వానర ।
 విక్రమేణ చ వాక్తృశ్చ వ్యక్తిం వాం నోపలక్షయే ॥ ౩౧

తతో హం రూపసాదృశ్యాత్ మోహితో వానరౌత్తమ ।
 నోత్సృజామి మహావేగం శరం శత్రునిబహుళం ॥ ౩౨
 జీవితాంతకరం ఘోరం సాదృశ్యాత్తు విశంకితః ।
 మూలఘాతో న నౌ స్యాద్ధి ద్వయోరపి కృతో మయా ॥ ౩౩
 త్వయి వీర విపన్నే హి అజ్ఞానాల్లాఘవాన్మయా ।
 మాధ్యం చ మమ బాల్యం చ ఖ్యాపితం స్యాద్ధరీశ్వర ॥ ౩౪
 దత్తాభయవధో నామ పాతకం మహదుచ్యతే ।
 అహం చ లక్ష్మణశ్చైవ సీతా చ వరవణినీ ॥ ౩౫
 త్వదధీనా వయం సర్వే వనేఽస్మి శరణం భవాత్ ।
 తస్మాద్యుధ్యస్వ భూయస్తస్య మా మా శంకీశ్చ వానర ॥ ౩౬
 ఏతన్నుహూర్తైః సుగ్రీవ పశ్య వాలినమాహవే ।
 నిరస్తమిషుణైః కేన వేష్టమానం మహీతలైః ॥ ౩౭
 అభిజ్ఞానం కురుష్వ త్వం ఆత్మనో వానరేశ్వర ।
 యేన త్వామభిజానీయాం ద్వంద్వయుద్ధముపాగతం ॥ ౩౮
 గజపుష్పిమిమాం ఘల్లాం ఉత్పాట్య శుభలక్షణం ।
 కురు లక్ష్మణ కంఠేఽన్య సుగ్రీవన్య మహాత్మనః ॥ ౩౯
 తతో గిరితటే జాతాం ఉత్పాట్య కుసుమాకులాం ।
 లక్ష్మణౌ గజపుష్పిం తాం తన్య కంఠే వ్యసజయత్ ॥ ౪౦
 స తయా శుశుభే శ్రీమాన్ లశయా కంఠసక్తయా ।
 విపరీత ఇవాకాశే సూర్యో నక్షత్రమాలయా ॥ ౪౧

మాలయేవ బలాకానాం ససంధ్య ఇవ తోయదః ।

విభాజమానో వపుషా రామవాక్యసమాహితః ॥ ౪౨

జగామ సహ రామేణ కిష్కింధాం వాలిసాలితాం ।

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-ద్వాదశస్సర్గః.

అథ త్రయోదశస్సర్గః.

ముశ్యమూకాత్ స ధర్మాత్మా కిష్కింధాం లక్ష్మణాగ్రజః ।

జగామ సహనుగ్రీవః వాలివిక్రమసాలితాం ॥ ౧

సముద్యమ్య మహచ్ఛాపం రామః కాంచనభూషితం ।

శరాంశ్చదిత్యనంకాశాః గృహీత్వా రణసాధకాః ॥ ౨

ఆగ్రతస్తు యయా తస్య రాఘవస్య మహాత్మనః ।

సుగ్రీవస్సంహతగ్రీవః లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ॥ ౩

వృష్టతో హనుమాః వీరః సఖో నీలశ్చ వానరః ।

కారశ్చైవ మహాతేజాః హరియూధవయూధపః ॥ ౪

తే వీక్షమాణా వృతాంశ్చ పుష్పభారావలంబినః ।

ప్రసన్నాంబువహశ్చైవ సరితస్సాగరంగమాః ॥ ౫

కండరాణి చ శైలాంశ్చ నిదకరాణి గుహాస్తథా ।

శిఖరాణి చ ముఖ్యాని దరీశ్చ ప్రియదశానాః ॥ ౬

వైడూర్యవిమలైః పద్మైః పద్మేశ్వకోశకుట్టులైః ।

శోభితాః సజలాః మాగే తటాంకాంశ్చ వ్యఙ్గోకయా ॥ ౭

కారండ్ల సారసై హాంసైః వంచులై జలకుక్కుటైః ।
 చక్రవాకై స్తథా చాన్యైః శక్కునైరుపనాదితాః । ౪
 మృదుశమ్పంకురాహారా నిభయా వనగోచరాః ।
 చరతస్సర్వతోఽవశ్య స్థలీషు హరిణా స్థితాః । ౫
 తటాకవైరిణశ్చపి శుక్లదంతవిభూషితాః ।
 ఘోరానేకచరా వన్యా ద్వీరదా కూలఘాతినః । ౬
 మత్తా గిరితటాత్కృష్టా పర్వతానివ జంగమాః ।
 వారణా వారిదప్రఖ్యా మహీరేణుసముత్ క్షితాః । ౭
 వనే వనచరాశ్చన్యా ఖచరాశ్చ విహంగమాః ।
 పశ్యంత స్త్వరితా జగ్ముః సుగ్రీవవశవతినః । ౮
 తేషాం తు గచ్ఛతాం తత్ర త్వరితం రఘుసందనః ।
 ద్రుమమండం వనం దృష్ట్వా రామస్సుగ్రీవమబ్రవీత్ ।
 ఏష మేఘ ఇవాకాశే వృక్షమండః ప్రకాశతే ।
 మేఘసంఘాతవిపులః పర్యంతకదలీవృతః ।
 క్షిమేతత్ జ్ఞాతుమిచ్ఛామి సఖై కాతూహలం హి మే ।
 కాతూహలాపనయనం కతుమిచ్ఛామ్యహం త్వయా ।
 తస్య తద్వచనం శృత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః ।
 గచ్ఛన్నే వాచచక్షేఽథ సుగ్రీవస్తన్మహద్వనం ।
 ఏతద్రాఘవ విస్తీర్ణం ఆశ్రమం శ్రమనాశనం ।
 ఉద్యానవనసంపన్నం స్వాదుమూలఘోదకం ।

- అత్ర సప్తజనా నామ మునయస్సంశితవ్రతాః ।
 సప్తైవానన్వధశ్శీమాః నియతం జలశాయినః । ౧౮
- సప్తరాత్రకృతాహారాః వాయునా వనవాసినః ।
 దివం వర్షశతైర్యాతాః సప్తభిన్నకళేబరాః । ౧౯
- తేషామేవంప్రభావానాం ద్రుమప్రాకారసంవృతం ।
 ఆశ్రమం సుమరాధమమ్ అపి సేంద్రైస్సృరాసురైః । ౨౦
- పక్షిణౌ వజ్రాయుత్యేతత్ తథాఽన్యే వనచారిణః ।
 విశంతి మోహద్యే తత్ర నివర్తంతే స తే పునః । ౨౧
- విభూషణరవాన్తత్ర శూరాయుతే సకలాక్షరాః ।
 తుర్యగీతస్వనాశ్చత్ర గంధో దివ్యశ్చ రాఘవ । ౨౨
- త్రేతాగ్నయోపి దీప్యంతే ధూమో హ్యత్ర ప్రకాశతే ।
 వేష్టయన్నివ వృక్షాగ్రాన్ కపోతాంగారుణౌ ఘనః । ౨౩
- ఏతే వృక్షాః ప్రకాశంతే ధూమసంసక్తమన్తకాః ।
 మేఘజాలప్రతిచ్ఛన్నాః వైడూర్యగిరయో యథా । ౨౪
- కుసుప్రణామం ధర్మాత్మన్ తాన్ సముద్దిశ్య రాఘవ ।
 లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా ప్రయతస్సంయతాంజలిః । ౨౫
- ప్రణమంతి హి యే తేషాం మునీనాం భావితాత్మనాం ।
 స తేషామశుభం కించిత్ శరీరే రామ దృశ్యతే । ౨౬
- తతో రామస్సహ భ్రాత్రా లక్ష్మణేన కృతాంజలిః ।
 సముద్దిశ్య మహత్మానః తాన్పుష్పీనభ్యవాదయత్ । ౨౭

అభివాద్య తు ధర్మాత్మా రామో భ్రాతా చ లక్ష్మణః ।
 సుగ్రీవో వానరాశ్చైవ జగ్మున్సంహృష్టమానసాః ॥ ౨౫
 తే గత్వా దూరమధ్వానం తస్మాత్ సప్తజనాశ్రమాత్ ।
 దదృశుస్తాం దురాధర్షాం కిష్కింధాం వాలిపాలితాం ॥ ౨౬

తతస్తు రామానుజరామవానరాః

ప్రగృహ్య శస్త్రాణ్యుదితాగ్ర్యతేజసః ।

పురీం సురేశాత్సజవీర్యపాలితాం

వధాయ శత్రోః పునరాగతాన్సహ ॥

30

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-త్రయోదశస్సర్గః.

అథ చతుదశస్సర్గః.

సర్వే తే త్వరితం గత్వా కిష్కింధాం వాలిపాలితాం ।
 వృక్షైరాత్మానమావృత్య వ్యతిష్ఠ గహనె వనే ॥
 విసార్య సర్వతో దృష్టిం కాననే కాననప్రియః ।
 సుగ్రీవో విపులగ్రీవః శ్రోధమాహరయద్భృశం ॥
 తతస్స నినదం ఘోరం కృత్వా యుద్ధాయ చాహ్వాయత్ ॥
 పరివారైః పరివృతః నాదైర్భిందన్నివాంబరం ।
 గజాన్నివ మహామేఘః వాయువేగపురస్సరః ।
 అథ బాలార్కసదృశః దృప్తసింహగతిస్తదా ॥

- దృష్ట్యా రామం క్రియాదక్షుం సుగ్రీవౌ వాశ్యమబ్రవీత్ ।
 హరివాగురయా వ్యాప్తాం తప్త కాంచనతోరణాం ॥ ౫
 పాస్తాః స్నా ద్వజయంత్రాఢ్యాం కిష్కింధాం వాలినః పురీం ।
 పృతిజ్ఞా యా త్వయా వీర కృతా వాలివధే పురా ॥ ౬
 నఫలాం తాం కురు క్షీప్రం లతాం కాల ఇవాగతః ।
 ఏవముక్తస్తు ధర్మాత్నా సుగ్రీవేణ న రాఘవః ॥ ౭
 తమథోవాచ సుగ్రీవం వచనం శత్రునూదనః ।
 కృతాభిజ్ఞానచిహ్నాన్తస్త్వం అనయా గజసాహ్వయా ॥ ౮
 లక్ష్మణేన సముత్పాట్య యైషా కంత కృతా తవ ।
 శోభనే హ్యధికం వీర లతయా కంతనక్తయా ॥ ౯
 విపరీత ఇవాకాశే సూర్యో నక్షత్రమాలయా ।
 అద్య వాలినముత్థం తే భయం వైరం చ వానర ॥ ౧౦
 ఏకేనాహం ప్రమోక్ష్యామి బాణమోక్షేణ సంయుగై ।
 మమ దశాయ సుగ్రీవ వైరిణం భ్రాతృరూషిణం ॥ ౧౧
 వాలీ వినివాతో యావత్ వనే పాంసుషు పేష్టతే ।
 యది దృష్టిపథం ప్రాప్తః జీవన్ న న నివర్తతే ॥ ౧౨
 తతో దోషేణ మా గచ్ఛేత్ సద్యో గహేచ్ఛ మా భవాన్ ।
 ప్రత్యక్షం నప్త తే సాలా మయా బాణేన దారితాః ॥ ౧౩
 తేనావేహి బలేనాద్య వాలినం నిహతం మయా ।
 అనృతం నోక్తపూర్వం మే వీర కృచ్ఛేఽపి తిష్ఠతా ॥ ౧౪

ధర్మభవరీతేన న చ వత్స్య కథంచన ।

నఫలాం చ కరిష్యామి ప్రతిజ్ఞాం జహి సంభ్రమం ।

ప్రసూతం కళమం తే తే వర్షణేవ శతక్రతుః ।

తదాహ్వననిమిత్తం త్వం వాలినో హేమమాలినః ।

సుగ్రీవ కురు తం శబ్దం నిష్పతేద్యేన వానరః ।

జితకాశీ బలశ్లాఘీ త్వయా చాధర్మితః పురా ।

నిష్పతివ్యత్యసంగేన వాలీ న ప్రియసంయుగః ।

రిపూణాం ధక్షణం శూరాః మర్షయంతి న సంయుగే ।

జానంతస్తు స్వకం వీర్యం స్త్రీసమక్షం విశేషతః ।

న తు రామవచః శ్రుత్వా సుగ్రీవౌ హేమపింగళః ।

ననద క్రూరనాదేన వినిర్భిందన్నివాంబరం ।

తస్య శబ్దేన విత్రస్తాః గావౌ యాంతి హతప్రభాః ।

రాజదోషపరామృష్టాః కులస్త్రియ ఇవాకులాః ।

ద్రవంతి చ మృగాశ్శిఖ్యం భగ్నా ఇవ రణే హయాః ।

పతంతి చ ఖగా భూమా క్షీణపుణ్యా ఇవ గ్రహాః ।

తతస్స జీమూతగణప్రణాదౌ

నాదం హ్యముంచత్ త్వరయా ప్రతీతః ।

సూర్యాత్సజశ్శౌర్యవివృద్ధతేజాః

సరిత్పతిర్వానిలచంచలోర్విః ।

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండ చతుర్దశస్తకమ్ ।

అథ పంచదశస్కర్గః.

- అథ తస్య నినాదం తు సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
 శ్శుశావాంతః పురగతః వాలీ భ్రాతురమషణః ॥ ౧
- శ్శుశ్వా తు తస్య నినదం సర్వభూతప్రకంపనం ।
 మదశ్చైకపదే నప్టః క్రోధశ్చాపతితో మహా ॥ ౨
- స తు రోషపరీతాంగః వాలీ సంధ్యాతప్తవభః ।
 ఉపరక్త ఇవాదిత్యః సద్యో నిష్ప్రభతాం గతః ॥ ౩
- వాలీ దంష్ట్రాకరాశస్త్ర క్రోధాద్దీప్తాగ్నిసంనిభః ।
 భ్రాత్యుత్పతితపద్మాభః సమృణాశ ఇవ హ్రదః ॥ ౪
- శబ్దం దుర్గమణం శ్శుశ్వా నిష్ప్రసౌత తతో హరిః ।
 వేగేన చరణన్యాసైః దారయన్నివ మేదిసీం ॥ ౫
- తం తు తారా పరిష్వజ్య స్నేహోద్దర్శితసాహృదా ।
 ఉవాచ త్రస్తనంభ్రాంతా హితోదర్కమిదం వచః ॥ ౬
- సాధు క్రోధమిమం వీర నదీవేగమివాగతం ।
 శయనాదుత్థితః కాల్యం త్యజ భుక్తామివ న్రజం ॥ ౭
- కాల్యమేతేన సంగ్రామం కరిష్యసి చ వానర ।
 వీర తే శత్రుబాహుశ్యం ఫల్గుతా వా న విద్యతే ॥ ౮
- మూసా తవ నిష్కామః మమ తావన్న రోచతే ।
 శ్శూయతాం చాభిధాన్యామి యన్నిమిత్తం నివార్యసే ॥ ౯

పూర్వమాపతితః కోధాత్ స త్వామాహ్వయతే యుధి ।
 నిష్పత్య చ నిరస్తస్తే హన్యమానో దిశో గతః ॥ గ౧
 త్వయా తస్య నిరస్తస్య వీడితస్య విశేషతః ।
 ఇహైత్య పునరాహ్వానం శంకాం జనయతీవ మే ॥ గ౧
 దర్పశ్చ వ్యవసాయశ్చ యాదృశస్తస్య నదత్తః ।
 నినాదశ్చాపి సంరంభః నైతదల్పం హి కారణం ॥ గ౨
 నాసహాయమహం మన్యే సుగ్రీవం తమిహాగతం ।
 అవప్తభసహాయశ్చ యమాశ్చిత్రైష గజత్తి ॥ గ౩
 ప్రకృత్యా నిపుణశ్చైవ బుద్ధిమాంశ్చైవ వానరః ।
 అపరీక్షితవీర్యేణ సుగ్రీవస్సహ నైవ్యతి ॥ గ౪
 పూర్వమేవ మయా వీర శ్మృతం కథయతో వచః ।
 అంగదస్య కుమారస్య వత్సోమి త్వా హితం వచః ॥ గ౫
 అంగదస్తు కుమారోఽయం వనాంతముపనిగతః ।
 ప్రవృత్తిస్తేన కథితా చార్తై రాప్తై నివేదితా ॥ గ౬
 అయోధ్యాఽధిపతేః పుత్రౌ శూరా సమరదుర్జయౌ ।
 ఇత్వోక్తాణాం కులే జాతౌ ప్రథితౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ గ౭
 సుగ్రీవప్రియకామాథం ప్రాప్తౌ తత్ర దురానదౌ ।
 తవ భ్రాతుహి విఖ్యాతః సహాయో రణకర్కశః ॥ గ౮
 రామః పరబలామదీ యుగాంతాగ్నిరిప్రోత్థితః ।
 నివాసవృక్షస్సాఘానాం ఆవన్నానాం పరా గతిః ॥ గ౯

- అర్చనాం సంశయశ్చైవ యశస్త్వైకభాజనం ।
- భావవిజ్ఞానసంపన్నః నిదేశే నిరతః పితుః ॥ ౨౦
- భాతూనామివ శైలేంద్రః గుణానామాకరో మహాకా ।
- తత్త్వము న విరోధస్థై నహ తేన మహాత్మనా ॥ ౨౧
- దుఃఖయేనావ్రమేయేన రామేణ రణకర్షణు ।
- శూర వత్సౌమి తే కించిత్ న చేచ్ఛామ్యభ్యసూయితుం ॥ ౨౨
- శూయతాం క్రియతాం చైవ తవ వత్సౌమి యద్ధితం ।
- యావరాజ్యేన సుగ్రీవం తూణాం సాధ్వభిషేచయ ॥ ౨౩
- విగ్రహం మా కృథా వీర భ్రాతృ రాజా బలీయసా ।
- అహం హి తే శ్చమం మన్యే తేన రామేణ సాహృదం ॥ ౨౪
- మృగీవేణ చ సంప్రీతిం వైరముత్సృజ్య దూరతః ।
- అలసేయో హి తే భ్రాతృ యవీయానేష వానరః ॥ ౨౫
- తత్ర వా నన్నిహస్థో వా నర్వథా బంధురేవ తే ।
- న హి తేన సమం బంధుం భువి వశ్యామి కంచన ॥ ౨౬
- దానమానాదినత్కారైః కురుష్వ ప్రత్యనంతరం ।
- వైరమేతత్ సముత్సృజ్య తవ పార్శ్వే న తిష్ఠతు ॥ ౨౭
- మృగీశౌ విపులగ్రీవః తవ బంధుస్సదా మితః ।
- భ్రాతుస్సహృదమాలంబ నాన్య గతిరహస్తి తే ॥ ౨౮
- యది తే మత్ప్రియం కార్యం యది చావైషి మాం హితాం ।
- యాచ్యమానః ప్రయత్నేన సాధు వాక్యం కురుష్వ మే ॥ ౨౯

ప్రసీద పథ్యం శృణు జల్పితం హి మే
 న రోషమేవానువిధాతుమహాసి ।
 క్షమో హి తే కోనలరాజసూనునా
 న విగ్రహశ్శక్రసమానతేజసా ॥

30

తదా హి తారా హితమేవ వాక్యం
 తం వాలినం పథ్యమిదం బభాషే ।
 న రోచతే తద్వచనం హి తస్య
 కాలాభివన్నస్య వినాశకాలే ॥

30

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-పంచదశస్సర్గః.

అథ షోడశస్సర్గః.

తామేవం బ్రువతీం తారాం తారాధిపనిభాననాం ।
 వాలీ నిభత్సయామాస వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥
 గజ్జతోఽస్య చ సురంభం భ్రాతుశ్శత్రోర్విశేషతః ।
 మమయిష్యామ్యహం కేన కారణేన వరానసే ॥
 అధర్మితానాం శూరాణాం నమశేష్యనివర్తినాం ।
 ధర్మణామర్షణం భీరు మరణాదతిరిచ్యతే ॥
 సోధుం న చ నమస్కోఽహం యుద్ధకామస్య సంయుగై ।
 సుగ్రీవస్య చ సురంభం హీనగ్రీవస్య గజ్జతః ॥

- న చ కార్యో విషాదస్తే రాఘవం ప్రతి మత్కృతే ।
 భృజ్జశ్చ కృతజ్జశ్చ కథం పాపం కరిష్యతి ॥ ౫
- నివర్తన్వ సహ స్త్రీభిః కథం భూయోఽనుగచ్ఛసి ।
 సాహృదం దశితం తారే మయి భక్తిః కృతా త్వయా ॥ ౬
- ప్రతియోత్సాహమ్యహం గత్వా నుగ్రీవం జహి సంభ్రమం ।
 దృమాత్రం వినేష్యామి న చ ప్రాణైర్విమోక్ష్యతే ॥ ౭
- అహం వ్యజిగ్ఘ్రితస్యాన్య కరిష్యామి యథేష్ఠితం ।
 శ్చక్షేర్ముష్టిప్రహరైశ్చ పీడితః ప్రతియాన్యతి ॥ ౮
- న మే త్వరితమాయంతం సహిష్యతి దురాత్మవాక్ ।
 కృతం తారే సహాయత్వం సాహృదం దర్శితం మయి ॥ ౯
- కాతాఽసి మమ ప్రాణైః నివర్తన్వ జయేన చ ।
 అహం జిత్వా నివర్తన్వై తమహం భ్రాతరం రణే ॥ ౧౦
- తే తు తారా పరిష్వజ్య వాలినం ప్రియవాదినీ ।
 శకార రుదతీ మందం దక్షిణా సా ప్రదక్షిణం ॥ ౧౧
- తః స్వస్త్వయనం కృత్వా మంత్రవద్విజయైషిణీ ।
 అతఃపురం సహ స్త్రీభిః ప్రవిష్టా శోకమోహితా ॥ ౧౨
- ప్రవిష్టాయాం తు తారాయాం సహ స్త్రీభిః స్వమాలయం ।
 సగరాన్నిర్యయా క్రుద్ధః మహానర్ప ఇవ శ్వసత్ ॥ ౧౩
- న నిశ్చిన్య మహాతేజాః వాలీ పరమనోషణః ।
 త్వత్కృపయా దృష్టిం శత్రుదశకానకాంక్షయా ॥ ౧౪

స దదశః తతః శ్రీమాన్ సుగ్రీవం హేమపింగళం ।

సుసంవీతమవష్టభం దీప్యమానమివానలం ॥

౧౫

స తం దృష్ట్వా మహావీర్యం సుగ్రీవం పర్యవస్థితం ।

గాఢం పరిదధే వాసుః వాలీ పరమరోషణః ॥

౧౬

స వాలీ గాఢసంవీతః ముష్టిముద్యమ్య వీర్యవాన్ ।

సుగ్రీవమేవాభిముఖో యయా యోద్ధుం కృతక్షణః ॥

౧౭

శ్లిష్టముష్టిం సముద్యమ్య సంరబ్ధతరమాగతః ।

సుగ్రీవైషి తముద్దిశ్య వాలినం హేమమాలినం ॥

౧౮

తం వాలీ క్రోధతామ్రాక్షః సుగ్రీవం రణపండితం ।

ఆపతంతం మహావేగం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥

౧౯

ఏష ముష్టిర్నయా బద్ధః గాఢస్సంనిహితాంగుళిః ।

మయా వేగవిముక్తస్తే ప్రాణానాదాయ యాస్యతి ॥

౨౦

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః క్రుద్ధో వాలినమబ్రవీత్ ।

తవైవ చాహరణ ప్రాణాన్ ముష్టిః పతతు మూఢాని ॥

౨౧

తాడితస్తేన సంక్రుద్ధః సమభిక్రమ్య వేగితః ।

అభవచ్ఛోణితోద్ధారీ సోత్పీడ ఇవ పర్వతః ॥

౨౨

సుగ్రీవేణ తు నిస్సంగం సాలముత్పాత్య తేజసా ।

గాత్రేష్వభిహతో వాలీ వజ్రేణైవ మహాగిరిః ॥

౨౩

స తు వాలీ ప్రచలితః సాలతాడనవిహ్వలః ।

గురుభారసమాక్రాంతః నౌసార్థ ఇవ సాగరే ॥

౨౪

శౌ భీమబలవిక్రాంతౌ నుపణానమనేగినౌ ।

ప్రవృద్ధౌ ఘోరవపుషౌ చంద్రసూర్యావివాంబరే ॥ ౨౫

పరస్పరమమిత్రఘ్నౌ చిద్రాస్వేషణతత్పరా ।

తతోఽవధాత వాలీ తు బలవీర్యనమన్వితః ॥ ౨౬

సూర్యపుత్రౌ మహావీర్యః సుగ్రీవః పరిహీయతే ।

వాలినౌ భగ్నదవఃస్తు సుగ్రీవౌ మందవిక్రమః ॥ ౨౭

వాలినం వ్రతి సామర్థ్యః దశకాయామాన లాఘవం ।

వృక్షైస్సశాఖైస్సశిఖైః వజ్రకోటినిభైర్మఖైః ॥ ౨౮

ముష్టిభిజానుభిః పద్భిః బాహుభిశ్చ పునఃపునః ।

తయోర్యుద్ధమభూద్ధౌరం వృత్రవానవయోరివ ॥ ౨౯

శౌ శోణితాక్తౌ యుధ్యతాం వానరౌ ననచారిణౌ ।

మేఘాచివ మహాశబ్దైః తజ్జాయానౌ పరస్పరం ॥ ౩౦

హీయమానమథోఽవశ్యత్ సుగ్రీవం వానరేశ్వరం ।

వీక్షమాణం దిశశ్చైవ రాఘవస్స ముహుర్ముహుః ॥ ౩౧

తతో రామౌ మహాతేజాః ఆర్తం దృష్ట్వా హరీశ్వరం ।

శరం చ వీక్షతే వీరః వాలినౌ వధకారణాత్ ॥ ౩౨

తతో ధనుషి సంధాయ శరమాశ్శీవిపోవమం ।

పూరయామాన తచ్ఛాపం కాలచక్రమివాంతకః ॥ ౩౩

తస్య జ్యోతలఘోషేణ త్రస్తాః పత్రరథేశ్వరాః ।

ప్రహృదుపుర్ణగాశ్చైవ యుగాంత ఇవ మోహితాః ॥ ౩౪

ముక్తస్తు వ్రజనిఘోషః ప్రదీప్తాశనిసంనిభః ।

రాఘవేణ మహాబాణః వాలివక్షసి పాతితః ॥

31

తతస్తేన మహారేజాః వీర్యోత్పిక్తః కపీశ్వరః ।

వేగేనాభిహతో వాలీ నిపపాత మహీతలే ॥

32

ఇంద్రధ్వజ ఇమ్రాద్ధూతః పాణః సూర్యాం మహీతలే ।

ఆశ్వయుక్సమయే మాసి గతశ్రీకో విచేతనః ॥

32

సరోత్తమః కాలయుగాంతకోపమం

శరోత్తమం కాంచనరూప్యభూషితం ।

ససజ్జ దీప్తం తమమిత్రమదజనం

సధూమమగ్నిం ముఖితో యథా హరః ॥

33

అథోక్షితశ్శోణితతోయవిన్దవైః

సుపుష్పితాశోక ఇవానలోద్ధతః ।

విచేతనా వాసవసూనురాహవే

విభంశితేంద్రధ్వజవత్ క్షితిం గతః ॥

34

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-ఋషభశస్యగణః.

అథ సప్తదశశస్యగణః.

తతశ్చరేణాభిహతః రామేణ రణకర్కశః ।

పపాత సహసా వాలీ నికృత్త ఇవ పాదవః ॥

- న భూమా న్యస్తనర్వాంగః తప్త కాంచనభూషణః ।
అపతద్దేవరాజన్య ముక్తరశ్మిరివ ధ్వజః ॥ ౨
- తస్మిన్ నివతీతే భూమా వానరాణాం గణేశ్వరే ।
స్వప్నద్రుమివ ప్రాయామ న వ్యరాజత భూతలం ॥ ౩
- భూమా నివతీతస్యాపి తస్య దేహం మహాత్మనః ।
న క్రిజఃవతి న ప్రాణాః న తేజో న పరాక్రమః ॥ ౪
- శక్రదత్తా వరా మాలా కాంచనీ వజ్రభూషితా ।
దధార హరిముఖ్యస్య ప్రాణాంస్తైజః శ్రియం చ సా ॥ ౫
- స తయా మాలయా వీరః హైమయా హరియాభవః ।
సుఖ్యానుగతవర్యంతః పయోధర ఇవాభవత్ ॥ ౬
- తస్య మాలా చ దేహశ్చ మర్మహూతీ చ యశ్వరః ।
త్రిధేవ రచితా లక్ష్మీః పతితస్యాపి శోభతే ॥ ౭
- తదస్త్రం తస్య వీరస్య స్వర్గమార్గప్రభావనం ।
రామబాణాననక్షిప్తం ఆవహత్ పరమాం గతిం ॥ ౮
- తం తదా పతితం సంఖ్యై గతార్చిషమివానలం ।
బహుమాన్య చ తం వీరం వీక్షమాణం శన్తైరివ ॥ ౯
- యయాతిమివ పుణ్యాంతే దేవలోకాత్ పరిచ్యుతం ।
ఆదిత్యమివ కాలేన యుగాంతే భువి పాతితం ॥ ౧౦
- మహేంద్రమివ దుధార్ద్రం మహేంద్రమివ దున్యహం ।
మహేంద్రపుత్రం పతితం నాలినం హేమమాలినం ॥ ౧౧

సింహారన్కుం మహాబాహుం దీప్తాస్యం హరిలోచనం ।

లక్ష్మణానుగతో రామః దదర్శోపసనర్ప చ ॥ ౧౨

తం దృష్ట్వా రాఘవం వాలీ లక్ష్మణం చ మహాబలం ।

అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం పరుషం ధర్మసంహితం ॥ ౧౩

త్వం నరాధిపతేః పుత్రః ప్రథితః ప్రియదశశః ॥

కులీనస్సత్త్వసంపన్నః తేజస్వీ చరిత్రవతః ॥ ౧౪

పరాఙ్ముఖవధం కృత్వా కో ను ప్రాప్తస్తస్త్వయా గుణః ।

యదహం యుద్ధసంరద్ధః శరైశోరసి తాడితః ॥ ౧౫

రామః కరుణవేదీ చ పృజానాం చ హితై రతః ।

సానుక్రోశో జితోత్సాహః సమయజ్ఞో దృఢవ్రతః ॥ ౧౬

ఇతి తె సర్వభూతాని కథయంతి యశో భువి ।

దమశ్శమః క్షమా ధర్మః ధృతిస్సత్యం పరాక్రమః ॥ ౧౭

పార్థివానాం గుణా రాజా దంశశ్చాప్యపరాధిను ।

తా గుణా సంప్రధార్యాహం అగ్ర్యం చాభిజనం తవ ॥ ౧౮

తారయా వ్రతిషిద్ధోపి సుగ్రీవేణ సమాగతః ।

న మామన్యేన సంరద్ధం ప్రమత్తం యోద్ధుమహాతి ॥ ౧౯

ఇతి మే బుద్ధిరుత్పన్నా బభూవాదశశనే తవ ।

న త్వం వినిహతాత్మానం ధర్మధ్వజమధార్మికం ॥

జానే పాపసమాచారం తృణైః కూపమివావృతం ।

సతాం వేషధరం పాపం ప్రచ్ఛన్నమివ పాపకం ॥

- నాహం త్వామధిజానామి ధర్మచ్ఛద్ధాభిసంవృతం ।
విషయే వా పురే వా తే యదా నాపశరోమ్యహం ॥ ౨౨
- న చ త్వామవజానే చ కస్తాత్ త్వం హాస్యకిల్బిషం ।
ఫలమూలాశనం నిత్యం వానరం వనగోచరం ॥ ౨౩
- మామిహప్రతియుధ్యోతం అన్యేన చ సమాగతం ।
లింగమవ్యస్తి తే రాజన్ దృశ్యతే ధర్మసంహితం ॥ ౨౪
- ః క్షత్రియకులై జాతః శ్మశ్రుతవాన్ నష్టసంశయః ।
ధర్మలింగప్రతిచ్ఛన్నః క్రూరం కర్ష సమాచరత్ ॥ ౨౫
- రామ రాజకులే జాతః ధర్మవానితి విశ్మయః ।
అథత్రై భవ్యరూపేణ కిమర్థం పరిధానసి ॥ ౨౬
- సామ దానం క్షమా ధర్మః సత్యం ధృతిపరాక్రమా ।
పౌర్ణవానాం గుణా రాజన్ దండశ్చాప్యపరాధిషు ॥ ౨౭
- వయం వనచరా రామ మృగా మూలఫలాశనాః ।
ఏషా ప్రకృతిరస్తాకం పురుషస్త్వం నరేశ్వరః ॥ ౨౮
- భూమిహోరణ్యం రూప్యం చ నిగ్రహే కారణాని చ ।
అత కస్తి వనే లోభః మదీయేషు ఫలేషు వా ॥ ౨౯
- వయశ్చ వినయశ్చోభా నిగ్రహానుగ్రహావపి ।
రాజవృత్తిరసంకీర్ణా న నృపాః కామవృత్తయః ॥ ౩౦
- త్వం తు కామప్రధానశ్చ కోపనశ్చానవస్థితః ।
రాజవృత్తైశ్చ సంకీర్ణః శరాసనపరాయణః ॥ ౩౧

- న తేనైన్యవచితిధర్మే నార్థే బుద్ధిరవస్థితా ।
 ఇంద్రియైః కామవృత్తస్త్వ కృష్యసే మనుజేశ్వర । 32
- మాత్వా బాణేన కాకుత్స్థ మామిహానపరాధినం ।
 కిం వక్ష్యసి సతాం మధ్యే కర్మ కృత్వా జగుప్సితం ॥ 33
- రాజహా బ్రహ్మహా గోఘ్నః చోరః ప్రాణివధే రతః ।
 నాస్తికః పరివేత్తా చ సర్వే నిరయగామినః ॥ 34
- సూచకశ్చ కదర్యశ్చ మిత్రఘ్నో గురుతల్పగః ।
 లోకం పాపాత్మనామేతే గచ్ఛంతే నాత్ర సంశయః ॥ 35
- అధార్యం చర్మ మే నద్భిః రోమాణ్యస్థి చ వజ్జితం ।
 అభత్యౌణి చ మాంసాని త్వద్విద్యైర్ధర్మచారిభిః ॥ 36
- పంచ పంచనఖా భత్యౌః బ్రహ్మక్షత్రేణ రాఘవ ।
 శల్యకః శ్వావిధో గోధా శశః కూర్మశ్చ పంచమః ॥ 37
- చర్మ చాస్థి చ మే రాజా న స్పృశంతి మనీషిణః ।
 అభత్యౌణి చ మాంసాని సోఽహం పంచనఖో హతః ॥ 38
- తారయా వాక్యముక్తోఽహం సత్యం సర్వజ్ఞయా హితం ।
 తదతిక్రమ్య మోహేన కాలస్య వశమాగతః ॥ 39
- త్వయా నాథేన కాకుత్స్థ న సనాథా వసుంధరా ।
 ప్రమదా శీలనంపన్నా ధూతేన పతినా యథా ॥ 40
- శతో నైకృతికః క్షుద్రః మిథ్యాప్రశ్రితమానసః ।
 కథం వశరథేన త్వం జాతః పాపా మహత్కనా ॥ 41

భిన్నచారిత్రకక్ష్యేణ సతాం ధర్మాతివర్తినా ।

శ్శక్తధర్మాంకుశేనాహం నిహతో రామహస్తినా ॥ ౪౨

అశుభం చావ్యయుక్తం చ సతాం చైవ విగహితం ।

పక్ష్యసే చేద్యశం కృత్వా సద్భిన్నహ సమాగతః ॥ ౪౩

ఉదాసీనేషు యోఽస్మాను విక్రమస్తి ప్రకాశితః ।

అపకాశిషు తం రాజన్ స హి పశ్యామి విక్రమం ॥ ౪౪

భృశ్యమానస్తు యుధ్యేధాః మయా యది నృపాత్మజ ।

అప్య వైవస్వతం దేవం పశ్యేత్త్వం నిహతో మయా ॥ ౪౫

శ్శయాఽదృశ్యేన తు రణే నిహతోఽహం దురానదః ।

ప్రమత్తః పన్నగేనేవ నరః పానవశం గతః ॥ ౪౬

మామేవ యది పూర్వం త్వం ఏతదర్థమచోదయః ।

మైథిలీమహమేకావస్థి తవ చాసీతవాక్ భవేత్ ॥ ౪౭

మగ్నీవప్రియకామేన యత్కృతేఽస్మి హతస్త్వయా ।

రాక్షసం చ దురాత్మానం తవ భార్యావహారిణం ॥ ౪౮

కంతే బధ్వా ప్రదద్యాం తే నిహతం రావణం రణే ।

శ్శస్త్రం సాగరతోయే వా సాతాళే వాఽపి మైథిలీం ॥ ౪౯

అయోయం తవాదేశాత్ శ్వేతామశ్వతరీమివ ।

యుక్తం యత్ప్రాప్నుయాద్రాజ్యం సుగ్రీవః స్వగతే మయి ॥

అయుక్తం యదధర్మేణ త్వయాఽహం నిహతో రణే ।

కామమేవంవిధో లోకః కాలేన వినియుజ్యతే ॥ ౫౦

క్షమం చేద్భవతా ప్రాప్తం ఉత్తరం సాధు చింత్యతాం ।

ఇత్యేవముక్త్యా పరిశుష్కవక్త్రః

శరాభిఘాతాద్వ్యధితో మహాత్మా ।

సమీక్ష్య రామం రవినంనికాశం

తూష్ణీం బభూవామరరాజనూనుః ॥

౫౨౪

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-సప్తదశస్సర్గాః.

అథ అష్టాదశస్సర్గాః.

ఇత్యుక్తః ప్రశ్రితం వాక్యం ధర్మార్థసహితం హితం ।

పరుషం వాలినా రామః నిహతేన విచేతసా ॥

తం నిష్ప్రభమివాదిత్యం ముక్తతోయమివాంబుదం ।

ఉక్తవాక్యం హరిశ్రెష్ఠం ఉపశాంతమివానలం ॥

ధర్మార్థగుణసంపన్నం హరీశ్వరమనుత్తమం ।

అధిక్షిప్తస్తదా రామః పశ్చద్వాళినమబ్రవీత్ ।

ధర్మమర్థం చ కామం చ సమయం చాపి లోకికం ।

అవిజ్ఞాయ కథం బాల్యాత్ మామిహాద్యవిగహానే ॥

అపృష్ట్యా బుద్ధిసంపన్నా వృద్ధానాచార్యసంమతాః ।

సామ్య వానరచాపల్యాత్ కిం మాం వక్తుమిహేచ్ఛసి ॥

ఇత్వాకూణామియం భూమిః సశైలవనకాననా ।

మృగపక్షిమనుష్యాణాం నిగ్రహప్రగ్రహావపి ॥

- కా పాలయతి ధర్మాత్మా భరతస్సత్యవాగ్మజః ।
 ధర్మకామార్థతత్త్వజ్ఞః నిగ్రహఃసుగ్రహే రతః ॥ ౭
- వయశ్చ వినయశ్చోభా యస్మిన్ సత్యం చ సుస్థితం ।
 విక్రమశ్చ యథాదృష్టః స రాజా దేశకాలవిత్ ॥ ౮
- తస్య ధర్మకృతాదేశాః వయమన్యే చ పాథివాః ।
 చరామో వనుధాం కృత్సాం ధర్మసంతానమిచ్ఛవః ॥ ౯
- తస్మిన్ నృపతిశాదూలే భరతే ధర్మవత్సలే ।
 పాలయత్యఖిలాం భూమిం కశ్చ రేధర్మనిగ్రహం ॥ ౧౦
- తే వయం ధర్మవిభవం స్వధర్మే పరమే స్థితాః ।
 భరతాజ్ఞాం పురస్కృత్య నిగృహ్ణీమాం యథావిధి ॥ ౧౧
- త్వం తు సంక్లిష్టధర్మా చ కర్మణా చ విగహితః ।
 కామతంత్రప్రధానశ్చ స స్థితో రాజవర్త్మని ॥ ౧౨
- శ్రేష్ఠో భ్రాతా పితా చైవ యశ్చ విద్యాం ప్రయచ్ఛతి ।
 త్రయస్తే పితరో జ్ఞేయాః ధర్మే పథి హి వర్తినః ॥ ౧౩
- యవీయానాత్మనః పుత్రః శిష్యశ్చాపి గుణాదితః ।
 పుత్రవత్తే త్రయశ్చింత్యాః ధర్మశ్చేదత్ర కారణం ॥ ౧౪
- సూక్ష్మో పరమదుష్టేశాయః సతాం ధర్మః ప్లవంగమ ।
 హృది స్థస్సర్వభూతానాం ఆత్మా వేద శుభాశుభం ॥ ౧౫
- తపశ్చవై సార్థం వానరైరకృతాత్మభిః ।
 కార్యంథ ఇవ జాత్యంధైః మంత్రయన్ ద్రక్ష్యసే ను కిం ॥ ౧౬

అహం తు వ్యక్తతామస్య వచనస్య బ్రవీమి తే ।
 న హి మాం కేవలం రోషాత్ త్వం విగహితమహాసి । ౧౭
 తదేతత్కారణం పశ్య యదథాం త్వం మయా హతః ।
 భ్రాతుర్వతఃసి భార్యాయాం త్యక్త్యా ధర్మం ననాతనం । ౧౮
 ఆస్య త్వం ధరమాణస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
 రుమాయాం వతఃసే కామాత్ స్నుషాయాం పాపకర్మకృత్ ।
 తద్వ్యతీతస్య తే ధర్మాత్ కామవృత్తస్య వానర ।
 భ్రాతృభార్యావమర్శేఽస్మిన్ దండోఽయం ప్రతిపాదితః । ౨౦
 న హి ధర్మవిరుద్ధస్య లోకవృత్తాదపేయుషః ।
 దండాదన్యత్ర పశ్యామి నిగ్రహం హరియూథప ॥ ౨౧
 న హి తే ముషాయే పాపం క్షుత్రియోఽహం కులోద్భవః ।
 ఔరసీం భగినీం వాఽపి భార్యాం వాఽప్యనుజన్య యః । ౨౨
 ప్రచరేత నరః కామాత్ తస్య దండో వధః స్మృతః ।
 భరతస్తు మహీపాలః వయం త్వాదేశవతినః ॥ ౨౩
 త్వం తు ధర్మాదతిక్రాంతః కథం శక్య ఉపేక్షితుం ।
 గురుర్ధర్మవ్యతిక్రాంతం ప్రాజ్ఞో ధర్మేణ పాలయన్ ॥ ౨౪
 భరతః కామవృత్తానాం నిగ్రహే పర్యవస్థితః ।
 వయం తు భరతాదేశవిధిం కృత్వా హరీశ్వర ॥ ౨౫
 త్వద్విధాన్ భిన్నమర్యాదాన్ నియంతుం పర్యవస్థితాః ।
 సుగ్రీవేణ చ మే సఖ్యం లక్ష్మణేన యథా తథా ॥ ౨౬

- దాహరాజ్యనిమిత్తం చ నిశ్చేయసి రతస్స మే ।
 ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా తదా వానరసంనిధా ॥ ౨౭
- ప్రతిజ్ఞా చ కథం శక్యా మద్విధేనానవేక్షితుం ।
 తదేభిః కారణైస్సర్వైః మహద్భిర్ధర్మసంహితైః ॥ ౨౮
- శాసనం తవ యద్యుక్తం తద్భవాననుమన్యతాం ।
 స్వధా ధర్మ ఇత్యేవ ద్రష్టవ్యస్తవ నిగ్రహాః ॥ ౨౯
- వయస్యస్యాపి కర్తవ్యం ధర్మమేవానువశ్యతః ।
 శక్యం త్వయాఽపి తత్కార్యం ధర్మమేవానువశ్యతా ॥ ౩౦
- శ్రూయేతే మనునా గీతా శ్లోకా చారిత్రవత్సలా ।
 గృహీతౌ ధర్మకుశలైః తత్తథాఽఽచరితం హరే ॥ ౩౧
- రాజభిర్భూతదండాన్తు కృత్వా పాపాని మానవాః ।
 బిల్బాః స్వగృహాయాంతి సంతస్సుకృతినో యథా ॥ ౩౨
- శాసనాద్వా విమోక్షాద్వా స్తేనః స్తేయాద్విముచ్యతే ।
 రాజా త్వశానా పాపస్య తదవాప్నోతి కిల్బిషం ॥ ౩౩
- ఆర్యేణ మమ మాంధాత్యా వ్యసనం ఘోరమిచ్ఛితం ।
 క్రమణేన కృతే పాపే యథా పాపం కృతం త్వయా ॥ ౩౪
- ఆన్యైరపి కృతం పాపం ప్రమత్తైర్వసుధాధివైః ।
 ప్రాయశ్చిత్తం చ కుర్వంతి తేన తచ్ఛామ్యతే రజః ॥ ౩౫
- తదలం పరితాపేన ధర్మతః పరికల్పితః ।
 ఘోరవానరశాదుణ్యం న వయం స్వవశే స్థితాః ॥ ౩౬

శృణు చాప్యవరం భూయః కారణం హరిపుంగవ ।
 యచ్చుత్వా హేతుమద్వీర న మన్యుం కతుకమహాసి । ౩౭
 న మే తత్ర మనస్తాపః న మన్యుహారియూథవ ।
 వాగురాభిశ్చ పాశైశ్చ కూటైశ్చ వివిధైర్నరాః । ౩౮
 ప్రతిచ్ఛన్నాశ్చ దృశ్యాశ్చ గృహ్లాంతి నుబహూకా మృగాః ।
 ప్రధావితా వా విత్రస్తా విసంభ్రాంశ్చాపి నిష్ఠితాః । ౩౯
 ప్రమత్తానప్రమత్తా వా నరా మాంసార్థినో భృశం ।
 విధ్యంతి విముఖాంశ్చాపి న చ దోషాః త్ర విద్యతే । ౪౦
 యాంతి రాజషయశ్చాత్ర మృగయాం ధర్మకోవిదాః ।
 తస్మాత్త్వం నిహతో యుద్ధే మయా బాణేన వానర । ౪౧
 అయుధ్యో ప్రతియుధ్యో వా యస్మాచ్ఛాఖ్యామృగో హ్యసి ।
 దుర్లభస్య చ ధర్మస్య జీవితస్య శుభస్య చ ॥ ౪౨
 రాజానో వానరశ్రేష్ఠ ప్రదాతారో న సంశయః ।
 తాన్మ హింస్యాన్మ చాక్రోశేత్ నాక్ష్మిపేన్నాప్రియం వదేత్ ।
 దేవా మానుషయాపేణ చరంత్యేతే మహీతలే । ౪౩
 త్వం తు ధర్మమవిజ్ఞాయ కేవలం రోషమాస్థితః ॥
 ప్రదూషయసి మాం ధర్మే పిత్రువై తామహే స్థితం । ౪౪
 ఏవముక్తస్తు రామేణ వాలీ ప్రవ్యధితో భృశం ॥
 న దోషం రాఘవే దధ్యా ధర్మేఽధిగతనిశ్చయః । ౪౫
 ప్రత్యువాచ తతో రామం ప్రాంజలిర్వానరేశ్వరః ॥

- యత్త్వమాత్థ నరశ్రేష్ఠ తదేవం నాత్ర సంశయః ।
 ప్రతిమమ్ ప్రకృష్టే హి నాప్రకృష్టమ్ శక్నుయాత్ ॥ ౪౭
 యదయుక్తం మయా పూర్వం ప్రమాదాదుక్తమప్రియం ।
 శత్రాపి ఖలు మే దోషం కతుం నాహాసి రాఘవ ॥ ౪౮
 త్వం హిదృష్టార్థతత్త్వజ్ఞః ప్రజానాం చ హితే రతః ।
 కార్యకారణసిద్ధా తే ప్రసన్నా బుద్ధిరవ్యయా ॥ ౪౯
 మామప్యగతధర్మాణాం వ్యతిక్రాంతపురస్కృతం ।
 ధర్మసుహితయా వాచా ధర్మజ్ఞ పరిపాలయ ॥ ౫౦
 న త్వత్తానమహం శోచే న తారాం న చ బాంధవాన్ ।
 యథా పుత్రం గుణశ్రేష్ఠం అంగదం కనకాంగదం ॥ ౫౧
 న మమాదర్శనాద్దీనః బాల్యాత్ ప్రభృతి లాలితః ।
 తేహి ఇవ వీతాంబుః ఉపశోషం గమిష్యతి ॥ ౫౨
 బలశ్చాకృతబుద్ధిశ్చ ఏకపుత్రశ్చ మే ప్రియః ।
 కారేయో రామ భవతా రక్షణేయో మహాబలః ॥ ౫౩
 పుగ్రీవే చాంగదే చైవ విధత్స్వ మతిముత్తమాం ।
 త్వం హి శాస్తా చ గోస్తా చ కార్యాకార్యవిధాన్ధితః ॥ ౫౪
 యా తే నరవతే వృత్తిః భరతే లక్ష్మణే చ యా ।
 పుగ్రీవే చాంగదే రాజా తాం త్వమాధాతుమహాసి ॥ ౫౫
 పుష్కలకృతదోషాం తాం యథా తారాం తవస్వినీం
 పుగ్రీవో నావమన్యేత తథాఽవస్థాతుమహాసి ॥ ౫౬

త్వయా హ్యనుగృహీతేన రాజ్యం శక్యముపాసితుం ।

త్వద్వశే వర్తమానేన తవ చిత్తానువర్తినా ॥

౫౭

శక్యం దివం చాజయితుం వసుధాం చాపి శాసితుం ।

త్వత్తోఽహం వధమాకాంక్షా వార్యమాణోఽపి తారయా ।

సుగ్రీవేణ సహ భ్రాత్రా ద్వంద్వయుద్ధముపాగతః ।

ఇశ్యుక్త్వా సంనతో రామం విరరామ హరీశ్వరః ॥

౫౮

స తమాశ్వానయద్రామః వాలినం వ్యక్తదర్శనం

సామనంపన్నయా వాచా ధర్మతత్త్వార్థయుక్తయా ॥

౬౦

స సంతాపస్త్వయా కార్యః ఏతదర్థం ప్లవంగమ ।

స వయం భవతా చింత్యాః నాప్యత్కా హరిసత్తమ ॥

౬౧

వయం భవద్విశేషేణ ధర్మతః కృతనిశ్చయాః ।

దండ్యే యః పాతయేద్దండం దండ్యో యశ్చాపి దండ్యతే ॥

౬౨

కార్యకారణసిద్ధార్థా ఉభా తౌ నావసీదతః ।

తద్భవా దండసంయోగాత్ అస్తాద్విగతకల్మషః ॥

౬౩

గతః స్వాం ప్రకృతిం ధర్మాం ధర్మదృష్టేన వర్తన్ననా ।

త్యజ శోకం చ మోహం చ భయం చ హృదయే స్థితం ॥

౬౪

త్వయా విధానం హర్యగ్ర్య స శక్యమతివర్తితుం ।

యథా త్వయ్యంగదో నిత్యం వర్తతే వానరేశ్వర ॥

౬౫

తథా వర్తేత సుగ్రీవే మయి చాపి స సంశయః ।

స తస్య వాక్యం మధురం మహాత్మనః

సమాహితం ధర్మపథానువర్తినః ।

నిశమ్య రామస్య రణావమర్దినః

వచస్సుయుక్తం నిజగాద వానరః ॥

౬౬

శరాభితప్తేన విచేతసా మయా

ప్రదూషితస్త్వం యదజానతా ప్రభో ।

ఇదం మహేంద్రోవమ భీమవిక్రమ

ప్రసాదితస్త్వం తుమ మే న రేశ్వర ॥

౬౭

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-అష్టాదశస్సర్గః.

అథ ఏకోనవింశస్సర్గః.

స వానరమహారాజః శయానశ్శరవిశ్రుతః ।

ప్రత్యుక్తో హేతుమద్వాక్యైః నోత్తరం ప్రత్యవద్యత ॥ ౧

ఆశ్రిభిః ప్రవిభిన్నాంగః పాదపై రాహతో భృశం ।

రామబాణేన చాక్రాంతః జీవితాంతే ముమోహ సః ॥ ౨

తం భార్యా బాణమోక్షేణ రామదత్తేన సంయుగే ।

హతం వల్లవగళాదూలం తారా శుశ్రావ వాలినం ॥ ౩

సా సమ్రాటృప్రియం శుశ్రావా వధం భర్తుస్సదాదుణం ।

స్వస్థిత భృశం త్రస్తా వివిధాద్ధిగహ్వరాత్ ॥ ౪

యే త్వంగదపరీవారాః వానరా భీమవిక్రమాః ।
 తే సకార్ముకమాలోక్య రామం త్రస్తాః ప్రదుద్రునుః । ౫
 సా దదశః తతః త్రస్తాః హరీనాపతతో భృశం ।
 యూథాదివ పరిభ్రష్టా మృగా నిహతయుధపాః । ౬
 తానువాచ సమాసాద్య దుఃఖతా దుఃఖతా సతీ ।
 రామవిత్తాసితా నర్వా అనుబద్ధానివేషుభిః । ౭
 వానరా రాజసింహస్య యస్య యూయం పురస్సరాః ।
 తం విహాయ నుసంత్రస్తాః కస్త్యాద్భ్రవథ దుగతాః । ౮
 రాజ్యహేతోస్స చేద్భృతా భ్రాత్రా రాద్రేణ పాతితః ।
 రామేణ ప్రహితై రాద్రైః మాగణైర్దూరపాతిభిః । ౯
 కపివత్స్య వచః శ్చుత్వా కపయః కామరూపిణః ।
 ప్రాప్తకాలమవిక్లిప్తం ఊచుర్వచనమంగనాం । ౧౦
 జీవపుత్రే నివర్తస్య పుత్రం రక్షస్వ చాంగదం ।
 అంతకో రామరూపేణ హత్వా నయతి వాలినం । ౧౧
 క్షిప్తా వృక్షా సమావిధ్య విపులాశ్చ శిలాస్తథా ।
 వాలీ వజ్రసమైర్బాణైః రామేణ వినిపాతితః । ౧౨
 అభిద్రుతమిదం సర్వం విద్రుతం ప్రస్ఫుతం బలం ।
 అస్మిన్ శ్లవగళాదూలె హతే శక్రసమప్రభే ।
 రక్ష్యతాం నగరద్వారం అంగదశ్చాభిషిచ్యతాం ।
 పదస్థం వాలినః పుత్రం భజిష్యంతి శ్లవంగమాః । ౧౪

అథవాఽరుచితం స్థానం ఇహ తే రుచిరాననే ।

అవీశంతి హి దుర్గాణి క్షీప్రమన్యాని వానరాః ॥ ౧౫

అథార్యాశ్చ నభార్యాశ్చ సుత్ర్యత వనచారిణః ।

బభౌభ్యో విప్రయుక్తైభ్యః తేభ్యో నస్తుములం భయం ॥ ౧౬

ఋంతరగతానాం తు శ్చుత్వా వచనముగనా ।

అత్సనః ప్రతిరూపం సా బభాషే చారుహసిని ॥ ౧౭

శ్చైతేణ మమ కిం కార్యం కిం రాజ్యేన కిమాత్మనా ।

కసింహే మహాభాగే తస్మిన్ భతే రి నశ్యతి ॥ ౧౮

పాదములం గమిష్యామి తస్యై వాహం మహాత్మనః ।

యోఽసౌ రామప్రయుక్తేన శిరేణ వినిపాతితః ॥ ౧౯

ఏవముక్త్వా ప్రదుద్రావ రుదంతీ శోకకళికతా ।

శిశ్పిరశ్చ బాహుభ్యాం దుఃఖాన సమభిఘ్నతీ ॥ ౨౦

అవ్రజంతీ దదర్శాథ పతిం నిపతితం భువి ।

హంతారం దాసవేంద్రాణాం సమరేష్వనివర్తినాం ॥ ౨౧

క్షేప్తారం పర్వతేంద్రాణాం వజ్రాణామివ వానవం ।

మహావాతసమావిప్లవం మహామేఘకాఘనిస్స్వనం ॥ ౨౨

శక్రతుల్యపరాక్రాంతం వృష్టిప్రౌపరతం ఘనం ।

నదంతం నదతాం భీమం శూరం శూరేణ పాతితం ॥ ౨౩

కాదూకలేనామిషన్యాథే మృగరాజం యథా హతం ।

అర్చితం సర్వలోకస్య సవతాకం నవేదికం ॥ ౨౪

నాగహేతోన్ముపణేన చైత్యమున్నధితం యథా ।

అవప్తభ్య చ తిష్ఠంతం దదర్శ ధనురుత్తమం ॥

౨౫

రామం రామానుజం చైవ భతుశ్చైవానుజం శుభా ।

తానతీత్య సమాసాద్య భర్తారం నిహతం రణే ॥

౨౬

సమీక్ష్య వ్యథితా భూమా సంభ్రాంతా నిపసాత హ ।

సుప్త్యైవ పునరుత్థాయ ఆర్యపుత్రేతి క్రోశతీ ॥

౨౭

రురోద సా పతిం దృష్ట్వా సందితం మృత్యుదామభిః ।

తామవేక్ష్య తు సుగ్రీవః క్రోశంతీం కురరీమివ ॥

౨౮

విషాదమగమత్ కప్తం దృష్ట్వా చాంగదమాగతం ।

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-ఏకాదశాశ్వాసః.

అథ వింశస్వర్గః.

రామచాపవిస్మయైవ శరేణాంతకరేణ తం ।

దృష్ట్వా వినిహతం భూమా తారా తారాధిపాననా ।

సా సమాసాద్య భర్తారం పర్యవ్వజత భామినీ ।

ఇషుణాభిహతం దృష్ట్వా వాలినం కుంజరీపమం ॥

వానరేంద్రం మహేంద్రదాభం శోకసంతప్తమానసా ।

తారా తరుమిమ్రాన్ములం పర్యదేవయదాతురా ॥

రణే దారుణవిక్రాంత ప్రవీరప్లవతాం వర ।

కిం దీనామపురోభాగాం అద్య త్వం నాభిభాషసే ॥

- ఉత్తిష్ఠ హరిశాదూల భజన్వ శయనోత్తమం ।
 నవవిధాశ్చేరతే హి భూమా నృపతినత్తమాః ॥ ౫
- అప ఖలు తే కాంతా వసుధా వసుధాధిప ।
 గతానురపి యాం గాత్రైః మాం విహాయ నిషేవసే ॥ ౬
- శ్చక్రమన్యా త్వయా వీర ధర్మతస్సంప్రవర్తితా ।
 ష్టింధేవ పురీ రమ్యా స్వర్గమాగే వినిర్నితా ॥ ౭
- యాన్యస్తాభిస్త్యయా సాధం వనేషు మధుగంధిషు ।
 మృతాని త్వయా కాలే తేషాముపరమః కృతః ॥ ౮
- నిరానందా నిరాశాఽహం నిమగ్నా శోకసాగరే ।
 త్వయి పంచత్వమావన్నే మహాయూథపయూథవే ॥ ౯
- హృదయం నుస్థిరం మహ్యం దృష్ట్వా వినిహతం పతిం ।
 యన్న శోకాభినంతప్తం స్ఫుటతేఽద్య సహస్రధా ॥ ౧౦
- సుగ్రీవస్య త్వయా భార్యా హృతా స చ వివాసితః ।
 యత్తు తస్య త్వయా పృష్టిః ప్రాప్తైయం ప్లవగాధిప ॥ ౧౧
- నిశ్చేయసపరా మోహతో త్వయా చాహం విగహితా ।
 యేషాఽబ్రువం హితం వాక్యం వానరేంద్ర హితైషిణీ ॥ ౧౨
- కూపయావనదృష్టానాం దక్షిణానాం చ మానద ।
 నూనమప్సరసామార్య చిత్తాని ప్రమథిష్యసి ॥ ౧౩
- కాలా నిస్సంశయో నూనం జీవితాంతకరస్తవ ।
 బూద్ధ్యావపన్నోసి సుగ్రీవస్యావశో వశం ॥ ౧౪

నై ధవ్యం శోకసంతాపం కృపణం కృపణా సతీ ।
 అదుఃఖాపచితా పూర్వం వతః కయిమ్యామ్యనాథవత్ ॥ ౧౫
 లాలితశ్చాంగదో వీరః సుకుమారస్సఖాచితః ।
 వత్స్యతే కామవస్థాం మే పితృవ్యే క్రొధమూర్ఛితే ॥ ౧౬
 కురుష్వ పితరం పుత్ర సుదృష్టం ధర్మవత్సలం ।
 దుర్లభం దశనం వత్స తవ తస్య భవిష్యతి ॥ ౧౭
 సా సమాసాద్య భర్తారం పర్యవ్వజత భామినీ ।
 ఇషుణాభిహతం దృష్ట్వా నాలినం కుంజరీవమం ॥ ౧౮
 సమాశ్వాసయ పుత్రం త్వం సందేశం సందిశస్వ చ ।
 మూర్ఛితః చై ను సమాఘాయ ప్రవాసం ప్రస్థితోహ్యసి ।
 రామేణ హి మహత్ కర్మ కృతం త్వామభినిఘ్నతా ।
 ఆన్మణ్యం చ గతం తస్య సుగ్రీవస్య ప్రతిశ్రవే ॥ ౧౯
 నకామో భవ సుగ్రీవ రుమాం త్వం ప్రతివత్స్యసే ।
 భుజ్జ్వ రాజ్యమనుద్విగ్నః శస్త్రా భ్రాతా రిపుస్తవః ॥ ౨౦
 కిం మామేవం విలపతీం ప్రేక్షా త్వం నాభిభాషసే ।
 ఇనూః వశ్య వరా బహ్వేః భార్యాస్తే వానరేశ్వర ॥ ౨౧
 తస్యా విలపితం శ్మశ్వా వానర్యస్సర్వతశ్చ తాః ।
 పరిగృహ్యంగదం దీనం దుఃఖార్తాః పరిచుక్రుశుః ॥ ౨౨

కిమంగదం సాంగదవీరబాహవో

విహాయ యాన్యద్య చిరప్రవాసం ।

న యుక్త మేవం గుణసంనికృష్టం

విహాయ పుత్రం ప్రియపుత్ర గంతుం ॥

౨౪

కిమప్రియం తె ప్రియచారువేష.

మయా కృతం నాథ నుతేన వా తే ।

సహంగదాం మాం ప్రవిహాయ వీర

యత్ప్రస్థితో దీక్షుః మితః ప్రవాసం ॥

౨౫

యద్యప్రియం కించిదనంప్రభార్య

కృతం మయా స్యాత్తవ దీక్షుః బాహూ ।

క్షమన్వ మే తద్ధరివంశనాథ

ప్రజామి మూర్ధ్నా తవ వీర సాక్షా ॥

౨౬

తథా తు తారా కరుణం రుదంతీ

భర్తుఃస్సమీపే నహ వానరీభిః ।

వ్యవన్యత ప్రాయముపాపవేష్టం

అనిద్యనణా భువి యత్ర వాలీ ॥

౨౭

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-వింశస్సర్గః.

అథ ఏకవింశస్సర్గః.

తథా నిపతితాం తారాం చ్యుతాం తారామివాంబరాత్ ।

నైరాశ్వాసయామాన హనుమాన్ హరియాధవః ॥

౧

గుణదోషకృతం జంతుః స్వకర్మఫలహేతుకం ।
 అవ్యగ్రస్తదవాప్నోతి సర్వం ప్రేత్య శుభాశుభం ॥ ౨
 శోచ్య శోచసి కం శోచ్యం దీనం దీనానుకంపసే ।
 కన్య శోవానుశోచ్యోఽస్తి దేహేఽస్మిన్ బుద్ధుదోషమే ॥ ౩
 అంగదస్తు కుమారోఽయం ద్రష్టవ్యో జీవపుత్రయా ।
 ఆయత్యాం చ విధేయాని సమర్థాన్యన్య చింతయ ॥ ౪
 జానాన్యనియతామెవం భూతానామాగతిం గతిం ।
 తస్మాచ్ఛుభం హి కర్తవ్యం పండితేనహ తాకికం ॥ ౫
 యస్మిన్ హరిసహస్రాణి ప్రయుతాన్యబుద్ధాని చ ।
 వర్తయంతి కృతాంశాని సోఽయం దిష్టాంతమాగతః ॥ ౬
 యదయం న్యాయదృష్టార్థః సామదానక్షమాపరః ।
 గతో ధర్మజితాం భూమిం నై నం శోచితుమర్హసి ॥ ౭
 సర్వే హి హరిశాదూర్జాః పుత్రశ్చాయు తవాంగదః ।
 ఇదం హర్యృక్షరాజ్యం చ త్వత్సనాథమనిందితే ॥ ౮
 తావిహ శోకసంతాపా శ్చైవః ప్రేరయ భూమిని ।
 త్వయా పరిగృహీతోఽయం అంగదశ్చాస్తు మేదినీం ॥ ౯
 సంతతిశ్చ యథా దృష్టా కృత్యం యచ్ఛాపి సాప్రథం ।
 రాజ్యస్తత్ క్రియతాం తావత్ ఏష కాలన్య నిశ్చయః ॥ ౧౦
 సంస్కార్యో హరిరాజశ్చ అంగదశ్చాభిషిచ్యతాం ।
 సింహాసనగతం పుత్రం పశ్యంతీ శాంతిమేషన్వసి ॥ ౧౧

సా తస్య వచనం శ్రుత్వా భర్తృవ్యసనపీడితా ।

అబ్రవీదుత్తరం తారా హనూమంతమవస్థితం ॥

౧౨

అగదప్రతిరూపాణాం పుత్రాణామేకతశ్శతం ।

హతస్యావ్యస్య వీరస్య గాత్రసంశ్లేషణం వరం ॥

౧౩

స చాహం హరిరాజస్య ప్రభవామ్యంగదస్య వా ।

ఋత్యస్తస్య సుగ్రీవః సర్వకార్యేష్వనంతరః ॥

౧౪

స వ్యోషా బుద్ధిరాస్థయా హనుమన్నంగదం ప్రతి ।

పితా హి బంధుః పుత్రస్య స మాతా హరినత్తమ ॥

౧౫

స హి మమ హరిరాజసంశ్రయాత్

క్షమతరమస్తి పరత్ర చేహ వా ।

అభిముఖహతవీరసేవితం

శయనమిదం మమ సేవితం క్షమం ॥

౧౬

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-ఏకవింశస్సర్గః.

—౦—

అథ ద్వావింశస్సర్గః.

ఏషమాణస్త మందానుః సర్వతో మందముచ్చస్త్వాన్ ॥

అదావేవ తు సుగ్రీవం దదశ త్వాత్మజాగ్రతః ॥

౧

తం ప్రాప్తవిజయం వాలీ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరః ।

అభాష్య వ్యక్తయా వాచా సన్నేహమిదమబ్రవీత్ ॥

౨

సుగ్రీవ దోషేణ న మాం గంతు మహాసి కిల్బిషాత్ ।
 కృష్యమాణం భవిష్యేణ బుద్ధిమోహేన మాం బలాత్ । ౩
 యుగవద్విహితం తాత న మన్యే సుఖమావయోః ।
 సౌహృదం భ్రాతృయుక్తం హి తదిదం తాత నాన్యథా । ౪
 ప్రతిపద్య త్వమద్యైవ రాజ్యమేషాం వనాకసాం ।
 మామవ్యద్యైవ గచ్ఛంతం విద్ధి వైవస్వతక్షయం ॥ ౫
 జీవితం చ హి రాజ్యం చ శ్రియం చ విపులామిమాం ।
 ప్రజహామ్యేష వై తూణం మహచ్ఛాగహితం యశః । ౬
 అస్యాం త్వహమవస్థాయాం వీర వత్సోమి యద్వచః ।
 యద్యప్యసుకరం రాజ్ కర్తుమేవ తదహాసి ॥ ౭
 సుఖాహం సుఖసంవృద్ధం బాలమేనమబాలిశం ।
 బాష్పపూర్ణాముఖం పశ్య భూమా పతితమంగదం ॥ ౮
 మమ ప్రాణైః ప్రియతరం పుత్రం పుత్రమివౌరసం ।
 మయా హీనమహీనార్థం సర్వతః పరిపాలయ ॥ ౯
 త్వమేవాస్య హి దాతా చ పరిత్రాతా చ సర్వతః ।
 భయేష్వభయదశ్చైవ యథాఽహం ప్లవగేశ్వర ॥ ౧౦
 ఏష తారాత్మజః శ్రీమా త్వయా తుల్యపరాక్రమః ।
 రక్షసాం తు వధే తేషాం అగ్రతస్తే భవిష్యతి ॥ ౧౧
 అనురూపాణి కర్మాణి విక్రమ్య బలవా రణే ।
 కరిష్యత్యేష తారేయః తరస్వీ తరుణోఽంగదః ॥ ౧౨

సుషేషుహితా చేయం అథానూక్షువినిశ్చయే ।
 కౌత్యతికే చ వివిధే సర్వతః పరినిష్ఠితా ॥ ౧౩
 యదేహ సాధ్వతి బ్రూయాత్ కార్యం తన్నుక్త సంశయం ।
 సహితారామతం కించిత్ అన్యథా పరివర్తతే ॥ ౧౪
 రాఘవస్య చ తే కార్యం కర్తవ్యమవిశంకయా ।
 స్యాదధో హ్యకరణే త్వాం చ హింస్యాద్విమానితః ॥ ౧౫
 ఖమాం చ మాలామాధత్స్వ దివ్యాం నుగ్రీవ కాంచనీం ।
 ఉదారా శ్రీః స్థితా హ్యస్యాం సంప్రజహ్యన్మతే మయి ॥ ౧౬
 ఇత్యేవముక్తస్నుగ్రీవః వాలినా భ్రాతృసౌహృదాత్ ।
 హవం త్యక్త్వా పునర్దీనః గ్రహగ్రస్త ఇమ్రాచురాట్ ॥ ౧౭
 తద్వాలిపచనాచ్ఛాంతః కుర్వన్ యుక్తమతంద్రితః ।
 జ్యోహ సోభ్యనుజ్ఞాతః మాలాం తాం చైవ కాంచనీం ।
 కాం మాలాం కాంచనీం దత్వా వాలీ దృష్ట్వా తత్కృతం స్థితం
 సునీధః ప్రేత్యభావాయ స్నేహదంగదమబ్రవీత్ ॥ ౧౮
 తేకాలా భజస్వాద్య త్నమమాణః ప్రియాప్రియే ।
 సుఖదుఃఖసహః కాలే నుగ్రీవవశగో భవ ॥ ౧౯
 యథా హి త్వం మహాబాహూ లాలితస్సతతం మయా ।
 స తథా వర్తమానం త్వాం నుగ్రీవై బహుమన్యతే ॥ ౨౦
 మాస్యామిత్రైర్గతం గచ్ఛే మా శత్రుభిరరిందమ ।
 భర్తృరహో దాంతః నుగ్రీవవశగో భవ ॥ ౨౧

న చాతిప్రణయః కార్యః కర్తవ్యైః ప్రణయశ్చ తే ।
 ఉభయం హి మహా దోషః తస్మాదంతరదృగ్భవ ।
 ఇత్యుక్త్వాఽథ వివృత్తాక్షః శరనంపీడితో భృశం ।
 వివృతైదశశ్చ నైర్భీమైః బభూవౌత్కాంతజీవితః ॥
 తతో విచక్రకుశున్త్రత వానరా హరియూధపాః ।
 పరిదేవయమానాస్తే నవే ప్లవగపుంగవాః ।
 కిష్కింధా హ్యద్య శూన్యాఽఽసీత్ స్వర్గతే వానరాధిపే ।
 ఉద్యానాని చ శూన్యాని పర్వతాః కాననాని చ ।
 హతే ప్లవగశాదూలే నిష్ప్రభా వానరాః కృతాః ।
 యస్య వేగేన మహతా కాననాని వనాని చ ॥
 పుష్పాఘోణానుబధ్యంతే కరిష్యతి తదద్య కః ।
 యేన దత్తం మహద్బుద్ధం గంధర్వస్య మహత్సనః ।
 గోలభస్య మహాబాహూః దశ వషాణి పంచ చ ।
 నైవ రాత్రౌ న దివసే తద్యుద్ధముపశామ్యతి ।
 తతస్తు షాడశే వషే గోలభో వినిపాతితః ।
 హత్వా తం దుర్విసీతం తు వాలీ దంష్ట్రాకరాళవా ॥
 సర్వాభయకరోఽస్తాకం కథమేష నిపాతితః ।

హతే తు వీరే ప్లవగాధిపే తదా

ప్లవంగమాన్త్రత న శర్మ లేభిరే ।

వనేచరాస్సింహాయుతే మహావనే

యథా హి గామై నిహతే గవాం పతౌ ॥

30

తతస్తు తారా వ్యసనాణాం వాప్లుతా

మృతస్య భతుర్వదనం సమీక్ష్య సా ।

జగామ భూమిం పరిరభ్య వాలినం

మహాద్రుమం చిన్నమివాశ్రితా లతా ॥

31

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండ-ద్వావిశస్సర్గః.

అథ త్రయోవిశస్సర్గః.

తతస్సముపజగ్ముంతీ కపిరాజస్య తన్నుఖం ।

సః లోకాచ్ఛ్చ్యుతం తారా మృతం వచనమబ్రవీత్ ॥

1

శేషే త్వం విషమే దుఃఖం అకృత్వా వచనం మమ ।

ఉపలోపచితే వీర నుదుఃఖై వనుధాతవే ॥

2

మత్తః ప్రియతరా నూనా వానరేంద్ర మహీ తవ ।

శేషే హి తాం పరిష్వజ్య మాం చ న ప్రతిభాషసే ॥

3

షగ్రీవస్య వశం ప్రాప్తః విధిరేష భవత్యహా ।

షగ్రీవ ఏవ విక్రాంతః వీర సాహసికప్రియ ॥

4

మృగవానరముఖ్యాస్తావం బలినః పర్యుపాసతే ।

సహ విలపితం కృచ్ఛ్రం అంగదస్య చ శోచతః ॥

5

మమ చేమాం గిరం శ్రుత్వా కిం త్వం న ప్రతిబుధ్యసే ।

ఇదం తద్విరళశయనం యత్ర శేషే హతో యుధి ।

కాయితా నిహతా యత్ర త్వయైవ రిపవః పురా ।

విశుద్ధసత్త్వాభిజన ప్రియయుద్ధ మమ ప్రియ ।

మామనాథాం విహాయైకాం గతస్త్వమసి మానద ।

శూరాయ న ప్రదాతవ్యా కన్యా ఖలు విపశ్చితా ।

శూరభార్యాం హతాం పశ్య సద్యో మాం విధవా కృతాం ।

అవభగ్నశ్చ మే మానః భగ్నా మే కాశ్వతీ గతిః ।

అగాధే చ నిమగ్నాఽస్మి విపులే శోకసాగరే ।

అశ్మసారమయం నూనం ఇదం మే హృదయం దృఢం ।

భర్తారం నిహతం దృష్ట్వా యన్నాద్య శతథా గతం ।

నుహ్మచ్ఛైవ హి భర్తా చ ప్రకృత్యా మమ చ ప్రియః ।

ఆహవే చ పరాక్రాంతః శూరః పంచత్వమాగతః ।

పతిహీనా తు యా నారీ కామం భవతు పుత్రిణీ ।

ధనధాన్యైస్సపూర్ణాఽపి విధవేత్యుచ్యతే జనైః ।

న్యగ్రతప్రభవే వీర శేషే రుధిరమండలే ।

క్రిమిరాగవరిస్తామే త్వమాత్మశయనే యథా ।

రేణుశోణితసంవీతం గ్రాతం తవ సమంతతః ।

పరిరబ్ధం న శక్నోమి భుజాభ్యాం ప్లవగవృభ ।

కృతకృత్యోఽద్య నుగ్రీవః వై రేఽస్మిన్నతిదారుణే ।

యస్య రామవిముక్తేన హృతమేకేషుణా భయం ।

శరణ హృది లగ్నేన గాత్రసంస్పర్శనే తవ । ౧౬

వార్యామి త్వాం నిరీక్షంతీ త్వయి పంచత్వమాగతే ।

ఉద్వవహా శరం నీలః తస్య గాత్రగతం తదా । ౧౭

గిగహ్వరసంలీనం దీప్తమాశీవిషం యథా ।

తస్య నిష్క్రమ్యమాణస్య బాణస్య చ బభౌ ద్యుతిః । ౧౮

అస్తమస్తకనయద్ధః రశ్మిదిశనకరాదివ ।

పేతుః క్షుతజఘరాస్తు వ్రణేభ్యస్తస్య నర్వశః । ౧౯

తామ్రగైరికసంపృక్తాః ధారా ఇవ ధరాధరాత్ ।

అవశీణాం విమాజణంతీ భర్తారం రణరేణునా । ౨౦

అస్మైర్నయనజై శ్చూరం సిషెచాస్త్రసమాహతం ।

గుణోక్షితసర్వాంగం దృష్ట్వా వినిహతం పతిం । ౨౧

ఉవాచ తారా పింగాక్షం పుత్రమంగదమంగనా ।

అవస్థాం పశ్యమాం పశ్య పితుః పుత్ర సుదారుణాం । ౨౨

సప్రవనక్తస్య వైరస్య గతోఽంతః పాపకర్మణా ।

బాలసూక్ష్మోదయతనుం ప్రయాంతం యమసాదనం । ౨౩

అభివాదయ రాజానం పితరం పుత్ర మానదం ।

ఏవముక్తస్సముత్థాయ జగ్రాహ చరణౌ పితుః । ౨౪

భూభ్యాం పీనవృత్తాభ్యాం అంగదోఽహమితి బ్రువన్ ।

అభివాదయమానం త్వాం అంగదం త్వం యథాపురా । ౨౫

దీర్ఘాయుర్భవ పుత్రేతి కిమర్థం నాభిభాషసే ।
 అహం పుత్రనహాయా త్వాం ఉపాసే గతచేతనం ॥ ౩౬
 సింహేన నిహతం నద్యో గాన్ధవత్సేవ గోవృషం ।
 ఇష్ట్యా సంగ్రామయజ్ఞేన రామప్రహరణాంభసే ॥ ౩౭
 అస్మిన్నవభృథే స్నాతః కథం పత్న్య మయా వినా ।
 యా దత్తా దేవరాజేన తవ తుష్టేన సంయుగే ॥ ౩౮
 శాతకుంభమయీం మాలాం తాం తే పశ్యామి నేహ కిం ।
 రాజశ్రీర్న జవతి త్వాం గతానుమపి మానద ॥ ౩౯
 సూర్యస్యావతకమానస్య శైలరాజమివ ప్రభా ।
 న మే వచః పథ్యమిదం త్వయా కృతం
 న చాస్మి శక్తా వినివారణే తవ ।
 హతా సపుత్రాస్మి హతేన సంయుగే
 నహ త్వయా శ్రీర్విజవతి మామిహ ॥ ౪౦
 ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-త్రయోవింశస్సర్గః

అథ చతుర్వింశస్సర్గః

తాం చాశ్రువేగేన దురానదేన

త్వభిప్లుతాం శోకమహాణావేన ।

పశ్యంస్తదా వాల్యనుజస్తరస్వీ

భ్రాతుర్వధేనాప్రతిషేన తేవ ॥

న బాష్పపూజేన ముఖేన వీక్ష్య

క్షణేన నిర్విణ్ణమనా మనస్వీ ।

జగామ రామస్య శనై స్సమీపం

భృతైర్వృతస్సంపరిదూయమానః ॥ ౨

న తం నమాసాద్య గృహీతచాపం

ఉదాత్తమాశీవిషతుల్యబాణం ।

యశస్వినం లక్షణలక్ష్మితాంగం

అవస్థితం రాఘవమిత్యవాచ ॥ ౩

యథా వ్రతిజ్ఞాతమిదం నరేంద్ర

కృతం త్వయా దృష్టఫలం చ కర్మ ।

మమాద్య భోగేషు నరేంద్రపుత్ర

మనో నివృత్తం నమా జీవితేన ॥ ౪

అస్యాం మహిష్యాం తు భృశం రుదంత్యాం

పురే చ విక్రోశతి దుఃఖతప్తైః ।

హతేఽగ్రజే సంశయితేఽంగదే చ

న రామ రాజ్యే రమతే మనో మే ॥ ౫

కోధాదమషాదతివిపథషాత్

భ్రాతుర్వధో మేఽనుమతః పురస్తాత్ ।

హతే త్వదానీం హరియాభపేఽస్మికా

సుతీవ్రమిత్వాకుకుమార తస్యై ॥ ౬

శ్రేయోఽద్య మస్యే మమ శై లముఖ్యే

తస్మిన్ని వాసశ్చిరమృశ్యమూకే ।

యథా తథా పరేయతః స్వవృత్త్యా

నేమం నిహత్య త్రిదివస్య లాభః ॥

న త్వం జిహ్వాంసామి చ రేతి యన్మాం

లియం మహాత్మా మతిమానువాచ ।

తస్యైవ తద్రామ వచోఽనురూపం

ఇదం పునః కర్ష చ మేఽనురూపం ॥

భ్రాతా కథం నామ మహాగుణస్య

భ్రాతుర్వధం రాఘవ రోచయేత ।

రాజ్యస్య దుఃఖస్య చ వీర సారం

న చింతయత్ కామపురస్కృతస్స ॥

వధో హి మే మతో నాసీత్ స్వమాహాత్మ్యావ్యతిక్రమాత్ ।

మమాసీద్బుద్ధిదారాత్మ్యాత్ ప్రాణవరీ వ్యతిక్రమః ॥

ద్రుమశాఖావభగ్నోఽహం ముహూతకం పరినిష్ఠన ॥

సాంత్వయిత్వా త్వనేనోక్తః న పునః కతుమహాసి ॥

భ్రాతృత్వమార్యభావశ్చ ధర్మశ్చ నేన రక్షితః ।

మయా క్రోధశ్చ కామశ్చ కపిత్వం చ ప్రదశికతం ॥

అచింతనీయం పరివర్జనీయం

అసీష్టనీయం స్వనవేక్షణీయం ।

ప్రాప్తౌఽస్మి పాష్ణానమిమం న రేంద్ర

భ్రాతుర్వధాత్ త్వాప్యవధాదివేంద్రః ।

౧౩

పాష్ణానమింద్రస్య మహీ జలం చ

వృక్షైశ్చ కామం జగృహుఃస్త్రియశ్చ ।

కో నామ పాష్ణానమిమం క్షమేత

శాఖామృగస్య ప్రతిపత్తుమిచ్ఛకా ।

౧౪

నార్తామి సంమానమిమం ప్రజానాం

న యావరాజ్యం కుత ఏవ రాజ్యం ।

అధర్మయుక్తం కులనాశయుక్తం

ఏవంవిధం రాఘవ కర్ష కృత్వా ।

౧౫

పాపస్య కర్తౌఽస్మి విగహితస్య

క్షుద్రస్య లోకాప్రకృతస్య చైవ ।

శోకా మహా మామభివతతేయం

వృష్టిర్యథా నిమ్నమివాంబువేగః ।

౧౬

సోదర్యఘాతాపరగాత్రవాలః

సంతాపహస్తాక్షిశిరోవిషాణః ।

ఏనోమయో మామభిహంతి హస్తీ

దృప్తౌ నదీకూలమివ ప్రవృద్ధః ।

౧౭

అంహా బతేదం నృపరావిషహ్య

నివతతై మె హృది సాధు వృత్తం ।

వివర్ణమగ్నా పరితప్యమానం

కిట్టం యథా రాఘవ జాతరూపం ।

గ

మహాబలానాం హరియూధపానాం

ఇదం కులం రాఘవ మన్నిమిత్రం ।

అస్యాంగదస్యాపి చ శోకతాపాత్

అర్థస్థితప్రాణమితీవ మన్యే ।

గ

సుతస్సులభ్యస్సుజనస్సువశ్యః

కుతస్సుపుత్రస్సదృశోఽంగదేన ।

న చాపి విద్యేత న వీరదేశః

యస్మిన్ భవేత్ సోదరసంనికర్షణః ॥

90

యద్యంగదో వీరవరాహా జీవేత్

జీవేచ్ఛ మాతా పరిపాలనార్థం ।

వినా తు పుత్రం పరితాపదీనా

తారా న జీవేదితి నిశ్చితం మే ।

91

సోఽహం ప్రవేక్ష్యామ్యతిదీప్తమగ్నిం

భ్రాతా చ పుత్రేణ చ నఖ్యమిచ్ఛామ్ ।

ఇమే విచేష్యంతి హరిప్రవీరాః

సీతాం నిదేశై రవ వరణమానాః ॥

92

కృత్స్నం తు తే సేత్యతి కార్యమేతత్

మయ్యప్రతీతే మనుజేంద్రపుత్ర ।

కులస్య హంతారమజీవనాహం

రామానుజాసీహి కృతాగనం మాం ॥

౨౩

ఇత్యేవమార్తస్య రఘుప్రవీరః

శ్చుత్వా వచో వాల్యనుజస్య తస్య ।

సంజాతబాష్పః పరవీరహంతా

రామో ముహూర్తం విమనా బభూవ ।

౨౪

రస్మిన్ తుణేఽభీక్షమవేక్ష్యమాణః

క్షీతిక్షమావాన్ భువనస్య గోప్తా ।

రామో రుదంతీం వ్యసనే నిమగ్నాం

సముత్సుకస్సోఽథ దదర్శ తారాం ।

౨౫

తాం చారునేత్రాం కపిసింహనాథం

పతిం సమాశ్లిష్య తదా శయానాం ।

ఉత్థాపయామానురదీనసత్త్వాం

మంత్రిప్రధానాః కపివీరపత్నీం ।

౨౬

సా విష్ణురంతీ పరిరభ్యమాణా

భతున్సకాశాదపనీయమానా ।

దదర్శ రామం శరచాపపాణిం

స్వతేజసా సూర్యమివ జ్వలంతం ।

౨౭

సమంవృతం పాథివలక్షణైశ్చ

తం చారునేత్రం మృగశాబనేత్రా ।

అదృష్టపూర్వం పురుషప్రధానం

అయం స కాకుత్స్థ ఇతి వ్రజజ్ఞైః ।

౨౮

తస్యేంద్రకల్పస్య దురానదస్య

మహానుభావస్య సమీపమార్యా ।

ఆత్మాఽతితూణాం వ్యసనాభివన్నా

జగామ తారా పరివిహ్వలంతీ ।

౨౯

సా తం సమాసాద్య విశుద్ధనత్త్వా

శోకేన సంభ్రాంతశరీరభావా ।

మనస్వినీ వాక్యమువాచ తారా

రామం రణోత్కర్షణబలక్షణం ।

౩౦

త్వమప్రమేయశ్చ దురానదశ్చ

జితేంద్రియశ్చోత్తమధార్మికశ్చ ।

అక్షయ్యకీర్తిశ్చ విచక్షణశ్చ

క్షీతిక్షమావాక్ తుతజోపమాక్షుః ।

౩౧

త్వమాత్మబాణాననబాణపాణిః

మహాబలస్సంహననోపపన్నః ।

మనుష్యదేహభ్యుదయం విహాయ

దివ్యేన దేహభ్యుదయేన యుక్తః ।

౩౨

యేనైకబాణేన హతః ప్రియో మే

తేనైవ మాం త్వం భహి సాయకేన ।

హతా గమిష్యామి సమీపమన్య

న మాన్యతే రామ రమేత వాలీ ।

33

స్వర్గేఽపి పద్మామలపత్రనేత్రః

సమేత్య సంప్రేక్ష్య చ మామవశ్యే ।

న హ్యేష ఉచ్చావచతామచూడా

విచిత్రవేషాఽఘరసో భజిష్యత్ ॥

3౪

స్వర్గేఽపి శోకం చ వివణ్ణతాం చ

మయా వినా ప్రాప్స్యతి వీర వాలీ ।

రమ్యే నగేంద్రస్య తటావకాశే

విదేహకన్యారహితో యథా త్వం ।

౩౫

త్వం వేత్థ యావద్వనితావిహీనః

ప్రాప్నోతి దుఃఖం పురుషః కుమారః ।

తత్త్వం ప్రజానన్ జహి మాం న వాలీ

దుఃఖం మమాదర్శనజం భ జేత ।

3౬

యచ్చాపి మన్యేత భవాన్ మహాత్మా

స్త్రీఘోరదోషో న భవేత్తు మహ్యం ।

ఆత్మేయమన్యేతి చ మాం జహి త్వం

న స్త్రీవధః స్యాన్మనుజేంద్రపుత్ర ।

3౭

శాస్త్రప్రయోగాద్వివిధాచ్చ వేదాత్

ఆత్మా హ్యనన్యః పురుషస్య దారాః ।

దారప్రదానాన్న హి దానమన్యత్

ప్రపృశ్యతే జ్ఞానవతాం హి లోకే ॥ ౩౫

త్వం చాపి మాం తస్య మమ ప్రియస్య

ప్రదాస్యసే ధర్మమవేక్ష్య వీర ।

అనేన దానేన న లప్స్యసే త్వం

అధర్మయోగం మమ వీర ఘాతాత్ ॥ ౩౬

ఆర్తమనాథామపసీయమానాం

ఏవంవిధామహాసి మాం నిహంతుం ।

అహం హి మాతంగవిలాసగామినా

ప్లవంగమానామృషభేణ ధీమతా ॥ ౩౭

వినా వరార్హోత్త మహేమమాలినా

చిరం న శత్యోమి నరేంద్ర జీవితం ।

ఇత్యేవముక్తంతు విభుర్నహాత్మా

తారాం సమాశ్వాస్య హితం బభాషే ॥ ౩౮

మా వీరభార్య విమతిం కురుష్వ

లోకో హి సూ్యో విహితో విధాత్రా ॥

తం చైవ నర్వం సుఖదుఃఖయోగం

లోకోఽబ్రవీత్తేన కృతం విధాత్రా ॥ ౩౯

త్రయో హి లోకా విహితం విధానం

నాతిక్రమంతే వశగా హి తస్య ।

ప్రీతిం వరాం ప్రాప్యసి తాం తక్షణ

పుత్రస్తు తె ప్రాప్యతి యావరాజ్యం ॥

౪౩

ధాతా విధానం విహితం తక్షణ

న శూరపత్న్యః పరిదేవయంతి ।

అశ్వాసితా తేన తు రాఘవేణ

ప్రభావయుక్తేన వరంతపేన ।

సా వీరపత్నీ ధ్వనతా ముఖేన

సువేషరూపా విరరామ తారా ॥

౪౪

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే చతుర్వింశస్సర్గః.

అథ పంచవింశస్సర్గః.

సుగ్రీవం చైవ తారాం చ సాంగదాం సహలక్ష్మణః ।

సమాసశోకః కాకుత్స్థః సాంత్వయన్నిదమబ్రవీత్ ॥

౧

న శోకపరితాపేన శ్రేయసా యుజ్యతే మృతః ।

యద్రానంతరం కార్యం తత్సమాధాతుమహాథ ॥

౨

లోకవృత్తమనుష్ఠేయం కృతం పౌ బాష్పమోక్షణం ।

న కాలాదుత్తరం కించిత్ కర్మ శక్యముపాసీసుం ॥

౩

నియతిః కారణం లోకే నియతిః కర్మసాధనం ।

నియతిస్సర్వభూతానాం నియోగేష్విహ కారణం ॥

౪

న కర్తా కన్యచిత్ కశ్చిత్ నియోగే చాపి నేశ్వరః ।
 న్వభావే వత్తే లోకః తన్య కాలః పరాయణం ॥ ౫
 న కాలః కాలమత్యేతి న కాలః పరిహీయతే ।
 న్వభావం చ సమాసాద్య న కశ్చిదతివత్తే ॥ ౬
 న కాలస్యాస్తి బంధుత్వం న హేతుర్న పరాక్రమః ।
 న మిత్రజ్ఞాతినంబంధః కారణం నాత్మనో వశః ॥ ౭
 కిం తు కాలపరీణామః ద్రష్టవ్యస్సాధు వశ్యతా ।
 ధర్మశ్చార్థశ్చ కామశ్చ కాలక్రమసమాహితాః ॥ ౮
 ఇతః స్వాం ప్రకృతిం వాలీ గతః ప్రాప్తః క్రియాఫలం ।
 ధర్మార్థకామసంయోగైః పవిత్రం ప్లవగేశ్వరః ॥ ౯
 న్వధర్మన్య చ సంయోగాత్ జితస్తేన మహత్మనా ।
 న్వగః పరిగృహీతశ్చ ప్రాణానపరిరక్షతా
 ఏషా వై నియతిః శ్రేష్ఠా యాం గతో హరియూథవః ।
 తదలం పరితాపేన ప్రాప్త కాలముపాస్యతాం ॥ ౧౦
 నచనాంతే తు రామన్య లక్ష్మణః పరవీరహః ।
 అవదత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం గతచేతనం ॥ ౧౧
 కురు త్వమన్య సుగ్రీవ ప్రేతకార్యమనంతరం ।
 తారాంగదాభ్యాం సహితః వాలినో దహనం ప్రతి ॥ ౧౨
 సమాజ్ఞాపయ కాష్ఠాని శుష్కాణి చ బహుని చ ।
 చందనాదీని దివ్యాని వాలినంస్కారకారణాత్ ॥ ౧౩

- సమాశ్వాసయ చైనం త్వం అంగదం దీనచేతనం ।
 మా భూద్బాలిశబుద్ధిస్త్వం త్వదధీనమిదం పురం । ౧౫
 అంగదస్తానయేన్ద్రాల్యం వస్త్రాణి వివిధాని చ ।
 ఘృతం తైలమథో గంధాన్ యచ్ఛాత్ర సమనంతరం । ౧౬
 త్వం తాత శిబికాం శీఘ్రం ఆదాయాగచ్ఛ సంభ్రమాత్ ।
 త్వరా గుణవతీ యుక్తా హ్యస్మిన్ కాలే విశేషతః । ౧౭
 సజ్జభవంతు ప్లవగాః శిబికావహనోచితాః ।
 సమర్థా బలిన్ శ్చైవ నిహారివ్యంతి వాలినం । ౧౮
 ఏవముక్త్యా తు నుగ్రీవం నుమిత్రానందవర్ధనః ।
 తస్మా భ్రాతృసమీపస్థః లక్ష్మణః పరవీరహః । ౧౯
 లక్ష్మణస్య వచః శ్రుత్వా తారస్సంభ్రాంతమానసః ।
 ప్రవివేశ గుహం శీఘ్రం శిబికానక్తమానసః । ౨౦
 ఆదాయ శిబికాం తారః స తు పగ్యవతత్ పునః ।
 వానరైరుహ్యమానాం తాం శూరైరుద్వహనోచితైః । ౨౧
 దివ్యాం భద్రాననయుతాం శిబికాం స్వపదనోపమాం ।
 పక్షికర్షభిరాచిత్రాం ద్రుమకర్షవిభూషితాం । ౨౨
 ఆచితాం చిత్రవస్త్రీభిః సునివిష్టాం సమంతతః ।
 విమానమివ సిద్ధానాం జాలవాతాయనాన్వితాం । ౨౩
 సునియుక్తాం విశాలాం చ నుకృతాం విశ్వకర్షణా ।
 తారువర్వతకోపేతాం చారుకర్షపరిష్కృతాం । ౨౪

వరాభరణహారైశ్చ చిత్రమాల్యాపకాభితాం ।

గుహాగహనసంఘన్నాం రక్తచందనరూపితాం ॥

౨౫

పుష్పైఃపైస్సమభిచ్ఛన్నాం పద్మమాలాభిరేవ చ ।

తరుణాదిత్యవర్ణాభిః భ్రాజమానాభిరావృతాం ॥

౨౬

ఈదృశీం శిబికాం దృష్ట్వా రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ ।

క్షీప్రం వినీయతాం వాలీ ప్రేతకార్యం విధీయతాం ॥

౨౭

తతో వాలినముద్యమ్య సుగ్రీవశ్శిబికాం తదా ।

ఆరోపయత విక్రోశా అంగదేన సహేవ తు ॥

౨౮

ఆరోప్య శిబికాం చైవ వాలినం గతజీవితం ।

అలంకారైశ్చ వివిధైః మాలైర్వస్త్రైశ్చ భూషితం ॥

౨౯

ఆజ్ఞాపయత్తదా రాజా సుగ్రీవః ప్లవగేశ్వరః ।

పౌర్థ్వదైహికమార్యస్య క్రియతామనురూపతః ॥

౩౦

విశ్రాంతాయంతో రత్నాని వివిధాని బహున్యసి ।

అగ్రతః ప్లవగా యాంతు శిబికా సమనంతరం ॥

౩౧

రాజామృద్ధివిశేషా హి దృశ్యంతే భువి యాదృశాః ।

తాదృశం వాలినః క్షీప్రం పాశుకుర్వన్పౌర్థ్వదైహికం ॥

౩౨

అంగదం పరిగృహ్యశు తారప్రభృతయస్తదా ।

కోశంతః ప్రయయుస్సర్వే వానరా హతబాంధవాః ॥

౩౩

తతః ప్రణిహితాన్సర్వాః వానర్యోఽస్య వశానుగాః ।

సుకుశుర్వీర వీరేతి భూయః కోశంతి తాః స్త్రియః ॥

౩౪

కారాప్రభృతయస్సర్వాః వానర్యో హతయాభవాః ।

తనుజస్సహిభర్తారం క్రోశంత్యః కరుణన్వనాః । 3౫

తాసాం రుదితశబ్దేన వానరీణాం వనాంతరే ।

వనాని గిరయస్సర్వే విక్రోశంతీవ సర్వతః । 3౬

పులిన గిరినద్యాన్తు వివిక్తే జలసంవృతే ।

చిత్తాం చక్రుస్సుబహవః వానరాశ్శోకకర్షితాః । 3౭

ఆనరోవ్య తతః స్కంధాత్ శిబికాం వహనోచితాః ।

తస్థురేకాంతమాశ్రిత్య సర్వే శోకసమన్వితాః । ౩౮

తతస్తారావతిం దృష్ట్వా శిబికాతలశాయినం ।

ఆరోప్యాంకే శిరస్తస్య విలలాప నుదుఃఖతా । ౩౯

హ వానరమహారాజ హ నాథ మచు వత్సల ।

హ మహాహా మహాబాహూ హ మమ ప్రియ పశ్య మాం ।

జనం న పశ్యసీమం త్వం కస్తాచ్ఛోకాభిషీడితం ।

ప్రహృష్టమివ తే వక్త్రం గతాసోరపి మానద । ౪౦

ఆస్తార్కనమవణం చ లక్ష్మ్యతే జీవతో యథా ।

ష త్వం రామరూపేణ కాలః కష్మతి వానర । ౪౧

యేన స్థ విధవాస్సర్వాః కృతా ఏకేషుణా వనే ।

ఇమాస్తాస్తవ రాజేంద్ర వానర్యో వల్లభాస్సదా । ౪౨

పాదైర్వికృష్టమధ్వానం ఆగతాః కిం న బుధ్యసే ।

తవేష్టా నను నామైతాః భార్యాశ్చందనిభాననాః । ౪౩

ఇదానీ నేక్షసే కస్తాత్ సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరం ।
 ఎతే హి సచివా రాజా తారప్రభృతయస్తవ ॥ ౪౫
 పురవాసే జనశ్చాయం పరివార్యానతేనఘం ।
 విసజయైతాః ప్లవగాః యథోచితమరిందమ ॥ ౪౬
 తతః క్రీడామహే నర్వాః వనేషు మదనోత్కటాః ।
 ఏవం విలపతీం తారాం పతిశోకపరిప్లుతాం ॥ ౪౭
 ఉత్థాపయంతి స్న తదా వానర్యశ్శోకకర్చితాః ।
 సుగ్రీవేణ తతస్సార్థం అంగదః పితరం రుద్రా ॥ ౪౮
 చితామారోపయామాన శోకేనాభిహతేంద్రియః ।
 తతోఽగ్నిం విధివద్దత్వా సోఽపసవ్యం చకార హ ॥ ౪౯
 పితరం దీక్షుమధ్వానం ప్రస్థితం వ్యాకులేంద్రియః ।
 సంస్కృత్య వాలినం తే తు విధిపూర్వం ప్లవంగమాః ॥ ౫౦
 ఆజగ్నురుదకం కతుం నదీం శీతజలాం శివాం ।
 తతస్త్వై నహితాన్తత్ర హ్యంగదం స్థాప్య చాగ్రతః ॥ ౫౧
 సుగ్రీవతారాసహితాః సిషిచుర్వాలినే జలం ।
 సుగ్రీవేణైవ దీనేన దీనో భూత్వా మహాబలాః ॥ ౫౨
 సమానశోకః కాకుత్స్థః ప్రేతకార్యాణ్యకారయత్ ॥

తతస్తు తం వాలినమగ్ర్యపారుషం

ప్రకాశమిత్స్వోకువరేషుణా హతం ।

ప్రదీప్య దీప్తాగ్ని సమకాసజం తదా

సలక్ష్మణం రామముపేయివాక్ హరిః ॥

౫౩౫

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాంకాండే-పంచవింశస్సర్గః.

అథ షడ్వింశస్సర్గః.

తతశ్శోకాభినంతప్తం సుగ్రీవం క్లిన్నవాససం ।

శోభామృగమహామాత్రాః పరివారోపతస్థిరే ॥

౧

అభిగమ్య మహాబాహుం రామమక్లిష్టకారిణం ।

స్థితాః ప్రాంజలయస్సర్వే పితామహమివషణయః ॥

౨

తతః కాంచనశైలాభః తరుణార్కనిభాననః ।

అబ్రవీత్ ప్రాంజలిర్వాక్యం హనూమా మాదుతాత్మజః ॥

౩

భవత్ప్రసాదాత్ సుగ్రీవః పితృవైతామహం మహత్ ।

వాసరాణాం సుదుష్ప్రపం ప్రాప్తో రాజ్యమిదం ప్రభో ॥

౪

భవతా సమనుజ్ఞాతః ప్రవిశ్య నగరం శుభం ।

సంవిధాన్యతి కార్యాణి నర్వాణి సనుహృజ్జనః ॥

౫

స్నాతోఽయం వివిధైర్గంధైః ఔషధైశ్చ యథావిధి ।

అర్చయిష్యతి రత్నైశ్చ మాలైశ్చ త్వాం విశేషతః ॥

౬

ఇమాం గిరిగుహం రమ్యాం అభిగంతుమితోఽహంసి ।

కురుష్య స్వామినంబంధం వాసరాన్ సంప్రహర్షయన్ ॥

౭

ఏవముక్తో హనుమతా రాఘవః పరవీరహః ।

ప్రత్యువాచ హనూమంతం బుద్ధిమాన్ వాక్యకోవిదః ॥ ౮

చతుర్దశ సమాస్సమ్య గ్రామం వా యది వా పురం ।

న ప్రవేక్ష్యామి హనుమన్ పితుర్ని దేశశసాలకః ॥ ౯

నుసమ్మద్ధాం గుహాం రమ్యాం నుగ్రీపౌ వానరర్షభః ।

ప్రవిష్టా విధివద్వీరః క్షీప్రం రాజ్యేభిషిచ్యతాం ॥ ౧౦

ఏవముక్త్వా హనూమంతం రామస్సుగ్రీవమబ్రవీత్ ।

వృత్తజ్ఞో వృత్తసంపన్నం ఉదారబలవిక్రమం ॥ ౧౧

ఇమమప్యంగదం వీర యావరాజ్యేభిషేచయ ।

జ్యేష్ఠస్య న నుతో జ్యేష్ఠః సదృశో విక్రమేణ తే ॥ ౧౨

అంగదోఽయమదీనాత్తా యావరాజ్యస్య భాజనం ।

సూర్వోఽయం వాషికో మానః శ్రావణస్సలిలాగమః ॥ ౧౩

ప్రవృత్తాస్సమ్య చత్వారః మాసా వాషికసంజ్ఞకాః ।

నాయముద్వ్యోగసమయః ప్రవిశ త్వం పురీం శుభాం ॥ ౧౪

అస్మిన్ వత్సామ్యహం సామ్య పర్వతే సహలక్ష్మణః ।

ఇయం గిరిగుహః రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా ॥ ౧౫

ప్రభూతసలిలా సామ్య ప్రభూతకమలోత్పలా ।

కాతికే సమనుప్రాప్తే త్వం రావణవధే యతః ॥ ౧౬

ఏవ నస్సమయస్సమ్య ప్రవిశ త్వం స్వమాలయా ।

అభిషిక్తః స్వరాజ్యే చ నుహృదస్సప్రహర్షయ ॥ ౧౭

- ఇతి రామాభ్యనుజ్ఞాతః సుగ్రీవై వానరాధిపః ।
 ప్రవివేక పురీం రమ్యాం కిష్కింధాం వాలిపాలితాం ॥ ౧౮
- తం వానరసహస్రాణి ప్రవిష్టం వానరేశ్వరం ।
 అభివాద్య ప్రవిష్టాని సర్వతః పర్యవారయన్ ॥ ౧౯
- తతః ప్రకృతయస్సర్వాః దృష్ట్వా హరిగణేశ్వరం ।
 ప్రహమ్య మూర్ధ్నా వతితాః వసుధాయాం సమాహితాః ॥ ౨౦
- సుగ్రీవః ప్రకృతీస్సర్వాః సంభాష్యోత్థాప్య వీర్యవాన్ ।
 భ్రాతురంతఃపురం పౌమ్యం ప్రవివేక మహాబలః ॥ ౨౧
- ప్రవిశ్య త్వభినిష్క్రాంతం సుగ్రీవం ప్లవగేశ్వరం ।
 అభ్యపించంత సుహృదః సహస్రాక్షమివామరాః ॥ ౨౨
- తస్య పాండురమాజహుః ఛత్రం హేమపరిష్కృతం ।
 శుక్లే చ వాలవ్యజనే హేమదండే యశస్కరే ॥ ౨౩
- తథా సర్వాణి రత్నాని సర్వబీజౌషధీరపి ।
 సక్షిరాణాం చ వృక్షాణాం ప్రహోహాన్ కుసుమాని చ ॥ ౨౪
- శుక్లాని చైవ వస్త్రాణి శ్వేతం చైవ వానులేపనం ।
 సుగంధీని చ మాల్యాని స్థలజాన్యంబుజాని చ ॥ ౨౫
- చందనాని చ దివ్యాని గంధాంశ్చ వివిధాన్ బహూన్ ।
 ఆకృతం జాతరూపం చ ప్రియంగుమఘసర్పిషీ ॥ ౨౬
- దధి చర్మ చ వైయాఘ్రం వారాహీ చాప్యృషాసహా ।
 సమాలంభనమాదాయ రోచనాం సమనశ్శిలాం ॥ ౨౭

- అజగ్నుస్తత్ర ముదితాః వరాః కన్యాస్తు షోడశ ।
 తతస్తే వానరశ్రేష్ఠం యథాకాలం యథావిధి ॥ ౨౯
- రత్నైర్వస్త్రైశ్చ భక్ష్యైశ్చ తోషయిత్వా ద్విజమభాః ।
 తతః కుశవరిస్తీణాం నమిద్ధం జాతవేదనం ॥ ౩౦
- మంత్రపూతేన హవిషా హుత్వా మంత్రవిదో జనాః ।
 తతో హేమప్రతిషానే వరాస్తరణసంవృతే ॥ ౩౧
- ప్రాసాదశిఖరే రమ్యే చిత్రమాల్యావశోభితే ।
 ప్రాఙ్ముఖం వివిధైర్గృతైః స్థాపయిత్వా వరాననే ॥ ౩౨
- నదీనదేభ్యస్సంహృత్య తీర్థేభ్యశ్చ నమంతతః ।
 ఆహృత్య చ సముద్రేభ్యః సర్వేభ్యో వానరర్షభాః ॥ ౩౩
- అపః కనకకుంభేషు నిధాయ విమలాశ్శుభాః ।
 శుభైర్వృషభశృంగైశ్చ కలశైశ్చాపి కాంచనైః ॥ ౩౪
- శాస్త్రదృష్టేన విధినా మహాషివిహితేన చ ।
 గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః ॥ ౩౫
- మైదశ్చ ద్వివిదశ్చైవ హనుమాన్ జాంబవాన్మళః ।
 అభ్యషించంత సుగ్రీవం ప్రసన్నేన సుగంధినా ॥ ౩౬
- సలిలేన సహస్రాక్షం వసశ్రౌ వాసవం యథా ।
 అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే సర్వే వానరపుంగవాః ॥ ౩౭
- ప్రచుక్రుశుర్మహాత్మానః హృష్టాస్తత్ర సహస్రశః ।
 రామస్య తు వచః కుర్వన్ సుగ్రీవౌ హరిపుంగవః ॥ ౩౮

అగదం సంపరిష్వజ్య యావరాజ్యేభ్యపేచయత్ ।
 అగదే చాభిషిక్తే తు సానుక్రోశాః ప్లవంగమాః ॥ ౩౮
 సాధుసాధ్వతి సుగ్రీవం మహాత్మానోభ్యపూజయత్ ।
 రామం చైవ మహాత్మానం లక్ష్మణం చ పునఃపునః ॥ ౩౯
 ప్రేతాశ్చ తుష్టపున్సవే తాదృశే తత్ర వతేతి ।
 హృష్టపుష్టజనాకీణాః పతాకాధ్వజశోభితా ॥ ౪౦
 భూవ నగరీ రమ్యా కిష్కింధా గిరిగహ్వరే ।
 నివేద్య రామాయ తదా మహత్సనే
 మహాభిషేకం కపివాహినీపతిః ।
 రుమాం చ భార్యాం ప్రతిలభ్య వీర్యవాన్
 అవాప రాజ్యం త్రిదశాధిపో యథా ॥ ౪౧
 ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-షడ్వింశస్సర్గః.

అథ న ప్రవేశస్సర్గః.

అభిషిక్తే తు సుగ్రీవే ప్రహృష్టే వానరే గుహలి ।
 ఆచగామ సహ భ్రాత్రా రామః ప్రప్రవణం గిరిం ॥ ౧
 శాదూలమృగసంఘుష్టం సింహేభీః మరవైర్వృతం ।
 నానాగుల్మలతాగూఢం బహుపాదపసంకులం ॥ ౨
 ముక్తవానరగోవుచైః మాజాః రైశ్చ నిషేవితం ।
 మేఘరాశినిభం శైలం నిత్యం శుచిజలశ్రయం ॥ ౩

తస్య శైలస్య శిఖరే మహతీమాయతాం గుహం ।
 ప్రత్యగృహ్యత వాసార్థం రామస్సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౪
 కృత్వా చ సమయం సౌమ్యః సుగ్రీవేణ సహానఘః ।
 కాలయుక్తం మహద్వాక్యం ఉవాచ రఘునందనః ॥ ౫
 వినీతం భ్రాతరం భ్రాతా లక్ష్మణం లక్ష్మీవధానం ।
 ఇయం గిరిగుహ రమ్యా విశాలా యుక్తమారుతా ॥ ౬
 అస్యాం వసావ సౌమిత్రే వషణరాత్రమరిందమ ।
 గిరిశృంగమిదం రమ్యం ఉన్నతం పార్థివాత్మజ ॥ ౭
 శ్వేతాభిః కృష్ణతామ్రాభిః శిలాభిరుపశోభితం ।
 నానాధాతుసమాక్షీణం దరీనిర్ఘరశోభితం ॥ ౮
 వివిధైర్వృక్షమండైశ్చ చారుచిత్రలతావృతం ।
 నానావిహగసంఘుప్తం మయూరరవనాదితం ॥ ౯
 మాలతీకుండగుల్మైశ్చ సింధువారకురంటకైః ।
 కదంబాజాననశ్చైశ్చ పుష్పితైరుపశోభితం ॥ ౧౦
 ఇయం చ నలినీ రమ్యా ఘల్లవంకజమండితా ।
 నాతిదూరే గుహయా నౌ భవిష్యతి నృసాత్మజ ॥ ౧౧
 ప్రాగుదక్ష్పవణే దేశే గుహ సాధు భవిష్యతి ।
 పశ్చాచ్ఛైశ్చౌన్నతా సౌమ్య నివాతేయం భవిష్యతి ॥ ౧౨
 గుహద్వారే చ సౌమిత్రే శిలా సమతలా శుభా ।
 శత్రూ చైవాయతా చైవ భిన్నాంజనచయోపమా ॥ ౧౩

- నిశ్చంగమిదం తాత పశ్య చోత్తరతశ్చభం ।
- భిన్నాంజనచయాకారం అంభోధరమిప్రాత్థితం ॥ ౧౪
- కషీణస్యామపి దిశి స్థితం శ్వేతమివావరం ।
- కైలాసశిఖరప్రఖ్యం నానాధాతువిభూషితం ॥ ౧౫
- ప్రాచీనవాహినీం చైవ నదీం భృశమకదఃమాం ।
- సుహయాః పూర్వతః పశ్య త్రికూటే జాహ్నువీమివ ॥ ౧౬
- చంపకై స్తిలకై స్తాలైః తమాలై రతిముక్తకైః ।
- షష్ఠకై స్సరత్కై శ్చైవ అశోకై శ్చైవ శోభితాం ॥ ౧౭
- వానరై స్తిమిశ్చై శ్చైవ వకులైః కేతకై ధన్వైః ।
- హితాలై స్తిరిటై ర్దీప్తైః పేతకైః కృతమూలకైః ॥ ౧౮
- తీక్షణశోభితా భాతి నానాయావై స్తత స్తతః ।
- వననాభరణోపేతా ప్రమదేవాభ్యలంకృతా ॥ ౧౯
- తేజః పక్షిసంఘైశ్చ నానానాదై ర్వివాదితా ।
- వృక్షకముసురకైశ్చ చక్రవాకై రలంకృతా ॥ ౨౦
- పుష్పై రతిరమ్యైశ్చ హంససారససేవితైః ।
- ప్రహసంతేవ భాత్యేషా నారీ నర్వవిభూషితా ॥ ౨౧
- శ్వదిన్తీలోత్పలైశ్చన్నా భాతి రక్తాత్పలైః క్వచిత్ ।
- శ్వదిదాభాతి శుక్లైశ్చ ద్వివైః కుముదకుట్ఫలైః ॥ ౨౨
- శరీర్లవశత్తేజఃస్థా బహిఃకాంతాచనాదితా ।
- రమణీయా నదీ సౌమ్య మునిసంఘైర్ని షేవితా ॥ ౨౩

పశ్య చందసమృతాణాం పంక్తిస్సురచితా ఇవ ।
 కకుభానాం చ దృశ్యంతే మనసేపూదితాస్సమం ॥ ౨౪
 అహా సురమణీయోఽయం దేశశ్శత్రునిమూదన ।
 దృఢం రంస్యావ సౌమిత్రై సాధ్వత నివసావహై ॥ ౨౫
 ఇతశ్చ నాతిదూరే సా కిష్కింధా చిత్రకాశనా ।
 సుగ్రీవస్య పురీ రమ్యా భవిష్యతి నృపాత్మజా ॥ ౨౬
 గీతవాద్యత్రన్ధోషః శూన్యతే జయతాం వర ।
 నదఃతాం వానరాణాం చ మృదంగాడంబరై స్సహ ॥ ౨౭
 లభ్య భార్యాం కపివరః ప్రాప్య రాజ్యం సుహృద్వృతః ।
 ధృవం నందతి సుగ్రీవః సంప్రాప్య మహతీం శ్రియం ॥ ౨౮
 ఇత్యుక్త్వా న్యవసత్తత్ర రాఘవస్సహలక్ష్మణః ।
 బహుదృశ్యదరీకుంజే తస్మిన్ ప్రసవణే గిరౌ ॥ ౨౯
 సుసుఖైఽపి బహుద్రవ్యే తస్మిన్ హి ధరణీధరే ।
 వసతస్తస్య రామస్య రతిరల్పాఽపి నాభవత్ ॥ ౩౦
 హృతాం హి భార్యాం స్మరతః ప్రాణభ్యోపి గరీయసీం ।
 ఉదయాభ్యుదితం దృష్ట్వా శశాంకం చ విశేషతః ॥ ౩౧
 ఆవివేక న తం నిదా నిశాను శయనం గతం ।
 తత్సముత్థేన శోకేన బాహ్మపహతచేతనం ॥ ౩౨
 తం శోచమానం కాకుత్స్థం నిత్యం శోకపరాయణం ।
 తుల్యదుఃఖోఽబ్రవీద్భారతా లక్ష్మణోఽనునయన్ నచః ॥ ౩౩

- అలం వీర వ్యథాం గత్వా న త్వం శోచితుమహాసి ।
 శోచతో వ్యవసీదంతి నర్వార్థా విదితం హి తే । ౩౪
- భవా క్రియాపనో లోకే భవా దై వపరాయణః ।
 అస్తికౌ ధర్మశీలశ్చ వ్యవసాయీ చ రాఘవ । ౩౫
- న వ్యవ్యవసితశ్చత్సృం రాక్షసం తం విశేషతః ।
 నమర్థస్త్వం రణే హంతుం విక్రమైజ్జిహ్వాకారిణం । ౩౬
- సమున్మలయ శోకం త్వం వ్యవసాయం స్థిరం కురు ।
 తతస్సపరివారం తం నిర్మూలం కురు రాక్షసం । ౩౭
- పృథివీమపి కాకుత్స్థ ససాగరవనాచలం ।
 పరివర్తయితుం శక్తః కిమంగ పున రావణం । ౩౮
- శరత్కాలం ప్రతీక్ష్యస్వ ప్రావృట్కాలోఽయమాగతః ।
 తతస్సరాష్ట్రం నగణం రావణం త్వం పథిష్యసి । ౩౯
- అహం తు ఖలు తే వీర్యం ప్రనువ్రతం ప్రతిబోధయే ।
 దీప్తరాహుతిభిః కాలే భస్మచ్ఛన్నమివానలం । ౪౦
- లక్ష్మణస్య తు తద్వాక్యం ప్రతిపూజ్య హితం శుభం ।
 రాఘవస్సుహృదం స్నిగ్ధం ఇదం వచనమబ్రవీత్ । ౪౧
- వాచ్యం యదనురక్తై న స్నిగ్ధై చ హితేన చ ।
 సత్యవిక్రమయుక్తై న తదుక్తం లక్ష్మణ త్వయా । ౪౨
- ఏష శోకః పరిత్యక్తః సర్వకార్యానసాదకః ।
 విక్రమేష్వపతిహతం తేజః ప్రోత్సాహయామ్యహం । ౪౩

శరత్కాలం ప్రతీక్షిష్యే స్థితోఽస్మి వచనే తవ ।

సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాదమనుపాలయన్ ॥ ౪౪

ఉపకారేణ వీరస్తు ప్రతికారేణ యుజ్యతే ।

అశృతజ్ఞోఽప్రతికృతః హంతి సత్త్వవతాం మనః । ౪౫

అథైవముక్తః ప్రణిధాయ లక్ష్మణః

కృతాంజలిస్తత్ప్రతిపూజ్య భాషితం ।

ఉవాచ రామం స్వభిరామదశేనం

ప్రదశేయన్ దశేనమాత్సనశ్శృభం । ౪౬

యథోక్తమేతత్తవ సర్వమిహి

నరేంద్ర కర్తా న చిరాద్ధరీశ్వరః ।

శరత్ప్రతీక్షః క్షమతామిమం భవాన్

జలప్రపాతం రిపునిగ్రహే ధృతః ॥ ౪౭

నియమ్య కొపం ప్రతిపాల్యతాం శరత్

క్షమస్వ మాసాంశ్చతురో మయా సహ ।

వసాచలేఽస్మిన్ మృగరాజసేవితే

సంవర్ధయన్ శత్రువధే సముద్యమం । ౪౮

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-సప్తవింశస్సర్గః.

అథ అష్టావింశస్సర్గః.

స తథా వాలినం హత్వా సుగ్రీవమభిషేచ్య చ ।

వనన్ మాల్యవతః పృష్ఠే రామో లక్ష్మణమబ్రవీత్ । ౪౯

- అయం స కాలస్సంప్రాప్తః సమయోఽద్య జలాగమః ।
 సమశ్య త్వం సభో మేఘైః సంవృతం గిరిసంనిభైః । ౧
- సమమాసభృతం గర్భం భాస్కరస్య గభిస్తీభిః ।
 కీర్వా రసం సముద్రాణాం ద్యౌః ప్రసూతే రసాయనం । ౩
- శక్యముంబరమారుహ్య మేఘుసోపానవక్షిక్తిభిః ।
 కుటుజాజానమాలాభిః అలంకతుం దివాశరం । ౪
- సంధ్యారాగోత్థితైస్తామ్రైః అంతేవ్యధికపాండరైః ।
 స్థిగైర్భ్రవటచ్ఛేదైః బద్ధప్రణమివాంబరం । ౫
- మండమారుతనిశ్వాసం సంధ్యాచందనరంజితం ।
 ఆపాండు జలదం భాతి కామాతురమివాంబరం । ౬
- సహ ఘర్షపరిక్లిష్టా నవవారిపరిప్లుతా ।
 సేవ శోకసంతప్తా మహీ బాష్పం విముంచతి । ౭
- మహేందరవినిర్ముక్తాః కల్వారసుఖశీతళాః ।
 శక్యమంజలిభిః పాతుం వాతాః కేతకిగంధినః । ౮
- సమ పుల్లజానశ్చైల్లః కేతకైరధివాసితః ।
 మగ్రేవ ఇవ శాంతారిః ధారాభిరభిషిచ్యతే ॥ ౯
- మేఘకృష్ణాజనధరాః ధారాయజ్ఞోపవీతినః ।
 మారుతాపూరితగుహః ప్రాధీతా ఇవ పర్వతాః । ౧౦
- శశాభిరివ హైమిభిః విద్యుద్భిరివ తాడితం ।
 అంతస్సనితనిఘోషం సవేదనమివాంబరం । ౧౧

నీలమేఘశ్రితా విద్యుత్ స్ఫురంతీ ప్రతిభాతి మా ।

స్ఫురంతీ రావణస్యాంకే వై దేహీవ తపస్వినీ ॥

౧౩

ఇమాస్తా మన్నథవతాం హితాః ప్రతిహతా దిశః ।

అనులిప్తా ఇవ ఘనైః నప్తగ్రహనిశాకరాః ॥

౧౪

క్వచిద్బాహ్మభిసంరుద్ధాః వషాః గమనముత్సుకాః ।

కుటజాః పశ్య సామిత్రే పుష్పితాః గిరిసానుషు ॥

౧౫

మమ శోకాభిభూతస్య కామసందీపనాః స్థితాః ।

రజః ప్రశాంతం సహిమోఽద్య వాయుః

నిదాఘదోషప్రసరాః ప్రశాంతాః ।

స్థితా హి యాత్రా వసుధాధిపానాం

ప్రవాసినో యాంతి నరాః స్వదేశాః ॥

౧౬

సంప్రస్థితా మానసవాసలుభ్యైః

ప్రియాన్వితాస్సంప్రతి చక్రవాకాః ।

అభీక్షవషాః దకవిక్షతేషు

యానాని మాగ్నేషు న సంపతంతి ॥

౧౭

క్వచిత్ ప్రకాశం క్వచిదప్రకాశం

నభః ప్రకీణాంబుధరం విభాతి ।

క్వచిత్ క్వచిత్ పర్వతసంనిరుద్ధం

రూపం యథా శాంతమహాణావస్య ॥

౧౮

వ్యామిశ్రితం సజ్జకదంబపుష్పేః

నవం జలం పర్వతధాతుతామ్రం ।

మయూరకేకాభిరనుప్రయాతం

శైలాపగాశ్శీఘ్రతరం వహంతి ॥

౧౮

రసాకులం వట్పుదసంనికాశం

ప్రభుజ్యతే జంబుఫలం ప్రకామం ।

అనేకవణం పవనావధూతం

భూమా పతత్యామ్రఫలం వివక్వం ॥

౧౯

విద్యుత్పతాకాన్సంబలాకమాలాః

శైలేంద్రకూటాకృతినంనికాశాః ।

గజాంతి మేఘాన్సముదీణానాదాః

మత్తా గజేంద్రా ఇవ సంయుగస్థాః ॥

౨౦

పక్షాదకాప్యాయితశాద్వలాని

ప్రవృత్తన్వత్సవబహిరాణాని ।

వనాని నిష్కృష్టవలాహకాని

పశ్యాపరాష్ట్రాఽష్వధికం విభాంతి ॥

౨౧

సముద్వహంతస్సలిలాతిభారం

బలాశ్చినో పారిధరా నదంతః ।

మహత్సు శృంగేషు మహీధరాణాం

విశ్రమ్య విశ్రమ్య పునః ప్రయాంతి ॥

౨౨

మేఘాభికామా పరిసంపతంతీ

సంమోదితా భాతి బలాకపజ్జిః ।

వాతావధూతా వరపాండరీకీ

లంబేవ మాలా రచితాఽంబరస్య ।

బాలేంద్రగోపాంతరచిత్రితేన

విభాతి భూమిర్నవశాద్వలేన ।

గాత్రానువృత్తేన శుకప్రభేణ

నారీన లాఙ్గోక్షితకంబలేన ।

నిద్రా శనైః కేశవమభ్యువైతి

ద్రుతం నదీ సాగరమభ్యువైతి ।

హృష్టా బలాకా ఘనమభ్యువైతి

కాంతా సకామా ప్రియమభ్యువైతి ।

జాతా వనాంతాశ్శిఖినప్రసృతాః

జాతాః కదంబాస్సకదంబశాఖాః ।

జాతా వృషా గోమ సమానకామాః

జాతా మహీ సస్యవనాభిరామా ।

వహంతి వషణంతి నదంతి భాంతి

ధ్యాయంతి నృత్యంతి సమాశ్వాసంతి ।

నద్యో ఘనా మత్తగజా వనాంతాః

ప్రియావిహీనాశ్శిఖినః ప్లవంగాః ।

ప్రహషితాః కేతకపుష్పగంధం

అఘ్రాయ హృష్టా వననిర్ఘూరేషు ।

ప్రపాతశబ్దాకులితా గజేంద్రదాః

సార్థం మయూరై స్సమదా నదంతి ।

౨౮

ధారానిపాతై రభిహస్యమానాః

కదంబశాఖాను విశంబమానాః ।

క్షణాజితం పుష్పరసావగాఢం

శనై ర్నదం షట్పరణాన్త్యజంతి ॥

౨౯

అంగారచూణోత్కరనంసికాశ్చైః

ఫలై స్సుపర్యాప్తై రసై స్సమృద్ధైః ।

జంబూద్రుమాణాం ప్రవిభాంతి శాఖాః

నీలీయమానా ఇవ షట్పదాఘ్నేః ।

౩౦

తటిర్వతాకాభిరలంకృతానాం

ఉదీణాగంభీరమహారవాణాం ।

విభాంతి రూపాణి వలాహకానాం

రణోద్యతానామివ వారణానాం ।

౩౧

మాగాణుగశ్చైల్లవనానుసారీ

సంప్రస్థితో మేఘురవం నిశమ్య ।

యుద్ధాభికామః ప్రతినాగశంకే

మత్తో గజేంద్రః ప్రతినంసివృత్తః ।

౩౨

క్వచిత్ ప్రగీతా ఇవ వట్పదౌఘైః

క్వచిత్ ప్రస్ఫుతా ఇవ నీలకంఠైః ।

క్వచిత్ ప్రమత్తా ఇవ వారణేంద్రైః

విభాంత్యనేకాశ్రయిణో వనాంతాః ।

33

కదంబసర్జాజ్జనకందళాఢ్యా

వనాంత సూమిర్నవవారిపూర్ణాః ।

మయూరమత్తాభిరుతప్రస్ఫుతైః

ఆపానభూమిప్రతిమా విభాతి ॥

34

ముక్తాసకాశం నలిలం పతద్వై

సునిర్మలం పత్రపుటేషు లగ్నం ।

హృష్టా వివర్ణాచ్ఛదనా విహంగాః

సురేంద్రదత్తం తృప్తితాః పిబంతి ॥

35

షట్పదతంత్రీమధురాభిధానం

ప్లవంగమోదీరితకంఠతాళం ।

ఆవిష్కృతం మేఘమృదంగనాదైః

వనేషు సంగీతమివ ప్రవృత్తం ॥

36

క్వచిత్ ప్రస్ఫుతైః క్వచిదున్నదద్భిః

క్వచిచ్ఛ వృక్షైః గ్రనిషణ్ణకాయైః ।

వ్యాలంబబహ్వాభరణైః మయూరైః

వనేషు సంగీతమివ ప్రవృత్తం ॥

37

స్వనైఘ్నానానాం ప్లవగాః ప్రబుద్ధాః

విహాయ నిద్రాం చిరసంనిరుద్ధాం ।

అనేకరూపాకృతివణానాదాః

నవాంబుధారాభిహతా నదంతి ।

౩౮

సద్యస్సముద్వాహితచక్రవాకాః

తటాని శీఘ్రాన్యపవాహయిత్వా ।

దృష్టా నవప్రాభృతపూర్ణాభోగాః

దురంతం స్వభర్తారముపాపయాంతి ।

౩౯

నీలేషు నీలః పృవిభాంతి సక్తాః

మేఘేషు మేఘా నవవారిపూర్ణాః ।

దవాగ్నిదగ్ధేషు దవాగ్నిదగ్ధాః

శైలేషు శైలా ఇవ బద్ధమూలాః ।

౪౦

ప్రహృష్టసంనాదితబహిర్జాని

సశక్రకోపాకులశాద్వలాని ।

చరంతి నీపాజ్జనవాసితాని

గజాస్ఫురమ్యాణి వనాంతరాణి ।

౪౧

నవాంబుధారాహతకేసరాణి

దురంతం పరిత్యజ్య సరోరుహాణి ।

కదంబపుష్పాణి సకేసరాణి

నవాని హృష్టాభ్రమరాః పతంతి ।

౪౨

మత్తా గజేంద్రదా ముదితా గజేంద్రదాః

వనేషు విశ్రాంతతరా మృగేంద్రదాః ।

రమ్యా నగేంద్రదా నిభృతా నరేంద్రదాః

ప్రక్షీడితో వారిధరైస్సురేంద్రదః । ౪౩

మేఘాన్సముద్ధూతసముద్రనాదాః

మహాజలౌఘైర్గంగనావలంబాః ।

నదీస్తటాకాని సరాంసి వాపీః

మహీం చ కృత్స్నామపవాహయంతి । ౪౪

వషప్రవవేగా విపులాః పతంతి

ప్రవాంతి వాతాన్సముదీణఘోషాః ।

ప్రణవ్టకూలాః ప్రవహంతి శీఘ్రం

నద్యో జలైర్విప్రతిపన్నమాగాః । ౪౫

నరైర్నరేంద్రదా ఇవ పర్వతేంద్రదాః

సురేంద్రదత్తైః పవనోపనీతైః ।

ఘనాంబుకుంభైరభిషిచ్యమానాః

రూపం శ్రియం స్వామివ దర్శయంతి । ౪౬

ఘనోపగూఢం గగనం సతారం

స భాస్కరో దర్శనమభ్యుపైతి ।

నన్వై జలౌఘైర్ధారణీ విస్ఫుప్తా

తమోవిలిప్తా న దిశః ప్రకాశాః । ౪౭

మహాంతి కూటాని మహీధరాణాం

ధారాభిధాతాన్యధికం విభాంతి ।

మహాప్రమాదైర్విపులైః ప్రపాతైః

ముక్తాకలాపై రివ లంబమానైః ॥

౪౮

శైలోపలప్రస్థలమానవేగాః

శైలోత్తమానాం విపులాః ప్రపాతాః ।

గుహాసు సంనాదితబహిణాను

హారా వికీర్యంత ఇవాభిభాంతి ।

౪౯

శీఘ్రప్రవేగా విపులాః ప్రపాతాః

నిర్ధాతశ్చంగోవతలా గిరీణాం ।

ముక్తాకలాప్రవతిమాః పతంతః

మహాగుహాత్సంగతలైర్ధ్రీయంతే ।

౫౦

సుతామదావిచ్ఛిన్నాః స్వర్గస్త్రీహరమాక్తికాః ।

పరివహులా దిక్షు తోయధారాస్సమంతతః ।

౫౧

నీయమానైర్విహగైః నిమిలద్భిశ్చ పంకజైః ।

షణ్మత్యా చ మాలత్యా గతోఽస్తం జ్ఞాయతే రవిః ।

౫౨

పృథ్వా యాత్రా నరేంద్రాణాం సేనా ప్రతినివర్తతే ।

వైరాజైవ మాగాక్షాశ్చ సలిలేన సమీకృతాః ।

౫౩

మాసి ప్రోష్ఠపదే బ్రహ్మ బ్రాహ్మణానాం వివక్షతాం ।

అయమధ్యాయసమయః సామగానాముపస్థితః ।

౫౪

నివృత్తకర్ణాయతనః నూనం సంఛితసంచయః ।

అషాఢీమభ్యుపగతః భరతః కోసలాధిపః ॥ ౫౧

నూనమాపూర్యమాణాయాః సరయ్యా వర్ధతే రయః ।

మాం సమీక్ష్య సమాయాంతం అయోధ్యాయా ఇవ స్వపః ।

ఇమాః స్థితగుణా వషాః సుగ్రీవస్సుఖమశ్నుతే ।

విజితారిస్పదారశ్చ రాజ్యే మహతి చ స్థితః ॥ ౫౨

అహం తు హృతదారశ్చ రాజ్యాచ్చ మహతశ్చ్యుతః ।

నదీకూలమివ క్లిన్నం అవసీదామి లక్ష్మణ ॥ ౫౩

శోకశ్చ మమ విస్తీర్ణః వషాశ్చ భృశదుఃఖమాః ।

రావణశ్చ మహా శత్రుః అపారం ప్రతిభాతి మే ॥ ౫౪

అయాత్రాం చైవ దృష్ట్వేమాం సూర్గాంశ్చ భృశదుఃఖమాః ॥

ప్రణతే చైవ సుగ్రీవే న మయా కించిదీరితం ॥ ౫౫

అపి చాతిపరిక్లిప్తం చిరార్ద్రారై స్సమాగతం ।

ఆత్మకార్యగరీయస్త్వాత్ వక్తుం నేచ్ఛామి వానరం ॥ ౫౬

స్వయమేవ హి విశ్రమ్య జ్ఞాత్వా కాలముపాగతం ।

ఉపకారం చ సుగ్రీవః వేత్స్యతే నాత్ర సంశయః ॥ ౫౭

తస్మాత్ కాలప్రతీక్షోఽహం స్థితోఽస్మి శుభలక్షణ ।

సుగ్రీవస్య నదీనాం చ ప్రసాదమనుపాలయక ॥ ౫౮

ఉపకారేణ వీహో హి ప్రతికారేణ యుజ్యతే ।

అకృతజ్ఞోఽప్రతికృతః హంతి సత్త్వవతాం మనః ॥ ౫౯

తమేవముక్తః ప్రణశిధాయ లక్ష్మణః

కృతాంజలిస్తత్ప్రతిపూజ్య భాషితం ।

ఉవాచ రామం స్వభిరామదర్శనం

ప్రదశేకాయా దర్శనమాత్మనశ్శుభం ।

౬౫

యథాక్తమేతత్తవ సర్వమీప్సితం

సరేంద్ర కర్తా న చిరాద్ధరీశ్వరః ।

శరత్ప్రతీక్షః శుమతామిమం భవా

జలప్రసాతం రిపునిగ్రహే ధృతః ।

౬౬౪

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-అష్టావింశస్సర్గః.

అథ ఏకానత్రింశస్సర్గః.

సమీక్ష్య విమలం ప్రియమ గతవిద్యుద్వలాహకం ।

సాసారవసంఘుప్తం రమ్యజ్యోత్స్నానులేపనం ।

౧

సమృద్ధార్థం చ సుగ్రీవం మందధర్మార్థసంగ్రహం ।

అత్యుత్తమసతాం మార్గం ఏకాంతగతమానసం ।

౨

విశ్వోత్తకార్యం సిద్ధార్థం ప్రమదాభిరతం సదా ।

ప్రాప్తవంతమభిప్రేతా నర్వానేవ మనోరథాః ।

౩

స్థూ చ పత్నీమభిప్రేతాం తారాం చాపి సమీప్సితాం ।

విహారతమహారాత్రం కృతార్థం విగతజ్వరం ।

౪

క్రీడంతమివ దేవేశం నందనైస్సరసాం గణైః ।
 మంత్రిషు స్యన్తకార్యం చ మంత్రాణామనవేక్షకం ।
 ఉత్సన్న రాజ్యసందేశం కామవృత్త మవస్థితం ।
 నిశ్చితాభోఽర్థతత్త్వజ్ఞః కాలధర్మవిశేషవిత్ ।
 ప్రసాద్య వ్దాకైర్నధురైః హేతుమద్భిర్ననోరమైః ।
 వాక్యవిద్వాక్యతత్త్వజ్ఞం హరీశం మారుతాత్మజః ।
 హితం తత్త్వం చ పథ్యం చ సామధర్మార్థనీతిమత్ ।
 ప్రణయప్రీతినయం క్తం విశ్వాసకృతనిశ్చయం ।
 హరీశ్వరముపాగమ్య హనుమాన్ వాక్యమబ్రవీత్ ।
 రాజ్యం ప్రాప్తం యశశ్చైవ కాలీ శ్రీరభివర్ధితా ।
 మిత్రాణాం సంగ్రహశ్చేషః తం భవాన్ కతున్మహాతి ।
 యో హి మిత్రేషు కాలజ్ఞః సతతం సాధు వర్తతే ।
 తస్య రాజ్యం చ కీర్తిశ్చ ప్రతాపశ్చాభివర్ధతే ।
 యస్య కోశశ్చ దండశ్చ మిత్రాణ్యాత్నా చ భూమివ ।
 సమవేతాని సర్వాణి స రాజ్యం మహదక్ష్మతే ।
 తద్భవాన్ వృత్తసంపన్నః స్థితః పథి నిరత్యయే ।
 మిత్రార్థమభినీతార్థం యథావత్ కతున్మహాతి ।
 సంత్యజ్య సర్వకార్యాణి మిత్రార్థే యోఽనువర్తతే ।
 సంభ్రమాద్ధి కృతోత్సాహః సోఽన్తథైర్నావరుధ్యతే ।
 యస్తు కాలవ్యతీతేషు మిత్రకార్యేషు వర్తతే ।

- న కృత్వా మహతోఽవ్యర్థాన్ న మిత్రాథాన యుజ్యతే ।
 యదిదం వీర కార్యం నః మిత్రకార్యమరిందమ ॥ ౧౫
- క్రియతాం రాఘవస్యైతత్ వై దేవ్యః పరిమాగణం ।
 తదిదం వీర కార్యం తే కాలాతీతమరిందమ ॥ ౧౬
- న చ కాలమతీతం తే నివేదయతి కాలవిత్ ।
 త్వరమాణోఽపి నన్ ప్రాజ్ఞః తవ రాజన్ వశానుగః ॥ ౧౭
- కులస్య హేతుః స్థితస్య దీఘబంధుశ్చ రాఘవః ।
 ఆప్రమేయప్రభావశ్చ న్వయం చాప్రతిమో గుణైః ॥ ౧౮
- తస్య త్వం కురు వై కార్యం పూర్వం తేన కృతం తవ ।
 హరీశ్వర హరిశ్రేష్ఠాన్ ఆజ్ఞాపయితుమహాసి ॥ ౧౯
- న హి తావద్భవేత్ కాలః వ్యతీతశ్చోదనాదృతే ।
 చోదితస్య హి కార్యస్య భవేత్ కాలవ్యతిక్రమః ॥ ౨౦
- ఆతుకరపి కార్యస్య భవాన్ కతాన్ హరీశ్వర ।
 ఓ పునః ప్రతికతుస్తే రాజ్యేన చ ధనేన చ ॥ ౨౧
- శక్తిమానసి విక్రాంతః వానరక్షగణైశ్వర ।
 కతుకం దాశరథేః ప్రీతిం ఆజ్ఞాయాం కిం న నజ్జనే ॥ ౨౨
- కాసుం ఖలు శరైశ్చక్తః సురాసురమహోరగాన్ ।
 వశే దాశరథిః కర్తుం త్వత్ప్రతిజ్ఞాం తు కాంక్షతే ॥ ౨౩
- ప్రాణత్యాగవిశంకేన కృతం తేన తవ ప్రియం ।
 తస్య మాగామ వై దేహీం పృథివ్యామపి చాంబరే ॥ ౨౪

న దేవా న చ గంధర్వాః నాసురా న మరుద్గణాః ।
 న చ యతా భయం తస్య కుర్యః కిముత రాక్షసాః । ౨౫
 తదేవం శక్తియుక్తస్య పూర్వం ప్రియకృతస్తవ ।
 రామస్యాహాసి పింగేశ కతుః సర్వాత్మనా ప్రియం । ౨౬
 నాథస్తాదవనా నాప్పు గతిర్హోమరి చాంబరే ।
 కస్య చిత్ సజ్జతేస్తాకం కపీశ్వర తవాజ్ఞయా । ౨౭
 తదాజ్ఞాపయ కః కిం తె కృతే కుత్ర వ్యవస్యతు ।
 హరయో హ్యప్రధృష్యాస్తే సంతి కోట్స్యగ్రతోనఘాః । ౨౮
 తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కాలే సాధు నివేదితం ।
 సుగ్రీవస్సత్త్వసంపన్నః చకార మతిముత్తమాం । ౨౯
 న సందిదేశాభిమతం నీలం నిత్యకృతోద్యమం ।
 దిక్షు సర్వాసు సర్వేషాం సైన్యానాముపసంగహే । ౩౦
 యథా సేనా సమగ్రా మే యూథపాలాశ్చ సర్వశః ।
 సమాగచ్ఛంత్యనంగేన సేనాగ్రాణి తథా కురు । ౩౧
 యే త్వంతపాలాః ప్లవగాః శీఘ్రగా వ్యవసాయినః ।
 సమానయంతు తే సైన్యం త్వరితాశ్శాసనాన్మమ । ౩౨
 న్యయం చానంతరం సైన్యం భవానేవానువశ్యతు ।
 త్రిపంచరాత్రాదూర్ధ్వం యః ప్రాప్నుయాన్నేహ వానరః । ౩౩
 తస్య ప్రాణాంతికౌ దంఢః నాత్ర కార్యా విచారణా ।

హరీంశ్చ వృద్ధానుపయాతు సాంగదః

భవాన్ మమాజ్ఞామధికృత్య నిశ్చితాం ।

ఇతి వ్యవస్థాం హరిపుంగవేశ్వరః

విధాయ వేశ్న ప్రవివేశ వీర్యవాన్ ॥

3౪౫

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-ఏకొనత్రింశస్సర్గః.

—:0:—

అథ త్రింశస్సర్గః.

గుహం ప్రవిష్టే నుగ్రీవే విముక్తే గగన ఘనైః ।

షణ్ణరాత్రోషితో రామః కామశోకాభిషిడితః ।

౧

సాంధురం గగనం దృష్ట్వా విమలం చంద్రమండలం ।

శారదీ రజనీ చైవ దృష్ట్వా జ్యోత్స్నానులేపనాం ।

౨

కామవృత్తం చ నుగ్రీవం నష్టా చ జనకాత్మజాం ।

బుధ్వా కాలమతీతం చ ముమోహ పరమాతురః ।

౩

స తు సంజ్ఞాముపాగమ్య ముహూర్తాన్నతిమాన్ పునః ।

మనస్థామపి వై దేహీం చింతయామాస రాఘవః ।

౪

ఆనీనః పర్వతస్యాగ్రే హేమధాతువిభూషితే ।

శారదం గగనం దృష్ట్వా జగామ మనసా ప్రియాం ।

౫

దృష్ట్వా చ విమలం ప్రియామ గతవిద్యుద్వలాహకం ।

సారసారవనంఘుష్టం విలలాపార్తయా గిరా ॥

౬

సారసారవసంనాదైః సారసారవనాదినీ ।

యాఽశ్రమే రమతే బాలా సాఽద్య మే రమతే కథం । ౨

పుష్పితాంశ్చాననాః దృష్ట్వా కాంచనానివ నిర్మలాః ।

కథం సా రమతే బాలా పశ్యంతీ మామపశ్యతీ ॥ ౩

యా పురా కలహంసానాం స్వరేణ కలభాషిణీ ।

బుధ్యతే చారునర్వాంగీ సాఽద్య మే బుధ్యతే కథం । ౪

నిస్త్వనం చక్రవాకానాం నిశమ్య సహచారిణాం ।

పుండరీకవిశాలాక్షీ కథమేషా భవిష్యతి ॥ ౫

సరాంసి సరితో వాషీః కాననాని వనాని చ ।

తాం వినా మృగశాబాక్షీం చరన్నాద్య సుఖం లభే ॥ ౬

అపి తాం మద్వియోగాచ్చ సౌకుమార్యాచ్చ భామినీం ।

స. దూరం పీడయేత్ కామః శరద్గుణనిరంతరః ॥ ౭

ఏవమాది నరశ్రేష్ఠః విలలాప నృపాత్మజః ।

విహంగ ఇవ సారంగః సలిలం త్రిదశైశ్వరాత్ ॥ ౮

తతశ్చంచూర్య రమ్యేషు ఫలాఢీః గిరిసానుషు ।

దదశ్శేషమృపావృత్తః లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మణోఽగ్రజం ॥ ౯

తం చింతయా దుస్సహయా పరీతం

విసంజ్ఞమేకం విజనే మనస్వీ ।

భ్రాతుర్విషాదాత్ పరితాపదీనః

సమీక్ష్య సౌమిత్రిరువాచ రామం ।

కిమార్య కామస్య వశం గతేన

కిమాత్స్నపౌరుష్యపరాభవేన ।

అయం నదా సంప్రీయతే సమాధిః

కిమత్ర యోగేన నివర్తితేన ॥

౧౬

క్రియాభియోగం మనసః ప్రసాదం

సమాధియోగానుగతం చ కాలం ।

సహాయసామర్థ్యమదీనసత్త్వ

స్వకర్మహేతుం చ కురుష్య హేతుం ।

౧౭

న జానకీ మానవవంశనాథ

త్వయా ననాథా నులభా పరేణ ।

న చాగ్నిచూడాం జ్వలితాముపేత్య

న దహ్యతే వీరవరాహా కచ్చిత్ ॥

౧౮

సలక్షణం లక్షణమప్రధృవ్యం

స్వభావజం వాక్యమువాచ రామః ।

హితం చ వధ్యం చ నయప్రసక్తం

వసామ ధర్మాధానమాహితం చ ॥

౧౯

నిస్సంశయం కార్యమవేక్షితవ్యం

క్రియావిశేషా హ్యనువర్తితవ్యః ।

నను ప్రవృత్తస్య దురాసదస్య

కుమార కార్యస్య ఫలం న చిత్వం ॥

౨౦

అథ పద్మవలాశాక్షీం మైథిలీమనుచింతయత్ ।

ఉవాచ లక్ష్మణం రామః ముఖేన పరిశువ్యతా ॥ ౨౧

తర్పయిత్వా సహస్రాక్షః సలిలేన వసుంధరాం ।

నివతకయిత్వా సస్యాని కృతకర్తా వ్యవస్థితః ॥ ౨౨

స్నిగ్ధగంభీరనిర్ఘోషాః శైలద్రుమపురోగమాః ।

విస్మజ్య సలిలం మేఘాః పరిశ్రాంతా నృపాత్మజ ॥ ౨౩

సీలోత్పలదళశ్యామాః శ్యామీకృత్వా దిశో దళః ।

విమదా ఇవ మాతంగాః శాంతవేగాః పయోధరాః ॥ ౨౪

జలగర్భా మహావేగాః కుటజాజ్ఞానగంధినః ।

చరిత్వా విరతాస్సామ్య వృష్టివాతాస్సముద్యతాః ॥ ౨౫

ఘనానాం వారణానాం చ మయూరాణాం చ లక్ష్మణ ॥

నాదః ప్రసవణానాం చ విశ్రాంతస్సహసానఘ ॥ ౨౬

అభివృష్టా మహామేఘైః నిర్మలాశ్చిత్రసానవః ।

అనులిప్తా ఇవాభాంతి గిరయశ్చిత్రదీప్తిభిః ॥ ౨౭

దర్శయంతి శరన్నద్యః పుళినాని శనైశ్శనైః ।

నవనంగమసప్రీడాః జఘనానీవ యోషితః ॥ ౨౮

శాఖాను సప్తచ్ఛదపాదపానాం

ప్రభాను తారార్కనిశాకరాణాం ।

లీలాను చైవ్రాత్తమవారణానాం

శ్రియం విభజ్యాద్య శరత్ ప్రవృత్తా ॥

సంప్రత్యనేకాశ్రయచిత్రశోభా
లక్ష్మీశ్శరత్కాలగుణోపసీతా ।

సూర్యాగ్రహస్తప్రతిబోధితేషు
పద్మాకరెష్వభ్యధికం విభాతి । 30

సప్తచ్ఛదానాం కుసుమోపగంధీ
మట్పూదబృందైరనుగీయమానః ।

మత్తద్విసానాం పవనోఽనుసారీ
దర్పం వనేష్వభ్యధికం కరోతి । 31

అభ్యాగతైశ్చరువిశాలపక్షైః
సరఃప్రియైః పద్మరజోఽవకీర్ణైః ।

మహానదీనాం పుల్లినోపయాతైః
క్రీడంతి హంసాస్సహ చక్రవాకైః । 32

మదప్రగల్భేషు చ వారణేషు
గవాం సమూహేషు చ దర్పితేషు ।

ప్రసన్నతోయాను చ నిమ్మగాను
విభాతి లక్ష్మీబాహుధా విభక్తా । 33

సభస్సమీత్యైంబుధరైర్విముక్తం
విముక్తబహోభరణా వనేషు ।

ప్రియాన్వసక్తా వినివృత్తశోభాః
గతోత్సవా ధ్యానపరా మయూరాః । 34

మనోజ్ఞగంధైః ప్రియకైరసలేష్ఠైః
 పుష్పాతిభారావనతాగ్రశాప్తైః ।
 సువణగౌరైర్నయనాభిరామైః
 ఉద్యోతితానీవ వనాంతరాణి ॥ ౩౧
 ప్రియాన్వితానాం నళినీప్రియాణాం
 వనే రతానాం కుసుమోద్ధతానాం ।
 మదోత్కటానాం మదలాలసానాం
 గజోత్తమానాం గతయోఽద్య ముదా ॥ ౩౨
 వ్యభ్రం నభశ్శస్త్రవిధౌతవణం
 కృశప్రవాహాని నదీజలాని ।
 కల్లారశీతాః పవనాః ప్రవాంతి
 తమోవిముక్తాశ్చ దిశః ప్రకాశాః ॥ ౩౩
 సూర్యాతప్తకామణనప్తవంకా
 భూమిశ్చిర్బాహుతితసాంద్రరేణుః ।
 అన్యోన్యవై రామర్నాయుతానాం
 ఉద్యోగకాలోఽద్య సరాధిసానాం ॥ ౩౪
 శరద్గుణాప్యాయితరూపశోభాః
 ప్రహషితాః పాంసుసముత్ క్షితాంగాః ।
 మదోత్కటాస్సప్రపతి యుద్ధలంబాః
 వృషా గపాం మధ్యగతా నదంతి ॥ ౩౫

సమన్మథం తీవ్రగతానురాగాః

కులాన్వితా మందగతిం కరిణ్యః ।

మదాన్వితం సంపరివార్య యాంతం

వనేషు భర్తారమనుప్రయాంతి ॥

౪౦

త్యక్త్వా పరాణ్యాత్మవిభూషణాని

బర్హణి తీరోపగతా నదీనాం ।

నిర్భత్యైకమానా ఇవ సారసాః

ప్రయాంతి దీనా విమదా మయూరాః ॥

౪౧

షితాన్య కారండవచక్రవాకాః

మహావైర్భిన్నకటా గజేంద్రాః ।

సంస్మ బద్ధాంబుజభూషణేషు

విక్షోభ్య విక్షోభ్య జలం పిబంతి ॥

౪౨

వ్యపేతపంకాను సవాలుకాను

ప్రసన్నతోయాను సగోకులాను ।

ససారసారావవినాదితాను

నదీషు హృష్టా నివతంతి హంసాః ॥

౪౩

నదీషునప్రసవణౌదకానాం

అతిప్రవృద్ధానిలబహిఃకానాం ।

శ్లేషంగమానాం చ గతోత్సవానాం

ద్యుతం రవాన్సంప్రతి సంప్రహస్తాః ॥

౪౪

అనేకవణాన్మువిసప్తకాయాః

నశ్చౌదితేష్వంబుధ రెషు నష్టాః ।

క్షుధాఽదితా ఘోరవిషా బిలేభ్యః

చిరోషితా విప్రసరన్తి సర్వాః ॥

౪౧

చంచచ్చందకరస్పర్శహాజోఽస్థిలితతారకా ।

అహా రాగవతీ సంధ్యా జహతి స్వయనుంబరం ॥

౪౨

రాత్రిశృశాంకోదితసామ్యవక్త్రా

తారాగణాస్థిలితచారునేతా ।

జ్యోత్స్నాంశుకప్రావరణా విభాతి

నారీవ శుక్లాంశుకనంపుతాంగీ ॥

౪౩

వివశ్యశాలిప్రసవాని భుక్తాః

ప్రహమితా సారసచారుపక్షిః ।

సభస్సమాక్రమామతి శీఘ్రవేగా

వాతావధూతా గ్రథితేవ మాలా ।

౪౪

సుప్తైకహంసం కుముదైరుపేతం

మహాహృదస్థం సలిలం విభాతి ।

ఘనైర్విముక్తం నిశి పూర్ణాచంద్రం

తారాగణాకీర్ణానివాంతరిక్షం ॥

౪౫

ప్రకీర్ణాహంసాకులమేఖలానాం

ప్రబుద్ధపద్మోత్పలమాలినీనాం ।

వాప్యృత్తమానామధికాఽద్య లక్ష్మీః

వారాంగనానామివ భూమితానాం ।

౫౦

మేఘస్వనవ్యంజితతూర్యమిశ్రః

ప్రత్యుషకాలానిలనంప్రవృద్ధః ।

సంఘాచ్ఛితో గర్గరగోవుషాణాం

అన్యోన్యమాపూరయతీవ శబ్దః ।

౫౧

నవైర్నదీనాం కుసుమప్రభాసైః

వ్యాధూయమానైర్నైరుదుమారుతైః ।

ధౌతామలక్షౌమపటప్రకాశైః

కూలాని కాశైరుపశోభితాని ।

౫౨

పనప్రచండా మధుపానశౌండాః

ప్రియాన్వితాష్టత్పరణాః ప్రహృష్టాః ।

వనేషు మత్తాః పవనానుయూత్మాం

కుర్వంతి పద్మాననరేణుగౌరాః ।

౫౩

జలం ప్రసన్నం కుముదం ప్రభాసం

క్రాంచస్వనశ్శాలివనం విపక్వం ।

మృదుశ్చ వాయుర్విమలశ్చ చంద్రః

శంసంతి పక్షావ్యవసీతకాలం ।

౫౪

మీనోపసందర్శితమేఖలానాం

నదీవధూనాం గతయోఽద్య మందాః ।

కాంతోపభుక్తాలనగామినీనాం

ప్రభాతకాలేష్వివ కామినీనాం ॥

xx

నచక్రవాకాని సశైవలాని

కాశైదుఃకూలైరివ సంవృతాని ।

నవత్రలేఖాని సరోచనాని

వధూముఖానీవ నదీముఖాని ॥

xli

ప్రఫుల్లబాణానచిత్రితేషు

ప్రహృష్టపట్నదనికూజితేషు ।

గృహీతచాపాద్యతచండదండః

ప్రచండచారోఽద్య వనేషు కామః ॥

xlii

లోకం సువృష్ట్యా పరితోషయిత్వా

నదీస్తటాకాని చ పూరయిత్వా ।

నిష్పన్నసస్యాం వసుధాం చ కృత్వా

త్యక్త్వా నభస్తాయధరాః ప్రణష్టాః ॥

xliii

ప్రసన్ననలిలాస్సమ్య కురరీభిర్విनाదితాః ।

xliv

చక్రవాకగణాకీణాః విభాంతి నలిలాశయాః ॥

అననాస్సప్తపణాశ్చ కోవిదారాశ్చ పుష్పితాః ।

దృశ్యంతే బంధుజీవాశ్చ శ్యామాశ్చ గిరిసానుషు ॥

హంససారనచక్రాహ్వాః కురరైశ్చ సమంతతః ।

పులినాన్యవకీణాని నదీనాం పశ్య లక్ష్మణ ॥

xlv

- అన్యోన్యబద్ధవై రాణాం జగీషూణాం నృపాత్మజః ।
 ఉద్యోగసమయస్సౌమ్య పార్థివానాముపస్థితః ॥ ౬౨
- ఇయం సా ప్రథమా యాత్రా పార్థివానాం నృపాత్మజః ।
 స చ పశ్యామి నుగ్రీవం ఉద్యోగం వా తథావిధం ॥ ౬౩
- చత్వరో వాషిష్ఠా మాసాః గతా వషిష్ఠోపమాః ।
 మమ శోకాభిభూతస్య సౌమ్య సీతామపశ్యతః ॥ ౬౪
- చక్రవాకీవ భర్తారం పృష్ఠతోఽనుగతా వనం ।
 విషమం దండకారణ్యం ఉద్యానమివ యా గతా ॥ ౬౫
- ప్రియావిహీనే దుఃఖాతే హృతరాజ్యే వివాసితే ।
 కృపాం స కురుతే రాజా నుగ్రీవౌ మయి లక్ష్మణ ॥ ౬౬
- అనాథో హృతరాజ్యోఽయం రావణేన చ ధర్మితః ।
 దీనో దూరగృహః కామీ మాం చైవ శరణంగతః ॥ ౬౭
- ఇత్యేతైః కారణైః సౌమ్య నుగ్రీవస్య దురాత్మనః ।
 అహం వానరరాజస్య పరిభూతః పరంతప ॥ ౬౮
- స కాలం పరిసంఖ్యాయ సీతాయాః పరిమార్గణే ।
 కృతార్థస్సమయం కృత్వా దుర్భుతిర్నావబుధ్యతే ॥ ౬౯
- త్వం ప్రవిశ్య చ కిష్కింధాం బ్రూహి వానరపుంగవం ।
 మూఖాం గ్రామ్యనుఖే సక్తం నుగ్రీవం వచనాన్సమ ॥ ౭౦
- అర్థినాముపపన్నానాం పూర్వం చాప్యవకారిణాం ।
 అశాం సంక్రతుస్య యో హంతి స లోకే పురుషాధమః ॥ ౭౧

శుభం వా యది వా సావం యో హి వాక్యముదీరితం ।
 నత్యేన పరిగృహ్యతి న వీరః పురుషోత్తమః ॥ ౭౩
 కృతార్థా హ్యకృతార్థానాం మిత్రాణాం న భవంతి యే ।
 తా మృతానపి క్రవ్యాదాః కృతఘ్నా నోపభుంజతే ॥ ౭౪
 నూనం కాంచనపుష్పస్య వికృష్టస్య మయా రణే ।
 ద్రష్టుమిచ్ఛతి చావస్య రూపం విద్యుద్గణౌపమం ॥ ౭౫
 ఘోరం జ్యోతలనిఘోషం క్రుద్ధస్య మమ సంయుగే ।
 నిఘోషమివ వజ్రస్య పునస్సంశ్లోతుమిచ్ఛతి ॥ ౭౬
 కామమేవం గతైవ్యస్య పరిజ్ఞాతే పరాక్రమే ।
 త్వత్సహాయస్య మే వీర న చింతా స్యాన్నృపాత్మజ ॥ ౭౭
 యదర్థమయమారంభః కృతః పరపురంజయ ।
 నమయం నాభిజానాతి కృతార్థః ప్లవగేశ్వరః ॥ ౭౮
 వహానమయకాలం తు ప్రతిజ్ఞాయ హరీశ్వరః ।
 వ్యతీతాంశ్చతురో మాసా విహరన్ నావబుధ్యతే ॥ ౭౯
 సామాత్యపరిషత్ క్రీడన్ సానమేవ్రోపసేవతే ।
 శోకదీనేషు నాస్మాను సుగ్రీవః కురుతే దయాం ॥ ౮౦
 ఉచ్యతాం గచ్ఛ సుగ్రీవః త్వయా వత్స మహాబల ।
 మమ రోషస్య యద్రూపం బ్రూయాత్సైవమిదం వచః ॥ ౮౧
 న చ సంకుచితః పంథాః యేన వాలీ హతో గతః ।
 నమయే తిష్ఠ సుగ్రీవ మా వాలిపథమన్వగాః ॥ ౮౨

ఏక ఏవ రణే వాలీ శరేణ నిహతో మయా ।

శ్వాం తు సత్యాదతిక్రాంతం హనిష్యామి సబాంధవం ॥ ౫౨

శదేవం విహితై కాశ్యే యద్ధితం పురుషమభా ।

తత్తద్భూహి సరశ్శేష్ఠ త్వర కాలవ్యతిక్రమః ॥ ౫౩

కురుష్వ సత్యం మయి వాసరేశ్వర

ప్రతిశ్చుతం ధర్మమవేక్ష్య శాశ్వతం ।

మా వాలినం ప్రేత్య గతో యమక్షయం

త్వమద్య పశ్యేర్షమ చోద్ధితైశ్చరైః ॥ ౫౪

స పూర్వజం తీవ్రవివృద్ధకోపం

లాలప్యమానం ప్రసమీక్ష్య దీనం ।

చకార తీవ్రాం మతిముగ్రతేజాః

హరీశ్వరై మానవవంశనాభః ॥ ౫౫

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-త్రింశస్సర్గః.

అథ ఏకత్రింశస్సర్గః.

స కామినం దీనమదీనసత్త్వం

శోకాభిషన్నం సముదీణకోపం ।

సరేద్రసూనుర్నర దేవపుత్రం

రామానుజః పూర్వజమిత్యువాచ ॥ ౧

న వానరః స్థాస్యతి సాధువృత్తే
 న మంస్యతే కర్మఫలానుషంగాః ।
 న భాత్యతే వానరరాజ్యలక్ష్మీనా
 తథా హి నాభిక్రమతేఽన్య బుద్ధిః ।
 మతిక్షయాద్ధ్రామ్యనుభవం స క్తః
 తవ ప్రసాదాప్రతికారబుద్ధిః ।
 హతోఽగ్రజం వశ్యతు వీర తస్య
 న రాజ్యమేవం విగుణస్య దేయం ।
 న ధారయే కోపముదీణావేగం
 నిహన్తి నుగ్రీవమనత్యమద్య ।
 హరివ్రవీరై స్సహ వాలిపుత్రః
 సరేంద్రవత్స్నా విచయం కరోతు ।
 తమాత్త బాణానసముత్పతంతం
 నివేదితార్థం రణచండకోపం ।
 ఉవాచ రామః పరవీరహంతా

స్వవేక్షిణం సానునయం చ వాక్యం ।
 న హి వై త్వద్విధో లోకే పాపమేవం నమాచరేత్ ।
 పాపమార్యేణ యో హంతి న వీరః పురుషోత్తమః ।
 నేదమద్య త్వయా గ్రాహ్యం సాధువృత్తేన లక్షణా ।
 తాం ప్రీతిమనువత్కన్య పూర్వవృత్తం చ సంగతం ।

సామోపహితయా వాచా రూఢోణి పరివచనాయా ।

శ్చుమహాసి సుగ్రీవం వ్యతీతం కాలపర్యయే ॥

౮

సోగ్రజేనానుశిష్టాభాః యథావత్ పురుషషభాః ।

ప్రవివేశ పురీం వీరః లక్ష్మణః పరవీరహః ॥

౯

తతశ్చుభమతిః ప్రాజ్ఞః భ్రాతృః ప్రియహితే రతః ।

లక్ష్మణః ప్రతిసంరబ్ధః జగమ భవనం కపేః ॥

౧౦

శక్రబాణానవప్రఖ్యం ధనుః కాలాంతకోపమః ।

ప్రకృహ్య గిరిశృంగాభం మందరస్సానుమానివ ॥

౧౧

యథోక్తకారీ వచనం ఉత్తరం చైవ సోత్తరం ।

భూనృతినమో బుద్ధ్యా మత్వా రామానుజస్తథా ॥

౧౨

కామక్రోధనముత్తేన భ్రాతృః కోపాగ్నినా వృతః ।

ప్రభంజన ఇవాప్రీతః ప్రయయా లక్ష్మణస్తదా ॥

౧౩

సాలతాలాశ్వకణాంశ్చ తరసా సాతయన్ బహూన్ ॥

మృశ్యన్ గిరికూటాని ద్రుమానన్యాంశ్చ వేగతః ॥

౧౪

శిశుశ్చ శకలీకుర్వా పద్భ్యాం గజ ఇవాశుగః ।

దూరమేకపదం త్యక్త్వా యయా కార్యవశాద్ద్రుతం ॥

౧౫

కామవశ్యద్బలాక్సీణాం హరిరాజమహాపురీం ।

దుర్గామిత్వాకుశాదూలః కిష్కింధాం గిరిసంకటే ॥

౧౬

సోపాత్ ప్రస్ఫురమాణౌఘః సుగ్రీవం ప్రతి లక్ష్మణః ।

దుర్భ వానరా భీమా కిష్కింధాయా బహిశ్చరా ॥

౧౭

తం దృష్ట్వా వానరాస్సర్వే లక్ష్మణం పురుషమకథం ।
 కైలశ్యంగాణి శతశః ప్రవృద్ధాంశ్చ మహీరుహాన్ ॥ ౧౫
 జగృహుః కుంజరప్రఖ్యాః వానరాః పర్వతాంతరే ।
 తాన్ గృహీతప్రహరణాన్ హరీన్ దృష్ట్వా తు లక్ష్మణ ॥ ౧౬
 బభూవ ద్విగుణం క్రుద్ధః బహ్వింధన ఇవానలః ।
 తం తే భయపరీతాంగాః క్రుద్ధం దృష్ట్వా ప్లవంగమాః ॥ ౧౭
 కాలమృత్యుయుగాంతాభం శతశో విద్రుతా దిశః ।
 తతస్సుగ్రీవభవనం ప్రవిశ్య హరిపుంగవాః ॥ ౧౮
 క్రోధమాగమనం చైవ లక్ష్మణస్య న్యవేదయన్ ॥
 తారయా సహితః కామీ నక్తః కపివృషో రహః ॥ ౧౯
 న తేషాం కపివీరాణాం శుశ్రావ వచనం తదా ।
 తతస్సచివసందిష్టాః హరయో రోమహర్షణాః ॥ ౨౦
 గిరికుంజరమేఘాభాః సగర్వా నిర్యయుస్తదా ।
 సఖదంష్ట్రాయుధా ఘోరాః సర్వే వికృతదర్శనాః ॥ ౨౧
 సర్వే శాదూలదర్పాశ్చ సర్వే చ వికృతాననాః ।
 దశనాగబలాః కేచిత్ కేచిద్దశగుణోత్తరాః ॥ ౨౨
 కేచిన్నాగసహస్రస్య బభూవుస్తుల్యవిక్రమాః ।
 సంతి చౌఘబలాః కేచిత్ కేచిద్వాయుబఃకోత్తరాః ॥ ౨౩
 అప్రమేయబలాః కేచిత్ తత్రానన్ హరిపుంగవాః ।
 తేన వానరసైన్యేన సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ ౨౪

- హ్యథావత దుధామః నక్షత్రాణీవ చంద్రమాః ।
- కృత్స్నం హి కపిభిర్వాప్యప్తం ద్రుమహస్తైర్నహఃబలైః ॥ ౨౮
- అవశ్యల్లక్షణః క్రుద్ధః కిష్కింధాం తాం దురాసదాం ।
- తతస్తే హరయస్సర్వైః ప్రాకారపరిఘాంతరాత్ ॥ ౨౯
- నిష్క్రమ్యోదగ్రనత్వాస్తు తస్థురావిష్క్రుతం తదా ।
- సుగ్రీవస్య ప్రమాదం చ పూర్వజం చాతకమాత్మవాక్ ॥ ౩౦
- బుధ్య కోపవశం వీరః పునరెవ జగామ సః ।
- న దీర్ఘాష్టమహోచ్ఛ్వాసః కోపనరక్తలోచనః ॥ ౩౧
- బభూవ నరశాదుకలః సధూమ ఇవ పావకః ।
- కాశల్యస్ఫురజ్జిహ్వః సాయకాననభాగవాక్ ॥ ౩౨
- న్వతేజోవిషనంఘాతః పంచాన్య ఇవ పన్నగః ।
- తం దీప్తమివ కాలాగ్నిం నాగేంద్రమివ కోపితం ॥ ౩౩
- సమాసాద్యాంగధస్త్రాసాత్ విషాదమగమద్భృశం ।
- సోఽంగదం కోపతామ్రాక్షః సందిదేశ మహాయశాః ॥ ౩౪
- సుగ్రీవః కథ్యతాం వత్స మమాగమనమిత్యుత ।
- ఏష రామానుజః ప్రాప్తః త్వత్ప్రకాశమరిందమః ॥ ౩౫
- శ్రాతుర్వ్యసనసంతప్తః ద్వారి తిష్ఠతి లక్షణః ।
- తస్య వాక్యే యది రుచిః క్రియతాం సాధు వానర ॥ ౩౬
- ఇత్యుక్త్వా శీఘ్రమాగచ్ఛ వత్స వాక్యమరిందమ ।
- లక్షణస్య వచః శ్రుత్వా శోకావిష్టోఽంగదోఽబ్రవీత్ ॥ ౩౭

పితుస్సమీపమాగమ్య సౌమిత్రిరయమాగతః ।

అథాంగదస్తస్య వచో నిశమ్య

సంభ్రాంతభావః పరిదీనవక్త్రః ।

నిపత్య తూణాం నృపతేస్తరస్వీ

తతః కుమారశ్చరణౌ వవందే ॥

౩౫

సంగృహ్య పాదౌ పితురగ్ర్యతేజాః

జగ్రాహ మాతుః పునరేవ పాదౌ ।

పాదౌ రుమాయాశ్చ నివీడయిత్వా

నివేదయామాన తతస్తమర్థం ॥

౩౬

న నిద్రామదనంవీతః వానరో న విబుద్ధవాక్ ।

బభూవ మదమత్తశ్చ మదనేన చ మోహితః ॥

౪౦

తతః కిలకిలాం చక్రః లక్ష్మణం ప్రేక్ష్య వానరాః ।

ప్రసాదయంతస్తం క్రుద్ధం భయమోహితచేతనః ॥

౪౧

తే మహాఘనిభం దృష్ట్వా వజ్రాశనిసమన్వనం ।

సింహనాదం సమం చక్రః లక్ష్మణస్య సమీపతః ॥

౪౨

తేన శబ్దేన మహతా ప్రత్యబుధ్యత వానరః ।

మదవిహ్వలతామ్రాక్షః వ్యాకులస్సగ్విభూషణః ॥

౪౩

అథాంగదవచః శ్రుత్వా తేనైవ చ సమాగతౌ ।

మంత్రిణౌ వానరేంద్రస్య సంమతౌ దారదర్శినౌ ॥

౪౪

ప్లక్షశ్చైవ ప్రభావశ్చ మంత్రినావర్థధర్మయోః ।
 మృముచ్చావచం ప్రాప్తం లక్ష్మణం తౌ శశంసతుః ॥ ౪౫
 ప్రసాదయిత్వా నుగ్రీవం వచనైస్సామనిశ్చితైః ।
 ఆసీనం పర్యుపాసీనౌ యథా శక్రం మరుత్పతిం ॥ ౪౬
 స్యృనంధా మహాభాగా భ్రాతరా రామలక్ష్మణౌ ।
 నయన్యభావం సంప్రాప్తౌ రాజ్యార్హౌ రాజ్యదాయినౌ ॥ ౪౭
 తయో ర్థో ధనుష్పాణిః ద్వారి తిష్ఠతి లక్ష్మణః ।
 యన్య భీతాః ప్రవేపంతః నాదాన్ ముంచంతి వానరాః ॥ ౪౮
 స ఏష రాఘవభ్రాతా లక్ష్మణౌ వాక్యసారథిః ।
 శ్యవసాయరథః ప్రాప్తః తన్య రామన్య శాననాత్ ॥ ౪౯
 ఆయుః చ దయితో రాజన్ తారాయాన్తనయోఽంగదః ।
 లక్ష్మణేన సకాశం తే ప్రేషితస్త్వరయాఽనఘ ॥ ౫౦
 సోఽయుః రోషవరీతాక్షః ద్వారి తిష్ఠతి వీర్యవాన్ ।
 వానరాన్ వానరపతే చక్షుషా నిదాహన్నివ ॥ ౫౧
 తన్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం సపుత్రస్సహబంధుభిః ।
 గచ్ఛ శీఘ్రం మహారాజ రోషో వ్యన్య నివర్త్యతాం ॥ ౫౨
 యదాహ రామో ధర్మాత్తా తత్కురుష్వ సమాహితః ।
 రాజన్ తిష్ఠన్య సమయే భవ సత్యప్రతిశ్రవాః ॥ ౫౩
 ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-ఏకత్రింశస్సర్గః ॥

అథ ద్వాత్రింశ స్సర్గః.

అంగదస్య వచః శ్రుత్వా సుగ్రీవస్సచివై స్సహ ।
 లక్ష్మణం కుపితం శ్రుత్వా ముమోచాననమాత్మనా ॥ ౧
 సచివానబ్రవీద్వాక్యం నిశ్చిత్త్య గురులాఘవం ।
 మంత్రజ్ఞా మంత్రకుశలః మంత్రేషు పరినిష్ఠితా ॥ ౨
 న మే దుర్వాహృతం కించిత్ నాపి మే దురనుష్ఠితం
 లక్ష్మణో రాఘవభ్రాతా క్రుద్ధః కిమితి చింతయే ॥ ౩
 అనుహృద్భిర్గమ్యామిత్యైః నిత్యమంతరదర్శిభిః ।
 మమ దోషాననంభూతా శ్రావితో రాఘవానుజః ॥ ౪
 అత్ర తావద్యథాబుద్ధి నర్వైరేవ యథావిధి ।
 భావస్య నిశ్చయస్తావత్ విజ్ఞాయా నిపుణం శనైః ॥ ౫
 న ఖల్వస్తి మమ త్రాసః లక్ష్మణాన్నాపి రాఘవాత్ ॥ ౬
 మిత్రం త్వస్థానకుపితం జనయత్యేవ సంభ్రమం ॥
 సర్వథా సుకరం మిత్రం దుష్కరం పరిపాలనం ।
 అనిత్యత్వాచ్చ చిత్తానాం ప్రీతిరత్నేఽపి భిద్యతే ॥ ౭
 అతో నిమిత్తం త్రస్తాహం రామేణ తు మహాత్మనా ॥ ౮
 యన్మమోపకృతం శక్యం ప్రతికర్తుం న తన్మయా ॥ ౯
 సుగ్రీవేణైవముక్తస్తు హనుమాన్ హరిపుంగవః ।
 ఉవాచ స్వేన తర్కేణ మధ్యే వానరమంత్రిణాం ॥ ౧౦

- న్యథా నైతదాశ్చర్యం యస్తస్మిన్ హరిగణేశ్వర ।
 పవన్స్థరసి నుస్స్థిగ్ధం ఉపకారకృతం శుభం । ౧౦
 రాఘవేణ తు వీరేణ భయముత్సృజ్య దూరతః ।
 త్వత్ప్రియాథాం హతో వాలీ శక్రతుల్యపరాక్రమః । ౧౧
 న్యథా ప్రణయూత్ క్రుద్ధః రాఘవౌ నాత్ర సంశయః ।
 భ్రాతరం సంప్రహితవాక్ లక్ష్మణం లక్ష్మీవధానం । ౧౨
 త్వం ప్రమత్తో న జానీషే కాలం కాలవిదాం వర ।
 ప్లునప్తచ్ఛదశ్యామా ప్రవృత్తా తు శరచ్ఛివా । ౧౩
 నిష్కలగ్రహనక్షత్రా ద్యాః ప్రణప్తవలాహకా ।
 ప్రహస్తాశ్చ దిశస్సర్వాః సరితశ్చ సరాంసి చ । ౧౪
 ప్రాప్తముద్యోగకాలం తు నానైషి హరిపుంగవ ।
 త్వం ప్రమత్త ఇతి వ్యక్తం లక్ష్మణోఽయమిహాగతః । ౧౫
 తిరస్య హృతదారస్య పరుషం పురుషాంతరాత్ ।
 పవనం మహాణీయం తే రాఘవస్య మహాత్మనః । ౧౬
 కృతాపరాధస్య హి తే నాన్యత్ పశ్యామ్యహం క్షమం ।
 అత రోజాంజలిం బధ్వా లక్ష్మణస్య ప్రసాదనాత్ । ౧౭
 నియుక్తై ర్గంత్రిభిర్వాచ్యః హ్యవశ్యం పాథివౌ హితం ।
 అత ఏవ భయం త్యక్త్వా బ్రవీమ్యవధృతం పచః । ౧౮
 అగ్నిక్రుద్ధస్సమర్థో హి చాపముద్యమ్య రాఘవః ।
 సదేవాసురగంధర్వం వశే స్థాపయితుం జగత్ । ౧౯

న న క్షమః కోపయితుం యః ప్రసాద్యః పునర్భవేత్ ।

పూర్వోపకారం స్మరతా కృతజ్ఞేన విశేషతః ॥ ౨౦

తస్య మూర్ధ్నా ప్రణమ్య త్వం నపుత్రస్యనుహృజ్జనః ।

రాజం స్తివ్యస్య సమయే భర్తుర్భార్యేవ తద్వశే ॥ ౨౧

న రామరామానుజశాసనం త్వయా

కపీంద్ర యుక్తం మనసాఽవ్యపాహితుం ।

మనో హి తే జ్ఞాన్యతి మానుషం బలం

సరాఘవస్యాస్య సురేంద్రవచఃసః ॥ ౨౨

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ద్వాత్రింశస్సర్గః.

అథ త్రయస్త్రింశస్సర్గః.

అథ ప్రతిసమాదిప్తః లక్ష్మణః పరవీరవః ।

ప్రవివేశ గుహం ఘోరాం కిష్కింధాం రామశాసనాత్ ॥ ౧

ద్వారస్థా హరయన్తత్ర మహాకాయా మహాబలాః ।

బభూవుర్లక్ష్మణం దృష్ట్వా సర్వే ప్రాంజలయః స్థితాః ॥ ౨

నిశ్శ్చనంతం తు తం దృష్ట్వా క్రుద్ధం దశరథాత్మజం ।

బభూవుహారయన్త్రస్తాః న చైనం పర్యవారయన్ ॥ ౩

న తాం రత్నమయీం శ్రీమాన్ దివ్యాం పుష్పితకాశనాం ।

రమ్యాం రత్నసమాక్రీణాన్ దదశన్ మహతీం గుహాం ॥ ౪

- హృదయప్రసాదనంబాధాం నానావణ్యపశోభితాం ।
 శృంగారమధైర్యవృత్తైః పుష్పితైరుపశోభితాం । ౫
 దేవగంధర్వపుత్రైశ్చ వానరైః కామరూపిభిః ।
 దివ్యమాల్యంబరధరైః శోభితాం ప్రియదర్శనైః । ౬
 చందనాగరుపద్మానాం గంధే స్ఫురభిగంధినాం ।
 మైత్రేయాణాం మధూనాం చ సంమోదితమహాపథాం । ౭
 విద్యమేయగిరివృక్షైః ప్రాసాదైః పరిభూషితాం ।
 దధర్ష గిరినద్యశ్చ విమలాస్త్రత రాఘవః । ౮
 టగదన్య గృహం రమ్యం మైందన్య ద్వివిదన్య చ ।
 గవయన్య గవాక్షన్య గజన్య శరభన్య చ । ౯
 విష్ణుస్నాతేశ్చ సుపాతేః సూర్యాక్షన్య హనూమతః ।
 మౌబాహాన్సుబాహాశ్చ నళన్య చ మహాత్మనః । ౧౦
 కుముదన్య సుషేణన్య తారజాంబవతోస్తథా ।
 దధివక్త్రన్య నీలన్య సుపాటలసునేత్రయోః । ౧౧
 ఏకేషాం కపిముఖ్యానాం రాజమాంగే మహాత్మనాం ।
 దుశ్శా గృహముఖ్యాని నుహాసారాణి లక్ష్మణాః । ౧౨
 పాండురాభ్రవకాశాని దివ్యమాల్యయుతాని చ ।
 ప్రభూతధనధాన్యాని స్త్రీరత్నైశ్శోభితాని చ । ౧౩
 పాండురేణ తు సాలేన పరిక్షిప్తం మగానదం ।
 హృదయగృహం రమ్యం మహేంద్రనదనోపమం । ౧౪

శుక్లైః ప్రాసాదశిఖరైః కైలాసశిఖరోపమైః ।

సర్వకామఫలైర్వృత్తైః పుష్పితైరుపశోభితం ॥ ౧౫

మహేంద్రదత్తైః శ్రీమద్భిః నీలజీమూతసంనిభైః ।

దివ్యపుష్పఫలైర్వృత్తైః శీతచ్ఛాయైర్ఘనోరమైః ॥ ౧౬

హరిభిస్సంపృతద్వారం బలిభిశ్చస్త్రపాణిభిః ।

దివ్యమాల్యావృతం శుభ్రం తప్తకాంచనతోరణం ॥ ౧౭

సుగ్రీవస్య గృహం రమ్యం ప్రవివేక మహాబలః ।

అవార్యమాణస్త్రామిత్రః మహాభ్రమివ భాస్కరః ॥ ౧౮

స సప్తకల్యాణధర్మాత్మా నానాజననమాకులః ।

ప్రవిశ్య సుమహద్గుప్తం దదశాంతఃపురం మహత్ ॥ ౧౯

హైమరాజతపర్యంకైః బహుభిశ్చ వరాననైః ।

మహార్హాస్తరణోపేతైః తత్ర తత్రోపశోభితం ॥ ౨౦

ప్రవిశన్నేవ సతతం శుశ్రావ మధురస్వరం ।

తంత్రీగీతసమాకీర్ణం సమగీతపదాక్షరం ॥ ౨౧

బహ్వీశ్చ వివిధాకారాః రూపయావనగర్వితాః ।

స్త్రీయన్సుగీవభవనే దదశాంత మహాబలః ॥ ౨౨

దృష్ట్వాఽభిజనసంపన్నః చిత్రమాల్యకృతస్రజః ।

ఫలమాల్యకృతవ్యగ్రః భూషణోత్తమభూషితః ॥ ౨౩

నాతృప్తా నాపి చావ్యగ్రా నానుదాత్తపరిచ్ఛదాః ॥ ౨౪

సుగ్రీవానుచరాంశ్చాపి లక్ష్మయామాన లక్ష్మణాః ॥

- కూజితం నూపురాణాం చ కాంచీనాం నినదం తథా ।
 సంనిశమ్య తతః శ్రీమాన్ సౌమిత్రిలజ్జితోఽభవత్ ॥ ౨౫
- రోషవేగప్రకుపితః శ్చుత్వా చాభరణస్వనం ।
 చకార జ్యాన్వనం వీరః దిశశ్శబ్దైః పూరయన్ ॥ ౨౬
- చార్మితేణ మహాబాహుః అపకృష్టస్త్వ లక్ష్మణః ।
 తస్థావేశాంతమాశ్రిత్య రామశోకనమన్వితః ॥ ౨౭
- తేన చాపస్వనేనాథ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః ।
 విజ్ఞాయాగమనం త్రస్తః సంచచాల వరాననాత్ ॥ ౨౮
- అంగదేన యథా మహ్యం పురస్తాత్ ప్రతివేదితం ।
 సువ్యక్తమేష సంప్రాప్తః సౌమిత్రిభాతృవత్సలః ॥ ౨౯
- అంగదేన సమాఖ్యాతం జ్యాన్వనేన చ వానరః ।
 బుబుధే లక్ష్మణం ప్రాప్తం ముఖం చాన్య వ్యశుష్యత ॥ ౩౦
- తతస్తారాం హర్మిశేష్ఠః సుగ్రీవః ప్రియదశేనాం ।
 ఉవాచ హితమవ్యగ్రః త్రాససంభ్రాంతమానసః ॥ ౩౧
- ఓ సు తత్కారణం నుభుః ప్రకృత్యా మృదుమానసః ।
 హోష ఇవ సంప్రాప్తః యేనాయం రాఘవానుజః ॥ ౩౨
- ఓ పశ్యసి కుమారస్య రోషస్థానమనిందితే ।
 వఖిల్వకారణై కోపం ఆహరెన్నరసత్తమః ॥ ౩౩
- యదన్య కృతమస్మాభిః బుధ్యసే కించిదప్రియం ।
 తద్బుధ్యా సంప్రధార్యాకు క్షిప్రమహాసి భాషితుం ॥ ౩౪

అథవా స్వయమేవై నం ద్రష్టుమహాసి భాషితుం ।

వచనైః సాంత్యయక్తైశ్చ ప్రసాదయితుమహాసి ॥ ౩౫

త్వద్దేశనవిశుద్ధాత్మా న స కోపం కరిష్యతి ।

స్నేహి స్త్రీషు మహాత్మానః క్వచిత్ కుర్వంతి దారుణం ॥ ౩౬

త్వయా సాంత్యైరుపక్రాంతం ప్రసన్నేంద్రియమానసం ।

తతః కమలపత్రాక్షం ద్రక్ష్యోమ్యహమరిందమం ॥ ౩౭

సా ప్రస్థలంతీ మదవిహ్వలాక్షీ

ప్రలంబకాంచీగుణహేమసూత్రా ।

సలక్షణా లక్ష్మణసంనిధానం

జగామ తారా నమితాంగయప్తిః ॥ ౩౮

స తాం సమీక్ష్యైవ హరీశపత్నీం

తస్థావుదాసీనతయా మహాత్మా ।

అవాబ్జుభౌభూన్మనుజేంద్రపుత్రః

స్త్రీసంనికషాద్వినివృత్తకోపః ॥ ౩౯

సా పానయోగాద్వినివృత్తలజ్జా

దృష్టిప్రసాదాచ్చ న రేంద్రసూనోః ।

ఉవాచ తారా ప్రణయప్రగల్భం

వాక్యం మహర్థం పరిసాంత్యపూర్వం ॥ ౪౦

కిం కోపమూలం మనుజేంద్రపుత్ర

కస్తై న సంతిష్ఠతి వాఙ్మిదేదే ।

కశ్యుష్కవృక్షం వనమావతంతం

దవాగ్నిమాసీదతి నిర్విశంకః ।

౪౧

స తస్య వచనం శృత్వా సాంత్యపూర్వమశంకితం ।

భూయః ప్రణయదృష్టాథం లక్ష్మణో వాక్యమబ్రవీత్ । ౪౨

మయం కామవృత్తస్తే లుప్తధర్మాథానంగ్రహః ।

భర్తా భర్తృహితే యుక్తై న చైనమవబుధ్యసే । ౪౩

స చింతయతి రాజ్యాథం నాస్మాక శోకపరాయణాః ।

సామాత్యపరివత్తారే పానమేషైవసేవతే ।

౪౪

స మాసాంశ్చతురః కృత్వా ప్రమాణం ప్లవగేశ్వరః ।

వృతీతాంతా మదవ్యగ్రః విహరన్నావబుధ్యతే ।

౪౫

స హి ధర్మాథాసిద్ధ్యర్థం పానమేవం ప్రశస్యతే ।

సానాదర్శశ్చ ధర్మశ్చ కామశ్చ పరిహీయతే ।

౪౬

ధర్మహింసా మహింసావత్ కృతే హ్యప్రతికుర్వతః ।

అర్థహింసా మిత్రస్య నాశే గుణవతో మహాః ।

౪౭

మిత్రం హ్యర్థగుణశ్రేష్ఠం సత్యధర్మపరాయణం ।

తద్వ్యయం తు పరిత్యక్తం న తు ధర్మే వ్యవస్థితం ।

౪౮

తదేవం ప్రస్తుతే కార్యే కార్యమస్తాభిరుత్తరం ।

యత్కార్యం కార్యతత్త్వజ్ఞే తదుదాహతుః సమాహుసి । ౪౯

సా తస్య ధర్మార్థసమాధియుక్తం

నిశమ్య వాక్యం మధురస్వభావం ।

తారా గతాథే మనుజేంద్రకార్యే

విశ్వానయుక్తం తమువాచ భూయః ॥

౫౦

న కోవకాలః క్షితిపాలపుత్ర

న చాతికోపః స్వజనే విధేయః ।

త్వదథేకామస్య జనస్య తస్య

ప్రమాదమప్యహాసి వీర సోధుం ॥

౫౧

కోపం కథం నామ గుణప్రకృష్టః

కుమార కుర్యాదపకృష్టసత్త్వైః ।

కన్తద్విధః కోవవశం హి గచ్ఛేత్

సత్త్వవరుద్ధస్తపనః ప్రసూతిః ॥

౫౨

జానామి రోషం హరివీరబంధోః

జానామి కార్యస్య చ కాలనంగం ।

జానామి కార్యం త్వయి యత్కృతం నః

తచ్ఛాపి జానామి యదత్ర కార్యం ॥

౫౩

తచ్ఛాపి జానామి యథావిషహ్యం

బలం నరశ్రేష్ఠ శరీరజన్య ।

జానామి యస్మింశ్చ జనేవబద్ధం

కామేన సుగ్రీవమసక్తమద్య ।

౫౪

న కామతత్రై తవ బుద్ధిరస్తి

త్వం వై యథా మన్యువశం ప్రపన్నః ।

న దేశకాలౌ హి న చార్థధర్మా.

అపేక్షతే కామరతిమనుష్యః ।

౫౫

తం కామవృత్తం మమ సంనికృప్తం

కామాభియోగాచ్చ నివృత్తలజ్జం ।

క్షమస్వ తాపత్ పరవీరహంతః

త్వద్భృతరం వానరవంశనాథం ।

౫౬

మహామయో ధర్మతపాభికామాః

కామానుకామాః ప్రతిబద్ధమోహాః ।

అయం ప్రకృత్యా చపలః కపిస్తు

కథం న నజ్జేత సుఖేషు రాజా ।

౫౭

ఇత్యేవముక్త్వా వచనం మహాథేనం

సా వానరీ లక్ష్మణమప్రమేయం ।

చైవస్సఖేలం మదవిహ్వలం చ

భర్తుఃపితృతం వాక్యమిదం బభాషే ।

౫౮

ఉద్యోగస్తు చిరాజ్జప్తః సుగ్రీవేణ నరోత్తమ ।

కామస్యాపి విధేయేన తవాథేప్రతిసాధన ।

౫౯

అగతా హి మహావీర్యాః హరయః కామరూపిణః ।

నిజావేశితసహస్రాణి నానానగనివాసినః ।

౬౦

తదాగచ్ఛ మహాబాహూ చారిత్రం రక్షితం త్వయా ।

అచ్ఛలం మిత్రభావేన సతాం దారావలోకనం ।

౬౧

తారయా చాభ్యనుజ్ఞాతః త్వరయా చాపి చోదితః ।

ప్రవివేశ మహాబాహుః అభ్యంతరమరిందమః ॥

౬౨

తతస్సుగ్రీవమాసీనం కాంచనే పరమాననె ।

మహార్హాన్తరణోపేతే దదశ్శాదిత్యసంనిభం ॥

౬౩

దివ్యాభరణచిత్రాంగం దివ్యరూపం యశస్వినం ।

దివ్యమాల్యాంబరధరం మహేంద్రమివ దుర్జయం ॥

౬౪

దివ్యాభరణమాల్యాభిః ప్రమదాభిస్సమావృతం ।

సంరబ్ధతరరక్తాక్షః బభూవాంతకసంనిభః ॥

౬౫

రుమాం తు వీరః పరిరభ్య గాఢం

వరాసనస్థో వరహేమవణః ।

దదశ్శ సౌమిత్రమదీనసత్త్వం

విశాలనేత్రస్సువిశాలనేత్రం ॥

౬౬

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-త్రయస్త్రీంశస్సర్గః.

అథ చతుస్త్రీంశస్సర్గః.

తమప్రతిహతం క్రుద్ధం ప్రవిప్లం పురుషవర్షభం ।

సుగ్రీవౌ లక్ష్మణం దృష్ట్వా బభూవ వ్యథితేంద్రియః ॥

క్రుద్ధం నిశ్శ్వసమానం తం ప్రదీప్తమివ తేజసా ।

భ్రాతుర్వ్యసనసంతప్తం దృష్ట్వా దశరథాత్మజం ॥

- ఉత్పసాత హరిశ్రేష్ఠః హిత్యా సావణమాననం ।
 మహా మహేంద్రస్య యథా స్వలంకృత ఇవ ధ్వజః ॥ ౩
- ఉత్పతంతమనూత్పేతుః రుమాప్రభృతయః స్త్రియః ।
 సుగ్రీవం గగనే పూణాచంద్రం తారాగణా ఇవ ॥ ౪
- సంరక్తనయనః శ్రీమాన్ విచచాల కృతాంజలిః ।
 భూవావస్థితస్త్ర కల్పవృక్షో మహానిన ॥ ౫
- రుమాద్వితీయం సుగ్రీవం నారీమధ్యగతం స్థితం ।
 ఆబష్టల్లక్షణః క్రుద్ధః సతారం శశినం యథా ॥ ౬
- సత్త్వాభిజనసంవన్నః సానుక్రోశో జితేంద్రియః ।
 కృతజ్ఞస్సత్యవాదీ చ రాజా లోకే మహీయతే ॥ ౭
- యన్తు రాజా స్థితోఽధర్మే మిత్రాణాముపకారిణాం ।
 మిత్రా వ్రతిజ్ఞాం కురుతే కో నృశంసతరస్తతః ॥ ౮
- శరమశ్వానృతే హంతి సమానం తు గవానృతే ।
 ఆత్మానం స్వజనం హంతి పురుషః పురుషానృతే ॥ ౯
- పూర్వం కృతార్థో మిత్రాణాం న తత్ప్రతికరోతి యః ।
 కృతఘ్నస్సర్వభూతానాం న వధ్యః వైవగేశ్వర ॥ ౧౦
- గోఽయం బ్రహ్మణా శ్లోకః సర్వలోకనమస్కృతః ।
 కృతఘ్నం కృతఘ్నం కృద్ధేన తం నిబోధ వైవంగమ ॥ ౧౧
- బ్రహ్మణ్యే చ సురాపే చ చోరే భగ్నవ్రతే తథా ।
 నిష్కృతిర్విహితా నద్భిః కృతఘ్నే నాస్తి నిష్కృతిః ॥ ౧౨

అనార్యస్త్యం కృతఘ్నుశ్చ మిథ్యావాదీ చ వానర ।
 పూర్వం కృతార్థో రామస్య స తత్ప్రతికరోషి యత్ ॥ ౧౩
 నను నామ కృతార్థేన త్వయా రామస్య వానర ।
 సీతాయా మాగణే యత్నః కర్తవ్యః కృతమిచ్ఛతా ॥ ౧౪
 స త్వం గ్రామ్యేషు భోగేషు సక్తో మిథ్యాప్రతిశ్రవః ।
 స త్వం రామో విజానీతే సర్వం మండుకరావిణం ॥ ౧౫
 మహాభాగేన రామేణ పాపః కరుణవేదినా ।
 హరీణాం ప్రాపితో రాజ్యం త్వం దురాత్మా మహత్కనా ॥ ౧౬
 కృతం చేన్నాభిజానీషే రామస్యాక్లిప్తకర్మణః ।
 సద్యస్త్యం నిశితైర్బాణైః హతో ద్రక్ష్యసి వాలినం ॥ ౧౭
 స చ సంకుచితః పంథాః యేన వాలీ హతో గతః ।
 సమయే తిష్ఠ నుగ్రీవ మా వాలిపథమన్వగాః ॥ ౧౮

స సూనమిత్వాకువరస్య కార్ముక-

చ్యుతార్థ శరణా సశ్యసి వజ్రసంనిభా ॥

తతస్సుఖం నామ నిషేవసే సుఖ

స రామకార్యం మనసాఽప్యవేక్షసే ॥

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-చతుస్త్రింశస్సర్గః.

అథ పంచత్రింశస్సర్గః.

తథా బ్రువాణం సౌమిత్రి ప్రదీప్తమివ తేజసా ॥

ఆబ్రవీల్లక్ష్మణ తారా తారాధిపనిభాననా ॥

- నైవం లక్ష్మణ వక్తవ్యః నాయం పరుషమహాతి ।
 హానామిశ్వరః శ్రోతుం తవ వక్త్రాద్విశేషతః ॥ ౧
- నైవాకృతజ్ఞస్సుగ్రీవౌ న శతో నాపి దారుణః ।
 నైవాకృతకథౌ వీర న జిహ్వాశ్చ కపీశ్వరః ॥ ౩
- ఉపకారం కృతం వీరః నావ్యయం విస్మృతః కపిః ।
 రామేణ వీర స్సుగ్రీవః యదన్యైర్దుష్కర్మరం రణే ॥ ౪
- రామప్రసాదాత్ కీర్తిం చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతం ।
 ప్రాప్తవానిహ స్సుగ్రీవః రుమాం మాం చ పరంతప ॥ ౫
- మమఖం శయితః పూర్వం ప్రాప్యేదం సుఖముత్తమం ।
 ప్రాప్తకాలం న జానీతే విశ్వామిత్రో యథా మునిః ॥ ౬
- స్మృతాచ్యం కిల సంసక్తః దశ వహాణి లక్ష్మణ ।
 ఆహూమన్యత ధర్మాత్తా విశ్వామిత్రో మహామునిః ॥ ౭
- స హి ప్రాప్తం న జానీతే కాలం కాలవిదాం వరః ।
 విశ్వామిత్రో మహాతేజాః కిం పునర్యః పృథగ్జనః ॥ ౮
- దేహధర్మం గతస్యాస్య పరిశ్రాంతస్య లక్ష్మణ ।
 ఆచిత్తప్తస్య కామేషు కామం క్షంతుమిహాహాసి ॥ ౯
- స చ రోషవశం తాత గంతుమహాసి లక్ష్మణ ।
 స్వీయార్థమవిజ్ఞాయ సహసా ప్రాకృతో యథా ॥ ౧౦
- సత్త్వయుక్తా హి పురుషాః త్వద్విధాః పురుషర్షభ ।
 ఆచిన్ముశ్య న రోషస్య సహసా యాతి వశ్యతాం ॥ ౧౧

ప్రసాదయే త్వాం ధర్మజ్ఞః సుగ్రీవాభేః సమాహితా ।
 మహా రోషనముత్పన్నః సరంభ స్త్యజ్యతామయం । ౧౨
 రుమాం మాం కపిరాజ్యం చ ధనధాన్యవసూని చ ।
 రామప్రియార్థం సుగ్రీవః త్యజేదితి మతిర్నమః । ౧౩
 సమానేవ్యతి సుగ్రీవః సీతయా సహ రాఘవం ।
 శశాంకమివ చోహిణ్యా నిహత్వా రావణం రణే ॥ ౧౪
 శతకోటిసహస్రాణి లంకాయాం కిల రాక్షసాః ।
 అయుతాని చ షట్త్రింశత్ సహస్రాణి శతాని చ । ౧౫
 అహత్వా తాంశ్చ దుర్ధర్షా రాక్షసాః కామరూపిణి ।
 న శక్యో రావణో హంతుం యేన సా మైథిలీ వృతా । ౧౬
 తే న శక్యా రణే హంతుం అసహాయేన లక్ష్మణ ।
 రావణః క్రూరకర్తా చ సుగ్రీవేణ విశేషతః । ౧౭
 ఏవమాఖ్యాతవా వాలీ న హ్యభిజ్ఞో హరీశ్వరః ।
 ఆగమస్తు న మే వ్యక్తః శ్రవాత్ స్యాద్భ్రవీమ్యహం । ౧౮
 త్వత్సహాయనిమిత్తం వై ప్రేషితా హరిపుంగవాః ।
 ఆనేతుం వానరా యుద్ధే సుబహూ హరియూషసా ॥ ౧౯
 తాంశ్చ ప్రతీక్షమాణాయం విక్రాంతా సుమహాబలా ।
 తాఘవస్యార్థసిద్ధ్యర్థం న నిర్యాతి హరీశ్వరః ।
 కృతా తు సంస్థా సామిత్రే సుగ్రీవేణ యథా పురా ।
 అద్య తైర్వానరై స్సర్వైః ఆగంతవ్యం మహాబలైః ॥ ౨౦

ఋక్షకోటిసహస్రాణి గోలాంగూలశతాని చ ।

అభ్య త్వాముపయాన్యంతి జహి కోవమరిందమ ।

౨౨

కోట్యానేకాన్తు కాకుల్ స్థ కపీనాం దీప్త తేజసాం ।

తన హి ముఖమిదం నిరీక్ష్య కోపాత్

క్షతజనిభె నయనే నిరీక్షమాణాః ।

హరివరవనితా న యాంతి శాంతిం

ప్రథమభయన్య హి శంకితాః స్థ సర్వాః ।

౨౩౪

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-పంచత్రింశ స్సర్గః.

అథ షట్ త్రింశ స్సర్గః.

ఇత్యుక్తస్తారయా వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మసంహితం ।

మృదున్వభావస్సామిత్రిః ప్రతిజగ్రాహ తద్వచః ।

౧

తస్మై ప్రతిగృహీతే తు వాక్యే హరిగణేశ్వరః ।

లక్ష్మణాత్ సుమహత్త్రానం వస్త్రం క్లిన్నమివాత్యజత్ ।

౨

తతః శంతగతం మాల్యం చిత్రం బహుగుణం మహత్ ।

చిచ్ఛేద విమదశ్చాసీత్ సుగ్రీవౌ వానరేశ్వరః ।

౩

స లక్ష్మణం భీమబలం సర్వవానరపత్తమం ।

ఆబ్రువత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవస్సంప్రహషణయన్ ।

౪

ప్రహస్తా శ్రేష్ఠ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతం ।

రానుప్రసాదాత్ సామితౌ పునః ప్రాప్తమిదం మయా ।

౫

కశ్యక్తస్తస్య దేవస్య ఖ్యాతస్య స్వేన కర్మణా ।
 తాదృశం విక్రమం వీర ప్రతికర్తుమరిందమ ॥
 సీతాం ప్రాప్స్యతి ధర్మాత్మా వధిష్యతి చ రావణం ।
 సహాయమాత్రేణ మయా రాఘవః స్వేన తేజసా ॥
 సహాయకృత్యం కిం తస్య యేన సప్త మహాద్రుమాః ।
 శైలశ్చ వసుధా చైవ బాణేనైకేన దారితాః ॥
 ధనుర్విష్ణురయానస్య యస్య శబ్దేన లక్ష్మణా ।
 సశైలా కంపితా భూమిః సహాయేస్తస్య కిం ను నై ॥
 అనుయాత్రాం స రేంద్రస్య కరిష్యేహం సరవభా ॥
 గచ్ఛతో రావణం హంతుం వైరిణం సపురస్కరం ।
 యది కించిదతిక్రాంతం విశ్వాసాత్ ప్రణయేన హా ॥
 ప్రేష్యస్య క్షమితవ్యం మే న కశ్చిన్నాపరాధ్యతి ।
 ఇతి తస్య బ్రువాణస్య నుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥
 అభవల్లక్ష్మణః ప్రీతః ప్రేష్ణా చైనమువాచ హా ॥
 సర్వథా హి మమ భ్రాతా సనాథో వానరేశ్వర ।
 త్వయా నాథేన నుగ్రీవ ప్రశ్రితేన విశేషతః ॥
 యస్తే ప్రభావన్సుగ్రీవ యచ్చ తే శౌచమాజ్ఞాపనం !
 అహాన్తస్య కపిరాజ్యస్య శ్రియం భోక్తుమనుత్తమమ్ ॥
 సహాయేన చ నుగ్రీవ త్వయా రామః ప్రతాపవా ॥
 వధిష్యతి రణే శత్రూ అచిరాన్నాత్ర సంశయః ॥

ధ్వజస్య కృతజ్ఞస్య సంగ్రామేష్వనివర్తినః ।

ఉపవన్నం చ యుక్తం చ సుగ్రీవ తవ భాషితం । ౧౬

దోషజ్ఞసతి సామధ్యే కోఽన్యో భాషితుమహతి ।

వజ్రయిత్వా మమ జ్యేష్ఠం త్వాం చ వానరసత్తమ । ౧౭

సభృశశ్చాపి రామస్య విక్రమేణ బలేన చ ।

సహాయో దైవతైదక్షతః చిరాయ హరిపుంగవ । ౧౮

ఓం తు శ్రీఘమితో వీర నిష్కామ త్వం మయా సహ ।

సాంత్వయస్వ వయస్యం త్వం భార్యాహరణకర్షితం । ౧౯

యచ్చ శోకాభిభూతస్య శ్రుత్వా రామస్య భాషితం ।

మయా త్వం పరుషాణ్యుక్తః తచ్చ త్వం కుంతుమహసి ॥ ౨౦

ఇతి శ్రీమత్కిషింధాకాండే-షట్త్రింశస్సర్గాః.

—o—

అథ న ప్రతిశస్యగః.

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః లక్ష్మణైవ మహాత్మనా ।

హనూమంతం స్థితం పార్శ్వే సచివం త్విదమబ్రవీత్ । ౧

మహేంద్రహిమవద్వింధ్యకైలాసశిఖరేషు చ ।

మందరే పాండుశిఖరే పంచశైలేషు యే స్థితాః । ౨

తరుణాదిత్యవణైశ్చ భ్రాజమానేషు సర్వతః ।

స్వతేషు సముద్రాంతే పశ్చిమాయాం తు యే దిశి । ౩

ఆదిత్యభవనే చైవ గిరౌ సంధ్యాభ్రసంనిభే ।
 వద్మతాశవనం భీమం సంశ్రితా హరిపుంగవాః ।
 అంజనాంబుదసంకాశాః కుంభరప్రతిమాజనః ।
 అంజనే పర్వతే చైవ యే వసంతి ప్లవంగమాః ॥
 మనశ్శిలాగుహవాసాః వానరాః కనకప్రభాః ।
 మేదుపార్శ్వగతాశ్చైవ యే ధూమ్రగిరిసంశ్రితాః ।
 తరుణాదిత్యవర్ణాశ్చ పర్వతే చ మహారుణే ।
 పిబంతో మధు మైరేయం భీమవేగాః ప్లవంగమాః ।
 వనేషు చ సురమ్యేషు సుగంధిషు మహత్సు చ ।
 తాపసానాం చ రమ్యేషు వనాంతేషు సమంతతః ।
 తాంస్తాన్ సమానయ షీప్రం పృథివ్యాం సర్వవానరాన్ ।
 సామదానాదిభిస్సర్వైః ఆశు ప్రేషయ వానరాన్ ।
 ప్రేషితాః ప్రథమం యే చ మయా దూతా మహాబవాః ।
 త్వరణాథకం తు భూయస్త్వం హరీన్ సంప్రేషయాపరాన్ ॥
 యే ప్రసక్తాశ్చ కామేషు దీఘకసూత్రాశ్చ వానరాః ।
 షహానయన్స్వ తాన్ సర్వాన్ శ్రీఘృం తు మమ శాసనాత్ ॥
 అహోభిదకశభిర్యే హి నాగచ్ఛంతి మమాజ్ఞయా ।
 హంతవ్యాస్తే దురాత్మానః రాజశాసనదూషకాః ।
 శతాన్యథ సహస్రాణాం కోట్యుశ్చ మమ శాసనాత్ ।
 ప్రయాతు కపిసింహనాం దిశో మమ మతే స్థితాః ॥

- మేఘపర్వతసంకాశాః ఛాదయంత ఇవాంబరం ।
- ఘోరయాసాః కపిశ్రేష్ఠాః యాంతు మచ్ఛాననాదితః ॥ ౧౪
- శేగతిజ్ఞా గతిం గత్వా పృథివ్యాం సర్వవానరాః ।
- తయంతు హరీన్ సర్వాన్ త్వరితాశ్శాననాన్నమ ॥ ౧౫
- తస్య వానరరాజస్య శ్రుత్వా వాయుసుతో వచః ।
- దిక్షు సర్వాను విక్రాంతాన్ ప్రేషయామాస వానరాన్ ॥ ౧౬
- శేషం విష్ణువిక్రాంతం వత్ర తిజ్యోతిరధ్వగాః ।
- ప్రయాతాః ప్రహితా రాజ్ఞా హరయన్త త్తేన వై ॥ ౧౭
- శే సముద్రేషు గిరిషు వనేషు చ సరస్సు చ ।
- వానరా వానరాన్ సర్వాన్ రామహేతోరచోదయన్ ॥ ౧౮
- మృత్యుకాలోపమస్యాజ్ఞాం రాజరాజస్య వానరాః ।
- మగ్రీవస్యాయయుః శ్రుత్వా నుగ్రీవభయదర్శినః ॥ ౧౯
- తత్తేజంజనసంకాశాః గిరెన్తస్మాన్మహాబవాః ।
- తేషు కోట్యః ప్లవంగానాం నిర్యయుర్యత్ర రాఘవః ॥ ౨౦
- తప్తం గచ్ఛతి యత్రార్కః తస్మిన్ గిరివరే స్థితాః ।
- తప్తహేమమహాభానః తస్మాత్ కోట్యా దశ చ్యుతాః ॥ ౨౧
- తైలానశిఖరేభ్యశ్చ సింహకేసరవర్చసాం ।
- తేషు కోటిసహస్రాణి వానరాణాముపాగమన్ ॥ ౨౨
- సంమూలేన జీవంతః హిమవంతముపాశ్రితాః ।
- తేషు కోటిసహస్రాణాం సహస్రం సమవతేత ॥ ౨౩

అంగారకసమానానాం భీమానాం భీమకర్మణాం ।

వింధ్యాద్వానరకోటీనాం సహస్రాణ్యచత్రా ద్రుతం ॥ ౨౪

క్షీరోదవేలానిలయాః తమాలవనవాసినః ।

నారికేళాశనాశ్చైవ తెషాం సంఖ్యా న విద్యతే ॥ ౨౫

వనేభ్యా గహ్వరైభ్యశ్చ సరిద్భ్యశ్చ మహాజవా ।

అగచ్ఛద్వానరీ సేనా పిబంతీవ దివాకరం ॥ ౨౬

యే తు త్వరయితుం యాతాః వానరాస్సర్వవానరాః ।

తే వీరా హిమవచ్చైలం దదృశుస్తం మహాద్రుమం ॥ ౨౭

తస్మిన్ గిరివరే రమ్యే యజ్ఞా మాహేశ్వరః పురా ।

సర్వదేవమనస్తామః బభౌ దిప్యో మనోహరః ॥ ౨౮

అన్ననిష్యందజాతాని మూలాని చ ఫలాని చ ।

అమృతాస్వాదకల్పాని దదృశుస్తత్ర వానరాః ॥ ౨౯

తదన్నసంభవం దివ్యం ఫలం మూలం మనోహరం ।

యః కశ్చిత్ నకృదశ్నాతి మానం భవతి తర్పితః ॥ ౩౦

తాని మూలాని దివ్యాని ఫలాని చ ఫలాశనాః ।

ఔషధాని చ దివ్యాని జగృహుహారియూషసాః ॥ ౩౧

తస్మాచ్ఛ యజ్ఞాయతనాత్ పుష్పాణి సురభీణి చ ।

ఆనిన్యర్వానరా గత్వా సుగ్రీవప్రియకారణాత్ ॥ ౩౨

తే తు సర్వ హరివరాః పృథివ్యాం సర్వవానరాః ।

సంచోదయిత్వా త్వరితాః యూథానాం జగ్మురగ్రతః ॥ ౩౩

తే తు తేన ముహూర్తేన యూథపాశ్చీఘ్రగామినః ।
 ష్కింధాం త్వరయా ప్రాప్తాః సుగ్రీవౌ యత్ర వానరః ॥ ౩౪
 తే గృహీత్వాషధీస్సర్వాః ఫలం మూలం చ వానరాః ।
 తం ప్రతిగ్రాహయామానుః వచనం చేదమబ్రువన్ ॥ ౩౫
 సర్వే పరిగతాశ్చైల్లాలాః సముద్రాశ్చ వనాని చ ।
 శృణ్వ్యాం వానరాన్సర్వే శాసనాదుపయాంతి తే ॥ ౩౬
 ఏవం శ్రుత్వా తతో హృష్టః సుగ్రీవః ప్లవగాధివః ।
 ప్రతిజగ్రాహ తద్వీరః తేషాం సర్వముపాయనం ॥ ౩౭
 ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండేనష్టత్రింశత్సర్గః

అథ అష్టత్రింశత్సర్గః

ప్రతిగ్రహ్య చ తత్సర్వం ఉపాయనముపాహృతం ।
 వానరా సాంత్యయిత్వా చ సర్వానేవ వ్యసజ్జయన్ ॥ ౧
 విసజ్జయిత్వా స హరీః శూరాస్తా కృతకర్మణః ।
 మేనే కృతార్థమాత్మానం రాఘవం చ మహాబలం ॥ ౨
 స లక్ష్మణో భీమబలం సర్వవానరసత్తమం ।
 ఆబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సుగ్రీవం సంప్రహమ్యయన్ ॥ ౩
 ష్కింధాయా వినిష్కామ యది తే సౌమ్య లోచతే ।
 తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లక్ష్మణస్య సుభాషితం ॥ ౪

నుగ్రీవః పరమప్రీతః వాక్యమేతదువాచ హ ।

ఏవం భవతు గచ్ఛావః స్థేయం త్వచ్ఛాసనే మయా ॥ x

తమేవముక్త్వా నుగ్రీవః లక్ష్మణం శుభలక్షణం ।

విసజ్జయామాన తదా తారామన్యాశ్చ యోషితః । ౬

ఏతేత్యుచ్చైహారివరా నుగ్రీవస్సముదాహరత్ ।

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా హరయశ్శీఘ్రమాయయుః । ౭

బద్ధాంబలిపుటాస్స ర్వే యే న్యుః స్త్రీదర్శనక్షమాః ।

తానువాచ తతః ప్రాప్తా రాజాఽర్కనదృశప్రభః । ౮

ఉపస్థాపయత క్షేపం శిబికాం మమ వానరాః ।

శ్రుత్వా తు వచనం తస్య హరయశ్శీఘ్రవిక్రమాః ॥ ౯

నముపస్థాపయామానుః శిబికాం ప్రియదశకానాం ।

తాముపస్థాపితాం దృష్ట్వా శిబికాం వానరాధిపః ॥ ౧౦

లక్ష్మణారుహ్యతాం శీఘ్రం ఇతి సామిత్రిమబ్రవీత్ ।

ఇత్యుక్త్వా కాంచనం యానం నుగ్రీవస్సూర్యనానిభం ॥ ౧౧

బృహద్భిర్నిరభిర్యుక్తం ఆరుణోహ సలక్ష్మణః ।

పాండురేణాతప్రతేణ ధ్రియమాణేన మూర్ధని ॥ ౧౨

శుక్లైశ్చ వాలవ్యజనైః ధూయమానైస్సముతతః ।

శంఖభేరీనినాదైశ్చ హరిభిశ్చాభినందితః ॥ ౧౩

నిర్యయా ప్రాప్య నుగ్రీవః రాజ్యశ్రియమనుత్తమాం ।

న వానరశ్చైస్త్రీష్టైః బహుభిశ్చస్త్రపాణిభిః ॥ ౧౪

- మహీణో యయా తత్ర యత్ర రామో వ్యవస్థితః ।
 స తం దేశమనుప్రాప్య శ్రేష్ఠం రామనిషేవితం ॥ ౧౫
- అనాతరస్థహతేజాః శిబి కాయాన్సలక్షణః ।
 ఆసాద్య చ తతో రామం కృతాంజలిపుటాభవత్ ॥ ౧౬
- కృతాంజలౌ స్థితే తస్మిన్ వానరాశ్చాభవంస్తథా ।
 తటాకమివ తద్దృష్ట్వా రామః కుట్కులపంకజం ॥ ౧౭
- వానరాణాం మహత్ సైన్యం సుగ్రీవే ప్రీతిమానభూత్ ॥
 పాదయోః పతితం మూర్ధ్నా తముత్థాప్య హరీశ్చరం ॥ ౧౮
- ప్రేక్షా చ బహుమానాచ్చ రాఘవః పరిషస్వజే ।
 పరిష్వజ్య చ ధర్మాత్మా నిషీదేతి తతోబ్రవీత్ ॥ ౧౯
- తం నిషణ్ణం తతో దృష్ట్వా క్షితౌ రామోబ్రవీద్వచః ।
 ధర్మమర్థం చ కామం చ యన్తు కాలే నిషేవతే ॥ ౨౦
- విభజ్య సతతం వీర స రాజా హరిసత్తమ ।
 హిత్వా ధర్మం తథాఽర్థం చ కామం యన్తు నిషేవతే ॥ ౨౧
- స పృథ్వాగే యథా సుప్తః పతితః ప్రతిబుధ్యతే ।
 అమిత్రాణాం వధే యుక్తః మిత్రాణాం సంగ్రహే రథః ॥ ౨౨
- త్రివర్ణఫలభోక్తా తు రాజా ధర్మేణ యుజ్యతే ।
 ఉద్యోగసమయస్తేష్వపః ప్రాప్తశ్చతువినాశన ॥ ౨౩
- సంచింత్యతాం హి పింగేశ హరిభిన్నహ మంత్రిభిః ।
 పవముక్తస్తు సుగ్రీవః రామం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౨౪

ప్రణష్టా శ్రీశ్చ కీర్తిశ్చ కపిరాజ్యం చ శాశ్వతం ।
 త్వత్ప్రసాదాన్మహాబాహూ పునః ప్రాప్తమిదం మయా । ౨౫
 తవ దేవ ప్రసాదాచ్చ భ్రాతుశ్చ జయతాం వర ।
 కృతం న ప్రతికుర్యాద్యః పురుషాణాం న దూషకః । ౨౬
 ఏతే వానరముఖ్యాశ్చ శతశశ్చతునూదన ।
 ప్రాప్తాశ్చ దాయ బలినః పృథివ్యాం సర్వవానరా । ౨౭
 ఋక్షాశ్చ వహితాశ్చురాః గోలాంగూలాశ్చ రాఘవ ।
 కాంతారవనదుర్గాణాం అభిజ్ఞా ఘోరదర్శనాః । ౨౮
 దేవగంధర్వపుత్రాశ్చ వానరాః కామరూపిణః ।
 సైన్యసైన్యః పరిపృతాసైన్యైః వతంతే వథి రాఘవ । ౨౯
 శతైశ్చ తనహస్యైశ్చ కోటిభిశ్చ ప్లవంగమాః ।
 అయుతైశ్చ వృతా వీరాః శంకుభిశ్చ పరంతప ।
 అర్బుదై రర్బుదశతైః మధ్యైశ్చాంతైశ్చ వానరాః । ౩౦
 సముద్రైశ్చ పరాధైశ్చ హరయో హరియూథసాః ।
 ఆగమిష్యంతి తే రాజా మహేంద్రనమవిక్రమాః । ౩౧
 మేరుమందరసంకాశాః వింధ్యమేరుకృతాలయాః ।
 తే త్వామభిగమిష్యంతి రాక్షసం యే సబాంధవం ।
 నిహత్య రావణం సంఖ్య హ్యనయిష్యంతి మైథిలీం ।
 తతస్తముద్యోగమవేక్ష్య బుద్ధిమాన్
 హరిప్రవీరస్య నిదేశవర్తినః ।

బభూవ హమాద్వనుధాధిపాత్మజః

ప్రబుద్ధసీలోత్పలతుల్యదశఃనః ।

౩౪

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-అష్టత్రింశస్సర్గః.

అథ ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః.

ఇతి బ్రువాణం నుగ్రీవం రామో ధర్మభృతాం వరః ।

గాహుభ్యాం సంపరివ్వజ్య ప్రత్యువాచ కృంతాంజలిం ॥ ౧

యదిదో వషణే వషణం న తచ్చిత్రం భవేత్ క్వచిత్ ।

అదిత్యో వా సహస్రాంశుః కుర్యాద్వితిమిరం నభః ॥ ౨

చంద్రమా రశ్మిభిః కుర్యాత్ పృథివీం సౌమ్య నిర్మలాం ।

త్వద్విధో వాఽపి మిత్రాణాం ప్రతికుర్యాత్ పరంతప ॥ ౩

ఏవం త్వయి న తచ్చిత్రం భవేద్యత్సౌమ్య శోభనం ।

కానామ్యహం త్వాం నుగ్రీవ సతతం ప్రియవాదినం ॥ ౪

త్వత్సనాథస్సఖే సంఖ్యే జేతాఽస్మి సకలానరీకా ।

త్వమేవ మే నుహ్మన్నిత్రం సాహాయ్యం కతుమహాసి ॥ ౫

జూరాత్తవినాశాయ వై దేహీం రాక్షసాధమః ।

మచయిత్వా తు పౌలోమీం అనుష్ఠాదో యథా శచీం ॥ ౬

న చిరాత్తం హనిష్యామి రావణం నిశ్చితైశ్శరైః ।

పౌలోమ్యః పితరం దృష్టం శతక్రతురివాహవే ॥

౭

ఏతస్మిన్నంతరే చైవ రజస్సమభివతతః ।

ఉష్ణా తీవ్రాం సహస్రాంశోః ఛాదయద్దగనే ప్రభాం ।

దిశః పర్యాకులాశ్చానన్ రజసా తేన మూర్ఛతా ।

చచాల చ మహీ సర్వా నశైలవనకాననా ॥

తతో నగేంద్రసంకాశైః తీక్ష్ణదంష్ట్రైర్మహాబలైః ।

కృతాన్ని సంఛాదితా భూమిః అసంఖ్యయైః ప్లవంగమైః ।

నిమేషాంతరమాత్రేణ తతస్త్వహారియూథవైః ।

కోటిశతపరీవారైః కామరూపిభిరావృతా ॥

నాదేయైః పార్వతీయైశ్చ సాముద్రైశ్చ మహాబలైః ।

హరిభిర్గేఘునిహృదైః అన్యైశ్చ వనచారిభిః ।

తరుణాదిత్యవజ్రైశ్చ శశిగార్జరైశ్చ వానరైః ।

పద్మకేసరవజ్రైశ్చ శ్వేతైర్గేఘకృతాలయైః ।

కోటినహస్రైర్దశభిః శ్రీమాన్ పరివృతస్తదా ।

వీరశ్శతవలిర్నామ వానరః ప్రత్యదృశ్యత ॥

తతః కాంచనశైలాభః తారాయా వీర్యవాన్ పితా ।

అనేకైర్దశసాహస్రైః కోటిభిః ప్రత్యదృశ్యత ॥

తథా పరేణ కోటినాం సహస్రేణ సమన్వితః ।

పితా రుమాయాస్సంప్రాప్తః సుగ్రీవశ్వశురౌ విభుః ।

పద్మకేసరసంకాశః తరుణార్కనిభాననః ।

బుద్ధిమాన్ వానరశ్రేష్ఠః సర్వవానరసత్తమః ॥

- అన్తైర్బహుసాహస్రైః వానరాణాం సమన్వితః ।
 విశా హనుమతః శ్రీమాన్ కేసరీ ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౧౮
- గోలొంగూలమహారాజః గవాక్షో భీమవిక్రమః ।
 వృతః కోటిసహస్రేణ వానరాణామదృశ్యత ॥ ౧౯
- ఋక్షాణాం భీమవేగానాం ధూమ్రశృంగునిబహుకాణః ।
 వృతః కోటిసహస్రాభ్యాం ద్వాభ్యాం సమభివతత ॥ ౨౦
- మహాచలనిభైర్హోరైః పనసో నామ యూథవః ।
 ఆజగామ మహావీర్యః తిన్దుభిః కోటిభిర్వృతః ॥ ౨౧
- నీలంజనచయూకారః నీలో నామాథ యూథవః ।
 అదృశ్యత మహాకాయః కోటిభిదశభిర్వృతః ॥ ౨౨
- తతః కాంచనశైలాభః గవయో నామ యూథవః ।
 ఆజగామ మహావీర్యః కోటిభిః పంచభిర్వృతః ॥ ౨౩
- దగ్ధముఖశ్చ బలవాన్ యూథవోభ్యాయయా తదా ।
 వృతః కోటిసహస్రేణ సుగ్రీవం సముపస్థితః ॥ ౨౪
- మైందశ్చ ద్వివిదశ్శోభా అశ్వపుత్రౌ మహాబలా ।
 కోటికోటిసహస్రేణ వానరాణామదృశ్యతాం ॥ ౨౫
- గజశ్చ బలవాన్ వీరః కోటిభిస్తిన్దుభిర్వృతః ।
 ఆజగామ మహాతేజాః సుగ్రీవస్య సమీపతః ॥ ౨౬
- ఋక్షరాజో మహాతేజాః జాంబవాన్నామ నామతః ।
 కోటిభిదశభిః ప్రాప్తః సుగ్రీవస్య వశే స్థితః ॥ ౨౭

రుమణ్యాన్నామ విక్రాంతః వానరో వానరేశ్వరం ।

ఆయయా బలవాంస్తూణాం కొటిశతసమావృతః ॥ ౨౮

తతః కొటినహస్యాణాం సహస్రేణ శతేన చ ।

వృష్ణతోఽనుగతః ప్రాప్తః హరిభిర్గంధమాదనః ॥ ౨౯

తతః పద్మసహస్రేణ వృతశ్శంకుశతేన చ ।

యువరాజోఽంగదః ప్రాప్తః పితృతుల్యపరాక్రమః ॥ ౩౦

తతస్తారాద్యుతిస్తారో హరిర్భీమపరాక్రమః ।

పంచభిహారికొటిభిః దూరతః ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౩౧

ఇంద్రజానుః కపిర్వీరః యూథపః ప్రత్యదృశ్యత ।

ఏకాదశానాం కొటినాం ఈశ్వరస్సైశ్చ సంవృతః ॥ ౩౨

తతో రంభ స్త్వనుప్రాప్తః తరుణాదిత్యసంనిభః ।

అయుతేనావృతశ్చైవ సహస్రేణ శతేన చ ॥ ౩౩

తతో యూథపతిర్వీరః దుర్ముఖో నామ వానరః ।

ప్రత్యదృశ్యత కోటిభ్యాం ద్వాభ్యాం పరివృతో బలీ ॥ ౩౪

కైలాసశిఖరాకారైః వానరైర్భీమవిక్రమైః ।

వృతః కొటినహస్రేణ హనుమాః ప్రత్యదృశ్యత ॥ ౩౫

నశశ్చాపి మహావీర్యః సంవృతో ద్రుమవాసిభిః ।

కొటిశతేన సంప్రాప్తః సహస్రేణ శతేన చ ॥ ౩౬

తతో దధిముఖః శ్రీమాః కొటిభిర్దశభిర్వృతః ।

సంప్రాప్తోఽభిమతస్తస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ ౩౭

- శరభః కుముదో వహ్నిః వానరో రంహ ఏవ చ ।
 ఏతే చాన్యే చ బహవః వానరాః కామరూపిణః ॥ ౩౮
- ఆపృత్య పృథివీం నర్వాం పర్వతాంశ్చ వనాని చ ।
 యాథాసస్పమనుప్రాప్తాః తెషాం సంఖ్యా న విద్యతే ॥ ౩౯
- ఆగతాశ్చ విశిష్టాశ్చ పృథివ్యాం నర్వవానరాః ।
 అప్లవంతః ప్లవంతశ్చ గజాంతశ్చ ప్లవంగమాః ॥ ౪౦
- అభ్యవతంత నుగ్రీవం సూర్యమభ్రగణా ఇవ ।
 కుర్వాణా బహుశబ్దాంశ్చ ప్రహృష్టా బాహుశాలినః ॥ ౪౧
- శిరోభిర్వానరేంద్రదాయ నుగ్రీవాయ న్యనేదయన్ ॥
 అవరే వానరశ్రేష్ఠాః సంయమ్య చ యథాచింతం ॥ ౪౨
- సుగ్రీవేణ సమాగమ్య స్థితాః పాంజలయన్తదా ।
 సుగ్రీవస్త్వరితో రామే నర్వాంస్తాన్ వానరర్షభాన్ ॥ ౪౩
- నివేదయిత్వా ధర్మజ్ఞః స్థితః ప్రాంజలిరబ్రవీత్ ।
 యథానుఖం పర్వతనిర్ముఖేషు
 వనేషు నర్వేషు చ వానరేంద్రాః ।
 నివేషయిత్వా విధివద్బలాని
 బలం బలజ్ఞః ప్రతిపత్తుమిష్టే ॥ ౪౪
- ఇతి శ్రీమత్కృష్ణార్జునసంవాదోద్దేశోనచత్వారింశస్సర్గః.

అథ చత్వారింశస్సర్గః.

అథ రాజా సమృద్ధార్థః సుగ్రీవః ప్లవకేశ్వరః ।

ఉవాచ నరశామూలం రామం పరబలాదకానం ॥

ఆగతా వినివిష్టాశ్చ బలినః కామరూపిణః ।

వానరా వారణోద్రాభాః యే మద్విషయవాసినః ॥

త ఇమే బహువిక్రాంతైః హరిభిర్భీమవిక్రమైః ।

ఆగతా వానరా ఘోరాః దైత్యదానవసంనిభాః ॥

ఖ్యాతకర్ణాపదానాశ్చ బలవంతో జితక్లమాః ।

పరాక్రమేషు విఖ్యాతాః వ్యవసాయేషు చోత్తమాః ॥

పృథివ్యంబుచరా రామ నానానగనివాసినః ।

కోట్యగ్రశ ఇమే ప్రాప్తాః వానరాస్తవ కింకరాః ॥

నిదేశవర్తినస్సర్వే సర్వే గురుహితే రతాః ।

అభిప్రేతమనుష్ఠాతుం తవ శత్రుంత్యరిందమ ॥

త ఇమే బహుసాహస్రైః అనీకైర్భీమవిక్రమైః ।

యన్మన్యసే నరవ్యాఘ్ర ప్రాప్తకాలం తదుచ్యతాం ॥

త్వైతే న్యం త్వద్వశే యుక్తం ఆజ్ఞాపయితుమహానీ ।

కామమేషామిదం కార్యం విదితం మమ తత్త్వతః ॥

తథాఽపి తు యథాతత్త్వం ఆజ్ఞాపయితుమహానీ ।

ఇతి బ్రువాణం సుగ్రీవం రామో దశరథాత్మజః ॥

- బాహుభ్యాం సుపరిష్కృత్య ఇదం వచనమబ్రవీత్ ।
- జ్ఞాయతాం మమ వై దేహీ యది జీవతి వా న వా । ౧౦
- న చ దేశో మహాప్రాజ్ఞ యస్మిన్ వసతి రావణః ।
- అధిగమ్య తు వై దేహీం నిలయం రావణస్య చ । ౧౧
- ప్రాప్తకాలం విధాన్యామి తస్మిన్ కాలే సహ త్వయా ।
- నాహమస్మిన్ ప్రభుః కార్యే వానరేశ నలక్ష్మణః । ౧౨
- త్వమస్య హేతుః కార్యస్య ప్రభుశ్చ ప్లవగేశ్వర ।
- త్వమేవాజ్ఞాపయ విభో మమ కార్యవినిశ్చయం । ౧౩
- త్వం హి జానాసి యత్కార్యం మమ పీఠ న సంశయః ।
- సుహృద్ద్వితీయో విక్రాంతః ప్రాజ్ఞః కాలవిశేషవిత్ । ౧౪
- భవానస్మద్ధితే యుక్తః సుకృతాథోఽర్థవిత్తమః ।
- ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవః వినతం నామ యూథవం । ౧౫
- ఆబ్రవీదామసాన్నిధ్యే లక్ష్మణస్య చ ధీమతః ।
- కైలాశం మేఘనిఘ్నాశం ఊజితం ప్లవగేశ్వరః । ౧౬
- సోమసూర్యాత్మజైస్సార్థం వానరైర్వానరౌత్తమ ।
- దేశకాలనయైర్ముక్తః కార్యాకార్యవినిశ్చయే । ౧౭
- పృథక్పృథక్సహస్రేణ వానరాణాం తరస్వినాం ।
- అధిగచ్ఛ దిశం పూర్వాం నైలవనకాననాం । ౧౮
- తత్ర సీతాం చ వై దేహీం నిలయం రావణస్య చ ।
- సూర్యధ్వం గిరిశృంగేషు వసేషు చ నదీషు చ । ౧౯

నదీం భాగీరథీం రమ్యాం సరయాం కాశికీం తథా ।

కాళిందీం యమునాం రమ్యాం యామునం చ మహాగిరిమ్ ॥౨॥

సరస్వతీం చ సింధుం చ శోణం మణినిభోదకం ।

మహీం కాలమహీం చైవ శైలకాననశోభితామ్ ॥ ౩॥

బ్రహ్మమాలాన్ విదేహంశ్చ మాళవాన్ కాశికోసలాన్ ।

మాగధాంశ్చ మహాగ్రామాన్ పుండ్రాన్ వంగాన్తైవ చ ॥

పత్తనం కోశకారాణాం భూమిం చ రజతాకరామ్ ।

సర్వమేతద్విచేతవ్యం మార్గయద్భిన్నతస్తతః ॥ ౪॥

రామస్య దయితాం భార్యాం సీతాం దశరథస్నుషామ్ ।

సముద్రమవగాధాంశ్చ పర్వతాన్ పత్తనాని చ ॥ ౫॥

మందరస్య చ యై కోటిం సంశ్రితాః కేచిదాయతామ్ ।

కణాప్రావరణాశ్చైవ తథా చాప్యృష్టకణాకాః ॥ ౬॥

ఘోరలోహముఖాశ్చైవ జవనాశ్చైకపాదకాః ।

అక్షయా బలవంతశ్చ పురుషాః పురుషాదకాః ॥ ౭॥

కిరాతాః కర్ణచూడాశ్చ హేమాంగాః ప్రియదళకానాః ।

ఆమమీనాశనాస్తత్ర కిరాతా ద్వీపవాసినః ॥ ౮॥

అంతజకలచరా ఘోరాః సరవ్యాఘ్రా ఇతి శూత్రాః ।

ఏతేషామాలయాస్సర్వే విచేయాః కాననాకనః ॥ ౯॥

గిరిభిర్యే చ గమ్యంతే ప్లవనైః ప్లవేన చ ।

రత్నవంతం యవద్వీపం సప్తరాజ్యేషశోభితమ్ ॥ ౧౦॥

సువర్ణరూప్యకం చైవ సువర్ణాకరమండితం ।

యవద్వీపమతిక్రమ్య శిశిరో నామ పర్వతః ॥ ౩౦

దిపం స్పృశతి శృంగేణ దేవదానవసేవితః ।

ఏతేషాం గిరిదుర్గేషు ప్రపాతేషు వనేషు చ ॥ ౩౧

మాగ్ధ్యం సహితాస్సర్వే రామపత్నీం యశస్విసీం ।

తతో రక్తజలం శోణం అగాధం శీఘ్రగామినం ॥ ౩౨

గత్వా పారం సముద్రస్య సిద్ధచారణసేవితం ।

తస్య తీర్థేషు రమ్యేషు విచిత్రేషు వనెషు చ ॥ ౩౩

రావణస్సహ వై దేవ్య మాగ్ధితవ్యస్తతస్తతః ।

ఘృతప్రభవా నద్యః సురమ్యా బహునిష్కుటాః ॥ ౩౪

మాగ్ధితవ్యా దరీమంతః పర్వతాశ్చ వనాని చ ।

తతస్సముద్రద్వీపాంశ్చ సుభీమాః ద్రష్టుమహాథ ॥ ౩౫

ఊర్జిమంతం సముద్రం చ క్రోశంతమనిలోద్ధతం ।

తతానురా మహాకాయాః ఛాయాం గృహ్లాంతి నిత్యశః ॥ ౩౬

బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాతాః దీఘకాలం బుభుక్షితాః ।

తం కాలమేషుప్రతిమం మహారగనిపేవితం ॥ ౩౭

అభిగమ్య మహానాదం తీర్థైశ్చైవ మహాదధిం ।

తతో రక్తజలం భీమం లోహితం నామ సాగరం ॥ ౩౮

గతా ద్రక్ష్యథ తాం చైవ బృహతీం కూటశాల్మలీం ।

గృహం చ వై నతేయస్య నానారత్నవిభూషితం ॥ ౩౯

తత్ర కైలాసనంకాశం విహితం విశ్వకర్మణా ।
 తత్ర శైలనిభా భీమాః మందేహా నామ రాక్షసాః । ౪౦
 శైలశృంగేషు లంబంతే నానారూపా భయావహాః ।
 తే పతంతి జలై నిత్యం సూర్యస్యాదయనం వ్రతి । ౪౧
 నిహతా బ్రహ్మతేజోభిః అహన్యహని రాక్షసాః ।
 అభితప్తాశ్చ సూర్యేణ లంబంతే స్థా పునఃపునః । ౪౨
 తతః పాండురమేఘాభం క్షీణోదం నామ సాగరం ।
 గతా ద్రక్ష్యథ దుర్ధషాః ముక్తాహరమిప్సార్చిభిః । ౪౩
 తస్య మధ్యే మహా శ్వేతః ఋషభో నామ పర్వతః । ౪౪
 దివ్యగంధైః కుసుమితైః రాజతైశ్చ నగైర్వృతః ।
 సరశ్చ రాజతైః పద్మైః జ్వలితై హేమకేసరైః । ౪౫
 నామ్నా నుదశ్శనం నామ రాజహంసైస్సమాకులం ।
 విబుధాశ్చరణా యతాః కింసరాస్సప్సరోగణాః । ౪౬
 హృష్టాస్సమభిగచ్ఛంతి నళినీ తాం రిరంసవః ।
 క్షీణోదం సమతీక్రమ్య తతో ద్రక్ష్యథ వానరాః । ౪౭
 జలోదం సాగరశ్రేష్ఠం సర్వభూతభయావహం ।
 తత్ర తతో వజం తేజః కృతం హయముఖం మహత్ । ౪౮
 అస్యాహుంతన్మహావేగం ఓదనం సచరాచరం ।
 తత్ర విశ్రోశతాం నాదః భూతానాం సాగరౌకసాం ।
 శ్రూయతే చ సమథానాం దృష్ట్వా తద్బడబాముఖం । ౪౯

- స్వదూషస్యోత్తరే దేశే యోజనాని త్రయోదశః ।
జాతరూపశిలో నామ మహాకా కనకపర్వతః ॥ ౫౦
- తత్ర చంద్రప్రతీకాశం పన్నగం ధరణీధరం ।
షడ్భుతవిశాలాక్షం తతో ద్రక్ష్యథ వానరాః ॥ ౫౧
- అసీనం పర్వతస్యాగ్రే సర్వభూతనమస్కృతం ।
హాసశిరసం దేవం అనంతం నీలవాసనం ॥ ౫౨
- త్రిశిరా కాంచనః కేతుః సాలస్తస్య మహత్కనః ।
స్థాపితః పర్వతస్యాగ్రే విరాజతి సవేదికః ॥ ౫౩
- పూర్వస్యాం దిశి నిర్మాణం కృతం తత్త్రిదశైశ్వరైః ।
తతః పరం హేమమయః శ్రీమానుదయపర్వతః ॥ ౫౪
- తస్య కోటిదిశం స్పృష్ట్యా శతయోజనమాయతా ।
జాతరూపమయీ దివ్యా విరాజతి సవేదికా ॥ ౫౫
- సాలైస్తాలైస్తమాలైశ్చ కణికారైశ్చ పుష్పితైః ।
జాతరూపమయైదివ్యైః శోభతే సూర్యనంబితైః ॥ ౫౬
- తత్ర యోజనవిస్తారం ఉచ్చితం దశయోజనం ।
కృంగం సామననం నామ జాతరూపమయం ధ్రువం ॥ ౫౭
- తత్ర పూర్వం పదం కృత్వా పురా విష్ణుస్త్రివిక్రమే ।
ద్వితీయం శిఖరే మేరోః చకార పురుషోత్తమః ॥ ౫౮
- ఉత్తరేణ పరిక్రమ్య జంబూద్వీపం దివాకరః ।
దృశ్యో భవతి భూయిష్ఠం శిఖరం తన్నహోచ్చయం ॥ ౫౯

తత్ర వైఖానసా నామ వాలఖిల్యా మహాషణ్యః ।
 ప్రకాశమానా దృశ్యంతే సూర్యవణాస్తపస్వినః ॥ ౬౦
 అయం సుదశణో దీప్తః పురో యస్య ప్రకాశతే ।
 యస్మిన్తేజశ్చ చక్షుశ్చ సర్వప్రాణభృతామపి ॥ ౬౧
 శైలస్య తస్య శృంగేషు కందరేషు వనెషు చ ।
 రావణస్సహ వై దేవశ్చ మాగితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౬౨
 శాంచనస్య చ శైలస్య సూర్యస్య చ మహాత్మనః ।
 అవిష్టా తెజసా సంధ్యా పూర్వా రక్తా ప్రకాశతే ॥ ౬౩
 పూర్వమేతత్ కృతం ద్వారం పృథివ్యా భువనస్య చ ।
 సూర్యస్యాదయనం చైవ పూర్వా హ్యేషా దిగుచ్యతే ॥ ౬౪
 తస్య శైలస్య పృష్ఠేషు నిర్దురైషు గుహాసు చ ।
 రావణస్సహ వై దేవశ్చ మాగితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౬౫
 తతః పరమగమ్యా స్యాత్ దిక్పూర్వా త్రిదశావృతా ।
 రహితా చంద్రసూర్యాభ్యాం అదృశ్యా తిమిరావృతా ॥ ౬౬
 శైలేషు లేషు సర్వైషు కందరైషు వనైషు చ ।
 యే చ నోక్తా మయా దేశాః విచేయా తేషు జానకీ ॥ ౬౭
 ఏతావద్వానరైశ్చ క్యం గంతుం వానరపుంగవాః ।
 అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరం ॥ ౬౮
 అధిగమ్య తు వై దేహీం నిలయం రావణస్య చ ।
 మాసే పూణే నివర్తన్త్యం ఉదయం ప్రాప్య పర్వతం ॥ ౬౯

ఉధ్యోం మాసాన్న వస్తవ్యం వనా వధ్యో భవేన్నమ ।

సిద్ధాథాస్సంనివతాధ్వం అధిగమ్య చ మైథిలీం ॥ ౭౦

మహేంద్రకాంతాం వనపండమండితాం

దిశం చరిత్వా నిపుణైః వానరాః ।

అవాప్య సీతాం రఘువంశజప్రియాం

తతో నివృత్తాన్సుఖినౌ భవిష్యథ ॥ ౭౧

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-చత్వారింశస్సర్గః.

అథ ఏకచత్వారింశస్సర్గః

తతః ప్రస్థాప్య సుగ్రీవః తన్నహద్వానరం బలం ।

దక్షిణాం ప్రేషయామాన వానరానభిలక్షితా ॥ ౧

సీలమగ్నిసుతం చైవ హనుమంతం చ వానరం ।

ఏతామహనుతం చైవ జాంబవంతం మహాబలం ॥ ౨

సుహృత్తం చ శరారిం చ శరగుల్బం తథైవ చ ।

గజం గవాక్షం గవయం సుషేణమృషభం తథా ॥ ౩

మైదం చ ద్వివిదం చైవ విజయం గంధమాదనం ।

ఉల్కాముఖమనంగం చ హుతాశననుతావుభౌ ॥ ౪

అంగదప్రముఖా వీరా వీరః కపిగణేశ్వరః ।

సేవకమనంపన్నా నందిదేశ విశేషవిత్ ॥ ౫

తేమామ్రగేనరం చైవ మహద్భలమసంగగం ।
 విధాయ హరివీరాణాం ఆదిశద్దక్షిణాం దిశం ॥
 యే కేచన నముద్దేశాః తస్యాం దిశి నుదుర్గమాః ।
 కపీశః కపిముఖ్యానాం స తేషాం తానుదాహరత్ ॥
 సహస్రశిరసం వింధ్యం నానాద్రుమలతాయుతం ।
 సర్వదాం చ నదీం దుర్గాం మహారగనిషేవితాం ॥
 తతో గోదావరీం రమ్యాం కృష్ణవేణీం మహానదీం ।
 పరదాం చ మహాభాగాం మహారగనిషేవితాం ॥
 మేఖలాముత్కలాం చైవ దశాణనగరాణ్యపి ।
 అశ్వవంతీమవంతీం చ సర్వమేవానువశ్యత ॥
 విదర్భాః ఋషికాంశ్చైవ రమ్యా మాహిషకానపి ।
 తథా వంగాః కళింగాంశ్చ కాశికాంశ్చ సమంతతః ॥
 అన్వీక్ష్య దండకారణ్యం సపర్వతనదీగుహాం ।
 నదీం గోదావరీం చైవ సర్వమేవానువశ్యత ॥
 తథైవాంధ్రాంశ్చ పుండ్రాంశ్చ చోళా పాండ్య సకౌళా ॥
 ఆయోముఖశ్చ గంతవ్యః పర్వతో ధాతుమండితః ।
 విచిత్రశిఖరః శ్రీమా చిత్రపుష్పితకాననః ।
 స చందనవనోద్దేశః మాగధతప్త్యా మహాగిరిః ॥
 తతస్తామపగాం దివ్యాం ప్రసన్నసలిలాం శివాం ।
 తత్ర ద్రక్ష్యథ కావేరీం విహితామప్సరోగణైః ॥

తస్యాసీనం నగస్యాశ్రే మలయస్య మహాజనం ।

ద్రక్ష్యథాదిత్యసంకాశం అగస్త్యమృషినత్తమం ।

౧౬

తతస్తేనాభ్యనుజ్ఞాతాః ప్రసన్నేన మహాత్మనా ।

తామహాకీం గ్రాహజుష్టాం తరివ్యథ మహానదీం ।

౧౭

సా చందనవనైర్దిక్షవైః ప్రచ్ఛన్నా ద్వీపశాలినీ ।

కాంతేవ యువతిః కాంతం సముద్రమవగాహతే ।

౧౮

తతో హేమమయం దివ్యం ముక్తామణివిభూషితం ।

యుక్తం కవాటం పాండ్యానాం గతా ద్రక్ష్యథ వానరాః॥౧౯

తతస్సముద్రమాసాద్య సప్రథార్యార్థనిశ్చయం ।

అగస్త్యేనాంతరే తత్ర సాగరే వినివేశితః ।

౨౦

చిత్రనానానగః శ్రీమా అవహేంద్రః పర్వతోత్తమః ।

జాతరూపమయః శ్రీమా అవగాఢో మహాణవం ।

౨౧

నానావిధైర్నైస్సర్వైః లతాభిశ్చోపశోభితం ।

దేవర్షియశ్చప్రవరైః అప్సరోభిశ్చ సేవితం ।

౨౨

స్థిచారణసంఘైశ్చ ప్రకీణం సుమనోహరం ।

తమువై తి సహస్రాక్షః సదా పర్వసు పర్వసు ।

౨౩

ద్వీపస్తస్యాపరే పారే కతయోజనమాయతః ।

అగమ్యో మానుషేర్దీప్తః తం మార్గధ్వం సమంతతః ।

౨౪

తత్ర సర్వాత్మనా సీతా మార్గితవ్యా విశేషతః ।

సహి దేశంతు పథ్యస్య రావణస్య దురాత్మనః ।

౨౫

రాక్షసాధిపతేర్వాసః సహస్రాక్షసమద్యుతేః ।

దక్షిణస్య సముద్రస్య మధ్యే తస్య తు రాక్షసీ । ౨౬

అంగారకేతి విఖ్యాతా ఛాయామాకృవ్య భాజనీ ।

ఏవం నిస్సంశయాః కృత్వా సంశయాన్మష్టసంశయాః । ౨౭

మృగయధ్వం నరేంద్రస్య పత్నీ మమితతేజసః ।

తమతిక్రమ్య లక్ష్మీవాః సముద్రే శతయోజనే । ౨౮

గిరిః పుష్పితకో నామ సిద్ధచారణసేవితః ।

చంద్రసూర్యాంశుసంకాశః సాగరాంబునమావృతః । ౨౯

భ్రాజతే విపులైః శృంగైః అంబరం విలిఖన్నివ ।

తస్యైకం కాంచనం శృంగం సేవతేఽయం దివాశరః । ౩౦

శ్వేతం రాజతమేకం చ సేవతేఽయం నిశాశరః ।

న తం కృతఘ్నః పశ్యంతి న నృశంసా న నాస్తికాః । ౩౧

ప్రణమ్య శిరసా శైలం తం విమార్గత వానరాః ।

తమతిక్రమ్య దుధర్నాః సూర్యవాన్నామ పర్వతః । ౩౨

అధ్వనా దుర్విగాహేన యోజనాని చతుదశ ।

తతస్తమవ్యతిక్రమ్య వైద్యుతో నామ పర్వతః ।

సర్వకామఫలైర్వృక్షైః సర్వకాలమనోహరైః । ౩౩

తత్ర భుక్త్వా పరాహణి మూలాని చ ఫలాని చ ।

నుధూని పీత్వా ముఖ్యాని పరం గచ్ఛత వానరాః । ౩౪

తత్ర సేత్రమనఃకాంతః కుంజరో నామ పర్వతః ।

- అగస్త్యభవనం యత్ర నిర్మితం విశ్వకర్మణా ।
 తత్ర యోజనవిస్తారం ఉచ్చితం దశయోజనం । ౩౬
- శరణం కాంచనం దివ్యం నానారత్నవిభూషితం ।
 తత్ర భోగవతీ నామ సర్పాణామాలయః పురీ । ౩౭
- విశాలకష్యో దుర్ధర్షా సర్వతః పరిరక్షితా ।
 రక్షితా పన్నగైర్హరైః తీక్ష్ణదంష్ట్రైర్నహవిషైః । ౩౮
- స్పృశాజో మహాపాణ్డ్రః యస్యాం వసతి వాసుకిః ।
 నిర్యాయ మాగ్నితవ్యా చ సా చ భోగవతీ పురీ । ౩౯
- తత్ర చానంతరా దేశాః యే కెచన నునంవృతాః ।
 తం చ దేశమతిక్రమ్య మహాః ఋషభసంస్థితః । ౪౦
- సర్వరత్నమయః శ్రీమాన్ ఋషభో నామ పర్వతః ।
 గోశీషకం పద్మకం చ హరిశ్యామం చ చందనం । ౪౧
- దివ్యముత్పద్యతే యత్ర తచ్చైచ్చాగ్నిసమప్రభం ।
 స శుతచ్ఛందనం దృష్ట్వా స్పృష్టవ్యం చ కదాచన । ౪౨
- శోహితా నామ గంధర్వాః ఘోరా రక్షంతి తద్వనం ।
 తత్ర గంధర్వపతయః పంచ సూర్యసమప్రభాః । ౪౩
- శైలూషో గ్రామణీ శిగ్రుః శుభ్రో బభ్రుస్తదేవ చ ।
 రవిసోమాగ్నివపుషాం నివాసః పుణ్యకర్మణాం । ౪౪
- అతే వృథివ్యా దుర్ధమాః తత్ర స్వర్గజితః స్థితాః ।
 తతః పరం న వస్సేవ్యః పితృలోకన్సుదారుణః । ౪౫

రాజధానీ యమస్యైషా కష్టేన తమసా వృతా ।

ఏతావదేవ యుష్మాభిః వీరా వానరపుంగవాః ॥

౪౬

శక్యం విచేతుం గంతుం వా నాతో గతిమతాం గతిః ।

సర్వమేతత్ సమాలోక్య యచ్ఛాన్యదపి దృశ్యతే ॥

౪౭

గతిం విదిత్వా వై దేవభ్యః సంనివర్తితుమహాథ ।

యస్తు మాసాన్నివృత్తోఽగ్రే దృష్టా సీతేతి వక్ష్యతి ॥

౪౮

మత్తుల్యవిభ్రా భోగైః సుఖం న విహరిష్యతి ।

తతః ప్రియతరో నాస్తి మమ ప్రాణాద్విశేషతః ॥

౪౯

కృతాపరాధో బహుశః మమ బంధుర్భవిష్యతి ।

అమితబలపరాక్రమా భవంతః

విపులగుణైషు కులేషు చ ప్రసూతాః ।

మనుజపతిసుతాం యథా లభధ్వం

తదధిగుణం పురుషార్థమారభధ్వం ॥

౫౦

ఇతి క్షీమత్కిష్కింధాకాండే-ఏకచత్వారింశస్సర్గః

అథ ద్విచత్వారింశస్సర్గః

అథ ప్రస్థాప్య సుగ్రీవః తాన్ హరీన్ దక్షిణాం దిశం ।

అబ్రవీన్నేషుసంకాశం సుషేణం నామ యూథవం ॥

తారాయాః పితరం రాజా శ్వశురం భీమవిక్రమం ।

అబ్రవీత్ ప్రాంబలిర్వాక్యం అభిగమ్య ప్రణమ్య చ ॥

- మరీచిపుత్రం మారీచం అర్చిష్ణుంతం మహాకపి ।
 వృతం కపివరై శ్శూరైః మహేంద్రనదృశద్యుతిం । ౩
 బుద్ధిక్రమసంపన్నం వై నతేయసమద్యుతిం ।
 మరీచిపుత్రా మారీచా అర్చిర్భూలా మహాబలా ॥ ౪
 ముషిపుత్రాంశ్చ తా సర్వాః ప్రతీచీమాదిశద్దిశం ।
 ద్వాభ్యాం శతసహస్రాభ్యాం కపీనాం కపినత్తమాః ॥ ౫
 సుషేణప్రముఖా యూయం వై దేహీం పరిమార్గత ।
 సురాష్ట్రా సహ బాహ్లికా శూరా భీమాన్తథైవ చ ॥ ౬
 స్థీరా జనపదా రమ్యా విపులాని పురాణి చ ।
 శున్నాగగహనం కుక్షీం వకులీద్దాలకాకులం । ౭
 తథా కేతకపండాంశ్చ మార్గధ్వం హరియూథపాః ।
 ప్రత్యక్షోతోగమాశ్చైవ సదృశ్శీతజలాశ్శివాః ॥ ౮
 తావసానామరణ్యాని కాంతారా గిరయశ్చ యే ।
 తతః స్థలీ మరుప్రాయాం అత్యుచ్చశిరసశ్శిలాః ॥ ౯
 గిరిజాలావృతాం దుగ్ధాం మార్గిత్వా పశ్చిమాం దిశం ।
 తతః పశ్చిమమాసాద్య సముద్రం ద్రష్టుమహాథ ॥ ౧౦
 తిమిసక్రాయుతజలం అక్షోభ్యమథ వానరాః ।
 తతః కైతకపంజేషు తమాలగహనేషు చ ॥ ౧౧
 కపయో విహరిష్యంతి నారికేళవనేషు చ ।
 తత్ర సీతాం చ మార్గధ్వం నిలయం రావణస్య చ ॥ ౧౨

వేలాతటనివిష్టేషు పర్వతేషు వనేషు చ ।

మురచీపత్రనం చైవ రమ్యం చైవ జటీపురం ॥ గ౩

అవంతీమంగలోపాం చ తథా చాలక్ష్మితం వనం ।

రాష్ట్రాణి చ విశాలాని పత్రనాని తతస్తతః ॥ గ౪

సింధుసాగరయోశ్చైవ సుగమే తత్ర పర్వతః ।

మహా హేమగిరిర్నామ శతశృంగో మహాద్రుమః ॥ గ౫

తస్య వ్రష్టేషు రమ్యేషు సింహః పక్షిగమః స్థితః ।

తిమిమత్స్యగజాంశ్చైవ నీడాన్యారోపయంతి తే ॥ గ౬

తాని నీడాని సింహానాం గిరిశృంగగతాశ్చ యే ।

దృష్టాస్తప్తాశ్చ మాతంగాః తోయదన్వననిస్సన్వాః ॥ గ౭

విచరంతి విశాలేష్టికా తోయపూణౌకా సమంతతః ।

తస్య శృంగం దివస్సర్పం కాంచనం చిత్రపాదపం ॥ గ౮

సర్వమాశు విచేతవ్యం కపిభిః కామరూపిభిః ।

కోటిం తత్ర సముద్రే తు కాంచనీం శతయోజనాం ॥ గ౯

దుర్దర్శాం పారియాత్రస్య గతా ద్రక్ష్యథ వానరాః ।

కొట్వస్తత్ర చతుర్వింశత్ గంధర్వాణాం తరస్వినాం ॥ ౧౦

వసంత్యగ్నినికాశానాం ఘోరాణాం కామరూపిణాం ।

పావకార్చిఃప్రతీకాశాః సమవేతాస్సహస్రశః ॥ ౧౧

నాత్యాసాదయితవ్యాస్తై వానరైర్భీమవిక్రమైః ।

నాదేయం చ ఫలం తస్మాత్ దేశాత్ కించిత్ స్థవంగమైః ॥

- దురాసదా హి తే వీరాః సత్వవంతో మహాబలాః ।
 ఫలమూలాని తే తత్ర రక్షంతే భీమవిక్రమాః ॥ ౨౩
- తత్ర యత్నశ్చ కర్తవ్యః మార్గితవ్యా చ జానకీ ।
 సహి తేభ్యో భయం కించిత్ కపిత్వమనువర్తతాం ॥ ౨౪
- తత్ర వై డూర్యవణాభః వజ్రసంస్థానసంస్థితః ।
 నానాద్రుమలతాకీణాః వజ్రా నామ మహాగిరిః ॥ ౨౫
- శ్రీమాన్ సముదితస్తత్ర యోజనానాం శతం సమం ।
 గుహాస్తత్ర విచేతవ్యాః ప్రయత్నేన ప్లవంగమాః ॥ ౨౬
- చతుర్భాగే సముద్రస్య చక్రవాన్నామ పర్వతః ।
 తత్ర చక్రం సహస్రారం నిర్మితం విశ్వకర్షణా ॥ ౨౭
- తత్ర పంచజనం హత్వా హయగ్రీవం చ దానవం ।
 రజహర తతశ్చక్రం శంఖం చ పురుషోత్తమః ॥ ౨౮
- తస్య సానుషు చిత్రేషు విశాలాసు గుహాసు చ ।
 రావణస్సహ వై దేవ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౨౯
- యోజనానాం చతుష్పత్తిః పరాహణా నామ పర్వతః ।
 మహాశృంగస్సుశ్రీమాన్ అగాధే వరుణాలయే ॥ ౩౦
- తత్ర ప్రాగ్జ్యోతిషం నామ జాతరూపమయం పురం ।
 యస్మిన్ వసతి దుష్టాత్మా నరకౌ నామ దానవః ॥ ౩౧
- తత్ర సానుషు చిత్రేషు విశాలాసు గుహాసు చ ।
 రావణస్సహ వై దేవ్యా మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౩౨

- తమతిక్రమ్య శై లేంద్రం కాంచనాంతరనిదకరః ।
 పర్వతస్పర్వసౌవణికః దారాప్రసవణాయుతః ॥ ౩౩
- తం గజాశ్చ వరాహశ్చ సింహః వ్యాఘ్రాశ్చ సర్వతః ।
 అభిగజంతి సతతం తేన శబ్దేన దర్శితాః ॥ ౩౪
- యస్మిన్ మారిహాయశ్శ్రీమాన్ మహేంద్రః పాకశాసనః ।
 అభిషిక్తస్సరై రాజా మేఘవాన్నామ పర్వతః ॥ ౩౫
- తమతిక్రమ్య శై లేంద్రం మహేంద్రపరిపాలితం ।
 వృష్టిరిసహస్రాణి కాంచనాని గమిష్యథ ॥ ౩౬
- తరుణాదిత్యవణాని భ్రాజమానాని సర్వతః ।
 జాతరూపమయైర్వృక్షైః శోభితాని సుపుష్పితైః ॥ ౩౭
- తేషాం మధ్యే స్థితో రాజా మేరురుత్తరపర్వతః ।
 ఆదిత్యేన ప్రసన్నేన శైలో దత్తవరః పురా ॥ ౩౮
- తైన్ద్రవముక్తశ్చైలేంద్రః సర్వ ఏవ త్వదాశ్రయాః ।
 మత్ప్రసాదాద్భవిష్యంతి దివారాత్రం చ కాంచనాః ॥ ౩౯
- త్వయి యే చాపి వత్సంతి దేవగంధర్వదానవాః ।
 తే భవిష్యంతి రక్తాశ్చ ప్రభయా కాంచనప్రభాః ॥ ౪౦
- విశ్వేదేవాశ్చ మరుతః వసవశ్చ దివౌకసః ।
 ఆగమ్య పశ్చిమాం సంధ్యాం మేరుముత్తరపర్వతం ॥ ౪౧
- ఆదిత్యముపతిష్ఠంతి తైశ్చ సూర్యోభిపూజితః ।
 అదృశ్యస్సర్వభూతానాం అంతం గచ్ఛతి పర్వతం ॥ ౪౨

- హౌజనానాం సహస్రాణి దశ తాని దివాకరః ।
ముహూర్తార్థేన తం శీఘ్రం అభియాతి శిలోచ్ఛయం ॥ ౪౩
శృంగే తస్య మహద్దివ్యం భవనం సూర్యసంనిభం ।
ప్రాసాదగణసంబాధం విహితం విశ్వకర్మణా ॥ ౪౪
శోభితం తరుభిశ్చిత్రైః నానాపక్షినమాకులైః ।
నికేతం పాశహస్తస్య వరుణస్య మహాత్మనః ॥ ౪౫
అతరా మేరుమస్తం చ తాలో దశశిరా మహాః ।
కాతరూపమయః శ్రీమాన్ భ్రాజతే చిత్రవేదికః ॥ ౪౬
తేషు సర్వేషు దుర్గేషు నరస్సు చ నరిత్సు చ ।
రావణస్సహ వై దేవ్య మార్గితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౪౭
యత్ర తిష్ఠతి ధర్మజ్ఞః తపసా స్వేన భావితః ।
మేరుసావణీరిత్యైవ ఖ్యాతో వై బ్రహ్మణా నమః ॥ ౪౮
ప్రప్తప్ర్యా మేరుసావణీః మహాపిన్సూర్యసంనిభః ।
ప్రణమ్య శిరసా భూమా వ్రవృత్తిం మైథిలీం పృతి ॥ ౪౯
ఏతావజ్జీవలోకస్య భాస్కరో రజనీక్షయే ।
కృత్వా వితిమిరం నర్వం అస్తం గచ్ఛతి పర్వతం ॥ ౫౦
ఏతావద్వాన్తరైశ్శక్యం గంతుం వానరపుంగవాః ।
అభాస్కరమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరం ॥ ౫౧
అభిగమ్య తు వై దేహీం నిలయం రావణస్య చ ।
అస్తవర్వతమాసాద్య పూణే మాసే నివర్తత ॥ ౫౨

ఊర్ధ్వం మాసాన్న వస్తవ్యం వసావధ్యో భవేన్నమ ।
 సహేవ శూరో యుష్మాభిః శ్వశురో మే గమిష్యతి । x3
 శ్రోతవ్యం నర్వమేతస్య భవద్భిదిప్తకారిభిః ।
 గురురేష మహాబాహుః శ్వశురో మే మహాబలః । x4
 భవంతశ్చాపి విక్రాంతాః ప్రమాణం నర్వకర్షసు ।
 ప్రమాణమేనం సంస్థాప్య పశ్యధ్వం పశ్చిమాం దిశం । x5
 భవంతః పరిపశ్యంతు యథా దృశ్యేత జానకీ ।
 దృష్టాయాం తు నరేంద్రస్య పత్న్యమమితతేజసః । x6
 కృతకృత్యా భవిష్యామః కృతస్య ప్రతికర్షణా ।
 అతోఽన్యదపి యత్కార్యం కార్యస్యాస్య హితం భవేత్ । x7
 సంప్రధార్య భవద్భిశ్చ దేశకాలార్థసంహితం ।

తతస్సుషేణప్రముఖాః ప్లవంగాః

సుగ్రీవవాక్యం నిపుణం నిశమ్య ।

ఆమంత్ర్య సర్వే ప్లవగాధివం తె

జగ్ముదిశం తాం వరుణాభిగుప్తాం ।

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-ద్వితీయాశ్వాశ్చర్యసర్గః

—:—

అథ త్రిచత్వారింశస్సర్గః

తతస్సందిశ్య సుగ్రీవః శ్వశురం పశ్చిమాం దిశం ।

వీరం శతవలిం నామ వానరం వానరర్షభః ।

- ఉవాచ రాజా ధర్మజ్ఞః సర్వవాసరసత్తమం ।
 వాక్యమాత్మహితం చైవ రామస్య చ హితం తథా ॥ ౨
 పుతశ్చతసమానేన త్వద్విధానాం వనోకసాం ।
 నైవస్యతస్తుతైస్సార్థం ప్రతిష్ఠస్య స్వమంత్రిభిః ॥ ౩
 దిశం హ్యుదీచీం విక్రాంతాం హిమశ్చైలావతంసకాం ।
 స్వతః పరిమార్గధ్వం రామపత్నీమనిందితాం ॥ ౪
 అస్మి కాశ్యే వినిర్వృతై కృతే దాశరథేః ప్రియే ।
 ఋణాన్ముక్తా భవిష్యామః కృతాథార్థవిదాం పరాః ॥ ౫
 కృతం హి ప్రియమస్మాకం రాఘవేన మహాత్మనా ।
 తస్య చేత్ ప్రతికారోఽస్తి సఫలం జీవితం భవేత్ ॥ ౬
 ఆఖిలః కార్యనిర్వృత్తిం అకతురపి యశ్చరేత్ ।
 తస్య స్యాత్ సఫలం జన్మ కిం పునః పూర్వకారిణః ॥ ౭
 ఏతాం బుద్ధిమవస్థాయ దృశ్యతే జానకీ యథా ।
 తథా భవద్భిః కతవ్యం అన్నత్ప్రియహితైః పిభిః ॥ ౮
 ఆసుం హి సర్వభూతానాం మాన్యస్తు సరసత్తమః ।
 అస్తాను చాగతప్రీతిః రామః పరపురంజయః ॥ ౯
 ఇమాని వనదుర్గాణి నద్యశ్చైలాంతరాణి చ ।
 భవంతః పరిమార్గంతం బుద్ధివిక్రమసంపదా ॥ ౧౦
 తత్ర మ్లేచ్ఛాఙ్గా మిళిందాంశ్చ శూరసేనాంస్తథైవ చ ।
 (మృతా) భరతాంశ్చైవ కురూంశ్చ సహ మద్రకైః ॥ ౧౧

కాంభోజా యవనాంశ్చైవ శకానారట్టకానః |
 బాహ్లికా ఋషికాంశ్చైవ పౌరవానథ టంకణాః |
 చీనాః పరమచీనాంశ్చ నిహారాంశ్చ పునఃపునః |
 అస్వీక్య దరదాంశ్చైవ హిమవంతం తథైవ చ |
 లోధ్రపద్మకషండేషు దేవదారుననేషు చ |
 రావణస్సహ వై దేహ్య మాగితవ్య స్తతస్తతః |
 తతస్సమాశ్రమం గత్వా దేవగంధర్వసేవితం |
 కౌశం నామ మహాసానుం పర్వతం తు గమిష్యథ |
 మహత్సు తస్య శైలస్య నిదరేషు గుహాను చ |
 విచినుద్ధ్వం మహాభాగాం రామపత్నీం తతస్తతః |
 తమతిక్రమ్య శైలేంద్రం హేమగర్భం మహాగిరిం |
 తతస్సుదశనం నామ గంతుమహాథ పర్వతం |
 తతో దేవనభో నామ పర్వతః పతగాలయః |
 నానాపక్షిగణాకీణాః వివిధద్రుమభూషితః |
 తస్య కాననవండేషు నిర్ఘరేషు గుహాను చ |
 రావణస్సహ వై దేహ్య మాగితవ్య స్తతస్తతః |
 తమతిక్రమ్య చాకాశం సర్వతత్కృతయోజనం |
 అవర్వతనదీవృక్షం సర్వసత్త్వవివజ్జితం |
 తం తు శీఘ్రమతిక్రమ్య కాంతారం రోమహవణం |
 కైలాసం పాండురం శైలం ప్రాప్య హృష్టా భవిష్యథ |

- శత్ర పాండురమేఘాభం జాంబూనదవరిమ్మృతం ।
- కుబేరభవనం దివ్యం నిర్మితం విశ్వకర్మణా ॥ ౨౨
- విశాలా నగినీ యత్ర ప్రభూతకమణోత్పలా ।
- హంసకారండవాకీణాః హ్యప్సదోగణసేవితా ॥ ౨౩
- శత్ర వైశ్రవణో రాజా సర్వభూతనమస్కృతః ।
- భవదో రమతే శ్రీమాన్ గుహ్యైకైస్సహ యక్షరాట్ ॥ ౨౪
- తస్య చంద్రనికాశేషు పర్వతేషు గుహాను చ ।
- రావణస్సహ వై దేహ్య మాగితవ్యస్తతస్తతః ॥ ౨౫
- క్రాంచం తు గిరిమాసాద్య బిలం తస్య సుమగ్గమం ।
- అప్రమత్తైః ప్రవేష్టవ్యం దుష్ప్రవేశం హి తత్ స్థూతం ॥ ౨౬
- పసుతి హి మహాత్మానః తత్ర సూర్యసమప్రభాః ।
- దైవైరవ్యర్చితాస్సమ్యక్ దేవరూపా మహామయః ॥ ౨౭
- క్రాంచస్య తు గుహాశ్చాన్యాః సానూని శిఖరాణి చ ।
- నిడరాశ్చ నితంబాశ్చ విచేతవ్యాస్తతస్తతః ॥ ౨౮
- క్రాంచస్య శిఖరం చాపి నిరీక్ష్య చ తతస్తతః ।
- అపృక్షం కానుశైలం చ మానసం విహగాలయం ॥ ౨౯
- స గతిస్తత్ర భూతానాం దేవదానవరక్షసాం ।
- స చ నర్తైర్వర్చితవ్యః ససానుప్రస్థభూధరః ॥ ౩౦
- క్రాంచం గిరిమతిక్రమ్య మైనాకో నామ పర్వతః ।
- సుమన్య భవనం యత్ర దానవస్య స్వయం కృతం ॥ ౩౧

మైనాకస్తు విచేతవ్యః ససానుప్రస్థకందరః ।

స్త్రీణామశ్వముఖనాం చ నికేతాన్తత్ర తత్ర తు ॥ ౩౨

తం దేశం సమతిక్రమ్య ఆశ్రమం సిద్ధసేవితం ।

సిద్ధా వైఖానసాన్తత్ర వాలఖిల్యాశ్చ తాపసాః ॥ ౩౩

వంద్యాస్తే తు తపస్సిద్ధాః తపసా వీతకల్మషాః ।

ప్రప్తవ్యా చాపి సీతాయాః ప్రవృత్తిర్వివర్యాన్వితైః ॥ ౩౪

హేమపుష్కరసంఘన్నం తస్మిన్ వైఖానసం సరః ।

తరుణాదిత్యసంకాతైః హంసైర్విచరితం శుభైః ॥ ౩౫

ఔషవాహ్యః కుబేరస్య సార్వభౌమ ఇతి స్మృతః ।

గజః పర్యేతి తం దేశం సదా సహ కరణుభిః ॥ ౩౬

తత్సరస్వమతిక్రమ్య నష్టచంద్రదివాకరం ।

అనక్షత్రగణం శ్యామ నిష్పయోదమనాదితం ॥ ౩౭

గభస్తిభిరివార్కున్య స తు దేశః ప్రకాశతే ।

విశ్రామ్యద్భిన్నపస్నిద్ధైః దేవకల్పైః న్వయంప్రభేః ॥ ౩౮

తం తు దేశమతిక్రమ్య శైలోదా నామ నిమ్నగా ।

ఉభయోస్తీరయోన్తస్యాః కీచకా నామ వేణవః ॥ ౩౯

తే నయంతి పరం తీరం సిద్ధాన్ ప్రత్యానయంతి చ ॥

ఉత్తరాః కురవన్తత్ర కృతపుణ్యాప్రతిశ్రయాః ॥ ౪౦

తతః కాంచనపద్మాభిః పద్మినీభిః కృతోదకాః ।

నీలవైడూర్యపత్రాభిః నద్యన్తత్ర సమానశః ॥ ౪౧

- జ్ఞోత్పలవనైశ్చాత్ర మండితాశ్చ హిరణ్మయైః ।
తదాదిత్యసదృశేః భాంతి తత్ర జలాశయాః ॥ ౪౨
- మహాహఃముగిపత్రైశ్చ కాంచనప్రభకేనరైః ।
సోత్పలవనైశ్చిత్రైః సదేశస్సర్వతో వృతః ॥ ౪౩
- నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభిః మణిభిశ్చ మహాధనైః ।
ఉద్భూతపులినా న్తత్ర జాతరూపైశ్చ నిమ్నగాః ॥ ౪౪
- స్వరత్నమయైశ్చిత్రైః అవగాధా నగోత్తమైః ।
జాతరూపమయైశ్చాపి హుతాశనసమప్రభైః ॥ ౪౫
- నిత్యపుష్పఫలా న్తత్ర నగాః పత్రరథాకులాః ।
దివ్యగంధరసస్పర్శాః సర్వకామాన్ స్రవంతి చ ॥ ౪౬
- నానాకారాణి వాసాంసి ఫలంత్యన్యే నగోత్తమాః ।
ముక్తావైడూర్యచిత్రాణి భూషణాని తథైవ చ ॥ ౪౭
- స్త్రీణాం చావ్యనురూపాణి పురుషాణాం తథైవ చ ।
స్వర్తునుఖసేవ్యాని ఫలంత్యన్యే నగోత్తమాః ॥ ౪౮
- మహర్షాణి విచిత్రాణి హైమాన్యన్యే నగోత్తమాః ।
శయనాని ప్రసూయంతే చిత్రాన్తరణవంతి చ ॥ ౪౯
- మహాకాంతాని మాల్యాని ఫలంత్యత్రాపరే ద్రుమాః ।
సానాని చ మహాహాణి భక్ష్యాణి వివిధాని చ ॥ ౫౦
- స్త్రీయశ్చ గుణసంపన్నాః రూపయాపనలక్ష్మితాః ।
గంధర్వాః కిన్నరాస్సిద్ధాః నాగా విద్యాధరాన్తథా ॥ ౫౧

రమంతే సహితాస్తత్ర నారీభిర్భాగ్యైరప్రభాః ॥
 సర్వే నుకృతకమాణః సర్వే రతిపరాయణాః ॥
 సర్వ కామాభాసహితాః వసంతి సహయోషితః ॥
 గీతవాదిత్రనిఘోషః సోత్కృష్టహాసితస్వనః ॥ X3
 శ్రూయతే సతతం తత్ర సర్వభూతమనోహరః ॥
 తత్ర నాముదితః కశ్చిత్ నాస్తి కశ్చిదనత్ప్రియః ॥ X4
 అహన్యహని వర్ధంతే గుణాస్తత్ర మనోరమాః ॥
 సమతిక్రమ్య తం దేశం ఉత్తరః పయసాం నిధిః ॥ X5
 తత్ర సోమగిరిర్నామ మధ్య హేమమయో మహాః ॥
 ఇంద్రలోకగతా యే చ బ్రహ్మలోకగతాశ్చ యే ॥ X6
 దేవాస్తం సమవేక్షంతే గిరిరాజం దివం గతాః ॥
 స తు దేశో వినుశ్యోపి తస్య భాసా ప్రకాశతే ॥ X7
 సూర్యలక్ష్మ్యైః భివిజ్ఞేయః తపతేవ వివన్వతా ॥ X8
 భగవానపి విశ్వాత్మా శంభురేకాదశాత్మకః ॥ X9
 బ్రహ్మ వసతి దేవేశః బ్రహ్మక్షిపరివారితః ॥ X10
 స కథంచన గంతవ్యం కురూణాముత్తరేణ వః ॥ X11
 అన్యేషామపి భూతానాం నాతిక్రామతి వై గతిః ॥ X12
 స హి సోమగిరినామ దేవానామపి దుర్గమః ॥ X13
 తమాలోక్య తతః క్షిప్రం ఉపావతికతుమహాథ ॥ X14
 ఏతావద్వానరైశ్చక్యం గంతుం వానరపుంగవాః ॥ X15

అథాన్కురమమర్యాదం న జానీమస్తతః పరం ।

స్వమేతద్విచేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితం । ౨౭౨

యదన్యదపి నోక్తం చ తత్రాపి క్రియతాం మతిః ।

తతః కృతం దాశరథేర్మహత్ ప్రియం

మహత్తరం చాపి తతో మమ ప్రియం ।

కృతం భవిష్యత్సనిలానలోపమాః

విదేహజాదర్శనజేన కర్మణా । ౨౭౩

తతః కృతాథాన్కురహితాన్కురబంధవాః

మయాఽర్చితాన్కుర్యగుణైర్మనోరమైః ।

చరిష్యథోర్వీం ప్రతిశాంతశత్రవః

నహస్త్రియా భూతధరాః ప్లవంగమాః । ౨౭౪

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-త్రిచత్వారింశస్సర్గః.

అథ చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః.

విశేషేణ తు నుగ్రీవః హనుమత్సర్థముక్తవాన్ ।

సహ తస్మిన్ హరిశ్చేష్ఠ నిశ్చితార్థోఽథానాథనే ।

అబ్రవీచ్ఛ హనూమంతం విక్రాంతమనిలాత్మజం ।

నుగ్రీవాన్మహావ్రతః ప్రభుస్సర్వవనౌకసాం ।

స భూమా నాంతరిక్షా వా నాంబరే నానురాలయే

గోమృతా వా గతిసంగం తే వశ్యామి హరిపుంగవ । ౩

సానురాస్సహగంధర్వాః సనాగనరదేవతాః ।
 విదితాస్సర్వలోకాస్తే సనాగరథరాధరాః ॥ ౪
 గతిర్వేగశ్చ తేజశ్చ లాఘవం చ మహాశపే ।
 పితుస్తే సదృశం వీర మారుతస్య మహాజనః ॥ ౫
 తేజసా వాఽపి తే భూతం సమం భువి న విద్యతే ।
 తద్యథా లభ్యతే సీతా తత్త్వమేవైవాపపాదయ ॥ ౬
 త్వయ్యేవ హనుమన్నస్తి బలం బుద్ధిః పరాక్రమః ।
 దేశకాలానువృత్తిశ్చ నయశ్చ నయపండిత ॥ ౭
 తతః కార్యసమానంగం అవగమ్య హనూమతి ।
 విదిత్వా హనుమంతం చ చింతయామాన రాఘవః ॥ ౮
 సర్వథా నిశ్చితార్థోఽయం హనూమతి హరీశ్వరః ।
 నిశ్చితార్థకరశ్చాపి హనుమాన్ కార్యసాధనే ॥ ౯
 తదేవం ప్రస్థితస్యాస్య పరిజ్ఞాతస్య కర్మభిః ।
 భర్తా పరిగృహీతస్య ధ్రువః కార్యఫలోదయః ॥ ౧౦
 తం సమీక్ష్య మహాతేజాః వ్యవసాయోత్తరం హరిం ।
 కృతార్థా ఇవ సంవృత్తః ప్రహృష్టోద్రియమాననః ॥ ౧౧
 దదౌ తస్య తతః ప్రీతః స్వనామాంకొపశోభితం ।
 అంగుళీయమభిజ్ఞానం రాజపుత్ర్యైః పరంతపః ॥ ౧౨
 అనేన త్వాం హరిశ్రేష్ఠ చిహ్నేన జనకాత్మజా ।
 మత్సకాశాదనుప్రాప్తం అనుద్విగ్నాఽనుపశ్యతి ॥ ౧౩

వ్యసనాయశ్చ తే వీర సత్త్వయుక్తశ్చ విక్రమః ।
 సుగ్రీవస్య చ సందేశః సిద్ధిం కథయతీవ మే । ౧౪
 స తం గృహ్య హరిశ్రేష్ఠః స్థాప్య మూర్ధ్ని కృతాంజలిః ।
 మదిత్యా చరణౌ చైవ ప్రస్థితః ప్లవగోత్తమః । ౧౫
 స తత్ప్రకర్షణ హరిణాం బలం నుహత్
 బభూవ వీరః పవనాత్మజః కపిః ।
 గతాంబుదే ప్యౌమ్ని విశుద్ధమండలః
 శశీవ నక్షత్రగణోపశోభితః । ౧౬
 అతిబల బలమాశ్రితస్తవాహం
 హరివరవిక్రమ విక్రమైరనలైః ।
 పవనసుత యథాభిగమ్యతే సా
 జనకనుతా హనుమత్ తథా కురుష్వ । ౧౭
 ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః

అథ పంచచత్వారింశస్సర్గః.

సర్వాంశ్చాహూయ సుగ్రీవః ప్లవగా ప్లవగవంభః ।
 సమస్తానబ్రవీద్భూయః రామకార్యార్థవృద్ధయే । ౧
 ఏవమేతద్విచేతవ్యం యన్మయా పరికీర్తితం ।
 తదుగ్రశాననం భతుః విజ్ఞాయ హరిపుంగవాః । ౨
 శలభా ఇవ సంఛాద్య మేదిసిం సంప్రతస్థిరే ।
 రామః ప్రసవణే తస్మిన్ న్యవసత్ సహలక్ష్మణః । ౩

ప్రతీక్షమాణస్తం మానం యస్సీతాధిగమే కృతః ।

ఉత్తరాం తు దిశం రమ్యాం గిరిరాజసమావృతాం ॥ ౪

ప్రతస్థే సహసా వీరః హరిశ్శతవలిస్తదా ।

పూర్వాం దిశం ప్రతి యయా వినతో హరియూథపః ॥ ౫

తారాంగదాదిసహితః ప్లవగో మారుతాత్మజః ।

అగస్త్యచరితామాశాం దక్షిణాం హరియూథపః ॥ ౬

వశ్చిమాం తు భృశం ఘోరాం సుషేణః ప్లవగేశ్వరః ।

ప్రతస్థే హరిశాదూలః దిశం వరుణపాలితాం ॥ ౭

తతస్సర్వా దిశో రాజా చోదయిత్వా యథాతథం ।

కపినేనాపతీ ముఖ్యా ముమోచ సుఖతన్ముఖం ॥ ౮

ఏవం సంబోధితాన్సర్వే రాజ్ఞా వానరయూథపాః ।

స్వాం స్వాం దిశమభిప్రేత్య త్వరితాన్సంప్రతస్థిరే ॥ ౯

ఆనయిష్యామహే సీతాం హనిష్యామశ్చ రావణం ।

నదంతశ్చోన్నదంతశ్చ గజాంతశ్చ ప్లవంగమాః ॥ ౧౦

త్వేషంతో ధావమానాశ్చ వినదంతో మహాబలాః ।

అహమేకో హనిష్యామి ప్రాప్తం రావణమాహవే ॥ ౧౧

తతశ్చోన్నత్య సహసా హరిష్యే జనకాత్మజాం ।

వేపమానాం శ్రమేణాద్య భవద్భిః స్థీయతామితి ॥ ౧౨

ఏక ఏవాహరిష్యామి సాతాళాదపి జానకీం ।

విధమిష్యామ్యహం వృతౌ సాతయిష్యామ్యహం గిరీ ॥ ౧౩

ధుగో దారయిష్యామి త్తో భయిష్యామి సాగరాన్ ।
 అహం యోజనసంఖ్యాయాః ప్లవితా నాత్ర సంశయః ॥ ౧౪
 శతం యోజనసంఖ్యాయాః శతం సమధికం హ్యహం ।
 భూతలే సాగరే వాఽపి శైలేషు చ వనేషు చ ॥ ౧౫
 సాతాళస్యాపి వా మధ్యే న మమాచ్ఛిద్యతే గతిః ।
 ఇత్యేకైకం తదా తత్ర వానరా బలదర్పితాః ॥ ౧౬
 ఉచ్యతే వచనం తత్ర హరిరాజస్య సంనిధౌ ।
 ఇతి శ్రీమత్కృష్ణార్కాంధాకాండే-పంచచత్వారింశస్సర్గః.

అథ పట్టుత్వారింశస్సర్గః.

గతేషు వానరేంద్రేషు రామన్మగ్నీనమబ్రవీత్ ।
 కథం భవాన్ విజానీతే సర్వం వై మండలం భువః ॥ ౧
 పుగ్రీవన్తు తతో రామం ఉవాచ ప్రణతాత్మవాన్ ।
 శూయతాం సర్వమాఖ్యాన్యే విస్తరేణ సరషాభ ॥ ౨
 యదా తు దుందుభిం నామ దానవం మహిషాకృతిం ।
 పుకాలయతే వాలీ మలయం ప్రతి పర్వతం ॥ ౩
 తదా వివేక మహిషః మలయస్య గుహం ప్రతి ।
 వివేక వాలీ తత్రాపి మలయం తజ్జిఘాంసయా ॥ ౪
 క్రూరహం తత్ర నిక్షిప్తః గుహద్వారి విసీతవత్ ।
 వచ నిష్క్రమతే వాలీ తదా సంవత్సరే గతే ॥ ౫

తతః శతజవేగేన ఆపుపూరే తదా బిలం ।

తదహం విస్మితో దృష్ట్వా భ్రాతృశోకవిషాదితః ।

అథాహం కృతబుద్ధిస్తు నువ్యక్తం నిహతో గురుః ।

శిలా పర్వతసంకాశా బిలద్వారి మయా౨౨వృతా ।

అశక్నువా నిష్క్రమితుం మహిషో వినశేదితి ।

తతో౨హమాగాం కీష్కింధాం నిరాశస్తస్య జీవితే ।

రాజ్యం చ సుమహత్ ప్రాప్తం తారయా రుమయా సహ ।

మిత్రైశ్చ సహితస్తత్ర వసామి విగతజ్వరః ।

ఆజగామ తతో వాలీ హత్వా తం దానవవర్షణం ।

తతో౨హమదదాం రాజ్యం గౌరవాద్యయంత్రితః ।

స మాం జహాంసుర్దుష్టాత్ వాలీ ప్రవ్యధితేంద్రియః ।

పరికాలయతే క్రోధాత్ ధావంతం సచివైస్తహ ।

తతో౨హం వాలినా తేన సానుబంధః ప్రధావితః ।

నదీశ్చ వివిధాః పశ్యన్ వనాని నగరాణి చ ॥

ఆదర్శతలసంకాశా తతో వై పృథివీ మయా ।

అలాతచక్రప్రతిమా దృష్ట్వా గోష్పదవత్తదా ॥

పూర్వాం దిశం తతో గత్వా పశ్యామి వివిధాన్ దుర్మహాన్ ।

పర్వతాంశ్చ నదీ రమ్యాః సరాంసి వివిధాని చ ॥

ఉదయం తత్ర పశ్యామి పర్వతం ధాతుమండితం ।

క్షీరోదం సాగరం చైవ నిత్యమప్సరసాలయం ॥

షికాలయమానస్తు వాలినాఽభిద్రుతస్తదా ।
 ఘనరావృత్య సహసా ప్రస్థితోఽహం తదా విభో । ౧౩
 ఘనరావృతమానస్తు వాలినాఽభిద్రుతో ద్రుతం ।
 దిశస్తస్యాస్తతో భూయః ప్రస్థితో దక్షిణాం దిశం । ౧౪
 విద్యసాదపనంక్షిణాం చందనదుమభూషితాం ।
 ద్రుమశైలాంస్తతః పశ్యన్ భూయో దక్షిణతోఽపరా । ౧౫
 పశ్చిమాం తు దిశం పాప్తః వాలినా సమభిద్రుతః ।
 సుపశ్యన్ వివిధాన్ దేశాన్ అంతం చ గిరినత్తమం । ౧౬
 పాప్త్య చాంతం గిరిశ్రేష్ఠం ఉత్తరాం సంప్రధావితః ।
 హిమవంతం చ మేరుం చ సముద్రం చ తథోత్తరం । ౧౭
 యదా న విందం శరణం వాలినా సమభిద్రుతః ।
 తదా మాం బుద్ధినంపన్నః హనుమాన్ వాక్యమబ్రవీత్ । ౧౮
 ఇదానీం మే స్మృతం రాజన్ యథా వాలీ హరీశ్వరః ।
 మతంగేన తదా శస్త్రః హ్యస్మిన్నాశ్రమమండలే । ౧౯
 ప్రవిశేద్యది వై వాలీ మూర్ధాఽన్య శతథా భవేత్ ।
 తత్ర వానస్సఖోఽస్మాకం నిరుద్విగ్నో భవిష్యతి । ౨౦
 తతః పర్వతమాసాద్య ఋశ్యమూకం నృపాత్మజ ।
 న వివేశ తదా వాలీ మతంగస్య భయాత్తదా । ౨౧
 ఏహ మయా తదా రాజన్ ప్రత్యక్షముపలక్షితం ।
 పృథివీమండలం కృత్స్నం గుహామస్యాగతస్తతః । ౨౨
 ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే పట్టుత్వారింశస్సర్గః ।

అథ సప్తచత్వారింశస్సర్గః.

దర్శనార్థం తు వై దేహ్యః సర్వతః కపియూథపాః ।
 వ్యాదిప్తాః కపిరాజేన యథోక్తం జగ్నురంజనా ॥
 సరాంసి సరితః కఙ్కా ఆకాశం నగరాణి చ ।
 నదీదుర్గాంస్తథా శైలా లా విచిన్వంతి సమంతతః ।
 సుగ్రీవేణ సమాఖ్యాతాః సర్వే వానరయూథపాః ।
 ప్రదేశా ప్రవిచిన్వంతి సశైలవనకాననా ॥
 విచిత్ర్య దివసం సర్వే సీతాధిగమనే ధృతాః ।
 సమాయాంతి స్థ మేదిన్యాం నిశాకాలేషు వానరాః ।
 సర్వతుకామా దేశేషు వానరాన్సఫలా ద్రుమా ॥
 ఆసాద్య రజనీం శయ్యాం చక్రుస్సర్వేష్వహస్సు తే ॥
 తదహః ప్రథమం కృత్వా మాసే ప్రసవణం గతాః ।
 కపిరాజేన సంగమ్య నిరాశాః కపియూథపాః ॥
 విచిత్ర్య తు దిశం పూర్వాం యథోక్తాం సచివైస్సహా ।
 అదృష్ట్వా విసతస్సీతాం ఆజగామ మహాబలః ॥
 ఉత్తరాం చ దిశం సర్వాం విచిత్ర్య స మహాకపిః ।
 ఆగతస్సహ సైన్యేన వీరశ్శతవలిస్తదా ॥
 సుషేణః పశ్చిమామాశాం విచిత్ర్య సహ వానరైః ।
 సమేత్య మాసే సంపూణా సుగ్రీవమువచక్రమే ॥

- తం ప్రసవణపృష్ఠస్థం సమాసాద్యాభివాద్య చ ।
 తీవ్రం సహ రామేణ నుగ్రీవమిదమబ్రువన్ ॥ ౧౦
- విచితాః పర్వతాన్సర్వే వనాని గహనాని చ ।
 విష్ణుగాస్సగరాంతాశ్చ సర్వే జనపదాశ్చ యే ॥ ౧౧
- గుహాశ్చ విచితాస్సర్వాః త్వయా యాః పరికీర్తితాః ।
 విచితాశ్చ మహాగుల్మ్యాః లతా వితతనంతతాః ॥ ౧౨
- గహనేషు చ దేశేషు దుర్గేషు విషమేషు చ ।
 సత్త్వాన్యతిప్రమాణాని విచితాని హతాని చ ॥ ౧౩
- యే చైవ గహనా దేశాః విచితాస్తి పునఃపునః ।
 ఉదారసత్త్వాభిజనో మహాత్మా
 స మైథిలీం ద్రక్ష్యతి వానరేంద్రః ।
 దిశం తు యామేవ గతా తు సీతా
 తామాస్థితౌ వాయుసుతౌ హనూమాన్ ॥ ౧౪౪
- ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండేనప్తచత్వారింశస్సర్గః.

అథ అష్టచత్వారింశస్సర్గః.

- యే తారాంగదాభ్యాం తు గత్వా స హనుమాన్ కపి ।
 నుగ్రీవేణ యథోద్దిష్టం తం దేశముపచక్రమే ॥ ౧
- తే తు దూరముపాగమ్య సర్వైస్తైః కపిసత్తమైః ।
 విచితా స్థ వింధ్యన్య గుహాశ్చ గహనాని చ ॥ ౨

పర్వతాగ్రాః సదీదుర్గాః సరాంసి విపులాః ద్రుమాః ।
 వృక్షపంచాంశ్చ వివిధాః పర్వతాః ఘనపాదవాః ॥ ౩
 అన్వేషమాణాస్తే సర్వే వానరాస్సర్వతో దిశం ।
 న సీతాం దదృశుర్వీరాః మైథిలీం జనకాత్మజాం ॥ ౪
 తే భక్షయంతో మూలాని ఫలాని వివిధాని చ ।
 అన్వేషమాణా దుర్ధవాః న్యవసంస్తత్ర తత్ర హా ॥ ౫
 న తు దేశో దురన్వేషః గుహాగహనవా మహాః ।
 నిజలం నిజనం శూన్యం గహనం గోమహాషణం ॥ ౬
 త్యక్త్వా తు తం తదా దేశం సర్వే వై హరియాభసాః ।
 తాదృశాన్యవ్యరణ్యాని విచిత్ర భృశపీడితాః ॥ ౭
 దేశమన్యం దురాధమం వివిశుశ్చాకుతోభయాః ।
 యత్ర పంథ్యఫలా వృక్షాః విపుష్పాః పణావజితాః ॥ ౮
 నిస్తోయాస్సరితో యత్ర మూలం యత్ర నుదులభం ।
 న సంతి మహిషా యత్ర న మృగా న చ హస్తినః ॥ ౯
 శాదూలాః పక్షిణో వాఽపి యే చాన్యే పనగోచరాః ॥ ౧౦
 న యత్ర వృక్షా నౌషధ్యా న లతా నాపి వీరుధః ।
 స్థిగ్ధవత్రాః స్థలే యత్ర పద్మిన్యః పుల్లపంకజాః ॥ ౧౧
 ప్రేక్షణీయాన్సుగంధాశ్చ భ్రమరైశ్చాపి పణితాః ॥ ౧౨
 కంఠుర్నామ మహాభాగః సత్యవాదీ తపోధనః ।
 మహర్షిః పరమామషీ నియమైర్దుష్ప్రధమణి ॥ ౧౩

- తస్య తస్మిన్ వనే పుత్రః బాలష్టోడశవార్షికః ।
 ప్రహస్తో జీవితాంతాయ క్రుద్ధస్తత్ర మహామునిః ॥ ౧౩
- తేన ధర్మాత్మనా శవ్తం కృత్స్నం తత్ర మహద్వనం ।
 ఆశరణ్యం దురాధర్మకం మృగపక్షీవివజ్జితం ॥ ౧౪
- తస్య తే కాననాంతాశ్చ గిరీణాం కందరాణి చ ।
 ప్రభవాని నదీనాం చ విచిన్వంతి సమాహితాః ॥ ౧౫
- తత్ర చాపి మహాత్మానః నావశ్యేన్ జనకాత్మజాం ।
 హర్తారం రావణం వాఽపి సుగ్రీవప్రియకారిణః ॥ ౧౬
- తే ప్రవిశ్యాశు తం భీమం లతాగుల్మనమావృతం ।
 దృశుః క్రూరకర్మాణాం అనురం సురనిర్భయం ॥ ౧౭
- తం దృష్ట్వా వానరా ఘోరం స్థితం శైలమివాపరం ।
 గాఢం పరిహితాస్సర్వే దృష్ట్వా తాన్ పర్వతోపమాన్ ॥ ౧౮
- సతి తాన్ వానరాన్ సర్వాన్ నష్టాః స్థేత్యబ్రవీద్భరీ ।
 అభ్యధావత సంక్రుద్ధః ముష్టిముద్యమ్య సంహితం ॥ ౧౯
- తమావతంతం సహసా వాలిపుత్రోఽంగదస్తదా ।
 రావణోఽయమితి జ్ఞాత్వా తలేనాభిజఘాన హ ॥ ౨౦
- స వాలిపుత్రాభిహతః పక్త్యాచ్ఛేదితముద్వమన్ ।
 అనురోఽభ్యపతద్భూమా పర్వస్త ఇవ పర్వతః ॥ ౨౧
- తేఽపి తస్మిన్నిరుచ్ఛ్వాసే వానరా జితకాశినః ।
 త్యజిన్వా ప్రాయశస్త్రత సర్వం తద్గిరిగహ్వరం ॥ ౨౨

విచితం తు తతః కృత్వా సర్వై తే కాననం పునః ।

అన్యదేవాపరం ఘోరం వివిశుర్నిరిగహ్వరం ॥

౨౩

తే విచిత్ర్య పునః ఖన్నాః వినిష్పత్య సమాగతాః ।

ఏకాంతే వృక్షమూలే తు నిషేదుదీనమానసాః ॥

౨౪

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-అష్టచత్వారింశస్సర్గః.

— ౦ —

అథ ఏకోనపంచాశస్సర్గః.

అథాంగదస్తదా సర్వా వానరానిదమబ్రవీత్ ।

పరిశ్రాంతో మహాప్రాజ్ఞః సమాశ్వస్య శ్చ నైర్వచః ॥

౧

వనాని గిరయో నద్యః దుర్గాణి గహనాని చ ।

ద్యౌః గిరిగుహశ్చైవ విచితాని సమంతతః ॥

౨

తత్ర తత్ర నహస్సాభిః జానకీ స చ దృశ్యతే ।

తద్వా రక్షో హృతా యేన సీతా సురసుతోపమా ॥

౩

కాలశ్చ నో మహా యాతః సుగ్రీవశ్చోగ్రశాసనః ।

తస్మాద్భవంతస్సహితాః విచిన్వంతు సమంతతః ॥

౪

విహాయ తంద్రీం శోకం చ నిద్రాం చైవ సముత్థితాః ।

విచినుద్భవం యథా సీతాం పశ్యామో జనకాత్మజాం ॥

౫

అనిర్వేదం చ దాక్ష్యం చ మనసశ్చాపరాజయః ।

కార్యసిద్ధికరాణ్యాహుః తస్మాదేతద్భ్రవీమ్యహం ॥

౬

- అద్యాపి తద్వనం దుగ్ధం విచిన్వంతు వనౌకనః ।
 భదం త్యక్త్వా పునస్సర్వైః వనమేతద్విచీయతాం ॥ ౭
- అవశ్యం క్రియచూడాన్య దృశ్యతే కర్షణః ఫలం ।
 అలం నిర్వేదమాగమ్య న హి నో మూలనం త్నమమ్ ॥ ౮
- సుగ్రీవః కోవనో రాజా తీక్ష్ణదండశ్చ వానరః ।
 భేతవ్యం తస్య సతతం రామస్య చ మహాత్మనః ॥ ౯
- హితార్థమేతదుక్తం వః క్రియతాం యది రోచతే ।
 ఉచ్యతాం వా త్నమమ్ యన్నః సర్వేషామేవ వానరాః ॥ ౧౦
- అగదస్య వచః శ్రుత్వా వచనం గంధమాదనః ।
 ఉవాచావ్యక్తయా వాచా పిపాసాశ్రమఖిన్నయా ॥ ౧౧
- సదృశం ఖలు ప్రా వాక్యం అంగదో యదువాచ హ ।
 హితం చైవానుకూలం చ క్రియతామస్య భాషితం ॥ ౧౨
- పునర్నాగామహే తైలా కండరాశ్చ దరీన్తథా ।
 కాననాని చ శూన్యాని గిరిప్రసవణాని చ ॥ ౧౩
- యథోద్దిష్టాని సర్వాణి సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ।
 విచిన్వంతు వనం సర్వే గిరిదుర్గాణి సర్వశః ॥ ౧౪
- తతస్సముత్థాయ పునః వానరాస్తే మహాబలాః ।
 మిథ్యకాననసంకీర్ణాం విచేదదక్షిణాం దిశం ॥ ౧౫
- తే శారదాభ్రవతిమం శ్రీమద్రజతవర్షతం ।
 శృంగవంతం దరీమంతం అధిరుహ్య చ వానరాః ॥ ౧౬

తత్ర కోద్రవనం రమ్యం సప్తపథావనాని చ ।

వ్యచిన్వంస్తే హరివరాః సీతాదర్శనకాంక్షిణః ।

౧౬

తస్యాగ్రమధిరూఢాస్తే శ్రాంతా విపులవిక్రమాః ।

న పశ్యంతి స్మ వై దేహీం రామస్య మహిషీం ప్రియాం ।

౧౭

తే తు దృష్టిగతం కృత్వా తం శైలం బహుకందరం ।

అవారోహంత హరయః వీక్షమాణాస్సమంతతః ।

౧౮

అవరుహ్య తతో భూమిం శ్రాంతా విగతచేతనః ।

స్థిత్యా ముహూతకం తత్కాథ వృక్షమూలముపశ్రితాః ।

౧౯

తే ముహూతకం సమాశ్వాస్తాః కించిద్భగ్నపరిశ్రమాః ।

పునరేషాద్యతాః కృత్వాన్మం మాగికతుం దక్షిణం దిశం ।

౨౦

హనుమత్ప్రముఖాస్తే తు ప్రస్థితాః ప్లవగక్షభాః ।

వింధ్యమేవాదితస్తావత్ విచేరుస్తే తతస్తతః ।

౨౧

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-ఏకోనపంచాశస్సర్గః.

అథ పంచాశస్సర్గః.

సహ తారాంగదాభ్యాం తు సంగమ్య హనుమాన్ కపిః ।

విచినోతి స్మ వింధ్యస్య గుహశ్చ గహనాని చ ।

సింహశాదూలజుష్టైషు శిలాశ్చ సరితస్తథా ।

విషమేషు న గేంద్రస్య మహాప్రసవణైషు చ ।

- అసేదుస్తస్య శైలస్య కోటిం దక్షిణపశ్చిమాం ।
 శేషం తత్రైవ వసతాం స కాలో వ్యత్యవతఃత । ౩
- సహి దేశో దురన్వేషః గుహాగహనవాక్ మహాక్ ।
 తత్ర వాయుసుతస్సర్వం విచిన్తోతి స్థ పర్వతం ॥ ౪
- పృష్ఠరేణ హనుమాన్ అన్యోన్యస్యావిదూరతః ।
 గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః ॥ ౫
- మైదశ్చ ద్వివిదశ్చైవ సుషేణో జాంబవాన్నశః ।
 అంగదో యువరాజశ్చ తారశ్చ వనగోచరః ॥ ౬
- గిరిజాలావృతా దేశా మాగ్నిత్వా దక్షిణాం దిశం ।
 విదన్వంతస్తతస్తత్ర దదృశుర్వివృతం బిలం ॥ ౭
- దుర్గామృక్షబిలం నామ దానవేనాభిరక్షితం ।
 శుర్పిసాసావరీతాశ్చ శ్రాంతాశ్చ సలిలాధినః ॥ ౮
- అవకీణం లతావృక్షైః దదృశుస్తే మహాబిలం ।
 తతః శ్రాంతాశ్చ హుసాశ్చ సారసాశ్చాపి నిష్క్రమన్ ॥ ౯
- జూద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ రక్తాంగాః పద్మరేణుభిః ।
 తతస్తద్బిలమాసాద్య సుగంధి దురతిక్రమం ॥ ౧౦
- విష్ణయమ్యగ్రమననః బభూవుర్వానరమృగాః ।
 సుజాతపరిశంకాస్తే తద్బిలం ప్లవగోత్తమాః ॥ ౧౧
- అభ్యుపద్యన్నసంహృష్టాః తేజోవంతో మహాబలాః ।
 నానానత్వసమాకీణాం దై త్యేంద్రనిలయోపమం ॥ ౧౨

దుదేశమతిఘోరం చ దుర్విగాహం చ సర్వశః ।

తతః పర్వతకూటాభః హనుమాన్ పవనాత్మజః ।

అబ్రవీద్వానరా నర్వా కాంతారవనకోవిదః ।

గిరిజాలావృతా దేశా మాగిత్యా దక్షిణాం దిశం ।

వయం సర్వే పరిక్రాంతాః న చ వశ్యామ మైథిలీం ।

అస్మాచ్ఛాపి బిలాద్ధంసాః క్రాంచాశ్చ సహ సారసైః ।

జలాద్రాశ్చక్రవాకాశ్చ నిష్పతంతి న్న సర్వతః ।

నూనం సలిలవానత్ర కూపో వా యది వా హ్రదః ।

తథా చేమే బిలద్యా రే స్నిగ్ధా స్తిష్ఠంతి పాదపాః ।

ఇత్యుక్త్వా తద్బిలం సర్వే వివిశుస్తిమిరావృతం ।

అచంద్రసూర్యం హరయః దదృశూ రోమహర్షణం ।

నిశామ్య తస్మాత్ సింహంశ్చ తాంస్తాంశ్చ మృగపక్షిణాన్ ।

ప్రవిష్టా హరిశాదూలాః బిలం తిమిరనంవృతం ।

న తేషాం నజ్జతే చక్షుః న తేజో న పరాక్రమః ।

వాయోరివ గతిస్తేషాం దృష్టిస్త మసి వతః తే ।

తే ప్రవిష్టాస్తు వేగేన తద్బిలం కపికుంజరాః ।

ప్రకాశమభిరామం చ దదృశుదేశముత్తమం ।

తతస్తస్మిన్ బిలే దుగే నానాపాదపనంకులే ।

అన్యోన్యం సంపరివృజ్య జగ్గుర్యోజనమంతరం ।

తే నష్టసంజ్ఞా స్తృప్తాః సంభ్రాంతాస్సలిలాధిపాః ।

- పరిపేతుర్నితే తస్మిన్ కంచిత కాలమత్రదితాః ।
 శే కృతా దీనవదనాః పరిత్రాంతాః ప్లవంగమాః ॥ ౨౩
- అహం దదృశుర్వీరాః నిరాశా జీవితే తదా ।
 తతస్తం దేశమాగమ్య సామ్యం వితిమిరం వనం ॥ ౨౪
- దదృశుః కాంచనా వృక్షా దీప్తవైశ్వానరప్రభాః ।
 సాలస్తాలాశ్చ పున్నాగా కకుభా వంజుళా ధవా ॥
- చంపకా నాగవృక్షాంశ్చ కణికారాంశ్చ పుష్పితాః ।
 స్తబ్ధైః కాంచనైశ్చిత్రైః రక్తైః కింబయైస్తథా ॥ ౨౫
- అపీడ్యై లతాభిశ్చ హేమాభరణభూషితాః ।
 తరుణాదిత్యసంకాశా వైడూర్యకృతవేదికాః ॥ ౨౬
- విభ్రాజమానా వపుషా పాదసాంశ్చ హిరణ్మయాః ।
 నీలవైడూర్యవణాశ్చ పద్మినీః పతగావృతాః ॥ ౨౭
- మహద్భిః కాంచనైః పద్మైః వృతా బాలాకసంనిభైః ।
 కారూపమయైర్నైస్త్రియైః మహద్భిశ్చ నకచ్ఛవైః ॥ ౨౮
- సనీన్తత్ర దదృశుః ప్రసన్నసలిలావృతాః ।
 కాంచనాని విమానాని రాజతాని తథైవ చ ॥ ౨౯
- తపనీయగవాక్షాణి ముక్తాజాలావృతాని చ ।
 స్రామరాజతభామాని వైడూర్యమణిమంతి చ ॥ ౩౦
- దదృశుస్తత్ర హరయః గృహముఖ్యాని సర్వశః ।
 పుష్పితా ఫలినో వృక్షాః ప్రవాళమణిసంనిభాః ॥ ౩౧

కాంచనభ్రమరాంశ్చైవ మధూని చ సమంతతః ।

మణికాంచనచిత్రాణి శయనాన్యాసనాని చ ॥

33

మహాహాణి చ యానాని దదృశుస్త్వై సమంతతః ।

హైమరాజతకాంస్యానాం భాజనానాం చ సంచయా ॥ 34

అగరూణాం చ దివ్యానాం చందనానాం చ సంచయా ।

శుచీన్యభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ ॥

35

మహార్హాణి చ పానాని మధూని రసవంతి చ ।

దివ్యానామంబరాణాం చ మహాహాణాం చ సంచయా ॥ 36

కంబళానాం చ చిత్రాణాం అజినానాం చ సంచయా ।

తత్ర తత్ర చ విన్యస్తా దీప్తా వై శ్వానరప్రభా ॥

37

దదృశుర్వానరాశ్శుభ్రా జాతరూపన్య సంచయా ॥

తత్ర తత్ర విచిన్వంతః బిలే తస్మిన్ మహాబలాః ।

38

దదృశుర్వానరాశ్శురః స్త్రియం కాంచిదదూరతః ।

తాం దృష్ట్వా భృశసంత్రస్తాః చీరకృష్ణాజినాంబరాం ॥

39

తాపసీం నియతాహారాం జ్వలంతీమివ తేజసా ।

విస్మితా హరయన్తత్ర వ్యవతిష్ఠంత సర్వశః ॥

40

ప్రవచ్ఛ హనుమాన్తత్ర కాసి త్వం కన్య వా బిలు ।

తతో హనుమాన్ గిరిసంనికాశః

కృతాంబలిస్తామభివాద్య వృద్ధాం ।

ప్రవచ్ఛ కా త్వం భవనం బిలం చ

రత్నాని హేమాని వదస్వ కన్య ।

౪౫

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-పంచాశత్సర్గః.

అథ ఏకపంచాశత్సర్గః.

ఇత్యుక్త్వా హనుమాన్స్తత్ర పునః కృష్ణాజినాంబరం ।

ఆబీత్తాం మహాభాగాం తావసీం ధర్మచారిణీం ।

౧

ఇదం ప్రవిష్టాస్సహసా బిలం తిమిరనంవృతం ।

ఘృత్పిపాసాపరిశ్రాంతాః పరిఖన్నాశ్చ సర్వశః ।

౨

మహద్ధరణ్యా వివరం ప్రవిష్టాః స్థా పిపాసితాః ।

ఇమాన్స్తే వంవిధాన్ భావాన్ వివిధానద్భుతోపమాన్ ।

౩

దృష్ట్వా వయం ప్రవృథితాః సంభ్రాంతా నప్తచేతనాః ।

కస్యైతే కాంచనా వృక్షాః తరుణాదిత్యనంనిభాః ।

౪

శుభ్రస్యభ్యవహర్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ ।

కాంచనాని విమానాని రాజతాని గృహాణి చ ।

౫

తపనీయగవాక్షాణి మణిజాలావృతాని చ ।

శుష్పితాః ఫలవంతశ్చ పుణ్యాస్సురభిగంధినః ।

౬

ఇమే జాంబూనదమయాః పాదపాః కన్య తేజసా ।

కాంచనాని చ పద్మాని జాతాని విమలే జలే ।

౭

కథం మత్స్యిశ్చ సౌవణాః చరంతి సహ కచ్ఛవైః ।
 ఆత్మానమనుభావం చ కన్య చైతత్తపోబలం ॥ ౪
 అజానతాం నస్సర్వేషాం సర్వమాఖ్యాతుమహాసి ।
 ఏవముక్తా హనుమతా తావనీ ధర్మచారిణీ ॥ ౫
 ప్రత్యువాచ హనుమంతం సర్వభూతహితే రతా ।
 మయో నామ మహాతేజాః మాయావీ దానవవృక్షభః ॥ ౬
 తేనేదం నిర్మితం సర్వం మాయయా కాంచనం వనం ।
 పురా దానవముఖ్యానాం విశ్వకర్మా బభూవ హా ॥ ౭
 యేనేదం కాంచనం దివ్యం నిర్మితం భవనోత్తమం ।
 స తు వృక్షసహస్రాణి తవస్తప్తా మహావనే ॥ ౮
 పితామహద్వరం లేభే సర్వమౌషధసం ధనం ।
 వనం విధాయ బలవాన్ సర్వకామేశ్వరస్తదా ॥ ౯
 ఉవాస నుఖిలః కాలం కందిదస్మిన్ మహావనే ।
 తమస్సరసి హేమాయాం సక్తం దానవపుంగవం ॥ ౧౦
 విక్రమైవౌషధిని గృహ్య జఘానేశః పురందరః ।
 ఇదం చ బ్రహ్మణా దత్తం హేమాయై వనముత్తమం ॥ ౧౧
 శాశ్వతాః కామభోగాశ్చ గృహం చేదం హిరణ్మయం ।
 దుహితా మేరుసావణీః అహం తస్యాః స్వయంప్రభా ॥ ౧౨
 ఇదం రక్షామి భవనం హేమాయా వానరోత్తమ ।
 నుమ ప్రియసఖి హేమా నృత్తగీతవిశారదా ॥ ౧౩

తయా దత్తవరా చాస్మి రక్షామి భవనోత్తమం ।

కిం కార్యం కన్య వా హేతోః కాంతారాణి ప్రవశ్యథ ॥ ౧౮
కథం చేదం వనం దుగళం యుష్మాభిరుపలక్షితం ।

ఇమాన్యభ్యవహార్యాణి మూలాని చ ఫలాని చ ॥ ౧౯

భక్త్వా పీత్వా చ పానీయం సర్వం మే వక్తుమహాథ ।

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-ఏకపంచాశస్సర్గః.

అథ ద్విపంచాశస్సర్గః,

అథ తానబ్రవీత్ సర్వా వికాంతా హరిపుంగవా ।

ఇదం వచనమేకాగ్రా తావసీ ధర్మచారిణీ ॥ ౧

వానరా యది వః ఖేదః ప్రణమ్యః ఫలభక్షణాత్ ।

యది చైతన్యయా శ్రావ్యం శ్రోతుమిచ్ఛామి కథ్యతాం ॥ ౨

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా మానుమా మారుతాత్మజః ।

అజావేన యథాతత్త్వం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౩

రాజా సర్వస్య లోకస్య మహేంద్రవరుణోపమః ।

రామో దాశరథిః శ్రీమా ప్రవిష్టో దండకావనం ॥ ౪

లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వై దేవ్య చాపి భార్యయా ।

తస్య భార్యా జనస్థానాత్ రావణేన హృతా బలాత్ ॥ ౫

మీప్తస్య సఖా రాజ్ఞః సుగ్రీవో నామ వానరః ।

రాజా వానరముఖ్యానాం యేన ప్రస్థాపితా వయం ॥ ౬

అగస్త్యచరితామాశాం దక్షిణాం యమరక్షితాం ।
 సప్తాభిర్వానరైశ్చైవైః అంగదప్రముఖైర్వయం ।
 రావణం సహితాస్సర్వే రాక్షసం కామరూపిణం ।
 సీతయా నహ వై దేవభ్య మాగధ్వమితి చోదితాః ।
 విచిత్ర్య తు వయం సర్వే సమగ్రాం దక్షిణాం దిశం ।
 బుభుక్షితాః పరిశ్రాంతాః పృక్షమూలముపాశ్రితాః ।
 వివణావదనాస్సర్వే సర్వే ధ్యానపరాయణాః ।
 నాధిగచ్ఛామహే పారం మగ్నాశ్చింతామహాణవే ।
 చారయంతస్తతశ్చక్షుః దృష్టవంతో వయం బిలం ।
 లతాపాదవసుచన్నం తిమిరేణ సమావృతం ।
 అస్మాద్ధంసా జలక్లిన్నాః పక్షేస్సలిలవిస్రవైః ।
 కురరాస్సరసాశ్చైవ నిష్పతంతి పతత్రిణాః ।
 సాధ్వత్ర ప్రవిశామేతి మయా తూక్తాః ప్లవంగమాః ।
 తేషామపి హి సర్వేషాం అనుమానముపాగతం ।
 గచ్ఛామ ప్రవిశామేతి భర్తృకార్యత్వరాన్వితాః ।
 తతో గాఢం నివతితాః గృహ్య హస్తా పరస్పరం ।
 ఇదం ప్రవిష్టాస్సహసా బిలం తిమిరసంవృతం ।
 ఏతన్నః కార్యమేతేన కృత్యేన వయమాగతాః ।
 త్వం చైవౌపగతాస్సర్వే పరిద్యూనా బుభుక్షితాః ।
 ఆతిభ్యధర్షదత్తాని మూలాని చ ఫలాని చ ।

అస్సాభిరుపభుక్తాని బుభుక్షౌపరివీడితైః ।
 ఉత్పయూ రక్షితాస్సర్వై మ్రియమాణా బుభుక్షుయా ॥ ౧౭
 బ్రాహ్మి ప్రత్యుపకారార్థం కిం తే కుర్వంతు వానరాః ।
 ఏవముక్తా తు సర్వజ్ఞా వానరైస్తైః స్వయంప్రభా ॥ ౧౮
 ప్రత్యువాచ తతస్సర్వా ఇదం వానరయూథపాః ।
 సర్వేషాం పరితుష్టాఽస్మి వానరాణాం తరస్వినాం ॥ ౧౯
 వరంత్యా మమ ధర్మేణ న కార్యమిహ కేనచిత్ ।
 ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండేద్విపంచాశస్సర్గః.

అథ త్రిపంచాశస్సర్గః.

ఏవముక్తశ్శుభం వాక్యం తావస్యా ధర్మసంహితం ।
 ఉవాచ హనుమాః వాక్యం తామందితచేష్టితాం ॥ ౧
 శరణౌ త్వాం ప్రపన్నాః స్మః సర్వే వై ధర్మచారిణిః ।
 యః కృతస్సమయోఽస్తాకం సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ॥ ౨
 స చ కాలో హ్యతిక్రాంతః చిలే చ పరివర్తతాం ।
 సా త్వమస్తాద్భిలాష్టురాత్ ఉత్తరయితుమహాసి ॥ ౩
 తస్మాత్ సుగ్రీవవచనాత్ అతిక్రాంతాః గతాయుషః ।
 త్యాతుమహాసి సస్సర్వాః సుగ్రీవభయకర్పితాః ॥ ౪
 మహచ్ఛ కార్యమస్తాభిః కత్కవ్యం ధర్మచారిణిః ।
 తచ్చాపి న కృతం కార్యం అస్సాభిరిహ వాసిభిః ॥ ౫

ఏవముక్తా హనుమతా తాపసీ వాక్యమబ్రవీత్ ।
 జీవతా దుష్కరం మన్యే ప్రవిష్టేన నివర్తితుం ।
 తవనస్తు ప్రభావేన నియమోపాజ్ఞతేన చ ।
 సర్వానేవ బిలాదస్నాత్ ఉద్ధరిష్యామి వానరాః ।
 నిమిలయత చక్షూషి సర్వే వానరపుంగవాః ।
 న హి నిష్క్రమితుం శక్యం అనిమిలితలోచనైః ।
 తతస్సంమిలితాస్సర్వే నుకుమారాంగులైః కరైః ।
 నహసా పిదధుర్ద్వప్తిం హృష్టా గమనకాంక్షయా ।
 వానరాస్తు మహాత్మానః హస్తరుద్ధముఖాస్తదా ।
 నిమేషాంతరమాత్రేణ బిలాదుత్తారితాస్తయా ॥
 తతస్తా వానరాః సర్వా తాపసీ ధర్మచారిణీ ।
 నిస్సృతా విషమాత్తస్నాత్ సమాశ్వాస్యేదమబ్రవీత్ ॥
 ఏష వింధ్యో గిరిః శ్రీమా నానాద్రుమలతాకులః ।
 ఏష ప్రసవణశ్చైలః సాగరోఽయం మహాదధిః ॥
 స్వస్తి శ్రౌస్తు గమిష్యామి భవనం వానరక్షభాః ।
 ఇత్యుక్త్వా తద్బిలం శ్రీమత్ ప్రవివేశ స్వయంప్రభా ।
 తతస్త్వే దదృశురోరం సాగరం వరుణాలయం ।
 అపారమభిగజాంతం ఘోరై రూర్మిభిరావృతం ।
 మయస్య మాయావిహితం గిరిదుర్గం విచిన్వతాం ।
 తేషాం మాసో వ్యతిక్రాంతః యో రాజ్ఞా సమయః కృతః ॥

విద్యస్య తు గిరః పాదే సంప్రపుష్పితపాదపే ।

ఉపవిశ్య మహాత్మానః చింతానూపేదిరే తదా ॥ ౧౬

తతః పుష్పాతిభారాగ్రాః లతాశతసమౌవృతాః ।

ద్యుమాన్ వాసంతికాః దృష్ట్వా బభూవుభ్యాయశంకితాః ॥ ౧౭

తే వసంతమనుప్రాప్తం వ్రతిబుధ్వా పరస్పరం ।

మృదుదేశకాలాథాః నిపేతుధ్వరణీతరే ॥ ౧౮

తతస్తాన్ కపివృద్ధాన్తు శిష్టాన్ శ్చైవ వనాకసః ।

నాచా మధురయాభ్రావ్య యథావదనుమాన్య చ ॥ ౧౯

స తు సింహవృషస్కంధః పీనాయతభుజః కపిః ।

యువరాజో మహాప్రాజ్ఞః అంగదో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౨౦

శాననాత్ కపిరాజస్య వయం సర్వే వినిగతాః ।

మానః పూణో బిలస్థానాం హరయః కిం న బుధ్యతే ॥ ౨౧

వయమాశ్వయుజే మాసి కాలసంఖ్యావ్యవస్థితాః ।

ప్రస్థితాస్సస్మి చాతీతః కిమతః కార్యముత్తరం ॥ ౨౨

భవంతః ప్రత్యయం ప్రాప్తాః నీతిమాగ్రవిశారదాః ।

హితేష్వభిరతా భతుః నిన్మష్టాన్సర్వకర్షణు ॥ ౨౩

కర్షన్వపతిమాన్సర్వే దిక్షు విశ్రుతపౌరుషాః ।

మాం పురస్కృత్య నిర్యాతాః పింగాక్షప్రతిచోదితాః ॥ ౨౪

ఇదానీమకృతాథానాం మరణవ్యం నాత్ర సంశయః ।

హరిరాజస్య సందేశం అకృత్వా కన్సుభి భవేత్ ॥ ౨౫

తస్మిన్నతీతే కాలే తు సుగ్రీవేణ కృతే స్వయం ।

ప్రాయోపవేశనం యుక్తం సర్వేషాం చ వనాకసాం । ౨౧

తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః స్వామిభావే వ్యవస్థితః ।

స తుమిష్యతి నస్సర్వాః అవరాధకృతో గతాః । ౨౨

అప్రవృత్తౌ చ సీతాయాః పాపమేవ కరిష్యతి ।

తస్మాత్ తుమమిహాద్యైవ ప్రాయోపవిశనం హి నః । ౨౩

త్యక్త్వా పుత్రాంశ్చ దారాంశ్చ ధనాని చ గృహాణి చ ।

ధృవం నో హింసితా రాజా సర్వాః ప్రతిగతానితః । ౨౪

వధేనాప్రతిరూపేణ శ్రేయాః మృత్యురిహేవ నః ।

స చాహం యావరాజ్యేన సుగ్రీవేణాభిషేచితః । ౨౫

సర్వే దేణాభిషిక్తోఽస్మి రామేణాక్లిప్తకర్మణా ।

స పూర్వం బద్ధవైరో మాం రాజా దృష్ట్వా వ్యతిక్రమం । ౨౬

ఘోరయిష్యతి దండేన తీక్ష్ణేన కృతనిశ్చయః ।

కిం మే సుహృద్భిర్వ్యసనం వశ్యద్భిజ్జీవితాంతరే । ౨౭

ఇహైవ ప్రాయమాసిష్యే పుణ్యే సాగరరోధసి ।

ఏతచ్ఛృత్వా కుమారేణ యువరాజేన భాషితం । ౨౮

సర్వే తె వానరశ్రేష్ఠాః కరుణం వాక్యమబ్రువన్ ।

తీక్ష్ణః ప్రకృత్యా సుగ్రీవః ప్రియానక్తశ్చ రాఘవః । ౨౯

అదృష్టాయాం తు వై దేహ్యాం దృష్ట్వా చైవ సమాగతాః । ౩౦

రాఘవప్రియకామాథకం ఘోరయిష్యత్యసంశయం ।

న క్షమం చాపరాధానాం గమనం స్వామిపార్శ్వతః ।

ఇహైవ సీతామన్విష్య ప్రవృత్తిముపలభ్య వా ॥ ౩౬

నో చెద్గచ్ఛామ తం వీరం గమిష్యామో యమక్షయం ।

వ్లవంగమానాం తు భయాదితానాం

శ్చూత్వా వచస్తార ఇదం బభాషే ।

అలం విషాదేన బిలం ప్రవిశ్య

వసామ సర్వే యది రోచతే నః ॥ ౩౭

ఇదం హి మాయావిహితం సుదుర్గమం

ప్రభూతవృత్తోదకభోజ్యపేయకం ।

ఇహాస్తి నా నైవ భయం పురందరాత్

న రాఘవాద్వానరరాజతోపి వా ॥ ౩౮

శ్చూత్వాఽంగదస్యాపి వచోఽనుకూలం

ఊచుశ్చ సర్వే హరయః ప్రతీతాః ।

యథా న హింసేమ తథా విధానం

అసక్తమద్యైవ విధీయతాం నః ॥ ౩౯

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే త్రిపంచాశస్సర్గః

అథ చతుఃపంచాశస్సర్గః

తథా బ్రువతి తారె తు తారాధిపతివర్చసి ।

అథ మేన మృతం రాజ్యం హనుమానంగదేన తత్ ॥ ౧

బుద్ధ్యా హ్యష్టాంగయా యుక్తం చతుర్బలసమన్వితం ।

చతుర్దశగుణం మేనే హనుమాన్ వాలినన్సుతం ॥ ౨

ఆపూర్యమాణం శశ్వచ్చ తేజోబలపరాక్రమైః ।

శశినం శుక్లపక్షౌదౌ వర్ధమానమివ శ్రియా ॥ ౩

బృహస్పతినమం బుద్ధ్యా విక్రమే సదృశం పితృః ।

శుశ్రూషమాణం తారస్య శుక్రస్యేవ పురందరం ॥ ౪

భతురభేః పరిశ్రాంతం సర్వశాస్త్రవిదాం వరం ।

అభినంధాతుమా రేభే హనుమానంగదం తతః ॥ ౫

స చతుర్ణాముపాయానాం తృతీయముపవర్ణయన్ ।

భేదయామాన తాన్ సర్వాన్ వానరాన్ వాక్యసంపదా ॥ ౬

తేషు సర్వేషు భిన్నేషు తతోఽభీషయదంగదం ।

భీషణైర్బహుభిర్వాక్యైః కోపాపాయసమన్వితైః ॥ ౭

త్వం సమర్థతరః పిత్రా యుద్ధే తారేయ వై ధురం ।

దృఢం ధారయితుం శక్తః కపిరాజ్యం యథా పితా ॥ ౮

నిత్యమస్థిరచిత్తా హి కపయో హరిపుంగవ ।

నాజ్ఞాప్యం విషహిష్యంతి పుత్రదారాన్ వినా త్వయా ॥ ౯

త్వాం నైతే హ్యనుయుంజేయుః ప్రత్యక్షం ప్రవదామి తే ।

యథాఽయం జాంబవాన్ నీలః సుహృత్తశ్చ మహాతపి ॥ ౧౦

స హ్యహం త ఇమే సర్వే సామదానాదిభిర్గుణైః ।

దండేన వా త్వయా శక్త్యాః సుగ్రీవాదపకషితుం ॥ ౧౧

- విగ్రహస్థానసమస్యాహుః దుర్బలేన బలీయసః ।
 ఆత్మరక్షాకరస్తస్మాత్ న విగ్రహీత దుర్బలః ॥ ౧౨
- యాం చేమాం మన్యసే ధాత్రీం ఏతద్బిలమితి శ్రుతం ।
 పుల్లక్షణబాణానాం ఈషత్కార్యం విదారణే ॥ ౧౩
- స్వల్పం హి కృతమిందేణ క్షిపతా హ్యశనిం పురా ।
 లక్షణా నిశితైర్బాణైః భింద్యాత్ పత్రపుటం యథా ॥ ౧౪
- లక్షణస్య తు నారాచాః బహవస్సంతి తద్విధాః ।
 వజ్రాశనిసమన్పర్వాః గిరీణామపి దారణాః ॥ ౧౫
- అపహనే యదైవ త్వం ఆసిష్యసి పరంతప ।
 తదైవ హరయన్సర్వే త్యక్త్యంతి కృతనిశ్చయాః ॥ ౧౬
- స్వరంతః పుత్రదారాణాం నిత్యోద్విగ్నా బుభుక్షితాః ।
 భేదితా దుఃఖశయ్యాభిః త్వాం కరిష్యంతి పృష్ఠతః ॥ ౧౭
- స త్వం హీనస్సుహృద్భిశ్చ హితకామైశ్చ బంధుభిః ।
 శృణాదపి భృశోద్విగ్నః స్పందమానాద్భవిష్యసి ॥ ౧౮
- స చ జాతు స హింస్యుస్తాన్వం ఘోరా లక్షణసాయకాః ।
 అమృతం జిఘాంసంతః మహావేగా దురానదాః ॥ ౧౯
- అస్మాభిస్తు గతం సార్థం వినీతవదుపస్థితం ।
 అనుపూర్వాయ్ తు నుగ్రీవః రాజ్యే త్వాం స్థాపయిష్యతి ॥ ౨౦
- ధర్మకామః పితృవ్యస్తే ప్రీతికామో దృఢవ్రతః ।
 కుచిస్పత్యప్రతిజ్ఞశ్చ న త్వాం జాతు జిఘాంసతి ॥ ౨౧

ప్రియకామశ్చ తే మాతుః తదర్థం చాస్య జీవితం ।

తస్యావత్యం చ నాన్త్యన్యత్ తస్మాదంగద గమ్యతాం ॥౨౩

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండ-చతుఃపంచాశస్సర్గః.

అథ పంచపంచాశస్సర్గః.

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం ప్రశ్రితం ధర్మసంహితం ।

స్వామినత్కారసంయుక్తం అంగదో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧

స్థైర్యమాత్మమనశ్శౌచం ఆనృశంస్యమథాజ్ఞవం ।

విక్రమశ్చైవ ధైర్యం చ సుగ్రీవే నోపపద్యతే ॥ ౨

భ్రాతుఃప్యేష్యస్య యో భార్యాం జీవతో మహిషీం ప్రియాం ।

ధర్మేణ మాతరం యన్తు స్వీకరోతి జగుప్సితః ॥ ౩

కథం స ధర్మం జానీతే యేన భ్రాతా మహాత్మనా ।

యుద్ధాయాభినియుక్తేన బిలస్య పిహితం ముఖం ॥ ౪

సత్యాత్ పాణిగృహీతశ్చ కృతకర్మా మహాయశాః ।

విస్మయో రాఘవౌ యేన స కన్య తు కృతం స్మరేత్ ॥ ౫

లక్ష్మణస్య భయాద్యేన నాధర్మభయభీరుణా ।

ఆదిష్టా మాగ్నితుం సీతాం ధర్మమస్మిన్ కథం భవేత్ ॥ ౬

తస్మిన్ పాపే కృతఘ్నో తు స్మృతిహీనే చలాత్మని ।

ఆర్యః కో విశ్వసేజ్ఞాతు తత్కులీనో జిజీవిషుః ॥ ౭

రాజ్యే పుత్రః ప్రతిష్ఠాప్యః సగుణో నిగుణోపి వా ।

కథం శత్రుకులీనం మాం నుగ్రీప్తౌ జీవయిష్యతి ॥ ౮

భిన్నమంత్రోఽపరాధశ్చ హీనశక్తిః కథం వ్యాహం ।

స్మింధాం ప్రాప్య జీవేయం అనాథ ఇవ దుర్బలః ॥ ౯

ఉపాంశుదండేన హి మాం బంధనేనోపసాదయేత్ ।

శతః క్రూరో నృశంసశ్చ నుగ్రీప్తౌ రాజ్యకారణాత్ ॥ ౧౦

బంధనాద్వాఽవసాదాన్యే శ్రేయః ప్రాయోపవేశనం ।

అనుజానీత మాం నవేగృహం గచ్ఛంతు వాసరాః ॥ ౧౧

అహం నః ప్రతిజానామి నాగమిష్యామ్యహం పురీం ।

ఇహైవ ప్రాయమాసిష్యే శ్రేయో మరణమేవ మే ॥ ౧౨

అభివాదనపూర్వం తు రాఘవౌ బలశాలినౌ ।

అభివాదనపూర్వం తు రాజా కుశలమేవ చ ॥ ౧౩

వాచ్యస్తాతో యవీయాః మే నుగ్రీప్తౌ వాసరేశ్వరః ।

ఆరోగ్యపూర్వం కుశలం వాచ్య మాతా రుమా చ మే ॥ ౧౪

మాతరం చైవ మే తారాం ఆశ్వానయితుమహాథ ।

ప్రశృత్యా ప్రియపుత్రా సా సానుక్రోశా తపస్వినీ ॥ ౧౫

విష్వమిహ మాం శ్రుత్వా వ్యక్తం హన్యతి జీవితం ।

ఏతావదుక్త్వా వచనం వృద్ధాంస్తానభివాద్య చ ॥ ౧౬

వివేక చాంగదో భూమా రుదః దభేషు దుర్జనాః ।

తస్య సంవిశత స్తత్ర రుదంతౌ వాసరషభాః ॥ ౧౭

నయనేభ్యః ప్రముముచుః ఉష్ణం వై వారి దుఃఖతాః ।
 సుగ్రీవం చైవ నిదంతః ప్రశంసంతశ్చ వాలినం ॥ ౧౮
 పరివార్యాంగదం సర్వే వ్యవసా ప్రాయమాసితుం ।
 మతం తద్వాలిపుత్రస్య విజ్ఞాయ స్లవగర్వభాః ॥ ౧౯
 ఉపస్పృశ్యోదకం తత్ర ప్రాఙ్ముఖాన్సముపావిశత్ ॥
 దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు ఉదక్తిరం సమాశ్రితాః ॥ ౨౦
 ముమూక్షౌ హరిశ్రేష్ఠాః ఏతత్ క్షమమితి స్మ హ ।
 రామస్య వనవాసం చ క్షయం దశరథస్య చ ॥ ౨౧
 జనస్థానవధం చైవ వధం చైవ జటాయుషః ।
 హరణం చైవ వై దేహిణ్యః వాలినశ్చ వధం రణే ॥ ౨౨
 రామకోపం చ వదతాం హరీణాం భయమాగతం ।

న సం విశద్భిర్బహుభిర్నహీధరః

మహాదికూటప్రతిమైః స్లవంగమైః ।

బభూవ సంనాదితనిదృరాంతరః

భృశం నదద్భిజ్జలదైరిప్సౌల్బజైః ॥

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-పంచపంచాశస్సర్గః ॥

అథ పట్నంచాశస్సర్గః.

ఉపవిష్టాన్తు తే సర్వే యస్మిన్ ప్రాయం గిరిస్థలే ।

హరయౌ గృధ్రరాజశ్చ తం దేశముచక్రమే ॥

- సంపాతిర్నామ నామ్నా తు చిరంజీవీ విహంగమః ।
- భృతా జటాయుషః శ్రీమాన్ ప్రఖ్యాతబలపాశుమః । ౧
- కందరాదభినిష్క్రమ్య స వింధ్యస్య మహాగిరేః ।
- ఉపవిష్టా హరీన్ దృష్ట్వా హృష్టాత్ గిరమబ్రవీత్ । ౩
- విధిః కిల సరం లోకే విధానేనానువర్తతే ।
- తథాఽయం విహితో భక్ష్యః చిరాన్మహ్యముపాగతః । ౪
- పంపరాణాం భక్షిష్యే వానరాణాం మృతం మృతం ।
- ఉవాచేదం వచః పక్షీ తాన్నిరీక్ష్య ప్లవంగమాన్ । ౫
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా భక్ష్యులుభ్యస్య పక్షిణః ।
- ఊగదః పరమాయంతః హనుమంతమథాబ్రవీత్ । ౬
- ష్య సీతాఽపదేశేన సాక్షాద్వైవస్వతో యమః ।
- ఇమం దేశమనుప్రాప్తః వానరాణాం వివర్తయే । ౭
- రామస్య స కృతం కార్యం రాజ్ఞో న చ వచః కృతం ।
- హరీణామియమజ్ఞాతా వివర్తిన్మహాసాఽఽగతా । ౮
- వైదేహ్యః ప్రియకామేన కృతం కర్మ జటాయుషా ।
- గృధరాజేన యత్తత్ర శ్రుతం వస్తదశేషతః । ౯
- తథా నర్వాణి భూతాని తిర్యగ్యోనిగతాన్యపి ।
- ప్రియం కుర్వంతి రామస్య త్యక్త్వా ప్రాణాన్ యథా వయం ।
- అన్యోన్యముపకుర్వంతి స్నేహకారుణ్యయంత్రితాః ।
- తేన తస్యోపకారార్థం త్యజతాఽఽత్మానమోత్తనా । ౧౦

ప్రియం కృతం హి రామస్య ధర్మజ్ఞైః జటాయుషా ।
 రాఘవాథేః పరిశ్రాంతాః వయం సంత్యక్తజీవితాః ॥ ౧౩
 కాంతారాణి ప్రపన్నాః స్థూః స చ వశ్యామ మైథిలీం ।
 స నుభి గృధ్రరాజన్తు రావణేన హతో రణే ॥ ౧౪
 ముక్తశ్చ సుగ్రీవభయాత్ గతశ్చ పరమాం గతిం ।
 జటాయుషో వినాశేన రాజ్ఞో దశరథస్య చ ॥ ౧౫
 హరణేన చ వై దేహ్యః సంశయం హరయౌ గతాః ।
 రామలక్ష్మణయోర్వాసః అరణ్యే సహ సీతయా ॥ ౧౬
 రాఘవస్య చ బాణేన వాలినశ్చ తథా వధః ।
 రామకోపాదశేషాణాం రాక్షసానాం తథా వధః ॥ ౧౭
 కైకేయ్యా వరదాసేన ఇదం హి వికృతం కృతం ।

తదనుభవమనుకీర్తితం వచః

భువి పతితాంశ్చ సమీక్ష్య వానరాః ।

భృశచలితమతిర్భహమతిః

కృపణముదాహృతవాః స గృధ్రరాట్ ॥

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-షట్పంచాశస్సర్గాః

అథ సప్తపంచాశస్సర్గః

తత్తు శ్రుత్వా తదా వాక్యం అంగదస్య ముఖాద్గతం ।
 అబ్రహీద్వచనం గృధ్రః తీక్ష్ణతుండో మహాన్వనః ॥

- కోఽయం గిరా ఘోషయతి ప్రాణైః ప్రియతమస్య మే ।
 జటాయుషో వధం భ్రాతుః కంపయన్నివ మే మనః ॥ ౨
- కథమాసీజనస్థానే యుద్ధం రాక్షసగృధ్రయోః ।
 నామధేయమిదం భ్రాతుః చిరస్యాద్య మయా శ్రుతం ॥ ౩
- ఇచ్ఛేయం గిరిదుర్గాఽచ్చ భవద్భిరవతారితుం ।
 యవీయసో గుణజ్ఞస్య శ్లాఘనీయస్య విక్రమైః ॥ ౪
- అతిదీఘఃస్య కాలస్య తుష్టాఽస్మి పరికీర్తనాత్ ।
 తదిచ్ఛేయమహం శ్రోతుం వినాశం వానరవృథాః ॥ ౫
- భ్రాతుజఃటాయుషస్తస్య జనస్థాననివాసినః ।
 తస్యైవ చ మమ భ్రాతుః సఖా దశరథః కథం ॥ ౬
- యస్య రామః ప్రియః పుత్రః జ్యేష్ఠో గురుజనప్రియః ।
 సూర్యాంశుదగ్ధవక్షత్వాత్ న శక్నోమ్యుపసర్పితుం ॥ ౭
- ఇచ్ఛేయం పర్వతాదస్మాత్ అవతతుఃమరిందమాః ।
 శోకాదృష్టస్వరమపి శ్రుత్వా తే హరియాథపాః ॥ ౮
- శ్రద్ధధుర్నైవ తద్వాక్యం కర్మణా తస్య శంకితాః ।
 తే ప్రాయముపవిష్టాస్తు దృష్ట్వా గృధ్రం ప్లవంగమాః ॥ ౯
- చక్రుర్భృద్ధిం తదా రాద్రాం సర్వానో భక్షయిష్యతి ।
 సర్వథా ప్రాయమాసీనాః యది నో భక్షయిష్యతి ॥ ౧౦
- శృతకృత్యా భవిష్యామః క్షీవం సిద్ధిమితో గతాః ।
 ఏతాం బుద్ధిం తతశ్చక్రుః సర్వే తే వానరవృథాః ॥ ౧౧

అవతార్య గిరేః శృంగాత్ గృధ్రమాహంగదస్తదా ।
 బభూవక్షురజా నామ వానరేంద్రః ప్రతాపవాన్ ॥ ౧౫
 మమార్యః పాథివః పక్షిన్ ధార్మికస్తస్య చాత్మజౌ ।
 సుగ్రీవశ్చైవ వాలీ చ పుత్రాప్రౌఘబలాపుభౌ ॥ ౧౬
 లోకే విశ్రుతకర్మాభూత్ రాజా వాలీ పితా మమ ।
 రాజా కృత్స్నస్య జగతః ఇత్వోక్మాణాం మహారథః ॥ ౧౭
 రామో దాశరథిః శ్రీమాన్ ప్రవిష్టో దండకావనం ।
 లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేవ్య చాపి భార్యయా ॥ ౧౮
 పితుర్ని దేశనిరతః ధర్మ్యం పంథానమాశ్రితః ।
 తస్య భార్యా జనస్థానాత్ రావణేన హృతా బలాత్ ॥ ౧౯
 రామస్య తు పితుర్నిత్రం జటాయుర్నామ గృధ్రరాట్ ॥
 దదర్శ సీతాం వై దేహీం హియమాణాం విహాయసా ॥ ౨౦
 రావణం విరథం కృత్వా స్థావయిత్వా చ మైథిలీం ।
 పరిశ్రాంతశ్చ వృద్ధశ్చ రావణేన హతో రణే ॥ ౨౧
 ఏవం గృహ్యో హతస్తేన రావణేన బలియసా ।
 సంస్కృతశ్చాపి రామేణ గతశ్చ గతిముత్తమాం ॥ ౨౨
 తతో మమ పితృవ్యేణ సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ।
 చకార రాఘవస్సఖ్యం సోఽవధీత్ పితరం మమ ॥ ౨౩
 మమ పిత్రా విరుద్ధో హి సుగ్రీవస్సచివైస్సహ ।
 నిహత్య వాలినం రామః తతస్తమభిషేచయత్ ॥ ౨౪

ప రాజ్యే స్థాపితస్తేన సుగ్రీవౌ వానరాధిపః ।
 రాజా వానరముఖ్యానాం యేన ప్రస్థాపితా వయం ॥ ౨౨
 ఏమ రామప్రయుక్తాస్తు మాగః మాణాస్తతస్తతః ।
 సైదేహీం నాధిగచ్ఛామః రాత్రౌ సూర్యప్రభామివ ॥ ౨౩
 తే వయం దండకారణ్యం విచిత్ర్య సునమాహితాః ।
 అజ్ఞానాత్తు ప్రవిష్టాస్సఙ్గః ధర్మిణ్య వివృతం బిలం ॥ ౨౪
 సయస్య మాయావిహితం తద్బిలం చ విచిన్వతాం ।
 వ్యతీతస్తత్ర నో మానః యో రాజ్ఞా నమయః కృతః ॥ ౨౫
 తే వయం కపిరాజస్య సర్వే వచనకారిణః ।
 కృతాం సంస్థామతిక్యాంతాః భయాత్ ప్రాయముపాస్మహే ।
 క్రుద్ధే తస్మిన్తు కాకుత్స్థే సుగ్రీవే చ సలక్ష్మణే ।
 గతానామపి సర్వేషాం తత్ర నో నాస్తి జీవితం ॥ ౨౬
 ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండేనవప్తపంచాశస్సర్గః.

అథ అష్టపంచాశస్సర్గః.

ఇత్యుక్తః కరుణాం వాక్యం వానరైస్త్యక్తజీవితైః ।
 సబాహ్వు వానరా గృధ్రః ప్రత్యువాచ మహాన్వనః ॥ ౧
 యవీయా మమ స భ్రాతా జటాయుర్నామ వానరాః ।
 యమాఖ్యాత హతం యుద్ధే రావణేన బలీయసా ॥ ౨

వృద్ధభావాదపక్షత్వాత్ శృణ్వన్ తదపి మషకయే ।
 న హి మే శక్తిరన్యద్య భ్రాతురైర్విమోక్షణే ॥ ౩
 పురా వృత్రవధే వృత్తే పరస్పరజయేషిణౌ ।
 ఆదిత్యముపయాతౌ స్వః జ్వలంతం రశ్మిమాలినం ॥ ౪
 ఆవృత్యాకాశమాగే తు జవేన స్మ గతౌ భృశం ।
 మధ్యం ప్రాప్తే దినకరే జటాయురవసీదతి ॥ ౫
 తమహం భ్రాతరం దృష్ట్వా నూర్యరశ్మిభిరదితం ।
 పక్షాభ్యాం ఛాదయామాన స్నేహాత్ పరమవిహ్వలః ॥ ౬
 నిదగ్ధపక్షః పతితః విధ్యేహం వానరషభాః ।
 అహమస్మిన్ వనకా భ్రాతుః ప్రవృత్తిం నోపలక్షయే ॥ ౭
 జటాయుషస్తే వైవముక్తో భ్రాతా సంపాతినా తదా ।
 యువరాజో మహాప్రాజ్ఞః ప్రత్యువాచాంగదస్తదా ॥ ౮
 జటాయుషో యది భ్రాతా శ్రుతం తే గదితం మయా ।
 ఆఖ్యాహి యది జానాసి నిలయం తస్య రక్షసః ॥ ౯
 అదీర్ఘదశనం తం వై రావణం రాక్షసాధిపం ।
 అంతికే యది వా దూరే యది జానాసి శంస నః ॥ ౧౦
 తతోఽబ్రవీన్నహతేజాః జ్యేష్ఠా భ్రాతా జటాయుషః ।
 ఆత్మానురూపం వచనం వానరా నప్రహమషయన్ ॥ ౧౧
 నిదగ్ధపక్షో గృధ్రోఽహం హీనవీర్యః ప్లవంగమాః ।
 వాఙ్మతేణ తు రామస్య కరిష్యే సాహ్యముత్తమం ॥ ౧౨

- జానామి వారుణా లోకా విష్ణో స్త్రైవిక్రమానపి ।
 మహాసురవిమదాన్వాఽవ్యమృతస్య చ మంథనం ॥ ౧౩
- రామస్య యదిదం కార్యం కతకవ్యం ప్రభమం మయా ।
 జరయా చ హృతం తేజః ప్రాణాశ్చ శిథిలా మమ ॥ ౧౪
- తరుణీ రూపనంపన్నా నర్వాభరణభూషితా ।
 హీయమాణా మయా దృష్టా రావణేన దురాత్మనా ॥ ౧౫
- కౌశంతీ రామరామేతి లక్ష్మణేతి చ భామినీ ।
 భూషణాన్యపవిధ్యంతీ గాత్రాణి చ విధూన్వతి ॥ ౧౬
- సూర్యపభేవ శైలాగ్రే తస్యాః కాశేయముత్తమం ।
 తసితే రాక్షసే భాతి యథా వా తటిదంబుదే ॥ ౧౭
- కాంతు సీతామహం మన్యే రామస్య పరికీర్తనాత్ ।
 శూయతాం మే కథయతః నిలయం తస్య రక్షసః ॥ ౧౮
- పుత్రో విశ్రవనస్సాక్షాత్ భ్రాతా వైశ్రవణస్య చ ।
 అధ్యాస్తే నగరీం లంకాం రావణో నామ రాక్షసః ॥ ౧౯
- ఇతో ద్వీపస్సముద్రస్య సంపూర్ణా శతయోజనే ।
 తస్మిం లంకాపురీ రమ్యా నిర్మితా విశ్వకర్మణా ॥ ౨౦
- కాంబూనదమయైర్ద్వారైః చిత్రైః కాంచనవేదికైః ।
 ప్రాకారైశ్చార్కవణైశ్చ మహతా సునమావృతా ॥ ౨౧
- తస్యాం వనతి వై దేహీ దీనా కాశేయవాసినీ ।
 రావణాంతఃపురే రుద్ధా రాక్షసీభిస్తురక్షితా ॥ ౨౨

జనకస్యాత్మజాం రాజ్ఞః తత్ర ద్రక్ష్యథ మైథిలీం ।
 లంకాయామథ గుప్తాయాం సాగరేణ నమంతతః ॥ ౨౩
 సంప్రాప్య సాగరస్యాంతం సంపూర్ణం శతయోజనం ।
 ఆసాద్య దక్షిణం తీరం తతో ద్రక్ష్యథ రావణం ॥ ౨౪
 తత్రైవ త్వరితాః క్షిప్రం విక్రమధ్వం ప్లవంగమాః ।
 జ్ఞానేన ఖలు పశ్యామి దృష్ట్వా ప్రత్యాగమిష్యథ ॥ ౨౫
 ఆద్యః పంథాః కులింగానాం యే చాన్యే ధాన్యజీవినః ।
 ద్వితీయా బలిభాజానాం యే చ వృక్షఫలాశినః ॥ ౨౬
 భాసాన్తృతీయం గచ్ఛంతి క్రాంతాశ్చ కురరైస్సహ ।
 శ్రేణాశ్చతుర్థం గచ్ఛంతి గృధ్రా గచ్ఛంతి పంచమం ॥ ౨౭
 బలవీర్యోపవన్నానాం రూపయావనశాలినాం ।
 షష్ఠస్త్ర పంథా హంసానాం వై నతేయగతిః పరా ॥ ౨౮
 వై నతేయాచ్చ నో జన్మ నర్వహం వానరమభాః ।
 ఇహస్థోఽహం ప్రపశ్యామి రావణం జానకీం తథా ॥ ౨౯
 అస్మాకమపి సావణం దివ్యం చక్షుర్బలం తథా ।
 తస్మాదాహారవీర్యేణ నిసర్గేణ చ వానరాః ॥ ౩౦
 ఆయోజనశతాత్ సాగ్రాత్ వయం పశ్యామ నిత్యశః ।
 అస్మాకం విహితా వృత్తిః నిసర్గేణ చ దూరతః ॥ ౩౧
 విహితా సాదమూలే తు వృత్తిశ్చరణయోధినాం ।
 గహితం తు కృతం కర్మ యేన స్మ పిశితాశినా ॥ ౩౨

ప్రతికార్యం చ మే తస్య వైరం భ్రాతుః కృతం భవేత్ ।
 ఉపాయో దృశ్యతాం కశ్చిత్ లంఘనే లవణాంభసః । ౩౩
 అభిగమ్య తు వై దేహీం సమృద్ధార్థా గమిష్యథ ।
 సముద్రం నేతుమిచ్ఛామి భవద్భిర్వరుణాలయం । ౩౪
 ప్రదాస్యామ్యుదకం భ్రాతుః స్వర్గేతస్య మహాత్మనః ।
 తతో నీత్వా తు తం దేశం తీరం నదనదీపతేః । ౩౫
 నిర్దగ్ధవక్షం సంపాతిం వానరాస్సుమహాజనః ।
 పునః ప్రత్యానయిత్వా చ తం దేశం పతగేశ్వరం । ౩౬
 బభూవుర్వానరా హృష్టాః ప్రవృత్తిముపలభ్య తే ।
 ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-అష్టపంచాశస్సర్గః.

అథ ఏకోనపష్టితమస్సర్గః.

తతస్తదమృతాస్వాదం గృధ్రరాజేన భాషితం ।
 నిశమ్య ముదితా హృష్టాః తె వచః ప్లవగమఃభాః । ౧
 జంబవాన్ వానరశ్రేష్ఠః సహ సర్వైః ప్లవంగమైః ।
 భూతలాత్ సహసోత్థాయ గృధ్రరాజమథాబ్రవీత్ । ౨
 క్వ నీతా కేన వా దృష్టా కో వా హరతి మైథిలీం ।
 తదాభ్యాతు భవాన్ సర్వం గతిభావ వనాకసాం । ౩
 కో దాశరథిబాణానాం వజ్రవేగనిపాతినాం ।
 స్వయం లక్ష్మణముక్తానాం స చింతయతి విక్రమం । ౪

న హరీః ప్రీతినంయుక్తా నీతాశృతినమాహితాః ।
 పునరాశ్వాసయన్ ప్రీతః ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ x
 శూయతామిహ వై దేహ్యః యథా మే హరణం శ్రుతం ।
 యేన చాపి మమాఖ్యాతం యత్ర వాఽఽయతలోచనా ॥ ౬
 అహమస్మిన్ గిరౌ దుగ్ధే బహుయోజనమాయతే ।
 చిరాన్నిపతితో వృద్ధః క్షీణప్రాణపరాక్రమః ॥ ౭
 తం మామేవంగతం పుత్రః సుపారోష్ఠ్యో నామ నామతః ।
 ఆహారేణ యథాకాలం విభతిః పతతాం వరః ॥ ౮
 తీక్షణకామాస్తు గంధర్వాః తీక్షణకోపా భుజంగమాః ।
 మృగాణాం తు భయం తీక్షణం తతస్తీక్షణక్షుధా వయం ॥ ౯
 న కదాచిత్ క్షుధాఽఽతస్య మమాహారాభికాంక్షీణః ।
 గతసూర్యేహని ప్రాప్తః మమ పుత్రో హ్యనామివ ॥ ౧౦
 న మయా వృద్ధభావాచ్చ కోపాచ్చ ఫరిభత్సితః ।
 క్షుత్పిపాసాపరీతేన కుమారః పతతాం వరః ॥ ౧౧
 న మామాహారసంకోధాత్ పీడితం ప్రీతివర్ధనః ।
 అనుమాన్య యథాతత్త్వం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౧౨
 అహం తాత యథాకాలం ఆమిషాధీన్ భిక్షాన్ ॥ ౧౩
 మహేంద్రస్య గిరేర్ద్వారం ఆవృత్య చ సమాస్థితః ॥ ౧౪
 తతస్సత్త్వసహస్రాణాం సాగరాంతరచారిణాం ।
 పంథానమేకోఽధ్యవసం సంనిరోద్ధమవాఙ్ముఖః ॥ ౧౫

- తత్ర కశ్చిన్నయా దృష్టః సూర్యోదయసమప్రభాం ।
 స్త్రీయమూదాయ గచ్ఛన్ వై భిన్నాంజనచయప్రభః ॥ ౧౫
- సాహమభ్యవహారాథీ తౌ దృష్ట్వా కృతనిశ్చయః ।
 తేన సామ్నా వినీతేన పంథానమభియాచితః ॥ ౧౬
- స హి సామోపపన్నానాం ప్రహర్తా విద్యతే క్వచిత్ ।
 నీచేష్వపి జనః కశ్చిత్ కిమంగ బత మద్విధః ॥ ౧౭
- స యాతస్తైజసా ప్యైమ సంక్షిపన్నివ వేగతః ।
 ఆథాహం ఖచరైర్భూతైః అభిగమ్య సభాజితః ॥ ౧౮
- దిష్ట్యా జీవసి తాతేతి వ్యాబ్రువన్ మాం మహాషయః ।
 కథంచిత్ సకళత్రోసా గతస్తై స్వస్త్వనశయం ॥ ౧౯
- ఏవముక్తస్తతోఽహం తేః సిద్ధైః పరమశోభనైః ।
 స చ మే రావణో రాజా రక్షసాం ప్రతివేదితః ॥ ౨౦
- హరన్ దాశరథేభ్యార్యాం రామస్య జనకాత్మజాం ।
 భృష్టాభరణకాశేయాం శోకవేగపరాజితాం ॥ ౨౧
- రామలక్ష్మణయోర్నామ క్రోశంతీం ముక్తమూఢజాం ।
 ఏష కాలాత్యయస్తావత్ ఇతి కాలవిదాం వరః ॥ ౨౨
- ఏతమర్థం సమగ్రం మే సుపార్శ్వః ప్రత్యవేదయత్ ।
 తచ్చృత్వాఽపి హి మే బుద్ధిః నానీత్ కాచిత్ పరాక్రమే ॥ ౨౩
- అపహ్నో హి కథం పక్షీ కర్క కించిదుపక్రమే ।
 యత్తు శక్యం మయా కర్తుం వాగ్బుద్ధిగుణవతినా ॥ ౨౪

శూరయతాం తత్ ప్రవత్యోమి భవతాం పౌరుషాశ్రయః ।
 వాఙ్మతిభ్యాం తు సర్వేషాం కరిష్యామి ప్రియం హి మః । ౨౪
 యద్ధి దాశరథేః కార్యం మమ తన్నాత్ర సంశయః ।
 తే భవంతో మత్రిశ్రేష్ఠాః బలవంతో మనస్వినః । ౨౫
 ప్రేషితాః కపిరాజేన దేనైరపి దురాసదాః ।
 రామలక్ష్మణబాణాశ్చ నిశితాః కంకపత్రిణః । ౨౬
 త్రయాణామపి లోకానాం పర్యాప్తాస్త్రాణానిగ్రహే ।
 కామం ఖలు దశగ్రీవః తేజోబలసమన్వితః । ౨౭
 భవతాం తు సమర్థానాం న కించిదపి దుష్కరం ।
 తదలం కాలసంగేన క్రియతాం బుద్ధినిశ్చయః । ౨౮
 న హి కర్షణు సజ్జంతే బుద్ధిమంతో భవద్విధాః ।
 ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ఏకోనవప్టితమస్సర్గః ।

అథ షష్టితమస్సర్గః ।

తతః కృతోదక్షం స్నాతం తం గృధ్రం హరియాధపాః ।
 ఉపవిష్టాగిరా దుగ్ధే పరివార్య సమంతతః ।
 తమంగదముపాసీనం తైస్సర్వైర్వహారిభిర్వృతం ।
 జనితప్రత్యయో హమాత్ సంపాతిః పునరబ్రవీత్ ।
 కృత్వా నిశ్శబ్దమేకాగ్రాః శృణ్వంతు హరయో మమ ।
 తత్త్వం సంకీర్తయిష్యామి యథా జానామి మైథిలీ ।

- అన్య వింధన్య శిఖరే పతితోఽస్మి పురా వనే ।
 సూర్యాతపవరీతాంగః నిదఃగ్ధస్సూర్యరశ్మిభిః ॥ ౪
- లఙ్ఘనంజస్తు షడ్భ్రాతాత్ వివశో విహ్వలన్నివ ।
 వీక్షమాణో దిశస్సర్వాః నాభిజానామి కించన ॥ ౫
- తతస్తు సాగరాన్ తైలాన్ నదీస్సర్వాస్సరాంసి చ ।
 వనాన్యదధివేలాం చ సమీక్ష్య మతిరాగమత్ ॥ ౬
- హృష్టపక్షిగణాకీర్ణః కందరాంతరకూటవాన్ ।
 దక్షిణస్యోదధేస్తీరే వింధ్యోఽయమితి నిశ్చయః ॥ ౭
- అసీచ్ఛాత్రాశ్రమం పుణ్యం సురైరపి సుపూజితం ।
 ఋషిర్నిశాకరో నామ యస్మిన్నుగ్రతపాఽభవత్ ॥ ౮
- అప్తే నష్టనహస్యాణి తేనాస్మిన్ ఋషిణా వినా ।
 వసతో మమ ధర్మజ్ఞాః స్వగ్తే తు నిశాకరే ॥ ౯
- అవతీర్య చ వింధ్యాగ్రాత్ కృచ్ఛ్యేణ విషమాచ్ఛన్తేః ।
 తీక్ష్ణదర్శాం వసుమతీం దుఃఖేన పునరాగతః ॥ ౧౦
- తమృషీం ద్రష్టుకామోస్మి దుఃఖేనాభ్యాగతో భృశం ।
 జటాయుషా మయా చైవ బహుశోఽభిగతో హి నః ॥ ౧౧
- తస్యాశ్రమపదాభ్యాశే వపుర్వాతాస్సుగంధినః ।
 శృతో వాఽపుష్పితః కశ్చిత్ అఘో వా న విద్యతే ॥ ౧౨
- ఉపేత్య చాశ్రమం పుణ్యం వృక్షమూలముపాశ్రితః ।
 ద్రష్టుకామః ప్రతీక్ష్యేహం భగవంతం నిశాకరం ॥ ౧౩

అథావశ్యమదూరస్థం ఋషిం జ్వలిత తేజసం ।

కృతాభిషేకం దుర్ధవం ఉపావృత్తముదజ్జుఖం ।

తన్మృతౌః సృమరా వ్యాఘ్రాః సింహా నాగాస్తరీస్సపా ।

పరివార్యోపగచ్ఛంతి ధాతారం ప్రాణినో యథా ।

తతః ప్రాప్తమృషిం జ్ఞాత్వా తాని నత్త్వాని వై యయుః ।

ప్రవిష్టై రాజని యథా నర్వం సామాత్యకం బలం ।

ఋషిన్తు దృష్ట్వా మాం ప్రీతః ప్రవిష్టశ్చాశ్రమం పునః ।

ముహూర్తమాత్రాన్నిష్క్రమ్య తతః కార్యమపుచ్ఛత ।

సామ్య వైకల్యతాం దృష్ట్వా రోహం తే నావగమ్యతే ।

అగ్నిదగ్ధావిమా వక్షా త్వక్చైవ వ్రణితా తవ ।

గృధ్రా ద్వా దృష్టపూర్వా మే మాతరిశ్వసమా జవే ।

గృధ్రాణాం చైవ రాజానా భ్రతరా కామరూపిణౌ ।

జ్యేష్ఠా హి త్వం తు సంపాతే జటాయురనుజన్తవ ।

మానుషం రూపమాస్థాయ గృహ్ణీతాం చరణౌ మమ ।

కిం తే వ్యాధినముత్థానం పక్షయోః పతనం కథం ।

దంఢో వాయం కృతః కేన నర్వమాఖ్యాహి పృచ్ఛతః ।

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండేషష్టితమస్సర్గః

అథ ఏకషష్టితమస్సర్గః

తతస్తద్దారుణం కర్ణ దుష్కరం సాహసాత్ కృతం ।

ఆచచక్షే మునేస్సర్వం నూర్యానుగమనం తదా ।

- భగవాన్ ప్రణయక్త్వాత్ లజ్జయా వ్యాకులేంద్రియః ।
 పరిశ్రాంతో న శక్నోమి వచనం ప్రతిభాషితమ్ ॥ ౨
- అహం చైవ జటాయుశ్చ సంఘమాద్ధర్మమోహితౌ ।
 ఆకాశం పఠితౌ వీరా జిజ్ఞాసంతౌ పరాక్రమమ్ ॥ ౩
- కైలాసశిఖరే బధ్వా మునీనామగ్రతః పణమ్ ।
 రవిస్స్యాదనుయాతవ్యః యావదస్తం మహాగిరిమ్ ॥ ౪
- ఆథావాం యుగపత్ ప్రాప్తౌ అవశ్యావ మహీతలే ।
 రథచక్రప్రమాణాని నగరాణి పృథక్పృథక్ ॥ ౫
- క్వచిద్వాద్విత్రేహాపాంశ్చ బ్రహ్మహేహాపాంశ్చ శుశ్రువః ।
 గాయంతీశ్చాంగనా బహ్వీః పశ్యామౌ రక్తవాససః ॥ ౬
- తూణాముత్పత్య చాకాశం ఆదిత్యపథమాశ్రితౌ ।
 ఆవామాంశ్చకయావస్తత్ వనం శాద్వలననిభమ్ ॥ ౭
- ఉపలైరివ సంఘన్నా దృశ్యతే భూశ్చిలోచ్ఛయైః ।
 ఆపగాభిశ్చ సంవీతా సూతైరివ వసుంధరా ॥ ౮
- హిమవాంశ్చైవ వింధ్యశ్చ మేరుశ్చ సుమహాన్నగః ।
 భూతలే సంప్రకాశంతే నాగా ఇవ జలాశయే ॥ ౯
- తీవ్రః స్వేదశ్చ ఖేదశ్చ భయం చానీత్రదాఽఽవయోః ।
 సమావిశతి మోహశ్చ తమో మూర్ఛా చ దారుణా ॥ ౧౦
- న ద్విజ్ఞాయతే యామ్యా నాగ్నేయా న చ వారుణీః ।
 యుగాంతే నియతో లోకః హతో దగ్ధ ఇవాగ్నినా ॥ ౧౧

మనశ్చ మేహతం భూయః సంనివర్త్య తు సంశయం ।
 యత్నేన మహతా హ్యస్థిం పునస్సంధాయ చక్షుషీ । ౧౨
 యత్నేన మహతా భూయః రవిన్యమవలోకితః ।
 తుల్యః పృథ్వీప్రమాణైః భాస్కరః ప్రతిభాతి నా । ౧౩
 జటాయుర్జామనాపృచ్ఛ్య నిపపాత మహీం తతః ।
 తం దృష్ట్వా తూణామాకాశాత్ ఆత్మానం ముక్తవానహం ।
 పక్షాభ్యాం చ మయా గుప్తః జటాయుర్న ప్రదహ్యతే ।
 ప్రమాదాత్తత్ర నిదాగ్ధః పతన్ వాయుపథాదహం । ౧౪
 ఆశంకే తం నిపతితం జనస్థానే జటాయుషం ।
 అహం తు పతితో వింధ్యే దగ్ధపక్షో జడీకృతః । ౧౫
 రాజ్యేన హీనో భ్రాతా చ పక్షాభ్యాం విక్రమేణ చ ।
 సర్వథా మర్తుమేవేచ్ఛన్ పతిష్యే శిఖరాద్ధిరే । ౧౬
 ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-ఏకవప్తితమస్సర్గః.

— ౦ —

అథ ద్వివప్తితమస్సర్గః.

ఏవముక్త్వా మునిశ్రేష్ఠం అరుదం దుఃఖితో భృశం ।
 అథ ధ్యాత్వా ముహూర్తం తు భగవానిదమబ్రవీత్ । ౧
 పక్షా చ తే ప్రపక్షా చ పునరన్యో భవిష్యతః ।
 ప్రాణాశ్చ చక్షుషీ చైవ విక్రమశ్చ బలం చ తే ।

పురాణే నుమహత్ కార్యం భవిష్యతి మయా శ్రుతం ।
 భృష్టం మే తపసా చైవ శ్రుత్వా చ విదితం మమ । ౩
 రాజా దశరథో నామ కశ్చిదిత్వాకునందనః ।
 తస్య పుత్రో మహాతేజాః రామో నామ భవిష్యతి । ౪
 ఆరణ్యం చ సహ భ్రాతృ లక్ష్మణేన గమిష్యతి ।
 అస్మిన్నర్థే నియుక్తస్స పితృ నత్యవరాక్రమః । ౫
 నైర్మతో రావణో నామ తస్య భార్యం హరిష్యతి ।
 రాక్షసేంద్రో జనస్థానాత్ అవధ్యస్సురదాన్తవైః । ౬
 సా చ కామైః ప్రహోభ్యంతీ భక్ష్యభోజ్యైశ్చ మైథిలీ ।
 న భోక్త్యతి మహాభాగా దుఃఖే మగ్నా యశస్వినీ । ౭
 పుమాన్మం తు వై దేవభ్యః జ్ఞాత్వా దాన్యతి వానవః ।
 యదన్నమమృతప్రఖ్యం సురాణామపి దుర్లభం । ౮
 తదన్నం మైథిలీ ప్రాప్య విజ్ఞా యేంద్రాదిదం త్వతి ।
 ఆగ్రముద్ధృత్య రామాయ భూతలే చిర్వపిష్యతి । ౯
 యది జీవతి మే భర్తా లక్ష్మణేన సహ ప్రభుః ।
 దేవత్వం గచ్ఛతోర్వాపి తయోరన్నమిదం త్వతి । ౧౦
 ఏష్యంత్యన్వేషకాస్తస్యాః రామదూతాః ప్లవంగమాః ।
 ఆఖ్యాయా రామమహిషీ త్వయా తేభ్యో విహంగమః । ౧౧
 స్యుధా హి న గంతవ్యం ఈదృశః క్వ గమిష్యసి ।
 దేశకాలా ప్రతిక్షన్వ పక్షౌ త్వం ప్రతిపత్స్యసి । ౧౨

నోత్సహేయమహం కతుకం అదైవ్యన త్వాం సపక్షకం ।
 ఇహస్థస్త్వం తు లోకానాం హితం కార్యం కరిష్యసి । గ
 త్వయాఽపి ఖలు తత్కార్యం తయోశ్చ నృపపుత్రయో ।
 బ్రాహ్మణానాం సురాణాం చ మునీనాం వానవస్య చ । గ
 ఇచ్ఛామ్యహమపి ద్రష్టుం భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
 నేచ్ఛే చిరం ధారయితుం ప్రాణాం స్త్యక్ష్యై కళేబరం । గ
 మహర్షి స్త్వబవీదేవం దృష్టతత్త్వార్థదర్శనః ।
 ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే ద్వివష్టితమస్సర్గః ।

అథ త్రివష్టితమస్సర్గః ।

ఏతైరనైశ్చ బహుభిః వాక్యైర్వాక్యవిదాం వరః ।
 మాం ప్రశస్యభ్యనుజ్ఞాప్య ప్రవిష్టస్స స్వమాశ్రమం ।
 కందరాత్తు విసర్పిత్వా పర్వతస్య శ్చనైశ్చనైః ।
 అహం విధ్యం సమారుహ్య భవతః ప్రతిపాలయే ।
 అద్యత్వే తస్య కాలస్య సాగ్రం వషణశ్చతం గతం ।
 దేశకాలప్రతీక్షోఽస్మి హృది కృత్వా మునేర్వచః ।
 మహాప్రస్థానమాసాద్య స్వర్గతే తు నిశాకరే ।
 మాం నిడకహతి సంతాపా విత్తర్కైర్బహుభిర్వృణోతి ।
 ఉత్థితాం మరణే బుద్ధిం మునిఃపాక్యైర్నివర్తయే ।
 బుద్ధిర్యా తేన మే దత్తా ప్రాణానాం రక్షణాయ తు ।

సా మేఽపనయతే దుఃఖం దీప్తేవాగ్నిశిఖా తమః ।
 బుధ్యతా చ మయా వీర్యం రావణస్య దురాత్మనః । ౬
 పుత్రస్సంతజ్జాతో వాగ్భిః స త్రాతా మైథిలీ కథం ।
 తస్య విలపితం శ్రుత్వా తౌ చ సీతావినాకృతౌ । ౭
 స మే దశరథస్నేహాత్ పుత్రేణోత్పాదితం ప్రియం ।
 తస్య త్వేవం బ్రువాణస్య సంసారేర్వానరై స్సహ ॥ ౮
 ఉత్పేతతు న్తదా పక్షౌ సమక్షం వనచారిణాం ।
 స దృష్ట్వా స్వాం తనుం పక్షైః ఉద్వతైరరుణచ్ఛదైః । ౯
 ప్రహషణమతులం లేభే వాసరాంశ్చేదమబ్రవీత్ ।
 బుషేర్ని శాకరస్యైవ ప్రభావాదమితాత్మనః ॥ ౧౦
 ఆదిత్యరశ్మినిదక్షాగ్ధా పక్షౌ మే పునరుత్థితౌ ।
 యౌవనై వత్సమానస్య మమాసీద్యః పరాక్రమః ॥ ౧౧
 తమేవాద్యానుగచ్ఛామి బలం పౌరుషమేవ చ ।
 సర్వథా క్రియతాం యత్నః సీతామధిగమిష్యథ ॥ ౧౨
 పక్షలాభా మమాయం వః సిద్ధిప్రత్యయకారకః ।
 తిత్తుక్త్వా స హరీణ సర్వాణాం సంసారిః పతగోత్తమః ॥ ౧౩
 ఉత్పసాత గిరః శృంగాత్ జిజ్ఞాసుః ఖగమాం గతిం ।
 తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రీతిసంహృష్టమానసాః ॥ ౧౪
 బభూవుహాంరిశాదూణాలాః విక్రమాభ్యుదయోన్ముఖాః ।

అథ పవనసమానవిక్రమాః

వైవగవరాః ప్రతిలబ్ధపౌరుషాః ॥

అభిజిదభిముఖా దిశం యయుః

జనకసుతాపరిమాగః సౌన్ముఖాః ।

౧౫౪

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-త్రిషష్టితమస్సర్గః ।

అథ చతుష్షష్టితమస్సర్గః ।

ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన సముత్పత్య ప్లవంగమాః ।

సంగతాః పీఠిసంయుక్తాః వినేదుస్సింహవిక్రమాః ।

సంసారేర్వచనం శ్చుత్వా హరయౌ రావణక్షయం ।

హృష్టాస్సాగరమాజగ్ముః సీతాదర్శనకాంక్షిణః ।

అభిక్రమ్య తు తం దేశం దదృశుర్భీమవిక్రమాః ।

కృత్స్నం లోకస్య మహతః ప్రతిబింబమివ స్థితం ।

దక్షిణస్య సముద్రస్య సమాసాద్యోత్తరాం దిశం ।

సంనివేశం తతశ్చక్రుః హరివీరా మహాబలాః ।

సత్తైర్వ్రహ్మాద్భిర్వికృతైః క్రీడద్భిర్వివిధైర్జలే ।

వ్యాతా సైస్సమహాకాయైః ఊర్ధ్విభిశ్చ సమాకులం ।

ప్రసుప్తమివ చాన్యత్ర క్రీడంతమివ చాన్యతః ।

క్వచిత్ పర్యతమాత్రైశ్చ జలరాశిభిరావృతం ।

సంకులం దానవేంద్రైశ్చ సాతాళతలవాసిభిః ।

రోమహఃకరం దృష్ట్వా విషేదుః కపికుంజరాః ।

- అకాశమివ దుష్పారం సాగరం ప్రేక్ష్య వానరాః ।
విషదుస్సహసా సర్వే కథం కార్యమితి బ్రువన్ ॥ ౮
- విషణ్ణం వాహినీం దృష్ట్వా సాగరస్య నిరీక్షణాత్ ।
అశ్వానయామాన హరీః భయార్తా హరినత్తమః ॥ ౯
- తా విషాదేన మహతా విషణ్ణా వానరప్రభాః ।
ఉవాచ మతిమాణ కాలే వాలిసూనుర్నహఃబలః ॥ ౧౦
- స విషాదే మనః కార్యం విషాదో దోషనత్తమః ।
విషాదో హంతి పురుషం బాలం క్రుద్ధ ఇప్సౌరగః ॥ ౧౧
- విషాదో యం ప్రసహతే విక్రమే పర్యవస్థితే ।
తేజసా తస్య హీనస్య పురుషార్థా న సిద్ధ్యతి ॥ ౧౨
- తస్యాం రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం అంగదో వానరైస్సహ ।
హరివృద్ధైస్సమాగమ్య పునర్నాత్రమమత్రయత్ ॥ ౧౩
- సా వానరాణాం ధ్వజినీ పరివార్యాంగదం బభౌ ।
వాసవం సరివార్చ్యేవ మరుతాం వాహినీ స్థితా ॥ ౧౪
- కోఽన్యస్తాం వానరీం సేనాం శక్తః స్తంభయితుం భవేత్ ।
అన్యత్ర వాలితనయాత్ అన్యత్ర చ హనూమతః ॥ ౧౫
- తతస్తా హరివృద్ధాంశ్చ తచ్చ సైన్యమరిదమః ।
అనుమాన్యాంగదః శ్రీమా వాక్యమర్థవదబ్రవీత్ ॥ ౧౬
- క ఇదానీం మహాతేజాః లంఘయిష్యతి సాగరం ।
క కరిష్యతి నుగ్రీవం సత్యసంధమరిదమం ॥ ౧౭

కో వీరో యోజనశతం లంఘయేచ్ఛ స్థవంగమాః ।
 ఇమాంశ్చ యూథసాక్ సర్వా మోక్షయేత్కో మహాభయాత్
 కస్య ప్రభావాద్దారాంశ్చ పుత్రాంతైశ్చ గృహణి చ ।
 ఇతో నివృత్తాః పశ్యేమ సిద్ధాధాన్సుఖినో వయః ।
 కస్య ప్రసాదాద్రామం చ లక్ష్మణం చ మహాబలం ।
 అభిగచ్ఛేమ సంహృష్టాః సుగ్రీవం చ మహాబలం । ౨౦
 యది కశ్చిత్ సమర్థో వః సాగరప్లవనే హరిః ।
 వదదాత్విహ సఖీభ్యం పుణ్యామభయదక్షిణాం । ౨౧
 అంగదస్య వచః శృత్వా న కశ్చిత్ కించిదబ్రవీత్ ।
 స్తిమితేవాభవత్ సర్వా తత్ర సా హరివాహినీ । ౨౨
 పునరేవాంగదః ప్రాహ తాన్ హరీన్ హరినత్తమః ।
 సర్వే బలవతాం శ్రేష్ఠాః భవంతో దృఢవిక్రమాః । ౨౩
 వ్యవదేశ్యకులే జాతాః పూజితాశ్చాప్యభీక్షుశః ।
 న హి మౌ గమనే సంగః కదాచిత్ కన్యచిత్ క్వచిత్ । ౨౪
 బ్రువధ్వం యస్య యా శక్తిః ప్లవనే ప్లవగర్షభాః ।
 ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే చతుష్షష్టితమస్తర్గః ॥

అథ పంచషష్టితమస్తర్గః.

తతోఽంగదవచః శృత్వా సర్వే తె వానోత్తమాః ।
 స్వం స్వం గతో సముత్సాహం అహుస్తత్ర యథాక్రమం ॥

- గజో గవాక్షో గవయః శరభో గంధమాదనః ।
- మౌదశ్య ద్వివిధశ్చైవ నుషేణో జాంబవాన్తథా । ౨
- అబభాషే గజస్తత్ర ప్లవేయం దశయోజనం ।
- గవాక్షో యోజనాన్యాహ గమిష్యామితి విశతిం । ౩
- గవయో వానరస్తత్ర వానరాన్తానువాచ హ ।
- త్రిశతం తు గమిష్యామి యోజనానాం ప్లవంగమాః । ౪
- శరభస్తానువాచాథ వానరా వానరషాభః ।
- చత్వారింశద్గమిష్యామి యోజనానాం ప్లవంగమాః । ౫
- వానరస్తు మహాతేజాః అబ్రవీద్గంధమాదనః ।
- యోజనానాం గమిష్యామి పంచాశత్తు న సంశయః । ౬
- మౌదస్తు వానరస్తత్ర వానరాన్తానువాచ హ ।
- యోజనానాం పరం షష్టిం అహం ప్లవితుముత్సహే । ౭
- తతస్తత్ర మహాతేజాః ద్వివిధః ప్రత్యభాషత ।
- గమిష్యామి న సందేహః సప్తతిం యోజనాన్యహం । ౮
- నుషేణస్తు హరిశ్శేషః ప్రాక్తవాన్ కపిసత్తమాన్ ।
- అశీలి యోజనానాం తు ప్లవేయం ప్లవగేశ్వరాః । ౯
- తేషాం కథయతాం తత్ర సర్వాన్తానమమూన్య చ ।
- తతో వృద్ధతమస్తేషాం జాంబవాన్ ప్రత్యభాషత । ౧౦
- పూర్వమస్మాకమప్యాసీత్ కశ్చిద్గతిపరాక్రమః ।
- తే వయం వయసః పారం అనుప్రాప్త్యా స్మ సాంప్రతం । ౧౧

కిం తు నైవం గతే శక్యం ఇదం కార్యము పేక్షితుం ।
 యదర్థం కపిరాజశ్చ రామశ్చ కృతనిశ్చయకా ॥ ౧౨
 సాంప్రతం కాలభేదేన యా గతిస్తాం నిబోధత ।
 నవతిం యోజనానాం తు గమిష్యామి న సంశయః । ౧౩
 తాంస్తు సర్వా హరిశ్రేష్ఠా జాంబవా పునరబ్రవీత్ ।
 న ఖల్వేతావదేవాసీత్ గమనే మే పరాక్రమః ॥ ౧౪
 మయా మహాబలేశ్చైవ యజ్ఞే విష్ణుస్సనాతనః ।
 ప్రదక్షిణీకృతః పూర్వం క్రమమాణస్త్రివిక్రమం । ౧౫
 స ఇదాసీమహం వృద్ధః ప్లవనే మందవిక్రమః ।
 యావనే చ తదాఽఽసీన్నే బలమప్రతిమం పరైః ॥ ౧౬
 సుప్రత్యేతావతీం శక్తిం గమన తర్కయామ్యహం ।
 నైతావతా చ సంసిద్ధిః కార్యస్యాన్య భవిష్యతి । ౧౭
 ఆథోత్తరముదారార్థం అబ్రవీదంగదస్తదా ।
 అనుమాన్య మహాస్రాజ్ఞం జాంబవంతం మహాకపిః । ౧౮
 అహమేతద్గమిష్యామి యోజనానాం శతం మహత్ ।
 నివర్తనే తు మే శక్తిః స్యాన్న వేతి న నిశ్చితా । ౧౯
 తమువాచ హరిశ్రేష్ఠం జాంబవా వాక్యకోవిదః ।
 జ్ఞాయతే గమనే శక్తిః తవ హర్యృక్షసత్తమ । ౨౦
 కామం శతసహస్రం వా న హ్యేవ విధిరుచ్యతే ।
 యోజనానాం భవా శక్తః గంతుం ప్రతినివర్తితుం ॥ ౨౧

- స హి ప్రేమయితా తాత స్వామీ ప్రేమ్యః కథంచన ।
 భవతాఽయం జనస్సర్వః ప్రేమ్యః ప్లవగనత్తమ ॥ ౨౨
- భవాః కళత్రమస్మాకం స్వామిభావే వ్యవస్థితః ।
 స్వామీ కళత్రం సైన్యస్య గతిరేషా పరంతప ॥ ౨౩
- తస్మాత్ కళత్రవత్తాత ప్రతిపాల్యస్సదా భవాః ।
 అపి చైతస్య కార్యస్య భవాః మూలమరిందమ ॥ ౨౪
- మూలమర్థస్య సంరక్ష్యం ఏష కార్యవిదాం నయః ।
 మూలే హి సతి సిద్ధ్యంతి గుణాః పుష్పఫలోదయాః ॥ ౨౫
- తద్భవానస్య కార్యస్య సాధనే నత్యవిక్రమ ।
 బుద్ధివిక్రమసంపన్నః హేతురత్ర పరంతప ॥ ౨౬
- గురుశ్చ గురుపుత్రశ్చ త్వం హి నః కపిసత్తమ ।
 భవంతమాశ్రిత్య వయం సమర్థా హ్యర్థసాధనే ॥ ౨౭
- ఉక్తవాక్యం మహాప్రాజ్ఞం జాంబవంతం మహాకపిః ।
 ప్రత్యువాచోత్తరం వాక్యం వాలిసూనురథాంగదః ॥ ౨౮
- యది నాహం గమిష్యామి నాన్యే వాసరపుంగవాః ।
 తును ఖల్విదమస్మాభిః కార్యం ప్రాయోపవేశనం ॥ ౨౯
- న హ్యేకృత్వా హరిపతేః సందేశం తస్య ధీమతః ।
 తత్ప్రాప్తి గత్వా ప్రాణానాం పశ్యామి పరిరక్షణం ॥ ౩౦
- స హి ప్రసాదే చాత్యర్థం కోపే చ హరిరీశ్వరః ।
 అత్యర్థ తస్య సందేశం వినాశో గమనే భవేత్ ॥ ౩౧

తద్యథా హ్యస్య కార్యస్య న భవత్యన్యథా గతిః ।

తద్భవానేవ దృష్టాథః సంచితయితుమహతి ॥ ౩౨

సోఽంగదేన తదా వీరః ప్రత్యుక్తః ప్లవగమథః ।

జాంబవానుత్తరం వాక్యం ప్రోవాచేదం తతోఽంగదం ॥ ౩౩

అస్య తే వీర కార్యస్య న కించిత్ పరిహీయతే ।

ఏష సంచోదయామ్యేనం యః కార్యం సాధయిష్యతి ॥ ౩౪

తతః ప్రతీతం ప్లవతాం వరిష్ఠం

ఏకాంతమాశ్రిత్య సుఖోపవిష్టం ।

సంచోదయానూన హరిప్రవీరః

హరిప్రవీరం హనుమంతమేవ ॥ ౩౫

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-పంచవప్తితమస్సర్గః.

అథ షట్పత్తితమస్సర్గః.

అనేకశతసాహస్రీం విషణ్ణాం హరివాహినీం ।

జాంబవా సముదీక్ష్యైవం హనుమంతమథాబ్రవీత్ ॥

వీర వానరలోకస్య సర్వశాస్త్రవిశారద ।

తూష్ణీమేకాంతమాశ్రిత్య హనుమత్ కిం న జల్పసి ।

హనుమత్ హరిరాజస్య సుగ్రీవస్య సమో హ్యసి ।

రామలక్ష్మణయోశ్చాపి తేజసా చ బలేన చ ॥

- అప్సరేమినః పుత్రః వై న తేయో మహాబలః ।
- గరుత్మానితి విఖ్యాతః ఉత్తమస్సర్వపక్షిణాం । ౪
- బహుశో హి మయా దృష్టః సాగరే స మహాబలః ।
- భుజగానుద్ధరన్ పక్షీ మహావేగో మహాయశాః । ౫
- పక్షయోర్యద్బలం తస్య తావద్భుజబలం తవ ।
- విక్రమశ్చాపి వేగశ్చ న తే తేనావహీయతే ॥ ౬
- బలం బుద్ధిశ్చ తేజశ్చ సత్త్వం చ హరిపుంగవ ।
- విశిష్టం సర్వభూతేషు కిమాత్మానం న బుధ్యసే । ౭
- అపృరాఽప్సరసాం శ్రేష్ఠా విఖ్యాతా పుంజికన్థలా ।
- అంజనేతి పరిఖ్యాతా పత్నీ కేసరిణో హరేః । ౮
- విఖ్యాతా త్రిషు లోకేషు రూపేణావ్రతిమూ భువి ।
- అభిశాపాదభూత్తాత వానరీ కామరూపిణీ ॥ ౯
- దుహితా వానరేంద్రస్య కుంజరస్య మహాత్మనః ।
- కపిత్వే చారునర్వాంగీ కదాచిత్ కామరూపిణీ । ౧౦
- మానుషం విగ్రహం కృత్వా రూపయావనశాలినీ ।
- విచిత్రమాల్యాభరణా మహాహాక్షౌమవాసినీ । ౧౧
- అచరత్ పర్వతస్యాగ్రే ప్రావృడంబుధననిధేః ।
- తస్యా వస్త్రం విశాలాక్ష్యః పీతం రక్తదళం శుభం । ౧౨
- స్థితాయాః పర్వతస్యాగ్రే మారుతోఽపహరచ్ఛనైః ।
- స దదర్శ తత స్తస్యాః పృథ్వాపూరూ సుసంహతౌ ॥ ౧౩

స్తనా చ పీనా సహితౌ నుజాతం చారు చాననం ।
 తాం వికాలాయతశ్రోణిం తనుమధ్యాం యశస్వినిం । గ
 దృష్ట్యైవ శుభసర్వాంగీం పవనః కామమోహితః ।
 స తాం భుజాభ్యాం దీర్ఘాభ్యాం పర్యవ్వజత మారుతః । గ
 మన్మథావిష్టనర్వాంగః గతాత్తా తామనిందితాం ।
 సా తు తత్రైవ సంభ్రాంతా నువృత్తా వాక్యమబ్రవీత్ । గ
 ఏకపత్నీవ్రతమిదం కో నాశయితుమిచ్ఛతి ।
 అంజనాయా వచః శ్రుత్వా మారుతః ప్రత్యభావత । గ
 స త్వాం హింసామి నుశ్రోణి మా భూతై నుభగే భయం ।
 మనసాఽస్మి గతో యత్త్వాం పరివ్వజ్య యశస్వినిం । గ
 వీర్యవా బుద్ధినంపన్నః తవ పుత్రో భవిష్యతి ।
 మహానత్వో మహాతేజాః మహాబలపరాక్రమః । గ
 లంఘనే ప్లవనే చైవ భవిష్యతి మయా నమః ।
 ఏవముక్తా తతస్తుష్టా జననీ తే మహాకపే । ౨౦
 గుహాయాం త్వాం మహాబాహూ ప్రజ్ఞజ్ఞే ప్లవగమృతం ।
 అభ్యుత్థితం తతస్సూర్యం బాలో దృష్ట్వా మహావనే । ౨౧
 ఫలం చేతి జిఘృక్షుస్తన్వం ఉత్ ప్లుత్యాభ్యుద్గతో దివం ।
 శతాని త్రీణి గత్వాఽథ యోజనానాం మహాకపే । ౨౨
 తేజసా తస్య నిర్ఘాతః స విషాదం గతస్తతః ।
 తావదాపతతస్త్రాణాం అంతరిక్షం మహాకపే । ౨౩

- ఓప్తమిందేణ తే వజ్రం క్రోధావిష్టేన ధీమతా ।
 తతశ్శైలాగ్రశిఖరే వామో హనురభజ్యత ॥ ౨౪
- తతో హి నామధేయం తే హనుమానితి కీర్త్యతే ।
 తతస్త్వాం నిహతం దృష్ట్వా వాయుర్గంధవహః స్వయం ॥ ౨౫
- త్రైలోక్యే భృశసంక్రుద్ధః న వవౌ వై ప్రభంజనః ।
 సుభాంతాశ్చ నురాస్సర్వై త్రైలోక్యే ఊభితే సతి ॥ ౨౬
- ప్రసాదయతి సంక్రుద్ధం మారుతం భువనేశ్వరాః ।
 ప్రసాదితే చ పవనే బ్రహ్మ తుభ్యం వరం దదా ॥ ౨౭
- అశస్త్రవధ్యతాం తాత సమరే సత్యవిక్రమ ।
 విజన్య చ నిపాతేన విరుజం త్వాం సమీక్ష్య చ ॥ ౨౮
- సహస్రనేత్రః ప్రీతాత్తా దదా తే వరముత్తమం ।
 స్వచ్ఛందతశ్చ మరణం తే భూయాదితి వై ప్రభో ॥ ౨౯
- న త్వం కేసరిణః పుత్రః క్షేత్రజో భీమవిక్రమః ।
 మారుతస్యారసః పుత్రః తెజసా చాపి తత్సమః ॥ ౩౦
- త్వం హి వాయునుతో వత్స ప్లవనే చాపి తత్సమః ।
 పయమద్య గతప్రాణాః భవాన్మస్త్రాతు సాంప్రతం ॥ ౩౧
- దాక్ష్యవిక్రమసంపన్నః పక్షిరాజ ఇవాపరః ।
 త్రివిక్రమే మయా తాత సత్తైలవనకాననా ॥ ౩౨
- త్రిస్సప్తకృత్వః పృథివీ పరిక్రాంతా ప్రదక్షిణం ।
 తథా చౌషధయోఽస్మాభిః సంచితా దేవశాసనాత్ ॥ ౩౩

నిష్పన్నమమృతం యాభిః తదా౭౭సీనోన్మ మహాద్భలం ।

స ఇదానీమహం వృద్ధః పరిహీనపరాక్రమః ॥ ౩౪

సాంప్రతం కాలమస్మాకం భవాన్ సర్వగుణాన్వితః ।

తద్విజృంభన్వ విక్రాంతః ప్లవతాముత్తమో వ్యసి ॥ ౩౫

త్వద్వీర్యం శ్రష్టుకామేయం సర్వవానరవాహినీ ।

ఉత్తిష్ఠ హరిశాదూర్ణ లంఘయన్వ మహాబాహవం ॥ ౩౬

పరా హి సర్వభూతానాం హనుమత్ యా గతిస్తవ ।

విషణ్ణా హరయన్సర్వే హనుమాత్ కిముపేక్షసే ॥ ౩౭

విక్రమన్వ మహావేగః విష్ణుస్త్రీక్ విక్రమానివ ।

తతస్తు వై జాంబవతా ప్రచోదితః

ప్రతీతవేగః పవనాత్స్థజః కపిః ।

ప్రహమాయంతాం హరివీరవాహినీం

చకార రూపం మహదాత్మనస్తదా ॥ ౩౮

ఇతి శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-షట్షష్ఠితమస్తకః

అథ సప్తషష్ఠితమస్తకః

తం దృష్ట్వా జృంభమాణం తే క్రమితుం శతయోజనం ।

వీర్యేణాపూర్యమాణం చ సహసా వానతోత్తమం ॥ ౧

సహసా శోకముత్సృజ్య ప్రహమేణ సమన్వితాః ।

వినేదుస్తుష్టుశ్చాపి హనుమంతం మహాబలం ॥ ౨

- ప్రహృష్టా విస్మితాశ్చైవ వీక్షంతే స్థ సమంతతః ।
- త్రివిక్రమకృతోత్సాహం నారాయణమివ ప్రజాః । ౩
- సంస్తూయమానో హనుమాన్ వ్యవధత్ మహాబలః ।
- సమావిధ్య చ లాంగూలం హఘ్నాచ్ఛ బలమేయివాన్ । ౪
- తస్య సంస్తూయమానస్య వృద్ధైర్వాసరపుంగవైః ।
- తేజసా పూర్యమాణస్య రూపమానీదనుత్తమం । ౫
- యథా విజృంభతే సింహః వివృద్ధో గిరిగవ్వారే ।
- మారుతస్ఫారసః పుత్రః తథా సంప్రతి జృంభతే । ౬
- ఆశోభత ముఖం తస్య జృంభమాణస్య ధీమతః ।
- అంబరీషమివాదీప్తం విధూమ ఇవ పావకః । ౭
- హరీణాముత్థితో మధ్యాత్ సంప్రహృష్టతనూయహః ।
- అభివాద్య హరీన్ వృద్ధాన్ హనుమానిదమబ్రవీత్ । ౮
- అరుజత్ పర్వతాగ్రాణి హుతాశనసఖానిలః ।
- బలవాన్ ప్రమేయశ్చ వాయురాకాశగోచరః । ౯
- యస్యాహం శ్రీఘ్రవేగస్య శ్రీఘ్రగస్య మహాత్మనః ।
- మారుతస్ఫారసః పుత్రః ప్లవనే నాస్తి మత్సమః । ౧౦
- ఉత్సహేయం హి విస్తీర్ణం ఆలిఖంతమివాంబరం ।
- మేరుం గిరిమసంగేన పరిగంతుం సహస్రశః । ౧౧
- బాహువేగప్రణున్నేన సాగరేణాహముత్సహే ।
- సమాప్లావయితుం లోకం నవర్వతనదీహృదం । ౧౨

మమోరుజంఘవేగేన భవిష్యతి నముత్థితః ।
 నముచ్చితమహాగ్రాహః నముద్యో వరుణాలయః । గ౩
 పన్నగాశనమాకాశే పతంతం పక్షిసేవితే ।
 వై నతేయమహం శక్తః పరిగంతుం సహస్రశః ॥ గ౪
 ఉదయాత్ ప్రస్థితం వాఽపి జ్వలంతం రశ్మిమాలినం ।
 అనస్తమితమాదిత్యం అభిగంతుం నముత్సహే । గ౫
 తతో భూమిమనస్పృశ్య పునరాగంతుముత్సహే ।
 ప్రవేగేనైవ మహతా భీమేన ప్లవగవృథాః ॥ గ౬
 పృథివ్యా దక్షిణం గత్వా ఉత్తరాం గంతుముత్సహే ।
 ఉత్సహేయమతిక్రాంతం సర్వానాకాశగోచరా ॥ గ౭
 సాగరం శోషయిష్యామి దారయిష్యామి మేదినిం ।
 పర్వతాంశ్చూణాయిష్యామి ప్లవమానః ప్లవంగమా ॥ గ౮
 హరిష్యామ్యూరువేగేన ప్లవమానో మహాణవం ।
 లతానాం వివిధం పుష్పం పాదపానాం చ సర్వశః ॥ గ౯
 అనుయాన్యంతి మామద్య ప్లవమానం విఘ్నేయసా ।
 భవిష్యతి హి మే పంథాః స్వాతేః పంథా ఇనాంబరే ॥ ౧౦
 చరంతం ఘోరమాకాశం ఉత్పతివ్యంతమేవ వా ।
 ద్రక్ష్యంతి నిపతంతం చ సర్వభూతాని వానరా ॥ ౧౧
 మహామేఘప్రతీకాశం మాం చ ద్రక్ష్యథ వానరా ॥ ౧౨
 దివమావృత్య గచ్ఛంతం గ్రసమాసమివాంబరం ॥

- విభమిష్యామి జీమూతాః కంపయిష్యామి పర్వతాః ।
సాగరం త్నోభయిష్యామి ప్లవమానస్సమాహితః ॥ ౨౩
- వైసతేయస్య సా శక్తిః మమ యా మారుతస్య వా ।
ఋతే నుపణాః రాజానం మారుతం వా మహాజవం ॥ ౨౪
- న తద్భూతం ప్రపశ్యామి యన్మాం పుత్రమనువ్రజేత్ ।
నిమేషాంతరమాత్రేణ నిరాలంబనమంబరం ॥ ౨౫
- సహసా నిపతిష్యామి ఘనాద్విద్యుదిపైశ్చితా ।
భవిష్యతి హి మే రూపం ప్లవమానస్య సాగరే ॥ ౨౬
- విష్ణోర్విక్రమమాణస్య పురా త్రీః విక్రమానివ ।
బుద్ధ్యా చాహం ప్రపశ్యామి మనశ్చేష్టా చ మే తథా ॥ ౨౭
- అహం ద్రత్యామి వై దేహీం ప్రమోదధ్వం ప్లవంగమాః ।
మారుతస్య సమో వేగే గరుడస్య సమో జవే ॥ ౨౮
- అయతం యోజనానాం తు గమిష్యామితి మే మతిః ।
వాసవస్య సవజ్రస్య బ్రహ్మణో వా స్వయంభవః ॥ ౨౯
- విక్రమ్య సహసా హస్తాత్ అమృతం తదిహనయే ।
లుకాం వాఽపి సముత్ క్షిప్య గచ్ఛేయమితి మే మతిః ॥ ౩౦
- మహాసంహననావేతౌ మహాంతౌ పురుషర్షభా ।
ఋశ్యమూకాత్తతక్చైలాత్ వహేయం రామలక్ష్మణౌ ॥ ౩౧
- నూనమేష్యామి వై దేహీం రామస్య మహిషీం ప్రియాం ।
తమేవం వానరశ్రేష్ఠం గజకాంతమమితౌజనం ॥ ౩౨

ప్రహృష్టా హరయన్త్రత సముదైక్షుంత విస్మితాః ।
 తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా జ్ఞాతీనాం శోకనాశనం ॥ ౩౩
 ఉవాచ పరిసంహృష్టో బాంబనా హరినత్తమం ।
 వీర కేసరిణః పుత్ర హనుమా మారుతాత్మజ ॥ ౩౪
 జ్ఞాతీనాం విపులశ్శోకః త్వయా తాత వినాశితః ।
 తవ కల్యాణరుచయః కపిముఖ్యాస్సమాగతాః ॥ ౩౫
 మంగళం కార్యసిద్ధ్యర్థం కరిష్యంతి సమాహితాః ।
 ఋషీణాం చ ప్రసాదేన కపివృద్ధమతేన చ ॥ ౩౬
 గురూణాం చ ప్రసాదేన ప్లవ న త్వం మహాణావం ।
 స్థాస్యామత్ప్రకపాదేన యావదాగమనం తవ ॥ ౩౭
 త్వద్గతాని చ సర్వేషాం జీవితాని వనోకసాం ।
 తతస్తు హరిశాదుర్దూలః తానువాచ వనోకసః ॥ ౩౮
 నేయం మమ మహీ వేగం లంఘనే ధారయిష్యతి ।
 ఏతానీహ నగస్యాస్య శిలాసంకటశాలినః ॥ ౩౯
 శిఖరాణి మహేంద్రస్య స్థిరాణి చ మహంతి చ ।
 ఏషు వేగం కరిష్యామి మహేంద్రశిఖరేవ్వహం ॥ ౪౦
 నానాద్రుమవికీర్ణేషు ధాతునిష్ప్యందశోభిషు ।
 ఏతాని మమ నిష్పేషం పాదయోః ప్లవతాం వరా ॥ ౪౧
 ప్లవతో ధారయిష్యంతి యోజనానామితశ్శతం ।
 తతస్తం మారుతప్రఖ్యః స హరిర్నారుతాత్మజః ॥ ౪౨

- అమోహ నగ్రశేష్ఠం మహేంద్రమరిమదన్మః ।
- పుత్రం నానావిధైర్వృత్తైః మృగసేవితశాద్వలం । ౪౩
- లతాకుసుమసంబాధం నిత్యపుష్పఫలద్రుమం ।
- సింహశామూలచరితం మత్తమాతంగసేవితం ॥ ౪౪
- మత్తద్విజగణోద్భుత్వం సలిహోత్పీడనంకులం ।
- మహద్భిరుచ్ఛ్రితం శృంగైః మహేంద్రం స మహాబలః । ౪౫
- విచచార హరిశ్రేష్ఠః మహేంద్రసమవిక్రమః ।
- పాదాభ్యాం వీశితస్తేన మహాశైలో మహాత్మనః ॥ ౪౬
- రరాజ సింహాభిహతః మహా మత్త ఇవ ద్విషః ।
- ముమోచ సలిహోత్పీడా విప్రకీణశిలోచ్చయః । ౪౭
- షితస్తమృగమాతంగః ప్రకంఠితమహాదుమః ।
- నాగగంధర్వమిథునైః పానసంనగకర్కశైః । ౪౮
- ఉత్పతద్భిశ్చ విహగైః విద్యాధరగణైరపి ।
- త్యజ్యమానమహాసానుః సంనిలీనమహారగః ॥ ౪౯
- చలశృంగశిలోద్భూతః తదాభూత్ స మహాగిరిః ।
- నృశ్వసద్భిస్తదాఽఽరైస్తు భుజంగరథనిస్సృతైః । ౫౦
- సవతాక ఇవాభాతి స తదా ధరణీధరః ।
- ముషిభిస్త్రాసనంభ్రాంతైః త్యజ్యమానశ్శిలోచ్చయః । ౫౧
- సేనస్సహతి కాంతారే సార్థహీన ఇవాధ్వగః ।

స కేగవా వేగసమాహితాత్మా

హరివవీరః పరవీరహంతా ।

మనస్సమాధాయ మహానుభావః

జగామ లంకాం మనసా మనస్వీ ॥

౫౨౫

ఇత్యాపే శ్రీమద్భాగవతే ఆదికావ్యే శ్రీమద్వాల్మీకీదే

చతుర్వింశత్యహస్రికాయాం సంహితాయాం

శ్రీమత్కిష్కింధాకాండే-సప్తపక్షి తమస్సర్గః.

కిష్కింధాకాండస్సమాప్తః.

ఫలశ్రుతిః

కిష్కింధాఖ్యమిమం శృణ్వే పఠన్ వాఽపి విధానతః ।

ఇహ సంపూజితస్సర్వైః అంతే బ్రహ్మాణి లీయతే ॥

ధ్యానం.

సుగ్రీవాదియుతం శ్రీశం సీతాన్వేషణతత్పరం ।

రామం మహేశ్వరం ధ్యాయేత్ కిష్కింధాకాండ ఉత్తమమ్ ॥

విషయానుక్రమణికా

సుందరకాండః.

సగళసంఖ్యా పుటసంఖ్యా.

సీతాన్వేషణ ప్రకరణం—	౧-౧౭	౧-౧౦౨
హనుమతః సముద్రలంఘనం	౧	౧
లంకాద్వీపగమనం	౨	౨౪
లంకానగరాధిదేవతానిజ్ఞాపకం	౩	౩౧
లంకానగర ప్రవేశః	౪-౫	౩౫
అంతఃనగర ప్రవేశః	౬	౪౪
శుష్పక విమానదశానం	౭-౮	౪౯
అంతఃపురే రావణదశానం	౯	౫౪
మండోదరీదశానం	౧౦	౬౨
అపానభూమిదశానం	౧౧	౬౮
సీతాదశానాభివాద్విషాదః	౧౨	౭౩
అశోకవన ప్రవేశః	౧౩-౧౪	౭౬
సీతాసందేశానం	౧౫-౧౭	౮౯
సీతాసమాశ్వాసన ప్రకరణం—	౧౮-౩౯	౧౦౨-౧౦౧
సీతాసందేశానాథానం రావణస్య ఆగ్రహణం	౧౮	౧౦౨
సీతారావణసంవాదః	౧౯-౨౨	౧౦౫

సగళసంఖ్యా పుటసంఖ్య

రాక్షసీనాం తజ్జనం	౨౩-౨౬	౧౨౧
త్రిజటాస్వప్నః	౨౭	౧౨౨
శుభనిమిత్తప్రాదుర్భావః	౨౮-౨౯	౧౨౩
సీతాసమాశ్వాసనార్థం రామకథాసంకీర్తనం ౩౦		౧౨౪
సీతాయాః హనుమత్సందర్శనం	౩౧-౩౨	౧౨౫
సీతాహనుమత్సంభాషణం	౩౩-౩౪	౧౨౬
రామనామాంగులీయక దానం	౩౬-౩౭	౧౨౭
కాకానురవృత్తాంతః, చూడామణిప్రదానం చ. ౩౮		౧౨౮
హనుమద్గమనాభ్యనుజ్ఞానం	౩౯	౧౨౯
రావణసందేశేనప్రకరణం—	౪౦-౪౯	౧౩౦-౧౩౯
అశోకవనికావిధ్వంసః	౪౦-౪౧	౧౩౦
అశీతిసహస్రకింకరసంహారః	౪౨-౪౩	౧౩౧
జంబుమాలివధః	౪౪	౧౩౨
సప్తమంత్రానుతవధః	౪౫	౧౩౩
పంచసేనాపతివధః	౪౬	౧౩౪
అక్షుకుమారవధః	౪౭	౧౩౫
రావణసందేశేనం	౪౮-౪౯	౧౩౬-౧౩౭
లంకాదహన ప్రకరణం—	౫౦-౫౪	౧౩౮-౧౪౨
హనుమద్ద్రావణసంపాదః	౫౦-౫౧	౧౩౮
విభీషణకృతః దూతవధనిరోధః	౫౨	౧౩౯

సగళసంఖ్యా పుటసంఖ్యా.

అంకాదహనం	౫౩-౫౪	౨౫౬
రామనమీపాగమనప్రకరణం—	౫౫-౬౮	౨౬౮-౩౩౦
సీతాదళనపూర్వకంనముద్రతరణం	౫౫-౫౬	౨౬౮
అంగదాదీన్పతి సర్వవృత్తాంతావేదనం	౫౭-౬౦	౨౭౫
మధ్యమాంగం మధుసానం	౬౧	౩౦౩
సుగ్రీవనమీపం ప్రతి దధిముఖాగమనం	౬౨	౩౦౬
సుగ్రీవస్య సీతానందర్శననిశ్చయః	౬౩	౩౧౦
దృష్టా సీతేతి హనూమదుక్తిః	౬౪	౩౧౪
చూడామణిదానం	౬౫-౬౬	౩౧౮
సీతానందేశకథనం	౬౭-౬౮	౩౨౩

శ్రీః

శ్రీమద్రామానుజ పారాయణారంభే పఠనీయాః శ్లోకాః

శ్రీ రా మా య న మ :

వాల్మీకి ధ్యానం

కూజంతం రామ రామేతి మధురం మధురాక్షరం ।
ఆరుహ్య కవితాశాఖాం వందే వాల్మీకికోకిలం ॥
వాల్మీకేమునిసింహస్య కవితావనచారిణః ।
శ్మశ్వాన్ రామకథానాదం కో న యాతి పరాం గతిం ॥
యః పిబన్ సతతం రామచరితామృతసాగరం ।
ఆత్మవృత్తం మునిం వందే ప్రాచేతసమకల్తమం ॥

ఆంజనేయధ్యానం

గోష్పదీకృతవారాశిం మళకీకృతరాక్షసం ।
రామానుజమహామాలారత్నం వందేనిలాత్నజం ॥
ఆంజనానందనం వీరం జానకీశోకనాథనం ।
కపీశమక్షహంతారం వందే లంకాభయంకరం ॥
ఆమిషీకృతమార్తాండం గోష్పదీకృతసాగరం ।
శ్మశ్వాన్ కృతదశగ్రీవం ఆంజనేయం సమామృతహం ॥

మనోజవం మారుతతుల్యవేగం

జితేంద్రియం బుద్ధిసుతాం పరిష్ఠం ।

వాతాత్మజం వానరయూధముఖ్యం
 శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి ॥
 ఉల్లంఘ్య సింధోస్సలిలం సలీలం
 యశోకవహ్నిం బసకాత్మజాయాః
 ఆదాయ తేనైవ దదాహ లంకాం
 నమామి తం ప్రాంజలిరాంజనేయం ॥
 ఆంజనేయమతిపాటలాననం
 కాంచనాద్రికమనీయవిగ్రహం ।
 పారిజాతతరుమూలవాసినం
 భావయామి పవమాననందనం ॥
 యత్ర యత్ర రఘునాథకీర్తనం
 తత్ర తత్ర కృతమస్త కాంజలిం ।
 బాష్పవారిపరిపూర్ణలోచనం
 మారుతిం నమత రాక్షసాంతకం ॥

శ్రీరామాయణమాహాత్మ్యం

వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే ।
 వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాద్రామాయణాత్మనా ॥
 చరితం రఘునాథస్య శతకోటిప్రవిస్తరం ।
 ఏకైకమక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతకనాశనం ॥
 శృణ్వేత్ రామాయణం భక్త్యా యః పాదం పదమేవ వా ।
 న యాతి బ్రహ్మణస్థానం బ్రహ్మణా పూజ్యతే సదా ॥

వాల్మీకిరిసుభూతా రామసాగరగామినీ ।

పునాతి భువనం పుణ్యా రామాయణమహానదీ ॥

శ్లోకసారసమాక్షీర్ణం సర్గకల్లోలనంకులం ।

కాండగ్రాహమహామీనం వందే రామాయణార్ణవం ॥

యః కర్ణాంజలిసంపుటై రహరహస్యమృక్ష్విబత్వాదరాత్

వాల్మీకీర్వదనారవిందగళితం రామాయణాఖ్యం మధు ।

జన్మవ్యాధిజరావిపత్తి మరణై రత్యంతసోపద్రవం

సంసారం సవిహాయగచ్ఛతి పునాః విష్ణోపదం శాశ్వతం

తదుపగతసమానసంధియోగం

సమమధురోపనతాథవాక్యబద్ధం ।

రఘువరచరితం మునిప్రణీతం

దశశిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వం ॥

శ్రీరామధ్యానం.

రామాయ రామభద్రదాయ రామచంద్రదాయ వేదసే ।

రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతయే నమః ॥

శ్రీరాఘవం దశరథాత్మజమప్రమేయం

సీతాపతిం రఘుకులాన్వయరత్నదీపం ।

అజానుబాహుమరవిందదళాయతాక్షం

రామం నిశాచరవినాశకరం నమామి ॥

వై దేహీసహితం సురద్రుమతలే హేమే మహామంతురే

మధ్యేపుష్పకమానన మణిమయే వీరానన సుస్థితం ।

అగ్రే వాచయతి ప్రభంజనసుతై తత్త్వం మునిభ్యః పరం
 వ్యాఖ్యాంతం భరతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామల
 వామే భూమినుతా పురశ్చ హనుమాన్ పశ్చాత్సుమిత్రానుతా
 శత్రుఘ్నాభరతశ్చ పార్శ్వదశయోర్వాయాదికోశేష
 సుగ్రీవశ్చ విభీషణశ్చ యువరాట్ తారానుతో జాంబవా
 మధ్య నీలసరోజకోమలరుచి రామం భజే శ్యామల
 మాతా రామో మత్పితా రామభద్రః
 భ్రాతా రామో మత్సఖా రాఘవేశః ।
 సర్వస్వం మే రామచంద్రో దయాళుః
 నాన్యం దైవం నైవ జానే న జానె ॥
 నమోఽస్తు రామాయ సలక్షణాయ
 దేవై చ తస్యై జనకాత్మజాయై ।
 నమోఽస్తు రుద్రేంద్రయమానిలేభ్య
 నమోఽస్తు చంద్రాకామరుద్గణేభ్యః ॥
 తపస్సాన్విధ్యాయనిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం పరం ।
 నారదం పరిషప్తచ్ఛ వాల్మీకిమునిపుంగవం ॥

సారాయణసమాపనోన్ముసంధ్యశ్లోకాః.

ఎవమేతత్పురావృత్తం ఆఖ్యానం భద్రమస్తు వః ।
 ప్రవ్యాహరత విన్దన్తం బలం విష్ణోః ప్రవర్ధతాం ।
 లాభస్తేషాం జయస్తేషాం కుతస్తేషాం పరాభవః ।
 యేషామిందీవరశ్యామో హృదయే నుప్రతిష్ఠితః ॥

స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం

న్యాయ్యైన మా గేణ మహీం మహీశాః ।

గోబ్రహ్మణాభ్యశ్శుభమస్తు నిత్యం

లోకాస్సమస్తాస్సుఖినో భవంతు ॥

కాలే పక్షాతు పక్షాభ్యః పృథివీ సస్యశాలినీ ।

చక్రోఽయు త్తోభరహితో బ్రహ్మణాస్సంతు నిభకయాః ॥

అవుతాః పుత్రిణస్సంతు పుత్రిణస్సంతు పౌత్రిణః ।

అధనాస్సధనాస్సంతు జీవంతు శరదాం శతం ॥

మంగళం కోసలేంద్రదాయ మహనీయగుణాత్మనె ।

చక్రవర్తినూజాయ సార్వభౌమాయ మంగళం ॥

వేదవేదాంతవేద్యాయ మేఘశ్యామలమూర్తయే ।

పుసాం మోహనరూపాయ పుణ్యశ్లోకాయ మంగళం ॥

విశ్వామిత్రతారంగాయ మిథిలానగరీవతేః ।

భాగ్యానాం పరిపాకాయ భవ్యరూపాయ మంగళం ॥

ప్రృభక్తాను సతతం భ్రాతృభిస్సహ సీతయా ।

సందితాఖిలలోకాయ రామభద్రదాయ మంగళం ॥

త్యక్తసాకేతవాసాయ చిత్రకూటవిహారిణే ।

సేవ్యాయ సర్వయమినాం ధీరోదారాయ మంగళం ॥

విప్రహృక్తకపాలాయ విరాధాద్యంతకాయ చ ।

విరక్తాయ విశిష్టాయ రాఘవాయాస్తు మంగళం ॥

సర్వదేవసమర్చ్యాయ భక్తానుగ్రహకారిణే ।
 దేవ్రాత్మమాయ రామాయ సుగ్రీవేశాయ మంగళం ॥
 సత్యకామాయ సత్యాయ సీతోదంతనుఖాయ చ ।
 సమస్తకపిసేవ్యాయ రామచంద్రాయ మంగళం ॥
 విభీషణాదిపాలాయ రావణాద్యంతకాయ చ ।
 బ్రహ్మచుద్రాదివంద్యాయ రఘువీరాయ మంగళం ॥
 సౌమిత్రిణా చ జానక్య చావబాణాసిధారిణే ।
 సంసేవ్యాయ సదా భక్త్యా స్వామినే మమ మంగళం ॥
 దండకారణ్యవాసాయ ఖండితామరశత్రవే ।
 గృధ్రరాజాయ భక్తాయ ముక్తిదాయాస్తు మంగళం ॥
 సాదరం శబరీదత్తఫలమూలాభిలాషిణే ।
 సౌలభ్యపరిపూర్ణాయ సత్వోద్రిక్తాయ మంగళం ॥
 హనుమత్సమవేతాయ హరీశాభీష్టదాయినే ।
 వాలిప్రమథనాయాస్తు మహాధీరాయ మంగళం ॥
 శ్రీమతే రఘువీరాయ సేతుల్లంఘితసింధవే ।
 జితరాక్షసరాజాయ రణధీరాయ మంగళం ॥
 ఆరుహ్య పుష్పకం దివ్యం అయోధ్యాపురగామినే ।
 క్షత్రపట్టాభిషిక్తాయ సీతారామాయ మంగళం ॥
 కుంభోద్భవాదిస్తుత్యాయ క్షేమాభ్యుదయదాయినే ।
 నీవతారకనామ్నేస్తు జగదీశాయ మంగళం ॥
 ఆసాద్య నగరీం దివ్యాం అభిషిక్తాయ సీతయా ।
 రాజాధిరాజరాజాయ రామభద్రాయ మంగళం ॥

యన్మంగళం సమాసాత్ సర్వలోకనమస్కృతే ।

స్మృతనాశే సమభవత్తత్తే భవతు మంగళం ॥

యన్మంగళం సుపణాస్య వినతాకల్పయత్పురా ।

అమృతం ప్రాథయానస్య తత్తే భవతు మంగళం ॥

అమృతోత్పాదనేదైత్యాఘ్నతో వజ్రధరస్య యత్ ।

అదితిర్మంగళం ప్రాదాత్ తత్తే భవతు మంగళం ।

క్రివిక్రమాః ప్రక్రమతో విష్ణోరమిత తేజసః ॥

యదాసీన్మంగళం రామ తత్తే భవతు మంగళం ।

ముతవస్సాగరా ద్వీపా వేదా లోకా దిశశ్చతే ।

మంగళాని మహాబాహూ దిశంతు తవ సర్వదా ॥

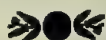
కాయేన వాచా మనసేంద్రియైర్వా

బుద్ధ్యాఽఽత్మనా వా ప్రకృతేన్స్వభావాత్ ।

కరోమి యద్యత్సకలం పరస్మై

శ్రీరాఘవాయేతి సమర్పయామి ॥

శ్రీరామచంద్రదర్పణమస్తు.

పృథ్విబింబసమాకారం వాంఛితార్థప్రదాయకం ।

హనూమత్సహితం ధ్యాయేత్ సౌందరే కాండ ఉత్తమే !

కాండస్య సుందరాఖ్యస్య శ్రవణాత్పఠనాదపి ।

హం ప్రాప్నోయాజ్జగద్ధేతుం నాత్ర సందేహ ఇష్యతే ॥

అశుద్ధసంశోధనమ్.

—:0:—

పుట	పక్కా	అశుద్ధమ్	శుద్ధమ్
౧౬	౧౦	రూపమాపస్థాయ	రూపమాస్థాయ
౨౦	౪	మాహాభాణి	మాహాభాణి
౭౪	„	మహావనా	మహావనా
౯౦	„	నిష్పత్ర	నిష్పత్ర
౧౭౩	౧౯	సహాయెన	సహాయెన
౧౭౪	౨	అపసెష్యామి	అపసెష్యామి
౧౮౮	౮	సాధ్వీనాం	సాధ్వీనాం
౨౦౦	౧౮	ధనుష్పాణి	ధనుష్పాణి
౨౧౪	౭	పరిక్షివ్య	పరిక్షివ్య
౨౩౭	౧	వ్యవతత	వ్యవతత
౨౬౧	౬	వనం	వనం
౨౮౧	౧౧	తద్భవా	తద్భవా
౨౮౩	౧౩	నతీ	నతీ
౨౯౮	౨	హనుమా	హనుమా

శ్రీయై నమః.

సుందరకాండప్రారంభః.

శ్రీగణాధిపతయే నమః.

ఓం శ్రీసీతాలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నహనుమత్సమేత-

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః.

సర్వో రావణసీతాయాః సీతాయాశ్చత్రుకశశకానః ।

ఇయేష పదమన్వేష్టుం చారణాచరితే పథి ॥

౧

దేష్టురం నిష్ప్రతిద్వంద్వం చికిషణ్ కమణ్ వానరః ।

ముషగశిరోగ్రీవః గవాం పతిరివాబభౌ ॥

౨

తత వైడూయకవణకాఘ శాద్వలెషు మహాబలః ।

సస్సలికల్పేషు విచచార యథానుఖమ్ ॥

౩

సౌఖ్య విత్రానయన్ ధీమాన్ ఉరసా పాదపాన్ హరన్ ।

సృగాంశ్చ సుబహూన్ నిఘ్నన్ ప్రవృద్ధ ఇవ కెసరీ ॥

౪

సూహితమాంజిష్ఠపత్రవణైః స్సితాస్సితైః ।

సృఖావహితైః శ్చిత్రైః ధాతుభిస్సమలంకృతం ॥

౫

సమూపిభిరావిష్టం అభీక్ష్యం నపరిచ్ఛదైః ।

ముషకీన్నరగంధరైః దేవకల్పైశ్చ పన్నగైః ॥

౬

తస్య గిరివయన్య తతే నాగవరాయుతే ।

కపివరస్తత్ర హదే నాగ ఇవాబభౌ ॥

౭

న సూర్యాయ మహేంద్రాయ పవనాయ స్వయంభువే ।
 భూతేభ్యశ్చాంజలిం కృత్వా చకార గమనే మతిం ।
 అంజలిం ప్రాజ్ఞుభిః కుర్వణ పవనాయాత్మయోనయే ।
 తతోఽభివవృధే గంతుం దక్షిణో దక్షిణాం దిశం ॥
 ప్లవంగప్రవరైర్దృష్టః ప్లవనే కృతనిశ్చయః ।
 వవృధే రామవృద్ధ్యథాం నముద్ర ఇవ పర్వసు ।
 నిష్ప్రమాణశరీరస్సృ లిలంఘయుషురణావం ।
 ప్రగృహ్య బలవా బాహూ లంకామభిముఖస్థితః ॥
 బాహుభ్యాం వీడయామాన చరణాభ్యాం చ పర్వతం ।
 న చచాలాచలశ్చాపి ముహూతాం కపివీడితః ॥
 తయాణాం పుష్పితాగ్రాణాం సర్వం పుష్పమశాతయత్ ।
 తేన సాదపముక్తేన పుష్పే ఘేణ సుగంధినా ॥
 నవతస్సంవృతశ్చైలః బభౌ పుష్పమయో యథా ।
 వీడ్యమానస్స బలినా మహేంద్రస్సైన పర్వతః ॥
 సలిలం సంప్రసూసావ మదం మత్త ఇవ ద్విపః ।
 తేన చోత్తమవీర్యేణ వీడ్యమానస్స పర్వతః ॥
 రీతీనిర్వర్తయామాన కాంచనాంజనరాజతీః ।
 ఘమోచ చ శిలాశ్చైలః విశాలాస్సమనశ్శిలాః ॥
 మధ్యమైనాచిషా జుష్టః ధూమరాజీరివానలః ।
 సిరిణా వీడ్యమానేన వీడ్యమానాని నవతః ॥

- మహావిష్ణుని భూతాని వినేదుర్వికృతైస్త్వరైః ।
- కమహా నత్త్వసంనాదః శైలపీడానిమిత్తజః ॥ ౧౮
- వృక్షిం పూరయామాస దిశశ్చోపననాని చ ।
- కౌభిః పృథుభిస్సర్పాః వ్యక్తస్త్వస్తికలక్షణైః ॥ ౧౯
- మంత్రః పావకం ఘోరం దదంశుర్దశశనైశ్శిలాః ।
- కాస్తదా నవిషైదక్షష్టాః కుపితైస్తైమహాహశిలాః ॥ ౨౦
- జ్వలుః పావకోద్దీప్తాః బిభిదుశ్చ సహస్రధా ।
- అవరే తు మహాకాయాః పమంతోఽగ్నిం స్వతేజసా ॥ ౨౧
- కందరభ్యో వినిష్కృతుః కపిపాదనివీడితాః ।
- యాని చౌషధజాలాని తస్మిన్ జాతాని పర్వతైః ॥ ౨౨
- మహ్మన్యసి నాగానాం న శేకుశ్శమితుం విషం ।
- గిరీశక్రమ్యమాణస్య తరవస్తరుణాంకురాః ॥ ౨౩
- ముముచుః పుష్పవహ్నాణి వ్యక్తముత్పలగంధినః ।
- గిరికాంజనసంజుష్టాః హరితాశసమావృతాః ॥ ౨౪
- వృక్ష్యంత గిరెస్తస్య శిలాస్తాస్సమనశ్శిలాః ।
- సమదనరసాస్తామ్రాః చిత్రాః కాంచనధాతుభిః ॥ ౨౫
- క్షీప్తాః శిఖరనిర్భేదైః దీప్తైర్గౌరీకధాతుభిః ।
- భిద్యతేఽయం గిరిరూఢతైః ఇతి మత్వా తపస్వినః ॥ ౨౬
- త్రస్తా విద్యాధరాస్తస్తాత్ ఉత్పేతుః స్త్రీగణైస్సహ ।
- సామూహిగతం హిత్యా హైనుమానసభాజనం ॥ ౨౭

పాత్రాణి చ మహాహోణి కరకాంశ్చ హిరణ్మయాన్ ।
 లేహ్యనుచ్ఛావచాన్ భక్ష్యాన్ మాంసాని వివిధాని చ ॥ ౨౫
 ఆహారాణి చ చర్మాణి ఖడ్గాంశ్చ కనకత్సర్యాన్ ।
 కృతకంఠగుణాః క్షీణాః రక్తమాల్యానులేపనాః ॥ ౨౬
 రక్తాక్షాః పుష్కరాక్షాశ్చ గగనం ప్రతిపేదిరే ।
 హారనూపురకెయూరపారిహార్యధరాస్త్రియః ॥ ౩౦
 విస్త్రితాః సస్త్రితాస్తస్థాః ఆకాశే రమణీస్సహ ।
 దశాయంతో మహావిద్యాం విద్యాధరమహామయః ॥ ౩౧
 నిషియాః తస్థురాకాశే వీక్షాం చక్రుశ్చ పర్వతం ।
 శుశ్రువుశ్చ తదా శబ్దం ఋషీణాం భావితాత్మనాం ॥ ౩౨
 చారణానాం చ సిద్ధానాం స్థితానాం విమలేఽమృతే ।
 ఏష పర్వతసంకాశః హనుమాన్ మారుతాత్మజః ॥ ౩౩
 తిలీషుః స మహావేగః సముద్రం మకరాలయం ।
 రామాశ్లాఠం వానరాశ్లాఠం చ చికిష్వాన్ కమన్ వానరః ॥ ౩౪
 సముద్రస్య పరం పారం దుష్ప్రాపం ప్రాప్తుమిచ్ఛతి ।
 ఇతి విద్యాధరాశ్శృత్వా నచ స్తేషాం మహాత్మనాం ॥ ౩౫
 బహుమానైః తే సర్వే హనుమాంతం ప్రపేదిరే ।
 తమప్రమేయం దదృశుః పర్వతే వానరక్షభం ॥ ౩౬
 దుధువే చ స రొమాణి చకంవే చాచలోపమః ।
 ననాద సుమహానాదం స మహానివ తోయదః ॥ ౩౭

- మహాద్వేషా వృత్తం చ లాంగూలం గోమభిశ్చితం ।
 ఉత్పత్తివ్య విచిత్రేష పక్షిరాజ ఇమౌరగం ॥ ౩౮
- తస్య లాంగూలమావిధం అతివెగస్య పృష్ఠతః ।
 దృశ్యే గరుడనేన హ్రియమాణో మహారగః ॥ ౩౯
- బహూ సంస్తంభయాచూస మహాపరిఘసంనిభా ।
 పాద చ కపిః కట్యం చరణౌ సంచుకోచ చ ॥ ౪౦
- సమృత్య చ భుజౌ శ్రీమాన్ తథేవ చ శిరొధరాం ।
 తేజస్వత్త్వం తథా వీయం ఆవివేశ స వీయవాన్ ॥ ౪౧
- మాగమాలోకయన్ దూరాత్ ఊర్ధ్వం ప్రహిహితేక్షణః ।
 రుదోధ హృదయే ప్రాణాన్ ఆకాశమవలోకయన్ ॥ ౪౨
- పద్భ్యాం దృఢమవస్థానం కృత్వా స కపికుంజరః ।
 వికుచ్య కణౌ హనుమాన్ ఉత్పత్తివ్య మహాబలః ॥ ౪౩
- వానరాన్ వానరశ్రేష్ఠః ఇదం వచనమబ్రవీత్ ।
 యథా రాఘవనిమిత్తః శరశ్శ్వసనవిక్రమః ॥ ౪౪
- గచ్ఛేత్తద్వద్గమిష్యామి లంకాం రావణపాలితాం ।
 సహ ద్రక్ష్యామి యది తాం లంకాయాం జనకాత్మజాం ॥ ౪౫
- అన్యైవ హి వేగేన గమిష్యామి సురాలయం ।
 యది వా త్రిదివే సీతాం న ద్రక్ష్యామ్యకృతశ్రమః ॥ ౪౬
- బద్ధా రాక్షసరాజానం ఆనయిష్యామి రావణం ।
 బృథా కృతకార్యోఽహం ఏష్యామి సహ సీతయా ॥ ౪౭

ఆనయిష్యామి వా లంకాం సముత్పాట్య సరావణాం ।
 ఎవముక్త్వా తు హనుమాన్ వానరాన్ వానగోత్రమః ॥ ౪౮
 ఉత్పాతాథ వేగేన వేగవానవిచారయన్ ।
 సుహృణామివ చాత్మానం మేనె స కపికుంజరః ॥ ౪౯
 సముత్పతతి తస్మిన్తు వేగాత్తే నగగోహిణః ।
 సంహృత్య విటపాన్ సర్వాన్ సముత్పేతుస్సమంతతః ॥ ౫౦
 స మత్తకొయష్టిబకాన్ పాదపాన్ పుష్పశాలినః ।
 ఉద్వహన్నూరువేగేన జగామ విమలేఽమృతే ॥ ౫౧
 ఊరువేగోద్ధతా వృక్షాః ముహూర్తం కపిమన్వయుః ।
 ప్రస్థితం దీఘమధ్వానం స్వబంధుమివ బంధవాః ॥ ౫౨
 తమూరువెగోన్మథితాః సాలాశ్చాన్య నగోత్రమాః ।
 అనుజగ్మహానూమంతం సైన్యా ఇవ మహీపతిం ॥ ౫౩
 స పుష్పితాగ్రైర్బహుభిః పాదవైరన్వితః కపిః ।
 హనుమాన్ పర్వతాకారః బభూవాద్భుతదశానః ॥ ౫౪
 సారవంతోఽథ యే వృక్షాః న్యమజ్జన్ లవణాంభసి ।
 భయాదివ మహేంద్రస్య పర్వతా వరుణాలయే ॥ ౫౫
 స నానాకుసుమైః కీణాః కపిస్సంకురకోరకైః ।
 శుశుభే మేఘసంకాశః ఖడ్గోత్తేరివ పర్వతః ॥ ౫౬
 విముక్తాస్తస్య వేగేన ముక్త్వా పుష్పాణి తే ద్రుమాః ।
 అవాశీయంత సలిలే నివృత్తాః సుహృదో యథా ॥ ౫౭

- ఘృత్యేనోపపన్నం తత్ విచిత్రం సాగరేషతత్ ।
- ద్రుమాణాం వివిధం పుష్పం కపివాయుసమీరితం ॥ ౫౮
- కారశతమివాకాశం ప్రబభౌ న మహాణావః ।
- శ్చేష్యేషేణానువిద్ధేన నానావణాన వానరః ॥ ౫౯
- బభౌ మేఘ ఇప్రాద్యై వై విద్యుద్గణవిభూషితః ।
- తస్య వేగనముమ్భూతైః పుష్పైస్తోయమదృశ్యత ॥ ౬౦
- కారాభిరభిరామాభిః ఉదితాభిరివాంబరం ।
- తస్యాంబరగతౌ బాహూ దదృశౌతే ప్రసారితౌ ॥ ౬౧
- మృతాగ్రాద్వినిష్కాంతౌ పంచాన్యవివ పన్నగౌ ।
- జిహ్వివ బభౌ చాపి సోమిణజాలం మహాణావం ॥ ౬౨
- పిపాసురివ చాకాశం దదృశే న మహాకపిః ।
- తస్య విద్యుత్ప్రభాకారే వాయుమాగానుసారిణః ॥ ౬౩
- సయనై సంప్రకాశేతైః పర్వతస్థావివానరౌ ।
- పిగే పిగాక్షముఖ్యస్య బృహతీ పరిమండలై ॥ ౬౪
- చక్షుషీ సంప్రకాశేతైః చంద్రసూర్యావిప్రాదితౌ ।
- ముఖం నాసికయా తస్య త్రామయా త్రామమాబభౌ ॥ ౬౫
- సంధ్యయా సమభిన్నప్రప్టౌ యథా సూర్యస్య మండలం ।
- రాగూలం చ సమావిధ్ధం ప్లవమానస్య శోభతే ॥ ౬౬
- అంబరే వాయుపుత్రస్య శక్రధ్వజమిప్రాచ్ఛ్రితం ।
- రాగూలచ క్షేణ మహాణా శుక్లదంష్ట్రానిలాత్తజః ॥ ౬౭

- వ్యరొచత మహాప్రాజ్ఞః పరివేషీవ భాస్కరః ।
 స్థిగ్దశేనాభితామ్రేణ రరాజ స మహాకపిః ॥ ౬౮
- మహతా దారితేనేవ గిరిగ్గౌరీకథాతునా ।
 తస్య వానరసింహస్య ప్లవమానస్య సాగరం ॥ ౬౯
- కక్షాంతరగతో వాయుః జీమూత ఇవ గజకతి ।
 ఖ యథా నిపతంతుల్కా హ్యుత్తరాంతాద్వినిస్సృతా ॥ ౭౦
- దృశ్యతే సానుబుధా చ తథా న కపికుంజరః ।
 పతత్పతంగనంకాశః వ్యాయతశ్శుశుభే కపిః ॥ ౭౧
- ప్రవృద్ధ ఇవ మాతంగః కక్ష్యయా బధ్యమానయా ।
 ఉపరిష్టాచ్ఛరీరేణ ఛాయయా చావగాఢయా ॥ ౭౨
- సాగరే మారుతావిష్టా నారివాసీత్తదా కపిః ।
 యం యం దేశం సముద్రస్య జగామ న మహాకపిః ॥ ౭౩
- స స తస్యాంగవేగేన సోన్తాద ఇవ లక్ష్మ్యతే ।
 సాగరసోమ్యమిజాలాని ఉరసా శైలవష్టకా ॥ ౭౪
- అభిఘ్నంస్తు మహావేగః పుష్లవే స మహాకపిః ।
 కపివాతశ్చ బలవాన్ మేఘవాతశ్చ నిస్సృతః ॥ ౭౫
- సాగరం భీమనిఘ్నావం కంపయామానతుభృశశమ్ ।
 వికషాన్నూర్తిజాలాని బృహంతి లవణాంభసః ॥ ౭౬
- పుష్లవే కపిశార్దూలః వికిరన్నివ రోదనీ ।
 మేరుమందరసంకాశాన్ ఉద్ధతాన్ స మహాణవే ॥ ౭౭

- అత్యుక్తామస్తహవేగః తరంగాన్ గణయన్మివ ।
 తస్య వేగనముద్ధూతం జలం సజలదం తదా ॥ ౭౮
- అంబుధం హి బభ్రాజ శారదాభ్రమివాతతం ।
 తిమివక్రఝుషాః కూర్మాః దృశ్యంతే విన్మతాన్తదా ॥ ౭౯
- పస్త్రపకర్షణేనైవ శరీరాణి శరీరిణాం ।
 స్థపమానం సమీక్ష్యౌభ భుజంగాస్సాగరాలయాః ॥ ౮౦
- శ్రౌణ్మి తం కపిశార్దూలం నుపణా ఇతి మేనిరే ।
 జయోజనవిస్తీర్ణా త్రింశద్ద్యోజననూయతా ॥ ౮౧
- ఛాయా వానరసింహస్య జలే చారుతరాభవత్ ।
 శ్వేతాభ్రఘనరాజీవ వాయుపుత్రానుగామినీ ॥ ౮౨
- తస్య సా శుశుభే ఛాయా వితతా లవణాంభసి ।
 శుశుభే స మహాతేజాః మహాకాయో మహాకపిః ॥ ౮౩
- వాయుమార్గే నిరాలంబే పక్షువానిన పర్వతః ।
 యేనాసా యాతి బలవాన్ వేగేన కపికుంజరః ॥ ౮౪
- తేన మాగేణ సహసా ద్రోణీకృత ఇవార్జునః ।
 తపాతే పక్షిసంఘానాం పక్షిరాజ ఇవ వ్రజన్ ॥ ౮౫
- హనుమాన్ మేఘజాలాని ప్రకషన్ మారుతో యథా ।
 శంకురారుహావణాని నీలమాంజష్ఠకాని చ ॥ ౮౬
- శివోఽకృష్యమాణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే ।
 ప్రవిశన్మభ్రజాలాని నిష్పతంశ్చ పునఃపునః ॥ ౮౭

ప్రచ్ఛన్నశ్చ ప్రకాశశ్చ చంద్రమా ఇవ లక్ష్మితే ।
 ప్లవమానం తు తం పృష్ట్యా ప్లవంగం త్వరితం తదా ॥
 వవరుః పుష్పవహ్నిణి దేవగంధర్వచారణాః ।
 తతాప న హి తం సూర్యః ప్లవంతం వానరౌత్తమం ॥
 సిపేవే చ తదా వాయుః రామకార్యార్థసిద్ధయే ।
 ఋషయస్తుష్టప్తశ్చేనం ప్లవమానం విహాయసా ॥
 జగుశ్చ దేవగంధర్వాః ప్రళంసంతో మహాబసం ।
 నాగాశ్చ తుష్టపుర్యతోః రక్షౌంసి విబుధాః ఖగాః ॥
 ప్రేక్ష్యకాశే కపివరం సహసా విగతక్లమం ।
 తస్మిన్ ప్లవగశాదూలే ప్లవమానే హనూమతి ॥
 ఇత్వౌకుకులమానాథీన్ చింతయామాస సాగరః ।
 సాహాయ్యం వానరేంద్రస్య యది నాహం హనూమతః ॥
 కరిష్యామి భవిష్యామి సర్వవాచ్యో వివక్షతాం ।
 అహమిత్వౌకునాథేన సగరేణ వివధితః ॥
 ఇత్వౌకునచివశ్చాయం నావసీదితుమహతి ।
 తథా మయా విధాతవ్యం విశ్రమేత యథా కపిః ॥
 శేషం చ మయి విశ్రాంతః సుఖేనాతిపతిష్యతి ।
 ఇతి కృత్వా మతిం సాధ్వీం సముద్రశ్చన్నమంభసి ॥
 హిరణ్యనాభం మైనాకం ఉవాచ గిరిసత్తమం ।
 త్వమిహశురసంఘానాం సాతాళతలవాసినాం ॥

ప్రకాశా గిరి శైవ పరిఘః సంనివేశితః ।	
ప్రమేషం జాతవీర్యాణాం పునరేవౌత్పత్తివ్యతాం ॥	౯౮
ప్రతాపస్యాప్రమేయస్య ద్వారమావృత్య తిష్ఠసి ।	
ప్రకృత్యాధ్వమధశ్చైవ శక్తిస్తే శైల వధితుః ॥	౯౯
ప్రత్యుచోదయామి త్వాం ఉత్తిష్ఠ గిరినత్తమ ।	
ప్రపవ కపిశార్దులః మమోపర్యేతి వీర్యవా ॥	౧౦౦
ప్రమామా రామకార్యార్థం భీమకర్తా ఖమాప్లుతః ।	
ప్రప్య సాహ్యం మయా కార్యం ఇత్వోక్తుకులనర్తినః ॥	౧౦౧
ప్రమ హిత్వాకవః పూజ్యాః పరం పూజ్యతమాస్తవ ।	
ప్రమ సాదివ్యమస్తాకం స నః కార్యమతిక్రమేత్ ॥	౧౦౨
ప్రత్యమకృతం కార్యం సతాం మన్యుముదీరయేత్ ।	
ప్రమోదార్థముత్తిష్ఠ తిష్ఠత్వేవ కపిస్తవ్యు ॥	౧౦౩
ప్రకృతమతిథిశ్చైవ పూజ్యశ్చ ప్లవతాం పరః ।	
ప్రమోకరమహానాభ దేవగంధర్వసేవిత ॥	౧౦౪
ప్రమామాంస్తవ్యు విశ్రాంతః తతశ్చేపం గమిష్యతి ।	
ప్రకృతస్థస్థావృశంస్యం చ మైథిల్యాశ్చ వివాసనం ॥	౧౦౫
ప్రమ చ ప్లవగేంద్రస్య సమీక్ష్యోత్థాతుమర్హసి ।	
ప్రకృత్యానాభో మైనాకో నిశమ్య లవణాంభసః ॥	౧౦౬
ప్రకృతాత జలాత్పూర్ణం మహాద్రుమలతాయుతః ।	
ప్రకృతాగరజలు భిత్వా బభూవాభ్యుత్థితస్తదా ॥	౧౦౭

యథా జలధరం భిత్వా దీప్తరశ్మిర్దివాకరః ।
 స మహాత్మా ముహూర్తేన పర్వతస్సలిలావృతః ॥ గు
 దర్శయామాస శృంగాణి సాగరేణ నియోజితః ।
 శాలకుంభమయైశ్శృంగైః సకిన్నరమహారగైః ॥ గు
 ఆదిత్యోదయసంకాశైః ఆలిఖద్భిరివాంబరం ।
 తస్య జాంబూనదైః శృంగైః పర్వతస్య సముత్థితైః ॥ గు
 ఆకాశం శస్త్రసంకాశం అభవత్ కాంచనవ్రథం ।
 జాలరూపమయైశ్శృంగైః భ్రాజమానైః స్వయంప్రభైః ॥ గు
 ఆదిత్యశతసంకాశః సోభవద్గిరిసత్తమః ।
 తముత్థితమసంగేన హనుమాన్ గ్రతస్థితం ॥ గు
 మధ్యే లవణతోయస్య విఘ్నోఽయమితి నిశ్చితః ।
 స తముచ్చితమత్యథేన మహావేగో మహాకపిః ॥ గు
 ఉరసా పాతయామాస జీమూతమివ మారుతః ।
 స తదా పాతితస్తేన కపినా పర్వతోత్తమః ॥ గు
 బుధ్వా తస్య కపేర్వేగం జహష చ ననాద చ ।
 తమాకాశగతం వీరం ఆకాశే సముపస్థితం ॥ గు
 ప్రీతో హృష్టమనా వాక్యం అబ్రవీత్ పర్వతః కపిం ।
 మానుషం ధారయన్ రూపం ఆత్మనశ్శిఖరే స్థితః ॥ గు
 దుష్కరం కృతవాన్ కమన్ త్వమిదం వానరోత్తమ ।
 నిపత్య మమ శృంగేషు విశ్రమస్వ యథానుఖం ॥ గు

- భూవస్య కులే జాతైః ఉదధిః పరినర్ధితః ।
- కామహితే యుక్తం వ్రత్యచ్ఛయతి సాగరః ॥ ౧౧౮
- కృతే చ ప్రతికర్తవ్యం ఏష ధర్మస్సినాతనః ।
- తేయం తత్ప్రతికారార్థీ త్వత్తన్సంమానమర్హతి ॥ ౧౧౯
- త్వన్నిమిత్తమనేనాహు బహుమానాత్ ప్రచోదితః ।
- దూజనానాం శతం చాపి కపిరేష సమాప్లుతః ॥ ౧౨౦
- ఈ సానుషు విశ్రాంతః శేషం ప్రకమతామితి ।
- కృత్వం కపిశార్దుల మయి విశ్రమ్య గమ్యతాం ॥ ౧౨౧
- దుదిషం గంధవత్ స్వాదు కందమూలఫలం బహు ।
- తదాస్వాద్య హరిశ్రేష్ఠ విశ్రమ్య శ్వో గమిష్యసి ॥ ౧౨౨
- అస్థాశ్రమపి సంబంధః కపిముఖ్య త్వయాఽస్తి నై ।
- ప్రఖ్యాతస్త్రిషు లోకేషు మహాగుణపరిగ్రహః ॥ ౧౨౩
- వేగవంతః ప్లవంతో యే ప్లవంగా మారుతాత్మజ ।
- తేషాం ముఖ్యతమం మన్యే త్వమహం కపికుంజర ॥ ౧౨౪
- అతిథిః కిల పూజార్హః స్వాకృతోఽపి విజానతా ।
- కర్మజ్ఞానమానేన కిం పునస్తాద్వృశో మహాకా ॥ ౧౨౫
- త్వం హి దేవపరిష్కర్య మారుతస్య మహాత్మనః ।
- తత్తన్తస్యైవ వేగేన నదృశః కపికుంజర ॥ ౧౨౬
- కాశతే త్వయి ధర్మజ్ఞ పూజాం ప్రాప్నోతి మారుతః ।
- తస్మాత్ పూజనీయో మే శృణు చాస్యత్ర కారణం ॥ ౧౨౭

పూర్వం కృతయుగే తాత పర్వతాః పక్షిణోఽభవన్ ।

తేఽభిజగ్దుర్ది శః సర్వాః గరుడానిలవేగినః ॥

౧౨౮

తత స్తేషు ప్రయాతేషు దేవసంఘాః సహర్షిభిః ।

భూతాని చ భయం జగ్ముః తేషాం పతనశంకయా ॥

౧౨౯

తతః క్రుద్ధస్సహస్రాక్షః పర్వతానాం శతక్రతుః ।

వహ్నింశ్చిచ్ఛేద వజ్రేణ తత్ర తత్ర సహస్రశః ॥

౧౩౦

స మామపగతః కుద్ధః నజ్రముద్యమ్య దేవరాట్ ।

తతోఽహం సహసా క్షిప్తః శ్వసనేన మహాత్మనా ॥

౧౩౧

అస్మిన్ లవణతోయే చ పృక్షిప్తః ప్లనగోత్తమ ।

గుప్తపక్షః సమగ్రశ్చ తవ పితౄఽభిరక్షితః ॥

౧౩౨

తతోఽహంమానయామి త్వాం మాన్యో హి మమ నూరుతః ।

త్వయా మే హేళ్యం సంబంధః కపిముఖ్య మహాగుణః ॥

౧౩౩

అస్మిన్మేవం గతే కార్యే సాగరస్య మమైవ చ ।

ప్రీతిం ప్రీతమనాః కర్తుం త్వమర్హసి మహాకపే ॥

౧౩౪

శ్రమం మోక్షయ పూజాం చ గృహాణ కపిసత్తమ ।

ప్రీతిం చ బహు మన్యస్వ ప్రీతోఽస్మి తవ దర్శనాత్ ॥

౧౩౫

ఎవముక్తః కషి శేషః తం నగోత్తమమబ్రవీత్ ।

ప్రీతోఽస్మి కృతమాతిథ్యం మన్యురేషోపనీయతాం ॥

౧౩౬

త్వరతే కార్యకాణో మే అహశ్చాప్యతినర్తతే ।

ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా న స్థాతన్యమిహంతరే ॥

౧౩౭

- శత్రుత్వా పాణినా శైలం ఆలభ్య హరిపుంగవః ।
జగమా కాశమావిశ్య వీర్యవాక్ప్రహసన్నివ ॥ ౧౩౮
- స పర్వతసముద్రాభ్యాం బహుమానాదవేషితః ।
పూజితశ్చోపవన్నాభిః ఆశీర్భిరనిలాత్తజః ॥ ౧౩౯
- అఖిర్ధ్యం దూరముత్ పుత్ర్య హిత్యా శైలమహాణ౯పా ।
తేన పంథానమాస్థాయ జగామ విమలేఽంబరే ॥ ౧౪౦
- తతశ్చీర్ధ్వగతిం ప్రాప్య గిరిం తమవలోకయన్ ।
వాయుసూనుర్నిరాలంబే జగామ విమలేఽంబరే ॥ ౧౪౧
- తద్వితీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్త సుదుష్కరం ।
ప్రశంసాను సురాస్పర్శే సిద్ధాశ్చ పరమశ్శయః ॥ ౧౪౨
- దేవతాశ్చాభవన్ హృష్టాః తత్రస్థాస్తస్య కర్త౯ణా ।
కంచనస్య సునాభస్య సహస్రసాక్షశ్చ వాసనః ॥ ౧౪౩
- ఉవాచ వచనం ధీమాన్ పరితోషాత్ సగద్గదం ।
మనాభం పర్వత శ్రేష్ఠం స్వయమేవ శచీవతిః ॥ ౧౪౪
- హిరణ్యనాభ శైలేంద్ర పరితృప్తాస్తి తే భృశం ।
అథయ తే ప్రయచ్ఛామి తిష్ఠ సౌమ్య యథానుఖం ॥ ౧౪౫
- సాహ్యం కృతం తే నుమహత్ విక్రాంతస్య హనూమతః ।
కృమతో యోజనశతం నిర్భయస్య భయే సతి ॥ ౧౪౬
- రామస్త్వేష హి దాత్యేన యాతి దాశరథేర్హరిః ।
శ్చక్రియాం కుర్వతా తస్య తోషితోఽస్తి దృఢం త్వయా ॥ ౧౪౭

తతః ప్రహర్షమగమత్ విపులం పర్వతోత్తమః ।
 దేవతానాం పతిం దృష్ట్వా పరితుష్టం శతక్రతుం ॥ గ౪౪
 న నై దత్తవరశ్శైలః బభూవానస్థితస్తదా ।
 హనుమాంశ్చ ముహూర్తేన వ్యతిచక్రామ సాగరం ॥ గ౪౫
 తం ప్రయాంతం సముద్వీక్ష్య ఆకాశే మారుతాత్మజం ।
 తతో దేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ॥ గ౪౬
 అబ్రువన్ సూర్యసంకాశాం సురసాం నాగనూతరం ।
 అయం వాతాత్మజశ్శ్రీమాన్ ప్లవతే సాగరోపరి ॥ గ౪౭
 హనుమాన్ నాను తస్య త్వం ముహూర్తం విఘ్నమాచర ।
 రాక్షసం యావమాశ్శస్థాయ సుఘోరం పర్వతోపమం ॥ గ౪౮
 దంష్ట్రాకరాళం పింగాక్షం వక్త్రం కృత్వా నభఃస్పృశం ।
 బలమిచ్ఛామహే జ్ఞాతుం భూయశ్చాస్య పరాక్రమం ॥ గ౪౯
 త్వాం విజేష్యమ్యసాయేన విషాదు వా గమిష్యతి ।
 ఏవముక్త్వా తు సా దేవీ దైవతైరభినత్కృతా ॥ గ౫౦
 సముద్రమధ్యే సురసా బిభ్రతీ రాక్షసం వపుః ।
 వికృతం చ విరూపం చ సర్వస్య చ భయావహం ॥ గ౫౧
 ప్లవమానం హనుమాంతం ఆవృత్యేవమువాచ హ ।
 మమ భక్షః ప్రదిష్టస్త్వం ఈశ్వరైర్వాసరషభ ॥ గ౫౨
 అహం త్వాం భక్షయిష్యామి ప్రవిశేదం మమాననం ।
 ఏవముక్తస్సురసయా ప్రాంజలిర్వాసరషభః ॥ గ౫౩

- ప్రహృష్టవదనః శ్రీమాన్ సురసాం వాక్యమబ్రవీత్ ।
 రామో దాశరథిర్నామ ప్రవిష్టో దండకావనం ॥ ౧౫౮
- అక్షణేన హా భ్రాత్ర వై దేహ్య చాపి భార్యయా ।
 జ్యౌకార్యవిషక్తస్య బద్ధవైరస్య రాక్షసైః ॥ ౧౫౯
- స్వ సీతా మృతా భార్యా రావణేన యశస్వినీ ।
 రస్యాః సకాశం దూతోఽహం గమిష్యే రామశాసనాత్ ॥ ౧౬౦
- కర్తృమహాసి రామస్య సాహ్యం విషయవాసినీ ।
 లభవా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణం ॥ ౧౬౧
- అగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే ।
 ఏషముక్తా హనుమతా సురసా కామరూపినీ ॥ ౧౬౨
- తే ప్రయాంతం సముద్వీక్ష్య సురసా వాక్యమబ్రవీత్ ।
 యు జ్ఞానమానా వై నాగమాతా హనుమతః ॥ ౧౬౩
- హనుమన్నాతివతేన్ద్రాం కశ్చిదేష వరో మమ ।
 జ్ఞానిశ్య వదనం మేఽద్య గంతవ్యం వానరోత్తమ ॥ ౧౬౪
- య ఏష పురా దత్తో మమ ధాతేతి సత్స్వరా ।
 వ్యాదాయ వక్త్రం విపులం స్థితా సా మారుతేః పురః ॥ ౧౬౫
- ఏషముక్తః సురసయా కుర్ధ్ధో వానరపుంగవః ।
 అబ్రవీత్ కురు వై వక్త్రం యేన మాం విషహిష్యసే ॥ ౧౬౬
- ఇత్యుక్తా సురసా కుర్ధ్ధా పంచయోజనమాయతా ।
 పంచయోజనవిస్తారః బభూవ హనుమాన్స్తదా ॥ ౧౬౭

తం దృష్ట్వా మేఘసంకాశం దశయోజనమాయతం ।

చకార సురసా చాన్యం వింశద్వ్యోజనమాయతం ॥ ౧౬౮

తాం దృష్ట్వా విస్తృతాన్యాం తు వాయుపుత్రః సుబుద్ధిమాన్ ।

హనూమాంస్తు తతః క్రుద్ధః త్రింశద్వ్యోజనమాయతః ॥ ౧౬౯

చకార సురసా వక్త్రం చత్వారింశత్తథాఽఽయతం ।

బభూవ హనుమాన్ వీరః పంచాశద్వ్యోజనోచ్ఛ్రితః ॥ ౧౭౦

చకార సురసా వక్త్రం షష్టియోజనమాయతం ।

తదేన హనుమాన్ వీరః సప్తతీయోజనోచ్ఛ్రితః ॥ ౧౭౧

చకార సురసా వక్త్రం అశీతీయోజనాయతం ।

హనుమానచలప్రఖ్యో నవతీయోజనోచ్ఛ్రితః ॥ ౧౭౨

చకార సురసా వక్త్రం శతయోజనమాయతం ।

తద్దృష్ట్వా వ్యాదితం చాన్యం వాయుపుత్రః సుబుద్ధిమాన్ ॥ ౧౭౩

దీర్ఘజిహ్వం సురసయా సుఘోరం నరకోపమం ।

స సంక్షిప్తాత్మనః కాయం జీమూత ఇవ మారుతిః ॥ ౧౭౪

తన్ముహూతే తు హనుమాన్ బభూవాంగుష్ఠమాత్రకః ।

సోఽభివత్యాశు తద్వక్త్రం నిష్పత్య చ మహాజవః ॥ ౧౭౫

అంతరిక్షే స్థితశ్శ్రీమాన్ ప్రహసన్నిదమబ్రవీత్ ।

ప్రవిష్టోఽస్తి హి తే వక్త్రం దాక్షాయణి నమోఽస్తు తే ॥ ౧౭౬

గమిష్యే యత్ర వై దేహీ సత్యశ్చాసీద్వరస్తవ ।

తం దృష్ట్వా వదనాన్ముక్తం చంద్రం రాహుముఖాదివ ॥ ౧౭౭

- అబ్రహ్మరసా దేవీ న్వేన రూపేణ వానరం ।
 యథాసిద్ధ్యే హరిశ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథానుఖం ॥ ౧౭౮
- మానయస్వ వై దేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా ।
 తత్ప్రతీయం హనుమతః దృష్ట్వా కమలా సుదుమ్మరమ్ ॥ ౧౭౯
- సాధు సాధ్వితీ భూతాని ప్రశశంసుస్తదా హరిం ।
 స సాగరమనాధృప్యం అభ్యేత్య వరుణాలయం ॥ ౧౮౦
- జామాకాశమావిశ్య వేగేన గరుడోపమః ।
 పీతే వారిధారాభిః పతగైశ్చ నిషేవితే ॥ ౧౮౧
- యితే కైశికాచారైః ఐరావతనిషేవితే ।
 సహకుంజరశార్దులపతంగోరగవాహనైః ॥ ౧౮౨
- సూనైః సంపతద్భిశ్చ విమలైః సమలంకృతే ।
 పక్షాశనిసమాఘాతైః పావకైరుపశోభితే ॥ ౧౮౩
- శ్చత్రపుష్పైర్మహాభాగైః స్వర్గజిద్భిరలంకృతే ।
 సహతా హవ్యమత్యర్థం సేవితే చిత్రభానునా ॥ ౧౮౪
- గృహనక్షత్రచంద్రార్కతారాగణవిభూషితే ।
 సుమర్షి గణగంధర్వనాగయక్షసమాకులే ॥ ౧౮౫
- విత్తే విమలే విశ్వే విశ్వావనునిషేవితే ।
 దేవరాజగజాక్రాంతే చంద్రసూర్యపథే శివే ॥ ౧౮౬
- నితానే జీవలోకస్య వితతే బ్రహ్మనిర్మితే ।
 మూళః సేవితే వీరైః విద్యాధరగణైర్వరైః ॥ ౧౮౭

జగామ వాయుమార్గేణ గరుత్మానివ మారుతిః ।

హనుమాన్ మేఘజాలాని ప్రకషణ్ మారుతో యథా ॥ గౌ

కాలాగరునవణాని రక్తపీతసితాని చ ।

కపినాఽఽకృష్యమాణాని మాహాభ్రాణి చకాశిరే ॥ గౌ

ప్రనిశన్నభ్రజాలాని నిష్పతగచ్ఛ పునః పునః ।

ప్రానృషీందురివాభాతి నిష్పతన్ ప్రవిశంస్తదా ॥ గౌ

ప్రదృశ్యమానః సర్వత్ర హనుమాన్ మారుతాత్తజః ।

భేజేంబరం నిరాలంబం లంబపక్ష ఇవాద్దిరాత్ ॥ గౌ

ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా సింహికానామ రాక్షసీ ।

మనసా చింతయామాన ప్రనృద్ధా కామరూపిణీ ॥ గౌ

అద్య దీర్ఘస్య కాలస్య భవిష్యామ్యహమాశితా ।

ఇదం హి మే మహత్ సత్త్వం చిరస్య వశమాగతం ॥ గౌ

ఇతి సంచిత్స్య మనసా ఛాయామస్య సమాక్షిపత్ ॥ గౌ

ఛాయాయాం సంగృహీతాయాం చింతయామాన వా సరః ॥ గౌ

సమాక్షిప్తోఽస్మి సహసా పంగూకృతపరాక్రమః ।

ప్రతిలోమేన వాతేన మహానౌరివ సాగరే ॥ గౌ

తిర్యగూర్ధ్వమధశ్చైన పీక్షమాణః సమంతతః ।

దదర్శ సహసా సత్త్వం ఉత్థితం లవణాంభసః ॥ గౌ

తద్దృష్ట్వా చింతయామాన మారుతిర్వికృతాననం ।

కపిరాజేన కథితం సత్త్వమద్భుతదర్శనం ॥ గౌ

- భాయాగ్రాహి మహావీర్యం తదిదం నాత్ర సంశయః ।
- స తాం బుధ్వాఽర్థత త్వేన సింహికాం మతిమాణ కపిః ॥ ౧౯౮
- ప్యవర్థత మహాకాయః ప్రావృషీన వలాహకః ।
- తస్య సా కాయముద్వీక్ష్య వర్థమానం మహాకపేః ॥ ౧౯౯
- వక్త్రం ప్రసారయూమాస సాతాళతలసంనిభం ।
- ఘనరాజీవ గర్జంతీ వానరం సమభిద్రవత్ ॥ ౨౦౦
- ప డదర్శ తతస్తస్యాః వివృతం సుమహన్తుఖం ।
- కాయమాత్రం చ మేధావీ మర్మాణి చ మహాకపిః ॥ ౨౦౧
- ప తస్యా వివృతే వక్త్రే వజ్రసంహననః కపిః ।
- ఘోషేష్య ముహురాత్మానం నివసాత మహాబలః ॥ ౨౦౨
- తస్యే తస్యా నిమజ్జంతం డదృశుః సిద్ధచారణాః ।
- గ్రహ్యమానం యథా చంద్రం పూర్ణం పర్వణి రాహుణా ॥ ౨౦౩
- తతస్తస్యా నఖైస్తీక్ష్ణైః మర్మాణ్యుత్కృత్య వానరః ।
- ఉత్పసాతాథ వేగేన మనస్సంపాతవిక్రమః ॥ ౨౦౪
- తాం తు దృష్ట్వా చ ధృత్యా చ దాక్షిణ్యేన నిపాత్య చ ।
- స కషిప్రహో వేగాత్ వన్పథే పునరాత్మనా ॥ ౨౦౫
- హృతహృత్ సా హనుమతా పసాత విధురాఽంభసి ।
- స్వయంభువేవ హనుమాణ స్పృష్టస్తస్యా నిపాతనే ॥ ౨౦౬
- తాం హతాం వానరేణాశు పతితాం వీక్ష్య సింహికాం ।
- భూతాన్యాకాశచారీణి తమూచుః ప్లవగోత్తమం ॥ ౨౦౭

భీమమద్య కృతం కమన్ మహత్ సత్త్వం త్వయా హితం ।
 సాధయార్థమభిప్రేతం అరిష్టం ప్లవతాం వర ॥ ౨౦౪
 యస్య త్వేతాని చత్వారి వానరేంద్ర యథా తవ ।
 ధృతిర్దృష్టిమన్తిర్దాక్ష్యం న కమన్ న సీదతి ॥ ౨౦౫
 న తైస్సంభావితః పూజ్యః ప్రతిపన్నప్రయోజనః ।
 జగామా కాశమావిశ్య వన్నగాశనవత్ కషి ॥ ౨౦౬
 ప్రాప్తభూయిష్ఠసారస్తు సర్వతః ప్రతిలోకయన్ ।
 యోజనానాం శతస్యాంతే వనరాజి దదశన్ సః ॥ ౨౦౭
 దదశన్ చ పతన్నేన వివిధద్రుమభూషితం ।
 ద్వీపం శాఖామృగశ్రేష్ఠః మలయోపవనాని చ ॥ ౨౦౮
 సాగరం సాగరానూపం సాగరానూపజాన్ ద్రుమాన్ ।
 సాగరస్య చ పత్నీనాం ముఖాన్యపి విలోకయన్ ॥ ౨౦౯
 స మహామేఘసంకాశం సమీక్ష్యోత్తానమాత్మవాన్ ।
 నిమంధంతమివాకాశం చకార మతిమాన్ మతిం ॥ ౨౧౦
 కాయవృద్ధిం ప్రవేగం చ మమ దృష్ట్వైవ రాక్షసాః ।
 మయి కౌతూహలం కుర్యః ఇతి మేనే మహాకషి ॥ ౨౧౧
 తతశ్శరీరం సంక్షిప్య తన్మహీధరసన్నిభం ।
 పునః ప్రకృతిసూపేదే వీతమోహ ఇవాత్మవాన్ ॥ ౨౧౨
 లద్రూపమతిసంక్షిప్య హనుమాన్ ప్రకృతౌ స్థితః ।
 త్రీన్ క్రమానిన విక్రమ్య బలివీర్యహరో హరిః ॥ ౨౧౩

స చారునానావిధరూపధారీ

పరం సమాసాద్య సముద్రతీరం ।

పరైరశక్యః ప్రతిపన్నరూపః

సమీక్షితాత్మా సమవేక్షితాథకః ॥

౨౧౮

తతస్స లుబన్ధ్య గిరేః సమృద్ధే

విచిత్రకూటే నివసాత కూటే ।

సకేతకోద్దాలకనారికేళే

మహాద్రికూటప్రతిమో మహాత్మా ॥

౨౧౯

తతస్తు సంప్రాప్య సముద్రతీరం

సమీక్ష్య లంకాం గిరివర్యమూర్ధ్ని ।

కపిస్తు తస్మిన్ నివసాత పర్వతే

విధూయ రూపం న్యథయన్ మృగద్విపాన్ ॥ ౨౨౦

స సాగరం దానవపన్నగాయుతం

బలేన విక్రమ్య మహోర్జిమాలినం ।

నివత్య తీరే చ నునోదధేస్తదా

దదర్శ లంకామనురానతీమిన ॥

౨౨౧

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ప్రథమస్సర్గః.

అథ ద్వితీయస్సర్గః.

→శీలాని←

స సాగరమనాధృవ్యం అతిక్రమ్య మహాబలః ।
 త్రికూటశిఖరే లంకాం స్థితః స్వస్థో దదర్శ హ ॥
 తతః పాదపముక్తేన పుష్పవపేణ వీర్యవాన్ ।
 అభివృష్టః స్థితస్త్రత బభౌ పుష్పమయో యథా ॥
 యోజనానాం శతం శ్రీమాన్ తీర్త్వాఽప్యమితవిక్రమః ।
 అనిశ్చ్యసన్ కపిస్త్రత న గ్లానిమధిగచ్ఛతి ॥
 శతాన్యహం యోజనానాం క్రమేయం సుబహున్యపి ।
 కిం పునః సాగరస్యాంతం సంఖ్యాతం శతయోజనం ॥
 స తు వీర్యవతాం శ్రేష్ఠః ప్లవతామపి చోత్తమః ।
 జగామ వేగవాన్ లంకాం లంఘయిత్వా మహాదధిం ।
 శాద్వలాని చ సీలాని గంధవంతి వనాని చ ।
 గండవంతి చ మేధ్యాని జగామ నగవంతి చ ॥
 శైలాంశ్చ తరుసంఘన్నాన్ వనరాజీశ్చ పుష్పితాః ।
 అభిచక్రామ తేజస్వీ హనుమాన్ ప్లవగష్టభః ॥
 స తస్మిన్నచలే తిష్ఠన్ వనాన్యవవనాని చ ।
 స నగ్రగే చ తాం లంకాం దదర్శ పననాత్మజః ॥
 సరళాన్ కణికారాంశ్చ ఖర్జూరాంశ్చ సుపుష్పితాన్ ।
 ప్రియాళాన్ ముచుళిందాంశ్చ కుటజాన్ కైతకానపి ॥

- క్షయంగూఁ గంధపూర్ణాంశ్చ నీపాఁ సప్తచ్ఛదాంస్తథా ।
 తునాఁ కోవిదారాంశ్చ కరవీరాంశ్చ పుష్పితాఁ ॥ ౧౦
 పుష్పభారతిభారాంశ్చ తథా ముకుళితానపి ।
 పదపాఁ విహగకీర్ణాఁ పవనాధూతమస్తకాఁ ॥ ౧౧
 హంసకారండవాకీణాః వాపీః పద్మోత్పలాయుతాః ।
 క్షీడాఁ వివిధాఁ రమ్యాఁ వివిధాంశ్చ జలాశయాఁ ॥ ౧౨
 సుతాఁ వివిధైర్వృక్షైః సర్వర్తుఫలపుష్పితైః ।
 ఉద్యానాని చ రమ్యాణి దదర్శ కపికుంజరః ॥ ౧౩
 సూసాద్య చ లక్ష్మీవాఁ లంకాం రావణపాలితాం ।
 సుఖాభిస్సపద్మాభిః సోత్పలాభిరలంకృతాం ॥ ౧౪
 సీతాపహరణార్థేన రావణేన సురక్షితాం ।
 సమస్తాద్విచరద్భిశ్చ రాక్షసైరుగ్రధన్వభిః ॥ ౧౫
 కాంచనేనావృతాం రమ్యాం ప్రాకారేణ మహాపురీం ।
 గృహైశ్చ గిరిసంక్రాంతైః శారదాంబుజసన్నిభైః ॥ ౧౬
 పాండురాభిః ప్రతోభీభిః ఉచ్చాభిరభినంపృతాం ।
 అష్టాలకశతాకీణాం పతాకాధ్వజమాలినీం ॥ ౧౭
 శోరణైః కాంచనైర్దివ్యైః లతాపక్షివిచిత్రితైః ।
 దుర్బహునూమా లంకాం దివి దేవపురీమివ ॥ ౧౮
 గిరిమారి ధి స్థితాం లంకాం పాండురైర్భవనైశ్శుభైః ।
 దుర్బ స కషిత్రేషుః పురనూకాశగం యథా ॥ ౧౯

పాలితాం రాక్షసేంద్రేణ నిర్మితాం విశ్వకర్షణా ।
 ప్లవమానామివాకాశే దదర్శ హనుమాన్ పురీం ॥ ౨౦
 వప్రప్రాకారజఘనాం విపులాంబునవాంబరాం ।
 శతఘ్నీశూలకేశాంతాం అట్టాలకవతంసకాం ॥ ౨౧
 మనసేవ కృతాం లంకాం నిర్మితాం విశ్వకర్షణా ।
 ద్వారముత్తరమాసాద్య చింతయామాస వానరః ॥ ౨౨
 కైలాసశిఖరప్రఖ్యాం ఆలిఖంతీమివాంబరం ।
 డీయమానామివాకాశం ఉచ్చితైర్భవనోత్తమైః ॥ ౨౩
 సంపూర్ణాం రాక్షసైర్హరైః నాగైర్భృగవతీమివ ।
 అచింత్యాం సుకృతాం స్పష్టాం కుబేరాధ్యుషితాం పురా ॥ ౨౪
 దంష్ట్రీభిర్బహుభిశ్శూరైః శూలపట్టసపాణిభిః ।
 రక్షితాం రాక్షసైర్హరైః గుహామాళీవిషైరివ ॥ ౨౫
 తస్యాశ్చ మహతీం గుప్తిం సాగరం చ నిరీక్ష్య సః ।
 రావణం చ రిపుం ఘోరం చింతయామాస వానరః ॥ ౨౬
 ఆగత్యాపీహ హరయః భవిష్యంతి నిరర్థకాః ।
 న హి యుద్ధేన వై లంకా శక్యా జేతుం సురైరపి ।
 ఇమాం తు విషమాం దుర్గాం లంకాం రావణపాలితాం ।
 ప్రాప్యాపి స మహాబాహుః కిం కరిష్యతి రాఘవః ॥ ౨౭
 అవకాశో న సాంత్యస్య రాక్షసేష్వభిగమ్యతే ।
 న దానస్య న భేదస్య నైవ యుద్ధస్య దృశ్యతే ॥ ౨౮

- చతుర్థామేవ హి గతిః వానరాణాం మహాత్మనాం ।
 వానిపుత్రస్య నీలస్య మమ రాజ్యశ్చ ధీమతః ॥ ౩౦
- యావజ్జానామి వై దేహీం యది జీవతి వా న వా ।
 శత్రైవ చింతయిష్యామి దృష్ట్వా తాం జనకాత్మజాం ॥ ౩౧
- తేస్య చింతయామాన ముహూర్తం కపికుంజరః ।
 నిశ్చంకే స్థితస్తస్మిన్ రామస్యాభ్యుదయే రతః ॥ ౩౨
- తనేన రూపేణ మయా న శక్యా రక్షసాం పురీ ।
 ప్రవేష్టుం రాక్షసైర్గుప్తాః క్షూరైర్బలనమన్వితైః ॥ ౩౩
- ఉగ్రజనా మహావీర్యాః బలవంతశ్చ రాక్షసాః ।
 మచనీయా మయా న ర్వే జానకీం పరిమార్గతా ॥ ౩౪
- అశ్వైర్బలక్ష్యేణ రూపేణ రాత్రౌ లంకాపురీ మయా ।
 ప్రవేష్టుం ప్రాప్తకాలం మే కృత్యం సాధయితుం మహత్ ॥ ౩౫
- తాం పురీం తాదృశీం దృష్ట్వా దురాధర్షాం సురానురైః ।
 హనుమాంశ్చింతయామాన వినిశ్చస్య ముహూర్తుహుః ॥ ౩౬
- క్షోసాయేన పశ్యేయం మైథిలీం జనకాత్మజాం ।
 ఉపృష్టా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా ॥ ౩౭
- పపిశ్యేత్కథం కార్యం రామస్య విదితాత్మనః ।
 పశ్యామేతశ్చ పశ్యేయం రహితే జనకాత్మజాం ॥ ౩౮
- భూతాశ్చార్థా విపద్యంతే దేశకాలవిరోధితాః ।
 క్షుభ దూతమాసాద్య తమస్సూర్యోదయే యథా ॥ ౩౯

అథానర్థాంతరే బుద్ధిః నిశ్చితాపి న శోభతే ।
 ఘాతయంతి హి కార్యాణి దూతాః పండితమానినః ॥ ౪౦
 న విశ్వేత్కథం కార్యం వైక్లబ్యం న కథం భవేత్ ।
 లుఘనం చ నముద్రస్య కథం ను న వృథా భవేత్ ॥ ౪౧
 మయి దృష్టే తు రక్షోభిః రామస్య విదితాత్మనః ।
 భవేద్వ్యథామిదం కార్యం రావణానర్థమిచ్ఛతః ॥ ౪౨
 న హి శక్యం క్వచిత్ స్థాశుం అవిజ్ఞాతేన రాక్షసైః ।
 అపి రాక్షసరూపేణ కిముతాన్వేన కేనచిత్ ॥ ౪౩
 వాయురప్యత్ర న జ్ఞాతః చరేదితి మతిర్తమ ।
 న హ్యన్త్యవిదితం కించిత్ రాక్షసానాం బలీయసాం ॥ ౪౪
 ఇహహం యది తిష్ఠామి స్వేన రూపేణ సంవృతః ।
 వినాశముపయాస్యామి భర్తృరథాశ్చ హస్యతే ॥ ౪౫
 తదహం స్వేన రూపేణ రజన్యాం హ్రస్వతాం గతః ।
 లంకామభివతిష్యామి రాఘవస్యాథాసిద్ధయే ॥ ౪౬
 రావణస్య పురీ రాత్రౌ ప్రవిశ్య నుదురాసదాం ।
 విచిన్వత్ భవనం సర్వం ద్రక్ష్యామి జనకాత్మజాం ॥ ౪౭
 ఇతి సంచింత్య హనుమాన్ సూర్యస్యాస్తమయం కపిః ।
 ఆచకాంతే తదా వీరః వైదేహ్య దశానోత్సుకః ॥ ౪౮
 సూర్యే చాస్తం గతే రాత్రౌ దేహం సంక్షిప్య మాదరితః ।
 పృషదంశకమాత్రస్య బభూవాద్భుతదర్శనః ॥ ౪౯

- ప్రహేషకాలే హనుమాన్ తూర్ణముత్ ప్లుత్య వీర్యవాన్ ।
 ప్రవివేక పురీం రమ్యాం సువిభక్త మహాపథాం ॥ ౫౦
- ప్రసాదమాలావితతాం స్తంభైః కాంచనరాజ్జలైః ।
 శతకుంభమయైర్జాలైః గంధర్వనగరోపమాం ॥ ౫౧
- సప్తభామాప్తభామైశ్చ స దదర్శ మహాపురీం ।
 శలైః స్ఫాటికనంకీణైః చార్త స్వరవిభూషితైః ॥ ౫౨
- వైడూర్యమణిచిత్రైశ్చ ముక్తాజాలవిభూషితైః ।
 శలైశ్శుశుభిరే తాని భవనాన్యత్ర రక్షసాం ॥ ౫౩
- కాంచనాని విచిత్రాణి తోరణాని చ రక్షసాం ।
 యకాముద్గ్యోతయామానుః సర్వతస్సమలంకృతాం ॥ ౫౪
- అమిత్యామద్భుతాకారాం దృష్ట్వా లంకాం మహాకపిః ।
 అపేక్ష్యవన్మోహృప్తశ్చ వై దేహ్య దర్శనోత్సుకః ॥ ౫౫
- స పాండురోద్విద్ధవిమానమాలినీం
 మహార్థజాంబూనదజాలతోరణాం ।
 యశస్వినీం రానణబాహుసాలితాం
 క్షుపాచరైర్భీమబలై స్సమాన్యతాం ॥ ౫౬
- చంద్రోపి సాచివ్యమివాన్య కుర్వన్
 తారాగణైర్మథ్యగతో విరాజన్ ।
 జ్యోత్స్నావితానేన వితత్య లోకం
 ఉత్తిష్ఠతే నైకనమానరశ్చిః ॥ ౫౭

శంఖప్రభం క్షీరమృణాలవణాం

ఉద్గచ్ఛమానం వ్యవభాసమానం ।

దదశః చంద్రం స హరిప్రవీరః

పోష్ణాయమానం సరసీన హంసం ॥

. ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - ద్వితీయస్సర్గః.

→శ్లోకాః←

అథ తృతీయస్సర్గః.

స లంబశిఖరే లంబే లంబతోయదసన్నిభే ।

సత్వమాస్థాయ మేధావీ హనుమాన్ మారుతాత్తజః ॥

నిశి లంకాం మహానత్వో వివేశ కషికుంజరః ।

రమ్యకాననతోయాధ్యాం పురీం రావణపాలితాం ॥

శారదాబుధరప్రత్యైః భవన్తైరుపశోభితాం ।

సాగరోపమనిర్ఘోషాం సాగరానిలసేవితాం ॥

వసాకసారావతిమాం యథైవ విటపానతీం ।

సుపుష్పఫలసంగుప్తాం యథేంద్రస్యామరావతీం ॥

చారుతోరణనిర్యూహం పాండురద్వారతోరణాం ।

భుజగాచరితాం గుప్తాం శుభాం భోగవతీమివ ॥

తాం స విద్యుద్ధనాకీర్ణాం జ్యోతిర్క్రాంతిపేవితాం ।

మందమారుతసంచారాం చండమారుతనిహాదాం ॥

- శతకుంభేన మహతా ప్రాకారైశాభిసంవృతాం ।
 కల్పద్రుమసమాకేణాం యథా వాఽప్యమరావతీం ॥ ౭
- పీఠేశాలఘోషాభిః పతాకాభిరలంకృతాం ।
 కసాద్య సహసా వృష్టః ప్రాకారమభిషేదివా ॥ ౮
- మృత్యువిష్టహృదయః పురీమాలోక్య సర్వతః ।
 కౌబూసదమయైర్ద్వారైః వై డూర్యకృతవేదికైః ॥ ౯
- విజృంభితకముక్తాభిః మణికుట్టినుభూషితైః ।
 శస్త్రహాటకనిర్భూషైః రాజతామలసాండురైః ॥ ౧౦
- నైఢూర్యకృతసోపానైః స్ఫాటికాంతరసాంసుభిః ।
 రారుసంజవనోపేతైః ఖమిపూత్పత్తితైశ్శుభైః ॥ ౧౧
- కౌంచబహిణానంఘుష్టైః రాజహంసనిషేవితైః ।
 తూర్యాభరణనిర్ఘోషైః సర్వతః ప్రతినాదితాం ॥ ౧౨
- సహ్యకసారాప్రతిమాం తాం వీక్ష్య సగరీం తతః ।
 ఖమిపూత్పత్తితాం లంకాం జహషా హనుమా కపిః ॥ ౧౩
- తాం సమీక్ష్య పురీం రమ్యాం రాక్షసాధిపతేశ్శుభాం ।
 అనుత్తమాన్మృద్ధియుతాం చింతయామాన వీర్యవా ॥ ౧౪
- సేనుమన్యేన సగరీ శక్త్యా ధషాయితుం బలాత్ ।
 కషీతా రావణబలైః ఉద్యతాయుధధారిభిః ॥ ౧౫
- సముదాగదయోర్వాఽపి సుషేణస్య మహాకపేః ।
 హస్తద్వేయం భవేద్భూమిః మైందద్వివిదయోరపి ॥ ౧౬

వివస్వతస్తనూజస్య హరేశ్చ కుశపర్వణః ।

ఋక్షస్య కేతుమాలస్య మను చైవ గతిభవేత్ ॥

సమీక్ష్య తు మహాబాహూ రాఘవస్య పరాక్రమం ।

లక్ష్మణస్య చ విక్రాంతం అభవత్ ప్రీతిమాన్ కపిః ॥

తాం రత్నవసనోపేతాం గోష్ఠాగారావతంసకాం ।

యంత్రాగారస్తనీమృద్ధాం ప్రమదామివ భూషితాం ॥

తాం నవ్బతిమిరాం దీప్తైః భాస్వరైశ్చ మహాగృహైః ।

నగరీం రాక్షసేంద్రస్య దదశే స మహాకపిః ॥

అథ సా హరిశాదూలం ప్రవిశంతం మహాబలం ।

నగరీ స్వేన రూపేణ దదశే పవనాత్మజం ॥

సా తం హరివరం దృష్ట్వా లంకా రావణపాలితా ।

స్వయమేషాత్థితా తత్ర వికృతానదశేనా ॥

పురస్తాత్ కపివర్యస్య వాయుసూనోరతివృత ।

ముంచమానా మహానాదం అబ్రవీత్ పవనాత్మజం ॥

కస్తస్య కేన చ కార్యేణ ఇహ ప్రాప్తో వనాలయ ।

కథయస్వేహ యత్తత్త్వం యావత్ప్రాణా ధరంతి తే ॥

న శక్యం ఖల్వియం లంకా ప్రవేష్టుం వానర త్వయా ।

రక్షితా రావణబలైః అభిగుప్తా సమంతతః ॥

అథ తామ్రబవీర్వీణో హనుమానగ్రతస్థితాం ।

కథయిష్యామి తే తత్త్వం యన్తాం త్వం పరిపూచ్చసి ॥

- కా త్వం విరూపనయనా పురద్వా రేవతిష్ఠసి ।
- మథం చాపి మాం రుద్ధ్వా నిర్భర్త్యయసి దారుణా ॥ ౨౭
- హనుమద్వచనం శ్రుత్వా లంకా సా కామరూపిణీ ।
- శివాచ వచనం క్రుద్ధా పరుషం పవనాత్మజు ॥ ౨౮
- తాం రాక్షసరాజస్య రావణస్య మహాత్మనః ।
- క్షాప్తతా దుర్ధర్షా రక్షామి నగరీమిమాం ॥ ౨౯
- న శక్యా మామవజ్ఞాయ ప్రవేష్టుం నగరీ త్వయా ।
- తస్య ప్రాణైః పరిత్యక్తః స్వస్య సే నిహతో మయా ॥ ౩౦
- తాం హి నగరీ లంకా న్వయమేవ ప్లవంగమ ।
- న్యతః పరిరక్షామి హ్యేత త్తే కథితం మయా ॥ ౩౧
- అకాయా వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।
- యత్నవాన్ స హరిశ్శేష్ఠః స్థితశ్చైల ఇవాపరః ॥ ౩౨
- స తాం స్త్రీరూపవికృతాం దృష్ట్వా వానరపుంగవః ।
- అబభాషేఽథ మేధావీ నత్వవాన్ ప్లవగర్షభః ॥ ౩౩
- ద్రక్ష్యామి నగరీం లంకాం సాట్టప్రాకారతోరణాం ।
- ఇత్యర్థమహా సంప్రాప్తః పరం కాతూహలం హి మే ॥ ౩౪
- హనుమ్యవహనానీహ లంకాయాః కాననాని చ ।
- న్యతో గృహముఖ్యాని ద్రష్టుమాగమనం హి మే ॥ ౩౫
- తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లంకా సా కామరూపిణీ ।
- హయ ఏవ పునర్వాక్యం బభాషే పరుషాక్షరం ॥ ౩౬

మామనిర్జిత్య దుర్బుధ్ధే రాక్షసేశ్వరపాలితాం ।
 న శక్యమద్య తే ద్రష్టం పురీయం వానరాధను ॥ 32
 తతస్స కపిశార్దులః తామువాచ నిశాచరీం ।
 దృష్ట్వా పురీమిమాం భద్రదే పునర్యాస్యే యథాఽఽగతం । 33
 తతః కృత్వా మహానాదం సా వై లంకా భయావహం ।
 తలేన వానరశ్రేష్ఠం తాడయామాస వేగితా ॥ 34
 తతస్స కపిశార్దులః లంకయా తాడితో భృశం ।
 ననాద సుమహానాదం వీర్యవాన్ పవనాత్తజః ॥ 35
 తతస్సంవర్తయామాస వామహస్తస్య సోఽంగుళీః ।
 ముష్టినాఽభిజఘ్నానై నాం హనుమాన్ క్రోధమూర్ఛితః ॥ 36
 స్త్రీ చేతి మన్యమానేన నాతిక్రోధః స్వయంకృతః ।
 సా తు తేన ప్రహారేణ విహ్వలాంగీ నిశాచరీ ॥ 37
 పపాత సహసా భూమా వికృతానశదర్శనా ।
 తతస్తు హనుమాన్ ప్రాజ్ఞః తాం దృష్ట్వా నినిపాతితాం ॥ 38
 కృపాం చకార తేజస్వీ మన్యమానః స్త్రీయుం తు తాం ।
 తతో వై భృశముద్విగ్నా లంకా సా గద్గదాక్షరం ॥ 39
 ఉవాచాగర్వితం వాక్యం హనుమంతం ప్లవంగమం ।
 ప్రసీద సుమహాబాహూ త్రాయస్వ హరిసత్తమ ॥ 40
 నమయే సౌమ్య తిష్ఠంతి సత్త్వవంతో మహాబలాః ।
 అహం తు నగరీ లంకా స్వయమేవ ప్లవంగమ ॥ 41

స్థితాహం త్వయా వీర విక్రమేణ మహాబల ।

ఇదం తు తథ్యం శృణు నై బ్రువన్త్యా మే హరీశ్వర ॥ ౪౭

వ్యయంభువా పురా దత్తం వరదానం యథా మమ ।

యదా త్వాం వానరః కశ్చిత్ విక్రమాద్వశమానయేత్ ॥ ౪౮

తదా త్వయా హి విజ్ఞేయం రక్షసాం భయమాగతం ।

సహి మే సమయస్సాన్యు ప్రాప్తోఽద్య తన దర్శనాత్ ॥ ౪౯

వ్యయంభూనిహితస్సత్యో న తస్యాస్తి వ్యతిక్రమః ।

సీతానిమిత్తం రాజ్ఞన్తు రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౫౦

రక్షసాం చైవ సర్వేషాం వినాశస్సముపాగతః ।

తత్ప్రవిశ్య హరిశేష పురీం రావణపాలితాం ॥ ౫౧

విభత్స్వ సర్వకార్యాణి యాని యానీహ వాంఛసి ।

ప్రవిశ్య శాపోపహతాం హరీశ్వరః

శుభాం పురీం రాక్షసముఖ్యపాలితాం ।

యదృచ్ఛయా త్వం జనకాత్మజాం నతీ

విమార్గ సర్వత్ర గతో యథాసుఖం ॥ ౫౨

—ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-తృతీయస్కంధః—

—:0:—

అథ చతుర్థస్కంధః

స నిర్జిత్య పురీం శ్రేష్ఠాం లంకాం తాం కామరూపిణీం ।

విక్రమేణ మహాతేజాః హనుమాన్ కపిసత్తమః ॥

అద్వాదేణ మహాబాహుః ప్రాకారమభిపుష్ణవే ।
 నిశి లంకాం మహానత్త్వః వివేశ కపికుంజరః ॥
 ప్రవిశ్య నగరీం లంకాం కపిరాజహితంకరః ।
 చక్రేథ పాదం నవ్యం చ శత్రూణాం స తు మూర్ధని ।
 ప్రవిష్టస్సత్త్వసంపన్నో నిశాయాం మారుతాత్తజః ।
 స మహావధమాస్థాయ ముక్తాపుష్పవిరాజితం ॥
 తతస్తు తాం పురీం లంకాం రమ్యామభియయా కషి ।
 హసితోత్కృష్టనిసదైః తూర్యఘోషపుంసైరైః ॥
 వజ్రాంకుశనికాశైశ్చ వజ్రజాలవిభూషితైః ।
 గృహముఖైః పురీ రమ్యా బభాసే ద్యౌరివాంబుదైః ।
 ప్రజజ్వాల తదా లంకా రక్షోగఃగృహైశ్శుభైః ।
 సితాభ్రానదృశైశ్చీత్రైః పద్మస్వస్తికసంస్థితైః ॥
 వర్ధమానగృహైశ్చాపి సర్వతస్సువిభూషితా ।
 తాం చిత్రమాల్యాభరణాం కపిరాజహితంకరః॥
 రాఘవాత్థం చరణ శ్రీమాణ దదర్శ చ ననంద చ ।
 భవనాద్భవనం గచ్ఛణ దదర్శ సవనాత్తజః ॥
 వివిధాకృతిరూపాణి భవనాని తతస్తతః ।
 శ్శుశ్రావ మధురం గీతం త్రిస్థానస్వరభూషితం ॥
 స్త్రీణాం మదనమృద్ధానాం దివి చాప్సరసామివ ।
 శ్శుశ్రావ కాంచీనినదం నూపురాణాం చ నిన్వనం ॥

- సావనినదాంతైచ్చన భవనేషు మహాత్మనాం ।
 తస్మాత్పితనినాదాంశ్చ త్వేలితాంశ్చ తతస్తతః ॥ ౧౨
- శ్రుశావ జపతాం తత్ర మంత్రాన్ రక్షోగృహేషు వై ।
 స్వాధ్యాయనిరతాంతైచ్చన యాతుధానాన్ దదర్శ సః ॥ ౧౩
- రావణ స్తవనంయుక్తాన్ గర్జతో రాక్షసానపి ।
 రాజమార్గం సమావృత్య స్థితం రక్షోబలం మహత్ ॥ ౧౪
- దదర్శ మధ్యమే గుల్లే రావణస్య చరాన్ బహూన్ ।
 షీతాన్ జటిలాన్ ముండాన్ గోఽజినాంబరవాససః ॥ ౧౫
- దృముష్టిప్రహరణాన్ అగ్నికుండాయుధాంతథా ।
 హుటముద్గరపాణీశ్చ దండాయుధధరానపి ॥ ౧౬
- పశాతానేకకర్ణాంశ్చ లంబోదరపయోధరాన్ ।
 కరాభాన్ భుగ్నవక్త్రాంశ్చ వికటాన్ వామనాంతథా ॥ ౧౭
- ద్విసృఖడ్గిస్తైచ్చన శతఘ్నీముసలాయుధాన్ ।
 పుష్పాత్తమహస్తాంశ్చ విచిత్రకవచోజ్వలాన్ ॥ ౧౮
- నాతిస్థూలాన్ నాతికృశాన్ నాతిద్విర్భుతహస్తకాన్ ।
 నాతిగారాన్ నాతికృష్ణాన్ నాతికుబ్జాతివామనాన్ ॥ ౧౯
- విరూపాన్ బహురూపాంశ్చ సురుపాంశ్చ సువర్చసః ।
 దృఢున్ పతాకినస్తైచ్చన దదర్శ వివిధాయుధాన్ ॥ ౨౦
- శక్తిపృతాయుధాంతైచ్చన పట్టసాశనిధారిణః ।
 తేషామేషాశహస్తాంశ్చ దదర్శ స మహాకపిః ॥ ౨౧

సగ్విణస్తవ్యనులిప్తాశ్చ వరాభరణభూషితాః ।

నానావేషసమాయుక్తాః యథా సైవరగతాః బహూః ॥ ౨౩

తీక్ష్ణశూలధరాంశ్చైవ వజ్రణశ్చ మహాబలాః ।

శతసాహస్రమవ్యగ్రం ఆరతుం మధ్యమం కపిః ॥ ౨౪

రక్షోఽధిపతినిర్దిష్టం దదర్శాంతఃపురాగ్రతః ।

స తదా తద్గృహం దృష్ట్వా మహాహాటకతోరణం ॥ ౨౫

రాక్షసేంద్రస్య విఖ్యాతం అద్రిమూర్ధ్ని వ్రతిష్ఠితం ।

పుండరీకావతంసాభిః పరిఖాభిస్సమావృతం ॥ ౨౬

ప్రాకారావృతనుత్యంతం దదర్శ స మహాకపిః ।

త్రివిష్టవనిభం దివ్యం దివ్యనాదవినాదితం ॥ ౨౭

వాజిహేషితసంఘుష్టం నాదితం భూషణైస్తథా ।

రథైర్యానైర్విమానైశ్చ తథా హయగజైశ్చుభైః ॥ ౨౮

వారణైశ్చ చతుర్దంతైః శ్వేతాభ్రనిచయోపమైః ।

భూషితం కుచిరద్వారం మత్తైశ్చ మృగపక్షిభిః ॥ ౨౯

రక్షితం సుమహావీర్యైః యాతుధానైస్సహస్రశః ।

రాక్షసాధిపతేర్గుప్తం ఆవివేశ గృహం కపిః ॥ ౩౦

సహేమజాంబూనదచక్రవాళం

మహార్హముక్తామణిభూషితాంతం ।

పరార్ధ్యకాలాగరుచందనాక్షం

స రావణాంతఃపురమావివేశ ॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - చతుర్థస్కంధః.

అథ పంచమస్కర్గః.

తతస్స మధ్యంగతమంశుమంతం

జ్యోత్స్నావితానం మహాదుద్యమంతం ।

దదర్శ ధీమాన్ దివి భానుమంతం

గోప్తే వృషం మత్తమివ భ్రమంతం ॥

౧

లోకస్య సాపాని వినాశయంతం

మహోదధిం చాపి సమేధయంతం ।

భూతాని సర్వాణి విరాజయంతం

దదర్శ శీతాంశుమథాభియాంతం ॥

౨

యా భాతి లక్ష్మీర్భువి మందరస్థా

తథా ప్రదోషేషు చ సాగరస్థా ।

తథేవ తోయేషు చ పుష్కరస్థా

రరాజ సా చారు నిశాకరస్థా ॥

౩

హంసో యథా రాజతపంజరస్థః

సింహో యథా మందరకందరస్థః ।

హిమో యథా గర్వితకుంజరస్థః

చంద్రోపి బభ్రాజ తథాఽంబరస్థః ॥

౪

స్థితః కకుద్దానివ తీక్ష్ణశృంగః

మహాచలశ్చైత ఇవౌచ్చశృంగః ।

హస్తీవ జాంబూనదబద్ధశృంగః

రరాజ చంద్రః పరిపూర్ణశృంగః ॥

వినష్టశీతాంబుతుషారపంకః

మహాగ్రహగ్రాహవినష్టపంకః ।

ప్రకాశలక్ష్మ్యశ్రయనిర్మలాంకః

రరాజ చంద్రో భగవాన్ శశాంకః ॥

శిలాతలం ప్రాప్య యథా మృగేంద్రః

మహారణం ప్రాప్య యథా గజేంద్రః ।

రాజ్యం సమాసాద్య యథా నరేంద్రః

తథా ప్రకాశో విరరాజ చంద్రః ॥

ప్రకాశచంద్రోదయనష్టదోమః

ప్రవృత్తరక్షఃపిశితాశదోమః ।

రామాభిరామీరితచిత్తదోమః

న్వర్గప్రకాశో భగవాన్ ప్రదోమః ॥

తంత్రీన్వనాః కర్ణనుఖాః ప్రవృత్తాః

స్వపంతి నార్యః పతిభిన్నువృత్తాః ।

నక్తంచరాశ్చాపి తథా ప్రవృత్తాః

విహర్తుమత్యద్భుతరాద్రవృత్తాః ॥

మత్తప్రమత్తాని సమాకులాని

రథాశ్వభద్రాననసంకులాని ।

వీరశ్రియా చాపి సమాకులాని

దదర్శ ధీమాన్ న కపిః కులాని ॥

౧౦

పరస్పరం చాధికమాక్షిపంతి

భుజాంశ్చ పీనానధివిక్షిపంతి ।

మత్తప్రలాపానధివిక్షిపంతి

మత్తాని చాన్యోన్యమధిక్షిపంతి ॥

౧౧

రక్షాంసి వక్షాంసి చ విక్షిపంతి

గ్రాతాని కాంతాను చ విక్షిపంతి ।

రూపాని చిత్రాని చ విక్షిపంతి

దృఢాని చాపాని చ విక్షిపంతి ॥

౧౨

దదర్శ కాంతాశ్చ సమాలభంత్యః

తథాఽపరాస్త్రత పునస్త్వవంత్యః ।

సురూపవక్త్రాశ్చ తథా హసంత్యః

క్రుద్ధాః పరాశ్చాపి వినిశ్చ్వసంత్యః ॥

౧౩

మహాగజైశ్చాపి తథా నదద్భిః

సుపూజితైశ్చాపి తథా సుహృద్భిః ।

రరాజ పీఠైశ్చ వినిశ్చ్వసద్భిః

హ్రదౌ భుజంగైరివ నిశ్చ్వసద్భిః ॥

౧౪

బుద్ధిప్రధానాన్ రుచిరాభిధానాన్

సంశ్రద్ధధానాన్ జగతః ప్రధానాన్ ।

నానావిధానాన్ రుచిరాభిధానాన్

దదర్శ తస్యాం పురి యాతృధానాన్ ॥

౧౫

ననంద దృష్ట్వా స చ తాన్ సురూపాన్

నానాగుణానాత్మగుణానురూపాన్ ।

విద్యోతమానాన్ స తదానురూపాన్

దదర్శ కాంశ్చిచ్ఛ పునర్విరూపాన్ ॥

౧౬

తతో వరార్హాస్సువిశుద్ధభావాః

తేషాం స్త్రియస్తత్ర మహానుభావాః ।

ప్రియేషు పానేషు చ సక్తభావాః

దదర్శ తారా ఇవ సుప్రభావాః ॥

౧౭

శ్రియా జ్వలంతీస్త్రవయోపగూఢాః

నిశీథకాలే రమణోపగూఢాః ।

దదర్శ కాశ్చిత్ ప్రమదోపగూఢాః

యథా విహంగాః కునుమోపగూఢాః ॥

౧౮

అన్యః పునహర్త్యతలోపవిష్టాః

తత్ర ప్రియాంకేషు సుఖోపవిష్టాః ।

భర్తుః ప్రియా ధమపరా నివిష్టాః

దదర్శ ధీమాన్ మదనాభివిష్టాః ॥

౧౯

అప్రావృతాః కాంచనరాజివణాః

కాశ్చిత్పర్థార్యస్తవనీయవణాః ।

పునశ్చ కాశ్చిచ్ఛశలత్కవణాః

కాంతప్రహీణా రుచిరాంగవణాః ॥

౨౦

తతః ప్రియాపాప్య మనోభిరామాః

సుప్రీతియుక్తాః ప్రసమీక్ష్య రామాః ।

గృహేషు హృష్టాః పరమాభిరామాః

హరిప్రవీరస్స దదన్య రామాః ॥

౨౧

చంద్రప్రకాశాశ్చుచివక్త్రమాలాః

నక్రాక్షివత్క్షృణు నునేత్రమాలాః ।

విభూషణానాం చ దదన్య మాటాః

శతహదానామివ చారుమాలాః ।

౨౨

న త్వేవ నీతాం పరమాభిజాతాం

పథి స్థితే రాజకులే ప్రజాతాం ।

లతాం ప్రఫుల్లామివ సాధు జాతాం

దదశ్శత తన్వీం జనకాభిజాతాం ॥

౨౩

సనాతనే వత్సాని సంనివిష్టాం

రామేక్షణాంతాం మదనాభివిష్టాం ।

భర్తృమనశ్శ్రీమదనుప్రవిష్టాం

స్త్రీభ్యో వరాభ్యశ్చ సదా విశిష్టాం ॥

౨౪

ఉష్ణార్దితాం సానున్మతానకంఠీం

పురా వరాహోత్తమనిష్కంఠీం ।

నుజాతపత్నామభిరక్తకంఠీ

వనే పృవృత్తామివ నీలకంఠీ ॥

అవ్యక్తలేఖామివ చంద్రలేఖాం

పాంసుప్రదిగ్ధామివ హేమలేఖాం ।

క్షుతప్రరూఢామివ బాణలేఖాం

వాయుప్రభిన్నామివ మేఘలేఖాం ॥

నీతామపశ్యత్ మనుజేశ్వరస్య

రామస్య పత్నీం వదతాం వరస్య ।

బభూవ దుఃఖాభిహతశ్చిరస్య

ప్లవంగమో మంద ఇవాచిరస్య ॥

ఇతి శ్రీచుత్సుందరకాండే పంచమస్సర్గః.

అథ షష్ఠస్సర్గః.

స నికామం విమానేషు విషణ్ణః కామరూపధృక్ ।

విచచార పునర్లంకాం లాఘవేన సమన్వితః ॥

ఆససాదాథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేంద్రనివేశనం ।

ప్రాకారేణార్కవర్ణేన భాస్వరేణాభినంవృతం ॥

రక్షితం రాక్షసైర్ఘోరైః సింహైరివ మహద్వనం ।

సమీక్ష్యమాణో భవనం చకాశే కపికుంజరః ॥

హస్యకోపహితైశ్చిత్రైః తోరణై హేమభూషితైః ।	
విచిత్రాభిశ్చ కఙ్కాభిః ద్వారైశ్చ దుచిరైర్వృతం ॥	౪
గజాస్థితైర్మహామూత్రైః శూరైశ్చ విగతశ్రమైః ।	
ఉపస్థితమనంహరైః హయైస్సన్ధందనయూభిః ॥	౫
సింహవ్యాఘ్రతనుతాణైః దాంతకాంచనరాజతైః ।	
ఘోషవద్భిర్విచిత్రైశ్చ సదా విచరితం రథైః ॥	౬
బహురత్న సమాకీర్ణం పరార్ధ్యానవభాజనం ।	
మహారథసమావాసం మహారథమహాస్వనం ॥	౭
దృశ్యైశ్చ పరమోద్ధారైః తైస్త్వైశ్చ మృగపక్షిభిః ।	
వివిధైర్బహుసాహస్రైః పరిపూర్ణం సమంతతః ॥	౮
వీణైరంతపాలైశ్చ రక్షోభిశ్చ నురక్షితం ।	
ముఖ్యాభిశ్చ వరస్త్రీభిః పరిపూర్ణం సమంతతః ॥	౯
ముదితప్రమదారత్నం రాక్షసేంద్రనివేశనం ।	
పరాధరణసంహృదైః సముద్రస్వననిస్స్వనం ॥	౧౦
తద్రాజగుణసంపన్నం ముఖ్యైశ్చగరుచందనైః ।	
మహాజనైస్సమాకీర్ణం సింహైరివ మహద్వనం ॥	౧౧
భరీమృదంగాభిరుతం శంఖఘోషనినాదితం ।	
నిత్యార్చితం పర్వహుతం పూజితం రాక్షసైస్సదా ॥	౧౨
సముద్రమివ గంభీరం సముద్రమివ నిస్స్వనం ।	
సుహృత్సో మహద్వైశ్చ మహారత్న పరిచ్ఛదం ॥	౧౩

మహాత్మనమాకీర్ణం దదర్శ స మహాకపిః ।
 విరాజమానం వపుషా గజాశ్వరథసంకులం ॥ గ౪
 అంకాఽభరణమిత్యేవ సోమన్యత మహాకపిః ।
 చచార హనుమాంస్తత్ర రావణస్య సమీపతః ॥ గ౫
 గృహాఙ్గహం రాక్షసానాం ఉద్యానాని చ వానరః ।
 వీక్షమాణో న్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాంశ్చ చచార సః ॥ గ౬
 అవపుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనం ।
 తతోఽన్యత్ పుష్లువె వెత్త మహాపార్శ్వస్య వీర్యవాన్ ॥ గ౭
 అథ మేఘవ్రతీకాశం కుంభకర్ణనివేశనం ।
 విభీషణస్య చ తథా పుష్లువె స మహాకపిః ॥ గ౮
 మహాదరస్య చ గృహం విరూపాక్షస్య చైవహి ।
 విద్యుజ్జిహ్వస్య భవనం విద్యున్తాలెస్తథేవ చ ॥ గ౯
 వజ్రదంష్ట్రస్య చ తథా పుష్లువె స మహాకపిః ।
 శుకస్య చ మహాతేజాః సారణస్య చ ధీమతః ॥ ౧౦
 తథా చెంద్రజితో వేత్త జగామ హరియూథవః ।
 జంబుమాలేస్సుమాలెశ్చ జగామ హరిసత్తమః ॥ ౧౧
 రశ్మికెతోశ్చ భవనం సూర్యశత్రోస్తథేవ చ ।
 వజ్రకాయస్య చ తథా పుష్లువె స మహాకపిః ॥ ౧౨
 ధూమాక్షస్య చ సంపాతే భవనం మాయతాత్మజః ।
 విద్యుద్రూపస్య భీమస్య ఘనస్య విఘనస్య చ ॥ ౧౩

- శుకనాసన్య వక్రన్య శతన్య వికటన్య చ ।
 హ్రస్వకర్ణన్య దంష్ట్రన్య ణోమశన్య చ రక్షుః ॥ ౨౪
 యుద్ధో న్నత్తన్య మత్తన్య ధ్వజగ్రీవన్య నాదినః ।
 విద్యుజ్జిహ్వోద్రజహ్వనాం తథా హస్తిముఖన్య చ ॥ ౨౫
 కరాశన్య పిశాచన్య శోశితాక్షన్య చైవహి ।
 క్రమమాణః క్రమేణైవ హనుమా మారుతాత్తజః ॥ ౨౬
 తేషు తేషు మహార్హేషు భవనేషు మహాయశాః ।
 తేషామృద్ధిమతామృద్ధిం దదర్శ స మహాకషి ॥ ౨౭
 నర్వేషాం నమతిక్రమ్య భవనాని సమంతతః ।
 ఆపసాదాథ లక్ష్మీవా రాక్షసేంద్రనివేశనం ॥ ౨౮
 రావణస్యోపశాయినో దదర్శ హరినత్తమః ।
 విచరణ హరిశార్దులౌ రాక్షసీర్వికృతేక్షణాః ॥ ౨౯
 శూలముద్గరహస్తాశ్చ శక్తితోమరధారిణీః ।
 దదర్శ వివిధా గుల్ఫా తన్య రక్షుఃపతేర్గృహే ॥ ౩౦
 రాక్షసాశ్చ మహాకాయా నానాప్రహరణాద్యతాః ।
 రక్తా శ్వేతా సితాశ్చైవ హరితాంశ్చ మహాబవాః ॥ ౩౧
 శరీరా రూపసంపన్నా గజా పరగజారుజాః ।
 నిష్ఠితా గజశిక్షాయాం ఐరావతసమా యుధి ॥ ౩౨
 సిహంత్యా పరసైన్యానాం గృహే తస్మి దదర్శ నః ।
 క్షురతశ్చ యథా మేఘాః ప్రవతశ్చ యథా గిరీ ॥ ౩౩

- మేఘస్తనితస్ఫోషాన్ దుర్ధషాన్ సమరే పరైః ।
 సహస్ర వాహినీస్తత్ర జాంబూనదపరిష్కృతాః ॥ ౩౪
- హేమజాలపరిచ్ఛన్నాః తరుణాదిత్యవచనః ।
 దదశన్ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య నివేశనే ॥ ౩౫
- శిబికా వివిధాకారాః స కపిమూర్తుతత్త్వజః ।
 లతాగృహణి చిత్రాణి చిత్రశాలాగృహణి చ ॥ ౩౬
- క్రీడాగృహణి చాన్యాని దారుపర్వతకానపి ।
 కానుస్య గృహకం రమ్యం దివాగృహకమేవ చ ॥ ౩౭
- దదశన్ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య నివేశనే ।
 స సుందరగిరిప్రఖ్యం మయూరస్థానసంకులం ॥ ౩౮
- ధ్వజయష్టిభిరాకీర్ణం దదశన్ భవనోత్తమం ।
 అనంతరత్ననిచయం నిధిజాలం సమంతతః ॥ ౩౯
- ధీరనిష్ఠితకర్తాంతం గృహం భూతపతేరివ ।
 అచిభిశ్చాపి రత్నానాం తేజసా రావణస్య చ ॥ ౪౦
- విరరాజాథ తద్వేత్త రశ్మిమానివ రశ్మిభిః ।
 జాంబూనదమయాన్యేవ శయనాన్యాసనాని చ ॥ ౪౧
- భాజనాని చ ముఖ్యాని దదశన్ హరియూధవః ।
 మధ్వాసవకృతక్లేదం మణిభాజనసంకులం ॥ ౪౨
- మనోరమమసంబాధం కుబేరభవనం యథా ।
 నూపురాణాం చ ఘోషేణ కాంచీనాం నినదేన చ ॥ ౪౩

మృదంగతలఘోషైశ్చ ఘోషవద్భిర్విదాదితం ।

ప్రాసాదసంఘాతయుతం స్త్రీరత్నశతసంకులం ॥

౪౪

సుప్రృథకక్ష్యం హనుమాన్ ప్రవివేశ మాహాగృహం ॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే—పప్తస్సర్గః.

అథ సప్తమస్సర్గః.

→శ్లోకాః←

స వేశ్మజాలం బలవాన్ దదశన్

వ్యాసక్తవై డూర్యనువణజాలం ।

యథా మహత్ ప్రావృషి మేఘజాలం

విద్యుత్ పినద్ధం సవిహంగజాలం ॥

నివేశనానాం వివిధాశ్చళాలాః

ప్రధానశంఖాయుధచాప శాలాః ।

మనోహరాశ్చాపి పునర్విశాలాః

దదశన్ వేశ్మాద్విషు చంద్రశాలాః ॥

గృహాణి నానావసురాజితాని

దేవాన్మరైశ్చాపి సుపూజితాని ।

సర్వైశ్చ దోషైః పరివజిత్తాని

కపిదక్షిణస్వబలాజిత్తాని ॥

3

తాని ప్రయత్నాభినమాహితాని

మయేన సాక్షాదివ నిమిత్తతాని ।

మహితలే సర్వగుణోత్తరాణి

దదశక లంకాధిపతేర్గృహాణి ॥

తతో దదన్మోచ్చితమేఘరూపం

మనోహరం కాంచనచారురూపం ।

రక్షోధిపస్యాత్మబలానురూపం

గృహోత్తమం హ్యప్రతిరూపరూపం ॥

మహితలే న్వర్గమివ ప్రకీర్ణం

శ్రియా జ్వలంతం బహురత్నకీర్ణం ।

నానాతరూణాం కుసుమావకీర్ణం

గిరేవాగ్రం రజసావకీర్ణం ॥

నారీప్రవేక్షేరివ దీప్యమానం

తటిద్భిరంభోదవదర్చ్యమానం ।

హంస్ప్రవేక్షేరివ వాహ్యమానం

శ్రియా యుతం ఖే నుకృతాం విమానం ॥

యథా నగ్రగ్రం బహుధాతుచిత్రం

యుథా నభశ్చ గ్రహచంద్రచిత్రం ।

దదర్శ యుక్తీకృతమేఘచిత్రం

విమానరత్నం బహురత్నచిత్రం ॥

మహీ కృతా పర్వతరాజపూర్ణా

శైలాః కృతా వృక్షవితానపూర్ణాః ।

వృక్షాః కృతాః పుష్పవితానపూర్ణాః

పుష్పం కృతం కేసరపత్రపూర్ణం ॥

౯

కృతాని వేత్తాని చ పాండురాణి

తథా సుపుష్పాణ్యపి పుష్కరాణి ।

పునశ్చ పద్మాని స కేసరాణి

ధన్యాని చిత్రాణి తథా ననాని ॥

౧౦

పుష్పహృదయం నామ విరాజమానం

రత్నప్రభాభిశ్చ వివర్ధమానం ।

వేత్తోత్తమానామపి చోచ్చమానం

మహాకపిస్తత్తు మహావిమానం ॥

౧౧

కృతాశ్చ నైఋత్యమయా విహంగాః

రూప్యప్రసాదైశ్చ తథా విహంగాః ।

చిత్రాశ్చ నానావసుభిర్భుజంగాః

జాత్యానురూపాస్త్రగంశ్యభంగాః ॥

౧౨

ప్రవాళజాంబూనదపుష్పవృక్షాః

సలీలమావర్జితజిహ్వావృక్షాః ।

కాసుస్య సాక్షాదీవ భాంతి వృక్షాః

కృతా విహంగాన్సుముఖాన్సుపక్షాః ॥

౧౩

నియుజ్యమానాస్తు గజాస్సుహస్తాః

సకేసరాశ్చోత్పలపత్రహస్తాః ।

బభూవ దేవీ చ కృతా సుహస్తా

లక్ష్మీస్తథా వద్ధిని పద్మహస్తా ॥

ఇతీవ తద్గృహమభిగమ్య శోభనం

నవిస్తయో నగమివ చారుశోభనం ।

పునశ్చ తత్పరమసుగంధి సుందరం

హిమాత్యయే నగమివ చారుకందరం ॥

తతస్స తాం కపిరభివత్య పూజిజాం

చరణౌ పురీం దశముఖబాహుపాలితాం ।

అదృశ్య తాం జనకనుతాం సుపూజితాం

సుదుఃఖతః పతిగుణవేగనిర్జితాం ॥

తతస్తదా బహువిధభావితాత్మనః

కృతాత్మనో జనకనుతాం సువర్తనః ।

అపశ్యతోఽభవదతిదుఃఖతం మనః

సుచక్షుషః ప్రవిచరతో మహాత్మనః ॥

ఇతి శ్రీసున్నందరకాండే - సప్తమస్సర్గః.

అష్టమస్కంధః.

—:0:—

న తస్య మధ్యే భవనస్య సంస్థితం

మహద్విమానం మణివజ్రచిత్రితం ।

ప్రతప్తజాంబూనదజాలక్ష్మతిమం

దదర్శ పీఠః పవనాత్మజః కపిః ॥

౧

తదప్రమేయాప్రతికారశ్చిత్రితం

కృతం స్వయం సాధ్వితీ విశ్వకర్మణా ।

దినం గతం వాయుపథప్రతిష్ఠితం

వ్యరాజతాదిత్యపథస్య లక్ష్మవత్ ॥

౨

న తత్ర కించిన్న కృతం ప్రయత్నతః

న తత్ర కించిన్న మహార్హరత్నవత్ ।

న తే విశేషా నియతాన్సురేష్వసి

న తత్ర కించిన్న మహావిశేషవత్ ॥

౩

తవస్సమాధానవరాకమార్జితం

మనస్సమాధానవిచారచారిణం ।

అనేకసంస్థానవిశేషనిర్జితం

తతస్తతస్తుల్యవిశేషదర్శనం ॥

౪

మనస్సమాధాయ తు శీఘ్రగామినం

దురావరం మారుతుతుల్యగామినం ।

మహాత్మనా పుణ్యకృతాం మహర్థినాం
 యశస్వినా మగ్ర్యముదామివాలయం ॥
 విశేషమాలంబ్య విశేషసంస్థితం
 విచిత్రకూటం బహుకూటమండితం ।
 మహాభిరామం శరదిందునిర్మలం
 విచిత్రకూటం శిఖరం గిరీర్వథా ॥
 నహంతి యం కుండలశోభితాననాః
 మహాశనా వ్యోమచరా నిశాచరాః ।
 వివృతవిభవస్తవిశాలలోచనాః
 మహాజవా భూతగణాన్సహస్రశః ॥
 వసంతపుష్పోత్కరచారుదర్శనం
 వసంతమాసాదపి కాంతదర్శనం
 స పుష్పకం తత్ర విమానముత్తమం
 దదర్శ తద్వానరవీరసత్తమః ॥
 ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - అష్టమస్తోత్రః.

—————:0:—————

న వ మ స్స ర్గః .

—————:0:—————

తస్యాలయవర్తితస్య మధ్యే విపులమాయతం ।
 దదర్శ భవనశ్రేష్ఠం హనుమాన్ మారుతాత్తజః ॥

- అర్థయోజనవిస్తీర్ణం ఆయతం యోజనం హి తత్ ।
- భవనం రాక్షసేంద్రస్య బహుప్రాసాదసంకులం ॥ ౨
- మార్గమాణస్తు వై దేహీం సీతామాయతలోచనాం ।
- స్వతః పరిచక్రామ హనుమానరిసూచనః ॥ ౩
- ఉత్తమం రాక్షసావాసం హనుమానవలోకయత్ ।
- అసాదాథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేంద్రనివేశనం ॥ ౪
- చతుర్విషాణైర్ద్విరదైః త్రివిషాణైస్తథైవ చ ।
- పరిక్షీప్తమనంబాధం రక్ష్యమాణముదాయుధైః ॥ ౫
- రాక్షసీభిశ్చ పక్షిభిః రావణస్యనివేశనం ।
- అపృతాభిశ్చ విక్రమ్య రాజకన్యాభిరావృతం ॥ ౬
- తన్నక్రమకరాక్షీర్ణం తిమింగిలఝషాకులం ।
- వాయువేగసమాధూతం పన్నగైరివ సాగరం ॥ ౭
- యా హి వైశ్రవణే లక్ష్మీః యా చేంద్రే హరివాహనే ।
- సా రావణగృహే సర్వా నిత్యమేవానపాయినీ ॥ ౮
- యా చ రాజ్ఞః కుబేరస్య యమస్య వరుణస్య చ ।
- తాదృశీ తద్విశిష్టా వా ఋద్ధీ రక్షోగృహేషు వై ॥ ౯
- తస్య హర్తృస్య మధ్యస్థం వేశ్త చాన్యత్ సునిర్మితం ।
- బహునిర్యూహసంకీర్ణం దదర్శ పవనాత్తజః ॥ ౧౦
- బ్రహ్మణోఽర్థే కృతం దివ్యం దివి యద్విశ్వకర్షణా ।
- విమానం పుష్పకం నామ సర్వరత్నవిభూషితం ॥ ౧౧

పరేణ తపసా లేభే యత్కుపేరః పితామహాత్ ।

కుపేరమోజసా జిత్వా లేభే తద్రాక్షసేశ్వరః ॥

ఈహామృగసమాయక్తైః కార్తస్వరహిరణ్మయైః ।

సుకృతైరాచితం స్తంభైః ప్రదీప్తమివ చ శ్రియా ॥

మేయమందరసూక్తైః ఉల్లిఖద్భిరివాంబరం ।

కూటాగారైశ్శృభాకారైః సర్వతస్సమలంకృతం ॥

జ్వలనార్కప్రతీకాశం సుకృతం విశ్వకర్షణా ।

హేమసోపానసంయుక్తం చారుప్రవరవేదికం ॥

జాలవాతాయనైర్యుక్తం కాంచనైః స్ఫాటికైరపి ।

ఇంద్రనీలమహానీలమణిప్రవరవేదికం ॥

విద్రుమేణ విచిత్రేణ మణిభిశ్చ మహాధనేః ।

నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభిః తలేనాభివిరాజితం ॥

చందనేన చ రక్తైః తపనీయనిభేన చ ।

సుపుణ్యగంధినా యుక్తం ఆదిత్యతరుణోపమం ॥

కూటాగారైర్వరాకారైః వివిధైస్సమలంకృతం ।

విమానం పుష్పకం దివ్యం ఆరురోహ మహాకపిః ॥

తత్రస్థస్య తదా గంధం పానభక్ష్యాన్నసంభవం ।

దివ్యం సంమూర్ఛితం జ్వలత్ రూపవంతమివానిలం ॥

స గంధస్తం మహాసత్త్వం బంధుబంధుమిత్రైశ్చ ॥

ఇత ఏహీత్యువాచేవ తత్ర యత్ర స రావణః ॥

- తపస్తాం ప్రస్థితశ్శాలాం దదర్శ మహతీం శుభాం ।
 రావణస్య మనఃకాంతాం కాంతామివ వరస్త్రియం ॥ ౨౨
- మణిసోపానవికృతాం హేనుజాలవిభూషితాం ।
 స్ఫటికై రావృతతలాం దంతాంతరితరూపికాం ॥ ౨౩
- మృత్తాభిశ్చ ప్రవాళైశ్చ రూప్యచామికర్నై రపి ।
 విభూషితాం మణిస్తంభైః సుబహుస్తంభభూషితాం ॥ ౨౪
- సమై ఋజుభిరత్పుచ్చైః సమంతాత్ సువిభూషితైః ।
 స్తంభైః పక్షైరివాత్పుచ్చైః దివం సంప్రస్థితామివ ॥ ౨౫
- మహత్యా కుభయాఽఽస్తీర్ణాం పృథివీలక్షణాంకయా ।
 పృథివీమివ విస్తీర్ణాం సరాష్ట్రగృహమాలినీం ॥ ౨౬
- నాదితాం మత్తవిహగైః దివ్యగంధాధివాసితాం ।
 పూర్ణ్యాస్తరణోపేతాం రత్నోధివనిషేవితాం ॥ ౨౭
- భూమ్యామగరుభూషేన విమలాం హంససాండురాం ।
 చిత్రాం పుష్పపహారేణ కల్తాషీమివ సుప్రభాం ॥ ౨౮
- మనస్సంహ్లాదజననీం వర్ణస్యాపి ప్రసాదినీం ।
 తాం శోకనాశినీం దివ్యాం శ్రియస్సంజననీమివ ॥ ౨౯
- ఇంద్రియాశీంద్రియార్థైస్తు పంచపంచభిరుత్తమైః ।
 తర్పయామాన మాతేవ తదా రావణపాలితా ॥ ౩౦
- స్వర్గాఽయం దేవలోకోఽయం ఇంద్రస్వేయం పురీ భవేత్ ।
 సిద్ధిర్వేయం పరా హి స్యాత్ ఇత్యమన్యత మాచుతిః ॥ ౩౧

ప్రధ్యాయత ఇవావశ్యత్ ప్రదీప్తాంస్తత్ర కాంచనాః ।
 ధూర్జానివ మహాధూర్జైః దేవనేన పరాజితాః ॥ 3౨
 దీపానాం చ ప్రకాశేన తేజసా రావణస్య చ ।
 అర్చిర్చిర్భూషణానాం చ ప్రదీప్తేత్యభ్యమన్యత ॥ 33
 తతోవశ్యత్ కుథాసీనం నానావర్ణాంబరస్రజం ।
 నహస్రం వరనారీణాం నానావేషవిభూషితం ॥ 34
 పరివృత్తైర్ధరాత్రే తు పాననిద్రావశం గతం ।
 క్షీడిత్యోపరతం రాత్రౌ సుషాప బలవత్తదా ॥ 3౫
 తత్ ప్రసుప్తం విరుచుచే నిశ్శబ్దాంతరభూషణం ।
 నిశ్శబ్దహంసభ్రమరం యథా పద్మవనం మహత్ ॥ 3౬
 తాసాం సంవృతదంతాని మాలితాక్షాణి మారుతిః ।
 అవశ్యత్పద్మగంధీని వదనాని సుయోషితాం ॥ 3౭
 ప్రబుద్ధాసీవ పద్మాని తాసాం భూత్వా క్షుపాక్షుయే ।
 పునస్సంవృతపత్మాణి రాత్రావివ బభువ్త్తదా ॥ 3౮
 ఇమాని ముఖపద్మాని నియతం మత్తవత్ప్రదాః ।
 అరబుజాసీవ పుల్లాని పార్థయంతి పునఃపునః ॥ ౩౯
 ఇతీవామన్యత శ్రీమాః ఉపపత్త్యా మహాకపిః ।
 మేనే హి గుణతస్మాని సమాని సలిలోద్భవైః ॥ ౪౦
 సా తస్య శుశుభే శాలా తాభిః స్త్రీభిర్విరాజితా ।
 శారదీవ ప్రసన్నా ద్యౌః తారాభిరభిశోభితా ॥ ౪౧

- స చ తాభిః పరివృతః శుశుభే రాక్షసాధిపః ।
- యథా హ్యుడువతిః శ్రీమాన్ తారాభిరభిసంవృతః ॥ ౪౨
- యాశ్చ్యవం తేఽంబరాత్తారాః పుణ్య శేషసమావృతాః ।
- ఇమాస్తాన్సంగతాః కృత్వాః ఇతి మేనే హరిస్తదా ॥ ౪౩
- కారాణామివ సువ్యక్తం మహతీనాం శుభార్చిషాం ।
- ప్రభా వర్ణప్రసాదాశ్చ విరేజుస్తత్ర యోషితాం ॥ ౪౪
- వ్యావృత్తగురువీననక్ పక్షిర్ణవరభూషణాః ।
- సవవ్యాయామకాలేషు నిద్రాఽపహృతచేతసః ॥ ౪౫
- వ్యావృత్తతిలకాః కాశ్చిత్ కాశ్చిదుద్భ్రాంతనూపురాః ।
- సార్వే గభితహారాశ్చ కాశ్చిత్ పరమయోషితః ॥ ౪౬
- ముక్తహారావృతాశ్చాన్యాః కాశ్చిద్విస్తృతవాససః ।
- వ్యావిధిరశనాదామూః కిశోర్య ఇవ వాహితాః ॥ ౪౭
- సుకుండలధరాశ్చాన్యాః విచ్ఛిన్నమృదితనజః ।
- గజేంద్రమృదితాః ఘల్లాః లతా ఇవ మహావనే ॥ ౪౮
- చంద్రాంశుకిరణాభాశ్చ హారాః కాసాంచిదుత్కటాః ।
- హంసా ఇవ బభున్సుస్తాః స్తనమధ్యేషు యోషితాం ॥ ౪౯
- అపరాసాం చ నైడూర్యాః కాదంబా ఇవ పక్షిణః ।
- హేమసూత్రాణి చాన్యాసాం చక్రనాకా ఇవాభవన్ ॥ ౫౦
- హంసకారండవాక్కిర్యాః చక్రవర్తోపశోభితాః ।
- అపగా ఇవ తా రేజుః జఘన్తైః పుభిస్తరివ ॥ ౫౧

కింకిణీజాలనంకోశాః తా వక్త్రవిపులాంబుజాః ।

భావగ్రాహా యశస్త్రీరాః సుప్తా నద్య ఇవాబభుః ॥ X9

మృదుష్వంగేషు కాసాంచిత్ కుచాగ్రేషు చ సంస్థితాః ।

బభూవుర్భూషణానీవ శుభా భూషణరాజయః ॥ X3

అంశుకాంతాశ్చ కాసాంచిత్ ముఖమారుతకంపితాః ।

ఉపయ్యపరి వక్త్రాణాం వ్యాధూయంతే పునఃపునః ॥ X8

తాః పతాకా ఇవౌద్ధూతాః పత్నీనాం రుచిరప్రభాః ।

నానావర్ణసువర్ణానాం వక్త్రమూలేషు రేజిరే ॥ XX

వవల్లుశ్చాత్ర కాసాంచిత్ కుండలాని శుభార్చిషాం ।

ముఖమారుతసంసర్గాత్ మందం మందం సుయోషితాం ॥ XE

శర్కరాసవగంధస్సః ప్రకృత్యా సురభిస్సుఖః ।

తాసాం వదననిశ్వాసః సిషేవే రావణం తదా ॥ X2

రావణాననశంకాశ్చ కాశ్చిద్రావణయోషితః ।

ముఖాని స్న సపత్నీనాం ఉపాజ్ఞాఘ్నా పునఃపునః ॥ X5

అత్యర్థం సక్తమనసో రావణే తా నరస్త్రీయః ।

అన్వతంత్రాన్సపత్నీనాం ప్రియమేవాచరంతదా ॥ X7

బాహుశుపనిధాయాన్యాః పారిహార్యవిభూషితాః ।

అంశుకాని చ రమ్యాణి ప్రమదాస్తత్ర శిశ్యరే ॥ E6

అన్యా వక్షసి చాన్యస్యాః తస్యాః కాశ్చిత్ పునర్భుజం ।

అపరా త్వంకమన్యస్యాః తస్యాశ్చాప్యపరా భుజో ॥ E7

ఉసుపార్శ్వకటిపృష్ఠం అన్యోన్యం సుఖమాశ్రితాః ।

పరస్పరనివిష్టాః గోఢౌ మదస్నేహవశానుగాః ॥

౬౧

అన్యోన్యస్యాంగసంస్పృశాత్ ప్రీయమాణాస్సుమధ్యమాః ।

ఏకీకృతభుజాస్సర్వాః సుష్వపుస్తత్ర యోషితః ॥

౬౨

అన్యోన్యభుజసూత్రేణ స్త్రీమాలా గ్రథితా హి సా ।

మాలేవ గ్రథితా సూత్రైః శుశుభే మత్తవట్పదా ॥

౬౩

లతానాం మాధవే మాసి ఫుల్లానాం వాయుసేననాత్ ।

అన్యోన్యమాలాగ్రథితం సంసక్తకునుమోచ్చయం ॥

౬౪

వృతివేష్టితసుస్కంధం అన్యోన్యభ్రమరాకులం ।

అనేష్వనమిశ్రాధూతం స్త్రీవసం రావణస్య తత్ ॥

౬౫

ఉచితేష్వపి సువ్యక్తం న తాసాం యోషితాం తదా ।

వివేకశ్శక్య ఆధాతుం భూషణాంగాంబరసృజాం ॥

౬౬

రావణే సుఖసంవిష్టే తాః స్త్రీయో వివిధప్రభాః ।

జ్వలంతః కాంచనా దీపాః వైక్షంతానిమిషా ఇవ ॥

౬౭

రాజశిఃపిత్ృదైత్యానాం గంధర్వాణాం చ యోషితః ।

రక్షసాం చాభవన్ కన్యాః తస్య కామవశం గతాః ॥

౬౮

యుద్ధకామేన తాస్సర్వాః రావణేన హృతాః స్త్రీయః ।

సమదా మదస్నేనైవ మోషితాః కాశ్చిదాగతాః ॥

౬౯

న తత్ర కాచిత్ ప్రామదా ప్రసవ్య

వీర్యోపపన్నేన గుణేన లబ్ధా ।

న చాన్యకామాఽపి న చాన్యపూర్వా

వినా వర్హార్హం జనకాత్తజాం తు ॥

20

న చాశులీనా న చ హీనరూపా

నాదక్షిణా నానుపచారయుక్తా ।

భార్యాభవత్తస్య న హీనసత్త్వా

న చాపి కాంతస్య న కామనీయా ॥

21

బభూన బుద్ధిస్తు హరీశ్వరస్య

యదీదృశీ గాఘవధర్మపత్నీ ।

ఇమా యథా రాక్షసరాజభార్యాః ।

సుజాతమస్యేతి హి సాధుబుద్ధేః ॥

22

పునశ్చ సోచింతయదార్తరూపః

ధ్రువం విశిష్టా గుణతో హి నీతా ।

అథాయమస్యాం కృతర్వా మహాత్మా

లంకేశ్వరః కష్టమనార్యకర్త ॥

23

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - నవమస్సర్గః.

—:0:—

అథ దశమస్సర్గః .

❖:0:❖

తత్ర దివ్యైషమం ముఖ్యం స్ఫాటికం రత్నభూషితం ।

అవేక్షమాణో హనుమాన్ దదర్శ శయనాసనం ॥

✓

దాంతకాంచనచిత్రాంగైః వైడూర్యైశ్చ పరాసనైః ।

మహార్హాస్తరణోపేతైః ఉపపన్నం మహాభనైః ॥

౨

తస్య చైకతమే దేశే సోఽగ్ర్యమాలావిభూషితం ।

దదర్శ సాండురచ్ఛత్రం తారాధిపతినన్నిభం ॥

౩

కాతరూపపరిక్షిప్తం చిత్రభానునమ్రపభం ।

అశోకమాలావితతం దదర్శ పరమాననం ॥

౪

వాలవ్యజనహస్తాభిః వీజ్యమానం సమంతతః ।

గంధైశ్చ వివిధైర్జుప్తం వరధూపేన ధూషితం ॥

౫

పరమాస్తరణాస్తీర్ణం ఆవికాజినసంవృతం ।

దామభిర్వరమాల్యానాం సమంతాదుపశోభితం ॥

౬

తస్మిన్ జేయూతసంకాశం ప్రదీప్తోత్తమకుండలం ।

లోహితాక్షం మహాబాహుం మహాచరణవాసనం ॥

౭

లోహితేనానులిప్తాంగం చందనేన సుగంధినా ।

సుధ్యౌరక్తమివాకాశే తోయదం సతటిద్గణం ॥

౮

పుతమాభరణైర్దివ్యైః సురూపం కామరూపిణం ।

సప్తక్షవనగుల్మాఙ్గ్యం ప్రసుప్తమివ మందరం ॥

౯

క్రీడితోపరతం రాత్రౌ వరాభరణభూషితం ।

ప్రియం రాక్షసకన్యానాం రాక్షసానాం సుఖావహం ॥

౧౦

వీత్వాఽప్యౌపరతం చాపి దదర్శ స మహాకపిః ।

భాస్వరే శయనే వీరం ప్రసుప్తం రాక్షసాధిపం ॥

౧౧

నిశ్శ్వసంతం యథా నాగం రావణం వానరర్షభః ।
 ఆసాద్య పరమోద్విగ్నః సోపాసర్పతే సుభీతవత్ ॥ ౧౨
 అథాహోహామసాద్య వేదికాంతరమాశ్రితః ।
 సుప్తం రాక్షసశార్దులం ప్రేక్షతే స్మ మహాకపిః ॥ ౧౩
 శుశుభే రాక్షసేంద్రస్య స్వపతశ్శయనోత్తమం ।
 గంధమాస్త్రిని సంవిష్టే యథా ప్రసవణం మహత్ ॥ ౧౪
 కాంచనాగదనద్ధౌ చ దదర్శ స మహాత్మనః ।
 విక్షిప్తా రాక్షసేంద్రస్య భుజావిందధ్వజోపమా ॥ ౧౫
 ఐరావతవిమాణాగ్రైః ఆపీడనకృతవ్రణౌ ।
 వజ్రోల్లిఖితపీనాంసౌ విష్ణుచక్రపరిక్షతౌ ॥ ౧౬
 పీనౌ సమనుజాతాంసౌ సంగతౌ బలసంయుతౌ ।
 సులక్షణనఖాంగుష్ఠౌ స్వంగుభీతలలక్షితౌ ॥ ౧౭
 సంహతౌ పరిభాకారౌ వృత్తౌ కరికరోపమా ।
 విక్షిప్తౌ శయనే శుశ్రుభే పంచశీర్షావిఘ్నారగౌ ॥ ౧౮
 శశక్షతజకల్పేన సుశీతేన సుగంధినా ।
 చందనేన పరాధ్యేన స్వనులిప్తౌ స్వలంకృతౌ ॥ ౧౯
 ఉత్తమస్త్రీవిమృదితౌ గంధోత్తమనిషేవితౌ ।
 యక్షపన్నగగంధర్వదేవదానవరావిణౌ ॥ ౨౦
 దదర్శ స కపిస్తస్య బాహూ శయనసంస్థితౌ ।
 మందరస్యాంతరే సుప్తౌ మహాహీ రుషితావివ ॥ ౨౧

- తాభ్యాం న పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః ।
 కుశుభేఽచలసంకాశః శృంగాభ్యామివ మందరః ॥ ౨౨
- మాతపున్నాగసురభిః వకుళోత్తమసంయుతః ।
 మృష్టాన్నరససంయుక్తః పానగంధపురస్కరః ॥ ౨౩
- తస్య గాక్షససింహస్య నిశ్చక్రామ మహాముఖాత్ ।
 శయానస్య వినిశ్శాన్వనః పూరయన్నివ తద్గృహం ॥ ౨౪
- ముక్తామణివిచిత్రేణ కాంచనేన విరాజితం ।
 మకుటేనాపవృత్తేన కుండలోజ్జ్వలితాననం ॥ ౨౫
- రక్తచందనదిగ్ధేన తథా హారేణ శోభినా ।
 సేనాయతవిశాలేన వక్షసాఽభివిరాజితం ॥ ౨౬
- పాండరేణాపవిధ్నేన తౌమేణ తుతజేక్షణం ।
 మహార్హేణ సుసంవీతం పీతేనోత్తమవాససా ॥ ౨౭
- మాషరాశిప్రతీకాశం నిశ్శ్వనంతం భుజంగవత్ ।
 గంగే మహతి తోయాంతే ప్రసుప్తమివ కుంజరం ॥ ౨౮
- చతుర్భిః కాంచనైర్ద్రిష్టైః దీప్యమానచతుర్దిశం ।
 ప్రకాశీకృతసర్వాంగం మేఘం విద్యుద్గణైరివ ॥ ౨౯
- పాదమూలగతాశ్చాపి దదశః న మహాత్మనః ।
 పక్షిస్స ప్రియభార్యస్య తస్య రక్షువతేర్గృహే ॥ ౩౦
- శశిప్రకాశవదనాః చారుకుండలభూషితాః ।
 అమృతమాల్యాభరణాః దదశః హరియూధవః ॥ ౩౧

నృత్తవాదిత్రకుశలాః రాక్షసేంద్రభుజాంకగాః ।
 వరాభరణధారిణ్యో నిషణ్ణా దదృశే హరిః ॥ 3౨
 వజ్రవైడూర్యగర్భాణి శ్రవణాంతేషు యోషితాం ।
 దదశః తాపనీయాని కుండలాన్యంగదాని చ ॥ 33
 తాసాం చంద్రోపమైర్వక్త్రైః శుభైర్లలితకుండలైః ।
 విరరాజ విమానం తత్ నభస్తారాగ్జైరివ ॥ 34
 మదవ్యాయామఖన్నాస్తాః రాక్షసేంద్రస్య యోషితాః ।
 తేషు తేష్వనకాశేషు ప్రసుప్తాస్తనుమధ్యమాః ॥ 35
 అంగహారైస్తథేవాన్యా కోమలైర్మృత్తశాలినీ ।
 విన్యస్తశుభసర్వాంగీ ప్రసుప్తా వరవర్ణినీ ॥ 36
 కాచిద్వీణాం పరిష్వజ్య ప్రసుప్తా సంప్రకాశతే ।
 మహానదీప్రకీర్ణేన నలినీ పోతమాశ్రితా ॥ 37
 అన్యా కక్షగతేనైవ మద్భుకేనాసితేక్షణా ।
 ప్రసుప్తా భామినీ భాతి బాలపుత్రేవ వత్సలా ॥ 38
 పటహం చారుసర్వాంగీ వీడ్య శేతే శుభస్తనీ ।
 చిన్య రమణం లబ్ధ్వా పరిష్వజ్యేవ భామినీ ॥ 39
 కాచిద్వంశం పరిష్వజ్య సుప్తా కమలలోచనా ।
 రహః ప్రియతమం గృహ్య సకామేన చ కామినీ ॥ 40
 విపంచీం పరిగృహ్యన్యా నియతాన్మృత్తశాలినీ ।
 నిద్రావశమనుప్రాప్తా సహశాంతేవ భామినీ ॥ 41

- అన్య కనకసంకాశైః మృదువీనైర్ఘనోరమైః ।
 మృదంగం పరిపీడ్యాంకైః ప్రనుప్తా మత్తలోచనా ॥ ౪౨
- భుజపార్శ్వాంతరస్థేన కక్షగేన కృశోదరీ ।
 పణవేన సహానింద్యా నుప్తా మదకృతశ్రమా ॥ ౪౩
- ఠిఠిముం పరిగృహ్యన్య తథేవాసక్తడిండిమా ।
 ప్రనుప్తా తరుణం వత్సం ఉపగూహ్యేవ భామినీ ॥ ౪౪
- కాచిదాడంబరం నారీ భుజసంయోగపీడితం ।
 కృత్వా కమలవత్రాక్షీ ప్రనుప్తా మదమోహితా ॥ ౪౫
- కలీమపవిధ్యాన్య ప్రనుప్తా భాతి భామినీ ।
 వసుతే పుష్పశబలా మాలేవ పరిమార్జితా ॥ ౪౬
- పాణిభ్యాం చ కుచౌ కాచిత్ నువర్ణకలశోపమా ।
 ఉపగూహ్యబలా నుప్తా నిద్రాబలపరాజితా ॥ ౪౭
- అన్య కమలవత్రాక్షీ పూర్ణేందుసదృశాననా ।
 అన్యమాలింగ్య నుశోణీ ప్రనుప్తా మదవిహ్వలా ॥ ౪౮
- అతోద్యాని విచిత్రాణి పరిష్వజ్యాపరాస్త్రియః ।
 నిపీడ్య చ కుచైస్సుప్తాః కామిన్యః కాముకానివ ॥ ౪౯
- తాసామేకాంతవిన్యస్తే శయానాం శయనే శుభే ।
 దదశః రూపసంపన్నాం అపరాం స కషి స్త్రియం ॥ ౫౦
- ముక్తామణిసమాయుక్తైః భూషణైస్సువిభూషితాం ।
 విభూషయంతీమివ తత్ స్వశ్రియా భవనోత్తమం ॥ ౫౧

గారీం కనకవర్ణాభాం ఇష్టామంతఃపురేశ్వరీం ।

కపిర్నదోదరీం తత్ర శయానాం చారురూపిణీం ॥

౫౨

స తాం దృష్ట్వా మహాబాహుః భూషితాం మారుతాత్సజః ।

తర్కయామాస సీతేతి యావయాననసంపదా ॥

హర్షేణ మహతా యుక్తో ననంద హరియూధవః ॥

౫౩

అస్సటయామాస చుచుంబ పుచ్ఛం

ననంద చిక్రీడ జగౌ జగామ ।

స్తంభానరోహన్నిపపాత భూమా

నిదర్శయన్ స్వాం ప్రకృతిం కపీనాం ॥

౫౪

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - దశమస్కర్గః.

—:0:—

అథ ఏ కాదశస్కర్గః.

—:0:—

అనధూయ చ తాం బుద్ధిం బభూవావస్థితస్తదా ।

జగామ చావరాం చింతాం సీతాం ప్రతి మహాకపిః ॥

స రామేణ వియుక్తా సా న్వప్తుమర్హతి భామినీ ।

స భోక్తుం నావ్యలంకర్తుం స పానముపసేవితుం ॥

నాన్యం నరముపస్థాతుం సురాణామపి చేశ్వరం ।

స హి రామనమః కశ్చిత్ విద్యతే త్రిదశేష్వపి ॥

అన్యేయమితి నిశ్చిత్య పానభూమా చచార సః ।

క్రీడితేనావరా క్లాంతాః గీతేన చ తథావరాః ॥

సృతేన చావరాః క్లాంతాః పానవిప్రహతాస్తథా ।

మురజేషు మృదంగేషు వీతికాను చ సంస్థితాః ॥

౫

తథాఽస్తరణముఖ్యేషు సంవిష్టాశ్చావరాః స్త్రియః ।

ఊగనానాం సహస్రేణ భూషితేన విభూషణైః ॥

౬

రూపసంలాపశీలేన యుక్తగీతార్థభాషిణా ।

దేశకాలాభియుక్తేన యుక్తవాక్యాభిధాయినా ॥

౭

రతాభిరతనంనుప్తం దదర్శ హరియూధవః ।

తాసాం మధ్యే మహాబాహుః శుశుభే రాక్షసేశ్వరః ॥

౮

గోష్ఠీ మహతి ముఖ్యానాం గవాం మధ్యే యథా వృషః ।

ప రాక్షసేంద్రశ్శుశుభే తాభిః పరివృతః స్వయం ॥

౯

కరోమభివృథాఽరణ్యే పరిక్షిణో మహాద్విపః ।

స్వకామైరుపేతాం చ పానభూమిం మహాత్మనః ॥

౧౦

దదర్శ హరిశార్దులః తస్య రక్షఃపతేర్ధృషే ।

మృగాణాం మహిషాణాం చ వరాహాణాం చ భాగశః ॥

౧౧

తత్ర సృస్తాని మాంసాని పానభూమా దదర్శ సః ।

రాక్షేషు చ విశాలేషు భాజనేష్వర్ధభక్షితాః ॥

౧౨

దదశ్చ హరిశార్దులౌ మయూరా కుక్కుటాంస్తథా ।

వరాహవార్ధాణసకా దధిసావర్చలాయుతాః ॥

౧౩

శల్యా మృగమయూరాంశ్చ హనుమానన్వవైక్షుత ।

క్రకరా వివిధా సిద్ధా చకోరానర్ధభక్షితాః ॥

౧౪

మహిషానేకశల్యాంశ్చ ఛాగాంశ్చ కృతనిష్ఠితాః ।
 లేహ్యనుచ్ఛావచాః పేయాః భోజ్యాని వివిధాని చ ॥ ౧౫
 తథాఽమృతవణోత్తంసైః వివిధైః రాగమాడభైః ।
 హారనూపురకేయూరైః అపవిద్ధైర్నహాధనైః ॥ ౧౬
 పానభాజనవిక్షిప్తైః ఫలైశ్చ వివిధైరపి ।
 కృతపుష్పపహారా భూః అధికం పుష్పతిశ్రియం ॥ ౧౭
 తత్ర తత్ర చ విన్యసైః సుశిష్టైశ్చయనాననైః ।
 పానభూమిర్వినా వహ్నిం ప్రదీప్తవైపూపలక్ష్మితే ॥ ౧౮
 బహుప్రకారైర్వివిధైః నరసంస్కారసంస్కృతైః ।
 మాంసైః కుశలసంయుక్తైః పానభూమిగతైః పృథక్ ॥ ౧౯
 దివ్యాః ప్రసన్నా వివిధాః సురాః కృతసురా అపి ।
 శర్కరానవమాధ్వీకపుష్పానవఫలానవాః ॥ ౨౦
 వాసచూరైశ్చ వివిధైః దృష్టాస్తైస్తైః పృథక్పృథక్ ।
 సంతతా శుశుభే భూమిః మాలైశ్చ బహుసంస్థితైః ॥ ౨౧
 హిరణ్మయైశ్చ కరకైః భాజనైః స్ఫాటికైరపి ।
 జాంబూనదమయైశ్చాన్యైః కరకైరభిసంవృతా ॥ ౨౨
 రాజతేషు చ కుంభేషు జాంబూనదమయేషు చ ।
 పానశ్రేష్ఠం తదా భూరి కపిస్తత్ర దదర్శ సః ॥ ౨౩
 సోపశ్యచ్ఛతకుంభాని శీఘోర్నణిమయాని చ ।
 రాజతాని చ పూర్ణాని భాజనాని మహాకపిః ॥ ౨౪

- కృచిదర్థావశేషాణి కృచిత్రపీతాని సర్వశః ।
 కృచిన్నైవ ప్రవీతాని పానాని స దదర్శ హ ॥ ౨౫
- కృచిద్భక్ష్యాంశ్చ వివిధాన్ కృచిత్ర పానాని భాగశః ।
 కృచిదన్నావశేషాణి పశ్యన్ వై విచచార హ ॥ ౨౬
- కృచిత్ర ప్రభిన్నైః కరకైః కృచిదాలోఽభిత్థైః ।
 కృచిత్ర సంపృక్తమాల్యాని జలాని చ ఫలాని చ ॥ ౨౭
- శేయనాన్యత్ర నారీణాం శుభ్రాణి బహుధా పునః ।
 మన్సరం సమాశ్లిష్య కాశ్చిత్ సుప్తా వరాంగనాః ॥ ౨౮
- కాశ్చిచ్ఛ వస్త్రమన్యస్యాః స్వపంత్యాః పరిధాయ చ ।
 ఆహృత్య చాబలాన్సుప్తాః నిద్రాబలపరాజితాః ॥ ౨౯
- తాసాముచ్ఛ్వాసవాతేన వస్త్రం మాల్యం చ గత్రజం ।
 నాత్యర్థం స్పందతే చిత్రం ప్రాప్య మందమివానిలం ॥ 30
- చందనస్య చ కీతస్య శీఘోర్మధురసస్య చ ।
 వివిధస్య చ మాల్యస్య ధూపస్య వివిధస్య చ ॥ 3౧
- బహుధా మారుతస్తత్ర గంధం వివిధముద్వహన్ ।
 స్నానానాం చందనానాం చ ధూపానాం చైవ మూర్ఛితః ॥ 3౨
- ప్రవవౌ నురభిర్గంధో విమానే పుష్పకే తదా ।
 శ్యామావదాతాస్తత్రాన్యాః కాశ్చిత్ కృష్ణా వరాంగనాః ॥ 33
- కాశ్చిత్ కాంచనవర్ణాగ్న్యః ప్రమదా రాక్షసాలయే ।
 తాసాం నిద్రావశత్వాచ్ఛ మదనేన విమూర్ఛితం ॥ 3౪

పద్మినీనాం ప్రసూప్తానాం రూపమాసీద్యథైవ హి ।

ఏవం సర్వమశేషేణ రావణాంతఃపురం కపిః ॥

31

దదశః సుమహాతేజాః స దదశః చ జానకిం ।

నిరీక్షమాణశ్చ తదా తాః స్త్రియస్స మహాకపిః ॥

32

జగామ మహతీం చింతాం ధర్మసాధ్వనశంకితః ।

పరదారావరోధస్య ప్రసూప్తస్య నిరీక్షణం ॥

32

ఇదం ఖలు మమాత్యర్థం ధర్మోపం కరిష్యతి ।

స హి మే పరదారాణాం దృష్టిర్విషయనర్తినీ ॥

33

అయం చాత్ర మయా దృష్టః పరదారవరిగ్రహః ।

తస్య ప్రాదురభూచ్ఛింతా పునరన్యా మనస్వినః ॥

34

నిశ్చితైకాంతచిత్తస్య కార్యనిశ్చయదర్శినీ ।

కామం దృష్టా మయా సర్వాః విశ్వస్తా రావణస్త్రియః ॥

35

స హి మే మనసః కించిత్ వై కృత్యముపపద్యతే ।

మనో హి హేతుస్సర్వేషాం ఇంద్రియాణాం ప్రవర్తనే ॥

36

శుభాశుభాస్వవస్థాసు తచ్చ మే సువ్యవస్థితం ।

నాన్యత్ర హి మయా శక్యా వై దేహీ పరిమార్గితుం ॥

37

స్త్రియో హి స్త్రీషు దృశ్యంతే సదా సంపరిమార్గణే ।

యస్య సత్వస్య యా యోనిః తస్యాం తత్పరిమార్గ్యతే ॥

38

స శక్యా ప్రమదా నష్టా మృగీషు పరిమార్గితుం ।

తదిదం మార్గితం తావత్ శుద్ధేన మనసా మయా ॥

39

రావణాంతఃపురం నర్వం దృశ్యతే న చ జానకీ ।

దేవగంధర్వకన్యాశ్చ నాగకన్యాశ్చ వీర్యవాన్ ॥

౪౫

అవేక్షమాణో హనుమాన్ నైవాపశ్యత జానకీం ।

శామపశ్యన్ కపిస్తత్ర పశ్యంత్యాన్యా వరస్త్రియః ॥

౪౬

అప్రకమ్య తదా వీరః ప్రధ్యాతుముపచక్రమే ।

స భూయస్తు పరం శ్రీమాన్ మారుతిర్యత్నమాస్థితః ॥

అపాసభూమిముత్సృజ్య తద్విచేతుం ప్రచక్రమే ॥

౪౭

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - ఏకాదశస్కంధః.

అథ ద్వాదశస్కంధః.

స తస్య మధ్యే భవనస్య మారుతిః

లతాగృహంశ్చిత్రగృహం నిశాగృహం ।

జగామ సీతాం ప్రతి దర్శనోత్సుకః

స చైవ తాం పశ్యతి చారుదర్శనాం ॥

౧

స చింతయామాస తతో మహాశపిః

ప్రియామపశ్యన్ రఘునందనస్య తాం ।

ధ్రువం హి సీతా మ్రియతే యథా స మే

విచిన్వతో దర్శనమేతి మైథిలీ ॥

౨

సా రాక్షసానాం ప్రవరేణ జానకీ

స్వశీలనంరక్షణతత్పరా సతీ ।

అనేన నూనం ప్రతిదుష్టకర్షణా

హతా భవేదార్యపథే పరే స్థితా ॥

విరూపరూపా వికృతా వివర్చనః

మహాశనా దీర్ఘ విరూపదర్శనాః ।

సమీక్ష్య సా రాక్షసరాజయోషితః

భయాద్విసప్తా జనకేశ్వరాత్మజా ॥

సీతామదృష్ట్వా వ్యనవాప్య పౌరుషం

విహృత్య కాలం సహ వానరైశ్చిరం ।

స మేఽస్తి సుగ్రీవసమీపగా గతిః

సుతీక్ష్ణదంఢో బలవాంశ్చ వానరః ॥

దృష్టమంతఃపురం సర్వం దృష్టా రావణయోషితః ।

న సీతా దృశ్యతే సాధ్వీ వృథా జాతో మమ శ్రమః ॥

కిం ను మాం వానరాస్సర్వే గతం వక్ష్యంతి సంగతాః ।

గత్వా తత్ర త్వయా వీర కిం కృతం తద్వదస్వ నః ॥

అదృష్ట్వా కిం ప్రసక్త్యామి తామహం జనకాత్మజాం ।

ధ్రువం ప్రాయమువైష్యంతి కాలస్య వ్యతివర్తనే ॥

కిం వా వక్ష్యతి నృధశ్చ జాంబవాసంగదశ్చ నః ।

గతం పారం సముద్రస్య వానరాశ్చ సమాగతాః ॥

అనిర్వేదః శ్రియో మూలం అనిర్వేదః పరం సుఖం ।

అనిర్వేదో హి సతతం సర్వార్థేషు ప్రవర్తకః ॥

- కరోతి సఫలం జంతోః కర్మ యచ్చ కరోతి సః ।
 తస్మాదనిర్వేదకృతం యత్నం చేష్టేఽహముత్తమం ॥ ౧౧
- భూయస్తావద్విచేష్యామి దేశాన్ రావణసాలితాన్ ।
 తానశాలా విచితాః తథా పుష్పగృహాని చ ॥ ౧౨
- చిత్రశాలాశ్చ విచితాః భూయః క్రీడాగృహాని చ ।
 విష్ణుటాంతరరథ్యాశ్చ విమానాని చ సర్వశః ॥ ౧౩
- ఇతి సంచిత్వ భూయోః పి విచేతుముపచక్రమే ।
 భూమిగృహానిశ్చైత్యగృహాన్ గృహాతిగృహకానపి ॥ ౧౪
- ఉత్పత్నిష్పతంశ్చాపి తిష్ఠన్ గచ్ఛన్ పునఃపునః ।
 తావృణ్వంశ్చ ద్వారాని కవాటాన్యవఘాటయన్ ॥ ౧౫
- ప్రవిశన్ నిష్పతంశ్చాపి ప్రపతన్నుత్పతన్నపి ।
 సర్వమవ్యవకాశం సః విచచార మహాకపిః ॥ ౧౬
- చతురంగుళమాత్మోఽపి నానకాశస్స విద్యతే ।
 రావణాంతఃపురే తస్మిన్ యు కపిర్నజగామ సః ॥ ౧౭
- ప్రాకారాంతరరథ్యాశ్చ వేదికాశ్చైత్యసంశ్రయాః ।
 ధీశుకాః పుష్కరిణ్యాశ్చ సర్వం తేనావలోకితం ॥ ౧౮
- రాక్షసో వివిధాకారాః విరూపా వికృతాస్తథా ।
 భృష్టా హనుమతా తత్ర న తు సా జనకాత్మజా ॥ ౧౯
- హవేగావ్రతిమా లోకే నరా విద్యాధరస్త్రీయః ।
 భృష్టా హనుమతా తత్ర న తు రాఘవనందినీ ॥ ౨౦

నాగకన్యా వరాహోహః పూర్ణచంద్రనిభాననాః ।

దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు సీతా సుమధ్యమా ॥ ౨౧

ప్రమథ్య రాక్షసేంద్రేణ నాగకన్యా బలాద్భృతాః ।

దృష్టా హనుమతా తత్ర న సా జనకనందినీ ॥ ౨౨

సోఽపశ్యంతాం మహాబాహుః పశ్యంతస్సన్యా వరస్త్రియః ।

విషసాద ముహుర్ద్ధిమాన్ హనుమాన్ మారుతాత్మజః ॥ ౨౩

ఉద్యోగం వానరేంద్రాణాం ప్లవనం సాగరస్య చ ।

వ్యర్థం వీక్ష్యన్విలసుతః చింతాం పునరుపాగమత్ ॥ ౨౪

అవతీర్య విమానాచ్చ హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।

చింతాముపజగామాథ శోకోపమాతచేతనః ॥ ౨౫

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - ద్వాదశస్కంధః.

—:0:—

అథ త్ర యో ద శ స్స ర్గః .

—:0:—

విమానాత్తు సునంక్రమ్య ప్రాకారం హరియూధపః ।

హనుమాన్ వేగవానాసీత్ యథా విద్యుద్ధనాంతరే ॥

సంపరిక్రమ్య హనుమాన్ రావణస్య నివేశనాత్ ।

అదృష్త్వా జానకీం సీతాం అబ్రవీద్వచనం కపిః ॥

భూంబువం లోళితా లుకా రామస్య చరతా ప్రియం ।

న హి పశ్యామి వై దేహీం సీతాం సర్వాంగశోభనాం ॥

- మృలాని తటాకాని సరాంసి సరిత స్తథా ।
 సద్యోఽనూపవనాంతాశ్చ దుర్గాశ్చ ధరణీధరాః ॥ ౪
- లోభితా వసుధా సర్వా న తు పశ్యామి జానకీం ।
 ఇహ సంసాతినా సీతా రావణస్య నివేశినే ॥ ౫
- ఝాతా గృధరాజేన న చ పశ్యామి తామహం ।
 కిం సీతాఽథ నై దేహీ మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ ౬
- ఉపతిష్ఠేత వివశా రావణం దుష్టచారిణం ।
 క్షిప్రముత్పతతో మన్యే సీతామాదాయ రక్షసః ॥ ౭
- బిభ్యతో రామబాణానాం అంతరా పతితా భవేత్ ।
 ఆఘవా హ్రీయమాణాః పథి సిద్ధనిషేవితే ॥ ౮
- మన్యే సరితమార్యాయా హృదయం ప్రేక్ష్య సాగరం ।
 రావణస్యోరువేగేన భుజాభ్యాం వీడితేన చ ॥ ౯
- తయా మన్యే విశాలాఝ్యో త్యక్తం జీవితమార్యయా ।
 ఉపర్యుపరి వా నూనం సాగరం క్రమతస్తదా ॥ ౧౦
- విష్టేమానా పతితా సముద్రే జనకాత్మజా ।
 అహో క్షుద్రేణ వాఽనేన రక్షంతీ శీలమాత్మనః ॥ ౧౧
- అబుధుర్భక్షితా సీతా రావణేన తపస్వినీ ।
 ఆఘవా రాక్షసేంద్రస్య పత్నీభిరసితేక్షణా ॥ ౧౨
- అదుష్టా దుష్టభావాభిః భక్షితా సా భవిష్యతి ।
 సామూర్ణ చంద్రపతిమం వద్నవత్రనిభేక్షణం ॥ ౧౩

రామస్య ధ్యాయతీ వక్త్రం పంచత్వం కృపణా గతా ।
 హః రామ లక్ష్మణేత్యేవం హః యోధ్యే చేతి మైథిలీ ॥ ౧౪
 విలప్య బహు వై దేహీ న్యస్త దేహా భవిష్యతి ।
 అథవా నిహితా మన్యే రావణస్య నివేశనే ॥ ౧౫
 నూనం లాలప్యతే సీతా పంచరస్థేన శాఢికా ।
 జనకస్య కులే జాతా రామపత్నీ సుమధ్యమా ॥ ౧౬
 కథముత్పలపత్యాశీ రావణస్య నశం ప్రజేత్ ।
 విసప్తా వా ప్రణప్తా వా మృతా వా జనకాత్మజా ॥ ౧౭
 రామస్య ప్రియభార్యస్య న నివేదయితుం క్షమం ।
 నివేద్యమానే దోషస్సాన్యత్ దోషస్సాన్యదనివేదనే ॥ ౧౮
 కథం ను ఖలు కతాన్యం విషమం ప్రతిభాతి మే ।
 అస్మిన్నేవం గతే కార్యే ప్రాప్తకాలం క్షమం చ కిం ॥ ౧౯
 భవేదితి మతం భూయః హనుమాన్ ప్రవిచారయన్ ।
 యది సీతామదృష్ట్వాహం వానరేంద్రపురీమితః ॥ ౨౦
 గమిష్యామి తతః కో మే పురుషార్థో భవిష్యతి ।
 మమేదం లంఘనం వ్యర్థం సాగరస్య భవిష్యతి ॥ ౨౧
 ప్రవేశశ్చైచ్చిన లుకాయాః రాక్షసానాం చ దర్శనం ।
 కిం మాం నక్యతి సుగ్రీవో హరయో వా సమాగతాః ॥ ౨౨
 కిష్కింధాం సమనుప్రాప్తం తౌ వా దశరథాత్మజౌ ।
 గత్వా తు యది కాకుత్స్థం నక్యోమి పరమప్రియం ॥ ౨౩

- న దృష్టేతి మయా సీతా తత స్త్యక్యతి జీవితం ।
 యువం దారుణం కూరం తీక్ష్ణమింద్రియతాపనం ॥ ౨౪
- సీతానిమిత్తం దుర్వాక్యం శ్రుత్వా న న భవిష్యతి ।
 తం శు కృచ్ఛగతం దృష్ట్వా పంచత్వగతమానసం ॥ ౨౫
- భృశానురక్తో మేధావీ న భవిష్యతి లక్ష్మణః ।
 విష్టా భ్రాతరా శ్రుత్వా భరతోఽపి మరిష్యతి ॥ ౨౬
- భరతం చ మృతం దృష్ట్వా శత్రుఘ్నో న భవిష్యతి ।
 శ్మితా మృతా నమోఽయోధ న భవిష్యంతి మాతరః ॥ ౨౭
- కానల్యా చ సుమిత్రా చ కై కేయీ చ న సంశయః ।
 కృతజ్ఞస్సత్యసంధశ్చ సుగ్రీవః ప్లనగాధిపః ॥ ౨౮
- రామ తథాగతం దృష్ట్వా తత స్త్యక్యతి జీవితం ।
 దుర్గనా న్యథితా దీనా నిరానందా తపస్వినీ ॥ ౨౯
- పీడితా భర్తృశోకేన రుమా త్యక్యతి జీవితం ।
 వాలిజేన తు దుఃఖేన పీడితా శోకకర్షితా ॥ ౩౦
- పంచత్వం చ గతే రాజ్య తారాఽపి న భవిష్యతి ।
 సూతాపితోర్వివాహేన సుగ్రీవవ్యసనేన చ ॥ ౩౧
- కుమారోఽవ్యంగదః కన్నాత్ ధారయిష్యతి జీవితం ।
 భర్తృజేన తు దుఃఖేన హ్యభిభూతా ననాకనుః ॥ ౩౨
- శిరాన్యభిహనిష్యంతి తలైర్దుష్టిభిరేవ చ ।
 నాంత్యేనానుప్రదానేన మానేన చ యశస్వినా ॥ ౩౩

లాలితాః కపిరాజేన ప్రాణాన్త్యక్ష్యంతి వానరాః ।

న వనేషు న శైలేషు న నిరోధేషు వా పునః ॥

38

కీర్ణామనుభవిష్యంతి సమేత్య కపికుంజరాః ।

నపుత్రదారాస్సమాత్యాః భర్తృన్యసనపీడితాః ॥

39

శైలాగ్రభ్యః పతిష్యంతి సమేత్య విషమేషు చ ।

విషముద్భంధనం వాఽపి ప్రవేశం జ్వలనస్య వా ॥

39

ఉపవాసమథో శస్త్రం ప్రచరిష్యంతి వానరాః ।

ఘోరమారోదనం మన్యే గతే మయి భవిష్యతి ॥

39

ఇత్యౌకుకులనాశశ్చ నాశశ్చైవ వనౌకసాం ।

సోఽహం నైవ గమిష్యామి కిష్కింధాం నగరీమితః ॥

39

న చ శత్యౌమ్యహం ద్రష్టుం సుగ్రీవం మైథిలీం వినా ।

మయ్యగచ్ఛతి చేహస్థే ధర్మాత్మానౌ మహాబధౌ ॥

39

అశయా తౌ ధరిష్యేతే వానరాశ్చ మనస్వినః ।

హస్తాదానో ముఖాదానో నియతో నృత్యమూలికః ॥

40

వానప్రస్థో భవిష్యామి హృదృష్ట్యా జనకాత్మజాం ।

సాగరానూపజే దేశే బహుమూలఫలోదకే ॥

40

చితాం కృత్వా ప్రవేష్యామి సమిద్ధమరణీసుతం ।

ఉపవిష్టస్య వా సమ్యక్ లింగిణం సాధయిష్యతః ॥

40

శరీరం భక్షయిష్యంతి వాయసాః శ్వాపదాని చ ।

ఇదం మహర్షి భిక్షిం నిర్మాణమితి మే మతిః ॥

40

- సమ్యగ్వాఽవః ప్రవేత్స్యామి న చేత్పశ్యామి జానకీం ।
 సుజాతమూలా సుభగా కీర్తిమాలా యశస్వినీ ॥ ౪౪
- ప్రభగ్నచిరరాత్రీయం మమ సీతామపశ్యతః ।
 తాపసో వా భవిష్యామి నియతో వృక్షమూలికః ॥ ౪౫
- సేః ప్రతిగమిష్యామి తామదృష్ట్వాఽసితేక్షణం ।
 యశీతః ప్రతిగచ్ఛామి సీతామనధిగమ్య తాం ॥ ౪౬
- లంగదస్సహితస్సరైః వానరైర్న భవిష్యతి ।
 వినాశే బహుషా దోషాః జీవన్ భద్రాణి వశ్యతి ॥ ౪౭
- తస్మాత్ ప్రాణాన్ ధరిష్యామి ధ్రువౌ జీవతి సంగమః ।
 ఏవం బహువిధం దుఃఖం మనసా ధారయన్ ముహుః ॥ ౪౮
- నాధ్యగచ్ఛత్తదా పారం శోకస్య కపికుంజరః ।
 రావణం వా వధిష్యామి దశగ్రీవం మహాబలం ॥ ౪౯
- కామమస్తు హృతా సీతా ప్రత్యాచీర్ణం భవిష్యతి ।
 అభవైనం సముత్క్షిప్య ఉపర్యుపరి సాగరం ॥ ౫౦
- రామాయోవహరిష్యామి పశుం పశుపతేరివ ।
 ఇతి చింతాం సమాపన్నః సీతామనధిగమ్య తాం ॥ ౫౧
- ధ్యానశోకవరీతాత్మా చింతయామాస వానరః ।
 యావత్సీతాం తు పశ్యామి రామపత్నీం యశస్వినీం ॥ ౫౨
- తావదేతాం పురీం లంకాం విచిన్తోమి పునఃపునః ।
 సుపాతివచనాద్వాఽపి రామం యద్యానయామ్యహం ॥ ౫౩

అపశ్యక్ రాఘవౌ భార్యం నిర్దహేత్ సర్వవాసరాః ।

ఇహైవ నియతాహరః వత్స్యామి నియతేంద్రియః ॥ ౫౪

న మత్కృతే వినశ్యేయః సర్వే తే సరవాసరాః ।

అశోకవనికా చేయం దృశ్యతే యా మహాద్రుమా ॥ ౫౫

ఇమామధిగమిష్యామి న హీయం విచిత్రా మయా ।

వనూర్నుదాంస్తథాఽఽదిత్యాః అశ్వినౌ మరుతోఽపి చ ॥ ౫౬

నమస్కృత్వా గమిష్యామి రక్షసాం శోకవర్ధనః ।

జిత్వా తు రాక్షసాన్ సర్వాన్ ఇత్వాకుకులనందినీం ॥ ౫౭

సంప్రదాస్యామి రామాయ యథా సిద్ధిం తపస్వినే ।

న ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా చింతాఽవగ్రథితేంద్రియః ॥ ౫౮

ఉదతిష్ఠన్గహతేజాః హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।

నమోఽస్తు రామాయ సలక్షణాయ

దేవైః చ తస్యై జనకాత్మజాయై ।

నమోస్తు రుదేంద్రయమానిలేభ్యః

నమోస్తు చంద్రార్కమరుద్గణేభ్యః ॥

న తేభ్యస్తు నమస్కృత్య సుగ్రీవాయ చ మారుతిః ।

దిశస్సర్వాస్సమాలాక్య హ్యశోకవనికాం ప్రతి ॥

స గత్వా మనసా పూర్వం అశోకవనికాం శుభాం ।

ఉత్తరం చింతయామాస వానరో మారుతాత్మజః ॥

ధ్రువం తు రక్షోబహుళా భవిష్యతి వనాకులా ।

అశోకవనికాఽచింత్యా సర్వసంస్కారసుస్కృతా ॥

రక్షణశ్చాత్ర విహితాః నూనం రక్షంతి పాదపాఞ్ ।

భగవానపి సర్వాత్మా నాతిత్తోభం ప్రవాతి వై ॥ ౬౩

సంక్షిప్తోఽయం మయాఽఽత్మా చ కార్యార్థే రాఘవస్య చ ।

సీద్ధిం మే సంవిధాన్యంతి దేవాస్సర్విగణా స్త్విహ ॥ ౬౪

బ్రహ్మ స్వయంభూర్భగవాన్ దేవాశ్చైవ దిశంతు మే ।

సీద్ధిమగ్నిశ్చ వాయుశ్చ పురుషూతశ్చ వజ్రభృత్ ॥ ౬౫

మణిః పాశహస్తశ్చ సోమోదిత్యై తథైవ చ ।

అశ్వినౌ చ మహాత్మానౌ నురుతశ్శర్వ ఏవ చ ॥ ౬౬

సీద్ధిం సర్వాణి భూతాని భూతానాం చైవ యః ప్రభూః ।

దాన్యంతి నమ యే చాన్యే వ్యాదృష్టాః పథి గోచరాః ॥ ౬౭

సమున్ననం పాండురదంతమవ్రణం

శుచిస్నితం పద్మపలాశలోచనం ।

ద్రక్ష్యే తదార్యావదనం కదా స్వహం

ప్రసన్నతారాధిపశుల్యదర్శనం ॥ ౬౮

శుద్రేణ పాపేన నృశంసకర్మణా

నుదారుణాలంకృతవేషధారిణా ।

బలాభిభూతా వ్యబలా తపస్వినీ

కథం ను మే దృష్టిపథేఽద్య సా భవేత్ ॥ ౬౯

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - త్రయోదశస్సర్గః.

అథ చ తుర్దశ స్సర్గః .

—:0:—

స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా మనసా చాధిగమ్య తాం ।
 అనన్లుతో మహాతేజాః ప్రాకారం తస్య వేశ్మనః ॥
 స తు సంహృష్టసర్వాంగః ప్రాకారస్థో మహాకపిః ।
 పుష్పితాగ్రా వసంతాదా దదర్శ వివిధాన్ ద్రుమాన్ ॥
 సాలాశోకా భవ్యాంశ్చ చంపకాంశ్చ సుపుష్పితాన్ ।
 ఉద్దాలకా నాగవృక్షా చూతాన్ కపిముఖానపి ॥
 అథామ్రవణసంఘన్నాం లతాశతసమృద్ధతాం ।
 జ్యాముక్త ఇవ నారాచః పుష్పవే వృక్షవాటికాం ॥
 స ప్రవిశ్య విచిత్రాం తాం విహగైరభినాదితాం ।
 రాజతైః కాంచనై శ్చైవ పాదపై స్సర్వతో వృతాం ॥
 విహగైర్భృంగసంఘైశ్చ విచిత్రాం చిత్రకాననాం ।
 ఉదితాదిత్యసంకాశాం దదర్శ హనుమాన్ కపిః ॥
 వృతాం నానావిధేర్వృక్షైః పుష్పపగఫలోపగైః ।
 కోకిలైర్భృంగరాజైశ్చ మత్తైర్నిత్యనిపేవితాం ॥
 ప్రహృష్టమనుజే కాలే మృగపక్షీసమాకులే ।
 మత్తబర్హిణసంఘుష్టాం నానాద్విజగణాయుతాం ॥
 మార్గమాణో వరాహో హిం రాజపుత్రీమనిందితాం ।
 సుఖప్రసుప్తాన్ విహగాన్ బోధయామాస వాసరః ॥

- ఉత్పతద్భిర్ద్విజగజైః పక్షైస్సాలాస్సమాహతాః ।
అనేనర్ణా వివిధాః ముముచుః పుష్పవృష్టయః ॥ ౧౦
- పుష్పానకీర్ణశ్చుశుభే హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।
అశోకవనికామధ్యే యథా పుష్పమయో గిరిః ॥ ౧౧
- దిశస్సర్వాః ప్రధావంతం వృక్షపండగతం కపిం ।
వృష్ట్యే సర్వాణి భూతాని వసంత ఇతి మేనిరే ॥ ౧౨
- వృక్షేభ్యః పతితైః పుష్పైః అనకీర్ణా వృథగ్విధైః ।
రూప వసుధా తత్ర ప్రమదేవ విభూషితా ॥ ౧౩
- తరస్వినా తే తరవః తరసాఽభివశంపితాః ।
కుసుమాని విచిత్రాణి సస్పృజః కపినా తదా ॥ ౧౪
- నిర్ధూతపత్రశిఖరాః శీర్ణపుష్పఫలా ద్రుమాః ।
నిష్ఠీప్తవస్త్రాభగణాః ధూర్తా ఇవ పరాజితాః ॥ ౧౫
- హనుమాతా వేగవతా కంపితా స్తే నగోత్తమాః ।
పుష్పవర్ణఫలాన్యాశు ముముచుః పుష్పశాలినః ॥ ౧౬
- విహంగసంఘైర్హీనాస్తే స్కంధమాత్రాశ్రయా ద్రుమాః ।
బభూవురగమాస్సర్వే మారుతేనేవ నిర్ధుతాః ॥ ౧౭
- నిర్ధూతకేళీ యువతిః యథా మృదితవర్ణకా ।
స్మిల్లితశుభదంతోష్ఠీ నఖైర్దంతైశ్చ విక్షతా ॥ ౧౮
- తథా లాగులహస్తైశ్చ చరణాభ్యాం చ మర్దితా ।
బభూవాశోకవనికా ప్రభగ్నవరపాదపా ॥ ౧౯

మహాలతానాం దామాని వ్యధమ త్తరసా కషిః ।
 యథా ప్రావృషి వింధ్యస్య మేఘజాలాని మారుతః ॥ ౨౦
 స తత్ర మణిభూమిశ్చ రాజతీశ్చ మనోరమాః ।
 తథా కాంచనభూమిశ్చ దదశః విచరణ కషిః ॥ ౨౧
 వాపీశ్చ వివిధాకారాః పూర్ణాః పరమనారిణా ।
 మహాసైర్మణిసోపానైః ఉపపన్నాస్తత స్తతః ॥ ౨౨
 ముక్తాప్రవాళసికతాః స్ఫటికాంతరకుట్టిమాః ।
 కాంచనై స్తరుభిశ్చిత్రైః తీరజై రుపశోభితాః ॥ ౨౩
 ఘల్లపద్మోత్పలవనాః చక్రవాకోపకూజితాః ।
 సత్యూహుతసంఘుష్టాః హంససారసనాదితాః ॥ ౨౪
 దీర్ఘాభిద్రుమయుక్తాభిః సరిద్భిశ్చ సమంతతః ।
 అమృతోపమతోయాభిః శివాభిరుపసంస్కృతాః ॥ ౨౫
 లతాశ్చై రనతతాః సంతానకుసుమాన్వతాః ।
 నానాగుల్మవృతవనాః కరవీరకృతాంతరాః ॥ ౨౬
 తతోఽంబుధరసంకాశం ప్రవృద్ధశిఖరం గిరిం ।
 విచిత్రకూటం కూటైశ్చ సర్వతః పరివారితం ॥ ౨౭
 శిలాగృహైరవతతం నానాన్మత్సైస్సమావృతం ।
 దదర్శ హరిశార్దూలః రమ్యం జగతి పర్వతం ॥ ౨౮
 దదర్శ చ నగాత్తస్నాత్ నదీం నిపతితాం కషిః ।
 అంకాదివ సముత్పత్య ప్రియస్య పతితాం ప్రియాం ॥ ౨౯

- జలే నిపతితాగ్రైశ్చ పాదపైరుపశోభితాం ।
 వాచ్యమాణామివ క్రుద్ధాం ప్రమదాం ప్రియబంధుభిః ॥ ౩౦
- పునరావృత్తతోయాం చ దదర్శ స మహాకపిః ।
 ప్రసన్నామివ కాంతస్య కాంతాం పునరుపస్థితాం ॥ ౩౧
- తస్యాయాతస్య పద్మిన్యః నానాద్విజగణాయుతాః ।
 దదర్శ హరిశార్దూలః హనుమాన్ మాయతాత్మజః ॥ ౩౨
- కృత్రిమాం దీర్ఘికాం చాపి పూర్ణాం శీతేన వారిణా ।
 మణిప్రవరసోపానాం ముక్తానికతశోభితాం ॥ ౩౩
- ఋద్ధైర్భృగసంఘైశ్చ విచిత్రాం చిత్రకాననాం ।
 ప్రాసాదైస్సమహద్భిశ్చ నిర్మితైర్విశ్వకర్మణా ॥ ౩౪
- కాననైః కృత్రిమైశ్చాపి నర్వతస్సమలంకృతాం ।
 యే కెచిత్పాదపాస్తత్ర పుష్పోపగఘోపగాః ॥ ౩౫
- నచ్చత్రాస్సవితర్దీకాః నర్చ్యే సావర్ణవేదికాః ।
 లతావ్రతానైర్బహుభిః పణైశ్చ బహుభిర్వృతాం ॥ ౩౬
- కాంచనీ శింశుపామేకాం దదర్శ హనుమాన్ కపిః ।
 పృథాం హేమమయీభిస్తు వేదికాభిన్నమంతతః ॥ ౩౭
- సోపశ్యద్భూమిభాగాంశ్చ గర్తప్రసవణాని చ ।
 సువర్ణవృక్షానపరాన్ దదర్శ శిఖనన్నిభాన్ ॥ ౩౮
- తేషాం ద్రుమాణాం ప్రభయా మేవోరివ దివాకరః ।
 అమన్యత తదా వీరః కాంచనోఽస్మితి వానరః ॥ ౩౯

తాం కాంచనై స్తరుగణైః మారుతేన చ వీజితాం ।

కింకిణీశతనిహోషాం దృష్ట్వా విస్మయమాగమత్ ॥ శం

సుపుష్పితాగ్రాం రుచిరాం తరుణాంకురపల్లవాం ।

తామారుహ్య మహాబాహుః శింశుసాం పర్జనంవృతాం । శం

ఇతో ద్రక్ష్యామి వై దేహీం రామదర్శనలాలసాం ।

ఇతశ్చేతశ్చ దుఃఖార్తాం సంవతంతీం యద్వచ్ఛయా ॥ శం

అశోకవనికా చేయం దృఢం రమ్యా దురాత్మనః ।

చంపకైశ్చందనైశ్చాపి వక్తుశ్చ శ్చ విభూషితా ॥ శం

ఇయం చ నళినీ రమ్యా ద్విజసంఘనిపేవితా ।

ఇమాం సా రామమహిషీ నూనమేష్యతి జానకీ ॥ శం

సా రామా రామమహిషీ రాఘవస్య ప్రియా సతీ ।

వనసంచారకుశలా ధ్రువమేష్యతి జానకీ ॥ శం

అథవా మృగశాబాక్షీ వనస్యాస్య విచక్షణా ।

వనమేష్యతి సాఽఽర్యేహ రామచింతానుకర్షితా ॥ శం

రామశోకాభినంతస్తా సా దేవీ వామనోచనా ।

వనవాసే రతా నిత్యం ఏష్యతే వనచారిణీ ॥ శం

వనేచరాణాం సతతం నూనం స్పృహయతే పురా ।

రామస్య దయితా భార్య జనకస్య సుతా సతీ ॥ శం

సంధ్యాకాలమనాశ్చ్యూమా ధ్రువమేష్యతి జానకీ ।

నదీం చేమాం శివజలాం సంధ్యార్థే వరవర్ణినీ ॥ శం

తస్యాశ్చాప్యనురూపేయం అశోకవనికా శుభా ।

శుభా యా పార్థివేంద్రస్య పత్నీ రామస్య సంమతా ॥ ౫౦

యది జీవతి సా దేవీ తారాధిపనిభాననా ।

ఆగమిష్యతి సాఽనశ్యం ఇమాం శివజలాం నదీం ॥ ౫౧

ఏవం తు నుత్వా హనుమాన్ మహాత్మా

ప్రవీక్షమాణో మనుజేంద్రపత్నీం ।

అవేక్షమాణశ్చ దదర్శ సర్వం

సుపుష్పితే పర్ణఘనే నిలీనః ॥ ౫౨

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - చతుదశస్సర్గః.

————: ౦ :————

అథ పంచదశస్సర్గః.

————: ౦ :————

స వీక్షమాణస్తత్రస్థో మార్గమాణశ్చ మైథిలీం ।

అవేక్షమాణశ్చ మహీం సర్వాం తామన్వవై తుత ॥ ౧

సుతానకలతాభిశ్చ పాదపై రుపశోభితాం ।

దివ్యగంధరసోపేతాం సర్వతస్సమలంకృతాం ॥ ౨

తాం స నందననంకాశాం మృగపక్షిభిరాప్యతాం ।

హర్షస్పృహసాదనంబాధాం కోకిలాకులనిస్సవనాం ॥ ౩

కాంచనోత్పలపద్మాభిః వాపీభిరుపశోభితాం ।

బహుననకుఘోపేతాం బహుభూమిగృహాయుతాం ॥ ౪

సర్వర్తుకుసుమై రమ్యాం ఫలవద్భిశ్చ పాదపైః ।
 పుష్పితానామశోకానాం శ్రియా సూర్యోదయప్రభాం ॥ x
 ప్రదీప్తామివ తత్రస్థః మారుతిస్సముదైక్షత ।
 నిష్ప్రతశాఖాం విహగైః క్రియమాణామివాసకృత్ ॥ ౬
 విన్యతద్భిశ్చతశః చిత్రైః పుష్పావతంసకైః ।
 ఆమూలపుష్పనిశ్చితైః అశోకైశ్శోకనాశనైః ॥ ౭
 పుష్పభారాతిభారైశ్చ స్పృశద్భిరివ మేదిసీం ।
 కర్ణికారైః కుసుమితైః కింకుకైశ్చ నుపుష్పితైః ॥ ౮
 స దేశః ప్రభయా తేషాం ప్రదీప్త ఇవ సర్వతః ।
 పున్నాగాస్సప్తపర్ణాశ్చ చంపకోద్దాలకాస్తథా ॥ ౯
 వివృద్ధమూలా బహవః శోభంతేస్స నుపుష్పితాః ।
 శాతకుంభనిభాః కేచిత్ కేచిదగ్నిశిఖోపమాః ॥ ౧౦
 నీలాంజననిభాః కేచిత్ తత్రాశోకాన్సహస్రతః ।
 నందనం వివిధోద్యానం చిత్రం చైత్రరథం యథా ॥ ౧౧
 అతివృత్తమివాచింత్యం దివ్యం రమ్యం శ్రియా వృతం ।
 ద్వితీయమివ చాకాశం పుష్పజ్యోతిర్గణాయుతం ॥ ౧౨
 పుష్పరత్నశతైశ్చిత్రం పంచమం సాగరం యథా ।
 సర్వర్తుపుష్పైర్నిచితం పాదపైర్నధుగంధిభిః ॥ ౧౩
 నానానినాదైగుద్యానం రమ్యం మృగగణైర్ద్విజైః ।
 అనేకగంధప్రభవం పుణ్యగంధం మనోరమం ॥ ౧౪

- శైలేంద్రమివ గంధాధ్యం ద్వితీయం గంధమాదనం ।
 ఆశోకవనికాయాం తు తస్యాం వానరపుంగవః ॥ ౧౫
- స దదర్శావిదూరస్థం చైత్యప్రాసాదముచ్ఛ్రితం ।
 మధ్యే స్తంభసహస్రేణ స్థితం కైలాసపాండురం ॥ ౧౬
- ప్రవాళకృతసోపానం తప్తకాంచనవేదికం ।
 ముష్ణంతమివ చక్షూషి ద్యోతమానమివ శ్రియా ॥ ౧౭
- విమలం ప్రాంశుభావత్వాత్ ఉల్లిఖంతమివాంబరం ।
 తతో మలినసంవీతా రాక్షసీభిన్నమావృతాం ॥ ౧౮
- ఉపవాసకృశాం దీనాం నిశ్శ్వసంతీం పునఃపునః ।
 దదర్శ శుక్లపక్షాదా చంద్రరేఖామివామలాం ॥ ౧౯
- సుంద్రప్రఖ్యాయమానేన రూపేణ రుచిరప్రభాం ।
 విద్ధాం ధూమజాలేన శిఖామివ విభావసోః ॥ ౨౦
- వీరేనైకేన సంవీతాం క్లిష్టేనోత్తమవాససా ।
 సమకామనలంకారాం వివద్ధామివ పద్మినీం ॥ ౨౧
- ప్రీతితాం దుఃఖనంతప్తాం పరిష్క్లానాం తపస్వినీం ।
 గ్రహేణాంగారకేణేవ వీడితామివ రోహిణీం ॥ ౨౨
- ఆశ్రుపూర్ణముఖం దీనాం కృశానునశనేన చ ।
 శోకధ్యానపరాం దీనాం నిత్యం దుఃఖపరాయణాం ॥ ౨౩
- ప్రియం జనమపశ్యంతీం పశ్యంతీం రాక్షసీగణం ।
 హ్వగణేన మృగీం హీనాం శ్వగణాభివృతామివ ॥ ౨౪

నీలనాగాభయా వేణ్యా జఘనం గతయైకయా ।
 నీలయా నీరదాపాయే వనరాజ్యా మహీమివ ॥ ౨౫
 ముఖార్థాం దుఃఖసంతప్తాం వ్యసనానామకోవిదాం ।
 తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీం అధికం మలినాం కృశాం ॥ ౨౬
 తర్కయామాన సీతేతి కారణై రుపపాదిభిః ।
 హ్రియమాణా తదా తేన రక్షసా కామరూపిణా ॥ ౨౭
 యథారూపా హి దృష్టా వై తథారూపేయమంగనా ।
 పూర్ణచంద్రదాననాం సుభ్రూం చారువృత్తపయోధరాం ॥ ౨౮
 కుర్వంతీం ప్రభయా దేవీం సర్వా వితిమిరా దిశః ।
 తాం నీలకేళీం బింబోష్ఠీం నుమధ్యాం సుప్రతిష్ఠితాం ॥ ౨౯
 సీతాం పద్మపలాశాక్షీం మన్మథస్య రతిం యథా ।
 ఇష్టాం సర్వస్య జగతః పూర్ణచంద్రప్రభామివ ॥ ౩౦
 భూమా నుతనుమాసీనాం నియతామివ తాపనీం ।
 నిశ్శ్వాసబహుళాం భీరుం భుజగేంద్రవధూమివ ॥ ౩౧
 శోకజాలేన మహతా వితతేన స రాజతీం ।
 సంసక్తాం ధూమజాలేన శిఖామివ విభావసోః ॥ ౩౨
 తాం స్మృతీమివ సందిగ్ధాం ఋద్ధిం నిపతితామివ ।
 నిహతామివ చ శ్రద్ధాం ఆశాం ప్రతిహతామివ ॥ ౩౩
 సోపసర్గాం యథా సిద్ధిం బుద్ధిం నకలుషామివ ।
 అభూతేనాపవాదేన కీర్తిం నిపతితామివ ॥ ౩౪

- రామోపహోధవ్యధితాం రక్షోహరణకర్షితాం ।
అబలాం మృగశాబాక్షీం వీక్షమాణాం తతస్తతః ॥ ౩౫
- బాష్పంబుపరిపూర్ణేన కృష్ణవక్త్రాక్షీపక్షుణా ।
పదనేనావ్రసన్నేన నిశ్శ్వసంతీం పునఃపునః ॥ ౩౬
- మలవంకధరాం దీనాం మండనార్హామమండితాం ।
ప్రభాం సక్షతరాజస్య కాలమ్మేఘైరివావృతాం ॥ ౩౭
- తస్య సందిదిహే బుద్ధిః ముచుచుస్సీతాం నిరీక్ష్య తు ।
అమ్నాయానామయోగేన విద్యాం ప్రశిథిలామివ ॥ ౩౮
- దుఃఖేన బుబుధే సీతాం హనుమానసలంకృతాం ।
సుస్కరేణ యథా హీనాం వాచమర్థాంతరగ గతాం ॥ ౩౯
- తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీం రాజపుత్రీమనిందితాం ।
తర్కయామాస సీతేతి కారణైరుపపాదయ ॥ ౪౦
- వైదేవ్య యాని చాంగేషు తదా రామోఽన్వకీర్తయత్ ।
తాన్యభరణజాలాని శాఖాశోభీన్యలక్షయత్ ॥ ౪౧
- సుకృతౌ కర్ణవేష్టా చ శ్వదంష్ట్రౌ చ సుసంస్థితౌ ।
మణివిద్రుమచిత్రాణి హస్తేష్వాభరణాని చ ॥ ౪౨
- శ్యామాని చిరయుక్తత్వాత్ తథా సంస్థానవంతి చ ।
తాన్మేవైతాని మన్యేహం యాని రామోఽన్వకీర్తయత్ ॥ ౪౩
- తత్ర యాన్యవహీనాని తాన్యహం నోపలక్షయే ।
యాన్యస్యా నావహీనాని తానీమాని న సంశయః ॥ ౪౪

పీతం కనకపట్టాభం స్రస్తం తద్వననం శుభం ।
 ఉత్తరీయం నగానక్తం తదా దృష్టం ప్లవంగమైః ॥ ర౪
 భూషణాని చ ముఖ్యాని దృష్టాని ధరణీతలే ।
 అనయైవాపవిద్ధాని స్వనవంతి మహంతి చ ॥ ర౫
 ఇదం చిరగృహీతత్వాత్ వసనం క్లిప్తవత్తరం ।
 తథాఽపి నూనం తద్వర్ణం తథా శ్రీమద్యథేతరత్ ॥ ర౬
 ఇయం కనకవర్ణాంగీ రామస్య మహిషీ ప్రియా ।
 ప్రణష్టాఽపి సతీ యాఽస్య మనసో న ప్రణశ్యతి ॥ ర౭
 ఇయం సా యత్కృతే రామః చతుర్భిః పరితవ్యతే ।
 కాయజ్యేనాన్యశంస్యేన శోకేన మదనేన చ ॥ ర౮
 స్త్రీ ప్రణష్టేతి కారుణ్యాత్ ఆశ్రితేత్యాన్యశంస్యతః ।
 వత్నీ నష్టేతి శోకేన ప్రియేతి మదనేన చ ॥ ర౯
 అస్యా దేవ్యా యథారూపం అంగప్రత్యంగసౌప్తవం ।
 రామస్య చ యథారూపం తస్యేయమసితేక్షణా ॥ ర౧౦
 అస్యా దేవ్యా మనస్తస్మిన్ తస్య చాస్యాం ప్రతిష్ఠితం ।
 తేనేయం స చ ధర్మాత్మా ముహూర్తమపి జీవతి ॥ ర౧౧
 దుష్కరం కృతవాన్ రామః హీనో యదనయా ప్రభుః ।
 ధారయత్యాశ్ననో దేహం స శోకేనావసీదతి ॥ ర౧౨
 దుష్కరం కురుతే రామో య ఇమాం మత్తకాశినీం ।
 సీతాం వినా మహాబాహుః ముహూర్తమపి జీవతి ॥ ర౧౩

ఏవం సీతాం తదా దృష్ట్వా హృష్టః పవనసంభవః ।

జగామ మనసా రామం ప్రశశంస చ తం ప్రభుం ॥

౫౫

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - పంచదశస్సర్గః.

— : ౦ : —

అథ పోడశస్సర్గః .

— : ౦ : —

ప్రశస్య తు ప్రశస్తవ్యాం సీతాం తాం హరిపుంగవః ।

గుణాభిరామం రామం చ పునశ్చింతాపహోఽభవత్ ॥

౧

స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా బాష్పవర్యాకులేక్షణః ।

సీతామాశ్రిత్య తేజస్వీ హనుమాన్ విలలాప హ ॥

౨

మాన్యా గురువినీతస్య లక్ష్మణస్య గురుప్రియా ।

యది సీతాఽపి దుఃఖార్తా కాలో హి దురతిక్రమః ॥

౩

రామస్య వ్యవసాయజ్ఞా లక్ష్మణస్య చ ధీమతః ।

నాత్యర్థం తుభ్యతే దేవీ గంగేవ జలదాగమే ॥

౪

తుల్యశీలయోవృత్తాం తుల్యాభిజనలక్షణాం ।

రాఘవౌర్హతి వై దేహీం తం చేయనుసితేక్షణా ॥

౫

తాం దృష్ట్వా నవహేమాభాం లోకకాంతామివ శ్రియం ।

జగామ మనసా రామం వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥

౬

అస్య హేతోర్విశాలాక్ష్యా హతో వాల్మీ మహాబలః ।

రావణప్రతిమో వీర్యే కబంధశ్చ నిసాతితః ॥

౭

విరాధశ్చ హతస్సంఖ్యే రాక్షసో భీమవిక్రమః ।
 వనే రామేణ విక్రమ్య మహేంద్రేణేవ శంబరః ॥
 చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణాం ।
 నిహతాని జనస్థానే శరై రగ్ని శిఖోపమైః ॥
 ఖరశ్చ నిహతస్సంఖ్యై త్రిశిరాశ్చ నిపాతితః ।
 దూషణశ్చ మహాతేజాః రామేణ విదితాత్మనా ॥
 ఐశ్వర్యం వానరాణాం చ దుర్లభం వాలిపాలితం ।
 అస్యా నిమిత్తే సుగ్రీవః ప్రాప్తవాన్ లోకసత్కృతం ॥
 సాగరశ్చ మయా క్రాంతః శ్రీమాన్ నదనదీపతిః ।
 అస్యాహేతోర్విశాలాత్మ్యః పురీ చేయం నిరీక్షితా ॥
 యది రామస్సముద్రాంతాం మేదిసీం పరివర్తయేత్ ।
 అస్యాః కృతే జగచ్ఛాపి యుక్తమిత్యేవ మే మతిః ॥
 రాజ్యం వా త్రిషు లోకేషు సీతా వా జనకాత్మజా ।
 త్రైలోక్యగాజ్యం సకలం సీతాయా నాహ్నుయాత్కలం ॥
 ఇయం సా ధర్మశీలస్య మైథిలస్య మహాత్మనః ।
 సుతా జనకరాజస్య సీతా భర్తృదృఢవ్రతా ॥
 ఉత్థితా మేదిసీం భిత్త్వా క్షేత్రే హలముఖశ్చతే ।
 పద్మరేణునిభైః కీర్ణా శుభైః కేదారపాంసుభిః ॥
 విక్రాంతస్యార్యశీలస్య సంయుగేష్వనివర్తినః ।
 స్నుషా దశరథస్యైషా జ్యేష్ఠా రాజ్ఞో యశస్వినీ ॥

- ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య రామస్య విదితాత్మనః ।
 ఇయం సా దయితా భార్యా రాక్షసీవశమాగతా ॥ ౧౮
- సర్వా భోగా పరిత్యజ్య భర్తృస్నేహబలాత్కృతా ।
 ఆచింతయిత్వా దుఃఖాని ప్రవిష్టా నిర్జనం వనం ॥ ౧౯
- సంతుష్టా ఫలమూలేన భర్తృశుశ్రూషణే రతా ।
 యా పరాం భజతే ప్రీతిం వనేఽపి భవనే యథా ॥ ౨౦
- సేయం కనకవర్ణాంగీ నిత్యం సుస్మితభాషిణీ ।
 సూతే యాతనామేతాం అనర్థానామభాగినీ ॥ ౨౧
- ఇమాం తు శీలసంపన్నాం ద్రష్టుమర్హతి రాఘవః ।
 రావణేన ప్రమథితాం ప్రసామివ పిపాసితః ॥ ౨౨
- అస్యా నూనం పునర్లాభాత్ రాఘవః ప్రీతిమేష్యతి ।
 రాజా రాజ్యపరిభ్రష్టః పునః ప్రాప్యేవ మేదినీం ॥ ౨౩
- కామభోగైః పరిత్యక్తా హీనా బంధుజనేన చ ।
 భార్యత్యాత్మనో దేహం తత్సమాగమకాంక్షిణీ ॥ ౨౪
- నైషా పశ్యతి రాక్షస్యః నేమాన్ పుష్పఫలద్రుమాన్ ।
 ఏకస్థవృద్ధయా నూనం రామమేవానుపశ్యతి ॥ ౨౫
- భర్తా నామ పరం నార్యాః భూషణం భూషణాదపి ।
 ఏషా తు రహితా తేన భూషణార్హా న శోభతే ॥ ౨౬
- దుష్కరం కరుతే రామః హీనో యదనయా ప్రభుః ।
 భార్యత్యాత్మనో దేహం న దుఃఖేనావసేదతి ॥ ౨౭

ఇమామసిత కేశాంతాం శతప్తతనిభేక్షణాం ।

సుఖార్థాం ధుఃఖతాం దృష్ట్వా మమాపి వ్యధితం మనః ॥ ౨౮

క్షీతిక్షమా పుష్కరసన్నిభాక్షీ

యా రక్షితా రాఘవలక్ష్మణాభ్యాం ।

సా రాక్షసీభిర్వికృతేక్షణాభిః

సంరక్త్యతే సంప్రతి వృక్షమూలే ॥ ౨౯

హిమహతనళినీవ నప్తశోభా

వ్యసనవరంపరయా నిపీడ్యమానా ।

నహచరరహితేన చక్రవాకీ

జనకసుతా కృపణాం దశాం ప్రపన్నా ॥ ౩౦

అస్యా హి పుష్పావనతాగ్రశాఖాః

శోకం దృఢం వై జనయంత్యశోకాః ।

హిమవ్యపాయేన చ మందరశ్మిః

అభ్యుత్థితో వై కనహస్రరశ్మిః ॥ ౩౧

ఇత్యేవమర్థం కపిరన్వవేక్ష్య

సీతేయమిత్యేవ నివిష్టబుద్ధిః ।

సంశ్రిత్య తస్మిన్నిషసాద వృక్షే

బలీ హరీణామృషభస్తరస్వీ ॥ ౩౨

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండ - షోడశస్కంధః.

అథ సప్తదశస్కంధః .

—:0:—

- తతః కుముదపండాభః నిర్మలా నిర్మలం స్వయం ।
 ప్రజగామ సభశ్చంద్రః హంసో నీలమిమ్రాదకం ॥ ౧
- సాచివ్యమివ కుర్వన్ సః ప్రభయా నిర్మలప్రభః ।
 చంద్రమా రశ్మిభిశ్చైతైః సింహేవే పవనాత్మజం ॥ ౨
- స దదర్శ తతస్సీతాం పూర్ణచంద్రనిభాననాం ।
 శోకభారై రివ న్యస్తాం భారై ర్నావమివాంభసి ॥ ౩
- దివ్యక్షమాణో వై దేహీం హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।
 స దదర్శావిదూరస్థాః రాక్షసీహోరదర్శనాః ॥ ౪
- ఏకాక్షీమేకకర్ణాం చ కర్ణప్రవరణాం తథా ।
 తక్ర్ణాం శంకుకర్ణాం చ మస్తకోచ్ఛ్వాసనాసికాం ॥ ౫
- అతికాయోత్తమాంగీం చ తనుదీర్ఘశిరోధరాం ।
 ధ్వస్తకేళీం తథాఽకేళీం కేశకంబళధారిణీం ॥ ౬
- లంబకర్ణలలాటాం చ లంబోదరపయోధరాం ।
 లంబోష్ఠీం చుబుకోష్ఠీం చ లంబాస్త్వాం లంబజానుకాం ॥ ౭
- హ్రస్వాం దీర్ఘాం తథా కుబ్జాం వికటాం నామనాం తథా ।
 కరాళాం భుగ్నవక్త్రాం చ పింగాక్షీం వికృతాననాం ॥ ౮
- వికృతాః పింగళాః కాళీః క్రోధనాః కలహప్రియాః ।
 కాలాయసమహాహూలకూటముద్గరధారిణీః ॥ ౯

వరాహమృగశార్దూలమహిషాజశివాముఖః ।
 గజోష్ఠ్యహయపాదీశ్చ నిఖాతశిరసోఽపరాః ॥ గ
 ఏకహస్తైకపాదాశ్చ ఖరకర్ణ్యశ్చకర్ణికాః ।
 గోకర్ణీరస్తికర్ణీశ్చ హరికర్ణీస్తథాఽపరాః ॥ గ
 అనాసా అతినాసాశ్చ తిర్యజ్నాసా వినాసికాః ।
 గజసన్నిభనాసాశ్చ లూటోచ్ఛ్వాసనాసికాః ॥ గ
 హస్తిపాదా మహాపాదాః గోపాదాః పాదచూళికాః ।
 అతిమాత్రశిరోగ్రీవాః అతిమాత్రకుచోదరీః ॥ గ
 అతిమాత్రాస్యనేత్రాశ్చ దీర్ఘజిహ్వనఖాస్తథా ।
 అజాముఖీర్హస్తిముఖః గోముఖీస్సూకరీముఖః ॥ గ
 హయోష్ఠ్యఖరవక్త్రాశ్చ రాక్షసీర్హృదరృణాః ।
 శూలముద్గరహస్తాశ్చ క్రోధనాః కలహప్రియాః ॥ గ
 కరాళా ధూమ్రకేశీశ్చ రాక్షసీర్వికృతాననాః ।
 పిబుతీస్సతతం పానం నదా మాంససురాప్రియాః ॥ గ
 మాంసశోణితద్ధిగ్ధాంగీః మాంసశోణితభోజనాః ।
 తా దదర్శ కష్టశ్రేష్ఠః రోమహర్షణదర్శనాః ॥ గ
 స్కంధవంతముపాసీనాః పరివార్య వనస్పతిం ।
 తస్యాధస్తాచ్చ తాం దేవీం రాజపుత్రీమనిందితాం ॥ గ
 లక్ష్మయామాన లక్ష్మీవాన్ హనుమాన్ జనకాత్మజాం ।
 నిష్ప్రభాం శోకసంతప్తాం మలసంకులమూర్ధజాం ॥ గ

- క్షీణపుణ్యాం చ్యుతాం భూమా తారాం నిపతితామివ ।
 చాత్రవ్యపదేశాధ్యాం భర్తృదర్శనదుర్గతాం ॥ ౨౦
- భూషణైరుత్తమైర్హీనాం భర్తృవాత్సల్యభూషితాం ।
 రాక్షసాధిపసంరుద్ధాం బంధుభిశ్చ వినాకృతాం ॥ ౨౧
- వియూధాం సింహసంరుద్ధాం బద్ధాం గజవధూమివ ।
 చంద్రభాం పయోదాంతే శారదాభైర్నివామృతాం ॥ ౨౨
- క్షిప్తయాసామసంస్పర్శాత్ అయుక్తామివ వల్లకీం ।
 సీతాం భర్తృవశే యుక్తాం అయుక్తాం రాక్షసీవశే ॥ ౨౩
- అశోకవనికామధ్యే శోకసాగరమాప్లుతాం ।
 తాభిః పరివృతాం తత్ర సగ్రహామివ దోహిణీం ॥ ౨౪
- దదర్శ హనుమాన్ దేవీం లతామకుసుమామివ ।
 సా మలేన చ దిగ్ధాంగీ వపుషా చాప్యలంకృతా ॥ ౨౫
- మృణాలీ పంకదిగ్ధేవ విభాతి న విభాతి చ ।
 మలినేన తు వస్త్రేణ పరిక్లిష్టేన భామినీం ॥ ౨౬
- సంవృతాం మృగశాబాక్షీం దదర్శ హనుమాన్ కషిః ।
 తాం దేవీం దీనవదనాం అదీనాం భర్తృతేజసా ॥ ౨౭
- కషీతాం న్వేన శీలేన సీతామసితలోచనాం ।
 తాం దృష్ట్వా హనుమాన్ సీతాం మృగశాబనిభేక్షుణాం ॥ ౨౮
- మృగశన్యామివ త్రస్తాం వీక్షమాణాం సమంతతః ।
 దహంతీమివ నిశ్వాసైః పృథ్వాన్ పల్లవధారిణః ॥ ౨౯

సంఘాతమివ శోకానాం దుఃఖస్యోర్నిమిప్రోత్థితాం ।
 తాం తౌమాం నువిభక్తాంగీం వినాఽభరణశోభినీం ॥ 30
 ప్రహర్షమతులం లేభే మారుతిః ప్రేక్ష్య మైథిలీం ।
 హర్షజాని చ సోఽశ్రుణి తాం దృష్ట్వా మదిరేక్షణాం ॥ 31
 ముమోచ హనుమాన్స్తత నమశ్చక్రే చ రాఘవం ।
 నమస్కృత్వా స రామాయ లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్ ॥ 32
 సీతాదర్శనసంహృష్టః హనుమాన్ సంవృతోఽభవత్ ।

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - సప్తదశస్కంధః.

అథ అష్టాదశస్కంధః .

10:

తథా విప్రేక్షమాణస్య వనం పుష్పితపాదపం ।
 విచిన్వతశ్చ వై దేహీం కించిచ్ఛేషా నిశాభవత్ ॥
 షడంగవేదవిదుషాం క్రతుప్రవరయాజినాం ।
 శుశ్రావ బ్రహ్మఘోషాంశ్చ విరాతే బ్రహ్మరక్షసాం ॥
 అథ ముగళవాదిత్యైః శబ్దశ్రోత్రమనోహరైః ।
 ప్రాబుధ్యత మహాబాహుః దశగ్రీవో మహాబలః ॥
 విబుధ్య తు యథాకాలం రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్ ॥
 స్రస్తమాల్యాంబరధరః వై దేహీమన్వచితయత్ ॥
 భృశం నియుక్తస్తస్యాం చ మనసేన మదోత్కటః ।
 న స తం రాక్షసః కానుం శశాకాత్కని గూహితుం ॥

- స సర్వాభరణైర్యుక్తః బిభ్రచ్ఛ్చియమనుత్తమాం ।
తాం నగైర్వివిధైర్జుష్టాం సర్వపుష్పఫలౌషధైః ॥ ౬
- పుతాం పుష్కరిణీభిశ్చ నానాపుష్పవశోభితాం ।
సదామదైశ్చ విహగైః విచిత్రాం పరమాద్భుతైః ॥ ౭
- ఈహామృతైశ్చ వివిధైః పుతాం దృష్టిమనోహరైః ।
వీధీస్సంప్రేక్షమాణశ్చ మణికాంచనతోరణాః ॥ ౮
- నానామృగగణాకీర్ణాం ఫలైః ప్రపత్యతైర్వృతాం ।
అశోకవనికామేవ ప్రావిశత్సంతతద్రుమాం ॥ ౯
- ఊగనాశతమాత్రం తు తం ప్రజంతమనుప్రజత్ ।
మహేంద్రమివ పాలస్త్యం దేవగంధర్వయోషితః ॥ ౧౦
- వీధికాః కాంచనీః కాశ్చిత్ జగృహుస్తత్ర యోషితః ।
పాలవ్యజనహస్తాశ్చ తాలవృంతాని చాపరాః ॥ ౧౧
- కాంచనైరపి భృంగారైః జహుస్సలిలమగ్రతః ।
మండలాగ్రానసీంశ్చైవ గృహ్యన్యాః పృష్ఠతో యయుః ॥ ౧౨
- కాచిద్రత్నమయీం స్థాలీం పూర్ణాం పానస్య భామినీ ।
దక్షిణా దక్షిణేనైవ తదా జగ్రాహ పాణినా ॥ ౧౩
- రాజహంసప్రతీకాశం ఛత్రం పూర్ణ శశిప్రభం ।
పౌష్కరంధ్రమపరా గృహీత్వా పృష్ఠతో యయా ॥ ౧౪
- నిద్రామదపరీతాక్ష్యః రావణస్యోత్తమాః స్త్రీయః ।
అనుజగ్ముః పతిం వీరం ఘనం విద్యుల్లతా ఇవ ॥ ౧౫

వ్యావిధవహర కేయూరాః సమామృదితవర్ణకాః ।

సమాగళిత కేశాంతాః సస్వేదవదనాస్తథా ॥

౧౬

ఘూర్ణంత్యో మదశేషేణ నిద్రయా చ శుభాననాః ।

స్వేదక్లిష్టాంగకుసుమాః సుమాల్యాకులమూర్ధజాః ॥

౧౭

ప్రయాంతం నైర్మతపతిం నార్యో నుదిరలోచనాః ।

బహుమానాచ్చ కామాచ్చ ప్రియా భార్యాస్తమన్వయుః ॥

౧౮

స చ కానుపరాధీనః పతిస్తాసాం మహాబలః ।

సీతాసక్తమనా మందః మదాంచితగతిర్బభౌ ॥

౧౯

తతః కాంచీనినాదం చ నూపురాణాం చ నిస్స్వనం ।

శుశ్రావ పరమస్త్రీణాం స కపిర్గారుతాత్నజః ॥

౨౦

తం చాప్రతిమకర్ణాణాం అచింత్యబలపౌరుషం ।

ద్వారదేశమనుప్రాప్తం దదర్శ హనుమాన్ కపిః ॥

౨౧

దీప్తికాభిరనేకాభిః సమంతాదవభాసితం ।

గంధతైలావసిక్తాభిః ధ్రియమాణాభిరగ్రతః ॥

౨౨

కామదర్పమదైర్యక్తం జిహ్వాతామ్రాయతేక్షణం ।

సమక్షమివ కందర్పం అపవిద్ధశరాసనం ॥

౨౩

మథితామృతఫేనాభం అరణ్యో వస్త్రముత్తమం ।

సలీలమనుకర్షంతం విముక్తం సక్తమంగదే ॥

౨౪

తం పత్రవిటపే లీనః పత్రపుష్పఘనావృతః ।

సమీపముపసర్పంతం నిధ్యాతుముపచక్రమే ॥

౨౫

అవేక్షమాణస్తు తతో దదర్శ కపికుంజరః ।

భూపయావనసంపన్నాః రావణస్య వరస్త్రియః ॥

౨౬

తాభిః పరివృతో రాజా సురూపాభిర్గహాయశాః ।

తస్యైగద్విజసంఘుప్తుం ప్రవిప్త్వః ప్రమదావనం ॥

౨౭

శీఘో విచిత్రాభరణః శంకుకర్ణో మహాబలః ।

తేన విశ్రవసః పుత్రః స దృష్టో రాక్షసాధిపః ॥

౨౮

పుత్రః పరమనారీభిః తారాభిరివ చంద్రమూః ।

తం దదర్శ మహాతేజాః తెజోవంతం మహాకపిః ॥

౨౯

రావణోఽయు మహాబాహుః ఇతి సంచిత్త్య నానరః ।

అవప్లుతో మహాతేజాః హనుమాన్ మారుతాత్మజః ॥

౩౦

స తథాఽవ్యుగ్రతేజాస్యై నిర్ధూతస్తస్య తేజసా ।

షత్రగుల్బాంతరే సక్తః హనుమాన్ సంవృతోఽభవత్ ॥

౩౧

స తామసితకేశాంతాం నుశ్రోణీం సంహతస్తనీం ।

దిష్టక్షుసితాపాంగం ఉపావర్తత రావణః ॥

౩౨

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - అష్టాదశస్సర్గః.

-----:o:-----

అ థ ఏ కో న విం శ స సర్గః .

-----:o:-----

తస్మిన్నేవ తతః కాలే రాజపుత్రీ త్వనిందితా ।

భూపయావనసంపన్నం భూషణోత్తమభూషితం ॥

౧

తతో దృష్ట్యైవ వై దేహీ రావణం రాక్షసాధిపం ।
 ప్రావేపత వరాహోహః ప్రవాతే కడళీ యథా ॥
 ఆచ్ఛాద్యోదరమూరుభ్యాం బాహుభ్యాం చ పయోధరా ।
 ఉపవిష్టా విశాలాక్షీ రుదంతీ నరవర్ణినీ ॥
 దశగ్రీవస్తు వై దేహీం రక్షితాం రాక్షసీగణైః ।
 కదర్భ దీనాం దుఃఖార్తాం నావం సన్నామివార్ణవే ॥
 అనంవృతాయామాసీనాం ధరణ్యాం సంశితవ్రతం ।
 ఛిన్నాం ప్రపతితాం భూమా శాఖామివ వనస్పతేః ॥
 మలమండలదిగ్ధాంగీం మండనార్హామమండితాం ।
 సమీపం రాజసింహస్య రామస్య విదితాత్మనః ॥
 సుకల్పహయసంయుక్తైః యాంతీమివ మనోరథైః ।
 శుష్యంతీం రుదతీమేకాం ధ్యానశోకపరాయణాం ॥
 దుఃఖస్యాంతమపశ్యంతీం రామాం రామమనువ్రతం ।
 వేష్టమానాం భయావిష్టాం వన్న గేంద్రవధూమివ ॥
 ధూప్యమానాం గ్రహేణేవ రోహిణీం ధూమకేతునా ।
 వృత్తశీలకులే జాతాం ఆచారవతి ధార్మికే ॥
 పునస్సంస్కారమాపన్నాం జాతామివ చ దుష్కలైః ।
 అభూతేనాపవాదేన క్షీర్తిం నిపతితామివ ॥
 ఆమ్నయానామయోగేన విద్యాం ప్రశిఖిలామివ ।
 పన్నామివ మహాక్షీర్తిం శ్రద్ధామివ విహానితాం ॥

- ప్రజ్ఞామివ పరిక్షీణాం ఆశాం ప్రతిహతామివ ।
ఆయతీమివ విధ్వస్తాం ఆజ్ఞాం ప్రతిహతామివ ॥ ౧౨
- దీప్తామివ దిశం కాలే పూజామవహృతామివ ।
పద్మినీమివ విధ్వస్తాం హతశూరాం చమూమివ ॥ ౧౩
- ప్రభామివ తమోధ్వస్తాం ఉపక్షీణామివాపగాం ।
వేదీమివ పరామృష్టాం శాంతామగ్నిశిఖామివ ॥ ౧౪
- పౌర్ణమాసీమివ నిశాం రాహుగ్రస్తేందుమండలాం ।
ఉత్కృష్టవర్ణకమలాం విత్రాసితవిహంగమాం ॥ ౧౫
- హస్తీహస్తపరామృష్టాం ఆకులాం పద్మినీమివ ।
అతిశోకాతురాం శుష్కాం నదీం విస్రావితామివ ॥ ౧౬
- పరయా మృజయా హీనాం కృష్ణపక్షనిశామివ ।
సుకుమారీం సుజాతాంగీం రత్నగర్భగృహాచితాం ॥ ౧౭
- తప్యమానామిప్రోక్షేన మృణాళీమచిన్ద్రతాం ।
గృహీతామాళితాం స్తంభే యూధపేన వినాకృతాం ॥ ౧౮
- నిశ్చ్యవసంతీం సుదుఃఖార్తాం గజరాజవధూమివ ।
ఏకయా దీర్ఘయా వేణ్యా శోభమానామయత్నతః ॥ ౧౯
- నీలయా నీరదాపాయే వనరాజ్యా మహీమివ ।
ఉపవాసేన శోకేన ధ్యానేన చ భయేన చ ॥ ౨౦
- పరిక్షీణాం కృశాం దీనాం అల్పహారాం తపోధనాం ।
ఆయాచమానాం దుఃఖార్తాం ప్రాంజలిం దేవతామివ ॥ ౨౧

భావేన రఘుముఖ్యస్య దశగ్రీవపరాభవం ॥

సమీక్షమాణాం గుదతీమనిందితాం

సువక్షుతామ్రాయతశుక్ల లోచనాం ।

అనువ్రతాం రామమతీవ మైథిలీం

ప్రబోధయామాస వధాయ రావణః ॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - ఏకోనవింశస్సర్గః.

— : ౦ : —

అథ వింశ స్సర్గః .

స తాం పతివ్రతాం దీనాం నిరానందాం తపస్వినీం ।

సాకారైర్గురురైర్వాక్యైః న్యదర్శయత రావణః ॥

మాం దృష్ట్వా నాగనాసోరు గూహమానా స్తనోదరం ।

అదర్శనమివాత్మాను భయాన్నేతుం త్వమిచ్ఛసి ॥

కామయే త్వం విశాలాక్షి బహుమన్యస్వ మాం ప్రియే ।

సర్వాంగగుణసంపన్నే సర్వలోకమనోహరే ॥

నేహ కేచిన్మనుష్యా వా రాక్షసాః కామరూపిణః ।

వ్యవసర్పతు తే నీతే భయం మత్తస్సముత్థితం ॥

స్వధర్మో రక్షసాం భీరు సర్వధైరవ స సంశయః ।

గమనం వా పరస్త్రీణాం హరణం సంప్రమథ్య వా ॥

ఏవం వైతదకామాం తు న త్వాం స్పృక్మ్యమి మైథిలి ।

కామం కామశ్శరీరే మే యథాకామం ప్రవర్తతాం ॥

దేవి నేహ భయం కార్యం మయి విశ్వసిహి ప్రియే ।

ప్రణయస్వ చ తత్త్వేన మైవం భూశ్శోకలాటసా ॥

౨

ఏకవేణీ ధరాశయ్యా ధ్యానం మలినమంబరం ।

అహానేపుపవాసశ్చ నైతాన్యాపయికాని తే ॥

౩

వివిత్కాని చ మాల్యాని చండనాన్యగరుణి చ ।

వివిధాని చ వాసాంసి దివ్యాన్యాభరణాని చ ॥

౪

మహర్హాని చ పానాని శయనాన్యాననాని చ ।

గీతం సృతం చ వాద్యం చ లభ మాం ప్రాప్య మైథిలి ॥

౧౦

స్త్రీరత్నమసి మైవం భూః కురు గాత్రేషు భూషణాః ।

మాం ప్రాప్య హి కథం ను స్యాః త్వమనర్హా సువిగ్రహే ॥

౧౧

ఇదం తే చారు సంజాతం యశావనం వ్యతివర్తతే ।

యదతీతం పునరైతి ప్రోతశ్శీఘ్రమపామివ ॥

౧౨

త్వాం కృత్వోపరతో మన్యే రూపకర్తా న విశ్వకృత్ ।

న హి రూపోపమా త్వన్యా తవాస్తి శుభదర్శనే ॥

౧౩

త్వాం సమాసాద్య వై దేహి రూపయావనశాలినీం ।

కః పుమానతివర్తేత సాక్షాదపి పితామహః ॥

౧౪

యవ్యత్పశ్యామి తే గాత్రం శీతాంశుసదృశాననే ।

తస్మిన్తస్మిన్ పృథుశ్రోణి చక్షుర్కమ నిబధ్యతే ॥

౧౫

భవ మైథిలి భార్యా మే మోహమేనం విసర్జయ ।

బహ్విదాముత్తమస్త్రీణాం ఆహృతానామిత స్తతః ॥

౧౬

సర్వాసామేవ భద్రం తే మమాగ్రమహిషీ భవ ।

లోకేభ్యో యాని రత్నాని సంప్రమథ్యాహృతాని వై ॥ ౧౭

తాని మే భీరు సర్వాణి రాజ్యం చైతదహం చ తే ।
విజత్య పృథివీం సర్వాం నానానగరమాలినీం ॥ ౧౮

జనకాయ ప్రదాస్యామి తవ హేతోర్విలాసిని ।
నేహ పశ్యామి లోకేన్యం యో మే ప్రతిబలో భవేత్ ॥ ౧౯

పశ్య మే సుమహద్విర్యం అప్రతిద్వంద్వమాహవే ।
అసకృత్సంయుగే భగ్నాః మయా విమృదితధ్వజాః ॥ ౨౦

అశక్తాః ప్రత్యనీకేషు స్థాణుం మమ సురాసురాః ।
ఇచ్ఛయా క్రియతామద్య ప్రతికర్ష తప్రోత్తమం ॥ ౨౧

సప్రభాణ్యవసజ్యంతాం తవాంగే భూషణాని చ ।
సాధు పశ్యామి తే రూపం సంయుక్తం ప్రతికర్షణా ॥ ౨౨

ప్రతికర్షాభిసంయుక్తా దాక్షిణ్యేన వరాననే ।
భుక్ష్త్వి భోగాః యథాకామం పిబ భీరు రమన్వ చ ॥ ౨౩

యథేష్టం చ ప్రయచ్ఛ త్వం పృథివీం వాధనాని చ ।
లలన్వ మయి విస్రభా ధృష్టమాజ్ఞాపయన్వ చ ॥ ౨౪

మత్ప్రసాదాల్లలంత్యాశ్చ లలంతాం బంధవాస్తవ ।
ఋద్ధిం మమానుషశ్య త్వం శ్రియం భద్రే యశశ్చ మే ॥ ౨౫

కిం కరిష్యసి రామేన సుభగే చీరవాససా ।
నిక్షేప్తవిజయో రామః గతశ్రీర్వనగోచరః ॥ ౨౬

వలీ స్థంజిలశాయీ చ శంకే జీవతి వా న వా ।

న హి వై దేహి రామస్తాన్వం ద్రష్టుం వాఽ ప్యవలప్స్యతే ॥ ౨౭

పురోబలాకై రసితైః మేఘైర్జ్యోతస్నిమివావృతాం ।

న చాపి మమ హస్తాత్త్వాం ప్రాప్తుమర్హతి రాఘవః ॥ ౨౮

హిరణ్యకశిపుః కీర్తిం ఇంద్రహస్తగతామివ ।

చారుస్మితే చారుదతి చారునేత్రే విలాసిని ॥ ౨౯

మనోహరసి మే భీరు సుపర్ణః పన్నగం యథా ।

క్లిష్టకాశేయవననాం తస్వీమవ్యవలంకృతాం ॥ ౩౦

త్వాం దృష్ట్వా నేషు చారేషు రతిం నోపలభామ్యహం ।

ఁతఃపురనివాసిన్యః స్త్రీయస్సర్వగుణాన్వితాః ॥ ౩౧

యావంత్యో మమ సర్వాసాం ఐశ్వర్యం కురు జానకి ।

మమ వ్యసితకేశాంతే త్రైలోక్యప్రవరాః స్త్రీయః ॥ ౩౨

తాస్తాన్వం పరిచరివ్యంతి శ్రియమప్సరసో యథా ।

యాని వైశ్రవణే సుభ్రు రత్నాని చ ధనాని చ ॥ ౩౩

తాని లోకాంశ్చ సుశోభి మాం చ భుజ్జ్వయథాసుఖం ।

న రామస్తపసా దేవి న బలేన న విక్రమైః ॥ ౩౪

న ధనేన మయా తుల్యః తేజసా యశసాఽపి వా ।

పిబ విహర రమన్వ భుజ్జ్వ భోగాన్

ధననిచయం ప్రదిశామి మేదిసిం చ ।

మయి లల లలనే యథాసుఖం త్వం

త్వయి చ నమేత్య లలతు బాంధవాస్తై ॥
కుసుమితతరుజాలసంతతాని

314

భ్రమరయతాని సముద్రతీరజాని ।
కనకవినులవళిభూషితాంగి

విహర మయా సహ భీరు కాననాని ॥
ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - వింశస్సర్గః.

315

—:0:—
అథ ఏ క వింశ స్సర్గః .

—:0:—

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సీతా రాద్రస్య రక్షసః ।

ఆర్తా దీనస్వరా దీనం ప్రత్యువాచ తతశ్శనైః ॥

దుఃఖార్తా రుదతీ సీతా వేషమానా తపస్వినీ ।

చింతయంతీ వరారోహః పతిమేవ పతివ్రతా ॥

తృణమంతరతః కృత్వా ప్రత్యువాచ శుచిస్మితా ।

నివర్తయ మనో మత్తః స్వజనే క్రియతాం మనః ॥

న మాం ప్రార్థయితుం యుక్తః త్వం సిద్ధిమివ పాషక్తో ।

అకార్యం న మయా కార్యం ఏకవత్స్యా విగర్హితం ॥

కులం సంప్రప్తయా పుణ్యం కులే మహతి జాతయా ।

ఏనముక్త్వా తు వై దేహీ రావణం తం యశస్వినీ ॥

రాక్షసం పృవృతః కృత్వా భూయో వచనమబ్రవీత్ ।

నాహమావయికి భాగ్యా పరభార్యా సతీ తవ ॥

- సాధు ధర్మమవేక్షస్వ సాధు సాధువ్రతం చర ।
 యథా తవ తథా న్యేషాం దారా రక్ష్యా నిశాచర ॥ ౭
- ఆత్మానముపమాం కృత్వా స్వేషు దారేషు రమ్యతాం ।
 ఆతుష్టం స్వేషు దారేషు చపలం చలితేంద్రియం ॥ ౮
- నయంతి నికృతప్రజ్ఞం పరదారాః పరాభవం ।
 షహ నుతో న వా నంతి సః తో వా నానునతః సే ॥ ౯
- తథా హి విపరీతా తే బుద్ధిరాచారవర్జితా ।
 వచో మిథ్యాప్రణీతాత్మా పథ్యముక్తం విచక్షణైః ॥ ౧౦
- రాక్షసానామభావాయ త్వం వా న ప్రతిపద్యసే ।
 ఆకృతాత్మానమాసాద్య రాజానమనయే రతం ॥ ౧౧
- సమృద్ధాని వినశ్యంతి రాష్ట్రాణి నగరాణి చ ।
 తథేయం త్వం సమాసాద్య లుకా రత్నైః సుసంకులా ॥ ౧౨
- అపరాధాత్ త్వైకస్య న చిరాద్వివశిష్యతి ।
 స్వకృతై ర్లభ్యమానస్య రావణాద్భీదర్శినః ॥ ౧౩
- అభినందంతి భూతాని వినాశే పాపకర్మణః ।
 ఏవం త్వం పాపకర్మాణాం వత్స్యంతి నికృతా జనాః ॥ ౧౪
- దిష్ట్యేతద్వ్యసనం ప్రాప్తః కౌద్ర ఇత్యేవ హర్షితాః ।
 శక్యా లోభయిషుం నాహం ఐశ్వర్యేణ ధనేన వా ॥ ౧౫
- ఆనన్యా రాఘవేణాహం భాస్కరేణ ప్రభా యథా ।
 ఉపధాయ భుజం తస్య లోకనాథస్య సత్కృతం ॥ ౧౬

కథం నామోపధాస్యామి భుజమన్యస్య కన్యచిత్ ।

అవహాపయికి భార్యా తస్యైవ వసుధాపతేః ॥

ప్రతస్నాతస్య విప్రస్య విద్యేవ విదితాత్మనః ।

సాధు రావణ రామేణ మాం సమానయ దుఃఖతాం ॥

వనే వాసితయా సార్థం కరేణ్యేవ గజాధిపం ।

మిత్రహాపయికం కర్తుం రామస్థానం పరీష్వతా ॥

వధం చానిచ్ఛతా ఘోరం త్వయాఽసౌ పురుషర్షభః ।

విదితస్స హి ధర్మజ్ఞః శరణాగతవత్సలః ॥

తేన మైత్రీ భవతు తే యది జీవితమిచ్ఛసి ।

ప్రసాదయస్వ త్వం చై నం శరణాగతవత్సలం ॥

మాం చాస్మై ప్రయతో భూత్వా నిర్యాతయితుమ్హస్తి ।

ఏవం హి తే భవేత్స్వస్తి సంప్రదాయ రఘూత్తమే ॥

అన్యథా త్వం హి కుర్వాణః వధం ప్రాప్స్యసి రావణ ।

వర్జయేద్వజ్రముత్సృష్టం వర్జయేదంతకశ్చిరం ॥

త్వద్విధం తు న సంకుద్ధః లోకనాథస్స రాఘవః ।

రామస్య ధనుషశ్శబ్దం శ్రోష్యసి త్వం మహాన్వనం ॥

శతక్రతువిసృష్టస్య నిర్దోషమశనేరివ ।

ఇహ శ్రీఘం సుపర్వాణః జ్వలితాస్యా ఇమౌరగాః ॥

ఇషమౌ నిపతివ్యంలి రామలక్ష్మణలక్ష్మణాః ।

రతుంసి పరినిఘ్నంతః పుర్యామస్యాం సమంతతః ॥

అనుపాతం కరిష్యంతి పతంతః కంకషత్రిణః ।

రాక్షసేంద్రమహాసర్పాన్ స రామగరుడో మహాన్ ॥ ౨౭

ఉద్ధరిష్యతి వేగేన వై నతేయ ఇశ్రారగాన్ ।

అపనేష్యతి మాం భర్తా త్వత్తశ్శీఘ్రమరిందమః ॥ ౨౮

అనురేభ్యశ్శీఘ్రయం దీప్తాం విష్ణు స్త్రిభిరివ క్రమైః ।

జస్థానే హతస్థానే నిహతే రక్షసాం బలే ॥ ౨౯

అక్తై న త్వయా రక్షః కృతమేతదసాధు వై ।

ఆశ్రమం తు తయోశ్శూన్యం ప్రవిశ్య సరసిహయోః ॥ ౩౦

గోచరం గతయోర్భ్రాత్యోః అపనీతా త్వయాఽధమ ।

వహి గంధముపాఘ్రాయ రామలక్ష్మణయోస్త్వయా ॥ ౩౧

శక్యం సుదర్శనే స్థాతుం శునా శార్దూలయోరిఫ ।

తస్య తే నిగ్రహే తాభ్యాం యుగ్రగహామస్థిరం ॥ ౩౨

పృతస్యేవేంద్రబాహుభ్యాం బాహోరేకస్య నిగ్రహః ।

క్షీప్రం తవ స నాథా మే రామస్సమిత్రిణా సహ ॥

తోయమబ్జమివాదిత్యః ప్రాణానాదాస్యతే శరైః ॥ ౩౩

గిరిం కుబేరస్య గతోఽథవాఽలయం

సభాం గతో వా నరుణస్య రాజ్యః ।

అసంశయం దాశరథేర్న మోక్ష్యసే

మహాద్రుమః శాలహతోఽశనేరిన ॥ ౩౪

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - ఏకవింశస్సర్గః.

అథ ద్వావింశస్సర్గః .

—:0:—

సీతాయా నచనం శ్రుత్వా పరుషం రాక్షసాధిపః ।
 ప్రత్యువాచ తతస్సీతాం విప్రియం ప్రియదర్శనాం ॥ ౧
 యథాయథా సాంత్యయితా వశ్యః స్త్రీణాం తథాతథా ।
 యథాయథా ప్రియం వక్తా పరిభూతస్తథాతథా ॥ ౨
 సునియచ్ఛతి మే క్రోధం త్వయి కామస్సముత్థితః ।
 ద్రవతో మార్గమాసాద్య హయానివ సుసారథిః ॥ ౩
 వామః కామో మనుష్యాణాం యస్మిన్ కిల నిబధ్యతే ।
 జనే తస్మిన్ స్వనుక్రోశః స్నేహశ్చ కిల జాయతే ॥ ౪
 ఏతస్మాత్ కారణాన్న త్వం భూతయామి వరాననే ।
 వధార్హామవమాన్హార్హాం మిథ్యాప్రవ్రజితే రతాం ॥ ౫
 పరుషాఃసీతా వాక్యాని యానియాని బ్రవీషి మాం ।
 తేషుతేషు వధో యుక్తః తన మైథిలి దారుణః ॥ ౬
 ఏనముక్త్వా తు వై దేహీం రావణో రాక్షసాధిపః ।
 క్రోధసంరంభసంయుక్తః సీతాముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౭
 ద్వా మాసా రక్షితవ్యో మే యోఽవధిస్తే మయా కృతః ।
 తతశ్చయనమాహోహ మమ త్వం వరవర్ణిని ॥ ౮
 ఊర్ధ్వం ద్వాభ్యాం శు మాసాభ్యాం భర్తారం మామనిచ్ఛతి ।
 మమ త్వం ప్రాతరాశార్థం ఆరభంతే మహానసే ॥ ౯

- శా తర్జ్యమానాం సంపేక్ష్య రాక్షసేంద్రేణ జానకీం ।
దేవగంధర్వకన్యాస్తాః విషేదుర్వికృతేక్షణాః ॥ ౧౦
- ఓషప్రకారైరపరాః వక్త్రనేత్రైస్తథాపరాః ।
సీతామాశ్వాసయామానుః తర్జితాం తేన రక్షసా ॥ ౧౧
- శాభిరాశ్వాసితా సీతా రావణం రాక్షసాధిపం ।
ఉవాచత్సహితం వాక్యం వృత్తశౌండిర్యగర్వితం ॥ ౧౨
- మానం న తే జనః కశ్చిత్ అస్తి నిశ్చేయసే స్థితః ।
నివారయతి యో న త్వాం కర్మణోఽస్మాద్విగర్హితాత్ ॥ ౧౩
- మాం హి ధర్మాత్మనః పత్నీం శచీమివ శచీపతేః ।
త్వదన్యస్త్రీషు లోకేషు ప్రార్థయేన్ననసాపి కః ॥ ౧౪
- రాక్షసాధమ రామన్య భార్యామమితతేజసః ।
ఉక్తవానసి యత్పాపం క్వ గతస్తస్య మోక్ష్యసే ॥ ౧౫
- యథాదృష్టశ్చ మాతంగః శశశ్చ సహితౌ వనే ।
తథా ద్విరదవద్రామః త్వం నీచశశవత్ స్మృతః ॥ ౧౬
- స త్వమిత్వోకునాథం వై క్షిపన్నిహ న లజ్జసే ।
చక్షుషోర్విషయం తస్య న తావదుపగచ్ఛసి ॥ ౧౭
- ఇమే తే నయనే క్రూరే విరూపే కృష్ణపింగళే ।
క్షితౌ న పతితే కస్మాత్ మామనార్య నిరీక్షితః ॥ ౧౮
- తస్య ధర్మాత్మనః పత్నీం స్నుషాం ధశరథస్య చ ।
కథం వ్యాహరతో మాం తే న జిహ్వ న్యవశీర్యతే ॥ ౧౯

అనందేశాత్తు రామస్య తవనశ్చనుపాలనాత్ ।

న త్వాం కుర్మి దశగ్రీవ భస్మ భస్మార్క తేజసా ॥ ౨౦

నాపహర్తుమహం శక్త్యా త్వయా రామస్య ధీమతః ।

విధిస్తవ వధార్థాయ విహితో నాత్ర సంశయః ॥ ౨౧

శూరేణ ధనదభ్రాత్రా బలై స్సముదితేన చ ।

అపోహ్య రామం కస్మాద్ధి దారచౌర్యం త్వయా కృతం ॥ ౨౨

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా రామణో రాక్షసాధిపః ।

విప్రుత్య నయనే క్యూరే జానకీమన్వవై క్షుత ॥ ౨౩

సీలజీమూతసంకాశః మహాభుజశిరోధరః ।

సింహసత్త్వగత్రిశ్శ్రీమాన్ దీప్తజహ్వగలోచనః ॥ ౨౪

చలగ్రమకుటస్రాంశుః చిత్రమాల్యానులేపనః ।

రక్తమాల్యాంబరధరః తప్తాంగదవిభూషణః ॥ ౨౫

శ్రోణిసూత్రేణ మహతా మేచకేన సుసంవృతః ।

అమృతోత్పాదనద్ధేన భుజగేనేవ మందరః ॥ ౨౬

తాభ్యాం స పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః ।

శుశుభేఽచలసంకాశః శృంగాభ్యామివ మందరః ॥ ౨౭

తరుణాదిత్యవర్ణాభ్యాం కుండలాభ్యాం విభూషితః ।

రక్తపల్లవపుష్పాభ్యాం అశోకాభ్యామివాచలః ॥ ౨౮

స కల్పవృక్షప్రతిమః వసంత ఇవ మూర్తిమాన్ ।

శ్లోశానచైత్యప్రతిమః భూషితోఽపి భయంకరః ॥ ౨౯

- అవేక్షమాణో వై దేహీం కోవనంరక్తలోచనః ।
ఉవాచ రావణస్సీతాం భుజంగ ఇవ నిశ్శ్వాసః ॥ ౩౦
- అవయేనాభిసంపన్నం అర్థహీనమనువ్రతే ।
నాశయామ్యహమద్య త్వాం సూర్యస్సంధ్యామివౌజసా ॥ ౩౧
- ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణశ్శత్రురావణః ।
సదిదేశ తతస్సర్వాః రాక్షసీన్సోరదర్శనాః ॥ ౩౨
- ఏకాక్షీమేకకర్ణాం చ కర్ణప్రావరణాం తథా ।
గోకర్ణీం హస్తీకర్ణీం చ లుబకర్ణీమకర్ణీకాం ॥ ౩౩
- హస్తీపాద్యశ్వపాద్యా చ గోపాదీం పాదచూళికాం ।
ఏకాక్షీమేకపాదీం చ పృథుపాదీమపాదికాం ॥ ౩౪
- అతిమాత్రశిరోగ్రీవాం అతిమాత్రకుచోదరీం ।
అతిమాత్రాస్యనేత్రాం చ దీర్ఘజిహ్వమజిహ్వీకాం ॥ ౩౫
- అనాసికాం సింహముఖీం గోముఖీం సూకరీముఖీం ।
యథా మద్వశగా నీతా క్షిప్రం భవతి జానకీ ॥ ౩౬
- తథా కుసుత రాక్షస్యః సర్వాః క్షిప్రం సమేత్య చ ।
ప్రతిహేమానుహేమైశ్చ సామదానాదిభేదనైః ॥ ౩౭
- అపర్జయత వై దేహీం దండస్యోద్యమనేన చ ।
ఇతి ప్రతిసమాదిశ్య రాక్షసేంద్రః పునఃపునః ॥ ౩౮
- కామసున్యుపరీతాత్నా జానకీం పర్యతర్జయత్ ।
ఉపగమ్య తతః క్షిప్రం రాక్షసీ ధాన్యమాలినీ ॥ ౩౯

పరివ్యజ్య దశగ్రీవం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ।

మయా క్రీడ మహారాజ సీతయా కిం తవానయా ॥

౪౦

వివర్ణయా కృపణయా మానుష్యా రాక్షసేశ్వర ।

నూనమస్యా మహారాజ న దివ్యాభోగసత్తమా ॥

౪౧

విదధాత్యమరశ్రేష్ఠః తన బాహుబలార్జితా ॥

అకామాం కామయానస్య శరీరముపతప్యతే ॥

౪౨

ఇచ్ఛంతీం కామయానస్య ప్రీతిర్భవతి శోభనా ।

ఏవముక్తస్తు రాక్షస్యా సముత్క్లిప్తస్తతో బలీ ॥

౪౩

ప్రహసన్ మేఘసుంకాశః రాక్షసస్సం న్యవర్తత ।

ప్రస్థితస్స దశగ్రీవః కంపయన్నివ మేదిసీం ॥

౪౪

జ్వలద్భస్కరవర్ణాభం ప్రవివేశ నివేశనం ।

దేవగంధర్వకన్యాశ్చ నాగకన్యాశ్చ సర్వతః ॥

పరివార్య దశగ్రీవం వివిశుస్తద్గ్రహోత్తమం ।

౪౫

స మైథిలీం ధర్మపరామవస్థితాం

ప్రవేశమానాం పరిభర్తస్య రావణః ।

విహాయ సీతాం మదనేన మోహితః

స్యమేవ వేశ్మ ప్రవివేశ భాస్వరం ॥

౪౬

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - ద్వావింశస్తర్గః.

అథ త్రయోవింశస్సర్గః ,

—:0:—

- ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణశ్శత్రురావణః ।
 సుదిశ్య చ తతస్సర్వాః రాక్షసీర్నిర్జగమ హ ॥ ౧
- నిష్కాంతే రాక్షసేంద్రే తు పునరంతఃపురం గతే ।
 రాక్షసాభీమరూపాస్తాః సీతాం సమభిదుద్యువుః ॥ ౨
- తస్సీతామపాగమ్య రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః ।
 పరం పరుషయా వాచా వై దేహీమిదమబ్రువన్ ॥ ౩
- శాలస్త్యస్య వరిష్ఠస్య రావణస్య మహాత్మనః ।
 షోగీవస్య భార్యాత్వం సీతే న బహుమన్యసే ॥ ౪
- తతస్త్యైకజటా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ।
 ఆమంత్రిత్య క్రోధతామ్రాక్షీ సీతాం కరతలోదరీం ॥ ౫
- ప్రజాపతీనాం మణ్డం తు చతుర్థో యః ప్రజాపతిః ।
 మానసో బ్రహ్మణః పుత్రః పులస్త్య ఇతి విశ్రుతః ॥ ౬
- పులస్త్యస్య తు తేజస్వీ మహర్షేర్దానసస్సుతః ।
 నామ్నా న విశ్రవా నామ ప్రజాపతీసమప్రభః ॥ ౭
- తస్య పుత్రో విశాలాక్షీ రావణశ్శత్రురావణః ।
 తస్య త్వం రాక్షసేంద్రస్య భార్యా భవతునుర్హసి ॥ ౮
- మయోక్తం చాక్షసర్వాంగి వాక్యం కిం నానుమన్యసే ।
 త్వో హరిజటా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౯

వివృత్య నయనే కోపాత్ మార్జారనదృశేక్షణా ।

యేన దేవాస్త్రయస్త్రింశత్ దేవరాజశ్చ నిర్జితాః ॥

౧౦

తస్య త్వం రాక్షసేంద్రస్య భార్యా భవతుమర్హసి ।

తతస్తు ప్రఘసా నామ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా ॥

౧౧

భర్తృయంతీ తదా ఘోరం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ।

వీణోద్దిక్తస్య శూరస్య స్రగ్ధ్రామేష్వనివర్తినః ॥

౧౨

బలినో వీర్యయుక్తస్య భార్యాత్వం కిం న లిప్సె ।

క్రియాం బహుమతాం భార్యాం త్యక్త్వా రాజా మహాబలః ॥

౧౩

సర్వాసాం చ మహాభాగాం త్వాముపైష్యతి రావణః ।

సమృద్ధం స్త్రీసహస్రేణ నానారత్నోపశోభితం ॥

౧౪

అంతఃపురం సముత్సృజ్య త్వాముపైష్యతి రావణః ।

అన్యా తు వికటా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥

౧౫

అనకృద్దేవతాయుద్ధే నాగగంధర్వదానవాః ।

నిర్జితాస్సమరే యేన న తే పార్శ్వముపాగతాః ॥

౧౬

తస్య సర్వసమృద్ధస్య రావణస్య మహాత్మనః ।

కిమద్య రాక్షసేంద్రస్య భార్యాత్వం నేచ్ఛనేఽధమే ॥

౧౭

తతస్తు దుర్ముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ।

యస్య సూర్యో న తపతి భీతో యస్య చ మారుతః ॥

౧౮

న వాతి స్థాయతాపాంగి కిం త్వం తస్య న తిష్ఠసి ।

పుష్పవృష్టిం చ తరవా ముముచుర్యస్య వై భయాత్ ॥

౧౯

శైలాశ్చ నుభూః పానీయం జలదాశ్చ యదేచ్ఛతి ।

తస్య నైర్మతరాజస్య రాజరాజస్య భామిని ॥

ఏ త్వం న కురుషే బుద్ధిం భార్యాధై రావణస్య హి ।

సాధు తే తత్త్వతో దేవి కథితం సాధు భామిని ॥

గృహాణ నుస్మితే వాక్యం అన్యథా న భవిష్యసి ॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండ - త్రయోవింశస్సర్గః.

10:

అథ చ తుర్వింశ స్సర్గః .

తస్మిన్మామపాగమ్య రాక్షసోఽవికృతాననాః ।

పరుషం పరుషా నార్యః ఊచుస్తాం వాక్యమప్రియం ॥

ఏ త్వమంతఃపురే సీతే నర్వభూతమనోహరే ।

మహాహాశయనోపేతే న వాసమనుమన్యసే ॥

మానుషీ మానుషస్యైవ భార్యాత్వం బహుమన్యసే ।

ప్రత్యాహర మనో రామాత్ న త్వం జాతు భవిష్యసి ॥

త్రైలోక్యవనుభోక్తారం రావణం రాక్షసేశ్వరం ।

భర్తారముపసంగమ్య విహరస్వ యథానుఖం ॥

మానుషీ మానుషం తం తు రామమిచ్ఛసి శోభనే !

రాజ్యాధ్యక్షమసిద్ధార్థం విక్లబం త్వమనిందితే ॥

రాక్షసీనాం వచశ్చృత్వా సీతా పద్మనిభేక్షణా ।

ప్రత్యాభ్యామత్రుఘ్నార్ణాభ్యాం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥

యదిదం హోకవిద్విష్టం ఉదాహరణ సంగతాః ।

నై తస్మిన్నసి వాక్యం మే కిల్బిషం ప్రతిభాతి వః ॥

స మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితుమర్హతి ।

కామం భావత మాం సర్వాః స కరిష్యామి పౌ వచః ॥

దీనో వా రాజ్యహీనో వా యో మే భర్తా స మే గురుః ।

తం నిత్యమనురక్తాఽస్మి యథా సూర్యం సువర్చలా ॥

యథా శచీ మహాభాగా శక్రం సముపతిష్ఠతి ।

అసుంధతీ వసిష్ఠం చ గోహిణీ శశినం యథా ॥

లోపాముద్రా యథాఽగస్త్యం సుకన్యా చ్యవనం యథా ।

సావిత్రీ సత్యవంతం చ కపిలం శ్రీమతీ యథా ॥

సౌదాసం మదయంతీవ కేశినీ నగరం యథా ।

నైషధం దమయంతీవ భైమీ పతిమనువ్రతా ॥

తథాఽహమిత్యేకువరం రామం పతిమనువ్రతా ।

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా రాక్షస్యః కోధమూర్ఛితాః ॥

భర్త్యయంతి స్మ పరుషైః వాక్త్రై రావణచోదితాః ।

అవలీనస్స నిర్వాక్యః హనుమాన్ శింశుపాద్రుమే ॥

సీతాం సంత్వర్జయంతీస్తాః రాక్షసీరశ్వణోత్ కపిః ।

తామభిక్రమ్య సంక్రుద్ధా వేషమానాం సమంతతః ॥

భృశం సంలిలిహుదీప్తాః ప్రలంబాన్ దశనచ్ఛదాన్ ।

ఊచుర్ష పరమక్రుద్ధాః ప్రగృహ్యశు పరశ్వధాన్ ॥

- నేయమర్హతి భర్తారం రావణం రాక్షసాధిపం ।
- సా భర్తస్యమానా భీమాభిః రాక్షసీభిర్వరాననా ॥ ౧౭
- సా బాష్పముపమార్జంతీ శింశుపాం తాముపాగతా ।
- తతస్తాం శింశుపాం సీతా రాక్షసీభిస్సమావృతా ॥ ౧౮
- అభిగమ్య విశాహక్షీ తస్థా శోకపరిప్లుతా ।
- తాం కృశాం దీనవదనాం మలినాంబరధారిణీం ॥ ౧౯
- భర్తస్యూచక్రిరే సీతాం రాక్షస్యస్తాం సమంతతః ।
- తతస్తాం వినతా నామ రాక్షసీ భీమదర్శనా ॥ ౨౦
- ఆబవీత్ కుపితాకారా కరాళా నిర్ణతోదరీ ।
- సీతే పర్యాప్తమేతావత్ భర్తుః స్నేహో నిదర్శితః ॥ ౨౧
- సర్వత్రాతికృతం భద్రే వ్యసనాయోవకల్పతే ।
- పరితుష్టాఽస్మి భద్రం కే మానుషస్తే కృతో విధిః ॥ ౨౨
- మమాపి తు వచః పథ్యం బ్రువంత్యాః కురు మైథిలి ।
- రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసాం ॥ ౨౩
- ఏకాంతం రూపవంతం చ సురేశమివ వాసవం ।
- దక్షిణం త్యాగశీలం చ సర్వస్య ప్రియదర్శనుం ॥ ౨౪
- మానుషం కృపణం రామం త్యక్త్వా రావణమాశ్రయ ।
- దివ్యాంగరాగా వై దేహి దివ్యాభరణభూషితా ॥ ౨౫
- అదృష్టప్రభృతి సర్వేషాం లోకానామీశ్వరీ భవ ।
- అగ్నేస్సాస్త్విహ యథా దేవీ శచీవేంద్రస్య శోభనే ॥ ౨౬

కిం తే రామేణ వైదేహి కృపణేన గతాయుషా ।

ఏతదుక్తం చ మే వాక్యం యది త్వం న కరిష్యసి ॥ ౨౭

అస్మిన్ ముహూర్తే సర్వాస్తావం భక్షయిష్యామహే వయం ।

అన్య తు వికటా నామ లంబమానపయోధరా ॥ ౨౮

అబ్రవీత్ కుపితా సీతాం ముష్టిముద్యమ్య గజఙ్గతీ ।

బహున్యప్రియరూపాణి వచనాని సుదుర్భుతే ॥ ౨౯

అనుక్రోశాన్మృదుత్వాచ్చ సోధాని తవ మైథిలి ।

న చ నః కురుషే వాక్యం హితం కాలపురస్కృతం ॥ ౩౦

అసీతాఽసి సముద్రస్య పారమనైర్విరురాసదం ।

రావణాతఃపురం ఘోరం ప్రవిష్టా చాసి మైథిలి ॥ ౩౧

రావణస్య గృహే రుద్ధాం అస్మాభిస్తు సురక్షితాం ।

న త్వాం శక్తః పరిత్రాతుం అపి సాక్షాత్ పురందరః ॥ ౩౨

కురుష్వ హితవాదిన్యా వచనం మమ మైథిలి ।

అలమశ్రుప్రపాతేన త్యజ శోకమనర్థకం ॥ ౩౩

భజ వ్రీతిం ప్రహర్షం చ త్యజై తాం నిత్యదైన్యతాం ।

సీతే రాక్షసరాజేన సహ క్షీడ యథానుఖం ॥ ౩౪

జానాసి హి యథా భీరు స్త్రీణాం యావనమధ్రువం ।

యావన్న తే వ్యతిక్రామేత్ తావత్సుఖమవాప్నుహి ॥ ౩౫

ఉద్యానాని చ రమ్యాణి పర్వతోపవనాని చ ।

సహ రాక్షసరాజేన చర త్వం మదిరేక్షణే ॥ ౩౬

స్త్రీసహస్రాణి తే నప్త వశే స్థాస్యంతి సుండరి ।

రావణం భజ భర్తారం భగ్నారం సర్వరక్షసాం ॥

౩౭

ఉత్పాట్య వా తే హృదయం భక్షయిష్యామి మైథిలి ।

యది మే వ్యాహృతం వాక్యం న యథావత్ కరిష్యసి ॥

౩౮

తతశ్చండోదరీ నామ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా ।

భ్రామయంతీ మహాచ్ఛాలం ఇదం వచనమబ్రవీత్ ॥

౩౯

ఇమాం హరిణిలోలాక్షీం త్రాసోత్కంపివయోధరాం ।

రావణేన హృతాం దృష్ట్వా దౌహృదో మే మహానభూత్ ॥

౪౦

యశ్చత్ స్త్రీహమథోత్పీడం హృదయం చ నబంధనం ।

ఊత్యాణ్యసి తథా శీర్షం ఖాదేయమితి మే మతిః ॥

౪౧

తతస్తు ప్రఘసా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ।

కంఠమస్యా నృశంసాయాః పీడయామ కిమాస్యతే ॥

౪౨

వివేద్యతాం తతో రాజ్ఞే మానుషీ సా మృతేతి హ ।

నాత్ర కశ్చన సందేహాః ఖాదతేతి న నత్యుతి ॥

౪౩

తత స్త్యజాముఖి నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ।

విశస్యేమాం తతస్సర్వాః సమాన్ కురుత పీలుకాన్ ॥

౪౪

విభజాను తతస్సర్వాః వివాదో మే న రోచతే ।

వేయమాసీయతాం క్షిప్రం లేహ్యముచ్చావచం బహు ॥

౪౫

తతశ్శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ।

ఊజాముఖ్యా యదుక్తం హి తదేవ మమ రోచతే ॥

౪౬

సురా చాసీయతాం క్షీప్రం సర్వశోకవినాశినీ ।

మానుషం మాంసమాస్వాద్య నృత్యామోఽథ నికుంభిలాం ॥ ౪౭

ఏవం సంభర్తస్యమానా సా సీతా సురసుతోపమా ।

రాక్షసీభిస్సుఖారాభిః ధైర్యముత్సృజ్య రోదితి ॥

౪౮

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - చతుర్వింశస్సర్గః.

—:—

అథ పంచవింశస్సర్గః .

—:—

తథా తాసాం వదంతీనాం పరుషం దారుణం బహు ।

రాక్షసీనామసామ్యానాం రురోద బనకాత్మజా ॥

ఏవముక్తా తు నైదేహీ రాక్షసీభిర్మనస్వినీ ।

ఉవాచ పరమత్రస్తా బాష్పగద్గదయా గిరా ॥

న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితుమర్హతి ।

కామం ఖాదత మాం సర్వాః న కరిష్యామి ప్రౌవచః ॥

సా రాక్షసీమధ్యగతా సీతా సురసుతోపమా ।

న శర్మ లేభే దుఃఖార్తా రావణేన చ తర్జితా ॥

వేపతే స్నాధికం సీతా విశంతీవాంగమాత్మనః ।

వనే యూధపరిభ్రష్టా మృగీ కోక్తైరివార్దితా ॥

సా త్వశోకస్య విపులాం శాఖామాలంబ్య పుష్పితాం ।

చింతయామాస శోకేన భర్తారం భగ్నుమానసా ॥

- సా స్నాపయంతీ విపులౌ స్తనౌ నేత్రజలస్నవైః ।
 చింతయంతీ న శోకస్య తదాంతమధిగచ్ఛతి ॥ ౭
- సా వేషమానా పతితా ప్రవాతే కదలీ యథా ।
 రాక్షసీనాం భయత్రస్తా వివర్ణవదనాభవత్ ॥ ౮
- శస్యాస్యా దీర్ఘవిపులా వేషంత్యాసీతయా తదా ।
 దృశ్యే కంపినీ వేణీ వ్యాళీవ పరిసర్పతీ ॥ ౯
- సా నిశ్శ్వసంతీ దుఃఖార్తా శోకోపహతచేతనా ।
 తర్తా వ్యసృజదశ్రూణి మైథిలీ విలలాప హ ॥ ౧౦
- హ రామేతి చ దుఃఖార్తా హః పునర్లక్ష్మణేతి చ ।
 హ శ్వశు మమ కానల్యే హః నుమిత్రేతి భామినీ ॥ ౧౧
- లోకప్రవాదస్సత్యోఽయు పండితైస్సముదాహృతః ।
 తారే దుర్లభో మృత్యుః స్త్రియా వా పురుషస్య వా ॥ ౧౨
- యత్రాహమేవం క్యూరాభిః రాక్షసీభిరహర్దితా ।
 కేవామి హీనా రామేణ ముహూర్తమపి దుఃఖతా ॥ ౧౩
- షూఽల్పపుణ్యా కృపణా వినశిష్యామ్యనాథవత్ ।
 సముద్రమధ్యే నౌః పూర్ణా వాయువేగై రివాహతా ॥ ౧౪
- భర్తారం తమవశ్యంతీ రాక్షసీవశమాగతా ।
 సీదామి ఖిలు శోకేన కూలం తోయహతం యథా ॥ ౧౫
- తం పద్మదళపత్రాక్షం సింహవిక్రాంతగామినం ।
 భన్యాః వశ్యంతి మే నాథం కృతజ్ఞం ప్రియవాదినం ॥ ౧౬

సర్వథా తేన హీనాయాః రామేణ విదితాత్మనా ।
 తీక్షణం విషమివాస్వాద్య దుర్లభం మమ జీవితం ॥ ౧౭
 కీదృశం తు మయా సాపం పురా జన్మాంతరే కృతం ।
 యేనేదం ప్రాప్యతే దుఃఖం మయా ఘోరం సుదారుణం ॥ ౧౮
 జీవితం త్యక్తుమిచ్ఛామి శోకేన మహతాఽఽవృతా ।
 రాక్షసీభిశ్చ రక్ష్యంత్యా రామో నాసాద్యతే మయా ॥ ౧౯
 ధిగస్తు ఖలు మానుష్యం ధిగస్తు పరవశ్యతాం ।
 న శక్యం యత్సరిత్యక్తుం ఆత్మచ్ఛందేన జీవితం ॥ ౨౦

ఇతి శ్రీమత్సుందర కాండే .. పంచవింశస్సర్గః.

—————:0:—————

అథ షడ్వింశ స్సర్గః .

—————:0:—————

ప్రసక్తాశుముఖత్యేవం బ్రువంతీ జనకాత్మజా ।
 అధోముఖముఖ బాలా విలపుముపచక్రమే ॥
 ఉన్నతైవ ప్రమతైవ భ్రాంతచిత్తైవ శోచతీ ।
 ఉపావృత్తా కిశోరీవ వివేష్టంతీ మహీతలే ॥
 రాఘవస్య ప్రమత్తస్య రక్షసా కామరూపిణా ।
 రావణేన ప్రమథ్యాహం ఆనీతా క్రోశతీ బలాత్ ॥
 రాక్షసీవశమాపన్నా భర్తస్యమానా సుదారుణా ।
 చింతయంతీ సుదుఃఖార్తా నాహం జీవితముత్సహే ॥

స హి మే జీవితేనార్థః నైవాధౌర్న చ భూషణైః ।

వసంత్యా రాక్షసీమధ్యే వినా రామం నుచారథం ॥

౫

అశ్వసారమిదం నూనం అథవాఽవ్యజరామరం ।

హృదయం మమ యేనేదం స దుఃఖేనావశీర్యతే ॥

౬

ధిక్చామనార్యామసతీం యాఽహం తేన వినాకృతా ।

ముహూర్తమపి రక్షామి జీవితం సావజీవితా ॥

౭

కా చ మే జీవితే శ్రద్ధా సుఖే వా తం ప్రియం వినా ।

భర్తారం సాగరాంతాయాః వసుధాయాః ప్రియంవదం ॥

౮

భిష్యతాం భక్ష్యతాం వాఽపి శరీరం విస్మజామ్యహం ।

స చాప్యహం చిరం దుఃఖం సహేయం ప్రియవర్జితా ॥

౯

చరణేనాపి సవ్యేన స స్పృశేయం నిశాచరం ।

రావణం కిం పునరహం కామయేయం విగర్హితం ॥

౧౦

ప్రత్యాఖ్యాతం స జానాతి నాత్మానం నాత్మనః కులం ।

యో సృశంసన్వభావేన మాం ప్రార్థయితుమిచ్ఛతి ॥

౧౧

భిన్నా భిన్నా విభక్తా వా దీప్తైవాగ్నౌ ప్రదీపితా ।

రావణం నోపతిష్ఠేయం కిం ప్రలాపేన వశ్చిరం ॥

౧౨

ఖ్యాతః ప్రాజ్ఞః కృతజ్ఞశ్చ సానుక్రోశశ్చ రాఘవః ।

సద్వృత్తో నిరనుక్రోశః శంకే మద్భాగ్యసంక్షయాత్ ॥

౧౩

రాక్షసానాం సమాప్రాణి జనస్థానే చతుర్దశ ।

యేనై కేన నిరస్తాని మాం కిం నాభిప్రపద్యతే ॥

౧౪

నిరుద్ధా రావణేనాహం అల్పవీర్యేణ రక్షసా ।

సమర్థః ఖలు మే భర్తా రావణం హంతుమాహవే ॥

విరాధో దండకారణ్యే యేన రాక్షసపుంగవః ।

రణే రామేణ నిహతః స మాం కిం నాభిపద్యతే ॥

కామం మధ్యే సముద్రస్య లంకేయం దుష్ప్రధర్షణా ।

న తు రాఘవబాణానాం గతిరోధీహ విద్యతే ॥

కిం ను తత్కారణం యేన రామో దృఢపరాక్రమః ।

రక్షసాఽపహృతాం భార్యాం ఇష్టాం నాభ్యవపద్యతే ॥

ఇహస్థాం మాం న జానీతే శంకే లక్ష్మణపూర్వజః ।

జానన్మపి హి తేజస్వీ ధర్షణం మన్వయిష్యతి ॥

హృతేతి యోఽధిగత్వా మాం రాఘవాయ నివేదయేత్ ।

గృధ్రరాజోపి స రణే రావణేన నిపాతితః ॥

కృతం కర్న మహత్తైన మాం తథాఽభ్యవపద్యతా ।

తిష్ఠతా రావణద్వంద్వే నృద్ధేనాపి జటాయుషా ॥

యదిమామిహ జానీయాత్ వర్తమానాం స రాఘవః ।

అద్య బాణైరభిక్రుద్ధః కుర్యాల్లోకమరాక్షసం ॥

విధమేచ్ఛ పురీం లంకాం శోషయేచ్ఛ మహాదధిం ।

రావణస్య చ నీచస్య కీర్తిం నామ చ నాశయేత్ ॥

తతో నిహతనాథానాం రాక్షసీనాం గృహేగృహే ।

యథాఽహమేవం రుదతీ తథా భూయో న సంశయః ॥

అప్యప్యరాక్షసాం లంకాం కుర్వాదామస్సలక్షణాః ।

సహితాభ్యాం రిపుర్ద్వైష్టః ముహూర్తమపి జీవతి ॥ ౨౫

చితాధూమాకులవథా గృధ్రమండలసంకులా ।

అచిరేణ తు లంకేయు శ్శశానసదృశీ భవేత్ ॥ ౨౬

అచిరేణైవ కాలేన ప్రాప్స్యామ్యేవ మనోరథం ।

దుష్ప్రస్థానోఽయమాఖ్యాతి సర్వేషాం పౌ విపర్యయం ॥ ౨౭

యాదృశానీహ దృశ్యంతే లంకాయామశుభాని వై ।

అచిరేణ తు కాలేన భవిష్యతి హతప్రభా ॥ ౨౮

మానం లంకా హతే పాపే రావణే రాక్షసాధమే ।

శోషం యాస్యతి దుర్ధషాః ప్రమదా విధవా యథా ॥ ౨౯

పునోత్సవసముత్థా చ నప్తభర్త్రీ సరాక్షసా ।

భవిష్యతి పురీ లంకా నప్తభర్త్రీ యథాఽంగనా ॥ ౩౦

మానం రాక్షసకన్యానాం రుదంతీనాం గృహేగృహే ।

శ్రోష్యామి నచిరాదేవ దుఃఖార్తానామిహ ధ్వనిం ॥ ౩౧

సాంధికారా హతద్యోతా హతరాక్షసపుంగవా ।

భవిష్యతి పురీ లంకా నిర్దగ్ధా రామసాయకైః ॥ ౩౨

యది నామ స శూనో మాం రామో రక్తాంతలోచనః ।

కానీయాద్వర్తమానాం హి రావణస్య నివేశనే ॥ ౩౩

అనేన తు నృశంసేన రావణేనాధమేన మే ।

పమయో యస్తు నిర్దిష్టః తస్య కాలోఽయమాగతః ॥ ౩౪

అకార్యం యే న జానంతి నైరృతాః పాపకారిణః ।

అధర్మాత్తు మహాత్పాతః భవిష్యతి హి సాంప్రతం ॥ ౩౫

నైతే ధర్మం విజానంతి రాక్షసాః పిశితాశనాః ।

ధృవం మాం ప్రాతరాశాభే రాక్షసః కల్పయిష్యతి ॥ ౩౬

సాహం కథం కరిష్యామి తం వినా ప్రియదర్శనం ।

రామం రక్తాంతనయనం అవశ్యంతి సుదుఃఖతా ॥ ౩౭

యది కశ్చిత్ ప్రదాతా మే విషస్యాద్య భవేదిహ ।

క్షీప్రం నైవన్వతం దేవం పశ్యేయం పతినా వినా ॥ ౩౮

నాజానాజీవతీం రామః స మాం లక్ష్మణపూర్వజః ।

జానంతౌ తౌ న కుర్యాతాం నోర్వాన్యం హి మమ మార్గణం ॥ ౩౯

నూనం మమైవ శోకేన స వీరో లక్ష్మణగ్రజః ।

దేవలోకమితో యాతః త్యక్త్వా దేహం మహితలే ॥ ౪౦

ధన్యా దేవాన్సగ్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమమయః ।

మమ పశ్యంతి యే నాథం రామం రాజీవహోచనం ॥ ౪౧

అథనా న హి తస్మాథ్లో ధర్మకామస్య ధీమతః ।

మయా రామస్య రాజషేః భార్యయా పరమాత్మనః ॥ ౪౨

దృశ్యమానే భవేత్ప్రీతిః సాహృదం నాన్త్యపశ్యతః ।

నాశయంతి కృతఘ్నాన్తు న రామో నాశయిష్యతి ॥ ౪౩

కిం ను మే న గుణాః కేచిత్ కిం వా భాగ్యక్షయో మమ ।

యాహం నీదామి రామేణ హీనా ముఖ్యేన భామినీ ॥ ౪౪

శ్రేయో మే జీవితాన్మర్త్యం విహీనాయా మహాత్మనః ।

రామాదక్లిష్టచారి తాత్ శూరాచ్ఛత్రునిబహాణాత్ ॥ ౪౫

అథవా స్యస్తశస్త్రా తౌ వనే మూలఫలాశినౌ ।

భ్రాతృకౌ హి నరశ్రేష్ఠౌ సువృత్తౌ వనగోచరా ॥ ౪౬

అథవా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా ।

ఛద్ధనా ఫూటితో శూరా భ్రాతృకౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౭

సౌహమేవం గతే కాలే మర్త్యమిచ్ఛామి సర్వథా ।

స చ మే విహితో మృత్యుః అస్మిన్ దుఃఖైఽపి వర్తతే ॥ ౪౮

ధన్యాః ఖలు మహాత్మానః మునయస్త్యక్తకిల్బిషాః ।

జతాత్మానో మహాభాగాః యేషాం స స్తః ప్రియాప్రియే ॥ ౪౯

ప్రియాన్మ సంభవేద్దుఃఖం అప్రియాదధికం భయం ।

కాభ్యాం హి యే వియుజ్యంతే సమస్తేషాం మహాత్మనాం ॥ ౫౦

సౌహం త్యక్తా ప్రియాహేణ రామేణ విదితాత్మనా ।

ప్యాణంస్త్యత్వామి పాపస్య రావణస్య గతా వశం ॥ ౫౧

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-పద్మింశస్సర్గః.

—:0:—

అథ సప్తవింశస్సర్గః .

—:0:—

ఇత్యుక్తాస్తేతయా ఘోరం రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః ।

కాశ్చిజ్జగుస్తదాఖ్యాతుం రావణస్య తరస్వినః ॥

తతస్సీతామసాగమ్య రాక్షసోఽఘోరదర్శనాః ।

పునః పరుషమేకార్థం అనర్థార్థమథాబ్రువత్ ॥

అద్యేదానీ తవానార్యే నీతే పాపవిశ్చయే ।

రాక్షసో భక్షయిష్యంతి మాంసమేతద్యథానుఖం ॥

నీతాం తాభిరనార్యాభిః దృష్ట్వా సంతర్జితాం తదా ।

రాక్షసీ త్రిజటా వృద్ధా శయానా వాక్యమబ్రవీత్ ॥

ఆత్మానం ఖాదతానార్యాః న నీతాం భక్షయిష్యథ ।

జనకస్య సుతామిష్టాం స్నుషాం దశరథస్య చ ॥

స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టః దారుణో రోమహషణః ।

రాక్షసానామభావాయ భర్తురస్యా జయాయ చ ॥

ఏవముక్తాస్త్రీజటయా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః ।

సర్వా ఏవాబ్రువత్ భీతాః త్రిజటాం తామిదం వచః ॥

కథయస్వ త్వయా దృష్టః స్వప్నోఽయం కీదృశో నిశి ।

తాసాం శ్మశ్వా తు వచనం రాక్షసీనాం ముఖోద్గతం ॥

ఉవాచ వచనం కాలే త్రిజటా స్వప్ననంశ్రితం ।

గజచంతమయీం దివ్యాం శిబికామంతరిక్షగాం ॥

యుక్తాం హంససహస్రేణ స్వయమాస్థాయ రాఘవః ।

శుక్లమాల్యాంబరధరః లక్ష్మణేన సహగతః ॥

స్వప్నే చాద్య మయా దృష్టా నీతా శుక్లాంబరావృతా ।

సాగరేణ పరిక్షిప్తం శ్వేతం పర్వతమాస్థితా ॥

- రామేణ సంగతా సీతా భాన్కురేణ ప్రభా యథా ।
 రాఘవశ్చ మయా దృష్టః చతుర్దంతం మహాగజం ॥ ౧౨
- ఆయాధశ్చైలసంకాశం చచార సహలక్ష్మణః ।
 తతస్తా నరశాద్ధూతౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా ॥ ౧౩
- శుక్లమాల్యాంబరధరౌ జానకీం పర్యవస్థితౌ ।
 తత స్తస్య నగస్యాగ్రే హ్యకాశస్థస్య దంతినః ॥ ౧౪
- భర్తా పరిగృహీతస్య జానకీ స్కన్ధమాశ్రితా ।
 భర్తరంకాత్సముత్పత్య తతః కమలలోచనా ॥ ౧౫
- చంద్రసూర్యౌ మయా దృష్టౌ పాణిభ్యాం పరిమార్జితీ ।
 తతస్తాభ్యాం కుమారాభ్యాం ఆస్థితస్స గజోత్తమః ॥ ౧౬
- సీతయా చ విశాలాఘ్నో లంకాయా ఉపరిస్థితః ।
 పాండురర్షభయుక్తేన రథేనాప్తయుజా స్వయం ॥ ౧౭
- ఇహోపయాతః కాకుత్స్థః సీతయా సహ భార్యయా ।
 య్మణేన సహ భ్రాత్రా విమానే వుష్పకే స్థితః ॥ ౧౮
- పాంశం త్రిభువనం భీమం సర్వతః సచరాచరం ।
 స్వం గ్రస్తం మయా దృష్టం రామేణాక్లిప్తకర్ణభా ॥ ౧౯
- ఆయూ ఘోషం దివ్యం విమానం సూర్యసన్నిభం ।
 ఉత్తరాం దిశమాలోక్య జగామ పురుషోత్తమః ॥ ౨౦
- ఏవం స్వప్నే మయా దృష్టః రామస్సత్యపరాక్రమః ।
 య్మణేన సహభ్రాత్రా సీతయా సహ వీర్యవాన్ ॥ ౨౧

న హి రామో మహాతేజాః శక్యో జేతుం సురాసురైః ।

రాక్షసైర్వాఽపి సర్వైర్వా సర్వః పాపజన్తై రివ ॥

౨౨

క్షీరోదధిజలే మధ్యే శ్వేతశ్చైలస్సముచ్చితః ।

తస్య మూర్ధ్ని తతశ్శ్వేతః చతుర్దశంతో మహాగజః ॥

౨౩

తస్య పృష్ఠే స్థితశ్శ్రీమాన్ రామో రాజీవలోచనః ।

లక్ష్మణేన సహ భ్రాతృ సీతయా సహ భార్యయా ॥

౨౪

తతస్సీతా సముత్పత్య భతురంకస్థితా శ్రితా ।

బాహుభ్యాం సంపరివృజ్య సంపూర్ణం చంద్రమండలం ॥

౨౫

తతోఽన్యత్ర మయా దృష్టౌ రామో రక్తాంతలోచనః ।

ఆసీసః ప్రాఙ్ముఖశ్శ్రీమాన్ ఆసనే పరమే శుభే ॥

౨౬

అభిషిక్తంతు కాకుత్స్థః సర్వదేవైర్నమస్కృతః ।

స బ్రహ్మషిగణైస్సర్వైః సర్వతీర్థజలేన చ ॥

౨౭

శుక్లమాల్యాంబరధరా శుక్లగంధానులేపనా ।

సీతా తత్ర పృథుశ్రోణీ రరాజ జనకాత్మజా ॥

౨౮

తతో దేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమమయః ।

బ్రహ్మణమగ్రతః కృత్వా రామం తత్ర వవందిరై ॥

౨౯

ఘనరేవ మయా దృష్టౌ రామో రమయతాం పరః ।

విష్ణురేవ స్వయం భూత్వా తస్మిన్నాస్మై వరాసనే ॥

పరం బ్రహ్మ పరం సత్యం పరం జ్ఞానం పరం తపః ।

పరం బీజం పరం క్షేత్రం పరం కారణకారణం ॥

౩౦

శంఖచక్రధరః శ్రీమాన్ పుండరీకాయతేక్షణః ।

శ్రీవత్సవత్సా నిత్యశ్రీః అజయ్యశ్శాశ్వతో ధ్రువః ॥

ఏనంభూతో మహాతేజాః రామః కమలః పంచనః ।

పక్షలోకేశ్వరశ్శ్రీమాన్ రరాజ రఘునందనః ॥

3౨

33

తతో మహేంద్రః పితరో మునీంద్రాః

గంధర్వవిద్యాధరపన్నగేంద్రాః ।

కృతాభిషేకం పరివాయన్ రామం

ప్రతుష్టపూః ప్రాంజలయః ప్రహృష్టాః ॥

3౪

సృత్యంతి గాయంతి సమేత్య తత్ర

వాద్యం ప్రకుర్వంతి సురేంద్రనాయకాః ।

పంచాశ్చ వీణా మురజాశ్చ భేయాః

నదంతి శంఖాః పణవాశ్చ సవే ॥

3౫

తతోఽన్యత్ర మయా దృష్టః రామస్సత్యవరాక్రమః ।

అష్టాశ్చ సహ భ్రాతృ సీతయా సహ భార్యయా ॥

3౬

రావణశ్చ మయా దృష్టః క్షితౌ తైలసముక్షితః ।

రక్తవాసాః పిబన్ మత్తః కరవీరకృతనజః ॥

3౭

విమానాత్ పుష్పకాదద్య రావణః పతితో భువి ।

కృష్ణమాణః స్త్రియా దృష్టః ముండః కృష్ణాంబరః పునః ॥

3౮

రథేన ఖరయుక్తేన రక్తమాల్యానులేపనః ।

సైలం హస్తాన్సృత్య భ్రాంతచిత్తాకులేంద్రియః ॥

3౯

గర్దభేన యయా శ్రీఘం దక్షిణాం దిశమాస్థితః ।
 పునరేవ మయా దృష్టః రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౪౦
 పతితోఽవాక్ష్పిరా భూమా గర్దభాదృభయమోహితః ।
 సహసోత్థాయ సంభ్రాంతః భయాత్ మదవిహ్వలః ॥ ౪౧
 ఉన్నత ఇవ దిగ్వాసాః దుర్వాక్యం పృలపక బహు ।
 దుర్గంధం దుస్సహం ఘోరం తిమిరం నరకోపమం ॥ ౪౨
 మలపంకం పృవిశ్యాశు మగ్నస్తత్ర మహాహదే ।
 కంఠే బధ్వా దశగ్రీవం వ్రమదా రక్తవాసినీ ॥ ౪౩
 కాళీ కర్దమలిప్తాంగీ దిశం యామ్యాం వ్రకర్షతి ।
 ఏవం తత్ర మయా దృష్టః కుంభకర్ణో నిశాచరః ॥ ౪౪
 రావణస్య సుతాస్సర్వే దృష్టాస్తైలసముక్షితాః ।
 వరాహేణ దశగ్రీవః శింశునూరేణ చేంద్రజిత్ ॥ ౪౫
 ఉష్ఠ్పేణ కుంభకర్ణశ్చ ప్రయాతో దక్షిణాం దిశం ।
 ఏకస్తత్ర మయా దృష్టః శ్వేతచ్ఛతో విభీషణః ॥ ౪౬
 శుక్లమాల్యాంబరధరః శుక్లగంధానులేపనః ।
 శంఖదుందుభినిఘోషేః సృతగీతైరలంకృతః ॥ ౪౭
 ఆరుహ్య మేఘసంకాశం మేఘస్తనితనిస్స్వసం ।
 చతుర్దంతం గజం దివ్యం ఆస్తే తత్ర విభీషణః ॥ ౪౮
 చతుర్భిస్సచివై స్సార్ధం వై హయసముపస్థితః ।
 సమాజశ్చ మయా దృష్టః గీతవాదిత్రనిస్స్వనః ॥ ౪౯

- పితౄణాం రక్తమాలానాం రక్షసాం రక్తవాససాం ।
 లుకా చేయం పురీ రమ్యా సవాజిరథకుంజరా ॥ ౫౦
- సాగరే పతితా దృష్ట్వా భగ్నగోపురతోరణా ।
 లుకా దృష్ట్వా పునస్స్వప్నై వానరేణ తరస్వినా ॥ ౫౧
- దగ్ధా రామన్య దూతేన రావణేనాభిపాలితా ।
 కీర్త్యైతేషు ప్రవృత్తాశ్చ ప్రహసంత్యో మహాన్వనాః ॥ ౫౨
- లుకాయాం భన్గరూక్షాయాం ప్రవిష్టా రాక్షసస్త్రియః ।
 కుంభకర్ణాదయశ్చేమే సర్వే రాక్షసపుంగవాః ॥ ౫౩
- రక్తం వివసనం గృహ్య ప్రవిష్టా గోమయప్రహదే ।
 ఆవగచ్ఛత నశ్యద్ధ్వం సీతామాప స రాఘవః ॥ ౫౪
- ఘృతయేత్ పరమామర్షీ నర్వైస్సాధ్యం హి రాక్షసైః ।
 ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం వనహసమనువ్రతాం ॥ ౫౫
- భర్త్సితాం తజ్జితాం వాఽపి నానుమంస్యతి రాఘవః ।
 తదలం క్రూరవాక్యైర్వ్యః సాంత్యమేవాభిధీయతాం ॥ ౫౬
- అభియాచాను వై దేహీం ఏతద్ధి మమ రోచతే ।
 యస్యామేవంవిధస్స్వప్నః దుఃఖితాయాం ప్రదృశ్యతే ॥ ౫౭
- సా దుఃఖైర్వివిధైర్దుక్తా ప్రియం ప్రాప్నోత్యనుత్తమం ।
 భర్త్సితామపి యాచధ్వం రాక్షస్యః కిం వివక్షయా ॥ ౫౮
- రాఘవాద్ధి భయం ఘోరం రాక్షసానాముపస్థితం ।
 హరిషాతప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ ౫౯

అలమేషా పరిత్రాతుం రాక్షసీమహతో భయాత్ ।

అపి చాస్యా విశాలాత్మ్యః న కించిదుపలక్షయే ॥ ౬౦

విరూపమపి చాంగేషు నుసూక్ష్మమపి లక్షణం ।

ఛాయావై గుణ్యమాత్రం తు శంకే దుఃఖమువస్థితం ॥ ౬౧

అదుఃఖాహామి నూం దేసీం వై హాయనమువస్థితాం ।

అర్థసిద్ధిం తు వై దేవళ్యః పశ్యామ్యహమువస్థితాం ॥ ౬౨

రాక్షసేంద్రవినాశం చ విజయం రాఘవస్య చ ।

నిమిత్తభూతమేతత్తు శ్రోతుమస్యా మహత్ప్రియం ॥ ౬౩

దృశ్యతే చ స్ఫురచ్ఛత్రుః పద్మపత్రమివాయతం ।

ఈషచ్ఛ హృషితో వాస్యాః దక్షిణాయా హ్యదక్షిణః ॥ ౬౪

అకస్మాదేవ వై దేవళ్యః బాహురేకః ప్రకంపతే ।

కరేణుహస్తప్రతిమః నవ్యశ్చోరురనుత్తమః ॥ ౬౫

వేపమానస్సూచయతి రాఘవం పురతః స్థితం ।

పక్షీ చ శాఖానిలయం ప్రవిష్టః

పునఃపునశ్చోత్తమసాంత్యవాదీ ।

సుస్వాగతాం వాచముదీరయానః

పునఃపునశ్చోదయతీవ హృష్టః ॥

ఇతి శ్రీమత్సుందర కాండే-సప్తవింశస్సర్గః.

అ థ అ ష్టా వింశ స్స ర్గః .

—:0:—

సా రాక్షసేంద్రస్య వచో నిశమ్య
తద్రావణస్యాప్రియమప్రియార్తా ।

సీతా విప్రతాన యథా వనాంతే

సింహభిషన్నా గజరాజకన్యా ॥

౧

సా రాక్షసీమధ్యగతా చ భీరుః

వాగ్భిర్భృశం రావణతర్జితా చ ।

కాంతారమధ్యే విజనే విస్మయే

బాలేవ కన్యా విలలాప సీతా ॥

౨

నత్యం బతేదం ప్రవదంతి లోకే

నాకాలమృత్యుర్భవతీతి సంతః ।

యత్రాహమేవం పరిభర్త్యమానా

జీవామి కించిత్ క్షణమవ్యపూజ్య ॥

౩

సుఖాద్విహీనం బహుదుఃఖపూర్ణం

ఇదం తు నూనం హృదయం స్థిరం మే ।

విశేషతే యన్న సహస్రధాఽద్య

వజ్రహతం శృంగమివాచలస్య ॥

౪

నైవాస్తి దోషో మమ నూనమత్ర

వధ్యాఽహమస్యాప్రియదర్శనస్య ।

భావం న చాస్యాహమనుప్రదాతుం
 అలం ద్విజో మంత్రమివాద్విజాయః ॥
 నూనం మమాంగన్యచిరాదనార్యః
 శస్త్రైశ్చితైశ్చేత్యతి రాక్షసేంద్రః ।
 తస్మిన్ననాగచ్ఛతి లోకనాథే
 గర్భస్థజంతోరివ శల్యకృంతః ॥
 దుఃఖం బతేదం మమ దుఃఖతాయాః
 మానా చిరాయాధిగమిష్యతో ద్వా ।
 బద్ధస్య వధ్యస్య యథా నిశాంతే
 రాజాపరాధాదివ తస్కరస్య ॥
 హః రామ హః లక్ష్మణ హః సుమిత్రే
 హః రామమాతస్సహ మే జనన్యా ।
 ఏషా విపద్యామ్యహమల్పభాగ్యా
 మహానాథే నౌరివ మూఢవాతా ॥
 తరస్వినౌ ధారయతా మృగస్య
 సత్త్వేన రూపం మనుజేంద్రపుత్రౌ ।
 నూనం విశస్తా మమ కారణాత్తౌ
 సిహర్షభౌ ద్వావివ వైద్యుతేన ॥
 నూనం న కాలో మృగరూపధారీ
 మామల్పభాగ్యాం లుబుధే తదాసీం ।

యత్ర తార్యపుత్రం వినసజ్జ మూఢా

రామానుజం లక్ష్మణపూర్వజం చ ॥

౧౦

హా రామ సత్యవత దీఘబాహూ

హా పూణాచంద్రప్రతిమానవక్త్ర ॥

హా జీవలోకస్య హితః ప్రియశ్చ

వభ్యాం న మాం వేత్సి హి రాక్షసానాం ॥

౧౧

అసన్యజై వత్సమియం తుమా చ

భూమా చ శయ్యా నియమశ్చ ధర్మే ॥

పతినతాత్వం విఫలం మమేదం

కృతం కృతఘ్నేష్విహ మానుషాణాం ॥

౧౨

మోఘా హి ధర్మశ్చరితో మయాఽయం

తథైకవత్పితృమిదం నిరర్థం ॥

యా త్వాం న పశ్యామి కృశా వివర్ణా

హీనా త్వయా సంగమనే నిరాశా ॥

౧౩

పితుర్ని దేశం నియమేన కృత్వా

వనాన్నివృత్తశ్చరితవ్రతశ్చ ॥

స్త్రీభిస్తు మన్యే విపులేక్షణాభిః

త్వం రంన్యసే వీరభయః కృతార్థః ॥

౧౪

అహం తు రామ త్వయి జాతకామా

చిరం వినాశాయ నిబద్ధభావా ॥

మోఘం చరిత్యాఽథ తపో వ్రతం చ

త్యక్త్యామి ధిగ్జీవితమల్పభాగ్యా ॥

౧౫

సా జీవితం క్షీప్రమహం త్యజేయం

విషేణ శస్త్రేణ శితేన వాఽపి ।

విషస్య దాతా న హి మేఽస్తి కశ్చిత్

శస్త్రస్య వా వేశ్మని రాక్షసస్య ॥

౧౬

ఇతీవ దేవీ బహుధా విలప్య

సర్వాత్మనా రామమనుస్మరంతీ ।

ప్రవేపమానా పరిశుష్కవక్త్రా

నగోత్తమం పుష్పితమానసాద ॥

౧౭

శోకాభితప్తా బహుధా విచింత్య

సీతాఽథ వేణ్యుద్గ్రథనం గృహీత్వా ।

ఉద్బధ్య వేణ్యుద్గ్రథనేన శీఘ్రం

అహం గమిష్యామి యమస్య మూలం ॥

౧౮

ఉపస్థితా సా మృదుసర్వగాత్రీ

శాఖాం గృహీత్వాఽథ నగస్య తస్య ।

తస్యాస్తు రామం ప్రవిచింతయంత్యాః

రామానుజం స్వం చ కులం శుభాంగాః ॥

౧౯

శోకానిమిత్తాని తథా బహూని

ధైర్యార్జితాని ప్రవరాణి లోకే ।

ప్రాదుర్నిమిత్తాని తదా బభూవుః

పురాఽపి సిద్ధాన్యపలక్షితాని ॥

౨౦

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-అష్టావింశ స్సర్గః.

అథ ఏకోన త్రింశ స్సర్గః .

తథాగతాం తాం న్యథితామనిందితాం

న్యపేతహర్షాం పరిదీనమానసాం ।

శుభాం నిమిత్తాని శుభాని భేజరే

సరం శ్రియా జుప్తమిప్రోపజీవినః ॥

౧

తస్యాశ్శుభం వామమరాళపక్ష-

రాజేవృతం శుక్ల విశాలకృష్ణం ।

ప్రాస్పందతైకం నయనం సుకేశ్యాః

మీనాహతం పద్మమివాభితానుం ॥

౨

భుజశ్చ చార్వంచితపీనవృత్తః

పరార్థ్యకాలాగరుచందనాహః ।

అనుత్తమేనాధ్యుషితః ప్రియేణ

చిరేణ వామస్సమవేపతాశు ॥

౩

గజేంద్రహస్తప్రతిమశ్చ పీనః

తయోర్ద్వయోన్యంహతయోన్సుజాతః ।

ప్రస్పందమానః పునరుచురస్యః

రామం పురస్తాత్ స్థితమాచచత్ ॥

౪

శుభం పునహేమనమానవర్ణం

ఈషద్రజోధ్వస్తమివామలాత్మ్యః ।

వాసః స్థితాయాశ్చిఖరాగ్రదత్యః

కించిత్పరిసంసత చారుగ్రత్యః ॥

౫

ఏతైర్నిమిత్తైరపరైశ్చ నుభూః

సంబోధితా ప్రాగపి సాధుసిద్ధైః ।

వాతాతపక్లాంతమివ ప్రణవ్త్వం

నపేక్షణ బీజం ప్రతి సంజహషణ ॥

౬

తస్యః పునర్బింబఫలాధగోష్ఠం

స్వక్షీభ్రుకేశాంతమరాశపత్న ॥

వక్త్రం బభాసే సితశుక్లదంష్ట్రం

రాహోగ్నుఖాచ్ఛంద ఇవ ప్రముక్తః ॥

౭

సా వీతశోకా వ్యవసీతతంద్రీ

శాంతజ్వరా హషణవిబుద్ధసత్త్వా ।

అశోభతార్యా వదనేన శుక్లే

శీతాగునా రాత్రిరిమ్రోదితేన ॥

౮

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-ఏకోనత్రిశస్తకః

అథ త్రింశన్సర్గః .

- హనుమానపి విక్రాంతః సర్వం శుశ్రావ తత్త్వతః ।
 సీతాయాన్ప్రిజటాయాశ్చ రాక్షసీనాం చ తజ్జనం ॥ ౧
- అవేక్షమాణస్తాం దేవీం దేవతామివ నందనే ।
 తతో బహువిధాం చింతాం చింతయామాన వానరః ॥ ౨
- యాం కపీనాం సహస్రాణి నుబహూన్యయుతాని చ ।
 దిక్షు సర్వాసు మార్గం తే నేయమాసాదితా మయా ॥ ౩
- చారేణ తు నుయుక్తైః శత్రోశ్చక్తిమవేక్షతా ।
 గూఢేన చరతా తావత్ అవేక్షితమిదం మయా ॥ ౪
- రాక్షసానాం విశేషశ్చ పురీ చేయమవేక్షితా ।
 రాక్షసాధిపతేరన్య ప్రభావౌ రావణస్య చ ॥ ౫
- యుక్తం తస్మాప్రమేయస్య సర్వసత్త్వదయావతః ।
 సమాశ్వాసయితుం భార్యాం పతిదర్శనకాంక్షిణీం ॥ ౬
- అహమాశ్వాసయామ్యేనాం పూర్ణచంద్రనిభాననాం ।
 అద్భుష్టదుఃఖాం దుఃఖస్య న హ్యంతమధిగచ్ఛతీం ॥ ౭
- యది హ్యహమిమాం దేవీం శోకోపహతచేతనాం ।
 అనాశ్వాన్య గమిష్యామి దోషవద్గమనం భవేత్ ॥ ౮
- గతే హి మయి తత్రేయం రాజపుత్రీ యశస్వినీ ।
 పుత్రాణామవిదంతీ జానకీ జీవితం త్యజేత్ ॥ ౯

మయా చ స మహాబాహుః పూర్ణచంద్రనిభాననః ।
 సమాశ్వాసయితుం న్యాయ్యః సీతాదశకనలాలసః ॥ ౧౦
 నిశాచరీణాం ప్రత్యక్షం అక్షమచాపి భావణం ।
 కథం ను ఖలు కర్తవ్యం ఇదం కృచ్ఛ్యగతో హ్యహం ॥ ౧౧
 అనేన రాత్రిశేషేణ యది నాశ్వాస్యతే మయా ।
 సర్వథా నాస్తి సందేహః పరిత్యక్త్యతి జీవితం ॥ ౧౨
 రామశ్చ యది పృచ్ఛేన్నాం కిం నూం సీతాబ్రవీష్యచః ।
 కిమహం తం ప్రతిబ్రూయాం అనుభాష్య సుమధ్యమాం ॥ ౧౩
 సీతాసందేశరహితం మామితస్త్వరయా గతం ।
 నిదకపేదపి కాకుత్స్థః క్రుద్ధస్త్రీవేణ చక్షుషా ॥ ౧౪
 యది చేద్యోజయిష్యామి భర్తారం రామకారణాత్ ।
 న్యర్థమాగమనం తస్య నసైన్యస్య భవిష్యతి ॥ ౧౫
 అతరం త్వహమాసాద్య రాక్షసీనామిహ స్థితః ।
 శనై రాశ్వాసయిష్యామి సంతాపబహుళామిమాం ॥ ౧౬
 అహం హ్యతితనుశ్చైవ వానరశ్చ విశేషతః ।
 వాచం చోదాహరిష్యామి మానుషీమిహ సంస్కృతాం ॥ ౧౭
 యది వాచం ప్రదాస్యామి ద్విజాతీరివ సంస్కృతాం ।
 రావణం మన్యమానా మాం సీతా భీతా భవిష్యతి ॥ ౧౮
 వానరస్య విశేషేణ కథం స్యాదభిభావణం ।
 అవశ్యమేవ వత్తవ్యం మానుషం వాక్యమర్థవత్ ॥ ౧౯

- మయా సాంత్వయిషుం శక్యా నాన్యథేయమనిదితా ।
 సేయమాలోక్య మే రూపం జానకీ భాషితం తథా ॥ ౨౦
- రక్షోభిస్త్రాసితా పూర్వం భూయస్త్రాసం గమిష్యతి ।
 తతో జాతపరిత్రాసా శబ్దం కుర్యాన్మనస్వినీ ॥ ౨౧
- జానమానా విశాలాక్షీ రావణం కామరూపిణం ।
 సేయూ చ కృతే శబ్దే సమాసా రాక్షసీగణాః ॥ ౨౨
- నానాప్రహరణో ఘోరః సమేయాదంతకోపమః ।
 తతో మాం సంపరిక్షిప్య నర్వతో వికృతాననాః ॥ ౨౩
- వధే చ గ్రహణే చైవ కుర్యుర్యత్నం యథాబలం ।
 గృహ్య శాఖాః ప్రశాఖాశ్చ స్కంధాంశ్చోత్తమశాఖనాం ॥ ౨౪
- ద్భష్ట్యా విపరిధావంతం భవేయర్భయశంకితాః ।
 మమ రూపం చ సంప్రేక్ష్య వనే విచరతో మహత్ ॥ ౨౫
- రాక్షస్యా భయవిత్రస్తాః భవేయర్వికృతాననాః ।
 తతః కుర్యుస్సమాహ్వనం రాక్షస్యా రక్షసామపి ॥ ౨౬
- రాక్షసేంద్రనియుక్తానాం రాక్షసేంద్రనివేశనే ।
 తే శూలశక్తినిస్త్రింశవివిధాయుధపాణయః ॥ ౨౭
- తపతేయర్విమదేఽస్మిన్వేగేనోద్విగ్నకారిణాః ।
 సుకుంభసైన్య పరితః విధమౌ రక్షసాం బలం ॥ ౨౮
- శక్నూయాం న తు సంప్రాప్తుం వరం పారం మహోదధేః ।
 మా వా గృహ్ణీయరాష్ట్రత్య బహవశ్శీఘ్రకారిణాః ॥ ౨౯

స్యాదియం చాగృహీతార్థా మమ చ గ్రహణం భవేత్ ।
 హింసాభిరుచయో హింస్యః ఇమాం వా జనకాత్మజాం ॥ ౩౦
 విపన్నం స్యాత్తతః కార్యం రామసుగ్రీవయోరిదం ।
 ఉద్దేశే నష్టమార్గేఽస్మిన్ రాక్షసైః పరివారితే ॥ ౩౧
 సాగరేణ పరిక్షిప్తే గుప్తే వసతి జానకీ ।
 విశస్తి వా గృహీతే వా రక్షోభిర్త్యయి సంయుగే ॥ ౩౨
 నాన్యం పశ్యామి రామస్య సాహాయ్యం కార్యసాధనే ।
 విమృశంశ్చ న పశ్యామి యో హతే మయి వానరః ॥ ౩౩
 శతయోజనవిస్తీర్ణం లంఘయేత మహాదధిం ।
 కామం హంతుం సమర్థోఽస్మి సహస్రాణ్యపి రక్షసాం ॥ ౩౪
 న తు శత్యామి సంప్రాప్తుం పరం పారం మహాదధేః ।
 అసత్యాని చ యుద్ధాని సంశయో మే న లోచతే ॥ ౩౫
 కశ్చ నిస్సంశయం కార్యం కుర్యాత్ ప్రాజ్ఞస్సంశయం ।
 ప్రాణత్యాగశ్చ నై దేహ్యః భవేదనభిభాషణే ॥ ౩౬
 ఏష దోషో మహా హి స్యాత్ మమ సీతాభిభాషణే ।
 భూతాశ్చార్థా విపద్యంతే దేశకాలవిరోధితాః ॥ ౩౭
 విక్లబం దూతమాసాద్య తమస్సుయోదయే యథా ।
 అర్థానర్థాంతరే బుద్ధిః నిశ్చితాపి న శోభతే ॥ ౩౮
 ఘాతయంతి హి కార్యాణి దూతాః పండితమానినః ।
 న వినశ్యేత్ కథం కార్యం వై క్లబ్యం న కథం భవేత్ ॥ ౩౯

లంఘనం చ సముద్రస్య కథం ను స వృథా భవేత్ ।
 కథం ను ఖలు వాక్యం మే శృణుమాన్ స్తద్విజేత వా ॥ ౪౦
 ఇతి సుచింత్య హనుమాన్ చకార మతిమాన్ మతిం ।
 రామనుక్తిష్టకర్తాణాం స్వబంధుమనుకీర్తయన్ ॥ ౪౧
 నై నాముద్వేజయిష్యామి తద్బంధుగతమానసాం ।
 ఇహ్వానాం వరిష్ఠస్య రామస్య విదితాత్మనః ॥ ౪౨
 శుభాని ధర్మయుక్తాని వచనాని సమర్పయన్ ।
 శ్రావయిష్యామి సర్వాణి మధురాం ప్రబ్రువన్ గిరం ।
 శృద్ధాన్యతి యథా హీయం తథా సర్వం సమాదధే ॥ ౪౩

ఇతి స బహువిధం మహానుభావః

జగతిపతేః ప్రమదామవేక్షమాణః ।

మధురమవితథం జగాద వాక్యం

ద్రుమవిటపాంతరమాస్థితో హనూమాన్ ॥ ౪౪

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-త్రింశస్సర్గః.

—: ౦ :—

అథ ఏకత్రింశస్సర్గః.

ఏనం బహువిధాం చింతాం చింతయిత్వా మహాకపిః ।

సుశ్రవే మధురం వాక్యం వై దేవ్య వ్యాజహతు హ ॥ ౧

రాజా దశరథో నామ రథకుంజరవాజిమాన్ ।
 పుణ్యశీలో మహాకీర్తిః ఋజురాసీన్మహాయశాః ॥
 రాజప్రీతాం గుణశ్రేష్ఠః తపసా చప్రీభిస్సమః ।
 చక్రనర్తికులే జాతః పురందరసమో బలే ॥
 అహింసారతిరక్షుదః ఘృణీ నత్యపరాక్రమః ।
 ముఖ్యశ్చేత్సౌకుమరశస్య లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మీవర్ధనః ॥
 పార్థివవ్యంజనైర్యుక్తః పృథుశ్రీః పార్థివర్షభః ।
 పృథివ్యాం చతురంతాయాం విశ్రుతః సుఖదస్సుఖీ ॥
 తస్య పుత్రః ప్రియో శ్రేష్ఠః తారాధిపనిభాననః ।
 రామో నామ విశేషజ్ఞః శ్రేష్ఠస్సర్వధనుష్కతాం ॥
 రక్షితా స్వస్య పుత్రస్య స్వజనస్య చ రక్షితా ।
 రక్షితా జీవలోకస్య ధర్మస్య చ పరంతపః ॥
 తస్య సత్యాభిసంధస్య వృద్ధస్య వచనాత్పితృః ।
 సభార్యస్సహ చ భ్రాత్రా వీరః ప్రవాజితో వనం ॥
 తేన తత్ర మహాచక్ర్య మృగయాం పరిధావతా ।
 రాక్షసా నిహతాశ్శురాః బహవః కామరూపిణః ॥
 జనస్థానవధం శృత్వా హతౌ చ ఖరదూషణౌ ।
 తతస్త్వమహాపహృతా జానకీ రావణౌన తు ॥
 వంచయిత్వా వనే రామం మృగరూపేణ మానుయా ।
 న మార్గమాణస్తాం దేవీం రామస్సీతామనిందితాం ॥

- ఆపసాద వనే మిత్రం సుగ్రీవం నామ వానరం ।
 తతస్స వాలినం హత్వా రామః పరపురంజయః ॥ ౧౨
- ప్రాయచ్ఛత్కపిరాజ్యం తత్ సుగ్రీవాయ మహాబలః ।
 సుగ్రీవేణాపి సందిష్టాః హరయః కామరూపిణః ॥ ౧౩
- విషు సర్వాను తాం దేవీం విచిన్వంతి సహస్రశః ।
 తాం సంపాతివచనాత్ శతయోజనమాయతం ॥ ౧౪
- అస్యా హేతోర్విశాలాత్క్యాః సాగరం వేగవాన్ ప్లుతః ।
 యథారూపాం యథావశాన్ యథాలక్ష్మీం వినిశ్చితాం ॥ ౧౫
- అశౌచం రాఘవస్యాహం సేయమాసాదితా మయా ।
 విరామైవముక్తా వై సా వాచం వానరపుంగవః ॥ ౧౬
- కానకీ చాపి తచ్చుత్వా విన్నయం పరమం గతా ।
 తతస్సా వక్రకేశాంతా సుకేశీ కేశసంవృతం ।
 ఉష్ణమ్య వజనం భీరుః శింశుపాన్మత్తుమైక్షుత ॥ ౧౭

నిశమ్య సీతా వచనం కపేశ్చ
 దిశశ్చ సర్వాః ప్రదిశశ్చ వీక్ష్య ।
 స్వయం ప్రహర్షం పరమం జగామ
 సర్వాత్మనా రామమనుస్మరంతీ ॥

౧౮౪

సా తిర్యగూర్ధ్వం చ తథాఽప్యధస్తాత్
 నిరీక్షమాణా తమచింత్యబుద్ధిం ।
 దదర్శ పింగాధివతేరమాత్యం
 వాతాత్మజం సూర్యమిమౌదయన్థం ॥

౧౮౫

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే- ఏకత్రింశస్సర్గః.

అథ ద్వాత్రింశ స్స గాః.

—:0:—

తతశ్చాభాతరే లీనం దృష్ట్వా చలితమానసా ।
 వేష్టితాజ్జనవస్త్రం తం విద్యుత్సంఘాతపింగళం ॥ ౧
 సా దదర్శ కపిం తత్ర ప్రశ్రితం ప్రియవాదినం ।
 పుల్లశోకోత్కరాభానం తప్తచామికరేక్షణం ॥ ౨
 మైథిలీ చింతయామాన విస్తయం పరమం గతా ।
 అహో భీమమిదం రూపం వానరస్య దురాసదం ॥ ౩
 దుర్నిరీక్ష్యమితి జ్ఞాత్వా పునరేవ ముమోహ సా ।
 విలలాప భృశం సీతా కరుణం భయమోహితా ॥ ౪
 రామ రామేతి దుఃఖార్తా లక్ష్మణేతి చ భామినీ ।
 రురోద బహుధా సీతా మందం మందస్వరా సతీ ॥ ౫
 సా తం దృష్ట్వా హరిశ్రేష్ఠం వినీతవదుపస్థితం ।
 మైథిలీ చింతయామాన స్వప్నో_యమితి భామినీ ॥ ౬
 సా వీక్షమాణా పృథుభుగ్నవక్త్రం
 శాఖామృగేంద్రస్య యథోక్తకారం ।
 దదశ్శః పింగాధిపతేరమాత్యం
 వాతాత్తజం బుద్ధిమతాం పరిషం ॥
 సా తం సమీక్ష్యైవ భృశం వినంజ్ఞా
 గతానుకల్పేవ బభూవ సీతా ।

చిరేణ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య భూయః

విచింతయామాస విశాలనేత్రా ॥

౫

స్వప్నే మయాఽయం వికృతోఽద్య దృష్టః

శాఖామృగశ్శాస్త్రగణైర్నిషిద్ధః ।

స్వస్త్వస్తు రామాయ సలక్షణాయ

తథా పిశురైః జనకస్య రాజ్ఞః ॥

౬

స్వప్నోఽపి నాయం న హి మేఽస్తి నిద్రా

శోకేన దుఃఖేన చ వీడితాయాః ।

సుఖం హి మే నాస్తి యతోఽస్తి హీనా

తేనోందుపూణాప్రతిమాననేన ॥

౧౦

రామేతి రామేతి నదైవ బుద్ధ్యా

విచింత్య వాచా బ్రువతీ తమేవ ।

తస్యానురూపా చ కథాం తమఖం

ఏవం ప్రపశ్యామి తథా శృణోమి ॥

౧౧

అహం హి తస్యాద్య మనోభవేన

సువీడితా తద్గతసర్వభావా ।

విచింతయంతీ సతతం తమేవ

త్తోఽథైవ పశ్యామి తథా శృణోమి ॥

౧౨

మనోరథస్సాన్యదితి చింతయామి

తథాఽపి బుద్ధ్యా చ వితర్కయామి ।

కిం కారణం తస్య హి నాస్తి రూపం

నువ్యక్తరూపశ్చ వదత్యయం మాం ॥

నమోఽస్తు వాచస్పతయే సవజ్జిణే

న్వయంభువే చైవ హుతాశనాయ ।

అనేన చోక్తం యదిదం నునూగ్రతః

వనాకసా తచ్చ తథాఽస్తు నాన్యథా ॥

దేవదేవం నమస్కృత్య విష్ణుం జిష్ణుం జగత్పతిం ।

తమేవ శరణం సీతా జగామ జనకాత్మజా ॥

దుస్స్వప్నదోషనాశాయ భయార్తా భయమోహితా ।

తమేవ శరణం విష్ణుం జగామ జనకాత్మజా ॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్వాత్రింశస్సర్గః.

అథ త్రయస్త్రింశస్సర్గః.

సోఽవతీర్య ద్రుమాత్తస్థాత్ విద్రునుప్రతిమాననః ।

విసీతవేమః కృపణః ప్రణిపత్యోపసృత్య చ ॥

తామబ్రవీన్నహతేజాః హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।

శిరస్యంజలిమాధాయ సీతాం మధురయా గిరా ॥

కా ను పద్మపూశాక్షీ క్లిప్తకాశేయవాసిని ।

ద్యుమన్య శాఖామాలంభ్య తిష్ఠసి త్వమనిందితే ॥

- ఋషం తవ నేత్రాభ్యాం వారి స్రవతి శోకజం ।
 పుషరీకపలాశాభ్యాం విప్రకీణమిప్రౌఢకం ॥ ౪
- మరాణామనురాణాం వా నాగగంధర్వరక్షసాం ।
 యక్షాణాం కిన్నరాణాం వా కా త్వం భవసి శోభనే ॥ ౫
- కా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా వరాహనే ।
 సమానాం వా వరాహోహే దేవతా ప్రతిభాసి మే ॥ ౬
- ఓ ను చంద్రమసా హీనా పతితా విబుధాలయాత్ ।
 లోహితీ జ్యోతిషాం శ్రేష్ఠా శ్రేష్ఠా సర్వగుణాన్వితా ॥ ౭
- కా త్వం భవసి కల్యాణీ త్వమనిదితలోచనే ।
 శోపాద్వా యది వా మోహతో భర్తారమసి తేక్షణే ॥ ౮
- వసిషం కోపయిత్వా త్వం నాసి కల్యాణ్యరుంధతీ ।
 శో ను పుత్రః పితా భ్రాతా భర్తా వా తే సుమధ్యమే ॥ ౯
- అస్థాల్లోకాదముం లోకం గతం త్వమనుశోచసి ।
 లోదనాదతినిశ్వాసాత్ భూమిసంస్పర్శనాదపి ॥ ౧౦
- స త్వం దేవీమహం మన్యే రాజస్సంజ్ఞావధారణాత్ ।
 స్యంజనానీహ తే యాని లక్షణాని చ లక్షయే ॥ ౧౧
- మహిషీ భూమిపాలస్య రాజకన్యాఽసి మే మతా ।
 రావణేన జనస్థానాత్ బలాదపహృతా యది ॥ ౧౨
- సీతా త్వమసి భద్రం తే తన్మమాచక్ష్య పృచ్ఛతః ।
 యథా హి తవ వై దైన్యం రూపం చాప్యతిమానుషం ॥ ౧౩

తపసా చాన్వితో వేషః త్వం రామమహిషీ ధ్రువం ।
 సా తస్య వచనం శ్రుత్వా రామకీర్తనహర్షితా ॥ ౧౪
 ఉవాచ వాక్యం వై దేహీ హనుమంతం ద్రుమాశ్రితం ।
 పృథివ్యాం రాజసిహానాం ముఖ్యస్య విదితాత్మనః ॥ ౧౫
 స్నుషా దశరథస్యాహం శత్రుసైన్యప్రమాధినః ।
 దుహితా జనకస్యాహం వై దేహస్య మహాత్మనః ॥ ౧౬
 సీతా చ నామ నామ్నాఽహం భార్యా రామస్య ధీమతః ।
 సమా ద్వాదశ తత్రాహం రాఘవస్య నివేశినీ ॥ ౧౭
 భుజానా మానుషాః భోగాః సర్వకామనమృద్ధినీ ।
 తతస్త్రయోదశే వర్షే రాజ్యేనేత్వాకునందనం ॥ ౧౮
 అభిషేచయితుం రాజా సోపాధ్యాయః ప్రచక్రమే ।
 తస్మిన్ సుభియమాణే తు రాఘవస్యాభిషేచనే ॥ ౧౯
 కై కేయీ నామ భర్తారం దేవీ వచనమబ్రవీత్ ।
 స పితేయం స ఖాదేయం ప్రత్యహం నుమ భోజనం ॥ ౨౦
 ఏష మే జీవితస్యాంతః రామో మద్యభిషిచ్యతే ।
 యత్తదుక్తం త్వయా వాక్యం ప్రీత్యా నృపతినత్తమ ॥ ౨౧
 తచ్ఛేన్న వితథం కార్యం వనం గచ్ఛతు రాఘవః ।
 స రాజా సత్యవాగ్దేవ్యాః పరదానమనుస్మరన్ ॥ ౨౨
 ముమోహ వచనం శ్రుత్వా కై కేయ్యాః కూరమప్రియం ।
 తతస్తు స్థమిహ రాజా సత్యే ధర్మే వ్యవస్థితః ॥ ౨౩

- శ్రేష్ఠం యశస్వినం పుత్రం రుదక్ష రాజ్యమయాచత ।
 స పితృర్వచనం శ్రీమాన్ అభిషేకాత్ పరంప్రియం ॥ ౨౪
- మనసా పూర్వమాసాద్య వాచా ప్రతిగృహీతవాన్ ।
 డద్యాన్న ప్రతిగృహ్ణీయాత్ స ధూయాత్ కించిదప్రియం ॥ ౨౫
- ఓషి జీవితహేతోర్వా రామస్సత్యవరాశ్రమః ।
 స విహాయోత్తరీయాని మహాహంసాని మహాయశాః ॥ ౨౬
- విష్టుజ్య మనసా రాజ్యం జనన్తై మాం సమాదిశత్ ।
 సాహం తస్యాగ్రత స్తూణాం పృథితా వనచారిణి ॥ ౨౭
- స హి మే తేన హీనాయాః వానస్స్వగేఽపి గోచరే ।
 సౌగంధే తు మహాభాగః సౌమిత్రిర్నితనందనః ॥ ౨౮
- పూర్వజస్యానుయాత్రాథేన్ ద్రుమచీరైరలంకృతః ।
 తే వయం భర్తురాదేశం బహుమాన్య దృఢవ్రతాః ॥ ౨౯
- ప్రవిష్టాస్స పురాదృష్టం వనం గంభీరదర్శనం ।
 సవతో దండకారణ్యే తస్యాహమమితౌజసః ॥ ౩౦
- రక్షసాపహృతా భార్యా రావణేన దురాత్మనా ।
 ద్వామాసా తేన మే కాలః జీవితానుగ్రహా కృతః ॥ ౩౧
- ఊర్ధ్వం ద్వాభ్యాం తు మాసాభ్యాం తతస్త్వత్కృమి జీవితం ॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-త్రయస్త్రీంశస్సర్గః.

అథ చతుస్త్రింశస్సర్గః.

తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్ హరియూధవః ।
 దుఃఖాద్దుఃఖాభిఘాతాయాః సాంత్వముత్తరమబ్రవీత్ ॥
 అహం రామస్య సందేశాత్ దేవి దూతస్తవాగతః ।
 వై దేహి కుశలీ రామః త్వాం చ కాశలమబ్రవీత్ ॥
 యో బ్రాహ్మమస్త్రం వేదాంశ్చ వేద వేదవిదాం వరః ।
 స త్వాం దాశరథీ రామః దేవి కాశలమబ్రవీత్ ॥
 లక్ష్మణశ్చ మహాతేజాః భర్తుస్తేనుచరః ప్రియః ।
 కృతవాన్ శోకసుతప్తః శిరసా తేభివాదనం ॥
 సా తయోః కుశలం దేవీ నిశమ్య నరసింహయోః ।
 ప్రీతిసంహృష్టసిర్వాంగీ హనుమంతమథాబ్రవీత్ ॥
 కల్యాణీ బత గాధేయం తాకికీ ప్రతిభాతి మే ।
 ఏతి జీవంతమానందః నరం వషణశతాదపి ॥
 తయా నమాగతే తస్మిన్ ప్రీతిరుత్పాదితాద్భుతా ।
 పరస్పరేణ చాలాపం విశ్వస్తా తౌ పృచక్రతుః ॥
 తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్ హరియూధవః ।
 సీతాయాశ్శోకదీనాయాః సమీపముపచక్రమే ॥
 యథా యథా సమీపం నః హనుమానుపసర్పతి ।
 తథా తథా రావణం సా తం సీతా పరిశంకతే ॥

- అహో ధీర్ దుష్కృతమిదం కథితం హి యదస్య మే ।
 కూసాంతరముపాగమ్య న ఏవాయం హి రావణః ॥ ౧౦
- తామశోకస్య శాఖా సా విముక్త్యా శోకకళితా ।
 తస్యమేవానవద్యాంగీ ధరణ్యాం నముపావిశత్ ॥ ౧౧
- హనుమానసి దుఃఖార్తాం తాం దృష్ట్వా భయమోహితాం ।
 అవదత్ మహాబాహుః తతస్తాం జనకాత్తజాం ॥ ౧౨
- సా చైవం భయవిత్రస్తా భూయో నైవాభ్యుదేక్షత ।
 తు దృష్ట్వా నందమానం తు సీతా శశినిభాననా ॥ ౧౩
- అబ్రవీద్ధీఘ్నముచ్ఛ్వాస్య వానరం మధురస్వరా ।
 మాయాం ప్రవిష్టా మాయావీ యసి త్వం రావణస్త్వయం ॥ ౧౪
- ఉత్పాదయసి మే భూయః సంతాపం తన్న శోభనం ।
 స్థం పరిత్యజ్య రూపం యః పరివ్రాజకరూపధృత్ ॥ ౧౫
- జన్మసానే మయా దృష్టః త్వం న ఏవాసి రావణః ।
 ఉపవాసకృశాం దీనాం కానుగూప నిశాచర ॥ ౧౬
- సంతాపయసి మాం భూయః సంతప్తాం తన్న శోభనం ।
 అథ వా నైతదేవం హి యన్తయా పరిశంకితం ॥ ౧౭
- మనసా హి నుమ ప్రీతిః ఉత్పన్నా తన దశానాత్ ।
 యసి రామస్య దూతస్త్వం ఆగతో భద్రమస్తు తే ॥ ౧౮
- పృచ్ఛామి త్వాం హరిశ్రేష్ఠ ప్రియా రామకథా హి మే ।
 గుహ్యా రామస్య కథయ ప్రియస్య మమవానర ॥ ౧౯

చిత్తం హాసి మే సౌమ్య నదీకూలం యథా రయః ।
 అహో స్వప్నస్య సుఖతా యాహమేవం చిరాహృతా ॥ ౨౦
 ప్రేషితం నామ పశ్యామి రాఘవేణ వనౌకసం ।
 స్వప్నేఽసి యద్యహం వీరం రాఘవం సహలక్ష్మణం ॥ ౨౧
 వశ్యేయం నావసీదేయం స్వప్నేఽసి మమ మత్సరీ ।
 నాహం స్వప్నమిమం మన్యే స్వప్నే దృష్ట్వాహి వానరం ॥ ౨౨
 న శక్యోఽభ్యుదయః ప్రాప్తుం ప్రాప్తశ్చాభ్యుదయో మమ ।
 కింను స్యాచ్చిత్తమోహోఽయం భవేద్వాతగతిస్త్వియం ॥ ౨౩
 ఉన్మాదజో వికారో వా స్యాదియం మృగతృష్ణికా ।
 అథవా నాయమున్మాదః మోహోఽప్యున్మాదలక్షణః ॥ ౨౪
 సంబుధ్యే చాహమాత్మానం ఇమం చాపి వనౌకసం ।
 ఇత్యేవం బహుధా సీతా సంప్రధార్య బలాబలం ॥ ౨౫
 రక్షసాం కామరూపత్వాత్ మేనే తం రాక్షసాధిపం ।
 ఏతాం బుద్ధిం తదా కృత్వా సీతా సా తనుమధ్యమా ॥ ౨౬
 న ప్రతివ్యాజహారాథ వానరం జఘకాత్మజా ।
 సీతాయాశ్చింతితం బుద్ధ్యా హనుమాన్ మారుతాత్మజః ॥ ౨౭
 శ్రోత్రానుకూలైర్వచనైః తదా తాం సంప్రహషయత్ ।
 ఆదిత్య ఇవ తేజస్వీ లోకకాంతశ్శశీ యథా ॥ ౨౮
 రాజా సర్వస్య లోకస్య దేవౌ వైశ్రవణో యథా ।
 విక్రమేణోపపన్నశ్చ యథా విష్ణుమహాయశాః ॥ ౨౯

- సత్యవాచీ మధురవాక్ దేవౌ వాచస్పతిర్యథా ।
 హవవా నుభగశ్శ్రీమాః కందర్ప ఇవ మూర్తిమాణా ॥ 3౦
- సావక్రోధః ప్రహర్తా చ శ్రేష్ఠో లోకే మహారథః ।
 బాహుచ్ఛాయామవప్తబద్ధ యస్య లోకో మహాత్మనః ॥ 3౧
- అవ్యక్తాశ్రమపదాత్ మృగరూపీణ రాఘవం ।
 హస్తే యేనాపసీతాసి తస్య ద్రక్ష్యసి యత్ఫలం ॥ 3౨
- న చిరాదావణం సౌఖ్యం యో వధిష్యతి వీర్యవాన్ ।
 శోషప్రముక్తైరిషుభిః జ్వలన్భరిన పావకైః ॥ 33
- తేనాహం ప్రేషితో దూతః త్వత్సమీపమిహగతః ।
 త్వద్వియోగేన దుఃఖార్తః స త్వాం కాశలమబ్రవీత్ ॥ 3౪
- లక్ష్మణశ్చ మహాతేజాః సుమిత్రానందవర్ధనః ।
 అభివాద్య మహాబాహుః స త్వాం కాశలమబ్రవీత్ ॥ 3౫
- రామస్య చ సఖా దేవి సుగ్రీవౌ నామ వానరః ।
 రాజా వానరముఖ్యానాం స త్వాం కాశలమబ్రవీత్ ॥ 3౬
- నిత్యం స్మరతి రామస్తాం ససుగ్రీవస్సలక్ష్మణః ।
 ద్విష్టో జీవసి వై దేహి రాక్షసీవశమాగతా ॥ 3౭
- న చిరాద్దృక్ష్వనే రామం లక్ష్మణం చ మహాబలం ।
 మధ్యే వానరకోటినాం సుగ్రీవం చామితౌజసం ॥ 3౮
- అహం సుగ్రీవసచివః హనుమాన్నామ వానరః ।
 పృథివ్య నగరీం లంకాం లంఘుయిత్వా మహాదధి ॥ 3౯

కృత్వా మూర్ధ్ని పదన్యాసం రావణస్య దురాత్మనః ।
 త్వాం ద్రష్టుముపయాతోఽహం సమాశ్రిత్య పరాక్రమం ॥ ౪౦
 నాహమస్మి తథా దేవి యథా మామవగచ్ఛసి ।
 విశంకా త్యజ్యతామేషా శ్రద్ధత్స్వ వదతో మమ ॥ ౪౧
 ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే చతుస్త్రింశస్సర్గః.

అథ పంచత్రింశస్సర్గః.

తాంతు రామకథాం శ్రుత్వా వై దేహీ వానరషాభాత్ ।
 ఉవాచ వచనం సాంత్వం ఇదం మధురయాగిరా ॥
 క్వ తే రామేణ సంసర్గః కథం జానాసి లక్ష్మణం ।
 వానరాణాం నరాణాం చ కథమాసీత్ సమాగమః ॥
 యాని రామస్య లింగాని లక్ష్మణస్య చ వానర ।
 తాని భూయస్సమాచక్ష్య న మాం శోకస్సమావిశేత్ ॥
 కీదృశం తస్య సంస్థానం రూపం రామస్య కీదృశం ।
 కథమూహ కథం బాహూ లక్ష్మణస్య చ శంస మే ॥
 ఏవము క్తస్తు వై దేవ్య హనుమామామారుతాత్మజః ।
 తతో రామం యథాతత్త్వం ఆఖ్యాతుముపచక్రమే ॥
 జానంతీ బల దిప్త్యా మాం వై దేహీ పరిపృచ్ఛసి ।
 భర్తుః కమలవత్రాక్షి సంస్థానం లక్ష్మణస్య చ ॥

- యూని రామస్య చిహ్నీని లక్ష్మణస్య చ యూని వై ।
 లక్ష్మీతాని విశాలాక్షీ వదతశ్శృణు తాని మే ॥ ౭
- రామః కమలషణ్డాక్షః సర్వభూతమనోహరః ।
 హవదాక్షీణ్యసంపన్నః ప్రసూతో జనకాత్మజే ॥ ౮
- తేజసాఽఽదిత్యసంకాశః క్షమయా పృథివీనమః ।
 బృహస్పతిసమో బుద్ధ్యా యశసా వాసవౌపమః ॥ ౯
- లక్ష్మీతా జీవలోకస్య స్వజనస్యాభిరక్షితా ।
 లక్ష్మీతా స్వస్య పుత్రస్య ధర్మస్య చ పరంతపః ॥ ౧౦
- రామో భామిని లోకస్య చాతుర్వర్ణ్యస్య రక్షితా ।
 మర్యాదానాం చ లోకస్య కర్తా కారయితా చ సః ॥ ౧౧
- ఽఽర్చిష్టానర్చితో నిత్యం బ్రహ్మచర్యవ్రతే స్థితః ।
 సాధూనామువకారజ్ఞః ప్రచారజ్ఞశ్చ కర్తృణాం ॥ ౧౨
- రాజవిద్యావిసీతశ్చ బ్రాహ్మణానాముపాసితా ।
 శ్రుతవాన్ శీలసంపన్నః విసీతశ్చ పరంతపః ॥ ౧౩
- యజుర్వేదవిసీతశ్చ వేదవిద్భిస్సుపూజితః ।
 ధనుర్వేదే చ వేదేషు వేదాంగేషు చ నిష్ఠితః ॥ ౧౪
- విశులాంసో మహాబాహుః కంబుగ్రీవశ్శృభాననః ।
 గూఢజత్రుస్సుతామ్రాక్షః రామో దేవి జన్తైశ్శృతః ॥ ౧౫
- కుంభుభిస్సవనిహ్నోఽపః స్నిగ్ధవర్ణః ప్రతాపవాన్ ।
 సమస్సమవిభక్తాంగః వర్ణం శ్యామం సమాశ్రితః ॥ ౧౬

త్రిస్థిరస్త్రిప్రబంబశ్చ త్రిసమస్త్రిమ చోన్నతః ।
 త్రితామస్త్రిమ చ స్నిగ్ధః గంభీరస్త్రిమ నిత్యశః ॥ ౧౭
 త్రివలీవాంస్త్యవనతః చతుర్వ్యంగస్త్రిశీషవా ॥
 చతుష్కలశ్చతుర్లఘాః చతుష్కిష్కుశ్చతుస్సమః ॥ ౧౮
 చతుర్దశసమద్వంద్వః చతుర్దంష్ట్రశ్చతుర్గతిః ।
 మహాఘోషహనునాశశ్చ పంచస్నిగ్ధోఽష్టపంశవా ॥ ౧౯
 దశపద్మో దశబృహత్ త్రిభిర్వ్యాప్తో ద్విశుక్లవా ॥
 షడున్నతో నవతనుః త్రిభిర్వ్యాప్తో రాఘవః ॥ ౨౦
 సత్యధర్మపరశ్శ్రీమాన్ సంగ్రహానుగ్రహే రతః ।
 దేశకాలవిభాగజ్ఞః సర్వలోకప్రియవదః ॥ ౨౧
 భ్రాతా చ తస్య ద్వైమాత్రః సౌమిత్రపరాజితః ।
 అనురాగేణ రూపేణ గుణైశ్చైవ తథావిధః ॥ ౨౨
 తామ్రభా నరశార్దులా త్వద్దశానసముత్సుకా ।
 విచిన్వంతౌ మహీం కృత్స్నం అస్తాభిస్సహ సంగతౌ ॥ ౨౩
 త్వామేవ మార్గమాణౌ తౌ విచరంతౌ వసుంధరాం ।
 దదర్శతుర్మృగపతిం పూర్వజేనావరోఽపితం ॥ ౨౪
 ఋశ్యమూకస్య పృష్ఠే తు బహుపాదపసంకులే ।
 భ్రాతుర్భయార్తమాసీనం సుగ్రీవం ప్రియదళానం ॥ ౨౫
 వయం తు హరిరాజం తం సుగ్రీవం సత్యసంగరం ।
 పరిచర్యామహే రాజ్యాత్ పూర్వజేనావరోఽపితం ॥ ౨౬

తతస్తా చీరవసనౌ ధనుఃప్రవరపాణినౌ ।

ముత్యమూకస్య శైలస్య రమ్యం దేశముపాగతౌ ॥ ౨౭

వతౌ దృష్ట్వా నరవ్యాఘ్రౌ ధన్వినౌ వానరర్షభః ।

అవప్లుతో గిరేస్తస్య శిఖరం భయమోహితః ॥ ౨౮

తతస్స శిఖరే తస్మిన్ వానరేంద్రో వ్యవస్థితః ।

తయోస్సమీపం మామేవ ప్రేషయామాన సత్వరం ॥ ౨౯

తావహం పురుషవ్యాఘ్రౌ సుగ్రీవనచనాత్పృభూ ।

హుపక్షుణానంపన్నౌ కృతాంజలిరుపస్థితః ॥ ౩౦

తౌ పరిజ్ఞాతతత్త్వార్థౌ మయా ప్రీతినమన్వితౌ ।

ప్రృషమాలోప్య తం దేశం ప్రాపితౌ పురుషర్షభౌ ॥ ౩౧

నివేదితౌ చ తత్త్వేన సుగ్రీవాయ మహాత్మనే ।

తయోరన్యోన్యసంభాషాత్ భృశం ప్రీతిరజాయత ॥ ౩౨

తత్ర తౌ కీర్తిసంపన్నౌ హరీశ్వరనరేశ్వరౌ ।

పరస్పరకృతాశ్వాసౌ కథయా పూర్వవృత్తయౌ ॥ ౩౩

తం తతస్సంత్యయామాన సుగ్రీవం లక్ష్మణాగ్రజః ।

ప్రీహేతోర్వాలినా భ్రాతౌ నిరస్తమురుతేజసౌ ॥ ౩౪

తతస్తస్మిన్నాశజు శోకం రామస్యాక్లిప్తకర్ణభాః ।

లక్ష్మణో వానరేంద్రాయ సుగ్రీవాయ న్యవేదయత్ ॥ ౩౫

స శ్చూత్వా వానరేంద్రస్తు లక్ష్మణేనేరితం వచః ।

తదాఽఽసీన్నిష్ప్రభోఽత్యర్థం గ్రహగ్రస్త ఇవాంశుమాన్ ॥ ౩౬

తతస్త్వద్దాత్రశోభీని రక్షసా హ్రియమాణయా ।

యాన్యాభరణజాలాని పాతితాని మహీతలై ॥

32

తాని సర్వాణి రామాయ ఆనీయ హరియాధపాః ।

సంహృష్టా దశయామానుః గతిం తు న విదుస్తవ ॥

35

తాని రామాయ దత్తాని మయై ఘోషహృతాని చ ।

స్వనవంత్యవకీణాని తస్మిన్విగతచేతసి ॥

37

తాన్యంకే దర్శనీయాని కృత్వా బహువిధం తవ ।

తేన దేవప్రకాశేన దేవేన పరిదేవితం ॥

౪౦

పశ్యతస్త్వాని రుదతః తామ్యతశ్చ పునఃపునః ।

ప్రాదీపయన్ దాశరథేః తాని శోకహుతాశనం ॥

౪౧

శయితం చ చిరం తేన దుఃఖార్తైః మహాత్మనా ।

మయాఽపి వివిధైర్వాక్యైః కృచ్ఛాద్భుతాపితః పునః ॥

౪౨

తాని దృష్ట్వా మహర్షాణి దర్శయిత్వా ముహుర్ముహుః ।

రాఘవస్సహసామితిః సుగ్రీవే సంన్యవేదయత్ ॥

౪౩

స తవాదర్శనాదార్చ్యై రాఘవః పరితప్యతే ।

మహతా జ్వలతా నిత్యం అగ్ని నేవాగ్ని వర్షతః ॥

౪౪

త్వత్కృతే తమనిద్రా చ శోకశ్చింతా చ రాఘవం ।

తాపయంతి మహాత్మానం అగ్న్యగారమివాగ్నయః ॥

౪౫

తవాదర్శనశోకేన రాఘవః పరిచాల్వతే ।

మహతా భూమికంఠేన మహానివ శిలొచ్చయః ॥

౪౬

కాననాని సురమ్యాణి నదీః ప్రసవణాని చ ।

చున్న రతిమాప్నోతి త్వామపశ్యత్ నృపాత్మజే ॥ ౪౭

స త్వం మనుజశార్దులః క్షీమం ప్రాప్స్యతి రాఘవః ।

ముత్రబాంధవం హత్వా రావణం జనకాత్మజే ॥ ౪౮

సోతౌ రామసుగ్రీవౌ ఉభావకురుతాం తదా ।

సమయం వాలినం హంతుం తవ చాన్వేషణం తథా ॥ ౪౯

తత్సత్తాభ్యాం కుమారాభ్యాం వీరాభ్యాం స హాశ్వరః ।

క్షీంధాం సముపాగమ్య వాళీ యుధి నిపాతితః ॥ ౫౦

తతో నిహత్య తనసా రామౌ వాలినమాహవే ।

స్వర్హహాసంఘానాం సుగ్రీవమకరోత్ పతిం ॥ ౫౧

రామసుగ్రీవయోరైక్యం దేవ్యేవం సమజాయత ।

హనూమంతం చ మాం విద్ధి తయోద్ధౌతమిహగతం ॥ ౫౨

స్వరాజ్యం ప్రాప్య సుగ్రీవః సమానీయ మహాహరీక ।

త్వదగ్రం ప్రేషయామాన దిశో దశ మహాబలాః ॥ ౫౩

అసిష్టా వానరేంద్రేణ సుగ్రీవేణ వనాకసః ।

ఉద్దిరాజప్రతీకాశాః సర్వతః ప్రస్థితా మహీం ॥ ౫౪

తత్తస్మై మాగమాణా వై సుగ్రీవవచనాతురాః ।

చరంతి వసుధాం కృత్వాం వయమన్యే చ వానరాః ॥ ౫౫

ఈగడో నామ లక్ష్మీవాన్ వాలిసూనుర్మహాబలః ।

ప్రస్థితః కపిశార్దులః త్రిభాగబలసంయుతః ॥ ౫౬

తేషాం నా విప్రణష్టానాం వింధ్యే పర్వతసత్తమే ।
 భృశం శోకపరీతానాం అహోరాత్రగణా గతాః ॥ ౪౭
 తే వయం కార్యనైరాశ్యాత్ కాలన్యాతిక్రమేణ చ ।
 భయాచ్చ కపిరాజస్య ప్రాణాన్త్యక్తుం వ్యవస్థితాః ॥ ౪౮
 విచిత్ర్య వనదుర్గాణి గిరిప్రసవణాని చ ।
 అనాసాద్య పదం దేవ్యాకి ప్రాణాన్త్యక్తుం వ్యవస్థితాః ॥ ౪౯
 దృష్ట్వా ప్రాయోపవిష్టాంశ్చ సర్వా వానరపుంగవాః ।
 భృశం శోకార్ణవే మగ్నః పర్యదేవయదంగదః ॥ ౫౦
 తవ నాశం చ వై దేహి వాలినశ్చ వధం తథా ।
 ప్రాయోపవేశమస్తాకం మరణం చ జటాయుషః ॥ ౫౧
 తేషాం నస్స్వమినుదేశాత్ నిరాశానాం ముమూర్షతాం ।
 కార్యహేతోరివాయాతః శకునిర్వీర్యవా మహాః ॥ ౫౨
 గృధ్రరాజస్య సోదర్యః సంపాతిర్నామ గృధ్రరాట్ ।
 శ్మశ్వా భ్రాతృవధం కోపాదిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౫౩
 యవీయా కేన మే భ్రాతా హతః క్వ చ వినాశితః ।
 ఏతదాఖ్యాతుమిచ్ఛామి భవద్భిర్వానరోత్తమాః ॥ ౫౪
 అంగదోఽకథయత్తస్య జనస్థానే మహాద్వధం ।
 రక్షసా భీమరూపేణ త్వముద్దిశ్య యథాతథం ॥ ౫౫
 జటాయుషో వధం శ్మశ్వా దుఃఖితస్సోఽరుణాత్మజః ।
 త్వాం శశంస వరాహోహే వసంతీం రావణాలయే ॥ ౫౬

తస్య తద్వచనం శృత్వా సంపాతేః ప్రీతివర్ధనం ।	
ఱగదప్రముఖాన్సర్వే తతస్సంప్రస్థితా వయం ॥	౬౭
విధ్యాదుత్థాయ సంప్రాప్తాః సాగరస్యాంతముత్తరం ।	
త్వద్దశఃసకృతోత్సాహః హృష్టాస్తుష్టాః ప్లవంగమాః ॥	౬౮
ఱగదప్రముఖాన్సర్వే వేదోపాంతముపస్థితాః ।	
చింతా జగ్ముః పునర్భీతాః త్వద్దర్శనసముత్సుకాః ॥	౬౯
అథాహం హరిసైన్యస్య సాదరం దృశ్య సీవతః ।	
శ్చవధూయ భయం తీవ్రం యోజనానాం శతం ప్లుతః ॥	౭౦
లుకా చాపి మయా రాత్రౌ ప్రవిష్టా రాక్షసాకులా ।	
రాహుశ్చ మయా దృష్టః త్వం చ శోకనివీడితా ॥	౭౧
ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం యథావృత్తమనిందితే ।	
అభిభాషస్య మాం దేవి దూతో దాశరథేరహం ॥	౭౨
తం మాం రామకృతోద్యోగం త్వన్నిమిత్తమిహాగతం ।	
సుగ్రీవసచివం దేవి బుధ్యస్వ పవనాత్మజం ॥	౭౩
మశలీ తవ కాకుత్స్థః సర్వశస్త్రభృతాం వరః ।	
ఘోరారాధనే యుక్తః లక్ష్మణశ్చ సులక్షణః ॥	౭౪
తస్య వీర్యవతో దేవి భర్తుస్తవ హితై రతః ।	
అహమేకస్తు సంప్రాప్తః సుగ్రీవవచనాదిహ ॥	౭౫
మయేయమసహాయేన చరతా కామరూపిణా ।	
జక్షిణా దిగనుక్యాంతా త్వన్దార్గవిచయైషిణా ॥	౭౬

దిష్ట్యాహం హరి సైన్యానాం త్వన్నాశమనుశోచతాం ।

అవనోమ్యమి సంతాపం తవాభిగమశంసనాత్ ॥

౭౭

దిష్ట్యా హి మమ న న్యర్థం దేవి సాగరలంఘనం ।

ప్రాప్స్యమ్యహమిదం దిష్ట్యా త్వద్దర్శనకృతం యశః ॥

౭౮

రాఘవశ్చ మహావీర్యః క్షీప్రం త్వమభివత్స్యతే ।

సమిత్రబాంధవం హత్వా రావణం రాక్షసాధిపం ॥

౭౯

మాల్యవాన్నామ వై దేహి గిరీణాముత్తమో గిరిః ।

తతో గచ్ఛతి గోకర్ణం పర్వతం కేనరీ హరిః ॥

౮౦

స చ దేవర్షిభిర్దృష్టః పితా మమ మహాకపిః ।

తీర్థే నదీపతేః పుణ్యే శంబసాదనముద్ధరత్ ॥

౮౧

తస్యాహం హరిణః క్షేత్రే జాతో వాతేన మైథిలి ।

హనుమానితి విఖ్యాతః లోకే స్వేనైవ కర్తృణా ॥

౮౨

విశ్వాసార్థం తు వై దేహి భర్తృరుక్తా మయా గుణాః ।

అచిరదాఘమౌ దేవి త్వమితో నయితానఘే ॥

౮౩

ఏవం విశ్వాసితా సీతా హేతుభిశ్శోకకర్చితా ।

ఉపపన్నైరభిజ్ఞానైః దూతం తమవగచ్ఛతి ॥

౮౪

అతులం చ గతా హర్షం ప్రహర్షేణ చ జానకీ ।

నేత్రాభ్యాం వక్రవత్క్రాభ్యాం ముమోచానందజం జలం ॥

౮౫

చారు తద్వదనం తస్యాః తామ్రశుక్లాయతేక్షణం ।

అశోభత విశాలాక్ష్యైః రాహుముక్త ఇమౌషరాత్ ॥

౮౬

హనుమంతం కపిం వ్యక్తం మన్యతే నాన్యథేతి సా ।
 అథోవాచ హనుమాంస్తాం ఉత్తరం ప్రియదశకానాం ॥ ౧౭
 ఏతత్తే సర్వమాఖ్యాతం సమాశ్వాసిహి మైథిలి ।
 ఓ కరోమి కథం వా తే రోచతే ప్రతియామ్యహం ॥ ౧౮

హతేఽసురే సంయతి శంబసాదనే

కపిప్రవీరేణ మహర్షి చోదనాత్ ।

తతోఽస్మి వాయుప్రభవౌ హి మైథిలి

ప్రభావతస్తత్ప్రతిమశ్చ వానరః ॥ ౧౯

ఇతి క్రిమత్సుందరకాండః పంచత్రింశస్సర్గః.

అథ షట్త్రింశస్సర్గః.

శూయ ఏవ మహాతేజాః హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।
 ఆబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం సీతాప్రత్యయకారణాత్ ॥ ౧
 వానరోఽహం మహాభాగే దూతో రామస్య ధీమతః ।
 రామనామాంకితం చేదం పశ్య దేవ్యంగుళీయకం ॥ ౨
 పృత్యయార్థం తవాసీతం తేన దత్తం మహాత్మనా ।
 సమాశ్వాసిహి భద్రం తే క్షీణదుఃఖఫలా హ్యసి ॥ ౩
 గృహీత్వా ప్రేక్షమాణా సా భర్తుః కరవిభూషణం ।
 భర్తారమివ సంప్రాప్తా జానకీ ముదితాభవత్ ॥ ౪

చారు తద్వదనం తస్యాః తామశుక్లాయతేక్షణం ।
 బభూవ హర్షితోదగ్రం రాహుముక్త ఇప్రోడురాట్ ॥ x
 తతస్సా హ్రీమతీ బాలా భర్తృసుదేశహర్షితా ।
 పరితుష్టా ప్రియ కృత్వా ప్రళశంస మహాకపిం ॥ E
 విక్రాంతస్త్వం సమర్థస్త్వం ప్రాజ్ఞస్త్వం వానరోత్తమ ।
 యేనేదం రాక్షసవదం త్వయైకేన ప్రధర్షితం ॥ 2
 శతయోజనవిస్తీర్ణః సాగరో మకరాలయః ।
 విక్రమశ్లాఘనీయేన క్రమతా గోష్పదీకృతః ॥ ౪
 స హి త్వం ప్రాకృతం మన్యే వానరం వానరక్షభ ।
 యస్య తే నాస్తి సంతానః రావణాన్నాపి సంభ్రమః ॥ F
 అహానే చ కపిశ్రేష్ఠ మయా సమభిభాషితుం ।
 యద్యసి ప్రేషితస్తేన రామేణ విదితాత్మనా ॥ G
 ప్రేషయిష్యతి దుర్ధషః రామో న హ్యపరీక్షితం ।
 పరాక్రమమవిజ్ఞాయ మత్సకాశం విశేషతః ॥ G
 దిప్త్యా స కుశలీ రామః ధర్మాత్మా నత్యవత్సలః ।
 లక్ష్మణశ్చ మహాతేజాః సుమిత్రానందవర్ధనః ॥ G
 కుశలీ యది కాకుత్స్థః కింను సాగరమేఖలం ।
 మహీం దహతి కోపేన యుగాంతాగ్నిరిప్రోత్థితః ॥ G
 అథవా శక్తిమతౌ తౌ సురాణామపి నిగ్రహే ।
 మమైవ తు న దుఃఖానాం అస్తి మన్యే విపర్యయః ॥ G

కచ్చిన్న వ్యథతే రామః కచ్చిన్న పరితవ్యతే ।

ఉత్తరాణి చ కార్యాణి కురుతే పురుషోత్తమః ॥ ౧౫

కచ్చిన్న దీనస్సంభ్రాంతః కార్యేషు చ న ముహ్యతి ।

కచ్చిత్ పురుషకార్యాణి కురుతే నృపతేస్సుతః ॥ ౧౬

ద్వివిధం త్రివిధోపాయం ఉపాయమపి నేవతే ।

విజగీషుస్సుహృత్ కచ్చిత్ మిత్రేషు చ పరంతపః ॥ ౧౭

కచ్చిన్నిత్యాణి లభతే మిత్రైశ్చాప్యభిగమ్యతే ।

కచ్చిత్ కల్యాణమిత్రశ్చ మిత్రైశ్చాపి పురస్కృతః ॥ ౧౮

కచ్చిదాశాస్తి దేవానాం ప్రసాదం పాథివాత్తజః ।

కచ్చిత్ పురుషకారం చ దైవం చ ప్రతిపద్యతే ॥ ౧౯

కచ్చిన్న విగతస్నేహః వివాసాన్తయి రాఘవః ।

కచ్చిన్తాం వ్యసనాదస్తాత్ మోచయిష్యతి వానర ॥ ౨౦

సుఖానాముచితో నిత్యం అసుఖానామనౌచితః ।

దుఃఖముత్తరమాసాద్య కచ్చిద్రామో న నీదతి ॥ ౨౧

కాసల్యయాన్తథా కచ్చిత్ సుమిత్రాయాన్తథైవ చ ।

అభీక్షం శ్రూయతే కచ్చిత్ కుశలం భరతస్య చ ॥ ౨౨

మన్నిమిత్రేన మానావాః కచ్చిచ్ఛోకేన రాఘవః ।

కచ్చిన్నాన్యమనా రామః కచ్చిన్తాం తారయిష్యతి ॥ ౨౩

కచ్చిదక్షాహిణీం భీమాం భరతో భ్రాతృవత్సలః ।

ధ్యజిసో ముత్రిభిగుక్తాం ప్రేషయిష్యతి మత్కృతే ॥ ౨౪

వానరాధిపతిశ్రీమాన్ సుగ్రీవః కచ్చిదేష్యతి ।

మత్కుతే హరిభిర్వైరైః పృతో దంతనఖాయుధైః ॥ ౨౫

కచ్చిచ్చ లక్ష్మణశూరః సుమిత్రానందనర్థనః ।

అస్త్రవిచ్ఛరజాలేన రాక్షసాన్ విధమిష్యతి ॥ ౨౬

గౌదేణ కచ్చిదస్త్రేణ జ్వలతా నిహతం రణే ।

ద్రక్ష్యామ్యల్పేన కాలేన రావణం నసుహృజ్జనం ॥ ౨౭

కచ్చిన్న తద్దేమనమానవర్ణం

తస్యాననం పద్మసమానగంధి ।

మయా వినా శుష్యతి శోకదీనం ॥ ౨౮

జలక్షయే పద్మమివాతపేన ॥ ౨౯

ధర్మాపదేశాత్త్యజతశ్చ రాజ్యం

మాం చాప్యరణ్యం నయతః పదాతిం ।

నాసేష్యథా యస్య న భీర్న శోకః

కచ్చిచ్చ ధైర్యం హృదయే కరోతి ॥ ౩౦

న చాస్య మాతా న పితా చ నాన్యః

స్తేహాద్విశిష్టోఽస్తి మయా నమో వా ।

తానధ్యహం దూత జిజీవిషేయం

యావత్ పృథ్వితిం శృణుయాం ప్రియస్య ॥ ౩౧

ఇతేవ దేవీ వచనం మహాత్మం

తం వానరేంద్రం మధురాగ్రముక్తాన్వ ।

శోతుం పునస్తస్య వచోఽభిరామం

రామార్థయుక్తం విరరామ రామా ॥ ౩౧

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా మారుతిర్భీమవిక్రమః ।

శిరస్యంజలిమూఢాయ వాక్యము త్తరస్సబ్రవీత్ ॥ ౩౨

స త్వామిహస్థాం జానీతే రామః కమలహోచనే ।

తేన త్వాం నానయత్యాశు శచీమివ పురందరః ॥ ౩౩

శ్రుత్వైవ తు వచో మహ్యం క్షిప్రమేష్యతి రాఘవః ।

చమూం ప్రకర్షణ మహతీం హృష్టాక్షగణసంకులాం ॥ ౩౪

విష్కంభయిత్వా బాణాఘ్నేః అక్షోభ్యం వరుణాలయం ।

కటిష్యతి పురీం లంకాం కాకుత్స్థస్థాంతరాక్షసాం ॥ ౩౫

కత్ర యన్యంతరా మృత్యుః యది దేవాస్సహసురాః ।

స్థాన్యంతి పథి రామస్య స తానపి నధిష్యతి ॥ ౩౬

తవాదర్శనజేనార్యే శోకేన స పరిప్లుతః ।

స శర్కలభతే రామః సింహార్దిత ఇవ ద్విపః ॥ ౩౭

ముయేన చ వింధ్యేన మేరుణా ముదరేణ చ ।

దద్ధరేణ చ తే దేవి శపే మూలఫలేన చ ॥ ౩౮

యథా సునయనం వల్లు బింబోష్ఠం చారుకుండలం ।

ముఖం ద్రక్ష్యసి గామస్య పూర్ణచంద్రమివైనితం ॥ ౩౯

క్షిప్రం ద్రక్ష్యసి వై దేహి రామం ప్రసవణే గిరౌ ।

శత్రుకతుమివాసీనం నాకపృష్ఠస్య మూర్ధని ॥ ౪౦

న మాంసం రాఘవౌ భుజ్జీ- న చాపి మధు సేవతే ।

వన్యం సువిహితం నిత్యం భక్తమశ్నాతి పంచమం ॥ ౪౧

నైవ దంతా న మశకా న కీటా న సరీసృపా ।

రాఘవౌఽపనయే ద్దాత్రాత్ త్వద్గతేనాంతరాత్తనా ॥ ౪౨

నిత్యం ధ్యానహో రామః నిత్యం శౌకపరాయణః ।

నాన్యచ్ఛింతయతే కించిత్ న తు కామవశం గతః ॥ ౪౩

అనిద్రస్వతతం రామః సుప్తోఽపి చ నసోత్తమః ।

సీతేతి మధురాం వాణీం వ్యాహరన్ ప్రతిబుధ్యతే ॥ ౪౪

దృష్ట్వా ఫలం వా పుష్పం వా యద్వాఽన్యత్ సుమనోహరం ।

బహుశో హ ప్రియైత్యేవం శ్వసంస్త్వామభిభాషతే ॥ ౪౫

స దేవి నిత్యం పరితప్యమానః

త్వామేవ సీతేత్యభిభాషమాణః ।

సృఢవృత్తో రాజసుతో మహాత్మా

తప్తే వ. లాభాయ కృతప్రయత్నః ॥ ౪౬

సా రామసంక్షేప్తచరితశోకా

రామస్య శోకేన సమానశోకా ।

శరన్నభే సాంబుదశేషచంద్రా

నిశేవ వై దేహనుతా బభూవ ॥ ౪౭

ఇతి శ్రీమత్సుందర కాండే షట్త్రింశస్సర్గః,

అథ సప్తతింశస్సర్గః .

—:౦:—

- కీతా తద్వచనం శృత్వా హర్షచంద్రవిభాననా ।
హనుమంతమువాచేదం ధర్మార్థసహితం వచః ॥ ౧
- అమృతం విషసంస్పృష్టం త్వయా వానర భాషితం ।
యచ్చ నాన్యమనా రామః యచ్చ శౌకపరాయణః ॥ ౨
- హ్యేత్యే వా సువిస్తీర్ణే వ్యసనే వా సుదారుణే ।
రక్ష్యేవ పురుషం బద్ధ్వా కృతాంతః పరికర్షతి ॥ ౩
- విభీష్ణననుసంహర్యః ప్రాణినాం ప్లవగోత్తమ ।
శామితి మాం చ రామ చ వ్యసనైః పశ్య మోహితాః ॥ ౪
- శిశ్యాన్య కదా పారం రాఘవైః ధిగమిష్యతి ।
ప్లవమానః పరిశ్రాంతః హతనాస్సగరే యథా ॥ ౫
- రాక్షసానాం వధం కృత్వా సూరయిత్వా చ రావణం ।
రాకాముక్తాలితాం కృత్వా కదా ద్రక్ష్యతి మాం పతిః ॥ ౬
- స వాచ్యస్సంతర్వరస్వేతి యావదేవ స పూర్యతే ।
అయం సంవత్సరః కాలః తావద్ధి మమ జీవితం ॥ ౭
- వర్తతే దశమో మాసః ద్వా తు శేషో ప్లవగమ ।
రావణేన నృశంసేన సమయో యః కృతో మమ ॥ ౮
- విభీష్ణేన చ భ్రాతృ మమ నిర్యాతనం ప్రతి ।
అమరీతః ప్రయత్నేన స చ తత్ కురుతే మతి ॥ ౯

మమ ప్రతిప్రదానం హి రావణస్య న దోచతే ।

రావణం మార్గతే సంఖ్యైః మృత్యుః కాలవశం గతం ॥

౧౦

జ్యేష్ఠా కన్యాచలా నామ విభీషణసుతా కపే ।

తయా మమేదమాఖ్యాతం మాత్రా ప్రహితయా న్వయం ॥

౧౧

ఆశంసేయం హరి శ్రేష్ఠ క్షిప్రం మాం ప్రాప్స్యతే పతిః ।

అంతరాత్తా హి మే శుద్ధః తస్మింశ్చ బహుశా గుణాః ॥

౧౨

ఉత్సాహః పౌరుషం సత్త్వం ఆనృశంస్యం కృతజ్ఞతా ।

విక్రమశ్చ ప్రభావశ్చ సతి వానర రాఘవే ॥

౧౩

చతుర్దశ సహస్రాణి రాక్షసానాం జఘాన యః ।

జనస్థానే వినా భ్రాతౄ తా శత్రుః కస్తస్య నోద్వజేత్ ॥

౧౪

న స శక్యస్తులయితుం వ్యసనైః పురుషర్షభః ।

అహం తస్య ప్రభావజ్ఞా శక్రశేషేవ పురోమజా ॥

౧౫

శరజాలాశుమాన్ శూరః కపే రామదివాకరః ।

శత్రురక్షో మయం తోయం ఉపశోషం నయిష్యతి ॥

౧౬

ఇతి సంజన్మమానాం తాం రామార్థే శ్లోకకర్చితాం ।

అశ్రుసంపూర్ణావదనాం ఉవాచ హనుమాన్ కపిః ॥

౧౭

శ్మితైః పతువచో మహ్యం క్షిప్రమేష్యతి రాఘవః ।

చమూ ప్రకర్షన్ మహతీం హర్యృక్షగణసగులాం ॥

౧౮

అథవా మోచయిష్యామి త్వామద్వైవ సరాఘవాం ।

అస్తాద్భుభాదుచానోహ మమ పృష్ఠమనిదితే ॥

౧౯

- త్వాం తు పృష్టగతాం కృత్వా సంతరిష్యామి సాగరం ।
 క్షీరస్తిహి మే ప్రౌఢం లంకామపి సరావణాం ॥ ౨౦
- జూం ప్రసవణస్థాయ రాఘవాయాద్య మైథిలి ।
 ప్రాపయిష్యామి శక్రకాయ హవ్యం హుతమివానలః ॥ ౨౧
- సృక్ష్మస్యదైవ వై దేహి రాఘవ సహలక్ష్మణం ।
 పృషసాయసమాయుక్తం విష్ణుం దైత్యవధే యథా ॥ ౨౨
- శ్చద్భజనకృతోత్సాహం ఆశ్రమస్థం మహాబలం ।
 శృంధరమివాసీనం నాగరాజస్య మూర్ధని ॥ ౨౩
- పృష్ఠమాఛోహ మే దేవి మా విశంకస్వ శోభనే ।
 యోగమన్విచ్ఛ రామేణ శశాంకేనేవ లోహిణీ ॥ ౨౪
- కళయంతీవ చంద్రదేణ సూర్యేణేవ సువచలా ।
 మత్ప్రృష్ఠమధిరుహ్య త్వం తరాకాశమహాణౌ ॥ ౨౫
- సహి మే సంప్రయాతస్య త్వామితో నయతోఽంగనే ।
 కనుగంతుం గతిం శక్తాః సర్వే లంకానివాసినః ॥ ౨౬
- యథైవాహమిహ ప్రాప్తః తథైవాహమనంశయం ।
 యాస్యామి పశ్య వై దేహి త్వాముద్యమ్య విహాయసు ॥ ౨౭
- మైథిలీ తు హరి శ్రేష్ఠాత్ శ్రుత్వా వచనమద్భుతం ।
 హామః విస్తితసర్వాంగీ హనుమంతమథాబ్రవీత్ ॥ ౨౮
- హనుమత్ దూరమధ్వానం కథం మాం ప్రౌఢమిచ్ఛసి ।
 శరేష ఖిలు తే మన్యే కపిత్వం హరియాధప ॥ ౨౯

కథం వాల్మీకీరస్తస్త్విం మామితో నేతుమిచ్ఛసి ।
 సకాశం మానమేద్రస్య భర్తురే ప్లవగషణభ ॥ 30
 సీతాయా వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్ మారుతాత్తజః ।
 చింతయామాస లక్ష్మీవాన్ సమ పరిభవం కృతం ॥ 30
 స మెజానాతి సత్త్వం వా ప్రభావం వాసితేక్షణా ।
 తస్మాత్ పశ్యతు వై దేహీ యద్యూపం మమ కామతః ॥ 31
 ఇతి సంచిత్య హనుమాన్ తదా ప్లవగసత్తమః ।
 దర్శయామాస వై దేహ్యః స్వం రూపమరిమర్దనః ॥ 32
 స తస్మాత్పాదపాదీమాన్ ఆప్లుత్య ప్లవగషణభః ।
 తతో వర్ధితుమారేభే సీతావత్యయకారణాత్ ॥ 33
 మేయసుందరసంకాశః బభౌ దీప్తానలప్రభః ।
 అగ్రతో వ్యసతస్థే చ సీతాయా వాసరేత్తమః ॥ 34
 హరిః పర్వతసంకాశః తామ్రవక్త్రో మహాబలః ।
 వ్రజనంప్రసఖో భీమః వై దేహీమిదమబ్రవీత్ ॥ 35
 సపర్వతవనోద్దేశాం సాష్ట్రపాకారతోరణం ।
 లంకామిమాం సనాథాం వా నయితుం శక్తిరస్తి మే ॥ 36
 తదవస్థాప్యతాం బుద్ధిః అలం దేవి వికాంక్షయా ।
 వికోకం కురు వై దేహీ రాఘవం సహలక్ష్మణం ॥ 37
 తం దృష్ట్వా చలనసంకాశం ఉవాచ జనకాత్తజా ।
 పద్మపత్రవిశాలాక్షీ మారుతస్యారసం సుతం ॥ 38

- తనసత్త్వం బలం చైవ విజానామి మహాకపే ।
 వాయోరివ గతిం చాపి తేజశ్చాగ్నేరివాద్భుతం ॥ ౪౦
- ప్రాకృతోఽన్యః కథం చేమాం భూమిమాగంతుమహాత్మి ।
 ఉపధేరప్రమేయస్య పారం వానరపుంగవ ॥ ౪౧
- కానామి గమనే శక్తిం నయనే చాపి తే మను ।
 అశ్యం సంప్రధార్యా తు కార్యసిద్ధిర్హవత్తనః ॥ ౪౨
- అయుక్తం తు కపి శేష్ మమ గంతుం త్వయా సహ ।
 వాయువేగసవేగస్య వేగో మాం మోహయేత్తన ॥ ౪౩
- ఊమాకాశమాపన్నా హ్యుపర్యుపరి సాగరం ।
 పృవతేయం హి తే పృష్ఠాత్ భయాద్వేగేన గచ్ఛతః ॥ ౪౪
- పతితా సాగరే చాహం తిమిన్క్రమ్యమాకులే ।
 భవేయమాశు వినశా యాదసామన్నముత్తమం ॥ ౪౫
- నచ శక్త్యే త్వయా సార్థం గంతుం శత్రువినాశన ।
 కళత్రవతి సందేహః త్వయ్యపి స్యాదనుశయం ॥ ౪౬
- హ్యాయమాణాం తు మాం దృష్ట్వా రాక్షసా భీమవిక్రమాః ।
 కనుగచ్ఛేయురాదిష్టాః రావణేన దురాత్మనా ॥ ౪౭
- తేస్త్యం పరివృతశ్శూరైః శూలముద్గరపాణిభిః ।
 భవేస్త్యం సంశయం ప్రాప్తః మయా వీర కళత్రవా ॥ ౪౮
- సాయుధా బహుౌ శ్రౌయిష్య రాక్షసాస్త్యం నిరాయుధః ।
 కథం శక్యసి సంయాతుం మాం చైవ పరిరక్షితుం ॥ ౪౯

- యుధ్యమానస్య రక్షోభిః తవ తైః క్రూరకర్మభిః ।
ప్రపతేయం హి తే పృష్ఠాత్ భయార్తా కపిసత్తమ ॥ ౫౦
- అథ రక్షంసి భీమాని మహంతి బలవంతి చ ।
కథంచిత్రాంపరాయే త్వాం జయేయుః కపిసత్తమ ॥ ౫౧
- అథవా యుధ్యమానస్య పతేయం విముఖస్య తే ।
పతితాం చ గృహీత్వా మాం నయేయుః పాపరాక్షసాః ॥ ౫౨
- మాం వా హరేయ స్త్వద్ధస్తాత్ విశసేయురథాపి వా ।
అవ్యవస్థా హి దృశ్యేతే యుద్ధే జయపరాజయశ్చ ॥ ౫౩
- అహం వాఽపి విపద్యేయం రక్షోభిరభితజ్జితా ।
త్వత్ప్రయత్నో హరిశ్రేష్ఠ భవేన్నిష్ఫల ఏవ తు ॥ ౫౪
- కామ త్వమసి పర్యాప్తః నిహంతుం సర్వరాక్షసాన్ ।
రాఘవస్య యశో హీయేత్ త్వయా శస్తైస్తు రాక్షసైః ॥ ౫౫
- అథవాఽఽదాయ రక్షంసి న్యసేయుస్సంప్రతే హి మాం ।
యత్ర తే నాభిజానీయుః హరయో నాపి రాఘవః ॥ ౫౬
- ఆరంభస్తు మదర్థోఽయం తతస్తన నిరర్థకః ।
త్వయా హి సహ రామస్య మహానాగమనే గుణః ॥ ౫౭
- మయి జీనితమాయత్తం రాఘవస్య మహాత్మనః ।
భ్రాతృణాం చ మహాబాహూ తవ రాజకులస్య చ ॥ ౫౮
- తౌ నిరాశౌ మదర్థం తు శోకసంతాపకర్మితౌ ।
సహ సర్వర్షహరిభిః త్యక్త్యతః ప్రాణసంగ్రహం ॥ ౫౯

- భర్తృభక్తిం పురస్కృత్య రామాదన్యస్య వానర ।
 నాహం స్పృష్టం పదా గాత్రం ఇచ్ఛేయు వానరోత్తమ ॥ ౬౦
- యదహం గాత్రసంస్పర్శం రావణస్య బలాద్ధతా ।
 అనీశా కిం కరిష్యామి వినాథా వినశా నతీ ॥ ౬౧
- యచి రామో దశగ్రీవం ఇహ హత్వా సరాక్షసం ।
 మామితో గృహ్య గచ్ఛేత తత్తస్య సదృశం భవేత్ ॥ ౬౨
- శ్చుతా హి దృష్టాశ్చ మయా పరాక్రమాః
 మహాత్మనస్తస్య రణావమర్శినః ।
 న దేవగంధర్వభుజంగరాక్షసాః
 భవంతి రామేణ సమా హి సంయుగే ॥ ౬౩
- సమీక్ష్య తం సంయతి చిత్రకార్దుకం
 మహాబలం వానవతుల్యవిక్రమం ।
 సలక్ష్మణం కో విషహేత రాఘవం
 హుతాశనం దీప్తమివానిలేరితం ॥ ౬౪
- సలక్ష్మణం రాఘవనూజిమర్దనం
 దిశాగజం మత్తమివ వ్యవస్థితం ।
 సహేత కో వానరముఖ్య సంయుగే
 యుగాంతసూర్యప్రతిమం శరార్చిషం ॥ ౬౫
- స మే హరిశ్చేష్ఠ సలక్ష్మణం పతిం
 సయూధపం క్షీప్రమిహాపసాదయ ।

చిరాయ రామం ప్రతి శోకకర్మితాం

కుసువ్య మాం వానరవీర హర్మితాం ॥

౬౬

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-న ప్రతింశస్సర్గః.

:౦:

అథ అష్టత్రింశస్సర్గః.

తతస్స కపిశార్దూలః తేన వాక్యేన హర్షితః ।
 సీతామువాచ తచ్చుత్వా వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥
 యుక్తరూపం త్వయా దేవి భాషితం శుభదర్శన ।
 సదృశం స్త్రీస్వభావస్య సాధ్వీనాం వినయస్య చ ॥
 స్త్రీత్వం న తు సమర్థం హి సాగరం వ్యతివర్తితమ్ ।
 మామధిష్ఠాయ విస్తీర్ణం శతయోజనమాయతం ॥
 ద్వితీయం కారణం యచ్చ బ్రవీషి వినయాన్వితే ।
 రామాదన్యస్య నార్హామి సంస్పర్శమితి జానకి ॥
 ఏతత్తే దేవి సదృశం పత్న్యాస్తస్య మహాత్మనః ।
 కా హ్యన్యా త్వామృతే దేవి బ్రూయాద్వచనమీదృశం ॥
 శ్రోష్యతే చైవ కాకుత్స్థః సర్వం నిరవశేషతః ।
 చేష్ఠితం యత్త్వయా దేవి భాషితం మమ చాగ్రతః ॥
 కారణైర్భహుభిర్దేవి రామప్రియచిక్షీర్షయా ।
 స్నేహప్రస్కన్నమనసా మయైతత్సముదీరితం ॥

లకాయా దుష్ప్రవేశత్వాత్ దుస్తరత్వాన్తహోదధేః ।

సామర్థ్యాదాత్మనశ్చైవ మయైతత్సముదాహృతం ॥

౮

ఇచ్చామి త్వాం సమానెతుం అద్యైవ రఘుబంధునా ।

సుకుష్మేహేన భక్త్యా చ నాన్యథైతదుదాహృతం ॥

౯

యది నోత్సహసే యాతుం మయా సార్థమనిదితే ।

అభిజ్ఞానం ప్రయచ్ఛ త్వం జానీయాదాఘమౌ హి యత్ ॥ ౧౦

ఏవముక్తా హనుమతా సీతా సురసుతోపమా ।

ఉవాచ వచసు మందం బాష్పప్రగఢితాతురం ॥

౧౧

ఇదు శ్రేష్ఠమభిజ్ఞానం బ్రూయాన్త్వం తు మమ ప్రియం ।

శైలస్య చిత్రకూటస్య పాదే పూర్వోత్త శే పురా ॥

౧౨

తావసాశ్రమవాసిన్యాః ప్రాజ్యమూలఫలోదకే ।

తస్మిన్ సిద్ధాశ్రమే దేశే మందాకిన్యా హ్యదూరతః ॥

౧౩

తస్యేవవనమండేషు నానాపుష్పసుగంధిషు ।

విశృత్య నలిలక్లిన్నా తవాంకె సముపాశం ॥

౧౪

తతో మాంససమాయుక్తః నాయసః పర్యతుండయత్ ।

తమహం లోష్ట్రముద్యమ్య వారయామిన్త వాయసం ॥

౧౫

దారయన్ స చ మాం కాకః తత్త్రైవ పరిలీయతే ।

స చాప్యసారమన్తాంసాత్ భక్షార్థీ బలిభోజనః ॥

౧౬

ఉత్సర్జంత్యాం చ రశనాం క్రుద్ధాయాం మయి పక్షిణి ।

ప్రస్థమానే చ నసనే తతో దృష్ట్వా త్వయా హ్యహం ॥

౧౭

త్వయాఽపహసితా చాహం క్రుద్ధా సంలజ్జితా తదా ।

భక్ష్యుగృధ్నేన కాకేన దారితా త్వాముపాగతా ॥

అసీనస్య చ తే శ్రాంతా పునరుత్సంగమావిశం ।

క్రుధ్యంతీ చ ప్రహృష్టేన త్వయాఽహం పరిసాంత్యితా ॥

బాష్పపూర్ణముఖ ముదం చక్షుషీ పరిమార్జితీ ।

లక్ష్మితాఽహం త్వయా నాథ వాయసేన ప్రకోపితా ॥

పశ్యశ్రమాత్ ప్రసుప్తా చ రాఘవాకేఽస్మ్యహం చిరం ।

పగ్నయేణ ప్రసుప్తశ్చ మమాకే భరతాగ్రజః ॥

స తత్ర పునరేవాథ వాయసస్సముపాగమత్ ।

తతస్సుప్తప్రబుద్ధాం మాం రామస్యాంకాత్ సముత్థితా ॥౨౨

వాయసస్సహసాఽఽగమ్య విదదార స్తనాంతరే ।

పునః పునరథోత్పత్య విదదార స మాం భృశం ॥

తతస్సముత్క్షితో రామః ముక్తైశ్శోణితబిందుభిః ।

వాయసేన తతస్తేన బలవత్ క్లిశ్యమానయా ॥

స మయా బోధితశ్శ్రీమాన్ నుఖసుప్తః పరంతపః ।

స మాం దృష్ట్వా మహాబాహుః వితున్నాం స్తనయోస్తదా ॥౨౩

అశీవిష ఇవ క్రుద్ధః శ్వసన్ వాక్యమభాషత ।

కేన తే నాగనాసోరు విక్షతం వై స్తనాంతరం ॥

కః క్రీడతి నోషేణ పంచవక్త్రేణ భోగినా ।

వీక్షమాణస్తతస్తం వై వాయసం సముద్వేషత ॥

- పథస్సరుధిరై స్తీ ట్టైః మామేవాభిముఖం స్థితం :
 పుతః కిల స శక్రస్య వాయుసః పతతాం నరః ॥ ౨౮
- ధాంతరచరశ్శీఘ్రం పవనస్య గతౌ నమః ।
 తతస్తస్త్వి మహాబాహుః కోవనంవర్తి తేక్షణః ॥ ౨౯
- వాయసే కృతవాన్ కూరాం మతిం మతిమతాం నరః ।
 సదర్శం సంస్తరాద్ధృహ్య బ్రాహ్మణాస్త్రేణ యోజయత్ ॥ ౩౦
- స దీప్త ఇవ కాలాగ్నిః జజ్వాలాభిముఖౌ ద్విజం ।
 స తం ప్రదీప్తం చిక్షేవ దర్శం తం వాయసం ప్రతి ॥ ౩౧
- తతస్తం వాయసం దర్శ్యః సోఽంబరేఽనుజగామ హ ।
 తనున్మన్మన్తదా కాకః జగామ వివిధాం గతిం ॥ ౩౨
- త్రాణకామ ఇమం లోకం నర్వం వై విచచార హ ।
 స పితౄ చ పరిత్యక్తః నురైశ్చ పరమషిఃభిః ॥ ౩౩
- త్రీ లోకాన్ సంపరిక్రమ్య తమేన శరణం గతః ।
 స తం నివతితం భూమా శరణ్యశ్శరణాగతం ॥ ౩౪
- పథాహామపి కాకుత్స్థః కృపయా పర్యపాలయత్ ।
 స శర్మ లబ్ధ్వా లోకేషు తమేవ శరణం గతం ॥ ౩౫
- పరిద్యూనం విషణ్ణం చ స తమాయాంతమబ్రవీత్ ।
 మోఘం కర్తుం న శక్యం తు బ్రాహ్మమస్త్రం తదుచ్యతాం ॥ ౩౬
- హిసన్తు దక్షిణాక్షి త్వచ్చర ఇత్యథ సోబ్రవీత్ ।
 తతస్తస్యాక్షి కాకస్య హిసన్తి స్త స దక్షిణం ॥ ౩౭

దత్వా స దక్షిణం నేత్రం ప్రాణేభ్యః పరిరక్షితః ।

స రామాయ నమస్కృత్వా రాజ్ఞే దశరథాయ చ ॥

3౮

విసృజ్యస్తేన వీరేణ ప్రతిపేదే స్వమాలయం ।

మత్కృతే కాకమాత్రే తు బ్రహ్మాస్త్రం సముదీరితం ॥

3౯

కస్తాద్యో మాం హరేత్త్వత్తః క్షమసే తం మహీపతే ।

స కురుష్వ మహోత్సాహః కృపాం మయి నరవృథ ॥

౪౦

త్వయా నాథవతీ నాథ హ్యనాథేవ హి దృశ్యతే ।

ఆనృశంస్యం హో ధర్మః త్వత్త ఏవ మయా శ్రుతః ॥

౪౧

జానామి త్వాం మహావీర్యం మహోత్సాహం మహాబలం ।

అపారపారమక్షోభ్యం గాంభీర్యాత్ సాగరోపమం ॥

౪౨

భర్తారం ససముద్రాయాః ధర్మ్యా వాసమౌపమం ।

ఏవమస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠః సత్త్వవాక్ బలవానపి ॥

౪౩

కిమర్థమస్త్రం రక్షస్సు స యోజయసి రాఘవ ।

స నాగా నాపి గంధర్వాః నాసురా న మరుద్గణాః ॥

౪౪

రామస్య సమరే వేగం శక్త్యాః ప్రతినమాధిశుం ।

తస్య వీర్యవతః కశ్చిత్ యద్యస్తి మయి సంభ్రమః ॥

౪౫

కిమర్థం న శరై స్తీక్ష్ణైః క్షయం నయతి రాక్షసాన్ ।

భ్రాతురాదేశమాదాయ లక్ష్మణో వా పరంతపః ॥

౪౬

కస్య హేతోర్న మాం వీరః పరితాతి మహాబలః ।

యది తౌ పురుషవ్యాఘ్రా వాయ్వస్మి సమతేజసా ॥

౪౭

- సురాణానుపి దుర్ధషౌ కిమర్థం మాముపేక్షతః ।
 మమైవ దుష్కృతం కించిత్ మహదస్తి న సంశయః ॥ ౪౮
- సురావపి తౌ యన్తాం నావేక్షేతే పరంతపా ।
 నైదేహ్యే నచనం శ్రుత్వా కరుణం సాశ్రుభాషితం ॥ ౪౯
- అథాబ్రవీన్నహాతేజాః హనుమాన్ మారుతాత్తజః ।
 త్వచ్ఛక్తికవిముఖో రామః దేవి సత్యేన తే శపే ॥ ౫౦
- రామే దుఃఖాభివన్నే చ లక్ష్మణః పరితప్యతే ।
 కథంచిద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుం ॥ ౫౧
- ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానాం దృశ్యస్యంతమనిందితే ।
 తావుభౌ పురుషవ్యాఘ్రా రాజపుత్రౌ మహాబలౌ ॥ ౫౨
- త్వద్దశానకృతోత్సాహా లంకాం భస్మీకరిష్యతః ।
 హత్వా చ సనురే క్రూరం రావణం సహబంధవం ॥ ౫౩
- రాఘవస్తాం విశాలాక్షీ నేష్యతి స్వాం పురీం ప్రతి ।
 బ్రాహ్మీ యద్రాఘవౌ వాచ్యః లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ॥ ౫౪
- సుగ్రీవౌ వాఽపి తేజస్వీ హరయౌఽపి సమాగతాః ।
 ఇత్యుక్తవతి తస్మింశ్చ సీతా సురసుతోపమా ॥ ౫౫
- ఉవాచ శోకసంతప్తా హనుమంతం ప్లవంగమం ।
 కాశ్మర్యా లోకభర్తారం సుషువే యం మనస్వినీ ॥ ౫౬
- తం మమాథే నుఖం పృచ్ఛ శిరసా చాభివాదయ ।
 ప్రజన్మ స్వరత్నాని ప్రియా యాశ్చ పరాంగనాః ॥ ౫౭

ఐశ్వర్యం చ విశాలాయాం పృథివ్యామపి దుర్లభం ।
 పితరం మాతరం చైవ సుమాన్యాభిప్రసాద్య చ ॥ ౫౫
 అనుప్రవజితో రామం సుమిత్రా యేన సుప్రజాః ।
 ఆనుకూల్యేన ధర్మాత్మా త్యక్త్వా సుఖమనుత్తమం ॥ ౫౬
 అనుగచ్ఛతి కాకుత్స్థం భ్రాతరం పాలయన్ వనే ।
 సింహస్కంధో మహాబాహుః మనస్వీ ప్రియదర్శనః ॥ ౬౦
 పితృవద్వర్తతే రామే మాతృవన్తాం సమాచరన్ ।
 హియమాణాం తదా వీరః స తు మాం వేద లక్ష్మణః ॥ ౬౧
 సృద్ధోపసేవీ లక్ష్మీవాన్ శక్తో న బహుభాషితా ।
 రాజ్ఞః పుత్రః ప్రియశ్శ్రేష్ఠః సదృశశ్శ్వశురస్య మే ॥ ౬౨
 మమ ప్రియతనో నిత్యం భ్రాతా రామస్య లక్ష్మణః ।
 నియుక్తో ధురి యస్యాం తు తాముద్వహతి వీర్యవాన్ ॥ ౬౩
 యం దృష్ట్వా రాఘవౌ నైవ వృత్తమార్యమనుస్మరేత్ ।
 స మమార్థాయ కుశలం వక్తవ్యై వచనాన్తమ ॥ ౬౪
 మృదుర్నిత్యం శుచిర్దక్షః ప్రియో రామస్య లక్ష్మణః ।
 యథా హి వానరశ్రేష్ఠ దుఃఖక్షయకరో భవేత్ ॥ ౬౫
 త్వమస్మిన్ కార్యనిర్వోగే ప్రమాణం హరిసత్తమ ।
 రాఘవస్తత్సమారంభాత్ మయి యత్ప్రహరో భవేత్ ॥ ౬౬
 ఇదం బ్రూయాశ్చ మే నాథం శూరం రామం పునఃపునః ।
 జీవితం ధారయిష్యామి మానసం దశరథాత్మజ ॥ ౬౭

ఊర్ధ్వం మాసాన్నజీవేయు సత్యేనాహం బ్రవీమి తే ।
 రావణేనోపదుద్ధాం మాం నికృత్యా పాపకమణా ॥ ౬౮
 శ్వాతుమహాసి వీర త్వం పాతాళాదివ కాశికేం ।
 తతో వస్త్రగతం ముక్త్యా దివ్యం చూడామణిం శుభం ॥ ౬౯
 ప్రదేయో రాఘవాయేతి నీతా హనుమతే దదా ।
 ప్రతిగృహ్య తతో వీరః మణిరత్నమనుత్తమం ॥ ౭౦
 అగుశ్యా యోజయామాన స హ్యస్య ప్రాభవద్భుజః ।
 మణిరత్నం కపివరః ప్రతిగృహ్యభివాద్య చ ॥ ౭౧
 నీతాం ప్రదక్షిణం కృత్వా ప్రణతః పార్శ్వతః స్థితః ।
 హాషేణ మహతా యుక్తః నీతాదశశనజేన సః ॥ ౭౨
 హృదయేన గతో రామం శరీరేణ తు నిష్ఠితః ।

మణివరముపగృహ్య తం మహాహాం

జనకన్మసాత్తజయా ధృతం ప్రభావాత్ ।

గిరిరిన పననాపధూతముక్తః

సుఖతమనాః ప్రతిసంక్రమం ప్రపేదే ॥

23

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-అష్టత్రింశత్సర్గః.

అథ ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః.

మఃసి దత్వా తతస్సేతా హనుమంతమథాబ్రవీత్ ।

అభిజ్ఞానమభిజ్ఞాతం ఏతద్రామస్య తత్త్వతః ॥

మఃసి తు దృష్ట్వా రామో వై త్రయాణాం సంస్కరిష్యతి ।

ఏకో జనన్యా మను చ రాజ్ఞో దశరథస్య చ ॥

స భూయస్త్వం సముత్సాహే చోదితో హరినత్తమ ।

అస్మిన్ కార్యసమారంభే ప్రచింతయ యదుత్తరం ॥

త్వమస్మిన్ కార్యనియోగే ప్రమాణం హరినత్తమ ।

హనుమన్ యత్నమాస్థాయ దుఃఖక్షయకరో భవ ॥

తస్య చింతయతో యత్నః దుఃఖక్షయకరో భవేత్ ।

స తథేతి ప్రతిజ్ఞాయ మారుతిర్భీమవిక్రమః ॥

శిరసా వంద్య వై దేహీం గమనాయోపచక్రమే ।

జ్ఞాత్వా సంప్రస్థితం దేవీ వానరం మారుతాత్మజం ॥

బాష్పగద్గదయా వాచా మైథిలీ వాక్యమబ్రవీత్ ।

కుశలం హనుమన్ బ్రూయాః సహితౌ రామలక్ష్మణౌ ॥

నుగ్రహం చ సహామాత్యం వృద్ధాన్ సర్వాంశ్చ వానరాన్ ।

బ్రూయాస్త్వం వానరశ్రేష్ఠ కుశలం ధర్మసంహితం ॥

యథా స చ మహాబాహుః మా తారయతి రాఘవః ।

అస్తాద్దుఃఖాంబుసంహోధాత్ త్వం సమాధాతుమహాసి ॥

- జీవంతీం మాం యథా రామః సంభావయతి క్షీర్తిమాన్ ।
- తత్రథా హనుమాన్ వాచ్యః నాచా ధర్మమవాప్నుహి ॥ ౧౦
- విశ్వముత్సాహాయుక్తాశ్చ వాచశ్శ్చుత్వా త్వయేరితాః ।
- చిష్ట్యతే దాశరథేః పౌరుషం మదవాప్తయే ॥ ౧౧
- మత్సందేశయుతా వాచః త్వత్తశ్శ్చుత్వైవ రాఘవః ।
- పరాక్రమవిధిం వీరః విధివత్సంవిధాన్యతి ॥ ౧౨
- సీతాయా వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్ మారుతాత్తజః ।
- శిశ్యంజలిమాధాయ వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౧౩
- ప్రవేష్యతి కాకుత్స్థః హర్యక్షప్రవరైర్వృతః ।
- యస్తే యుధి విజత్యార్కః శోకం వ్యవసయిష్యతి ॥ ౧౪
- సహి పశ్యామి మర్త్యేషు నానురేషు సురేషు వా ।
- యస్తస్య వమతో భాణాన్ స్థాతుముత్సహతేగ్రతః ॥ ౧౫
- అప్యర్కమపి పజన్యం అసి వై వస్వతం యమం ।
- సహి సోధు రణే శక్తః తవ హేతోర్విశేషతః ॥ ౧౬
- సహి సాగరపర్యంతాం మహీం శాశితుమీహతే ।
- కష్టమిత్తో హి రామస్య జయో జనకనందిని ॥ ౧౭
- తస్య తద్వచనం శ్చుత్వా సమ్యక్ సత్యం సుభాషితం ।
- తానకీ బహుమేనేథ వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౧౮
- తత్సంప్రస్థితం సీతా వీక్షమాణా పునఃపునః ।
- భర్తృప్నేహోన్వితం వాక్యం సాహార్దాదనుమానయత్ ॥ ౧౯

యది వా మన్యసే వీర వస్తై కాహమరిందమ ।

కస్తింశ్చిత్సంవృతే దేశే విశాంతశ్శ్చో గమిష్యసి ॥ ౨౦

మమ చేదల్పభాగ్యాయాః సాంవిధ్యాత్తవ వానర ।

అన్య శోకన్య మహతో ముహూర్తం మోక్షణం భవేత్ ॥ ౨౧

గతే హి హరిశార్దూల పునరాగమనాయ తు ।

ప్రాణానామపి సందేహః మమ స్యాన్నాత్ర సంశయః ॥ ౨౨

తవాదర్శనజశ్శోకః భూయో మాం పరితాపయేత్ ।

దుఃఖాద్దుఃఖవరామృష్టాం దీపయన్నివ వానర ॥ ౨౩

అయం చ వీర సందేహః తిష్ఠతీవ మమాగ్రతః ।

సుమహంస్త్వత్సహాయేషు హర్యృక్షేషు హరిశ్వర ॥ ౨౪

కథం ను ఖలు దుష్పారం తరిష్యంతి మహోదధి ।

తాని హర్యృక్షైస్సన్యాని తౌ వా సరవరాత్నజౌ ॥ ౨౫

త్రయాణామేవ భూతానాం సాగరస్యాస్య లంఘనే ।

శక్తిస్సాన్యదైన్వితేయస్య తవ వా మారుతస్య వా ॥ ౨౬

తదస్మిన్ కార్యనియోగే వీరై వం దురతిక్రమే ।

కిం పశ్యసి సమాధానం త్వం హి కార్యవిదాం నరః ॥ ౨౭

కామమస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే ।

పర్యాప్తః పరవీరఘ్న యశస్యస్తే బుగోదయః ॥ ౨౮

బలై స్సమగైర్యది మాం రావణం జిత్వ సంయుగే ।

విజయీ స్వపురీం యాయాత్ తత్తు మే స్యాద్యశస్కరం ॥ ౨౯

- కైస్తు సంకులాం కృత్వా లంకాం పరబలార్దనః ।
మా నయేద్యది కాకుల్ ఘ్నః తత్తస్య సదృశం భవేత్ ॥ 30
- తస్యథా తస్య విక్రాంతం అనురూపం మహాత్మనః ।
భవేదాహవశూరస్య తథా త్వముపపాదయ ॥ 3౧
- తద్భోవహితం వాక్యం సహితం హేతుసంహితం ।
నిశ్చయ హనుమాన్ శేషం వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥ 3౨
- దేవి హర్యృక్షసైన్యానాం ఈశ్వరః స్థవతాం వరః ।
సుగ్రీవస్సత్త్వసంపన్నః తవాగ్రే కృతనిశ్చయః ॥ 33
- స వానరసహస్రాణాం కోటిభిరభినంవృతః ।
ప్రవేష్యతి వై దేహి రాక్షసానాం నిబహణః ॥ 3౪
- తస్య విక్రమసంపన్నాః సత్త్వవంతో మహాబలాః ।
సువస్సంకల్పసంపాతాః నిదేశే హరయః స్థితాః ॥ 3౫
- యేషాం నోపరి నాధస్తాత్ స తిర్యక్ సజ్జతే గతిః ।
స చ కర్ణసు సీదంతి మహత్స్వమిత తేజసః ॥ 3౬
- అన్యతై ర్మహాత్మాహైః ససాగరధరాధరా ।
ప్రవక్షీణీకృతా భూమిః వాయుమార్గానుసారిభిః ॥ 3౭
- సుద్విశిష్టాశ్చ శుల్యాశ్చ సంతి తత్ర వనౌకసః ।
సుతః ప్రత్యవరః కశ్చిత్ నాస్తి సుగ్రీవసంనిధౌ ॥ 3౮
- అహం తావదిహ ప్రాప్తః కిం పునస్తే మహాబలాః ।
సహి ప్రకృష్టాః ప్రేష్యంతే ప్రేష్యంతే హిమారే జనాః ॥ 3౯

తదలం పరితాపేన దేవి శోకో వ్యవైతు తే ।

ఏకోత్పాతేన తే లంకాం ఏష్యంతి హరియాధపాః ॥

మమ పృష్ఠగతౌ తౌ చ చంద్రసూర్యావిమ్రోదితౌ ।

త్వత్సకాశం మహానత్వై నృసింహోవాగమిష్యతః ॥

తౌ హి వీరా నరవరా నహితౌ రామలక్ష్మణౌ ।

ఆగమ్య నగరీం లంకాం సాయకైర్విధమిష్యతః ॥

నగణం రావణం హత్వా రాఘవౌ రఘునందనః ।

త్వామాదాయ వరాహోహే న్వపురం ప్రతి యాస్యతి ॥

తదాశ్వసిహి భద్రం తే భవ త్వం కాలకాంక్షిణీ ।

న చిరాద్దృశ్యసే రామం ప్రజ్వలంతమివానలం ॥

నిహతే రాక్షసేంద్రే చ సపుత్రామాత్యబాంధవే ।

త్వం నమేష్యసి రామేణ శశాంకేనేవ రోహిణీ ॥

క్షీప్రం త్వం దేవి శోకస్య పారం యాస్యసి మైథిలి ।

రావణం చైవ రామేణ నిహతం ద్రక్ష్యసే చిరాత్ ॥

ఏవమాశ్వాస్య వై దేహీం హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।

గమనాయ మతిం కృత్వా వై దేహీం పునరబ్రవీత్ ॥

తమరిఘ్నం కృతాత్మానం క్షీప్రం ద్రక్ష్యసి రాఘవం ।

లక్ష్మణం చ ధనుస్పాణిం లంకాద్వారముపస్థితం ॥

సఖిదంష్ట్రాయుధాన్ వీరాన్ సింహశార్దులవిక్రమాన్ ।

వానరాన్ వాచణేంద్రాభాన్ క్షీప్రం ద్రక్ష్యసి సంగతాన్ ॥

శైలాంబుదనికాశానాం లంకామలయసానుషు ।
 స్థతాం కపిముఖ్యానాం అచిరాచ్ఛ్చృష్యసి స్వనం ॥ ౫౦
 స తు మర్కణి ఘోరేణ తాడితో మన్మథేషుణా ।
 స శర్కలభతే రామః సింహార్దిత ఇవ ద్విపః ॥ ౫౧
 మా రుదో దేవి శోకేన మాభూత్తై మనసోఽప్రియం ।
 శచీవ పత్యా శక్రేణ భర్తా నాథవతీ హ్యసి ॥ ౫౨
 రామాద్విశిష్టః కోఽన్యోఽస్తి కశ్చిత్ సౌమిత్రిణా సమః ।
 క్షిమాతుకల్పా తౌ భ్రాతరా తవ సంశయా ॥ ౫౩

నాస్తింశ్చిరం వత్స్యసి దేవి దేవే
 రక్షోగణైరధ్యుషితేతికాద్రదే ।
 న తే చిరాదాగమనం ప్రియస్య
 క్షమస్వ మత్సంగమకాలమాత్రమ్ ॥ ౫౪
 ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండ-ఏకోనచత్వారింశస్సర్గః.

అథ చత్వారింశస్సర్గః.

శ్చత్వా తు వచనం తస్య వాయుసూనోర్మహాత్మనః ।
 ఉవాచాత్మహితం వాక్యం సీతా సురసుతోపమా ॥ ౧
 త్వం దృష్ట్వా ప్రియవక్తారం సంప్రహృష్యామి వానర ।
 అర్థసంజాతసన్యేవ వృష్టిం ప్రాప్య వసుంధరా ॥ ౨

యథా తం పురుషవ్యాఘ్రం గాత్రైశ్శౌకాభికర్షితైః ।
 సంస్పృశేయం నకామాఽహం తథా కురు దయాం మయి ॥ ౩
 అభిజ్ఞానం చ రామస్య దద్యాం హరిగణోత్తమ ।
 క్షీప్తామిషీకాం కాకస్య కోపాదేకాక్షిశాతనీం ॥ ౪
 మనశ్శిలాయాస్తిలకః గండపార్శ్వే నివేశితః ।
 త్వయా ప్రణాప్తే తిలకే తం కిల స్తర్తుమర్హసి ॥ ౫
 న ఏర్యవాన్ కథం సీతాం వృతాం సనునుమన్యసే ।
 వసంతీం రక్షసాం మధ్యే మహేంద్రవరుణోపమః ॥ ౬
 ఏష చూడామణిర్దివ్యః మయా సుపరిరక్షితః ।
 ఏతం దృష్ట్వా ప్రహృష్యామి వ్యసనే త్వామివానఘ ॥ ౭
 ఏష నిర్యాతితః శ్రీమాన్ మయా తే వారిసంభవః ।
 అతః పరం న శత్యామి జీవితం శోకలాలసా ॥ ౮
 అసవ్యని చ దుఃఖాని వాచశ్చ హృదయచ్ఛిదః ।
 రాక్షసీనాం సుఖూరాణాం త్వత్కృతే మహాయామ్యహం ॥ ౯
 ధారయిష్యామి మాసం తు జీవితం శత్రుసూదన ।
 మాసాదూర్ధ్వం న జీవిష్యే త్వయా హీనా నృపాత్తజ ॥ ౧౦
 ఘోరో రాక్షసరాజోఽయం దృష్టిశ్చ న సుఖా మయి ।
 త్వాం చ శ్రుత్వా విషజ్జన్తం న జీవేయమహం క్షణం ॥ ౧౧
 వై దేవ్య వచనం శ్రుత్వా కరుణం సాశ్రుభాషితం ।
 అథాబ్రవీత్సహితేజాః హనుమాన్ నూరుతాత్తజః ॥ ౧౨

- శ్వవృక్షవిముఖో రామః దేవి సత్యేన తే శపి ।
 రామే దుఃఖాభిభూతే చ లక్ష్మణః పరితప్యతే ॥ ౧౩
- కథంచిద్యవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుం ।
 ఇమం ముహూర్తం దుఃఖానాం అంతం ద్రక్ష్యసి భామిని ॥ ౧౪
- తాపుభౌ పురుషవ్యాఘ్రకౌ రాజపుత్రావరిందమా ।
 తద్దర్శనకృతోత్సాహా లంకాం భస్త్రికరిష్యతః ॥ ౧౫
- హత్యా తు సమరే క్రూరం రావణం సహ బాంధవం ।
 రాఘవౌ త్వాం విశాలాక్షి స్వాం పురీం ప్రాప్యిష్యతః ॥ ౧౬
- యత్తు రామో విజానీయాత్ అభిజ్ఞానమనిందితే ।
 క్రితినంజననం తస్య భూయస్త్యం దాతుమహాసి ॥ ౧౭
- సాబ్రవీ ద్దత్త మేవేతి మయాభిజ్ఞానముత్తమం ।
 ఏతదేవ హి రామస్య దృష్ట్వా మత్కేశభూషణం ॥ ౧౮
- శ్రద్ధేయం హనుమః వాక్యం తవ వీర భవిష్యతి ।
 స తం నుణివరం గృహ్య శ్రీమాన్ ప్లవగనత్తమః ॥ ౧౯
- ప్రణమ్య శిరసా దేవీం గమనాయోపచక్రమే ।
 తముత్పాతకృతోత్సాహం అవేక్ష్య హరిపుంగవం ॥ ౨౦
- సర్థమానం మహావేగం ఉవాచ జనకాత్మజా ।
 ఆతుపూర్ణముఖి దీనా బాష్పగద్గదయా గిరా ॥ ౨౧
- హనుమః సింహసంకాశౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ।
 మగ్నివం చ సహమాత్యం సర్వాన్ బ్రూమహ్యనామయం ॥ ౨౨

యథా చ స మహాబాహుః మాం తారయతి రాఘవః ।

అస్తాద్భూంబుసంహోధాత్ తత్సమాధాతుమహాసి ॥ ౨౩

ఇమం చ త్రివం మను శోకవేగం

రక్షోభిరేభిః పరిభర్తనం చ ।

బ్రూయాన్తు రామస్య గతస్సమీపం

శివశ్చ తేఽధ్వాన్తు హరిప్రవీర ॥ ౨౪

స రాజపుత్ర్యా ప్రతివేదితార్థః

కపిః కృతార్థః పరిహృష్టచేతాః ।

అల్పవశేషం ప్రసమీక్ష్య కార్యం

దిశం హ్యుదీచీం మనసా జగామ ॥ ౨౫

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-చత్వారింశస్సర్గః.

అథ ఏకచత్వారింశస్సర్గః.

స చ వాగ్భిః ప్రళస్తాభిః గమిష్యే పూజితస్తయా ।

తస్తాద్దేశాదపక్రమ్య చింతయామాస వానరః ॥

అల్పశేషమిదం కార్యం దృష్ట్వేయమసి తేక్షణా ।

త్రీనుపాయానతిక్రమ్య చతుర్థ ఇహ దృశ్యతే ॥

స సామ రక్షన్సు గుణాయ కల్పతే

స దానమర్థోపచితేషు యుజ్యతే ।

న భేదసాధ్యా బలదర్పితా జనాః

పరాక్రమస్త్వేవ మమేహ రోచతే ॥

౩

న చాస్య కార్యస్య పరాక్రమాదృతే

వినిశ్చయః కశ్చిదిహోపపద్యతే ।

హతప్రవీరా హి రణే హి రాక్షసాః

కథంచిదీయుర్యదిహోద్య మార్దవం ॥

౪

కార్యే కర్మణి నిర్దిష్టే యో బహూన్యపి సాధయేత్ ।

పూర్వకార్యావిరోధేన స కార్యం కర్తుమహతి ॥

౫

స హ్యేకస్సాధకో హేతుః స్వల్పస్యాపీహ కర్తవ్యః ।

యో హ్యర్థం బహుధా వేద స సమర్థోఽర్థసాధనే ॥

౬

ఇహైవ తావత్ కృతనిశ్చయో హ్యహం

యది వ్రజేయం ప్లవగేశ్వరాలయం ।

పరాత్తనంమర్దవిశేషతత్త్వవిత్

తతః కృతం స్వాన్తమ భర్తృశాసనం ॥

౭

కథం ను ఖల్వద్య భవేత్ నుభాగతం

ప్రసహ్య యుద్ధం మమ రాక్షసైస్సహ ।

తథైవ ఖల్వాత్మబలం చ సారవత్

సంమానయేన్నాం చ రణే దశాననః ॥

౮

తతస్సమాసాద్య రణే దశాననం

సమంత్రివర్గం నబల్ప్రయాయినం ।

హృది స్థితం తస్య మతం బలం చ నై

సుఖేన మత్వాహమితః పునఃప్రకాశే ॥

ఇదమస్య నృశంసస్య నందనోపమముత్తమం ।

వనం నేత్రమనఃకాంతం నానాద్రుమలతాయుతం ॥

ఇదం విధ్వంసయిష్యామి శుష్కం వనమివానలః ।

అస్మిన్ భగ్వే తతః కోపం కరిష్యతి దశాననః ॥

తతో మహత్ సాశ్వమహారథద్విపం

బలం సమాదేత్యుతి రాక్షసాధిపః ।

త్రిశూలకాలాయనపట్టసాయుధం

తతో మహద్బుద్ధమిదం భవిష్యతి ॥

అహం తు తైస్సంయతి చండవిక్రమైః

సమేత్య రక్షోభిరసహ్యవిక్రమః ।

నిహత్య త్రదావణచోదితం బలం

సుఖం గమిష్యామి కపీశ్వరాలయం ॥

తతో మారుతవత్ క్రుద్ధః మారుతిర్భీమవిక్రమః ।

ఊరువేగేన మహతా ద్రుమాన్ క్షేప్తుమథారభత్ ॥

తతస్తు హనుమాన్ వీరః బభంజ ప్రమదావనం ।

మత్తద్విజనమాఘుష్టం నానాద్రుమలతాయుతం ॥

తద్వనం మథితైర్వృక్షైః భిన్నైశ్చ సలిలాశయైః ।

చూర్ణితైః పర్వతాగ్రైశ్చ బభూవాప్రియదశకానం ॥

నానాశకుంతవిరుత్తైః ప్రభిన్నైస్సలిలాశయైః ।

తామ్రైః కింబయైః క్లాంతైః క్లాంతద్రుమలతాయుతం ॥ ౧౭

స బభౌ తద్వనం తత్ర దావానలహతం యథా ।

వ్యాకులావరణా రేజుః విహ్వల ఇవ తా లతాః ॥ ౧౮

లతాగృహైశ్చిత్రగృహైశ్చ నాశితైః

మహారోగైర్వాశమృతైశ్చ నిర్ధుతైః ।

శిలాగృహైరున్మథితైస్సథా గృహైః

ప్రణప్తయాపం తదభూత్సహద్వనం ॥ ౧౯

సా విహ్వలాశోకలతాప్రతానా

వనస్థలీ శోకలతాప్రతానా ।

జాణా దశాస్యప్రమదావనస్య

కపేర్బలాద్ధి ప్రమదావనస్య ॥ ౨౦

స తస్య కృత్వాఽర్థపతేర్తహాకపిః

మహద్వ్యభీకం మనసో మహాత్మనః ।

యుయుత్సురేకో బహుభిర్తహాబలైః

శ్రియా జ్వలన్ తోరణమాస్థితః కపిః ॥ ౨౧

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-ఏకచత్వారింశస్సర్గః.

అథ ద్విచత్వారింశస్సర్గాః.

తతః పక్షీనినాదేన వృక్షభంగస్వనేన చ ।

బభూవుస్తానసంభ్రాంతాః సర్వే లంకానివాసినః ॥

విద్రుతాశ్చ భయత్రస్తాః వినేదుర్మృగపక్షీణః ।

రక్షసాం చ నిమిత్తాని క్రూరాణి ప్రతిపేదిరే ॥

తతో గతాయాం నిద్రాయాం రాక్షసాః వికృతాననాః ।

తద్వనం దదృశుర్భగ్నం తం చ వీరం మహాకపిం ॥

స తా దృష్ట్వా మహాబాహుః మహాసత్త్వో మహాబలః ।

చకార సుమహాద్రూపం రాక్షసీనాం భయావహం ॥

తతస్తం గిరిసంకాశం అతికాయం మహాబలం ।

రాక్షసాః వానరం దృష్ట్వా పప్రచ్ఛుజ్జనకాత్తజాం ॥

కోఽయం కస్య కుతో వాఽయం కింనిమిత్తమిహగతః ।

కథం త్వయా సహనేన సంవాదః కృత ఇత్యుత ॥

ఆచక్ష్య నో విశాలాక్షి మాభూత్తే సుభగే భయం ।

సంవాదమసితాపాంగే త్వయా కిం కృతవానయం ॥

అథాబ్రవీత్తదా సాధ్వీ సీతా సర్వాంగసుందరీ ।

రక్షసాం భీమరూపాణాం విజ్ఞానే మమ కా గతిః ॥

యూయమేవాభిజానీత యోఽయం యద్వా కరిష్యతి ।

అహిరేవ హ్యహే పాదా విజానాతి స సంశయః ॥

అహమవ్యవ్య భీతాఽస్మి నైనం జానామి కో న్యయం ।

వేద్మి రాక్షసమేవై నం కామరూపిణమాగతం ॥ ౧౦

నైదేవ్య వచనం శ్రుత్వా రాక్షసో విద్రుతా దిశః ।

స్థితాః కాశ్చిద్గతాః కాశ్చిత్ రావణాయ నివేదితుం ॥ ౧౧

రావణస్య నమూపే తు రాక్షసో వికృతాననాః ।

విహపం వానరం భీమం ఆఖ్యాతుముపచక్రముః ॥ ౧౨

అశోకవనికామధ్యే రాజస్థీనువపుః కపిః ।

సీతయా కృతసంవాదః తివ్రత్యమితవిక్రమః ॥ ౧౩

స చ తం జానకీ సీతా హరిం హరిణలోచనా ।

అస్మాభిర్బహుధా పృష్టా నివేదయితుమిచ్ఛతి ॥ ౧౪

వానవస్య భవేద్దూతః దూతో వై శ్రవణస్య వా ।

ప్రేషితో వాఽపి రామేణ సీతాఽన్వేషణకాంక్షయా ॥ ౧౫

తేన త్వద్భృతరూపేణ యత్తత్తవ మనోహరం ।

నానామృగగణాక్షీర్ణం ప్రమృష్టం ప్రమదావనం ॥ ౧౬

స తత్ర కశ్చిదుద్దేశః యస్తేన స వినాశితః ।

యత్ర సా జానకీ సీతా స తేన స వినాశితః ॥ ౧౭

కావకీరక్షణార్థం వా శ్రమాద్వా నోపలక్ష్యతే ।

అథవా కశ్చమస్తస్య సైవ తేనాభిరక్షితా ॥ ౧౮

బాహుష్టవపుష్పాఢ్యం యం సీతా స్వయమాస్థితా ।

ప్రవృద్ధశ్శింశుపావృక్షః స చ తేనాభిరక్షితః ॥ ౧౯

తస్మాగ్రహపస్యాగ్రం త్వం దండమాజ్ఞాతుమహాసి ।

సీతా సంభాషితా యేన తద్వనం చ వినాశితం ॥ ౨౦

మనఃపరిగృహీతాం తాం తవ రక్షోగణేశ్వర ।

కస్మీతామభిభాషేత యో న స్యాత్త్యక్తజీవితః ॥ ౨౧

రాక్షసీనాం వచశ్శృత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః ।

హుతాగ్నిరివ జజ్వాల కోపనంవర్తితేక్షణః ॥ ౨౨

తస్య క్రుద్ధస్య నేతాభ్యాం ప్రాపతన్నప్రబిందవః ।

దీప్తాభ్యామివ దీపాభ్యాం సార్చిషః స్నేహబిందవః ॥ ౨౩

ఆత్మనస్సదృశా శూరా కింకరాన్నామ రాక్షసాః ।

న్యాదిదేశ మహాతేజాః నిగ్రహణం హనూమతః ॥ ౨౪

తేషామశీతీసాహస్రం కింకరాణాం తరస్వినాం ।

నిర్యయుర్భవనాత్తస్మాత్ కూటముద్గరపాణయః ॥ ౨౫

మహాదరా మహాదంష్ట్రాః ఘోరరూపా మహాబలాః ।

యుద్ధాభిమనసస్సర్వే హనుమద్గ్రహణోన్ముఖాః ॥ ౨౬

తే కపింద్రం సమాసాద్య తోరణస్థమవస్థితం ।

అభిపేతుర్మహావేగాః పతంగా ఇవ పావకం ॥ ౨౭

తే గదాభిర్విచిత్రాభిః పరిఘైః కాంచనాంగదైః ।

ఆజఘ్నుర్వానరశ్రేష్ఠం శరైశ్చాదిత్యసన్నిభైః ॥ ౨౮

ముద్గరైః పట్టసైశ్శూలైః ప్రసతోమరశక్తిభిః ।

పరివార్య హనూమంతం సహసా తస్థురగ్రతః ॥ ౨౯

- హనూమానపి తేజస్వీ శ్రీమాన్ పర్వతసన్నిభః ।
 షీతావావిధ్య లాగులం ననాద చ మహాస్వనం ॥ 3౦
- స భూత్వా సుమహాకాయః హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।
 భృష్టమాస్ఫీటయామాస లంకాం శబ్దేన పూరయన్ ॥ 3౧
- తస్యాస్ఫీటితశబ్దేన మహతా సానునాదినా ।
 పేతుర్విహంగా గగనాత్ ఉచ్చైశ్చేదమఘోషయత్ ॥ 3౨
- జయత్యతిబాహో రామః లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ।
 రాజా జయతి సుగ్రీవః రాఘవేణాభిసాలితః ॥ 33
- దాసోఽహం కోసలేంద్రస్య రామస్యాక్లిష్టకర్తృణః ।
 హనుమాన్ శత్రుస్సైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః ॥ 3౪
- స రావణసహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్ ।
 శిలాభిస్తు ప్రహరతః పాదవైశ్చ సహస్రశః ॥ 3౫
- అర్చయిత్వా పురీం లంకాం అభివాద్య చ మైథిలీం ।
 సమృద్ధాఞ్ గమిష్యామి మిషతాం సర్వక్షుసాం ॥ 3౬
- తస్య సన్నాదశబ్దేన తేభవన్ భయశంకితాః ।
 దస్యశుశ్చ హనూమంతం సంధ్యామేఘమిప్రాన్నతం ॥ 3౭
- స్వామినందేశనిశ్శంకాః తతస్తే రాక్షసాః కపిం ।
 చిత్తైః ప్రహరణైర్భీమైః అభిపేతుస్సహస్రశః ॥ 3౮
- స తైః పరివృతశ్శూరైః సర్వతస్య మహాబలః ।
 ఆససాదాయసం భీమం పరిఘం తోరణాశ్రితం ॥ 3౯

న తం పరిఘమాదాయ జఘాన రజనీచరాన్ ।
 న పన్నగమివాదాయ స్ఫురంతం వినతానుతః ॥ ౪౦
 విచచారాంబరే వీరః పరిగృహ్య చ మారుతిః ।
 న హత్వా రాక్షసాన్ వీరాన్ కింకరాన్ మారుతాత్మజః ॥ ౪౧
 యుద్ధకాంక్షీ పునర్వీరః తోరణం సముపాశ్రితః ।
 తతస్తస్తాద్భయాన్తుక్తాః కతిచిత్తత్ర రాక్షసాః ।
 నిహతాన్ కింకరాన్ సర్వాన్ రావణాయ న్యవేదయన్ ॥ ౪౨
 న రాక్షసానాం నిహతం మహద్బలం

నిశమ్య రాజా పరివృత్తలోచనః ।

సమాదిదేశప్రతిమం పరాక్రమే

ప్రహస్తపుత్రం సమరే నుదుర్జయం ॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండ-ద్విచత్వారింశస్సర్గః

అ థ త్రి చ త్వా రి ం శ స్స ర్గః .

తతస్స కింకరాన్ హత్వా హనుమాన్ ధ్యానమాస్థితః ।
 వసం భగ్నం మయా చైత్యప్రాసాదో న వినాశితః ॥
 తస్తాత్ప్రాసాదమప్యేవం ఇమం విధ్వంసయామ్యహం ।
 ఇతి సంచింత్య మనసా హనుమాన్ దర్శయన్ బలం ॥

- చైత్యపాసాదమాప్లుత్య మేరుశృంగమిమౌన్నతం ।
 కుహా కషితేష్టః హనుమాన్ మారుతాత్మజః ॥ ౩.
- కుహ్య గిరిసంకాశం ప్రాసాదం హరియూధవః ।
 భా స నుమహాతేజాః ప్రతిసూర్య ఇమౌదితః ॥ ౪
- ప్రభృత్య చ దుర్ధర్షం చైత్యపాసాదముత్తమం ।
 హనుమాన్ ప్రజ్వలన్ లక్ష్మ్యో పారియాత్రోవమోభవత్ ॥ ౫
- స భూత్వా నుమహాకాయః ప్రభావాన్ మారుతాత్మజః ।
 భృష్టమాస్ఫటయామాన లుకాం శబ్దేన పూరయన్ ॥ ౬
- తస్యాస్ఫటితశబ్దేన మహతా శ్రోత్రఘాతినా ।
 కేతుర్విహంగమాస్తత్య చైత్యపాలాశ్చ మోహితాః ॥ ౭
- అస్త్రవిజయతాం రామః లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ।
 రాజా జయతి నుగ్రీవః రాఘవేణాభిసాలితః ॥ ౮
- రాసోహం కోనలేంద్రస్య రామస్యాక్లిప్తకర్మణః ।
 హనుమాన్ శత్రుస్సైన్యానాం నిహంతా మారుతాత్మజః ॥ ౯
- స రావణసహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్ ।
 తాభిస్తు పృహరతః పాదవైశ్చ సహస్రశః ॥ ౧౦
- అర్జునైర్వా పురీం లంకాం అభివాద్య చ మైథిలీం ।
 మృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసాం ॥ ౧౧
- సముక్త్యా విమానసః చైత్యస్థాన్ హరియూధవః ।
 పాద భీమచిహ్నాదః రక్షసాం జవయన్ భయం ॥ ౧౨

తేన శబ్దేన మహతా చైత్యపాలాశ్శతం యయుః ।

గృహీత్వా వివిధానస్త్రాః ప్రాసాః ఖడ్గాః పరశ్వథాః ॥ ౧౩

విస్మజంతో మహాకాయాః మాదుతిం పర్యవారయన్ ।

తే గదాభిర్విచిత్రాభిః పరిష్టైః కాంచనాంగదైః ॥ ౧౪

ఆజఘ్నుర్వానరశ్రేష్ఠం బాణైశ్చాదిత్యసన్నిభైః ।

ఆవర్త ఇవ గంగాయాః తోయస్య విపులో మహాన్ ॥ ౧౫

శ్రీరిక్షివ్య హరిశ్రేష్ఠం న బభౌ రక్షసాం గణః ।

తతో వాతాత్తజః క్రుద్ధః భీమరూపం సమాస్థితః ॥ ౧౬

ప్రాసాదస్య మహాస్తస్య స్తంభం హేమపరిష్కృతం ।

ఉత్పాటయిత్వా వేగేన హనుమాన్ పననాత్తజః ॥ ౧౭

తతస్తం భ్రామయామాస శతధారం మహాబలః ।

తత్ర చాగ్నిస్సమభవత్ ప్రాసాదశ్చావ్యదహ్యత ॥ ౧౮

దహ్యమానం తతో దృష్ట్వా ప్రాసాదం హరియూధవః ।

స రాక్షసశతం హత్వా వ్రజేణేంద్ర ఇవాసురాన్ ॥ ౧౯

అంతరిక్షే స్థితశ్రీమాన్ ఇదం వచనమబ్రవీత్ !

మాదృశానాం సహస్రాణి విస్మష్టాని మహత్కనాం ॥ ౨౦

బలినాం వానరేంద్రాణాం సుగ్రీవవశవర్తినాం ।

అటన్తి వసుధాం కృత్వాం వయమన్యే చ వానరాః ॥ ౨౧

దశనాగబలాః కేచిత్ కేచిద్దశగుణోత్తరాః ।

కేచిన్నాగసహస్రస్య బభౌపుస్తుల్యవిక్రమాః ॥ ౨౨

- అతి చాఘబలాః కేచిత్ కేచిచ్ఛతగుణోత్తరాః ।
 నైవలేయబలాః కేచిత్ కేచిద్వాయుబలోపమాః ॥ ౨౩
- అప్రమేయబలాశ్చన్యై తత్రతానా హరియూధవాః ।
 క్షుద్ధ్యధైన్య హరిభిః వృతో దంతసఖాయుధైః ॥ ౨౪
- తైశ్చతనహస్యైశ్చ కోటిభిరయుతైరపి ।
 అగమిష్యతి సుగ్రీవః సర్వేషాం ఘో నిఘాదనః ॥ ౨౫
- నేయమస్తి పురీ లంకా నయూయం న చ రావణః ।
 యస్తాదిత్వౌకునాథేన బద్ధం వైరం మహాత్మనా ॥ ౨౬
- ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-త్రిచత్వారింశస్సర్గః.

అథచతుశ్చత్వారింశస్సర్గః.

—:0:—

- సందిష్టో రాక్షసేంద్రదేణ ప్రహస్తస్య నుతో బలీ ।
 జుబుమాలీ మహాదంష్ట్రః నిర్జగామ ధనుర్ధరః ॥ ౧
- సక్తమూల్యాంబరధరః స్రగ్వీ రుచిరకుండలః ।
 మహా విప్రత్తనయనః చండస్సమరదుర్జయః ॥ ౨
- శమశ్శక్రధనుఃప్రఖ్యం మహాద్రుచిరసాయకం ।
 విష్ణురయానో వేగేన వజ్రాశనిసమన్వసం ॥ ౩
- తస్య విష్ణురఘోషేణ ధనుషో మహతా దిశః ।
 ప్రదీశ్చ నభశ్చైవ సహసా సమపూర్యత ॥ ౪

ఉదయస్థ ఇవాదిత్యః ప్రభాభిరతిలోహితః ।
 లోహితాంగేన మహతా కవచేనాభినన్వతః ॥
 తిష్ఠతిష్ఠేతి సహసా హనుమంతమథాబ్రవీత్ ।
 రథేన ఖరయుక్తైః తమాగతముదీక్ష్య సః ॥
 హనుమాన్ వేగసంపన్నః జహర్ష చ ననాద చ ।
 తం తోరణవిటంకస్థం హనుమంతం మహాకపిం ॥
 జంబుమాలీ మహాబాహుః వివ్యాధ నిశితైశ్శరైః ।
 అర్ధచంద్రేణ వదనే శిరస్యేకేన కణిణా ॥
 బాహ్యోర్వివ్యాధ నారాచైః దశభిస్తం కపిశ్వరం ।
 తస్య తచ్ఛుశుభే తామ్రం శరేణాభిహతం ముఖం ॥
 శరదీవాంబుజం పుల్లం విద్ధం భాస్కరరశ్మినా ।
 తతస్య రక్తం రక్తేన రంజితం శుశుభే ముఖం ॥
 యథాఽఽకాశే మహాపద్మం సిక్తం చందనబిందుభిః ।
 చుకోప బాణాభిహతః రాక్షసస్య మహాకపిః ॥
 తతః పార్శ్వేఽతివిపులా దదర్శ మహతీం శిలాం ।
 తరసా తా సముత్పాత్య చిత్తేప బలవద్భ్రతీ ॥
 తా శరైః దశభిః కుర్ధః తాడయామాస రాక్షసః ।
 విపన్నం కర్త తద్వృష్ట్యా హనుమాంశ్చండవిక్రమః ॥
 సాలం విపులముత్పాత్య భ్రామయామాస వీర్యవాన్ ।
 భ్రామయంతం కపిం దృష్ట్వా సాలవృక్షం మహాబలం ॥

చిత్తేప నుబహూ బాణా జంబుమాలీ మహాబలః ।

సాలం చతుర్భిశ్చిచ్ఛేద వానరం పంచభిభృజే ॥

౧౫

ఉరస్యైకేన బాణేన దశభిస్తు స్తనాంతరే ।

స శరైః పూరితతనుః క్రోధేన మహతా వృతః ॥

౧౬

తమేవ పరిఘం గృహ్య భ్రామయామాన వేగతః ।

అతివేగోఽతివేగేన భ్రామయిత్వా బలోత్కటః ॥

౧౭

పరిఘం పాతయామాన జంబుమాలేర్నహోరసి ।

తస్య చైవ శిరో నాస్తి స బాహూ స చ జానుసీ ॥

౧౮

స ధనుర్న రథో నాశ్వాః తత్త్రాదృశ్యంత నేషవః ।

స హస్తస్తరసా తేన జంబుమాలీ మహాబలః ॥

౧౯

పపాత నిహతో భూమకా చూర్ణితాంగవిభూషణః ।

జంబుమాలిం చ నిహతం కింకరాంశ్చ మహాబలా ॥

చుక్రోధ రావణశ్చూర్ణితా కోపసంరక్తలోచనః ।

౨౦॥

స రోషసంవర్తితతామ్రలోచనః

ప్రహస్తపుత్రే నిహతే మహాబలె ।

అమాత్యపుత్రానతివీర్యవిక్రమా

సమాదిదేశాశు నిశాచరేశ్వరః ॥

౨౧॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-చతుశ్చత్వారింశస్సర్గః.

అథ పంచచత్వారింశి స్సర్గః

తతస్తే రాక్షసేంద్రేణ చోదితా మంత్రణస్సతాః ।
 నిర్యయుర్భవనాత్తస్మాత్ సప్త సప్తార్చినర్చసః ॥ ౧
 మహాబలపరీవారాః ధనుష్తో మహాబలాః ।
 కృతాస్త్రాస్త్రవిదాః శ్రేష్ఠాః పరస్పరజయైషిణః ॥ ౨
 హేమజాలపరిక్షిప్తైః ధ్వజవద్భిః పతాకిభిః ।
 తోయదన్వనన్ఘ్రిషైః వాజయు కైర్గ్రహారైః ॥ ౩
 తప్తకాంచనచిత్రాణి చాపాన్యమితవిక్రమాః ।
 విష్ణురయంతస్సంహృష్టాః తటిత్వంత ఇవాంబుదాః ॥ ౪
 జనన్యస్తాస్తతస్తేషాం విదిత్వా కింకరా హతాః ।
 బభూవుశ్శోకసంభ్రాంతాః సబంధనసుహృజ్జనాః ॥ ౫
 తే పరస్పరసంఘర్షాత్ తప్తకాంచనభూషణాః ।
 అభివేత్తుర్నూమంతం తోరణస్థమవస్థితం ॥ ౬
 సృజంతో బాణవృష్టిం తే రథగర్జితనిస్వనాః ।
 వృష్టిమంత ఇవాంభోదాః విచేర్షుర్నైర్మలతాంబుదాః ॥ ౭
 అనకీర్ణస్తతస్తాభిః హనుమా శరవృష్టిభిః ।
 అథవత్సంవృతాకారః శైలరాడివ వృష్టిభిః ॥ ౮
 స శరామోఘయామాస తేషామాశుచరః కపిః ।
 రథవేగం చ వీరాణాం విచరన్ విమలేఽంబరే ॥ ౯

స తైః క్రీడన్ భనుష్టద్భిః శ్వామ్ని వీరః ప్రకాశతే ।

ధనుష్కద్భిర్యథా మేఘైః మారుతః ప్రభురంబరే ॥ ౧౦

స కృత్వా నినదం ఘోరం త్రాసయంతాం మహాచమూం ।

చకార హనుమాన్ వేగం తేషు రక్షస్సు వీర్యవాన్ ॥ ౧౧

తతేనాభ్యహనత్ కాంశ్చిత్ పద్భ్యాం కాంశ్చిత్ పరంతపః ।

ముష్టినా భ్యహనత్ కాంశ్చిత్ నఖైః కాంశ్చిద్వ్యధారయత్ ॥

ప్రమమాధోరసా కాంశ్చిత్ ఊరుభ్యామపరాన్ కపిః ।

కేచిత్తస్య నినాదేన తత్రైవ పతితా భువి ॥ ౧౩

తత స్తేష్వపసన్నేషు భూమా నిపతితేషు చ ।

తత్రైస్సమగమత్ సర్వం దిశో దశ భయార్దితం ॥ ౧౪

విసేదుర్విస్వరం నాగాః నివేతుర్భువి వాజినః ।

భగ్ననాడధ్వజఛత్రైః భూశ్చ కీర్ణాభవద్రథైః ॥ ౧౫

ప్రసతా రుధిరేణాథ ప్రవంత్యో దర్శితాః పథి ।

విహైశ్చ స్వరైర్లంకా ననాద వికృతం తదా ॥ ౧౬

స తాన్ ప్రవృద్ధాన్ వినిహత్య రాక్షసాన్

నుహాబలశ్చండపరాక్రమః కపిః ।

యుయుత్సురన్యైః పునరేవ రాక్షసైః

తదేవ వీరోభిజగామ తోరణం ॥ ౧౭

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-పంచచత్వారింశస్సర్గః

అథ షట్పత్వారింశస్సర్గః

హతా మంత్రేనుతా బుద్ధ్యా వానరేణ మహాత్మినా ।

రావణస్సంవృతాకారః చకార మతిముత్తమాం ॥ ౧

స విరూపాక్షయూపాక్షౌ దుర్ధరం చైవ రాక్షసం ।

ప్రఘనం భాసకర్ణం చ పంచ సేనాగ్రనాయకా ॥ ౨

సందిదేశ దశగ్రీవః వీరాన్నయవిశారదా ॥

హనుమద్భ్రహ్మహ్వగ్రా వాయువేగసమా యుధి ॥ ౩

యాత సేనాగ్రగాస్పర్శ్యే మహాబలపరిగ్రహః ।

సవాజిరథమాతంగాః స కపిశ్శాన్యతామితి ॥ ౪

యతైశ్చ ఖలు భావ్యం స్యాత్ తమాసాద్య వనాలయం ।

కర్తృచాపి సమాధేయం దేశకాలావిరోధితం ॥ ౫

స హ్యహం తం కపిం మన్యే కర్తృణా ప్రతితర్కయన్ ।

సర్వథా తన్నహద్భూతం మహాబలపరిగ్రహం ॥ ౬

భవేదిద్రేణ వా నృప్తం అస్థదర్థం తపోబలాత్ ।

సనాగయక్షగంధర్వాః దేవాసురమహర్షయాః ॥ ౭

యుష్మాభిస్సహితైస్సర్వైః మయా సహ వినిర్జితాః ।

తై రవశ్యం విధాతవ్యం వ్యలీకం కించిదేవ సః ॥ ౮

తదేవ నాత్ర సందేహః ప్రసహ్య పరిగృహ్యతాం ।

నావమాన్య భవద్భిశ్చ హరిర్ధిరపరాక్రమః ॥ ౯

- దృష్టా హి హరయః పూర్వం మయా విపులవిక్రమాః ।
 వాలీ చ సహస్సగ్రీవః జాంబవాంశ్చ మహాబలః ॥ ౧౦
- నీలసేనాపత్నిశ్చైవ యే చాన్యే ద్వివిదాదయః ।
 నైవం తేషాం గతిర్భీమా న తేజో న పరాక్రమః ॥ ౧౧
- న మత్స్య బహోత్సాహా న రూపపరికల్పనం ।
 మహత్సత్వమివం జ్ఞేయు కపిరూపం వ్యవస్థితం ॥ ౧౨
- ప్రయత్నం మహదాస్థాయ క్రియతామస్య నిగ్రహః ।
 కామ లోకాస్త్రయస్సేంద్రియాః ససురాసురమానవాః ॥ ౧౩
- భనతామగ్రతస్థాతుం న పర్యాప్తా రణాజరే ।
 తథాఽపి తు నయజ్ఞేన జయమాంకాంక్షతా రణే ॥ ౧౪
- ఆత్మా రక్ష్యః ప్రయత్నేన యుద్ధసిద్ధిర్ని చంచలా ।
 తే స్వామినచనం సర్వే ప్రతిగృహ్య మహాజనః ॥ ౧౫
- సముత్పేతుర్గహవేగాః హుతాశనమతేజసః ।
 రథైర్గతైశ్చ మాతంగైః వాజభిశ్చ మహాజవైః ॥ ౧౬
- శస్త్రైశ్చ వివిధైస్తీక్షైః సర్వైశ్చోపచితా బలైః ।
 తతస్తం దదృశుర్వీరాః దీప్యమానం మహాకపిం ॥ ౧౭
- రశ్మిమంతమిహౌద్యంతం స్వతేజోరశ్మిమాలినం ।
 తోరణస్థం మహాత్సాహం మహానత్వం మహాబలం ॥ ౧౮
- మహామతిం మహావేగం మహాకాయం మహాబలం ।
 తం సమీక్ష్యైవ తే సర్వే దిక్షు సర్వాన్వవస్థితాః ॥ ౧౯

తై సైః ప్రహరణైర్భీమైః అభివేతుస్తతస్తతః ।

తస్య పంచాయసాస్త్రైః శితాః పీతముఖాశ్శరాః ॥

౨౦

శిరస్యత్పలప్రతాభాః దుర్ధరేణ నిపాతితాః ।

స తైః పంచభిరావిధ్ధః శరైశ్శిరసి వానరః ॥

౨౧

ఉత్పసాత నదౌ ప్రియామ్ని దిశో దశ వినాదయన్ ।

తతస్తు దుర్ధరో వీరః సరథస్సజ్జకార్తుకః ॥

౨౨

కిరన్ శరశ్చైస్త్రైః అభివేదే మహాబలః ।

స కపిర్వారయామాస తం ప్రియామ్ని శరవర్షిణం ॥

౨౩

వృష్టిమంతం పయోదాంతే పయోదమివ మారుతః ।

అర్ద్రమానస్తతస్తేన దుర్ధరేణానిలాత్తజః ॥

౨౪

చకార నినదం భూయః వ్యవర్ధత చ వేగవాన్ ।

స దూరం సహసోత్పత్య దుర్ధరస్య రథే హరిః ॥

౨౫

నిపసాత మహావేగః విద్యుద్భ్రాశిర్గిరావిన ।

తతస్స మథితాష్టాశ్వం రథం భగ్నాక్షకూబరం ॥

౨౬

విహాయ న్యవతద్భూమౌ దుర్ధరస్త్వక్తజీవితః ।

తం విరూపాక్షయూపాక్షౌ దృష్ట్వా నిపతితం భువి ॥

౨౭

సంజాతరోషౌ దుర్ధరేణ ఉత్పేతతురరిందమా ।

స తాభ్యాం సహసోత్పత్య విష్టితో విమలేఽంబరే ॥

౨౮

ముద్గరాభ్యాం మహాబాహుః వక్షస్యభిహతః కపిః ।

తయోర్ద్వేగవతోర్ద్వేగం వినిహత్య మహాబలః ॥

౨౯

- నివసాత పునర్భూమా నుపర్ణ సమవిక్రమః ।
 స సాలవృక్షమాసాద్య తముత్పాట్య చ వానరః ॥ ౩౦
- తావృథా రాక్షసా వీరౌ జఘాన పవనాత్మజః ।
 తతస్తాంస్త్రీ౯ హతా౯ జ్ఞాత్వా వానరేణ తరస్వినా ॥ ౩౧
- అభిషేదే మహావేగః ప్రసహ్య ప్రఘుసా హరిం ।
 భానకర్ణశ్చ సక్రద్ధః శూలమాదాయ వీర్యవా౯ ॥ ౩౨
- ఏకతః కపిశార్దూలం యశస్వీ సమవస్థితం ।
 పట్టసేన శితాగ్రేణ ప్రఘునః ప్రత్యయోధయత్ ॥ ౩౩
- భానకర్ణశ్చ శూలేన రాక్షసః కపిసత్తమం ।
 స తాభ్యాం విక్షుతైర్గాత్రైః అస్మద్ధిగ్ధతనూయహః ॥ ౩౪
- అభవద్వానరః క్రుద్ధః బాలసూర్యసమప్రభః ।
 సముత్పాట్య గిరేశ్శృంగం సమృగవ్యాశపాదపం ॥ ౩౫
- జఘాన హనుమా౯ వీరః రాక్షసా కపికుంజరః ।
 తతస్తేష్వవసన్నేషు సేనాపతిషు పంచను ॥ ౩౬
- బలు తదవశేషం చ నాశయామాన వానరః ।
 అశ్రైరశ్వా౯ గజైర్నాగా౯ యోధైర్యోధా౯ రథై రథా౯ ॥ ౩౭
- స కపిర్నాశయామాన సహస్రాక్ష ఇవాసురా౯ ।
 హతైర్నాగైశ్చ తురగైః భగ్నైశ్చ మహారథైః ॥ ౩౮
- హతైశ్చ రాక్షసైర్భూమిః రుద్ధమాగా౯ సమంతతః ।

తతః కపిస్తాఢ్య ధ్వజసేవతీకరణే

నిహత్య వీరాన్ సబలాన్ సవాహనాన్ ।

తదేవ వీరః పరిగృహ్య తోరణం

కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే ॥

3౯

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-పట్నత్వారింశస్సర్గాః.

అథ సప్తచత్వారింశస్సర్గాః.

సేనాపతీన్ పంచ స తు ప్రమాపితాన్

హనూమతా సానుచరాన్ సవాహనాన్ ।

సమీక్ష్య రాజా సమరోద్ధతోన్ముఖం

కుమారమక్షం ప్రసమైక్షతాగ్రతః ॥

స తస్య దృష్ట్వర్పణసంప్రచోదితః

ప్రతాపవాన్ కాంచనచిత్రకార్ముకః ।

సముత్పసాతాథ సదస్యదీరితః

ద్విజాతిముఖై హ్వావిషేన సానకః ॥

తతో మహద్భాలదివాకరప్రభం

ప్రతప్తజాంబూనదజాలసంతతం ।

రథం సమాస్థాయ యయా స వీర్యవాన్

మహాహరిం తం ప్రతి నైర్మలమభః ॥

తతస్తప్తస్సంగహసంచయాజితం

ఘృతప్తజాంబూనదజాలశోభితం ।

పతాకినం రత్నవిభూషితధ్వజా

సునోజవాష్టాశ్వవరై స్సుయోజితం ॥

౪

సురాసురాధృష్యమసంగచారిణం ।

రవిప్రభం ఘ్రోమచరం సమాహితం ।

సతూణమష్టాసినిబద్ధబంధురం

యథాక్రమావేశితశక్తితోమరం ॥

౫

విరాజమానం ప్రతిపూర్ణవస్తునా

సహేమదామ్నా శశిసూర్యవర్చసా ।

దివాకరాభం రథమాస్థితస్తతః

స నిర్జగమామరతుల్యవిక్రమః ॥

౬

స పూరయన్ ఖం చ మహీం చ సాచలాం

తురంగమాతంగనుహారభన్వనైః ।

బలైస్సమేతైస్సహ తోరణస్థితం

సమర్థమాసీనముపాగమత్ కపిం ॥

౭

స తం సమాసాద్య హరిం హరీక్షణః

యుగాంతకాలాగ్నిమివ ప్రజాక్షయే ।

అవస్థితం విస్త్రితజాతసంభ్రమః

సమైక్షతాక్షో బహునూనచక్షుషా ॥

౮

న తస్య వేగం చ కపేర్మహాత్మనః

పరాక్రమం చారిషు పార్థివాత్మజః ।

విచారయన్ స్వం చ బలం మహాబలః

హిమక్షయే సూర్య ఇవాభివర్ధతే ॥

న జాతమన్యుః ప్రసమీక్ష్య విక్రమం

స్థిరం స్థితస్సంయతి దుర్నివారణం ।

సమాహితాత్మా హనుమంతమాహవే

ప్రహోదయామాన శరైః స్త్రిభిశ్చితైః ॥

తతః కపి తం ప్రసమీక్ష్య గర్వితం

జితక్రమం శత్రుపగాజయోచితం ।

అవైక్షతాక్షస్సముదీర్ణ మానసః

సబాణపాణిః ప్రగృహీతకార్దుకః ॥

స హేమనిష్కాంగదచారుకుండలః

సమాససాదాశుపరాక్రమః కపిం ।

తయోర్భూభూవాప్రతినుస్సమాగమః

సురాసురాణామపి సంభ్రమప్రదః ॥

రరాస భూమిర్న తతావ భానుమాన్

వవౌ న వాయుః ప్రచచాల చాచలః ।

కపేః కుమారస్య చ వీక్ష్య సంయుగం

ననాద చ ద్యౌరుదధిశ్చ చుక్షుభే ॥

తతస్స వీరస్సముఖాః పతత్రిణః

నువర్ణపుంఖాః సవిషానిపౌరగాః ।

సమాధిసంయోగవిమోక్షతత్త్వవిత్

శరానథ త్రీః కపిమూర్ధ్నవృషాతయత్ ॥

౧౪

స తైశ్చరైర్నూర్ధ్ని సమం నిపాత్తితైః

క్షురన్నస్సగ్ధిగ్ధవివృత్తలోచనః ।

నపౌదితాదిత్యనిభశ్శరాంశుమాః

న్యరాజతాదిత్య ఇవాంశుమాలికః ॥

౧౫

తతస్స పింగాధిపమంత్రితత్తమః

సమీక్ష్య తం రాజవరాత్తజం రణే ।

ఉదగ్రచిత్రాయుధచిత్రకార్ముకం

జహర్ష చాపూర్యత చాహపౌన్దుఖః ॥

౧౬

స మందరాగ్రస్థ ఇవాంశుమాలికః

వివృద్ధకోపో బలవీర్యసంయుతః ।

కుమారమక్షం సబలం సవాహనం

దదాహ నేత్రాగ్నిమరీచిభిస్తదా ॥

౧౭

తతస్స బాణాసనశక్రకార్ముకః

శరప్రవర్షో యుధి రాక్షసాంబుదః ।

శరాః ముమోచాశు హరీశ్వరాచలే

వలాహకో వృష్టిమివాచలోత్తమే ॥

౧౮

తతః కపిన్తం రణచండవిక్రమం

వివృద్ధతేజోబలవీర్యసంయుతం ।

కుమారమక్షం ప్రసమీక్ష్య సంయుగే

ననాద హర్షాద్భవతుల్యనిస్వనః ॥

౧౮

స బాలభావాద్యుధి వీర్యదర్పితః

ప్రవృద్ధమన్యుః క్షతజోపమేక్షణః ।

సమానసాదావ్రతిముం కపిం రణే

గజౌ మహాకూపమివావృతం తృణైః ॥

౨౦

స తేన బాణైః ప్రసభం నిపాత్యైః

చకార నాదం ఘననాదనిస్వనః ।

సముత్పాతాశు నభస్స మారుతిః

భుజోరువిక్షేపణ ఘోరదర్శనః ॥

౨౧

సముత్పతన్తం సమభిద్రవద్భలీ

స రాక్షసానాం ప్రవరః ప్రతాపవాన్ ।

రథీ రథిశ్రేష్ఠతమః కిరణ శరైః

పయోధర్శైశ్చలమివాశ్చవృష్టిభిః ॥

౨౨

స తాన్ శరాన్స్తస్య హరిర్విమోక్షయన్

చచార వీరః పథి వాయుసేవితే ।

శరాంతరే మారుతవద్వినిష్పతన్

మనోజవస్సంయతి చండవిక్రమః ॥

౨౩

తమా త్ర బాణాసనమాహమౌన్ముఖం

ఖమా స్త్రాణంతం విశ్లేఖైశ్శ్రోత్రమైః ।

అన్వైక్షుతాక్షం బహుమానచక్షుషా

జగామ చింతాం చ న మారుతాత్తజః ॥

౨౪

తతశ్శరైర్భిన్నభుజాంతరః కపిః

కుమారవచ్యేణ మహాత్మనా నదక్ ।

మహాభుజః కర్ణవిశేషతత్త్వవిత్ర

విచింతయామాస రణే పరాక్రమం ॥

౨౫

అబాలవద్బాలదివాకరప్రభః

కణోత్యయం కర్ణ మహాన్మహాబలః ।

న చాస్య సర్వాహవకర్ణశోభినః

ప్రమాపణే మే మతిరత్ర జాయతే ॥

౨౬

అయం మహాత్మా చ మహాశ్చ వీర్యతః

సమాహితశ్చాతిసహశ్చ సంయుగే ।

అసంశయం కమఃగుణోదయాదయం

సనాగయత్కైర్మునిభిశ్చ పూజితః ॥

౨౭

పరాక్రమోత్సాహవివృద్ధమానసః

సమీక్షతే మాం ప్రముఖాగతః స్థితః ।

పరాక్రమో హ్యస్య మనాంసి కంపయేత్

సురాసురాణామపి శ్రీఘ్నకాఢిణః ॥

౨౮

స ఖల్వయం నాభిభవేదుపేక్షితః

పరాక్రమో హ్యస్య రణే వివర్ధతే ।

ప్రమావణం త్వేవ మమాస్య గోచరే

స వర్ధమానోఽగ్నిరుపేక్షీతుం క్షమః ॥

౨౯

ఇతి ప్రవేగం తు పరస్య తర్కయన్

స్వకర్తయోగం చ విధాయ వీర్యవాన్ ।

చకార వేగం తు మహాబలస్తదా

మతిం చ చక్రేఽస్య వధే మహాకపిః ॥

౩౦

స తస్య తానప్యహయాన్ మహాజవాన్

సమాహితాన్ భారసహాన్ వివర్తనే ।

జఘాన వీరః పథి వాయుసేవితే

తలప్రహారైః పవనాత్మజః కపిః ॥

౩౧

తతస్తలేనాభిహతో మహారథః

స తస్య పింగాధిపమంత్రనిర్జితః ।

ప్రభగ్ననీడః పరిముక్తకూబరః

పసాత భూమా హతవాజిరంబరాత్ ॥

౩౨

స తం పరిత్యజ్య మహారథో రథం

సకార్ముకః ఖడ్గధరః ఖముత్పతన్ ।

తపోఽభియోగాదృషిరుగ్రవీర్యవాన్

విహాయ దేహం మరుతామివాలయం ॥

౩౩

తతః కపిస్తం విచరన్తమంబరే

వత్ర తిరాజానిలసిద్ధసేవితే ।

సమేత్య తం మారుతతుల్యవిక్రమః

క్రమేణ జగ్రాహ స పాదయోర్ద్వధం ॥

౩౪

స తం సమావిధ్య సహస్రశః కపిః

మహారగం గృహ్య ఇవాండజేశ్వరః ।

ముమోచ వేగాత్ పితృతుల్యవిక్రమః

మహీతలే సంయతి నానదోత్తమః ॥

౩౫

స భగ్నబాహూరుకటిశిరోధరః

క్షురన్నసృజ్విర్గధితాస్థిచనః ।

స భగ్నసంధిః ప్రవిక్లేబంధనః

హతః క్షితౌ వాయునుతేన రాక్షసః ॥

౩౬

మహాకపిర్భూమితలే నివీడ్య తం

చకార రక్షోధివతేర్నహద్భయం ।

మహర్షిభిశ్చక్రచరైర్నహన్తతైః

సమేత్య భూతైశ్చ సయక్షపన్నగైః ॥

౩౭

సూరైశ్చ సేంద్రైర్భృశజాతవిస్మయైః

హతే కుమారే స కప్పిరీక్షితః ।

నిహత్య తం వజ్రసుతోపమప్రభం

కుమారమక్షం క్షుతజోపమేక్షణమ్ ॥

౩౮

తదేవ వీరోభిజగాను తోరణం

కృతక్షణః కాల ఇవ ప్రజాక్షయే ।

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-సప్తచత్వారింశస్సర్గః.

అథ అష్టచత్వారింశస్సర్గః.

తతస్స రక్షోఽధిపతిర్నహత్యా

హనూనుతాఽత్యై నిహతే కుమారే ।

మనస్సమాధాయ తదేంద్రకల్పం

సమాదిదేశేంద్రజితం సరోపం ॥

త్వమస్త్రవిచ్ఛస్త్రవిదాం వరిష్ఠః

సురాసురాణామపి శోకదాతా ।

సురేషు సేంద్రేషు చ దృష్టకర్ణా

పితామహారాధనసంచితాస్త్రః ॥

తవాస్త్రబలమాసాద్య నానురా న మరుద్గణాః ।

న శేకుస్సమరే స్థాతుం సురేశ్వరసమాశ్రితాః ॥

న కశ్చిత్త్రిషు లోకేషు సంయుగే న గతశ్రమః ।

భుజవీర్యాభిగుప్తశ్చ తపసా చాభిరక్షితః ॥

దేశకాలవిభాగజ్ఞః త్వమేవ మతిసత్తమః ।

న తేఽస్త్వశక్యం సమరేషు కర్తౄణా
 న తేఽస్త్వకార్యం మతిపూర్వమంత్రణే ।
 న సోఽస్తి కశ్చిత్త్రిషు సంగ్రహేషు వై
 న వేద యస్తేఽస్త్రిబలం బలం చ తే ॥ ౫॥

మమానురూపం తపసో బలం చ తే
 పరాక్రమశ్చాస్త్రిబలం చ సయుగే ।
 న త్వాం సమాసాద్య రణావమధే
 మనశ్శ్రమం గచ్ఛతి నిశ్చితార్థం ॥ ౬॥

నిహతాః కింకరాస్సర్వే జంబుమాలీ చ రాక్షసః ॥ ౭
 అమాత్యపుత్రా వీరాశ్చ పంచ సేనాగ్రయాయుసః ।
 బలాని నుసమృద్ధాని సాశ్వనాగరథాని చ ॥ ౮
 సహాదరస్తే దయితః కుమారోఽతుశ్చ సూదితః ।
 న హి తేష్వేవ మే సారః యస్త్వయ్యరినిషూదన ॥ ౯

ఇదం హి దృష్ట్వా మతిమౌమహద్బలం
 కసేః ప్రభావం చ పరాక్రమం చ ।

త్వమాత్మనశ్చాపి సమీక్ష్య సారం
 కురుష్వ వేగం స్వబలానురూపం ॥ ౧౦

బలావమర్దస్త్వయి సంనికృప్తే
 యథాగతే శామ్యతి శాంతశత్రౌ ।

తథా సమీక్ష్యైత్తబలం పరం చ

సమారభస్వాస్త్రవిదాం వరిష్ఠ ॥

౧౧

స వీర సేనా గణశోచ్యవంతి

స వజ్రమాదాయ విశాలసారం ।

స మాకుతస్యాస్తి గతిప్రమాణం

స చాగ్నికల్పః కరణేన హంతుం ॥

౧౨

తమేవ మర్థం ప్రసమీక్ష్య సమ్యక్

స్వకర్తసామ్యాద్ధి సమాహితాత్తా ।

స్త్రరంశ్చ దివ్యం ధనుషోఽస్త్రవీర్యం

వ్రజాక్షతం కర్త సమారభస్వ ॥

౧౩

స ఖల్వియం మతిశ్చేష్ఠా యత్త్వాం సంప్రేషయామ్యహం ।

ఇయం చ రాజధర్మాణాం క్షత్రస్య చ మతిర్కతా ॥

౧౪

నానాశస్త్రైశ్చ సంగ్రామే వై శారద్యమరిందిమ ।

అవశ్యమేవ ఖోద్ధవ్యం కామ్యశ్చ విజయో రణే ॥

౧౫

తతః పితుస్తద్వచనం నిశమ్య

ప్రదక్షిణం దక్షసుతప్రభావః ।

చకార భర్తారమదీనసత్త్వః

రణాయ వీరః ప్రతిపన్నబుద్ధిః ॥

౧౬

తత సైస్సగణైరిష్టైః ఇంశ్రజిత్ ప్రతిపూజితః ।

యుద్ధోద్ధతః కృతోత్సాహః సంగ్రామం ప్రత్యవద్యత ॥

౧౭

శ్రీమాన్ పద్మవలాశాక్షః రాక్షసాధిపతేన్సుతః ।

నిర్జగామ మహాతేజాః సముద్ర ఇవ పర్వను ॥

౧౮

స పక్షిరాజానిలతుల్యవేగైః

వ్యాఘ్రైశ్చశుర్భిస్సితతీక్షణదంష్ట్రైః ।

రథం సమాయుక్తమసంగవేగం

సమూయోహేంద్రజిదింద్రకల్పః ॥

౧౯

సోరథీ ధన్వినాం శ్రేష్ఠః శస్త్రజ్ఞోస్త్రవిదాం వరః ।

రథేనాభియయా క్షిప్రం హనుమాన్ యత్ర సోభవత్ ॥

౨౦

స తస్య రథనిర్దోషం జ్యాస్వనం కార్దుకస్య చ ।

నిశమ్య హరివీరీసా సంప్రహృష్టతరోభవత్ ॥

౨౧

సుమహచ్ఛాపమాదాయ శితశల్యాంశ్చ సాయకాన్ ।

హనుమంతమభిప్రేత్య జగామ రణవండితః ॥

౨౨

తస్మిన్స్తతస్సంయతి జాతహర్షే

రణాయ నిర్గచ్ఛతి బాణపాణౌ ।

దిశశ్చ సర్వాః కలుషా బభూవుః

మృగాశ్చ రౌద్రా బహుధా వినేదుః ॥

౨౩

సమాగతాస్తత్ర తు నాగయతాః

మహర్షయశ్చక్రచరాశ్చ సిద్ధాః ।

నభస్సమావృత్య చ పక్షినంఘాః

వినేదురుచ్చైః పరమప్రహృష్టాః ॥

౨౪

ఆయాంతం సరథం దృష్ట్వా తూర్ణమింద్రజితం కపిః ।

విననాద మహానాదం వ్యవర్ధత చ వేగవాన్ ॥

ఇంద్రజిత్తు రథం దివ్యం ఆస్థితశ్చిత్రకార్ముకః ।

ధనుర్విష్ణురయామాన తటిదూర్జితనిస్స్వనం ॥

తతస్సమేతావతితీక్షణవేగా

మహాబలా తౌ రణనిర్విశంకౌ ।

కపిశ్చ రక్షోధిపతేశ్చ పుత్రః

సురాసురేంద్రావివ బద్ధవై రౌ ॥

స తస్య వీరస్య మహారథస్య

ధనుష్క్రతస్సంయతి సంమతస్య ।

శరప్రవేగం వ్యహనత్ ప్రవృద్ధః

చచార మార్గే పితురప్రమేయే ॥

తతశ్చరానాయతతీక్షణశల్యాన్

నువ్రతిణః కాంచనచిత్రపుంఖాన్ ।

ముమోచ వీరః పరవీరహంతా

సుసంనతాన్ వజ్రనిపాతవేగాన్ ॥

తతస్తు తత్స్యందననిస్స్వనం చ

మృదంగభేరీపటహన్వనం చ ।

వికృప్యమాణస్య చ కార్ముకస్య

నిశమ్య ఘోషం పునరుత్పాత ॥

౨౫

౨౬

౨౭

౨౮

౨౯

౩౦

- శరాణామంతరేష్వాశు వ్యవతత మహాకపిః ।
హతిస్తస్యాభిలక్ష్యస్య మోఘయన్ లక్ష్యనంగ్రహం ॥ ౩౧
- శరాణామగ్రతస్తస్య పునస్సమభివర్తత ।
ప్రసార్య హస్తా హనుమాన్ ఉత్పాతానిలాత్మజః ॥ ౩౨
- తావృభా వేగసంపన్నా రణకర్తృవిశారదా ।
స్వభూతమనోగ్రాహి చక్రతుర్యద్ధముత్తమం ॥ ౩౩
- హనూమతో వేద స రాక్షసోఽంతరం
స మారుతిస్తస్య మహాత్మనోఽంతరం ।
పరస్పరం నిర్విషహా బభూవతుః
సమేత్య తౌ దేవనమానవిక్రమా ॥ ౩౪
- తతస్తు లక్ష్య స విహళ్యమాన
శరేషు మోఘేషు చ సంపతత్సు ।
జగామ చింతాం మహతీం మహాత్మా
సమాధిసంయోగసమాహితాత్మా ॥ ౩౫
- తతో మతిం రాక్షసరాజనూనుః
చకార తస్మిన్ హరివీరముఖ్యే ।
అవధ్యతాం తస్య కపేన్సమీక్ష్య
కథం నిగచ్ఛేదితి నిగ్రహణం ॥ ౩౬
- తతః వై తామహం వీరః సోస్త్రమస్త్రవిదాం వరః ।
సంధధే నుమహాతేజాః తం హరివ్రవరం ప్రతి ॥ ౩౭

అవధ్యోఽయమితి జ్ఞాత్వా తమస్త్రేణాస్త్రతత్త్వవిత్ ।

నిజగ్రాహ మహాబాహుః మారుతాత్మజమింద్రజిత్ ॥ ౩౫

తేన బద్ధస్తతోస్త్రేణ రాక్షసేన స వానరః ।

అభవన్నిర్విచేష్టశ్చ పసాత చ మహీతలె ॥ ౩౬

తతోథ బుద్ధ్యా స తదాఽస్త్రబంధం

ప్రభాః ప్రభావాద్విగతాత్మవేగః ।

పితామహానుగ్రహమాత్మనశ్చ

విచింతయామాన హరిప్రవీరః ॥ ౪౦

తతస్సన్వయంభువైర్కంత్రైః బ్రహ్మస్త్రమభిమంత్రితం ।

హనుమాంశ్చింతయామాన వరదానం పితామహాత్ ॥ ౪౧

స మేఽస్త్రబంధస్య చ శక్తిరస్తి

విమోక్షణే లోకగుహ్యే ప్రభావాత్ ।

ఇత్యేవ మత్వా విహితోస్త్రబంధః

మయాఽఽత్మయోనేరనువర్తితవ్యః ॥ ౪౨

స వీర్యమస్త్రస్య కపిర్విచార్య

పితామహానుగ్రహమాత్మనశ్చ ।

విమోక్షశక్తిం పరిచింతయిత్వా

పితామహాజ్ఞామనువర్తతే స్త్ ॥ ౪౩

అస్త్రేణాపి హి బద్ధస్య భయం మమ స జాయతే ।

పితామహమహేంద్రాభ్యాం రక్షితస్యానిలేన చ ॥ ౪౪

గ్రహణే చాపి రక్షోభిః మహాః మే గుణదశానః ।

రాక్షసేంద్రేణ సంవాదః తస్మాద్బ్రహ్మాంతు మాం పరే ॥ ౪౫

న నిశ్చితార్థః పరవీరహంతా

సమీక్ష్యకారీ వినివృత్తచేష్టః ।

పరైః ప్రసహ్యభిగతైర్నిగృహ్య

ననాద తైస్తైః పరిభర్తన్యమానః ॥ ౪౬

తతస్తం రాక్షసా దృష్ట్వా నిర్విచేష్టమరిందమం ।

బబంధుశ్శృణవత్కైశ్చ ద్రుమచీరైశ్చ సంహతైః ॥ ౪౭

న కోచయామాస పరైశ్చ బంధనం

ప్రసహ్య వీరైరభినిగ్రహం చ ।

కౌతూహలాన్మాం యది రాక్షసేంద్రః

ద్రష్టుం వ్యవస్యేదితి నిశ్చితార్థః ॥ ౪౮

స బద్ధస్తేన వల్కేన విముక్తోస్త్రైః పీర్యవాన్ ।

అస్త్రిబంధస్స చాన్యం హి న బంధమనువర్తతే ॥ ౪౯

అథేంద్రజిత్తు ద్రుమచీరబద్ధం

విచార్య వీరః కపిసత్తమం తం ।

విముక్తమస్త్రైః జగామ చింతా

నాన్యేన బద్ధో హ్యనువర్తతేస్త్రైః ॥ ౫౦

అహం మహత్కర్మ కృతం నిర్దశకం

న రాక్షసైర్మూలగతిర్విమృష్టా ।

పునశ్చ నాస్త్యే విహతేఽస్త్రిమన్యతే

ప్రవర్తతే సంశయితాస్స సర్వే ॥

అస్త్రిణ హనుమా ముక్తః నాత్మానమవబుధ్యత ।

కృష్యమాణస్తు రక్షోభిః తైశ్చ బంధైర్నివీడితః ॥

హన్యమానస్తతః క్రూరైః రాక్షసైః కాష్ఠముప్తిభిః ।

సమీపం రాక్షసేంద్రన్య ప్రాకృష్యత స వానరః ॥

అథేంద్రజిత్తం ప్రసమీక్ష్య ముక్తం

అస్త్రిణ బద్ధం ద్రుమచీరనూతైః ।

న్యదర్శయత్తత్ర మహాబలం తం

హరిప్రవీరం సగణాయ రాజే ॥

తం మత్తమివ మాతంగం బద్ధం కపివరోత్తమం ।

రాక్షసా రాక్షసేంద్రాయ రావణాయ న్యవేదయన్ ॥

కోఽయం కన్య కుతో వాత్ర కిం కార్యం కో వ్యపాశ్రయః ।

ఇతి రాక్షసవీరాణాం తత్ర సంజ్ఞజరే కథాః ॥

హన్యతాం దహ్యతాం వాఽపి భక్ష్యతామితి చాపరే ।

రాక్షసాస్త్రత సంక్రుద్ధాః పరస్పరమథాబ్రువన్ ॥

అతీత్య మార్గం సహసా మహాత్మా

స తత్ర రక్షోధిపసాదమూలే ।

దదర్శ రాజ్ఞః పరిచారవృద్ధాన్

గృహం మహారత్నవిభూషితం చ ॥

న దదర్శ మహాతేజాః రావణః కపిసత్తమం ।

రక్షోభిర్వికృతాకారైః కృష్యమాణమితస్తతః ॥

౫౯

రాక్షసాధిపతిం చాపి దదర్శ కపిసత్తమః ।

తేజోబలసమాయుక్తం తపంతమివ భాస్కరం ॥

౬౦

న రోషసంవర్తితతామదృష్టిః

దశాననస్తం కపిమన్వవేక్ష్య ।

ఆఘోషవిష్టా కులశీలవృద్ధా

సమాదిశేత్తం ప్రతి మంత్రముఖ్యా ॥

౬౧

యథాక్రమం తైస్స కపిర్విపృష్టః

కార్యార్థమర్థస్య చ మూలమాదా ।

నివేదయామాన హరీశ్వరస్య

దూతస్సకాశాదహమాగతోస్మి ॥

౬౨

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-అష్టచత్వారింశస్సర్గః

అథ ఏకోనపంచాశస్సర్గః.

—:0:—

తతస్స కర్మణా తస్య విస్మితో భీమవిక్రమః ।

హనుమాన్ రోషతామ్రాక్షః రక్షోభివమవైక్షత ॥

౬౩

భ్రాజమానం మహార్హేణ కాంచనేన విరాజతా ।

ముక్తాజాలవృతేనాథ మకుటేన మహాద్యుతిం ॥

౬౪

వజ్రసంయోగసంయుక్తైః మహాహామణివిగ్రహైః ।

హేమైరాభరణైశ్చిత్రైః మనసేవ ప్రకల్పితైః ॥

మహార్హక్షామసంవీతం రక్తచందనరూషితం ।

స్వనులిప్తం విచిత్రాభిః వివిధాభిశ్చ భక్తిభిః ॥

విప్రుతైర్దర్శనీయైశ్చ రక్తాక్షభీమదర్శనైః ।

దీప్తతీక్షణమహాదంష్ట్రైః ప్రలంబదశనచ్ఛుద్దైః ॥

శిరోభిదశభిర్వీరం భ్రాజమానం మహాబసం ।

నానావ్యాళనమాకీర్ణైః శిఖరైరివ మందరం ॥

సీలాంజనచయప్రఖ్యం హరేణోరసి రాజతా ।

పూర్ణచంద్రాభవక్రేణ నబలాకమివాంబుదం ॥

బాహుభిర్బద్ధకేయూరైః చందనోత్తమరూషితైః ।

భ్రాజమానాంగదైః పీనైః పంచశీషైరిపూర్ణైః ॥

మహతి స్ఫాటికే చిత్రే రత్నసంయోగసంస్కృతే ।

ఉత్తమాస్తరణాస్తీణే నూపవిష్టం వరాసనే ॥

అలంకృతాభిరత్యర్థం ప్రమదాభిన్నమంతతః ।

చాలవ్యజనహస్తాభిః ఆరాత్ సముపసేవితం ॥

దుర్ధరేణప్రహస్తేన మహాపాశ్యేన రక్షసా ।

మంత్రిభిర్గంధతత్త్వజ్ఞైః నికుంభేన చ మంత్రిణా ॥

నుభోపవిష్టం రక్షోభిః చతుర్భిర్బలదర్శితైః ।

కృత్స్నైః పరివృతో లోకః చతుర్భిరివ సాగరైః ॥

- మంత్రిభిర్నృతతత్త్వజ్ఞైః అన్వైశ్చ శుభబుద్ధిభిః ।
అన్వాయమానం గత్తోభిః సురైరివ సురేశ్వరం ॥ ౧౩
- అపశ్యద్రాక్షునవతిం హనుమానతీతేజసం ।
విస్మితం మేరుశిఖరే సతోయమివ తోయదం ॥ ౧౪
- స తైస్సంపీడ్యమానోపి రత్తోభిర్భీమవిక్రమైః ।
విస్మయం పరమం గత్వా రత్తోధిపమనైక్షుత ॥ ౧౫
- భ్రాజమానం తతో దృష్ట్వా హనుమాన్ రాక్షసేశ్వరం ।
మనసా చింతయామాన తేజసా తస్య మోహితః ॥ ౧౬
- అహో రూపమహో ధైర్యం అహో సత్త్వమహో ద్యుతిః ।
అహో రాక్షసరాజస్య నర్వలక్షణయుక్తతా ॥ ౧౭
- యద్యధర్తో న బలవాన్ స్యాదయం రాక్షసేశ్వరః ।
స్యానయం సురలోకస్య నశక్రస్యాపి రక్షితా ॥ ౧౮
- అస్య క్రూరైర్మృశంసైశ్చ కర్మభిర్లోకకుత్సితైః ।
కే న బిభ్యతి ఖల్వస్తాత్ లోకాస్సామరదానవాః ॥ ౧౯
- అయం హ్యుత్సహతే క్రుద్ధః కర్తుమేకార్ణవం జగత్ ।
ఇతి చింతాం బహువిధాం అకరోన్మతిమాన్ హరిః ॥ ౨౦
- దృష్ట్వా రాక్షసరాజస్య ప్రభావమమితోజసః ।

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-ఏకోనపంచాశస్సర్గః.

అథ మచాశస్సగః

తముద్వీక్ష్య మహాబాహుః పింగాక్షం పురతః స్థితం ।
 కోపేన మహతాఽఽవిప్రః రావణో లోకరావణః ॥ ౧
 శంకాహతాత్మా దధ్యా నః కపీంద్రం తేజసా వృతం ।
 కిమేష భగవాన్ నందీ భవేత్ సాక్షాదిహగతః ॥ ౨
 యేన శష్తోస్థి కైలాసే మయా సంచాలితే పురా ।
 సోయం వానరమూర్తిస్సౌత్ కింస్విద్భాణోపి వాఽనురః ॥ ౩
 న రాజా రోషతామూక్షః ప్రహస్తం మంత్రినత్తమం ।
 కాలయుక్తమువాచేదం వచో విపులమర్థవత్ ॥ ౪
 దురాత్మా పృచ్ఛ్యతామేషః కుతః కింవాఽస్య కారణం ।
 వనభంగే చ కోస్యార్థః రాక్షసీనాం చ తర్జనే ॥ ౫
 మత్పురీమప్రథుష్యాం వాఽఽగమనే కిం ప్రయోజనం ।
 ఆయోధనే వా కిం కార్యం పృచ్ఛ్యతామేష దుర్గుతిః ॥ ౬
 రావణస్య వచశ్చృత్వా ప్రహస్తా వాక్యమబ్రవీత్ ।
 సమాశ్వాసిహి భద్రం తే న భీః కార్యా త్వయా కపే ॥ ౭
 యది తావత్త్వమింద్రేణ ప్రేషితో రావణాలయం ।
 తత్త్వమాఖ్యాసి మాఽభూత్తే భయం వానర మోక్ష్యసే ॥ ౮
 యది వైశ్రవణస్య త్వం యమస్య వరుణస్య చ ।
 చారయాపమిదం కృత్వా ప్రవిష్టో నః పురీమిమాం ॥ ౯

- విష్ణునా ప్రేషితో వాఽపి దూతో విజయకాంక్షిణా ।
 న హి తే వానరం తేజః రూపమాత్రం తు వానరం ॥ ౧౦
- తత్త్వతః కథయస్వాద్య తతో వానర మోక్ష్యసే ।
 అన్మతం వదతశ్చాపి దుర్లభం తవ జీవితం ॥ ౧౧
- అథవా యన్నిమిత్తస్తే ప్రవేశో రావణాలయే ।
 ఏవముక్తో హరిశ్శేష్ఠః తదా రక్షోగణేశ్వరం ॥ ౧౨
- అబ్రవీన్నాస్మి శక్రస్య యమస్య వరుణస్య వా ।
 ధనదేన న మే సఖ్యం విష్ణునా నాస్మి చోదితః ॥ ౧౩
- జాతిరేవ మమ త్వేషా వానరోఽహమిహాగతః ।
 దర్శనే రాక్షసేంద్రస్య దుర్లభే తదిదం మయా ॥ ౧౪
- వనం రాక్షసరాజస్య దర్శనార్థే విनाశితం ।
 తతస్తే రాక్షసాః ప్రాప్తాః బలినో యుద్ధకాంక్షిణాః ॥ ౧౫
- రక్షణార్థం తు దేహస్య ప్రతియుద్ధా మయా రణే ।
 అస్త్రపాశైర్న శక్యోఽహం బద్ధుం దేవాసురైరపి ॥ ౧౬
- పితామహదేవ వరః మమాప్యేషోఽభ్యుపాగతః ।
 రాజానం ద్రష్టుకామేన మయాఽస్త్రమయవర్జితం ॥ ౧౭
- విముక్తోఽప్యహమస్త్రేణ రాక్షసైస్తస్వభీషీతః ।
 కేచిద్రాజకార్యేణ సంప్రాప్తోస్మి తవాంతికం ॥ ౧౮
- దూతోఽహమితి విజ్ఞేయః రాఘవస్యామితౌజసః ।
 శూయతాం చాపి నచనం మమ పథ్యమిదం ప్రభో ॥ ౧౯

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండ-పంచాశస్సర్గః.

అథ ఏకపంచాశస్సర్గాః.

తం నమీశ్య మహాసత్త్వం సత్త్వవాక్ హరిసత్తమః ।
 వాక్యమర్థవదవ్యగ్రః తమువాచ దశాననం ॥
 అహం సుగ్రీవసందేశాత్ ఇహ ప్రాప్తస్తవాలయం ।
 రాక్షసేంద్ర హరీశస్త్యాం భ్రాతా కుశలముబవీత్ ॥
 భ్రాతుశ్శృణు సమాదేశం సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
 ధర్మాహోపహితం వాక్యం ఇహ చాముత్ర చ త్నమం ॥
 రాజా దశరథో నామ రథకుంజరవాజినామ్ ।
 పితేన బంధుర్లోకస్య సురేశ్వరనమద్యుతిః ॥
 జ్యేష్ఠస్తస్య మహాబాహుః పుత్రః ప్రియకరః ప్రభుః ।
 పితుర్ని దేశాన్నిష్కాంతః ప్రవిష్టో దండకావనం ॥
 లక్ష్మణేన సహ భ్రాతా సీతయా చాపి భార్యయా ।
 రామో నామ మహాతేజాః ధర్మ్యం పంథానమాశ్రితః ॥
 తస్య భార్యా వనే నష్టా సీతా పతిమనువ్రతా ।
 వై దేహస్య సుతా రాజ్ఞో జనకస్య మహాత్మనః ॥
 స మార్గమాణస్తాం దేవీం రాజపుత్రస్సహానుజః ।
 ఋశ్యమూఞమనుప్రాప్తః సుగ్రీవేణ సమాగతః ॥
 తస్య లేన ప్రతిజ్ఞాతం సీతాయాః పరిమార్గణం ।
 సుగ్రీవస్యాపి రామేణ హరిరాజ్యం నివేదితం ॥

- శతస్తేన మృధే హత్వా రాజపుత్రేణ వాలినం ।
 సుగ్రీవః స్థాపితో రాజ్యే హర్యృతౌణాం గణేశ్వరః ॥ ౧౦
- త్వయా విజ్ఞాతపూర్వశ్చ వాలీ వానరపుంగవః ।
 రామేణ నిహతస్సంఖ్యే శరేణై కేన వానరః ॥ ౧౧
- స సీతామార్గణే వ్యగ్రః సుగ్రీవస్సత్యనంగరః ।
 హరీః సంప్రేషయామాన దిశస్సర్వా హరీశ్వరః ॥ ౧౨
- తాం హరీణాం సహస్రాణి శతాని నియుతాని చ ।
 దిక్షు సర్వాసు మార్గంతే హ్యధశ్చోపరి చాంబరే ॥ ౧౩
- వై నతెయనమాః కేచిత్ కేచిత్తత్రానిలోపమాః ।
 అనుగతయశ్శీఘ్రాః హరివీరా మహాబలాః ॥ ౧౪
- అహం తు హనుమాన్ నామ మారుతస్యారసస్సుతః ।
 సీతాయాన్తు కృతే తూర్ణం శతయోజనమాయతం ॥ ౧౫
- సముద్రం లగ్నయ్యైవైవ తాం దిదృక్షురిహగతః ।
 భ్రమతా చ మయా దృష్టా గృహే తే జనకాత్మజా ॥ ౧౬
- తద్భవాన్ దృష్టధర్మార్థః తపఃకృతపరిగ్రహః ।
 పరదారాన్ మహాప్రాజ్ఞ నోపనోద్ధుం త్వమర్హసి ॥ ౧౭
- స హి ధర్మ విరుద్ధేషు బహ్వాపాయేషు కర్మసు ।
 మూలఘాతీషు సజ్జంతే బుద్ధిమంతో భవద్విధాః ॥ ౧౮
- కశ్చ లక్ష్మణముక్తానాం రామకోపానువర్తినాం ।
 శరాణామగ్రతస్థాతుం శక్తో దేవానురేష్యసి ॥ ౧౯

న చాపి త్రిమి బోకేషు రాజన్ విద్యేత కశ్చన ।

రాఘవస్య వ్యభీకం యః కృత్వా సుఖమవాప్నుయాత్ ॥ ౨౦

తత్ త్రికాలహితం వాక్యం ధర్మ్యమర్థానుబంధి చ ।

మన్యస్వ నరదేవాయ జానకీ ప్రతిదీయతాం ॥ ౨౧

దృష్టా హీయం మయా దేవీ లబ్ధం యదిహ దుర్లభం ।

ఉత్తరం కర్ణ యచ్ఛేషం నిమిత్తం తత్ర రాఘవః ॥ ౨౨

లక్ష్మీతేయం మయా సీతా తథా శోకపరాయణా ।

గృహ్య యా నాభిజానాసి పంచాస్యామివ పన్నగీం ॥ ౨౩

నేయం జరయితుం శక్యా నానురైరమరైరపి ।

విషసంసృప్తమత్యర్థం భుక్తమన్నమివౌజసా ॥ ౨౪

తవస్సంతాపలబ్ధస్తే యోఽయం ధర్మపరిగ్రహః ।

న న నాశయితుం న్యాయ్యః ఆత్మప్రాణపరిగ్రహః ॥ ౨౫

అవధ్యతాం తపాభిర్యాం భవాన్ సమనుపశ్యతి ।

ఆత్మనస్సానురైరదేవైః హేతుస్తత్రాప్యయం మహాన్ ॥ ౨౬

నుగ్రీవౌ న హి దేవౌఽయం నానురౌ న చ రాక్షసః ।

న దానవౌ న గంధర్వః న యక్షో న చ పన్నగః ॥ ౨౭

తస్మాత్ ప్రాణపరిత్రాణం కథం రాజన్ కరిష్యసి ।

న తు ధర్మోపసంహారం అధర్మఫలసంహితం ॥ ౨౮

తదేవ ఫలమన్వేతి ధర్మశ్చాధమన్వాశనః ।

ప్రాప్తం ధర్మఫలం తావత్ భవతా నాత్ర సంశయః ॥ ౨౯

ఫలమస్యాప్యధర్మస్య క్షేప్రమేవ ప్రపత్స్యసే ।

జనస్థానవధం బుధ్వా బుధ్వా వాలివధం తథా ॥ 30

రామసుగ్రీవసఖ్యం చ బుధ్యస్వ హితమాత్మనః ।

కామం ఖల్వహామప్యేకః సవాజరథకుంజరాం ॥ 31

లుకాం నాశయితుం శక్తః తస్యైష తు న నిశ్చయః ।

రామేణ హి ప్రతిజ్ఞాతం హర్యృక్షగణసన్నిధౌ ॥ 32

ఉత్పాదనమమిత్రాణాం సీతా యైస్తు ప్రధర్షితా ।

అపకుర్వే హి రామస్య సాక్షాదపి పురందరః ॥ 33

న సుఖం ప్రాప్నుయాదన్యః కిం పునస్తద్విధో జనః ।

యాం సీతేత్యభిజానాసి యేయం తిష్ఠతి తే వశే ॥ 34

కాశరాత్రీతి తాం విద్ధి సర్వలంకావినాశినీ ।

తదలం కాలపాశేన సీతావిగ్రహరూపిణా ॥ 35

స్వయం స్కంధావనక్తేన క్షమమాత్మని చిత్త్యతాం ।

సీతాయాస్తపసా దగ్ధాం రామకోషప్రవీక్షితాం ॥ 36

షహ్యమానామిమాం పశ్య పురీం సాట్టప్రతోభికాం ।

స్వాని మిత్రాణి మంత్రీంశ్చ జ్ఞాతీభ్రాతృనుతాహితా ॥ 37

భోగా దారాశ్చ లంకాం చ మా వినాశముపానయ ।

సత్యం రాక్షసరాజేంద్ర శృణుష్వ వచనం మమ ॥ 38

రామదాసస్య దూతస్య వాసరస్య విశేషతః ।

సర్వాన్ లోకాన్ సుసంహృత్య సభూతా నచరాచరా ॥ 39

పునరేవ తథా స్రవ్యం శక్తో రామో మహాయశాః ।

దేవాసురనరేంద్రేషు యక్షరక్షోగణేషు చ ॥

౪౦

విద్యాధరేషు సర్వేషు గంధర్వమూరగేషు చ ।

సిద్ధేషు కిన్నరేంద్రేషు పతత్రిషు చ సర్వతః ॥

౪౧

సర్వభూతేషు సర్వత్ర సర్వకాలేషు నాస్తి నః ।

యో రామం ప్రతి యుధ్యేత విష్ణుతుల్యపరాక్రమం ॥

౪౨

సర్వలోకేశ్వరస్యైవం కృత్వా విప్రియముత్తమం ।

రామస్య రాజసింహస్య దుర్లభం తవ జీవితం ॥

౪౩

దేవాశ్చ దైత్యాశ్చ నిశాచరేంద్ర

గంధర్వవిద్యాధరనాగయక్షాః ।

రామస్య లోకత్రయనాయకస్య

స్థాతుం న శక్తా స్సమరేషు సర్వే ॥

౪౪

బ్రహ్మ స్వయంభూశ్చతురాననో వా

రుద్రస్త్రిణేత్రస్త్రిపురాంతకో వా ।

ఇంద్రో మహేంద్రస్సురనాయకో వా

త్రాతుం న శక్తా యుధి రామవధ్యం ॥

౪౫

స సౌప్త్యే పేతమదీనవాదినః

కపేర్నిశమ్యాప్రతిమోఽప్రియం వచః ।

దశాననః కోపవివృత్తలోచనః

సమాదిశత్తస్య వధం మహాశపే ॥

౪౬

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకపంచాశస్సర్గః.

అథ ద్విపంచాశస్సర్గః.

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వానరస్య మహాత్మనః ।

ఆజ్ఞాపయద్వధం తస్య రావణః క్రోధమూర్ఛితః ॥

౧

వధే తస్య సమాజ్ఞప్తే రావణేన దురాత్మనా ।

నివేదితవతో దౌత్యం నానుమేనే విభీషణః ॥

౨

తం రక్షోధిపతిం క్రుద్ధం తచ్చ కార్యముపస్థితం ।

విదిత్వా చింతయామాస కార్యం కార్యవిధౌ స్థితః ॥

౩

నిశ్చితార్థస్తతస్సామ్నా పూజ్యశ్శత్రుజిహగ్రజం ।

ఉవాచ హితమత్యర్థం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥

౪

క్షమన్వ రోషం త్యజ రాక్షసేంద్ర

ప్రసీద మద్వాక్యమిదం శృణుష్వ ।

నధం న కుర్వంతి పరావరజ్ఞాః

దూతస్య సంతో వసుధాధిపేంద్రాః ॥

౫

రాజధర్మనిరుద్ధం చ లోకవృత్తేశ్చ గహికతం ।

తవ చానదృశం వీర కపేరస్య ప్రమాదణం ॥

౬

ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ రాజధర్మవిశారదః ।

పరావరజ్ఞా భూతానాం త్వమేవ పరమార్థవిత్ ॥

౭

గృహ్యంతే యది రోషేణ త్వాదృశోపి వివశ్చితః ।

తతశ్శాస్త్రవివశ్చిత్త్వం శ్రమ ఏవ హి కేవలం ॥

౮

తస్మాత్ ప్రసీద శత్రుఘ్న రాక్షసేంద్ర దురాసద ।

యుక్తాయుక్తం వివిశ్చిత్య దూతదండో విధీయతాం ॥

విభీషణవచశ్శ్చుత్వా రావణో రాక్షసేశ్వరః ।

లోషేణ మహతా విప్లవః వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥

న పాపానాం వధే పాపం విద్యతే శత్రుసూదన ।

తస్మాదేనం వధిష్యామి వానరం పాపచారిణం ॥

అధర్మమూలం బహుదోషయుక్తం

అనార్యజుష్టం వచనం నిశమ్య ।

ఉవాచ వాక్యం పరమార్థతత్త్వం

విభీషణో బుద్ధిమతాం వరిష్ఠః ॥

ప్రసీద లంకేశ్వర రాక్షసేంద్ర

ధర్మార్థయుక్తం వచనం శృణుష్వ ।

దూతా న వధ్యాస్సనుయేషు రాజా

న ర్వేషు సర్వత్ర వదంతి సంతః ॥

అసుశయం శత్రురయం ప్రవృద్ధః

కృతం హ్యనేనాప్రియమప్రమేయం ।

న దూతవధ్యాం ప్రవదంతి సంతః

దూతస్య దృష్టా బహుౌ హి దండాః ॥

వైరూప్యమంగేషు కశాభిఘాతః

సూండ్యం తథా లక్షణసంనిపాతః ।

ఏతా హి దూతే ప్రవదంతి ధండా

వధస్తు దూతస్య న నశ్చ్యుతోపి ॥

౧౫

కథం చ ధర్మార్థవిసేతబుద్ధిః

పరావరప్రత్యయనిశ్చితార్థః ।

భవద్విధః కోవవశే హి తిష్ఠేత్

కొవం నియచ్ఛంతి హి సత్త్వవంతః ॥

౧౬

న ధర్మవాదే న చ లోకవృత్తే

న శాస్త్రబుద్ధిగ్రహణేషు చాపి ।

విద్యేత కశ్చిత్తవ వీర తుల్యః

త్వం హ్యుత్తమస్సర్వసురాసురాణాం ॥

౧౭

శూరేణ వీరేణ నిశాచరేంద్ర

సురాసురాణామపి దుజయేన ।

త్వయా ప్రభగ్నస్సరదై త్యసంఘాః

యుద్ధేషు యుద్ధేష్వసకృన్న రేంద్రాః ॥

౧౮

ఇత్థంవిధస్యామరదై త్యశత్రోః

శూరస్య వీరస్య తవాజితస్య ।

కుర్వంతి మూఢా మనసా వ్యభీకం

ప్రాణైర్వియుక్తా నను యే పురా తే ॥

౧౯

న చాప్యస్య కష్టేర్హతే కంచిత ప్రశ్యామ్యహం గుణం ।

తేష్వయం పాత్యతాం దండః ధైరయం ప్రేషితః కపిః ॥

౨౦

సాధుర్వా యది వాఽసాధుః పరై రేష సమర్పితః ।

బ్రున్ న పరార్థం పరవాన్ న దూతో వధమహాతి ॥ ౨౧

అపి చాస్మిన్ హతే రాజన్ నాన్యం వశ్యామి ఖేచరం ।

ఇహ యః పునరాగచ్ఛేత్ పరం సారం మహోదధేః ॥ ౨౨

తస్మాన్నాన్య వధే యత్నః కార్యః పరపురంజయ ।

భవాన్ నేద్రదేషు దేవేషు యత్నమాస్థాతుమహాతి ॥ ౨౩

అస్మిన్ వినష్టే న హి దూతమన్యం

వశ్యామి యస్తా నరరాజపుత్రౌ ।

యుద్ధాయ యుద్ధప్రియ దుర్విసీతౌ

ఉద్యోజయేద్దీర పథావరుద్ధౌ ॥ ౨౪

అస్మిన్ హతే వానరయూధముఖ్యే

సర్వాపవాదం ప్రవదంతి సర్వే ।

న హి ప్రవశ్యామి గుణాన్ యశో వా

లోకాపవాదో భవతి ప్రసిద్ధః ॥ ౨౫

పరాక్రమోత్సాహమనన్వినాం చ

సురాసురాణామపి దుజయేన ।

త్వయా మనోనందన నైర్మతానాం

యుద్ధాయతిర్నాశయితుం న యుక్తా ॥ ౨౬

హితాశ్చ శూరాశ్చ సమాహితాశ్చ

కులేషు జాతాశ్చ మహాగుణేషు ।

మనస్వినశ్శస్త్రభృతాం పరిష్టాః

కోట్యగ్రతస్తే సుభృతాశ్చ యోధాః ॥

౨౭

తదేకదేశేన బలస్య తావత్

కేచిత్తవాదేశకృతోఽభియాంతు ।

తౌ రాజపుత్రౌ వినిగృహ్య మూఢౌ

పరేషు తే భావయితుం ప్రభావం ॥

౨౮

నిశాచరాణానుధిపోఽనుజస్య

విభీషణస్యాత్త మవాక్యమిష్టం ।

జగ్రాహ బుద్ధ్యా సురలోకశత్రుః

మహాబలో రాక్షసరాజముఖ్యః ॥

౨౯

కిం వా పరం బ్రహ్మ పరం త్వనహ్యం

సర్వస్య బీజం జగతోన్య విష్ణోః ।

యద్దేవదేవస్య పరం చ తేజః

తదేవ తేజః కపిరేకవీరః ॥

౩౦

నథాయ మే నైషవతేజ ఏతత్

నిస్సంశయో యః కపిరూపధారీ ।

ఇత్యేవమేతద్భహుధా విచిత్త్య

రక్షోధిపః క్రోధవశం జగామ ॥

౩౧

క్రోధం చ జాతం హృదయే నిరుధ్య

విభీషణోక్తం నచనం సుపూజ్యం ।

ఉనాచ రక్షోధిపతిర్మహాత్మా

విభీషణం శస్త్రభృతాం పరిష్ఠం ॥

39

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్విపంచాశస్సర్గః.

అథ త్రిపంచాశస్సర్గః.

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా దశగ్రీవౌ మహాత్మనః ।
 దేశకాలహితం వాక్యం భ్రాతురుత్తరమబ్రవీత్ ॥
 సమ్యగుక్తం హి భవతా దూతవధ్యా విగర్హితా ।
 అవశ్యం తు వధాదన్యః క్రియతామన్య నిగ్రహః ॥
 కపీనాం కిల లాంగూలం ఇష్టం భవతి భూషణం ।
 తదన్య దీప్యతాం శీఘ్రం తేన దగ్ధేన గచ్ఛశు ॥
 తతః పశ్యంత్యిమం దీనం అంగవై రూప్యకర్మితం ।
 సమిత్రజ్ఞాతయస్సర్వే బాంధవాస్సనుహృజ్జనాః ॥
 ఆజ్ఞాపయద్రాక్షునేంద్రః పురం సర్వం సచత్వరం ।
 లాంగూలేన ప్రదీప్తేన రక్షోభిః పరిణీయతాం ।
 తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాక్షసాః కోపకకణశాః ।
 వేష్టయంతి స్మ లాంగూలం జ్వల్లే కార్పాన్నకైః పటైః ॥
 సంవేష్ట్యమానై లాంగూలే వ్యవర్ధత మహాకపిః ।
 శుక్కుమిన్ధనమాసాద్య వనేష్వివ హుతాశనః ॥

౧

౨

౩

౪

౫

౬

౭

తైలేన పరిషిచ్యాన తే-గ్నిం తత్రాభ్యపాతయన్ ।

లంగూలేన ప్రదీప్తేన రాక్షసాంతానపాతయత్ ॥ ౮

లోహమక్షపరీతాత్నా బాలసూర్యసమాననః ।

లంగూలం సంప్రదీప్తం తు ద్రష్టుం తస్య హనూమతః ॥ ౯

సహస్రీబాలవృద్ధాశ్చ జగ్ముః ప్రీతా నిశాచరాః ।

స భూయస్సంగతైః కూరైః రాక్షసైహారినత్తమః ॥ ౧౦

నిబద్ధః కృతవాన్ వీరః తత్కాలసదృశీం మతిం ।

కామం ఖలు న మే శక్తాః నిబద్ధస్యాపి రాక్షసాః ॥ ౧౧

ఛిత్వా సాశాన్ సముత్పత్య హన్యామహమిమాన్ పునః ।

యది భర్తుహి తార్థాయ చరంతం భర్తృశాననాత్ ॥ ౧౨

బద్ధంత్యేతే దురాత్మానః న తు మే నిష్కృతిః కృతా ।

సర్వేషామేవ పర్యాప్తః రాక్షసానామహం యుధి ॥ ౧౩

కింతు రామస్య ప్రీత్యర్థం విషహిష్యేహహిష్యశం ।

లంకా చారయితవ్యా నై పునరేవ భవేదితి ॥ ౧౪

రాత్రౌ న హి నుదృష్టా మే దుర్గకర్షణిధానతః ।

అవశ్యమేవ ద్రష్టవ్యా మయా లంకా నిశాక్షయే ॥ ౧౫

కామం బంధైశ్చ మే భూయః పుచ్చస్యోద్ధీపనేన చ ।

పీడాం కుర్వంతు రక్షాంసి న మేఽస్తి మనసశ్శ్రమః ॥ ౧౬

తతస్తే సంవృతాకారం సత్త్వనంతం మహాకపిం ।

పరిగృహ్య యయుర్నృప్తాః రాక్షసాః కపికంజరం ॥ ౧౭

శంఖభేరినినాదై స్తం ఘోషయంతస్స వ్యకర్షభిః ।

రాక్షసాః క్రూరకర్తాణః చారయంతి స్థ తాం పురీం ॥ ౧౮

అస్వీయమానౌ రక్షోభిః యయా నుఖమరిందమః ।

హనుమాంశ్చరయామాస రాక్షసానాం మహాపురీం ॥ ౧౯

అథావశ్యద్విమానాని విచిత్రాణి మహాకపిః ।

సంవృతా భూమిభాగాంశ్చ నువిభక్తాంశ్చ చత్వరా ॥ ౨౦

వీధీశ్చ గృహసంబాధాః కపిశ్శృంగాటకాని చ ।

తథా రథోపరథ్యాశ్చ తథైవ చ గృహంతరా ॥ ౨౧

గృహంశ్చ మేఘసంకాశా దదర్శ పవనాత్మజః ।

చత్వరేషు చతుష్కేషు రాజమార్గై తథైవ చ ॥ ౨౨

ఘోషయంతి కపిం సర్వే చారీక ఇతి రాక్షసాః ।

స్త్రీబాలపుద్గా నిర్జగ్నుః తత్ర తత్ర కుతూహలాత్ ॥ ౨౩

తం ప్రదీప్తలాంగూలం హనుమంతం దిద్మక్షువః ।

దీప్యమానే తతస్తస్య లాంగూలై గే హనుమతః ॥ ౨౪

రాక్షస్యస్తా విరూపాక్ష్యః శంసుర్గేవ్యాస్తదప్రియం ।

యస్తస్వయా కృతసంవాదః సీతే తామ్రముఖః కపిః ॥ ౨౫

లాంగూలేన ప్రదీప్తేన స ఏష పరిణీయతే ।

శూర్వా తద్వచనం క్రూరం ఆత్మాపహరణోపమం ॥ ౨౬

వై దేహీ శోకసంతాప్తా హుతాశనముపాగమత్ ।

మంగళాభిముఖీ తస్య సా తదాఽఽసీన్మహాకపే ॥ ౨౭

- ఉపతస్థే విశాలాక్షీ ప్రయతా హవ్యవాహనం ।
 యద్యస్తి పతిశుశ్రూషా యద్యస్తి చరితం తపః ॥ ౨౮
- యది చాస్త్యైకపత్నీత్వం శీతో భవ హనూమతః ।
 యది కశ్చిదనుక్రోశః తస్య మయ్యస్తి ధీమతః ॥ ౨౯
- యది వా భాగ్యకేషు మే శీతో భవ హనూమతః ।
 యది మాం వృత్తసంపన్నాం తత్సమాగమలాలసాం ॥ ౩౦
- స విజానాతి ధర్మాత్మా శీతో భవ హనూమతః ।
 యది మాం తారయేదార్యః సుగ్రీవస్సత్యసంగరః ॥ ౩౧
- అస్తాద్భుఃఖాంబుసంహోధాత్ శీతో భవ హనూమతః ।
 తతస్తీక్షార్చిరవ్యగ్రః ప్రదక్షిణశిఖానలః ॥ ౩౨
- జజ్వాల మృగశాఖాత్యైః శంసన్నివ శినం కపేః ।
 హనుమజ్జనకశ్చాపి పుచ్చానలయుతోనిలః ॥ ౩౩
- వవౌ స్వాస్థ్యకరో దేవ్యైః ప్రాలేయానిలశీతలః ।
 పహ్యమానే చ లాంగూలే చింతయామాస వానరః ॥ ౩౪
- ప్రవీహ్లాగ్నిరయం కస్తాత్ న మాం దహతి సర్వతః ।
 దృశ్యతే చ మహాజ్వాలః కఠోతి న చ మే రుజం ॥ ౩౫
- శిశిరస్సేవ సంపాతః లాంగూలాగ్రే ప్రతిష్ఠితః ।
 అథనా తదిదం వ్యక్తం యద్దృష్టం ప్లవతా మయా ॥ ౩౬
- రామప్రభావాదాశ్చర్యం పర్వతస్సరితాం పతే ।
 యది తావత్ సముద్రస్య మైనాకస్య చ ధీమతః ॥ ౩౭

రామార్థం సంభ్రమస్తాదృక్ కిమగ్నిర్న కరిష్యతి ।

సీతాయాశ్చాన్యశంస్యేన తేజసా రాఘవస్య చ ॥

3౮

పితుశ్చ మమ నభ్యేన న మాం దహతి పావకః ।

భూయస్య చింతయామాస ముహూర్తం కపిసుంజరః ॥

3౯

ఉత్ పసాతాభ వేగేన ననాద చ మహాకపిః ।

పురద్వారం తతస్త్రిమా శైలశృంగమిమౌన్నతం ॥

౪౦

విభక్తరక్షస్సంబాధం ఆససాదానిలాత్నజః ।

న భూత్వా శైలసంకాశః క్షణేన పురరాత్నవా ॥

౪౧

హ్రస్వతాం పరమాం ప్రాప్తః బంధనాన్యనశాతయత్ ।

విముక్తశ్చాభవచ్ఛ్రీమా పునః పర్వతసంనిభః ॥

౪౨

వీక్షమాణశ్చ దదృశే పరిఘం తోరణాశ్రితం ।

స తం గృహ్య మహాబాహుః కాలాయసపరిష్కృతం ॥

౪౩

రక్షిణస్తా పునస్సర్వా సూదయామాస మాడుతిః ॥

స తా నిహత్వా రణచండవిక్రమః

సమీక్షమాణః పునరేవ లంకాం ।

ప్రదీప్తలాంగూలకృతార్చిమాలీ

ప్రకాశతాదిత్య ఇవార్చిమాలీ ॥

౪౪

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-త్రిపంచాశస్సర్గః.

అథ చతుఃపంచాశస్సర్గః.

- వీక్షమాణస్తతో లంకాం కపిః కృతమనోరథః ।
 వర్ధమానసముత్సాహః కార్యశేషమచింతయత్ ॥ ౧
- కిం ను ఖల్వనశిష్టం మే కర్తవ్యమిహ సాంప్రతం ।
 యదేషాం రక్షసాం భూయః సుతాపజననం భవేత్ ॥ ౨
- వసు తావత్ప్రమథితం ప్రకృష్టా రాక్షసా హతాః ।
 బలైకదేశః క్షపితః శేషం దుర్గవినాశనం ॥ ౩
- దుగ్ధే వినాశితే కర్తృ భవేత్ సుఖపృశ్రమం ।
 అల్పయత్నేన కార్యేఽస్మి మమ స్యాత్ సఫలశ్చయః ॥ ౪
- యో హ్యయం మమ లాగురే దీప్యతే హవ్యవాచునః ।
 అస్య సంతర్పణం న్యాయ్యం కర్తుమేభిర్నృపాంత్రమైః ॥ ౫
- తతః ప్రదీప్తలాగురః సవిద్యుదివ తోయదః ।
 భవనాగ్రేషు లంకాయాః విచచార మహాకపిః ॥ ౬
- గృహాద్భ్రహం రాక్షసానాం ఉద్యానాని చ వానరః ।
 వీక్షమాణో హ్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాంశ్చ చచార సః ॥ ౭
- అవప్లుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనం ।
 అగ్నిం తత్ర స నిక్షిప్య శ్వసనేన నమో బలీ ॥ ౮
- తతోఽన్యత్ పుప్లువే వేత్త మహాపార్శ్వస్య వీర్యవాన్ ।
 ముమోచ హనుమానగ్నిం కాలానలశిఖోపమం ॥ ౯

వజ్రదంష్ట్రస్య చ తథా వృష్ణవే స మహాకపిః ।
 శుకస్య చ మహాతేజాః సారణస్య చ ధీమతః ॥
 తథా చేంద్రజితో వేశ్మ దదాహ హరియూధపః ।
 జంబూమాలేన్సుమాలేశ్చ దదాహ భవనం తతః ॥
 రశ్మి కేతోశ్చ భవనం సూర్యశత్రోస్తథైవ చ ।
 హ్రస్వకర్ణస్య దంష్ట్రస్య రోమశస్య చ రక్షునః ॥
 యుద్ధోన్మత్తస్య మత్తస్య ధ్వజగ్రీవస్య రక్షునః ।
 విద్యుజ్జహ్వస్య ఘోరస్య తథా హస్తీముఖస్య చ ॥
 కరాళస్య పిశాచస్య శోణితాక్షస్య చైవ హి ।
 కుంభకర్ణస్య భవనం మకరాక్షస్య చైవ హి ॥
 యజ్ఞశత్రోశ్చ భవనం బ్రహ్మశత్రోస్తథైవ చ ।
 నరాంతకస్య కుంభస్య నికుంభస్య దురాత్మనః ॥
 వర్జయిత్వా మహాతేజాః విభీషణగృహం ప్రతి ।
 క్రమమాణః క్రమేణైవ దదాహ హరిపుంగవః ॥
 తేషు తేషు మహాహేమాషు భవనేషు మహాయశాః ।
 గృహేచ్ఛృద్ధిమతామృద్ధిం దదాహ స మహాకపిః ॥
 నర్వేషాం సమతిక్రమ్య రాక్షసేంద్రస్య వీర్యవాక్ ।
 ఆససాదాథ లక్ష్మీవాక్ రావణస్య నివేశనం ॥
 తతస్తస్మిన్ గృహే ముఖ్యే నానారత్నవిభూషితే ।
 మేనుమందరసంకాశే సర్వమంగళశోభితే ॥

౧౦

౧౧

౧౨

౧౩

౧౪

౧౫

౧౬

౧౭

౧౮

౧౯

- ప్రదీప్తమగ్నిముత్సృజ్య లాంగూల్కాగ్రే ప్రతిష్ఠితం ।
 ననాద హనుమాన్ వీరః యుగాంతజలదో యథా ॥ ౨౦
- శ్వసనేన చ సంయోగాత్ అతివేగో మహాబలః ।
 కాలాగ్నిరివ జజ్వాల ప్రావర్ధత హుతాశనః ॥ ౨౧
- ప్రదీప్తమగ్నిం పవనః తేషు వేశ్వస్వచారయత్ ।
 అభూచ్ఛ్వసనసంయోగాత్ అతివేగో హుతాశనః ॥ ౨౨
- తాని కాంచనజాలాని ముక్తామణిమయాని చ ।
 భవనాన్యవశీర్యంత రత్నవంతి మహంతి చ ॥ ౨౩
- తాని భగ్నవిమానాని ని పేతుర్వసుధాతలే ।
 భవనానీవ సిద్ధానాం అంబరాత్ పుణ్యసంక్షయే ॥ ౨౪
- సంజజ్ఞే తుములశ్శబ్దః రాక్షసానాం ప్రధావతాం ।
 స్వగృహస్య పరిత్రాణే భగ్నోత్సాహార్జితశ్రియాం ॥ ౨౫
- నూనమేషోఽగ్నిరాయాతః కపిరూపేణ హి ఇతి ।
 క్రందంత్యస్సహసా పేతుః స్తనంధయధరాః స్త్రీయః ॥ ౨౬
- కాశ్చిదగ్నిపతీ తేభ్యః హర్షేభ్యో ముక్తమూర్ధజాః ।
 పతంత్యో రేజరేఽభేభ్యః సాదామిన్య ఇవాంబరాత్ ॥ ౨౭
- విజవిద్రుమవై ఊర్యముక్తారజతసంహితా ।
 విచిత్రా భవనాన్ ధాతున్ స్యందమానాన్ దదర్శ సః ॥ ౨౮
- నాగ్నిస్తృప్యతి కాష్ఠానాం తృణానాం చ యథా తథా ।
 హనుమాన్ రాక్షసేంద్రాణాం వధే కించిన్న తృప్యతి ॥ ౨౯

న హనూమద్విశస్తానాం రాక్షసానాం నసుంధరా ।

గృహాణాం చ విదగ్ధానాం లంకాయాం శుశుభే తదా ॥ 30

క్వచిత్ కింశుకసంకాశాః క్వచిచ్ఛాల్మలినంనిభాః ।

క్వచిత్ కుంకుమసంకాశాః శిఖా వహ్నేశ్చకాశిరే ॥ 31

హనూమతా వేగవతా వానరేణ మహాత్మనా ।

లంకాపురం ప్రదగ్ధం తత్ రుద్రేణ త్రిపురం యథా ॥ 32

తతస్తు లంకాపురపర్వతాగ్రే

సముత్థితో భీమవరాక్రమోఽగ్నిః ।

ప్రసార్య చూడావలయం ప్రదీప్తః

హనూమతా వేగవతా విస్ఫుప్తః ॥ 33

యుగాంతకాలానలతుల్యవేగః

సమారుతోఽగ్నిర్వృధే దివిస్పృక్ ।

విధూమరశ్నిభావనేషు సక్తః

రక్షశ్శరీరాఽఽసమేధితార్చిః ॥ 34

ఆదిత్యకోటీనదృశస్సుతేజాః

లంకాం సమస్తాం పరివార్య తిష్ఠా ।

శబ్దరనేకై రశనిప్రహృతైః

భిందన్నివాండం ప్రబభౌ మహాగ్నిః ॥ 35

తత్రాంబరాదగ్నిరతిప్రవృద్ధః

రూక్షప్రభః కింశుకపుష్పచూడః ।

నిర్వాణధూమాకులరాజయశ్చ

నీలోత్పలాభాః ప్రచకాశిరేభ్రాః ॥

3౬

వజ్రీ మహేంద్రస్త్రిదశేశ్వరో వా

సాక్షాద్యమో వా పరుణోఽనిలో వా ।

రుద్రోఽగ్నిరణ్కో ధనదశ్చ సోమః

స వానగోఽయం స్వయమేవ కాలః ॥

3౭

కిం బ్రహ్మణస్సర్వపితామహస్య

సర్వస్య ధాతుశ్చతురాననస్య ।

ఇహాగతో వానరరూపధారీ

రక్షోఽపసంహారకరః ప్రకోపః ॥

3౮

కిం వైష్ణవం వా కపిరూపమేత్య

రక్షోవినాశాయ పరం నుతేజః ।

అనంతమవ్యక్తమచింత్యమేకం

స్వనూయయా సాంప్రతమాగతం వా ॥

3౯

ఇత్యేవమూచుర్బహులౌ విశిష్టాః

రక్షోగణాస్తత్ర సమేత్య నర్హే ।

సప్రాణినంఘ్రాం సగృహం సప్రత్యం

దగ్ధాం పుణీం తాం సహసా సమీక్ష్య ॥

౪౦

తతస్తు లంకా సహసా ప్రదగ్ధా

సరాక్షసా సాశ్వసథా సనాగా ।

నవక్షీసంఘా నమృగా నవృక్షౌ

• రుహోద దీనా తుములం నశబ్దం ॥

౪౧

హః తాత హః పుత్రక కాంత మిత్ర

• హః జీవితం భోగయుతం సుపుణ్యం ।

రక్షోభిరేవం బహుధా బ్రువద్భిః

శబ్దః కృతో ఘోరతరస్సుభీమః ॥

౪౨

హుతాశనజ్వాలనమావృతా సా

హతప్రవీరా పరివృత్తయోధా ।

హనూమతః క్రోధబలాభిభూతా

బభూవ శాపోపహతేవ లంకా ॥

౪౩

ససంభ్రమత్రస్తవిషణ్ణరాక్షసాం

సముజ్జ్వలజ్వాలహుతాశనాంకితాం ।

దదర్శ లంకాం హనుమాన్ మహామనాః

స్వయంభుకోపోపహతామివావనిం ॥

౪౪

భజక్త్వా వనం పాదపరత్నసంకులం

హత్వా తు రక్షాంసి మహాంతి సంయుగే ।

దద్ధ్యా పురీం తాం గృహరత్నమాలినీం

తస్థా హనుమాన్ పవనాత్మజః కపిః ॥

౪౫

త్రికూటశృంగాగ్రతలే విచిత్రే

ప్రతిష్ఠితో హసరరాజసింహః ।

ప్రదీప్తలాంగూలకృతార్చిమాలీ

వ్యగాజతాదిత్య ఇవాంశుమాలీ ॥

౪౬

తతో మహాత్మా హనుమాన్ మనస్వీ

నిశాచరాణాం క్షయకృత్ కృతార్థః ।

రామస్య నాథస్య జగత్త్రయస్య

పాదారవిందం మనసా జగామ ॥

౪౭

స రాక్షసాంస్తాన్మనుబహూశ్చ హత్వా

ననం చ భజ్త్వా బహుపాదపం తతో ।

విస్మయ్య రక్షోభవనేషు చాగ్నిం

జగామ రామం మనసా మహాత్మా ॥

౪౮

తతస్తు తం వానరవీరముఖ్యం

మహాబలం మారుతేశుల్యవేగం ।

మహామతిం వాయునుతం వరిష్ఠం

ప్రతుష్టపృథ్వైవగణాశ్చ సర్వే ॥

౪౯

భజ్త్వా ననం మహాతేజాః హత్వా రక్షాంసి సంయుగే ।

దద్వా లంకాపురీం రమ్యాం రరాజ స మహాకపిః ॥

౫౦

తత్ర దేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమశ్శయః ।

దృష్ట్వా లంకాం ప్రదద్ధాం తాం విస్మయం పరమం గతాః ॥

౫౧

తం దృష్ట్వా వానరశ్రేష్ఠం హనుమంతం మహాకపిం ।

కాలాగ్నిరితి సంచింత్య సర్వభూతాని తత్రనుః ॥

౫౨

దేవాశ్చ సర్వే మునిపుంగవాశ్చ

గంధర్వవిద్యాధరనాగయక్షాః ।

భూతాని సర్వాణి మహంతి తత్ర

జగ్ముః పరాం ప్రీతిమతుల్యరూపాం ॥

౫౩

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే చతుఃపంచాశస్సర్గః.

అథ పంచపంచాశస్సర్గః.

—:—

లంకాం సమస్తాం సంవీప్య లాంకూలాగ్నిం మహాబలః ।

నిర్వాపయామాన తదా సముద్రే హరిసత్తమః ॥

సంవీప్యమానాం విధ్వస్తాం త్రస్తరక్షోగణాం పురీం ।

అవేక్ష్య హనుమాం లంకాం చింతయామాన వానరః ॥

తస్యాభూత్ సుమహాంత్రానః కుత్సా చాత్మన్యజాయత ।

లంకాం ప్రదహతా కర్ణ కిం స్వితృకృతమిదం మయా ॥

ధన్యాస్తే పురుషశ్రేష్ఠాః యే బుద్ధ్యా కోపముత్థితం ।

నిరుంధంతి మహాత్మానః దీప్తమగ్నిమివాంభసా ॥

కృద్ధః సావం న కుర్యాత్ కః క్రుద్ధో హన్యాద్గురూనపి ।

కృద్ధః పరుషయా వాచా నరస్సాధూనధిక్షిపేత్ ॥

వాచ్యావాచ్యం ప్రకుపితః న విజానాతి కహిచిత్ ।

నాకార్యమస్తి క్రుద్ధస్య నావాచ్యం విద్యతే క్వచిత్ ॥

- యస్సముత్పత్తితం క్రోధం క్షమయైవ నిరస్యతి ।
- యథోరగ స్త్వచం జీర్ణం న వై పురుష ఉచ్యతే ॥ ౨
- ధిగస్తు మాం సుదుర్బుద్ధిం నిలఙ్ఘం పాపకృత్తమం ।
- అచితయిత్వా తాం సీతాం అగ్నిదం స్వామిఘాతకం ॥ ౩
- యది దగ్ధా త్వీయం లంకా నూననూర్యాఽపి జానకీ ।
- దగ్ధా తేన మయా భర్తుః హతం కార్యమజానతా ॥ ౪
- యస్థమయమారంభః తత్ కార్యమపసాదితం ।
- మయా హి దహతా లంకాం న సీతా పరిరక్షితా ॥ ౫
- ఈషత్ కార్య మిదం కార్యం కృతమాసీన్న సంశయః ।
- తస్య క్రోధాభిభూతేన మయా మూలక్షయః కృతః ॥ ౬
- విషష్టా జానకీ నూనం న హ్యదగః ప్రదృశ్యతే ।
- లంకాయాం కశ్చిదుద్దేశః సర్వా భస్మీకృతా పురీ ॥ ౭
- యది తద్విహతం కార్యం మమ ప్రజ్ఞావివర్యయాత్ ।
- ఇహైవ ప్రాణసంన్యాసః మమాపి హ్యద్య రోచతే ॥ ౮
- కిమగ్నా నివతామ్యద్య ఆహోస్విద్భడబాముఖే ।
- శరీరమాహో సత్త్వానాం దద్ధి సాగరవాసినాం ॥ ౯
- శథం హి జీవతా శక్యః మయా ద్రష్టుం హరీశ్వరః ।
- తౌ వా పురుషశార్దులా కార్యనర్వన్వఘాతినా ॥ ౧౦
- మయా ఖలు తదేవేదం రోషదోషాత్ ప్రదర్శితం ।
- ప్రథితం త్రిషు లోకేషు కపిత్వమవస్థితం ॥ ౧౧

ధిగస్తు రాజసం భావం అనీశమనవస్థితం ।

ఈశ్వరేశాపి యద్రాగాత్ మయా సీతా స రక్షితా ॥

వినష్టాయాం తు సీతాయాం తావుభా వినశిష్యతః ।

తయోర్విनाశే నుగ్రీవః సబంధుర్వివశిష్యతి ॥

ఏతదేవ వచశ్శ్చుత్వా భరతో భ్రాతృవత్సలః ।

ధర్మాత్మా సహశత్రుఘ్నః కథం శత్యుతి జీవితం ॥

ఇత్యోకువంశే ధర్మిష్ఠే గతే నాశమసంశయం ।

భవిష్యంతి ప్రజాస్పర్వాః శోకసంతాపపీడితాః ॥

తదహం భాగ్యరహితః లుప్తధర్మార్థసంగ్రహః ।

రోషదోషపరీతాత్మా న్యక్తం లోకవినాశనః ॥

ఇతి చింతయతస్తస్య నిమిత్తాన్యపవేదిరె ।

పూర్వమప్యపలభ్యాని సాక్షాత్ పునరచింతయత్ ॥

అథవా చారుసర్వాంగీ రక్షితా స్వేన తేజసా ।

స నశిష్యతి కల్యాణీ నాగ్నిరగ్నా ప్రవర్తతె ॥

స హి ధర్మాత్మనస్తస్య భార్యామమితతేజసః ।

స్వచారిత్రాభిగుప్తాం తాం స్పృష్టమహంతి పావకః ॥

నూనం రామప్రభావేన వై దేవ్యస్సకృతేన చ ।

యన్తాం దహనకర్తాయం నాదహద్ధవ్యవాహనః ॥

త్రయాణాం భరతాదీనాం భ్రాతృణాం దేవతా చ యా ।

రామస్య చ మనఃకాంతా సా కథం వినశిష్యతి ॥

- యద్వా దహనకర్తృయం సర్వత్ర ప్రభురవ్యయః ।
 న మే దహతి లాంగూలం కథమార్యాం ప్రథత్యుతి ॥ ౨౭
- పునశ్చచింతయత్త్ర హనుమాన్ విస్మితస్తదా ।
 హిరణ్యనాభస్య గిరేః జలమధ్యే ప్రదశఃసం ॥ ౨౮
- తపసా సత్యవాక్యేన అనన్యత్వాచ్చ భర్తరి ।
 అపి సా నిర్దహేచగ్నిం న తామగ్నిః ప్రథత్యుతి ॥ ౨౯
- న తథా చింతయంత్ర దేవ్యా ధర్మపరిగ్రహం ।
 శ్రుతావ హనుమాన్ వాక్యం చారణానాం మహాత్మనాం ॥ ౩౦
- అహో ఖలు కృతం కర్త దుష్కరం హి హనుమతా ।
 అగ్నిం విస్మజతాభీక్ష్యం భీమం రాక్షసవేషిని ॥ ౩౧
- ప్రపలాయితరక్షస్త్రీబాలవృద్ధసమాకులా ।
 జనకోలాహలాద్ధాతా క్రందంతీవాదికందరైః ॥ ౩౨
- వగ్ధేయు నగరీ సర్వా సాట్టప్రాకారతోరణా ।
 తానకీ న చ దగ్ధేతి విస్తయోద్భుత ఏవ నః ॥ ౩౩
- న నిమిత్తైశ్చ దృష్టాథేః కారణైశ్చ మహాగుణైః ।
 ఋషివాక్యైశ్చ హనుమాన్ అభవత్ ప్రీతమానసః ॥ ౩౪
- తతః కపిః ప్రాప్తమనోరథార్థః
 తామకుతాం రాజనుతాం విదిత్వా ।
 ప్రత్యక్షతస్తాం పునరేవ దృష్ట్వా
 ప్రతిప్రయాణాయ మతిం చకార ॥ ౩౫
- ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే పంచపంచాశస్సర్గః.

అథ షట్పంచాశస్సగః.

తతస్తు శింశుపామూలే జానకీం పర్యవస్థితాం ।
 అభివాద్యాబ్రవీద్దిప్త్యా పశ్యామి త్వామిహాక్షతాం ॥
 తతస్తం ప్రస్థితం సీతా వీక్షమాణా పునఃపునః ।
 భర్తృస్నేహాన్వితం వాక్యం హనుమంతమభాషత ॥
 కామమస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే ।
 పర్యాప్తః పరవీరఘ్న యశస్యస్తే బలోదయః ॥
 బలైస్తు సంకులాం కృత్వా లంకాం పరబలార్దనః ।
 మాం నయేద్యది కాకుత్స్థః తత్తస్య సదృశం భవేత్ ॥
 తద్యథా తస్య విక్రాంతం అనురూపం మహాత్మనః ।
 భవత్యాహవశూరస్య తథా త్వముపసాదయ ॥
 తదర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతుసంహితం ।
 నిశమ్య హనుమాం స్తస్యాః వాక్యముత్తరమబ్రవీత్ ॥
 క్షీప్రమేవ్యతి కాకుత్స్థః హర్యక్షప్రవరైర్వృతః ।
 యస్తే యుధి విజత్యారీక శోకం వ్యవసయివ్యతి ॥
 ఏవమాశ్వాస్య వై దేహీం హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।
 గమనాయ మతిం కృత్వా వై దేహీమభ్యవాదయత్ ॥
 తతస్స కపిశార్దూలః స్వామినందశఃనాత్సుకః ।
 ఆరుహోహ గిరిశేఖరం అర్చిష్టమరిమర్దనః ॥

- తుంగపద్మకజ్జుభిః నీలాభిర్వనరాజభిః ।
- సోత్తరీయమివాంభోదైః శృంగంతరవిశంబిభిః ॥ ౧౦
- బోధ్యమానమివ ప్రీత్యా దివాకరకరైశ్శుభైః ।
- ఉన్మిషంతమిమౌద్ధూతైః లోచనైరివ ధాతుభిః ॥ ౧౧
- తోయాఘునిస్సన్వనైర్మందైః ప్రాధీతమివ పర్యతం ।
- ప్రగీతమివ విస్పష్టేః నానాప్రసవణస్వనైః ॥ ౧౨
- దేవదారుభిరత్కుచైః ఊర్ధ్వబాహుమివ స్థితం ।
- ప్రసాతజలన్మోషైః ప్రాకుప్తమివ నర్వతః ॥ ౧౩
- వేపమానమివ శ్యామైః కంపమానైశ్శరదనైః ।
- వేణుభిర్తారుతోద్ధూతైః కూజంతమివ కీచకైః ॥ ౧౪
- నిశ్శ్వసంతమివామర్నాత్ ఘూరైరాశీవిషోత్తమైః ।
- సేవకకృతగంభీరైః ధ్యాయంతమివ గహ్వరైః ॥ ౧౫
- మేఘుచాదనిభైః పాదైః ప్రకాంతమివ సర్వతః ।
- బృంభమాణమివాకాశే శిఖరైరభ్రమాలిభిః ॥ ౧౬
- మూటైశ్చ బహుధా కీర్ణైః శోభితం బహుకందరైః ।
- సాలతాలాశ్వకరైశ్చ వంశైశ్చ బహుభిర్వృతం ॥ ౧౭
- లతావితానైర్విత్తతైః పుష్పవద్భిరలంకృతం ।
- నానామృగగణాకీర్ణం ధాతునిష్కందభూషితం ॥ ౧౮
- బహుప్రసవణోపేతం శిలాసంచయసంకటం ।
- మహర్షియక్షగంధర్వకింసరోరగసేవితం ॥ ౧౯

లతాపాదపసంబాధం సింహాభ్యుషితకందరం ।

వ్యాఘ్రసంఘసమాక్షీర్ణం స్వాదుమూలఫలోదకం ॥

తమారుణోహ హనుమాన్ పర్వతం పవనాత్మజః ।

రామదశనశీఘ్రేణ ప్రహర్షేణాభిచోదితః ॥

తేన పాదతలాక్రాంతాః రమ్యేషు గిరిసానుషు ।

సఘోషాస్సమశీర్వంత శిలాశుచ్చర్ణీ కృతాస్తతః ॥

స తమారువ్యా శైలేంద్రం వ్యవర్ధత మహాకపిః ।

దక్షిణాదుత్తరం పారం ప్రార్థయన్ లవణాంభసః ॥

అధిరువ్యా తతో వీరః పర్వతం పవనాత్మజః ।

దదశన్ సాగరం భీమం మీనారగనిషేచితం ॥

స మారుత ఇవాకాశం మారుతస్యాత్మసంభవః ।

ప్రచేదే హరిశార్దూలో దక్షిణాదుత్తరాం దిశం ॥

స తదా పీఠిస్తేన కపినా పర్వతోత్తమః ।

రరాస సహ తైర్భూతైః ప్రవిశన్ నసుధాతలం ॥

కంపమానైశ్చ శిఖరైః పతద్భిరపి చ ద్యుమైః ।

తస్యోరువేగోన్మథితాః పాదపాః పుష్పశాలినః ॥

నిపేతుర్భూతలే రుగ్ణాః శక్రాయుధహతా ఇవ ।

కందరాంతరసంస్థానాం పీఠితానాం మహాజనాం ॥

సింహానాం నినదో భీమః నభో భిండన్ స శుశ్రువే ।

తృప్తవ్యావృత్తనసనాః వ్యాకులీకృతభూషణాః ॥

విద్యాధర్యస్సముత్పేతుః సహసా ధరణీధరాత్ ।

అతిప్రమాణా బలినః దీప్తజిహ్వ మహావిషాః ॥

30

నివీడితశ్చిరోగ్రీవాః వ్యవేష్టంత మహాహయః ।

కింనరోరగగంధర్వయక్షవిడ్యాధరాస్తదా ॥

31

వీడితం తం నగవరం త్యక్త్వా గగనమాస్థితాః ।

స చ భూమిధరశ్శ్రీమాన్ బలినా తేన వీడితః ॥

32

సవృక్షశిఖిరౌద్రగః ప్రవివేశ రసాతలం ।

దశయోజనవిస్తారః త్రింశద్యోజనముచ్చితః ॥

33

ధరణ్యా నమతాం యాతః స బభూవ ధరాధరః ।

స లిలంఘయిషుర్భీచుం సలీలా లవణార్ణవం ॥

34

కల్లోలాస్సాలవేలాతం ఉత్సూత నభో హరిః ।

ఇతి శ్రీచుత్సుందరకాండే-పట్నంచాళస్సర్గః.

అథ సప్తపంచాళస్సర్గః.

0:

సచంద్రకుముదం రమ్యం సార్కకారంజనం శుభం ।

తవ్యశృణవణకాదంబం అభ్యశైవాలశాద్వలం ॥

శునర్వసుమహామీనం లోహితాంగమహాగృహం ।

విరానతమహాద్వీపం స్వాతీహంసవిశ్రితం ॥

౩

- నాతసంఘాతజాతోర్ధ్విచంద్రాంశుశిశిరాంబుమత్ ।
భుజుగయక్షగంధర్వపబుద్ధకమలోత్పలం ॥ ౩
- హనుమాన్ మారుతగతిః మహానౌరివ సాగరం ।
అపారమపరిశ్రాంతః పుప్లువే గగనార్ణవం ॥ ౪
- గ్రసమాన ఇవాకాశం తారాధిపమిష్టాల్లిఖిన్ ।
హరన్నివ సనక్షత్రం గగనం సార్కమండలం ॥ ౫
- మారుతస్యాత్మజశ్రీమాన్ కపిష్ఠ్యోమచరో మహాన్ ।
హనుమాన్ మేఘజాలాని వికర్షన్నివ గచ్ఛతి ॥ ౬
- పాండురానునరాని నీలమాంజిష్ఠకాని చ ।
హరితారుణవర్ణాని మహాభ్రాణి చ కాశిరే ॥ ౭
- ప్రవిశన్నభజాలాని నిష్క్రమంశ్చ పునఃపునః ।
ప్రచ్ఛన్నశ్చ ప్రకాశశ్చ చంద్రమా ఇవ లక్ష్మితే ॥ ౮
- వివిధాభ్రఘనావన్నగోచరో ధవళాంబరః ।
వృశ్యాదృశ్యతనుర్వీరః తదా చంద్రాయతేఽంబరే ॥ ౯
- తార్క్ష్యాయమాణో గగనే బభాసే వాయుచందనః ।
దారయన్ మేఘబృందాని నిష్పతంశ్చ పునఃపునః ॥ ౧౦
- నదన్నాదేన మహతా మేఘస్వనమహాస్వనః ।
ప్రవరాన్ రాక్షసాన్ హత్వా నామ విశ్రావ్య చాత్మహః ॥ ౧౧
- ఆకులాం నగరీం కృత్వా వ్యథయిత్వా చ రావణం ।
అర్దయిత్వా బలం ఘోరం వైదేహీనుభివాద్య చ ॥ ౧౨

ఆజగామ మహాతేజాః పునర్కథ్యేన సాగరం ।
 పర్వతేంద్రం నునాభం చ నముపస్పృశ్య పీర్యవా ॥ ౧౩
 జ్యాముక్త ఇన నారాచో మహావేగోఽభ్యుపాగతః ।
 స కించిదనుసంప్రాప్తః సమాహోత్య మహాగిరిం ॥ ౧౪
 మహేంద్రం మేఘసంకాశం ననాద హరిపుంగవః ।
 స పూరయామాస కపిః దిశో దశ సమంతతః ॥ ౧౫
 నదన్నాదేన మహతా మేఘస్వనమహాస్వనః ।
 స తం దేశమచుప్రాప్తః సుహృద్దర్శనలాలసః ॥ ౧౬
 ననాద హరిశార్దూగో లాంగూలం చావ్యకంపయత్ ।
 తస్య నానద్యమానస్య సుపర్ణచరితే పథి ॥ ౧౭
 ఫలతీవాన్య ఘోషేణ గగనం సార్కమండలం ।
 యే తు తత్కౌత్తరే తీరే నముద్రస్య మహాబలాః ॥ ౧౮
 సూర్యం సంవిష్టితాశ్శూరాః వాయుపుత్రదిదృక్షువః ।
 మహతో వాయుచున్నస్య తోయదన్యేవ గర్జితం ॥ ౧౯
 శుశ్రువుస్తే తదా ఘోషం ఊరువేగం హనూమతః ।
 తే దీనవదనాస్సర్వే శుశ్రువుః కాననాకసః ॥ ౨౦
 వానరేంద్రస్య నిరోషం పర్జస్యనినదోపమం ।
 నిశమ్య నదతో నాదం వానరాస్తే సమంతతః ॥ ౨౧
 బభూవురుత్సుకాస్సర్వే సుహృద్దశనకాంక్షిణః ।
 జాంబవాన్ స హరిశ్రేష్ఠః ప్రీతినంహృష్టమానసః ॥ ౨౨

- ఉపామంత్ర్య హరీన్ సర్వాన్ ఇదం వచనమబ్రవీత్ ।
 సర్వథా కృతకార్యోసా హనుమాన్నాత్ర సంశయః ॥ ౨౩
- నన్యస్యాకృతకార్యస్య నాద ఏవంవిధో భవేత్ ।
 తస్య బాహూరువేగం చ నినాదం చ మహాత్మనః ॥ ౨౪
- నిశమ్య హరయో హృష్టాః సముత్పేతు స్తతస్తతః ।
 తే సగ్రాన్మగ్రాణి శిఖరాచ్ఛిఖరాణి చ ॥ ౨౫
- ప్రహృష్టాస్సనుపద్యంత హనుమంతం దిదృక్షుః ।
 తే ప్రీతాః పాదపాత్రేషు గృహ్య శాఖాన్సుపుష్పితాః ॥ ౨౬
- వాసాంసీన ప్రశాఖాశ్చ సమావిధ్యంత వానరాః ।
 గిరిగర్హ్వరసులీనా యథా గర్జతి మారుతః ॥ ౨౭
- ఏవం జగర్జ బలవాన్ హనుమాన్ మారుతాత్తజః ।
 తమభ్రమనసంకాశం ఆపతంతం మహాకపిం ॥ ౨౮
- దృష్ట్వా తే వానరాస్సర్వే తన్ధుః ప్రాంజలయంతదా ।
 తతస్తు వేగవాంస్తస్య గిరేర్గిరినిభః కపిః ॥ ౨౯
- నిపపాత మహేంద్రస్య శిఖరే పాదపాకులే ।
 హర్షేణాపూర్యమాణోసా రమ్యే షర్వతన్ద్రికే ॥ ౩౦
- ఛిన్నపక్ష ఇవాకాశాత్ పపాత ధరణీధరః ।
 తతస్తే ప్రీతమనసః సర్వే వానరపుంగవాః ॥ ౩౧
- హనుమంతం మహాత్మానం పరివార్యోపతస్థితే ।
 పరివార్య చ తే సర్వే పరాం ప్రీతిముపాగతాః ॥ ౩౨

ప్రహృష్టవదనాన్సర్వే తమకోగముపాగతం ।

ఉపాయనాని చాదాయ మూలాని చ ఫలాని చ ॥ ౩౩

ప్రత్యర్చయన్ హరిశ్రేష్ఠం హరయో మారుతాత్మజం ।

హనుమాంస్తు గురూన్ వృద్ధాన్ జాంబవత్ప్రముఖాన్స్తదా ॥

కుమార యంగదం చైవ సోవందత మహాకపిః ।

స తాభ్యాం పూజితః పూజ్యః కపిభిశ్చ ప్రసాదితః ॥ ౩౪

దృష్టా నీతేతి విక్రాంతః సంక్షేపేణ న్యవేదయత్ ।

నిషసాద చ హస్తేన గృహీత్వా వాలినస్సుతం ॥ ౩౫

రమణీయే ననాద్దేశే మహేంద్రస్య గిరేస్తదా ।

హనుమానబ్రవీద్ధృష్టః తదా తాన్ వానరర్షభాన్ ॥ ౩౬

అశోకవనికాసంస్థా దృష్టా సా జనకాత్మజా ।

రక్ష్యమాణా సుఖేంద్రాభిః రాక్షసీభిరనిందితా ॥ ౩౭

ఏకవేణీధరా దీనా రామదశనలాలసా ।

ఉపవాసపరిశ్రాంతా జటిలా మలినా కృశా ॥ ౩౮

తతో దృష్టేతి వచనం మహాబలమమృతోపమం ।

నిశమ్య మారుతేస్సర్వే ముదితా వానరాభవన్ ॥ ౩౯

క్షేప్యశంత్యన్యే నదంత్యన్యే గర్జంత్యన్యే మహాబలాః ।

చక్రుః కిలకిలామన్యే ప్రతిగర్జంతి చాపరే ॥ ౪౦

కేచిదుచ్చితలాంగులాః ప్రహృష్టాః కపికుంజరాః ।

అచిత్తాయతద్గీరాణి లాంగులాని ప్రవిన్యసుః ॥ ౪౧

అపరే చ హనూమంతం వానరా వారణోపమం ।

ఆప్లుత్య గిరిశృంగేభ్యః సంస్పృశంతి స్న హర్షితాః ॥ ౪౩

ఉక్తవాశ్యం హనూమంతం అంగద స్తమథాబ్రవీత్ ।

సర్వేషాం హరివీరాణాం మధ్యే వచనముత్తమం ॥ ౪౪

సత్వే వీర్యే న తే కశ్చిత్ సమో వానర విద్యతే ।

యదవప్లుత్య విస్తీర్ణం సాగరం పునరాగతః ॥ ౪౫

అహా స్వామిని తే భక్తిః అహా వీర్యమహా ధృతిః ।

దిప్త్యా దృప్త్యా త్వయా దేవీ రానుపత్నీ యశస్వినీ ॥ ౪౬

దిప్త్యా త్యక్త్యతి కాకుత్స్థః శోకం సీతావియోగజః ।

తతోంగదం హనూమంతం జాంబవంతం చ వానరాః ॥ ౪౭

పరివార్య ప్రముదితాః భేజరే విపులాశ్శిలాః ।

శ్రోతుకామాస్సముద్రస్య లంఘనం వానరోత్తమాః ॥ ౪౮

దర్శనం చాపి లంకాయాః సీతాయా రావణస్య చ ।

తస్థః ప్రాంజలయస్స ర్వే హనుమద్వదనాన్ముఖాః ॥ ౪౯

తస్థౌ తత్రాంగదశ్శ్రీమాన్ వానరైర్బహుభిర్వృతః ।

ఉపాస్యమానా విబుధైః దివి దేవపతిర్యథా ॥ ౫౦

హనూమతా కీర్తిమతా యశస్వినా

తథాంగదేనాంగదబద్ధబాహునా ।

ముదా తదాధ్యాసితమున్నతం మహత్

మహీధరాగ్రం జ్వలితం శ్రియాభవత్ ॥ ౫౧

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-సప్తపంచాశస్సర్గః.

అథ అష్టపంచాశత్సర్గః.

—o—

- తత స్తస్య గి రేశ్వరం గే మహేంద్రస్య మహాబలాః ।
 హనుమత్స్వముఖాః ప్రీతిం హరయౌ జగ్ముసు త్తమాం ॥ ౧
- తం తతః ప్రీతిసంహృష్టః ప్రీతిమతం మహాకపి ।
 జాంబవాన్ కార్యవృత్తాంతం అపృచ్ఛదనిలాత్మజం ॥ ౨
- కథం దృష్టా త్వయా దేవీ కథం వా తత్ర వర్తతే ।
 తస్యాం వా న కథంవృత్తః క్రూరకర్మా దశాననః ॥ ౩
- తత్త్వతస్సర్వమేతన్నః ప్రబూహి త్వం మహాకపే ।
 శ్రుతార్థాశ్చింతయిష్యామో భూయః కార్యవినిశ్చయం ॥ ౪
- యశ్చార్థస్తత్ర వక్తవ్యై గతైరస్మాభిరాత్మవాన్ ।
 రక్షితవ్యం చ యత్తత్ర తద్భవాన్ వ్యాకరోతు నః ॥ ౫
- న నియుక్తస్తతస్తేన సంప్రహృష్టతనూయహః ।
 ప్రణమ్య శిరసా దేవ్యై సీతాయై ప్రత్యభాషత ॥ ౬
- ప్రత్యక్షమేవ భవతాం మహేంద్రాగ్రాత్ ఖమాప్లుతః ।
 ఉదధేర్దక్షిణం పారం కాంక్షమాణస్సమాహితః ॥ ౭
- గచ్ఛతశ్చ హి మే ఘోరం విఘ్నరూపమివాభవత్ ।
 కాంచనం శిఖరం దివ్యం పశ్యామి నుమనోహరం ॥ ౮
- స్థితం పంథానమాపుత్య మేనే విఘ్నం చ తం నగం ।
 ఉపసంగమ్య తం దివ్యం కాంచనం నగనత్తమం ॥ ౯

కృతా మే మససా బుద్ధిః భేత్తప్రాయః మయేతి చ ।
 ప్రహతం చ మయా తస్య లాంగూలేన మహాగిరేః ॥ ౧౦
 శిఖరం సూర్యసంకాశం వ్యశీర్యత సహస్రధా ।
 వ్యవసాయం చ మే బుద్ధ్యా స హోవాచ మహాగిరిః ॥ ౧౧
 పుత్రేతి మధురాం వాణీం మనః ప్రహ్లాదయన్నివ ।
 పితృవ్యం చాపి మాం విద్ధి సఖాయం మాతరిశ్వనః ॥ ౧౨
 మైనాకమితి విఖ్యాతం నివసంతం మహాదధా ।
 పక్షవంతః పురా పుత్ర బభూవుః పర్వతోత్తమాః ॥ ౧౩
 ఛందతః పృథివీ చేరుః బాధమానాన్సమంతతః ।
 శ్రుత్వా సగానాం చరితం మహేంద్రః పాకశాసనః ॥ ౧౪
 చిచ్ఛేద భగవాన్ పతూన్ వజ్రేణైషాం సహస్రశః ।
 అహం తు మోక్షితస్తస్మాత్ తవ పితౄ మహాత్మనా ॥ ౧౫
 మారుతేన తదా వత్స ప్రక్షిప్తోస్మి మహాణవే ।
 రామస్య చ మయా సాహ్యే వత్సితవ్యమరిందమ ॥ ౧౬
 రామో ధర్మభృతాం శ్రేష్ఠా మహేంద్రసమవిక్రమః ।
 ఏతచ్ఛ్రుత్వా వచస్తస్య మైనాకస్య మహాత్మనః ॥ ౧౭
 కార్యమావేద్య తు గిరేః ఉద్యతం చ మనా మమ ।
 తేన చాహమనుజ్ఞాతో మైనాకేన మహాత్మనా ॥ ౧౮
 స చాప్యంతహితశ్చైర్మలో మానుషేణ వపుష్కతా ।
 శరీరేణ మహాశైలః శైలేన చ మహాదధా ॥ ౧౯

- ఉత్తమం జనమాస్థాయ శేషం పంథానమాస్థితః ।
తతోఽహం నుచిరం కాలం వేగేనాభ్యగమం పథి ॥ ౨౦
- తతః పశ్యామ్యహం దేవీం సురసాం నాగమాతరం ।
సముద్రమధ్యే సా దేవీ వచనం మామభాషత ॥ ౨౧
- మమ భక్షః ప్రదిష్టస్త్వం అమృతైర్లరిసత్తమ ।
అతస్త్వం భక్షయిష్యామి విహితస్త్వం చిరస్య మే ॥ ౨౨
- ఏవముక్తస్సురసయా స్కంబలిః ప్రణతః స్థితః ।
వివర్ణనదనో భూత్వా వాక్యం చేదముదైరయం ॥ ౨౩
- రామో దాశరథిశ్రీమూః ప్రవిష్టో దంషకావనం ।
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా చ పరంతపః ॥ ౨౪
- తస్య సీతా హృతా భార్యారావణేన దురాత్మనా ।
తస్యాస్సకాశం దూతోఽహంగమిష్యే రామశాసనాత్ ॥ ౨౫
- కర్తుమహం సి రామస్య సాహాయ్యం విషయే సతీ ।
అథవా మైథిలీ దృష్ట్వా రాసుం చాక్లిష్టకారిణం ॥ ౨౬
- ఆగమిష్యామి తే నక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే ।
ఏవముక్తా మయా సా తు సురసా కామయాహినీ ॥ ౨౭
- అబ్రవీన్నాతినరేత కశ్చిదేష వరో మమ ।
ఏవముక్తస్సురసయా దశయోజసమాయతః ॥ ౨౮
- తతోఽర్థగుణవిస్తానో బభూవాహం క్షణేన తు ।
మత్ప్రమాణానురూపం చ వ్యాదితం తు ముఖం తయా ॥ ౨౯

- తద్వప్త్యా వ్యాదితం చాస్యం హ్రస్వం హ్యకరవం వపుః ।
 తస్మిన్ ముహూర్తే హ్యభవం పునరంగుష్ఠమాత్రకః ॥ 30
- అభివత్యాశు తద్వక్త్రం నిర్గతోఽహం తతః క్షణాత్ ।
 ఆబ్రవీత్ సురసా దేవీ నేన రూపేణ మాం పునః ॥ 31
- అథసిద్ధ్యై హర్షి శేష గచ్ఛ సౌమ్య యథానుఖం ।
 నమానయ చ వై దేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా ॥ 32
- సుభి భవ మహాబాహూ ప్రీతాఽస్మి తవ వానర ।
 తతోఽహం సాధు నాధ్వీతి స్వభూతైః ప్రశంసితః ॥ 33
- తతోఽంతరిక్షం విపులం పులోఽహం గరుడో యథా ।
 ఛాయా మే నిగృహీతా చ న చ పశ్యామి కించన ॥ 34
- సోఽహం విగతవేగస్తు దిశో దశ విలోకయన్ ।
 న కించిత్తత్ర పశ్యామి యేన మేఽపహృతా గతిః ॥ 35
- తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా కిం నామ గగనే మమ ।
 ఈదృశో విఘ్న ఉత్పన్నో రూపం యత్ర న దృశ్యతే ॥ 36
- అథాభాగేన మే దృష్టిః శోచతా పాతితా మయా ।
 తతోఽద్రక్షుమహం భీమాం రాక్షసీం సలిలేశయాం ॥ 37
- ప్రహస్య చ మహానాదముక్తోఽహం భీమయా తయా ।
 అవస్థితమసంభ్రాంతం ఇదం వాక్యమశోభనం ॥ 38
- క్వాసి గంతా మహాకాయ క్షుధితాయా మమేష్పితః ।
 భక్షః ప్రీణయ మే దేహం చిరమాహారవర్జితం ॥ 39

- బాధమిత్యేవ తాం వాణీం ప్రత్యగృహ్ణామహం తతః ।
 ఆస్యప్రమాణాదధికం తస్యాః కాయమపూరయం ॥ ౪౦
- తస్యాశ్చాస్యం మహద్భీమం వర్ధతే మమ భక్షణే ।
 న చ మాం సా తు బుబుధే మమ వా నికృతం కృతం ॥ ౪౧
- తతోఽహం విపులం రూపం సంక్షిప్య నిమిషాంతరాత్ ।
 తస్యా హృదయమాదాయ ప్రపతామి నభస్థలం ॥ ౪౨
- సా విస్మయభుజా భీమా పసాత లవణాంభసి ।
 మయా పర్వతసంకాళా నికృత్తహృదయా నతీ ॥ ౪౩
- శృణోమి ఖగతానాం చ సిద్ధానాం చారణైస్సహ ।
 రాక్షసీ సిహికా భీమా క్షీప్రం హనుమతా హతా ॥ ౪౪
- తాం హత్వా పునరేవాహం కృత్యమాత్యయికం స్మరణా ।
 గత్వా చాహం మహాధ్వానం పశ్యామి నగమంశితం ॥ ౪౫
- దక్షిణం తీరముదధేః లంకా యత్ర చ సా పురీ ।
 అస్తం దినకరే యాతే రక్షసాం నిలయం పురం ॥ ౪౬
- ప్రవిష్టోఽహమవిజ్ఞాతో రక్షోభిర్భీమవిక్రమైః ।
 తత్ర ప్రవిశతశ్చాపి కల్పాంతఘననన్నిభా ॥ ౪౭
- అట్టహాసం విముంచంతీ నారీ కాఽవ్యుత్థితా పురః ।
 జిఘాంసంతీం తతస్తాం తు జ్వలదగ్నిశిరోదుహం ॥ ౪౮
- సవ్యముష్టిప్రహారేణ పరాజిత్య సుభైరవాం ।
 ప్రదోషకాలే ప్రవిశం భీతయాఽహం తయోదితః ॥ ౪౯

అహం లంకాపురీ వీర నిజేతా విక్రమేణ తే ।

యస్తాత్తస్తా ద్విజేతాసి సర్వరక్షాన్య శేషతః ॥

౫౦

తత్రాహం సర్వరాత్రం తు విచిన్వక్ జనకాత్మజాం ।

రావణాంతఃపురగతో న చాపశ్యం నుమధ్యమాం ॥

౫౧

తతస్సీతామపశ్యంస్తు రావణస్య నివేశన ।

శోకనాగరమాసాద్య న పారముపలక్షయే ॥

౫౨

శోచతా చ మయా దృష్టం ప్రాకారేణ సమావృతం ।

కాంచనేన వికృష్టేన గృహపనసముత్తమం ॥

౫౩

స ప్రాకారమవప్లుత్య వశ్యామి బహుపాదపం ।

అశోకవనికామధ్యే శింశుపాపాదపో మహా ॥

౫౪

తమారుహ్య చ వశ్యామి కాంచనం కడళీవనం ।

అదూరే శింశుపావృక్షాత్ వశ్యామి వరవర్ణినీం ॥

౫౫

శ్యామాం కమలపత్మాక్షీం ఉపవాసకృశాననాం ।

తదేకవాసస్సంవీతాం రజోద్వస్త శిరోరుహం ॥

౫౬

శోకసంతాపదీనాంగీం సీతాం భర్తృహితే స్థితాం ।

రాక్షసీభిర్విరూపాభిః క్యూరాభిరభిసంవృతాం ॥

౫౭

మాంసశోణితభక్షాభిః వ్యాఘ్రీభిహారిణీమివ ।

సా మయా రాక్షసీమధ్యే తద్యమానా ముహుర్ముహుః ॥

౫౮

ఏకవేదేధరా దీనా భర్తృచింతాపరాయణా ।

భూమిశయ్యా వివణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే ॥

౫౯

- రావణాద్వినివృత్తాథా మతఃవ్యకృతనిశ్చయా ।
 కథంచిన్నృగశాబాక్షీ తూణామాసాదితా మయా ॥ ౬౦
- తాం దృష్ట్వా తాదృశీం నాశీం రామపత్నీం యశస్వినీం ।
 తత్రైవ శింశుపావృత్తే పశ్యన్నహనువస్థితః ॥ ౬౧
- తతో హలహలాశబ్దం కాంచీనూపురమిశ్రితం ।
 శృణోమ్యధికగంభీరం రావణస్య నివేశనే ॥ ౬౨
- తతోఽహం పరమోద్విగ్నః స్వం రూపం ప్రతినంహరణ్ ।
 అహం తు శింశుపావృత్తే పక్షీవ గహనే స్థితః ॥ ౬౩
- తతో రావణదారాశ్చ రావణశ్చ మహాబలః ।
 తం దేశం సమనుష్ఠాస్తా యత్ర సీతాభవత్ స్థితా ॥ ౬౪
- తద్దృష్ట్వాఽథ వరాహోహ సీతా రక్షో మహాబలం ।
 సంకుచ్యోరూ న్తనా వీనా బాహుభ్యాం పరిరభ్య చ ॥ ౬౫
- నితస్తాం పరమోద్విగ్నాం వీక్షమాణాం తతస్తతః ।
 త్రాణం కించిదవశ్యంతీం వేపమానాం తవస్వినీం ॥ ౬౬
- తామువాచ దశగ్రీవః సీతాం పరమదుఃఖితాం ।
 అవాక్ష్మిరాః ప్రపత్తో బహు మన్యస్య మామితి ॥ ౬౭
- యసి చేత్త్వం తు దర్పాన్మాం నాభినందసి గర్వితే ।
 త్వా మాసావంతరం సీతే పాస్యామి దుధిరం తవ ॥ ౬౮
- ఏతచ్ఛ్చృత్వా నచస్తస్య రావణస్య దురాత్మనః ।
 ఉవాచ పరమక్రూర్ధా సీతా నచనముత్తమం ॥ ౬౯

రాక్షసాధమ రామస్య భార్యామమిత తేజనః ।

ఇత్వాకులనాథస్య స్నుషాం దశరథస్య చ ॥ 20

అవాచ్యం వదతో జిహ్వో కథం న పఠితా తవ ।

కించిద్వీర్యం తవానార్య యో మాం భర్తురనన్నిధా ॥ 20

అపహృత్యాగతః పాప తేనాదృష్టో మహాత్మనా ।

న త్వం రామస్య సదృశో దాస్యే౭ప్యస్య న యుజ్యసే ॥ 21

యజ్ఞేయస్సత్యవాదీ చ రణశ్లాఘీ చ రాఘవః ।

జానక్యా పరుషం వాక్యం ఏవముక్తో దశాననః ॥ 22

జజ్ఞాం సహసా కోపాత్ చిత్తాన్థ ఇవ పావకః ।

వివృత్య నయనే క్రూరే ముష్టిముద్యమ్య దక్షిణా ॥ 23

మైథిలీ హంతుమారబ్ధః స్త్రీభిర్హావృతం తదా ।

స్త్రీణాం మధ్యాత్ నముత్పత్య తస్య భార్యా దురాత్మనః ॥ 24

వరా ముఢోదరీ నామ తయా న ప్రతిషేధితః ।

ఉక్తశ్చ మధురాం వాణీం తయా న మదనార్దితః ॥ 25

సీతయా తవ కిం కార్యం మహేంద్రనమన్క్రమ ।

దేవగంధర్వకన్యాభిః యక్షకన్యాభిరేవ చ ॥ 26

సార్థం ప్రభో రమస్వేహ సీతయా కిం కరిష్యసి ।

తతస్తాభిస్సమేతాభిః నారీభిస్స మహాబలః ॥ 27

ప్రసాద్య సహసా సీతో భవనం స్వం నిశాచరః ।

యాతే తస్మిన్ దశగ్రీవే రాక్షసో వికృతాననాః ॥ 28

సీతాం నిర్భర్తన్యాయామానుః వాక్యైః కూరైస్సుదాదృశైః ।

తృణవద్భాషితం తాసాం గణయామాన జానకీ ॥ ౧౦

తజ్జితం చ తదా తాసాం సీతాం ప్రాప్య నిర్భక్తం ।

వృధాగజ్జితనిశ్చేష్టాః రాక్షస్యః పిశితాశనాః ॥ ౧౧

రావణాయ శశంసుస్తాః సీతాఽధ్యవసితం మహత్ ।

తతస్తాస్సహితాస్సర్వాః విహతాశా నిరుద్యమాః ॥ ౧౨

పరిక్షిప్య నమంతాత్తాం నిద్రానశముపగతాః ।

తాను చైవ ప్రసుప్తాను సీతా భర్తుఃపితేరతా ॥ ౧౩

విలప్య కరుణం దీనాప్రశుశోచ నుదుఃఖతా ।

తాసాం మధ్యాత్ నముత్థాయ త్రిజటా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౪

ఆత్మానం ఖాదత క్షిప్రం న సీతా వినశిష్యతి ।

జనకస్యాత్మజా సాధ్వీ స్నుషా నశరథస్య చ ॥ ౧౫

స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః ।

గక్షసాం చ వినాశాయ భర్తురస్యా జయాయ చ ॥ ౧౬

అలమస్మాక్ పరిత్రాతుం రాఘవాద్రాక్షసీగణం ।

అభియాచామ వై దేహీం ఏతద్ధి మమ రోచతే ॥ ౧౭

యస్యా హ్యేవంవిధస్త్వప్నో దుఃఖతాయాః ప్రదృశ్యతే ।

సా దుఃఖైర్వివిధైర్ముక్తా సుఖమాప్నోత్యనుత్తమం ॥ ౧౮

ప్రశిషాతప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా ।

తతస్స హీమతీ బాలా భర్తుర్విజయహర్షితా ॥ ౧౯

- అమృతద్యుతి తత్తత్త్యం భవేయం శరణం హి నః ।
 తాదాచాహం తాదృశీం దృష్ట్వా సీతాయా దారుణాం దశాం॥౯౦
 చింతయామాస వికాంతో న చ మే నిర్వృతం మనః ।
 సుభాషణాథం చ మయా జానక్యాశ్చింతితో విధిః ॥ ౯౧
 ఇత్వాకూణాం హి వంశంతు తతో మమ పురస్కృతః ।
 శ్రుత్వా తు గదితాం వాచం రాజమీగణపూజితాం ॥ ౯౨
 ప్రత్యభాషత మాం దేవీ బాహ్మేః పిహితలోచనా ।
 కస్త్వం కేన కథం చేహ ప్రాప్తోవానరపుంగవ ॥ ౯౩
 కా చ రామేణ తే ప్రీతిః తన్నే శంసితుమర్హసి ।
 తస్యాస్తద్వచనం శ్రుత్వా హ్యహమప్యబ్రవం వచః ॥ ౯౪
 దేవి రామస్య భర్తుస్తే సహాయో భీమవిక్రమః ।
 సుగ్రీవో నామ వికాంతో వానరేంద్రో మహాబలః ॥ ౯౫
 తస్య మాం విద్ధి భృత్యం త్వం హనుమంతమిహాగతం ।
 భర్తృహం ప్రేషితస్తుభ్యం రామేణాక్లిష్టకర్మణా ॥ ౯౬
 ఇదం చ పురుషవ్యాఘ్రః శ్రీమాన్ ధాశరథిస్త్వయం ।
 అంగుళీయమభిజ్ఞానం అదాత్తుభ్యం యశస్విని ॥ ౯౭
 తదిచ్ఛామి త్వయాఽఽజ్ఞప్తం దేవి కిం కరవాణ్యహం ।
 రామలక్ష్మణయోః పార్శ్వం నయామి త్వం కిముత్తరం ॥ ౯౮
 సతచ్ఛ్రుత్వా విదిత్వా చ సీతా జనకనందినీ ।
 ఆహ రావణముత్సాద్య రాఘవౌ మాం నయన్వితి ॥ ౯౯

ప్రణమ్య శిరసా దేవీం అహమార్యామనిందితాం ।

రాఘవస్య మనోహ్లాదం అభిజ్ఞానమయాచిషం ॥ ౧౦౦

అథ మామబ్రవీత్ సీతా గృహ్యతామయముత్తమః ।

మణిర్దేన మహాబాహూ రామస్తాన్వం బహుమన్యతే ॥ ౧౦౧

ఇత్యుక్త్వా తు వరారోహః మణిప్రవరమద్భుతం ।

ప్రాయచ్ఛత్ పరమోద్విగ్నా వాచా మాం నందిదేశ హ ॥ ౧౦౨

తతస్తస్యై ప్రణమ్యాహం రాజపుత్రైశ్చ సహాహితః ।

ప్రదక్షిణం పరిక్రామం ఇహాభ్యుద్గతమానసః ॥ ౧౦౩

ఉక్తోఽహం పున రేవేదం నిశ్చిత్త్య మనసా తయా ।

హనుమన్ మమ వృత్తాంతం వక్తుమహాసి రాఘవే ॥ ౧౦౪

యథా శ్చుత్తైవ న చిరాత్ తావత్తథా రామలక్ష్మణౌ ।

సుగ్రీవసహితౌ వీరా ఉపేయాతాం తథా కురు ॥ ౧౦౫

యద్యన్యథా భవేదేతత్ ద్వా మాసౌ జీవితం మమ ।

న మాం ద్రక్ష్యతి కాకుత్స్థో మ్రియే సాహమనాథవత్ ॥ ౧౦౬

తచ్ఛ్చుత్వా కరుణం వాక్యం క్రోధో మామభ్యవతేత ।

ఉత్తరం చ మయా దృష్టం కార్యశేషమనంతరం ॥ ౧౦౭

తతోఽవర్ధత మే కాయః తదా పర్వతసన్నిభః ।

యుద్ధకాంక్షీ వనం తచ్చ వినాశయితుమారభే ॥ ౧౦౮

తద్భగ్నం వనపండం తు భ్రాంతత్రస్తమృగద్విజం ।

ప్రతిబుద్ధా నిరీక్షంతే రాక్షస్యా వికృతాననాః ॥ ౧౦౯

- మాం చ దృష్ట్వా వనే తస్మిన్ సమాగమ్య తతస్తతః ।
 తాన్సమభ్యాగతాః క్షీప్రం రావణాయాచచక్షిరే ॥ ౧౧౦
- రాజః వనమిదం దుర్గం తవ భగ్నం దురాత్మనా ।
 వానరేణ హ్యవిజ్ఞాయ తవ వీర్యం మహాబల ॥ ౧౧౧
- దుర్బుధేస్తస్య రాజేంద్ర తవ విప్రియకారిణః ।
 వధమాజ్ఞాపయ క్షీప్రం యథాఽసౌ విలయం వ్రజేత్ ॥ ౧౧౨
- తచ్ఛృత్వా రాక్షసేంద్రేణ విసృష్టా భృశదుఃఖయాః ।
 రాక్షసాః కింకరా నామ రావణస్య మనోఽనుగాః ॥ ౧౧౩
- తేషామశీతినాహస్రం శూలముద్గరపాణినాం ।
 మయా తస్మిన్ వనోద్దేశే పరిఘేణ నిఘాదితం ॥ ౧౧౪
- తేషాం తు హతశేషా యే తే గత్వా లఘువిక్రమాః ।
 నిహతం చ మహత్తైస్యం రావణాయాచచక్షిరే ॥ ౧౧౫
- తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా చైత్యప్రాసాదమాక్రమం ।
 తత్రస్థా రాక్షసా హత్వా శతం స్తంభేన వై పురః ॥ ౧౧౬
- లలామభూతో లంకాయాః మయా విధ్వంసితో రుషా ।
 తతః ప్రహస్తస్య సుతం జంబుమాలినమాదిశత్ ॥ ౧౧౭
- రాక్షసైర్బహుభిస్సాధం ఘోరమాపైర్భయానకైః ।
 తమహం బలసంపన్నం రాక్షసం రణకోవిదం ॥ ౧౧౮
- పరిఘేణాతిఘోరేణ సూదయామి సహస్రుగం ।
 తచ్ఛృత్వా రాక్షసేంద్రస్తు మంత్రిపుత్రా మహాబలా ॥ ౧౧౯

పదాతిబలనంపన్నాఁ ప్రేషయామాస రావణః ।

పరిఘేణైవ తాఁ నిర్వాఁ నయామి యమసాదనం॥ ౧౨౦

మంత్రిపుత్రాఁ హతాంచ్చృత్వా సమరే లఘువిక్రమాః ।

పంచ సేనాగ్రగాంచ్చారాఁ ప్రేషయామాస రావణః ॥ ౧౨౧

తానహం సహసైన్యాన్వై సర్వానెవాభ్యసూదయం ।

తతః పునర్దశగ్రీవః పుత్రమక్షం మహాబలం ॥ ౧౨౨

బహుభీ రాక్షసైస్సార్థం ప్రేషయామాస సంయుగై ।

తం తు ముఢోదరీపుత్రం కుమారం రణపంశితం ॥ ౧౨౩

సహసా ఖం సముత్కృంతం పాదయోశ్చ గృహీతవాః ।

చర్తాసినం శతగుణం భ్రామయిత్వా వ్యవేషయం ॥ ౧౨౪

తమక్షమాగతం భగ్నం నిశమ్య స దశాననః ।

తత ఇంద్రజితం నామ ద్వితీయం రావణస్ఫుతం ॥ ౧౨౫

వ్యాదిదేశ సుసుక్రుద్ధో బలినం యుద్ధదుర్బదం ।

తచ్ఛాప్యహం బలం సర్వం తం చ రాక్షసపుంగవం ॥ ౧౨౬

సప్తేజసం రణే కృత్వా పరం హర్షముపాగమం ।

మహతాఽపి మహాబాహుః ప్రత్యయేన మహాబలః ॥ ౧౨౭

ప్రేషితో రావణే నైషః సహ వీరైర్మదోత్కటైః ।

సోఽవిషహ్యం హి మాం బుధ్వా స్వబలం చావమదితం॥ ౧౨౮

ప్రభాష్టానైస్త్రిణ స తు మాం ప్రాబధ్నాచ్ఛాతివేగితః ।

రజ్జుభిశ్చాపి బద్ధంతి తతో మాం తత్ర రాక్షసాః ॥ ౧౨౯

రావణస్య నమీపం చ గృహీత్వా మాముపాసయత్ ।
 దృష్ట్వా సంభాషితశ్చాహం రావణేన దురాత్మనా ॥ గ౩౦
 పృష్టశ్చ లంకాగమనం రాక్షసానాం చ తం వధం ।
 తత్సర్వం చ మయా తత్ర సీతాథక్మితి జల్పితం ॥ గ౩౧
 అస్యాహం దర్శనాకాంక్షీ ప్రాప్తస్త్వద్భవనం విభో ।
 మారుతస్యారసః పుత్రో వానరో హనుమానహం ॥ గ౩౨
 రామదూతం చ మాం విద్ధి సుగ్రీవసచివం కపిం ।
 సోఽహం దూతేన రామస్య త్వత్సకాశమిహాగతః ॥ గ౩౩
 సుగ్రీవశ్చ మహాతేజాః స త్వాం కుశలమబ్రవీత్ ।
 ధర్మార్థకామసహితం హితం పథ్యమువాచ చ ॥ గ౩౪
 వసతో ఋశ్యమూకే మే పర్వతే విపులదుర్గమే ।
 రాఘవౌ రణవిక్రాంతో మిత్రత్వం నముపాగతః ॥ గ౩౫
 తేన మే కథితం రాజ్ఞా భార్యా మే రక్షసా హృతా ।
 తత్ర సాహాయ్యమస్మాకం కార్యం సర్వాత్మనా త్వయా ॥ గ౩౬
 మయా చ కథితం తస్మై వాలినశ్చ వధం ప్రతి ।
 తత్ర సాహాయ్యహేతోర్మే నమయు కర్తుమహాసి ॥ గ౩౭
 వాలినా హృతరాజ్యేన సుగ్రీవేణ సహ ప్రభుః ।
 చక్రేఽగ్నిసాక్షికం సఖ్యం రాఘవస్సహలక్ష్మణః ॥ గ౩౮
 తేన వాలినముత్పాత్య శరేణైకేన సంయుగే ।
 వానరాణాం మహారాజః కృతస్స ప్లవతాం ప్రభుః ॥ గ౩౯

తస్య సాహాయ్యమస్తాభిః కార్యం సర్వాత్మనా త్విహ ।

తేన ప్రస్థాపితస్తుభ్యం సమీపమిహ ధర్మతః ॥

౧౪౦

షీప్రమానీయతాం సీతా దీయతాం రాఘవాయ చ ।

యావన్న హరయో వీరాః విధమంతి బలం తవ ॥

౧౪౧

వానరాణాం ప్రభాషౌ హి న కేన విదితః పురా ।

దేవతానాం సకాశం చ యే గచ్ఛంతి నియంత్రితాః ॥

౧౪౨

ఇతి వానరరాజస్త్వాం ఆహేత్యభిహితో మయా ।

మామైక్షుత తతః క్రుద్ధః చక్షుషా ప్రదహన్మి న ॥

౧౪౩

తేన వధోఽహమాజ్ఞస్తో రక్షసా రాద్రకర్కణా ।

మత్స్వభావమవిజ్ఞాయ రావణేన దురాత్మనా ॥

౧౪౪

తతో విభీషణో నామ తస్య భ్రాతా మహామతిః ।

తేన రాక్షసరాజోఽసౌ యాచితో మమ కారణాత్ ॥

౧౪౫

నైవం రాక్షసశాద్దుల త్యజ్యతామేష నిశ్చయః ।

రాజశాస్త్రవ్యపేతో హి మార్గస్సంసేవ్యతే త్వయా ॥

౧౪౬

దూతవధ్యా న దృష్టా హి రాజశాస్త్రేషు రాక్షస ।

దూతేన వేదితవ్యం చ యథార్థం హేతవాదినా ॥

౧౪౭

సుమహత్వవరాధైపి దూతస్యాతులవిక్రమ ।

విరూపకరణం దృష్టం న వధోఽస్త్రీహ శాస్త్రతః ॥

౧౪౮

విభీషణేనైవముక్తో రావణస్సందిదేశ తా ॥

రాక్షసానాం దేవాన్య లాగులం దహ్యతామితి ॥

౧౪౯

- తతస్తస్య వచశ్చృత్వా మమ పుచ్చం నమంతతః ।
 వేష్టితం శణవల్క-శ్చ జ్ఞే : కార్పాసజై : ప్న టైః ॥ ౧౫౦
- రాక్షసాస్సిద్ధనన్నాహః తతస్తై చంక్షవిక్రమాః ।
 తదాదహంత మే పుచ్చం నిఘ్నంతః కాష్ఠముష్టిభిః ॥ ౧౫౧
- బద్ధస్య బహుభిః ప్నాశేః యుత్రితస్య చ రాక్షసైః ।
 తతస్తై రాక్షసాశ్శూరాః బద్ధం మామగ్నిసంవృతం ॥ ౧౫౨
- అఘోషయా రాజమాగే నగరద్వారమాగతాః ।
 తతోహం సుమహామూపం సంక్షిప్య పునరాత్మనః ॥ ౧౫౩
- విమోచయిత్వా తం బంధం ప్రకృతిస్థః స్థితః పునః ।
 ఆయనం పరిఘం గృహ్య తాని రక్షాంస్యనూదయం ॥ ౧౫౪
- తతస్తన్నగరద్వారం వేగేనాప్లుతవానహం ।
 పుచ్చేన చ ప్రదీప్తైః తాం పురీం సాట్టగోపురాం ॥ ౧౫౫
- దహామ్యహమసుభ్రాంతౌ యుగాంతాగ్నిరిన ప్రజాః ।
 తతో మే హ్యభవత్ప్రాసో లంకాం దద్ధ్వానమీక్ష్యతు ॥ ౧౫౬
- విసప్తా జానకీ వ్యక్తం న హ్యదగ్ధః ప్రదృశ్యతే ।
 లంకాయాం కశ్చిదుద్దేశః సర్వా భస్మీకృతా పురీ ॥ ౧౫౭
- దహతా చ మయా లంకాం దద్ధా సీతా న సంశయః ।
 రామస్య హి మహత్ కార్యం మయేదం వితథీకృతం ॥ ౧౫౮
- ఇతి శోకసమావిప్లవః చింతామహముపాగతః ।
 అథాహం వాచమశ్రౌషం చారణానాం శుభాక్షరాం ॥ ౧౫౯

- జానకీ న చ దగ్ధతి విన్తయోదంతభాషిణాం ।
 తతో మే బుద్ధిరుత్పన్నా శ్చుత్వా తామద్భుతాం గిరం॥ ౧౬౦
- అదగ్ధా జానకీ త్యేన నిమిత్తైశ్చోపలక్షితా ।
 దీప్యమానే తు లాంగూలే న మాం దహతి పావకః ॥ ౧౬౧
- హృదయం చ ప్రహృష్టం మే వాతాన్సురభిగంధినః ।
 తైర్నిమిత్తైశ్చ దృష్టాః కారణైశ్చ మహాగుణైః॥ ౧౬౨
- ఋషివాక్యైశ్చ సిద్ధాః లభవం హృష్టమానసః ।
 పునర్దృష్ట్వా చ వైదేహీం విన్మృష్టశ్చ తయా పునః ॥ ౧౬౩
- తతః పర్వతమాసాద్య తత్ప్రార్థిష్టమహం పునః ।
 ప్రతిష్ఠవనమారేభే యుష్మద్దర్శనకాంక్షయా ॥ ౧౬౪
- తతః పవనచంద్రచార్కసిద్ధగంధర్వసేవితం ।
 పంథానమహమాక్రమ్య భవతో దృష్టవానిహ ॥ ౧౬౫
- రాఘవస్య ప్రభావేణ భవతాం చైవ తేజసా ।
 సుగ్రీవస్య చ కార్యాథం మయా సర్వమనుష్ఠితం ॥ ౧౬౬
- ఏతత్సర్వం మయా తత్ర యథావదుపసాదితం ।
 అత్ర యన్న కృతం శేషం తత్సర్వం క్రియతామితి ॥ ౧౬౭

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే అష్టపంచాశస్సర్గః.

ఏకోన వప్తితమస్సగః

:0:

ఏతదాఖ్యాం తత్సర్వం హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।
 భూయస్సముపచక్రామ పచనం వక్తుముత్తరం ॥ ౧
 నఫణో రాఘవైద్యోగః సుగ్రీవస్య చ సంభ్రమః ।
 శీలమాసాద్య సీతాయాః మమ చ ప్లవనం మహత్ ॥ ౨
 తపసా ధారయేల్లోకాన్ క్రుద్ధో వా నిర్దహేదపి ।
 సర్వధాఽతికృవృద్ధోఽసౌ రావణో రాక్షసాధిపః ॥ ౩
 తస్య తాం స్పృశతో గాత్రం తపసా న వినాశితం ।
 న తదగ్నిశిఖా కుర్యాత్ సంస్పృష్టా పాణినా సతీ ॥ ౪
 జనకస్యాత్మజా కుర్యాత్ యతోఽగ్రధకలుషీకృతా ।
 జాంబవత్ప్రముఖాన్ సర్వాన్ అనుజ్ఞాప్య మహాహరీన్ ॥ ౫
 అస్తిన్నేవం గతే కార్యే భవతాం చ నివేదితే ।
 న్యాయ్యం స్మ సహ వై దేహ్య ద్రవ్యం తౌ పాథివాత్మజౌ ॥ ౬
 అహమేకోఽపి పర్యాప్తః సరాక్షసగణాం పురీం ।
 తాం లంకాం తరసా హంతుం రావణం చ మహాబలం ॥ ౭
 కిం పునస్సహితో వీరైః బలవద్భిః కృతాత్మభిః ।
 కృతాస్త్రైః ప్లవగైశ్చూరైః భవద్భిర్విజయైషిభిః ॥ ౮
 అహం తు రావణం యుద్ధే ససైన్యం సపురస్సరం ।
 సహపుత్రం వధిష్యామి సహోద్ధరయ్యతం యుధి ॥ ౯

- బ్రాహ్మమైంద్రం చ రాద్రం చ వాయవ్యం వారుణం తథా ।
యది శక్రజితోస్త్రాణి దుర్నిరీక్షాణి సంయుగే ॥ ౧౦
- తాన్యహం విధమిష్యామి నిహనిష్యామి రాక్షసాః ।
భవతామభ్యనుజ్ఞాతో విక్రమో మే రుణద్ధితం ॥ ౧౧
- మయాతులా విస్మష్టా హి శైలవృష్టిర్నిరంతరా ।
దేవానపి రణే హన్యాత్ కింపునస్తాన్నిశాచరాః ॥ ౧౨
- సాగరోఽవ్యతియాద్యేలా మందరః ప్రచలేదపి ।
న జాంబవంతం సమరే కంపయేదరివాహినీ ॥ ౧౩
- సర్వరాక్షససంఘానాం రాక్షసా యే చ పూర్వకాః ।
అలమేకో వినాశాయ వీరో వాలిసుతః కపిః ॥ ౧౪
- వనసస్యోరువేగేన నీలస్య చ మహాత్మనః ।
మందరోఽపి విశీర్యేత కిం పునర్యుధి రాక్షసాః ॥ ౧౫
- సదేవాసురయక్షేషు గంధర్వోరగవక్షిషు ।
మైందస్య ప్రతియోద్ధారం శంసత ద్వివిదస్య వా ॥ ౧౬
- అశ్వీపుత్రౌ మహాభాగౌ ఏతౌ ప్లవగసత్తమా ।
ఏతయోః ప్రతియోద్ధారం న వశ్యామి రణాజరే ॥ ౧౭
- పితామహవరోత్సేకాత్ పరమం దర్పమాస్థితౌ ।
అమృతప్రాశినావేతౌ సర్వవానరసత్తమా ॥ ౧౮
- అశ్వినోర్కాననార్థం హి సర్వలోకపితామహాః ।
సర్వావధ్యత్వమతులం అనయోర్దత్తవాః పురా ॥ ౧౯

వరోత్సేకేన మత్తై చ ప్రమథ్య మహతీం చమూం ।

సురాణామమృతం వీరా వీతవంతౌ వ్లవంగమా ॥

90

ఏతావేవ హి సంక్రుద్ధౌ సవాజరథకుంజరాం ।

లంకాం నాశయితుం శక్తౌ సర్వే తిష్ఠంతు వానరాః ॥

91

మయైవ నిహతా లంకా దగ్ధా భస్మీకృతా పునః ।

రాజమాగేషు సర్వత్ర నామ విశ్రావితం మయా ॥

92

జయత్యతిబలః రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ।

రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేశాభిషాలితః ॥

93

అహం కోసలరాజన్య దానః పవనసంభవః ।

హనుమానితి సర్వత్ర నామ విశ్రావితం మయా ॥

94

అశోకవనికామధ్యే రావణన్య దురాత్మ నః ।

అధస్తాచ్ఛింశుపావృత్తై సాధ్వీ కరుణమాస్థితా ॥

95

రాక్షసీభిః పరివృతా శోకసంతాపకర్షితా ।

మేఘలేఖాపరివృతా చంద్రలేఖేవ నిష్ప్రభా ॥

96

అచింతయంతీ వై దేహీ రావణం బలదర్పితం ।

పతివ్రతాత్వం సుశ్రోణీ అవష్టభా చ జానకీ ॥

97

అనురక్తా హి వై దేహీ రామం సర్వాత్మనా శుభా ।

అనన్యచిత్తా రామే చ పౌలోమీవ పురందరే ॥

98

తదేకవాసస్సంవీతా రజోధ్వస్తా త్తథైవ చ ।

శోకసంతాపదీనాంగీ సీతా భర్తృహితే రతా ॥

99

సా మయా రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః ।	
రాక్షసీభిర్వియాసాభిః దృష్టా హి ప్రమదావనే ॥	30
ఏకవేణీధరా దీనా భర్తృచింతాపరాయణా ।	
అధశ్శయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే ॥	30
రావణాద్వినివృత్తార్థా మర్తవ్యకృతనిశ్చయా ।	
కథంచిన్త్యగశాబాక్షీ విశ్వానముపపాదితా ॥	31
తతస్సంభాషితా చైవ సర్వమర్థం చ దర్శితా ।	
రామసుగ్రీవసఖ్యం చ శ్రుత్వా ప్రీతిముపాగతా ॥	32
నియతస్సముదాచారో భక్తిర్భర్తరి చోత్తమా ।	
యౌ న హంతి దశగ్రీవం న మహాత్మా దశాననః ॥	33
నిమిత్తమాత్రం రామస్తు వధే తస్య భవిష్యతి ।	
సా ప్రకృత్యైవ తస్యంగీ తద్వియోగాచ్చ కర్మితా ॥	34
ప్రతిపత్పాతశీలస్య విద్యేవ తనుతాం గతా ।	
ఏవమాస్మై మహాభాగా సీతా శోకపరాయణా ॥	35
యదత్ర ప్రతికర్తవ్యం తత్సర్వముపపాద్యతాం ।	

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే—ఏకోనపష్టితమస్సర్గః,

అథ షష్ఠీ తమ స్సర్గః.

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వాలిసూనురభావత ।
 అయుక్తం తు వినా దేవీం దృష్టవద్భిశ్చ వానరాః ॥ ౧
 సమీపం గంతుమస్మాభిః రాఘవస్య మహాత్మనః ।
 దృష్టా దేవీ స చానీతా ఇతి తత్ర నివేదనం ॥ ౨
 అయుక్తమివ పశ్యామి భవద్భిః ఖ్యాతవిక్రమైః ।
 స హి నః ప్లవనే కశ్చిత్ నాపి కశ్చిత్ పరాక్రమే ॥ ౩
 తుల్యస్సామర్థదై త్యేషు లోకేషు హరిసత్తమాః ।
 తేష్వేవం హతవీరేషు రాక్షసేషు హనూమతా ॥ ౪
 కిమన్యద్రత కతవ్యం గృహీత్వా యామ జానకీం ।
 తమేవం కృతసంకల్పం జాంబవాన్ హరిసత్తమః ॥ ౫
 ఉవాచ పరమప్రీతో వాక్యమథావదథావిత్ ।

స తావదేషా మతిరక్షమా నః

యథా భవాన్పశ్యతి రాజపుత్ర ।

యథా తు రామస్య మతిర్నివిష్టా

తథా భవాన్ పశ్యతు కార్యసిద్ధిం ॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే షష్ఠీతమస్సర్గః.

అథ ఏకవష్టితమస్సర్గః.

—:0:—

- తతో జాంబవతో హాక్యం అగృహంత వనాకసః ।
 అంగదప్రముఖా వీరాః హనుమాంశ్చ మహాకపిః ॥ ౧
- ప్రీతిమంతస్తతస్సర్వే వాయుపుత్రపురస్సరాః ।
 మహేంద్రాగ్రం పరిత్యజ్య పుష్పపుః ప్లవగమభాః ॥ ౨
- మేరుమందరసంకాశాః మత్తా ఇవ మహాగజాః ।
 ఛాదయంత ఇవాకాశం మహాకాయా మహాబలాః ॥ ౩
- సభాజ్యమానం భూతైస్తం ఆత్మవంతం మహాబలం ।
 హనుమంతం మహావేగం వహంత ఇవ దృష్టిభిః ॥ ౪
- రాఘవే చార్థనిర్వృత్తిం కతుం చ పరమం యశః ।
 సమాధాయ సమృద్ధాథాః కర్మసిద్ధిభిరున్నతాః ॥ ౫
- ప్రియాఖ్యానోన్ముఖాస్సర్వే సర్వే యుద్ధాభినందినః ।
 సర్వే రామప్రతీకారే నిశ్చితాథాః మనస్వినః ॥ ౬
- ప్లవమానాః ఖమాప్లుత్య తతస్తే కాననాకసః ।
 సందనోపమమాసేదుః వనం ద్రుమలతాయుతం ॥ ౭
- యత్తన్మధువనం నామ సుగ్రీవస్యాభిరక్షితం ।
 అదృశ్యం సర్వభూతానాం సర్వభూతమనోహరం ॥ ౮
- యద్రక్షతి మహావీర్యః సదా దధిముఖః కపిః ।
 మాతులః కపిముఖ్యస్య సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ॥ ౯

తే తద్వనముపాగమ్య బభూవుః పరమోత్కటాః ।

వానరా వానరేంద్రస్య మనఃకాంతతమం మహత్ ॥ ౧౦

తతస్త్రి వానరా వృష్టాః దృష్ట్యా మధువనం మహత్ ।

కుమారమభ్యయాచంత మధూని మధుపింగాళాః ॥ ౧౧

తతః కుమారస్తాన్ వృద్ధాన్ జాంబవత్ప్రముఖాన్ కపీన్ ।

అనుమాన్య దదౌ తేషాం నిసర్గం మధుభక్షణే ॥ ౧౨

తతశ్చానుమతాన్సర్వే సంప్రహృష్టా వనౌకసః ।

ముదితాః ప్రేరితాశ్చాపి పృన్వత్యంతోఽభవన్స్తతః ॥ ౧౩

గాయన్తి కేచిత్ ప్రణమన్తి కేచిత్

సృత్యన్తి కేచిత్ ప్రహసన్తి కేచిత్ ।

పఠన్తి కేచిద్విచరన్తి కేచిత్

ప్లవన్తి కేచిత్ ప్రలవన్తి కేచిత్ ॥ ౧౪

పరస్పరం కేచిదుపాశ్రయన్తే

పరస్పరం కేచిదుపాక్రమన్తే ।

పరస్పరం కేచిదుప్రబువన్తే

పరస్పరం కేచిదుపారమన్తే ॥ ౧౫

ద్రుమాద్ద్రుమం కేచిదభిద్రవన్తే

క్షీతో నగాగ్రాన్ని పఠన్తి కేచిత్ ।

మహీతలాత్ కేచిదుదీణావేగాః

మహాద్రుమాగ్రాన్యాభిసంపఠన్తి ॥ ౧౬

గాయంతమన్యః ప్రహసన్నువైతి

హసంతమన్యః ప్రరుదన్నువైతి ।

రుదంతమన్యః ప్రణుదన్నువైతి

నుదంతమన్యః ప్రణదన్నువైతి ॥

౧౭

నమాకులం తత్ కపిసైన్యమాసీత్

మధుప్రపానోత్కటనత్వచేష్టం ।

న చాత్ర కశ్చిన్న బభూవ మత్తో

న చాత్ర కశ్చిన్న బభూవ తృప్తః ॥

౧౮

తతో వనం తత్ పరిభక్ష్యమాణం

ద్రుమాంశ్చ విధ్వంసితపత్రపుష్పాన్ ।

సమీక్ష్య కోపాద్దధివక్త్రనామా

నివారయామాన కపిః కపీంస్తాన్ ॥

౧౯

స తైః పృవృద్ధైః పరిభర్తస్యమానః

వనస్య గోస్తా హరివీరవృద్ధః ।

చకార భూయో మతిముగ్రతేజాః

వనస్య రక్షాం పృతి వానరేభ్యః ॥

౨౦

ఉవాచ కాంశ్చిత్ పరుషాణి ధృష్టం

అనక్తమన్యాంశ్చ తలైర్జఘానః ।

సమేత్య కైశ్చిత్ కలహం చకార

తథైవ సామ్నోపజగామ కాంశ్చిత్ ॥

౨౧

స తైర్నదాత్ సంపరివార్య వాక్యైః

బలాచ్చ తేన ప్రతినార్యమాణైః ।

ప్రధమైతస్త్వక్తభయైస్సమేత్య

ప్రకృప్యతే చాప్యనవేత్య దోషం ॥

౨౨

సఖైస్తుదంతో దశ్చ నైర్దళంతః

తలైశ్చ పాదైశ్చ సమాపయంతః ।

మదాత్ కపి తం కపయస్సమగ్రాః

మహాననం నిర్విషయం చ చక్రుః ॥

౨౩

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకవష్టితమస్సర్గః.

అథ ద్వివష్టితమస్సర్గః.

తానువాచ హరిశ్రేష్ఠో హనుమాన్ వానరర్షభః ।

అవ్యగ్రమనసో యూయం మధు సేవత వానరాః ॥

౧

అహమావరయిష్యామి యుష్మాకం పరిపంథినః ।

శ్రుత్వా హనుమతో వాక్యం హరీణాం ప్రవరోంగదః ॥

౨

ప్రత్యువాచ ప్రసన్నాత్తా పిబంతు హరయో మధు ।

అవశ్యం కృతకార్యస్య వాక్యం హనుమతో మయా ॥

౩

అకార్యమపి కర్తవ్యం కిముగ పునరీదృశం ।

లింగదస్య ముఖాచ్ఛ్రుత్వా వచనం వానరర్షభాః ॥

౪

సాధు సాద్వితి సంహృష్టాః వానరాః ప్రత్యపూజయన్ ।	
పూజయిత్వాంగదం నర్వే వానరా వానరక్షభం ॥	౫
జగ్ముమృధువనం యత్ర నదీవేగా ఇవ ద్రుతం ।	
తే ప్రవిష్టా మధువనం పాలానాశ్రమ్య వీర్యతః ॥	౬
అతినగాఽచ్చ పటశౌ దృష్ట్వా శ్రుత్వా చ మైథిలీం ।	
పపుస్సర్వే మధు తదా రసవత్ఫలమాదదుః ॥	౭
ఉత్పత్య చ తతస్సర్వే వనపాలాః సమాగతాః ।	
తాడయంతి స్త శతశః సక్తాః మధువనే తదా ॥	౮
మధూని ద్రోణమాత్రాణి బాహుభిః పరిగృహ్య తే ।	
పిబంతి సహితాస్సర్వే నిఘ్నంతి స్త తథా పరే ॥	౯
కేచిత్ పీత్వాపవిధ్యంతి మధూని మధుపింగళాః ।	
మధూచ్చిప్తేన కేచిచ్చ జఘ్నురన్యోన్యముత్కుటాః ॥	౧౦
అపరే వృక్షమూలే తు శాఖాం గృహ్య వ్యవస్థితాః ।	
అత్యథాం చ మదగ్లానాః పణాన్యాస్తీర్య శేరతే ॥	౧౧
ఉన్నతభూతాః ప్లవగాః మధుమత్తాశ్చ హృష్టవత్ ।	
షీవంతి చ తదాన్యోన్యం స్థలంతి చ తథా పరే ॥	౧౨
కేచిత్ త్వేషాం ప్రకుర్వంతి కేచిత్ కూజంతి హృష్టవత్ ।	
హరయో మధునా మత్తాః కేచిత్ సుప్తా మహీతలే ॥	౧౩
శ్రుత్వా కేచిద్ధనంత్యన్యే కేచిత్ కుర్వంతి చేతరత్ ।	
శ్రుత్వా కేచిద్వదంత్యన్యే కేచిద్బుద్ధ్యంతి చేతరత్ ॥	౧౪

యేఁవ్యత్ర మధుసాలాన్యుః ప్రేష్యా దధిముఖస్య తు ।

తేఽపి తైర్వానరైర్భీమైః ప్రతిషిద్ధా దిశో గతాః ॥ ౧౫

జానుభిస్తు ప్రకృష్టాశ్చ దేవమార్గం ప్రదర్శితాః ।

అబ్రువన్ పరమోద్విగ్నాః గత్వా దధిముఖం వచః ॥ ౧౬

హనూమతా దత్తవర్తైః హతం మధువనం బలాత్ ।

వయం చ జానుభిః కృష్టాః దేవమాగ్నం చ దర్శితాః ॥ ౧౭

తతో దధిముఖః క్రుద్ధో వనపన్నత్ర వానరః ।

హతం మధువనం శ్రుత్వా సాంత్యయామాన తాన్ హరీన్ ॥ ౧౮

ఇహగచ్ఛత గచ్ఛామో వానరాన్ బలదర్శితాన్ ।

బలైస వారయిష్యామో మధుభక్షయతో వయం ॥ ౧౯

శ్రుత్వా దధిముఖస్యేదం వచనం వానరక్షభాః ।

పునర్వీరా మధువనం తేనైవ సహసా యయుః ॥ ౨౦

మధ్యే చైషాం దధిముఖః ప్రగృహ్య తరసా తరుం ।

సమభ్యధావద్వేగేన తే చ సర్వే ప్లవంగమాః ॥ ౨౧

తే శిలాః పాదపాంశ్చాపి పర్వతాంశ్చాపి వానరాః ।

గృహీత్వాఽభ్యగమన్ క్రుద్ధాః యత్ర తే కపికుంజరాః ॥ ౨౨

తే స్వామివచనం వీరాః హృదయేష్వవసజ్య తత్ ।

త్వరయా హ్యభ్యధావంత సాలతాలశిలాయుధాః ॥ ౨౩

వృక్షస్థాంశ్చ తలస్థాంశ్చ వానరాన్ బలదర్శితాన్ ।

అభ్యక్రామంస్తతో వీరాః పాలాస్తత్ర సహస్రశః ॥ ౨౪

- అథ దృష్ట్వా దధిముఖం క్రుద్ధం వానరపుంగవాః ।
అభ్యధావంత వేగేన హనుమతోప్రముఖాస్తదా ॥ ౨౫
- తం సవృక్షం మహాబాహుం ఆపతంతం మహాబలం ।
ఆర్యకం ప్రాహరత్తత్ర బాహుభ్యాం కుపితోంగదః ॥ ౨౬
- మదాంధశ్చ న వేదైనం ఆర్యకోఽయం మమేతి సః ।
అత్థై నం నిష్ప్రివేషాశు వేగవద్వసుథాతలే ॥ ౨౭
- స భగ్నబాహుభుజో విహ్వలశ్శీతోక్షితః ।
ముమోహ సహసా వీరో ముహూర్తం కపికుంజరః ॥ ౨౮
- స సమాశ్శస్య సహసా సంక్రుద్ధో రాజమాతులః ।
వానరా వారయామాన దండేన మధుమోహితాః ॥ ౨౯
- స కథంచిద్విముక్తస్త్రిః వానరైర్వానరక్షణః ।
ఉవాచైకాంతమాశ్రిత్య భృత్యా స్వా సముపాగతాః ॥ ౩౦
- ఏతే తిష్ఠంతు గచ్ఛామో భర్తా నో యత్ర వానరః ।
సుగ్రీవో విపులగ్రీవః సహ రామేణ తిష్ఠతి ॥ ౩౧
- నర్వం చైవాంగదే దోపం శ్రావయిష్యామి పాథికవే ।
అమషీ వచనం శ్రుత్వా ఘోరయిష్యతి వానరాః ॥ ౩౨
- ఇష్టం మధువనం హ్యేతత్ సుగ్రీవస్య మహాత్మనః ।
పితృనైతామహం దివ్యం దేవైరపి దురాసదం ॥ ౩౩
- స వానరానిమానర్వా మధులుబ్ధా గతాయుషః ।
ఘోరయిష్యతి దండేన సుగ్రీవస్సనుహృజ్జనాః ॥ ౩౪

వధ్యా ప్యేతే దురాత్తానో నృపాజ్ఞాపరిభావినః ।

అమక్షప్రభ శౌ రోషః సఫలో నో భవిష్యతి ॥

31

ఏవముక్త్యా దధిముఖో వనపాలా మహాబలః ।

జగామ సహసోత్పత్య వనపాలై స్సమన్వితః ॥

32

నిమేషాంతరమాత్రేణ స హి ప్రాప్తో వనాలయః ।

సహస్రాంశునుతో ధీమా నుగ్రీశౌ యత్ర వానరః ॥

32

రామం చ లక్ష్మణం చైవ దృష్ట్వా నుగ్రీవమేవ చ ।

సమప్రతిష్ఠాం జగతీం ఆకాశాన్నిపపాత హ ॥

33

సంనిపత్య మహావీర్యః సర్వైస్తైః పరివారితః ।

హరిదక్షిముఖః పాలైః పాలానాం పరమేశ్వరః ॥

34

స దీనవదనో భూత్వా కృత్వా శిరసి చాంజలిం ।

నుగ్రీవస్య శుభా మూర్ధ్నా చరణౌ ప్రత్యక్షీడయత్ ॥

35

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్విషష్టితమస్సర్గః

అథ త్రిషష్టితమస్సర్గః

తతో మూర్ధ్నా నిపతితం వానరం వానరక్షభః ।

దృష్ట్వైశ్చాద్విగ్నహృదయో వాక్యమేతదువాచ హ ॥

36

ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ కస్నాత్త్వం పాదయోః పతితౌ మమ ।

అథయం తే భవేద్విర సర్వమేవాభిధీయతాం ॥

37

స తు విశ్వాసితస్తేన సుగ్రీవేణ మహాత్మనా ।

ఉత్థాయ సుమహాప్రాజ్ఞో వాక్యం దధిముఖోబ్రవీత్ ॥ 3

నైవక్ష్యరజసా రాజా న త్వయా నాపి వాలినా ।

వనం నిసృష్టపూర్వం హి భక్షితం తచ్చ వానరైః ॥ 4

ఏభిః ప్రధర్షితాత్సైవ వానరా వనరక్షిభిః ।

మధూన్యచింతయిత్వేమాం భక్షయంతి పిబంతి చ ॥ 5

శిష్టమత్రాపవిధ్యంతి భక్షయంతి తథాపరే ।

నివార్యమాణాస్తే సర్వే భువో వై దర్శయంతి హి ॥ 6

ఇమే హి సంరబ్ధతరా తథా తైస్సప్రధర్షితాః ।

వారయంతో వనాత్తస్మాత్ కుద్ధైర్వానరపుంగవైః ॥ 7

తతస్తైర్బహుభీర్ద్వైః వానరైర్వానరక్షభాః ।

సంరక్తనయనైః శ్రోధాత్ హరయః ప్రవచాలితాః ॥ 8

పాణిభిర్నిహతాః కేచిత్ కేచిజ్ఞానుభిరాహతాః ।

ప్రకృష్టాశ్చ యథాకామం దేవమార్గం చ దర్శితాః ॥ 9

ఏవమేతే హతాశ్శురాః త్వయి తిష్ఠతి భర్తరి ।

కృత్స్నం మధువనం చైవ ప్రకామం తైః ప్రభక్ష్యతే ॥ 10

ఏవం విజ్ఞాప్యమానం తు సుగ్రీవం వానరక్షభం ।

అపృచ్ఛత్తం నుహాప్రాజ్ఞో లక్ష్మణః పరవీరహః ॥ 11

కిమయం వనపా రాజా భవంతం ప్రత్యుపస్థితః ।

కం చార్థమభినిదిశ్య దుఃఖతో వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 12

ఏవముక్తస్తు సుగ్రీవౌ లక్ష్మణేన మహాత్మనా ।

లక్ష్మణం ప్రత్యువాచేదం వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౧౩

ఆర్య లక్ష్మణ సుప్రాహ వీరౌ దధిముఖః కపిః ।

అంగదప్రముఖైర్హిరైః భక్షితం మధు వానరైః ॥ ౧౪

విచిత్ర్య దక్షిణామాశాం ఆగతైహారిపుంగవైః ।

నైషామకృతకృత్యానాం ఈదృశస్సృదుషక్రమః ॥ ౧౫

ఆగతైశ్చ ప్రమథితం యథా మధువనం హి తైః ।

ధర్మితం చ వనం కృత్స్నం ఉపయుక్తం చ వానరైః ॥ ౧౬

వనం యదాభివన్నాస్తే సాధితం కర్మ వానరైః ।

దృష్టా దేవీ న సందేహా న చాన్యేన హనూమతా ॥ ౧౭

న హ్యన్యస్సాధనే హేతుః కర్మణోఽన్య హనూమతః ।

కార్యసిద్ధిర్నతిశ్చైవ తస్మిన్ వానరపుంగవే ॥ ౧౮

వ్యవసాయశ్చ వీర్యం చ శూత్రం చాపి ప్రతిష్ఠితం ।

జాంబవా యత్ర నేతా స్యాత్ అంగదశ్చ మహాబలః ॥ ౧౯

హనుమాంశ్చాప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతిరన్యథా ।

అంగదప్రముఖైర్హిరైః హతం మధువనం కిల ॥ ౨౦

వారయంతశ్చ సహితాః తథా జానుభిరాహతాః ।

ఏతదథానుయం ప్రాప్తో వక్తుం మధురయా గిరా ॥ ౨౧

నామ్నా దధిముఖో నామ హరిః ప్రఖ్యాతవిక్రమః ।

దృష్టా నీతా మహాబాహో సామిత్రైపశ్య తత్త్వతః ॥ ౨౨

అభిగమ్య తథా సర్వే పిబంతి మధు వానరాః ।
 న చాప్యదృష్ట్వా వై దేహీం విశ్రుతాః పురుషమాభ ॥ ౨౩
 వనం దత్తవరం దివ్యం ధర్మాయేయ్యుర్వనౌకసః ।
 తతః ప్రహృష్టో ధర్మాత్మా లక్ష్మణస్సహరాఘవః ॥ ౨౪
 శ్రుత్వా కర్ణసుఖాం వాణీం సుగ్రీవవదనాచ్ఛృతాం ।
 ప్రాహృష్యత భృశం రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః ॥ ౨౫
 శ్రుత్వా దధిముఖస్యేదం సుగ్రీవస్తు ప్రహృష్య చ ।
 వనపాలం పునర్వాక్యం సుగ్రీవః ప్రత్యభాషత ॥ ౨౬
 ప్రీతోస్మి సోహం యద్భుక్తం వనం తైః కృతకర్మభిః ।
 మర్షితం మర్షణీయం చ చేష్టితం కృతకర్మణాం ॥ ౨౭

ఇచ్చామి శీఘ్రం హనుమత్పుత్రానాన్

శాఖామృగాంస్తాన్ మృగరాజదర్శనాన్ ।

ద్రష్టుం కృతార్థాన్ సహ రాఘవాభ్యాం

శ్రోతుం చ సీతాఽధిగమే ప్రయత్నం ॥ ౨౮

ప్రీతిస్సీతాత్మ సంప్రహృష్టా కుమారా

దృష్ట్వా సిద్ధార్థా వానరాణాం చ రాజా ।

అంగైస్సంహృష్టైః కర్మసిద్ధిం విదిత్వా

బాహ్వారాసన్నాం సోతిమాత్రం వనంద ॥ ౨౯

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే త్రివష్టితమస్సర్గః.

అథ చతుష్షష్టితమస్సర్గః.

సుగ్రీవేణ వముక్తస్తు హృష్టో దధిముఖః కపిః ।

రాఘవం లక్ష్మణం చైవ సుగ్రీవం చాభ్యవాదయత్ ॥ ౧

స ప్రణమ్య చ సుగ్రీవం రాఘవౌ చ మహాబలా ।

హస్తరైస్సహ తైశ్చరైః దివమేవైత్పసాత హ ॥ ౨

స యథైవాగతః పూర్వం తథైవ త్వరితం గతః ।

నివత్య గగనాద్భూమా తద్వనం ప్రవివేశ హ ॥ ౩

స ప్రవిష్టో మధువనం దదర్శ హరియూధపాఞ్ ।

వీమతానుత్థితాన్ సర్వాన్ మేహమానాన్ మధూదకం ॥ ౪

స తానుపాగమద్వీరో బధ్వా కరపుటాంజలిం ।

ఉవాచ వచనం శ్లక్ష్యం ఇదం హృష్టవదంగదం ॥ ౫

సామ్య రోషో న కర్తవ్యో యదేభిరభివారితః ।

అజ్ఞానాద్రక్షిభిః క్రోధాత్ భవంతః ప్రతిషేధితాః ॥ ౬

యువరాజస్తవ్విమీశశ్చ వనస్యాస్య మహాబల ।

మార్భ్యాత్ పూర్వం కృతో దోషః తం భవాన్ తుంతమహతి ॥

అఖ్యాతం హి మయా గత్వా పితృవ్యస్య తవానఘ ।

ఇహాపయాతం సర్వేషాం ఎతేషాం వనచారిణాం ॥ ౭

స త్వదాగమనం శ్రుత్వా సహేభిర్హరియూధవైః ।

ప్రహృష్టో న తు రుష్టోఽసౌ ననం శ్రుత్వా ప్రధమీకతం ॥ ౮

ప్రహృష్టో మాం పితృవ్యస్తే సుగ్రీవౌ వానరేశ్వరః ।

శీఘ్రం ప్రేషయ నర్వాంస్తా ఇతి హావాచ పాథివః ॥ ౧౦

శృత్వా దధిముఖస్యేదం వచనం క్లక్ష్యమంగదః ।

అబ్రవీత్తా హరిశ్శేష్టా వాక్యం వాక్యవిశారదః ॥ ౧౧

శంకే శ్రుతోఽయం వృత్తాంతో రామేణ హరియూధపాః ।

తత్ క్షమం నేహ నస్థాతుం కృతే కార్యే పరంతపాః ॥ ౧౨

పీత్వా మధు యథాకామం విశ్రాంతా వనచారిణః ।

కిం శేషం గమనం తత్ర సుగ్రీవౌ యత్ర మే గురుః ॥ ౧౩

నర్వే యథా మాం వక్ష్యంతి సమేత్య హరియూధపాః ।

తథాఽస్మి కర్తా కర్తవ్యే భనద్భిః పరవానహం ॥ ౧౪

నాజ్ఞాపయితుమీశోఽహం యువరాజోఽస్మి యద్యపి ।

అయుక్తం కృతకర్తాణో యూయం ధర్మయితుం మయా ॥ ౧౫

బ్రువతశ్చాంగదస్యైవం శ్రుత్వా వచనమవ్యయం ।

ప్రహృష్టమనసో వాక్యం ఇషమూచుర్వనౌకనః ॥ ౧౬

ఏవం వక్ష్యతి కో రాజా ప్రభుస్సా వానరమణభ ।

విశ్వరూపదమత్తో హి నహోఽహమితి మన్యతే ॥ ౧౭

తవ చేదం సునదృశం వాక్యం నాన్యన్య కన్యచిత్ ।

సంనతిర్హి తవాఖ్యాతి భవిష్యచ్ఛుభయోగ్యతాం ॥ ౧౮

నర్వే వయమపి షాస్తాః తత్ర గంతుం కృతక్షణాః ।

న యత్ర హరివీరాణాం సుగ్రీవః పతిరవ్యయః ॥ ౧౯

- త్వయా హ్యను కైర్హ రిభిః నైవ శక్యం పదాత్పదం ।
 క్వచిద్భంతుం హరిశ్రేష్ఠ బ్రూమ స్సత్యమిదం తు తే ॥ ౨౦
- ఏవం తు వదతాం తేషాం అంగదః ప్రత్యభావత ।
 బాధం గచ్ఛామ ఇత్యుక్త్వా ఖము తేపేతుర్ఘహాబలాః ॥ ౨౧
- ఉత్పతంతమనూ తేపేతుః సర్వే తే హరియూధపాః ।
 కృత్వాఽఽకాశం నిరాకాశం యంత్రోత్క్లిప్తా ఇవాచలాః ॥ ౨౨
- తేఽంబరం సహసోత్పత్య వేగవంతః ప్లవంగమాః ।
 వినదంతో మహానాదం ఘనా వాతేరితా యథా ॥ ౨౩
- అంగదే హ్యననుప్రాప్తే సుగ్రీవౌ వానరాధిపః ।
 ఉవాచ శోకోపహతం రామం కమలలోచనం ॥ ౨౪
- సమాశ్వసిహి భద్రం తే దృష్టా దేవీ న సంశయః ।
 నాగంతుమిహ శక్యం తైః అతీతే సమయే హి నః ॥ ౨౫
- న మత్సకాశమాగచ్ఛేత్ కృత్యే హి వినిపాతితే ।
 యువరాజో మహాబాహుః ప్లవతాం ప్రవరోఽంగదః ॥ ౨౬
- యద్యవ్యకృతకృత్యానాం ఈదృశస్సాన్యదుప్రకమః ।
 భవేత్స దీనపదనౌ భ్రాంతవిప్లుతమానసః ॥ ౨౭
- పిత్ృవైతామహం చైతత్ పూర్వకైరభిరక్షితం ।
 న మే మధువనం హన్యాత్ అహృష్టః ప్లవగేశ్వరః ॥ ౨౮
- కానల్య సుప్రజా రామ సమాశ్వసిహి సువ్రత ।
 దృష్టా దేవీ న సందేహో న చాన్యేన హనూమతా ॥ ౨౯

న హ్యన్యః కర్మణో హేతుః సాధనేన్య హనూమతః ।

హనూమతి హి సిద్ధిశ్చ మతిశ్చ మతినత్తమ ॥

30

వ్యవసాయశ్చ వీర్యం చ సూర్యే తేజ ఇవ ధ్రువం ।

జాంబవాన్ యత్ర నేతా స్యాత్ అంగదశ్చ బలేశ్వరః ॥

31

హనుమాంశ్చాప్యధిష్ఠాతా న తస్య గతిరన్యథా ।

మా భూశ్చింతానమాయుక్తః సంప్రత్యమితవిక్రమ ॥

32

తతః కిలకిలాశబ్దం శుశ్రావానన్నమంబరే ।

హనుమత్కర్మదృష్టానాం నర్దతాం కాననాకసాం ॥

33

కిష్కింధాముపయాతానాం సిద్ధిం కథయతామి న ।

తతశ్శృత్వా నినాదం తం కపీనాం కపినత్తమః ॥

34

ఆయతాంచితలాంగూలః సోఽభవద్ధృష్టమానసః ।

ఆజగ్మస్తేఽపి హరయో రామదర్శనకాంక్షిణః ॥

35

అంగదం పురతః కృత్వా హనుమాంతం చ వానరం ।

తేగదప్రముఖా వీరాః ప్రహృష్టాశ్చ ముదాన్వితాః ॥

36

నివేతుర్హరిరాజస్య సమీపే రాఘవస్య చ ।

హనుమాంశ్చ మహాబాహుః ప్రణమ్య శిరసా తతః ॥

37

నియతాఘక్షతాం దేవీం రాఘవాయ న్యవేదయత్ ।

నిశ్చితాథన్తతన్తస్త్రిన్ సుగ్రీవః పవనాత్మజే ॥

38

లక్ష్మణః ప్రీతిమాన్ ప్రీతం బహుమానాదవై తుత ।

ప్రీత్యా చ రమమాణోఽథ రాఘవః పరవీరహః ॥

3F

బహుమానేన మహతా హనుమంతమవై తుత ।

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండ చతుష్షష్టితమస్తర్గః.

—o—

అథ పంచషష్టితమస్తర్గః.

❀❀❀

తతః ప్రసవణం శైలం తే గత్వా చిత్రకాననం ।

ప్రణమ్య శిరసా రామం లక్ష్మణం చ మహాబలం ॥

౧

యువరాజం పురస్కృత్య సుగ్రీవమభివాద్య చ ।

ప్రవృత్తిమథ సీతాయాః ప్రవక్తుముపచక్రముః ॥

౨

రావణాంతఃపురే లోభం రాక్షసీభిశ్చ తజనం ।

రామే నమనురాగం చ యశ్చాయం నమయః కృతః ॥

౩

ఏతదాఖ్యాంతి తే సర్వే హరయో రామసన్నిధౌ ।

వై దేహీమతుతాం శ్రుత్వా రామస్తూత్తరమబ్రవీత్ ॥

౪

క్వ సీతా వర్తతే దేవీ కథం చ మయి వర్తతే ।

ఏతన్తే సర్వమాఖ్యాత వై దేహీం ప్రతి వాసరాః ॥

౫

రామస్య గదితం శ్రుత్వా హరయో రామసన్నిధౌ ।

చోదయంతి హనూమంతం సీతావృత్తాంతకోవిదం ॥

౬

శ్రుత్వా తు పచనం తేషాం హనుమాన్ మారుతాత్మజః ।

ప్రణమ్య శిరసా దేవై స్తీతాయై తాం దిశం ప్రతి ॥ ౨

ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞః స్తీతాయా దర్శనం యథా ।

సముద్రం లంఘయిత్వాహం శతయోజనమాయతం ॥ ౩

అగచ్ఛం జానకీం స్తీతాం మార్గమాణో దిదృక్షయా ।

తత్ర లంకేతి నగరీ రావణస్య దురాత్మనః ॥ ౪

దక్షిణస్య సముద్రస్య తీరే వసతి దక్షిణే ।

తత్ర దృష్టా మయా స్తీతా రావణాంతఃపురే సతీ ॥ ౫

సంస్యస్య త్వయి జీవంతీ రామా రామ మనోరథం ।

దృష్టా మే రాక్షసీమధ్యే తర్జ్యమానా ముహుర్ముహుః ॥ ౬

రాక్షసీభిర్విరూపాభిః రక్షితా ప్రమదావనే ।

దుఃఖమాసాద్యతే దేవీ తథాదుఃఖోచితా సతీ ॥ ౭

రావణాంతఃపురే రుద్ధా రాక్షసీభిస్సురక్షితా ।

ఏకవేషధరా దీనా త్వయి చింతాపరాయణా ॥ ౮

అధశ్శయ్యా వివర్ణాంగీ పద్మినీవ హిమాగమే ।

రావణాద్వినివృత్తాథాన్ మర్త్యకృతనిశ్చయా ॥ ౯

దేవీ కథంచిత్ కాకుత్స్థ త్వన్మనా మార్గితా మయా ।

ఇత్స్వాకువంశవిఖ్యాతిం శనైః కీర్తయతానఘ ॥ ౧౦

సా మయా సరళార్ద్రాల విశ్వాసముపసాదితా ।

తతస్సంభాషితా దేవీ సర్వమథం చ దర్శితా ॥ ౧౧

రామనుగ్రీవనఖ్యం చ శ్చుత్వా ప్రీతిముపాగతా ।

నియతస్సముదాచారో భక్తిశ్చాస్యాస్తథా త్వయి ॥ ౧౭

ఏవం మయా మహాభాగా దృష్టా జనకనందినీ ।

ఉగ్రేణ తపసా యుక్తా త్వద్భక్త్యా పురుషషభ ॥ ౧౮

అభిజ్ఞానం చ మే దత్తం యథావృత్తం తవాంతికే ।

చిత్రకూటే మహాస్రాజ్ఞ వాయసం ప్రణి రాఘవ ॥ ౧౯

విజ్ఞాప్యశ్చ నరవ్యాఘ్రా రామో వాయునుత త్వయా ।

అఖలేనేహ యద్దృష్టం ఇతి మామాహ జానకీ ॥ ౨౦

ఇదం చాస్మై ప్రదాతవ్యం యత్నాత్ సుపరిరక్షితం ।

మణిరత్నం కపిశ్రేష్ఠ శిరోభూషణముత్తమం ॥ ౨౧

బ్రువతా వచనాన్యేవం సుగ్రీవస్యోపశృణ్వతః ।

ఏష చూడామఃశిశ్మీమాన్ మయా సుపరిరక్షితః ॥ ౨౨

మనశ్శిలాయాస్తిలకో గండపార్శ్వే నివేశితః ।

త్వయా ప్రణప్తే తిలకే తం కిల స్తత్కమహాసి ॥ ౨౩

ఏష నిర్యాతితః శ్రీమాన్ మయా తే వారిసంభవః ।

ఏతం దృష్ట్వా ప్రమోదిష్యే వ్యసనే త్వామివానఘ ॥ ౨౪

జీవితం ధారయిష్యామి మానం దశరథాత్మజ ।

ఊర్ధ్వం మాసాన్న జీవేయం రక్షసాం వశమాగతా ॥ ౨౫

ఇతి మామబ్రవీత్సీతా కృశాంగీ ధర్మచారిణీ ।

రావణాంతఃపురే రుద్ధా మృగీవౌత్ఫుల్లలోచనా ॥ ౨౬

ఏతదేవ మయాఽఽఖ్యాతం సర్వం రాఘవ యద్యథా ।

సర్వథా సాగరజలే సంతారః ప్రవిధీయతాం ॥

౨౭

తౌ జాతాశ్వాసౌ రాజపుత్రౌ విదిత్వా

తచ్చాభిజ్ఞానం రాఘవాయ ప్రదాయ ।

దేవ్యా చాఖ్యాతం సర్వమేవానుపూర్వ్యాత్

వాచా సంపూర్ణం వాయుపుత్రశ్శశంస ॥

౨౮

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-పంచవష్టితమస్సర్గః.

అథ వట్ వష్టితమస్సర్గః.

ఏవముక్తో హనుమతౌ రామౌ దశరథాత్మజః ।

తం మణిం హృదయే కృత్వా ప్రచురోద సలక్షణః ॥

౧

తం తు దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం రాఘవశ్శృంగకర్మితః ।

నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యాం సుగ్రీవమిదమబ్రవీత్ ॥

౨

యాథైవ ధేనుస్సవతి స్నేహద్వత్సస్య వత్సలా ।

తథా మమాపి హృదయం మణిరత్నస్య దశనాత్ ॥

౩

మణిరత్నమిదం దత్తం వై దేహ్యశ్శృంగురేణ మే ।

వధూకాలే యథా బద్ధం అధికం మూర్ధ్ని శోభతే ॥

౪

అయం హి జలసంభూతో మణిస్సజ్జనపూజితః ।

యజ్ఞే పరమత్మప్తేన దత్తశ్చ క్షేణ ధీమతా ॥

౫

ఇమం దృష్ట్వా మణిశ్రేష్ఠం యథా తాతస్య దశకనం ।

అద్యాన్త్యవగతస్సమ్య వై దేహస్య తథా విభోః ॥ ౬

అయం హి శోభతే తస్యాః ప్రియాయా మూర్ధ్ని మే మణిః ।

అస్యాద్య దశకనేనాహం ప్రాప్తాం తామివ చింతయే ॥ ౭

కిమాహ నీతా వై దేహీ బ్రూహి సామ్య పునఃపునః ।

పిసానుమివ తోయేన సింహంతీ వాక్యవారిణా ॥ ౮

ఇతన్తు కిం దుఃఖతరం యదిమం వారినంభవం ।

మణిం పశ్యామి సామిత్రే వై దేహీమాగతం వినా ॥ ౯

చిరం జీవతి వై దేహీ యది మానం ధరిష్యతి ।

క్షణం సామ్య న జీవేయం వినా తానుసితేక్షణాం ॥ ౧౦

నయ మామపి తం దేశం యత్ర దృష్ట్వా మమ ప్రియా ।

న తిష్ఠేయం క్షణమపి ప్రవృత్తిముపలభ్య చ ॥ ౧౧

కథం సా మమ నుశ్రోణీ భీరుభీరున్సతీ నదా ।

భయావహానాం ఘోరాణాం మధ్యే తిష్ఠతి రక్షసాం ॥ ౧౨

శారదస్తిమిరోన్ముక్తో నూనం చంద్ర ఇవాంబుద్ధైః ।

ఆవృతం వదనం తస్యాః న విరాజతి రాక్షసైః ॥ ౧౩

కిమాహ నీతా హనుమక తత్త్వతః కథయాద్య మే ।

ఏతేన ఖలు జీవిష్యే భేషజేనాతురౌ యథా ॥ ౧౪

మధురా మధురాలాపా కిమాహ మమ భామినీ ।
 మద్విహీనా వరాహోహా వశుమా కథయస్వ మే ॥ ౧౫
 ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండ-షట్వప్తితమస్సర్గః.

అథ నప్తవప్తితమస్సర్గః.

—:౦:—

ఏనముక్తస్తు వశుమా రాఘవేణ మహాత్మనా ।
 సీతాయా భాషితం సర్వం న్యవేదయత రాఘవే ॥ ౧
 ఇదముక్తవతీ దేవీ జానకీ పురుషమభా ।
 పూర్వవృత్తమభిజ్ఞానం చిత్రకూటే యథాతథం ॥ ౨
 నుఖసుప్తా త్వయా సార్థం జానకీ పూర్వముత్థితా ।
 వాయసస్సహసోత్పత్య విదదార స్తనాంతరే ॥ ౩
 పర్యాయేణ చ సుప్తస్త్వం దేవ్యంకే భరతాగ్రజ ।
 పునశ్చ కిల పక్షీ సః దేవ్యా జనయతి వ్యథాం ॥ ౪
 పునఃపునరుపాగమ్య విదదార భృశం కిల ।
 తతస్త్వం బోధితస్తస్యాః శోణితేన సముక్షితః ॥ ౫
 వాయసేన చ తేనైవ సతతం బాధ్యమానయా ।
 బోధితః కిల దేవ్యా త్వం నుఖసుప్తః పరంతప ॥ ౬
 తాం తు దృష్ట్వా మహాబాహూ దారితాం చ స్తనాంతరే ।
 ఆశీవిష ఇవ క్రుద్ధో నిశ్శ్వసన్మభ్యభాషథాః ॥ ౭

సఖాగ్రైః కేన తే భీషు దారితం తు స్తనాంతరం ।

కః క్రిడతి సహోషేణ పంచవక్త్రేణ భోగినా ॥

౮

నిరీక్షమాణస్సహసా వాయసం సమవైక్షథాః ।

సఖై స్సరుధిరై స్తీక్షైః మామేవాభిముఖం స్థితం ॥

౯

నుతః కిల స శక్రస్య వాయసః పతతాం వరః ।

ధరాంతరచరశ్శీఘ్రం పవనస్య గతౌ సమః ॥

౧౦

తతస్తస్మిన్ మహాబాహూ కోపసంవర్తితేక్షణః ।

హయసే త్వం కృథాః క్రూరాం మతిం మతిమతాం వర ॥

౧౧

స దర్శం సంస్తరాద్భ్రహ్మ బ్రహ్మస్త్రేణ హ్యయోజయః ।

స దీప్త ఇవ కాలాగ్నిః జజ్వాలాభిముఖః ఖగం ॥

౧౨

క్షీప్తవాంస్తస్విం ప్రదీప్తం హి దర్శం తం వాయసం వ్రతి ।

తతస్తు వాయసం దీప్తః స దర్శోఽనుజగామ హ ॥

౧౩

స పితౄ చ పరిత్యక్తః సురైశ్చ సమహర్షిభిః ।

త్రీన్లోకాన్ సంపరిక్రమ్య త్రాతారం నాధిగచ్ఛతి ॥

౧౪

పునరేవాగతస్తస్తః త్వత్సకాశమరిందమ ।

స తం నివతీతం భూమా శరణ్యశ్శరణాగతం ॥

౧౫

వధార్హమపి కాకుత్స్థ కృపయా పర్యపాలయః ।

మోఘమస్త్రం స శక్యం తు కర్తుమిత్వేవ రాఘవ ॥

౧౬

భవాంస్తస్యాక్షి కాకస్య హినస్తి స్నె స దక్షిణం ।

రామ త్వం స నమస్కృత్య రాజ్ఞే దశరథాయ చ ॥

౧౭

విస్మష్టస్తు తదా కాకః పృథివీదే స్వమాలయం ।

ఏవమస్త్రవిదాం శ్రేష్ఠః సత్వవాంఛ్చలవానపి ॥

కిమర్థమస్త్రం రక్షస్సు న యోజయసి రాఘవ ।

న నాగా నాపి గంధర్వా నానురా న మరుద్గణాః ॥

న చ సర్వే రణే శక్తాః రామం ప్రతి నమాసితుం ।

తస్య వీర్యవతః కశ్చిద్యద్యస్తి మయి సంభ్రమః ॥

క్షీప్రం నునిశ్చితైర్బాణైః హన్యతాం యుధి రావణాః ।

భ్రాతురాదేశమాజ్ఞాయ లక్ష్మణో వా పరంతపః ॥

న కిమర్థం సరవరో న మాం రక్షతి రాఘవః ।

శక్తౌ తౌ పురుషవ్యాఘ్రౌ వాయ్వగ్నినమతేజసా ॥

నురాణామపి దుర్ధర్షౌ కిమర్థం మాముపేక్షతః ।

మమైవ దుష్కృతం కించిత్ మహదస్తి న సంశయః ॥

సమర్థౌ సహితౌ యన్నాం నావేక్షేతే పరంతపా ।

వై దేహ్య వచనం శ్రుత్వా కరుణం సాశ్రుభాషితం ॥

పునరవ్యహమార్యాం తాం ఇదం వచనమబ్రువం ।

త్వచ్ఛృకవిముఖో రామో దేవి సత్యేన తే శపే ॥

రామే దుఃఖాభిభూతే తు లక్ష్మణః పరితప్యతే ।

కథంచిద్భవతీ దృష్టా న కాలః పరిశోచితుం ॥

అస్మిన్ ముహూర్తే దుఃఖానాం అంతం దృశ్యసి భామిని ।

తావృథౌ సరశార్దూలా రాజపుత్రావనిదితౌ ॥

త్వద్దర్శనకృతోత్సాహా లంకాం భస్మీకరిష్యతః ।

హత్వా చ నమరే రాద్రం రావణం సహబాంధవం ॥ ౨౮

రాఘవస్త్యాం వరాహోపే స్వాం పురీం నయతే ద్రువం ।

యత్తు రామో విజానీయాత్ అభిజ్ఞానమనిందితే ॥ ౨౯

ప్రీతినంజననం తస్య ప్రదాతుం త్వమిహహహాసి ।

సాభీషీత్య దిశస్సర్వాః వేణ్యుద్గ్రధనముత్తమం ॥ 30

ముక్త్యా వస్త్రోద్దఙా మహ్యం మణిమేతం మహాబల ।

ప్రతిగృహ్య మణిం దివ్యం తవ హేతో రఘూద్వహ ॥ 3౧

శిరసా తాం ప్రణమ్యార్యాం అహమాగమనే త్వరే ।

గమనే చ కృతోత్సాహం అవేక్ష్య వరవణిణీ ॥ 3౨

వివధామానం చ హి మాం ఉవాచ జనకాత్మజా ।

అశ్రుపూర్ణముఖీ దీనా బాష్పనందిగ్ధభాషిణీ ॥ 33

మమోత్పతనసంభ్రాంతా శోకవేగసమాహతా ।

హనుమన్ సింహసంకాశౌ ఉభౌ తౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ 3౪

సుగ్రీవం చ సహామాత్ర్యం సర్వాన్ బ్రూయాన్యనామయం ।

యథా చ న మహాబాహుః మాం తారయతి రాఘవః ॥

అస్తాద్భుఖాంబుసంకోధాత్ త్వం సమాధాతుమహాసి । 3౫

ఇమం చ త్రీవం మమ శోకవేగం

రక్షోభిరేభిః పరిభర్తనం చ ।

బ్రూయాన్తు రామస్య గతస్సమీపం

శివశ్చ తేఽధ్వాన్తు హరిప్రవీర ॥

ఏతత్తవార్యా నృపరాజసింహ

నీతా వచః ప్రాహ విషాదపూర్వకం ।

ఏతచ్ఛ బుధ్వా గదితం మయా త్వం

శ్రద్ధత్స్వ నీతాం కుశలాం నమః గాం ॥

324

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే-నప్తషష్టితమస్సర్గః.

అథ అష్టషష్టితమస్సర్గః.

అథ

అథాహముత్తరం దేవ్యా పునరుక్తస్ససంభ్రమః ।

తవ స్నేహాన్నరవ్యాఘ్ర సౌహార్దాదనుమాన్య వై ॥

౧

ఏవం బహువిధం వాచ్యో రామో దాశరథిస్త్యయా ।

యథా మామాప్నుయాచ్ఛ్చఘ్రం హత్వా రావణమాహవే ॥ ౨

యది వా మన్యసే వీర వత్సైకాహమరిందమ ।

కస్మింశ్చిత్ సంవృతే దేశే విశ్రాంతశ్శీర్ష్య గమిష్యసి ॥

3

మమ చాప్యల్పభాగ్యాయాః సాన్నిధ్యాత్తవ వానర ।

అన్య శోకవిపాకస్య ముహూర్తం స్యాద్ద్విమోక్షణం ॥

౪

గతే హి త్వయి విక్రాంతే పునరాగమనాయ వై ।

ప్రాణానామపి సందేహో మమ స్యాన్నాత్ర సంశయః ॥

౫

తవాదర్శనజశ్శీకో భూయో మాం పరితాపయేత్ ।

దుఃఖాద్దుఃఖపరామృష్టాం దుర్గతాం దుఃఖభాగినీం ॥

౬

అయం చ వీర నందేహః తిష్ఠతీవ మమాగ్రతః ।

సుమహంస్తవత్సహాయేషు హర్యృత్యేషు హరీశ్వర ॥

2

కథం ను ఖలు దుష్పారం తరివ్యన్తి మహోదధిం ।

తాని హర్యృక్షసైన్యాని తౌ వా నరవరాత్తజౌ ॥

౫

త్రయాణామేవ భూతానాం సాగరస్యాస్య లంఘనే ।

శక్తిస్సాస్త్విదేవనతేయస్య తవ వా మారుతస్య వా ॥

౯

తదస్మిన్ కార్యనిర్వోగే వీరైవం దురతిక్రమే ।

కిం వశ్యసి సమాధానం బ్రూహి కార్యవిదాం వర ॥

౧౦

కామమస్య త్వమేవైకః కార్యస్య పరిసాధనే ।

వర్యావతః పరవీరఘ్న యశస్యస్తే ఫలోదయః ॥

౧౧

బలైస్సమగ్రైర్యది మాం హత్వా రావణమాహవే ।

విజయీ స్వాం పురీం రామో నయేత్తత్సాధ్యశస్కరం ॥

౧౨

యథాఽహం తస్య వీరస్య వనాదుపధినా హృతా ।

రక్షసా తద్భయాదేవ తథా నాహతి గాఢువః ॥

౧౩

బలైస్తు సంకులః కృత్వా లంకాం పరబలార్దనః ।

మాం నయేద్యది కాకుత్స్థః తత్తస్య సదృశం భవేత్ ॥

౧౪

తద్యథా తస్య వికాంతం అనురూపం మహాత్మనః ।

భవత్యాహవశూరస్య తథా త్వముపపాదయ ॥

౧౫

తదర్థోపహితం వాక్యం ప్రశ్రితం హేతుసంహితం ।

నిశమ్యాహం తతశ్చేషం వాక్యముత్తరమబ్రువం ॥

౧౬

ಶ್ರೀ ಮಹಾದೇವ ಸುತರಾಜಾ